

18-a - 13

Handwritten notes in a rectangular box, including the number '2' and some illegible characters.

2.400 40 **Galpa**

1400

Del Colegio de la Compañía de Jesús de Granada 398

DISPUTATIONES

IN

R. 9312

TRES LIBROS

ARISTOTELIS

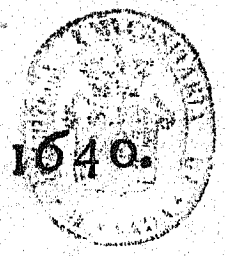
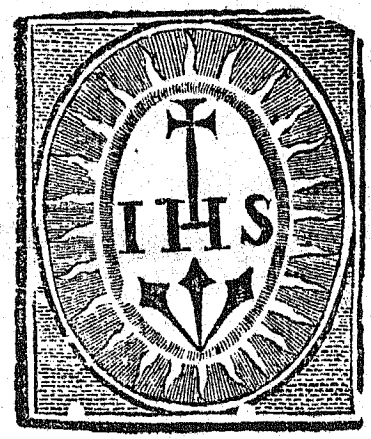
DE ANIMA.

AUTHORE P. FRANCISCO ALFONSO

Malpartidensi e Societate IESV sacre Theologie

Professore in Collegio Complutensi.

Anno

CVM PRIVILEGIO.

COMPLUTI APVD ANTONIVM

Vazquez Typographum Vniuersitatis.

SVMA DEL PRIVILEGIO.

T I E N E. Privilegio el P. Francisco Alonso de la Compañia de Iesvs, por tiempo de diez años, para imprimir vn libro intitulado *Disputationes in tres libros Aristotelis de Anima*. Y para que ningun otro lo pueda imprimir, como parece por el testimonio q̄ dello dio Francisco Gomez de Lasprilla Eseriuano de Camara. En Madrid a 9. de Setiembre de 1638. años.

APROBACION DE LOS SVPERIORES.

C O N. *Licencia de sus Superiores, del Ordinario, y del Supremo Consejo de Castilla, y aprobaciones del P. Fr. Alonso de Herrera de la sagrada Orden de los Minimios, y del P. Fr. Luis de Moya, de la sagrada Orden de la santissima Trinidad.*

SVMA DE LATASSA.

L O S Señores del Consejo tassaron este libro intitulado *Disputationes in tres libros Aristotelis de Anima*, à quatro marauedis y medio cada pliego, como parece por el testimonio de Martin de Segura Eseriuano de Camara. En Madrid à 27. de Nouiembre de 1640. Años.

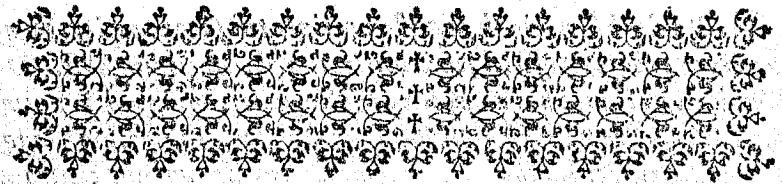
Errata sic corrige.

PAG. 1. col. 2. lin. 1. 3. & 8. Philosophiæ, lege Physicæ. Pag. 23. col. 2. lin. 1. dependentur, lege dependenter. Pag. 25. col. 2. lin. 30. ex partes, lege ex partes. Pag. 59. col. 1. lin. 15. confita, lege composita. Pag. 73. col. 2. lin. 15. explicatur. Ergo, lege Explicatur ergo. Pag. 88. col. 1. lin. 19. dispositione, lege disputatione. Pag. 90. col. 1. lin. 2. animatorem, lege animatorum. Pag. 124. col. 2. lin. 12. identtiam, lege identitatem. Pag. 128. col. 1. lin. 26. pechie, lege specie. Pag. 134. col. 2. lin. 26. illud, lege illum. Pag. 136. col. 1. lin. 2. repugnat, lege repræsentat. Pag. 139. col. 1. lin. 16. ab es, lege ab eis. Pag. 147. col. 2. lin. vlt. ffer, lege, effet. Pag. 156. col. 1. lin. 13. præducantur, lege, producantur. Pag. 160. col. 1. lin. 29. num. 61. lege, num. 71. Pag. 172. col. 1. lin. 34. *plata*, lege, *planta*. Pag. 195. col. 2. lin. 29. existentiam, lege exigentiam. Pag. 202. col. 2. lin. 35. calorem, lege colorem. Pag. 203. col. 2. lin. 30. Id primis, lege, In primis. Pag. 240. col. 1. lin. 10. contractus, lege contactus. Pag. 268. col. 1. lin. 38. pariter, lege paritur. Pag. 281. col. 1. lin. 33. mediato, lege immediato. Pag. 328. col. 2. lin. 36. voluntatis, lege voluntarij. lin. 40. ratione, lege ratio. lin. 41. voluntatis, lege voluntarij. Pag. 330. col. 2. lin. 28. licet ðn, lege licet non. Pag. 387. col. 2. lin. 21. confirmatio, lege, conformatio. Pag. 395. col. 2. lin. 12. obiectio, lege obiecti. Pag. 403. col. 2. lin. 21. *positis*, lege *possitis*. Pag. 418. col. 1. lin. 22. efficiēpi, lege efficiendi. Pag. 430. col. 1. lin. 18. formaut, lege, vt forma. Pag. 439. col. 2. lin. vlt. illud, lege illum.

¶ Demptis his mendis cætera suo respondent exemplari Compluti, die 24. Nouembris. Anno Domini 1640.

Dr. Franciscus de Porres.
Corrector.

AVGV-

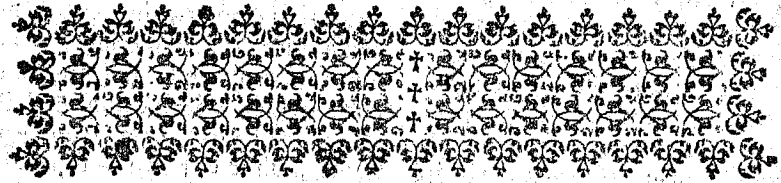
AVGVSTISSIMO
S A P I E N T I A E
ASYLO, AMPLISSIMO HONORIS
AMPHITHEATRO, DOCTAE
admirationis epilogo, Optimæ, Maximæ Dei hominis
Protoparenti Virgini Mariæ, animorum cen-
tro, sub operis huius argumento,
animum hunc meum sisto,
voueoque æternum.

F F I R M A T O in pietatem tuam, & bonum meum animo, O Augustum pietatis sacrarium, gremium magnitudinis tue iterum, atque iterum aduoco. Ignosces si quid in te peccauit amoris audacia, nec iniuria vertes nescium in aliena litora carbasa flectere, altaria tua importuna pietate reperere. Nati sub lucis tua patrocinio, & de amica nube tua irrigui flosculi hi sunt. Tibi redduntur. Ambitiosa retributione manus tue honorem, & culminis tui beneficium exoptant. Video hederas quantum velis premas ad suprema conari, & nullo præeunte suspendi, quod malint parietibus iuuehi textili sylua, quanto humi teri voluntaria iniuria. Sic medebat Stiptimij exemplo opinionis periculo, ne pertinacis audacia piaculum obiectet inuidia, dum celsitudinis tue verticem bono suo leuitoris opusculi humilitas exambit. Multa valde pretiosa videntur (aiebat ille) quia sunt templis dicata. Commendationem passillum hoc, & leuidentse rudis animi monumentum schedis

passim lituris ob signatis ab augusto nominis tui fauore capiet, & quod sub umbra prodis tua felici senio utilitati publica perennabit. Debebam pietati in te meo has de Anima tractationes, cui iam diu animum meum desponderam. Nemo haec profanus tangat. Tibi solum quidquid animum sonat sacrum esto. Et quidem cui nisi animorum centro animum susterem meum? Et non profunderem in animi symbolo animum, si peregrina adirem altaria? Vendicabat dein speciali iure patrocini-um tuum, Vitae armarium appositè à Crisippo dici, ut quae asseruan-dis omnium animis Regale archiuum sis, nec alibi melius animum re-ponerem, quam vitæ promptuario. Inspirabis morituro operi immorta-lem animum, apud enim à sapientissimo Idiota vitæ spiraculum dice-ris, à qua velut insititia omnium animà vitæ omnis deriuatur vigor. Sol praeterea es, cuius ad instar electam te Diuina testantur oracula: Et verò astrum hoc poenitissime contemplatus Philosophus ille, mandì to-tius animum ac planius mentem esse definiit. Ob id forsam sapientissi-mè Diuinus ille natura artifex nò primo mundialis opificij die, sed post iacta terra fundamina, vestit à que iam amena viriditate camporum plauicis, ad expansum pulcherrime caelorum fornicem quarto die Solem appendit, praclarum virtutis tuae simulacrum. Sic addubitabat Seueria-nus: Cur prima die Solem non fecit Deus? Quia nondum erant terrae nascentia, quae luminarium calore fouerentur. Id plane ne limpidi-ssimum lucis suae beneficium in inanimis, & nondum vegetum creaturarum vulgus diffunderet vitale astrum. Etenim Sol viuientium Choriphæus, vniuersique animus ante exortum viuientium gregem ab innato sibi animationis abstineret officio. Ergo quarto demum prodeat die, quo praemissa vitali camporum amœnitate, prima saltem viuentis creatura rudimenta sunt posita, ne generosa lampadis huius virtus vio-lento natura ingenio ab ingenita sibi uscaret munificencia. O penè Diui-num Mariana lucis exemplar, cuius tota in vitam virtus munifica est. Hinc exiguo de Anima operi ut faueas ipsa, O Regina, & fauoris pu-blici vitæ mater liberalitate instruas, facile poteris exorari. Ergo ad-cesso animis Maria vigore, luce, & nobili calore tuo Solaris luminis prototypica lux. Sub leui opella huius symbolo tibi omnis militat affe-ctus, a animus, quae animorum animus es. Nobis autem (bellè Damasce-nus) quæquid modum erit vita vitalis, si Mariam non habeamus, cum qua versemur? Non tam enim animo, quam felici virtutis tuae
spira-

spiraculo viuatur. Vius ergo aeternum in animis nostris, & non morituræ pietate tua astuantes animi adolescant a moris senio. Regè ductrici luce obaratum speciali iure tibi vectigale donum. Facultates gubernas: impe-ra renuentes in bona voluntatis gressus potentissimo virtutis tuæ genio: mentem Ultroneis inuolatam tenebris Solis tui lumine perfla. Cæco ob-errantes impetu per insulsa creaturarum prata compone sensus. Eia ani-me potenti hac nixus dexterà ne time aduersa sortis iacula: maiora hinc tenta forti audacia nactus tam piij numinis patrocini-um. Obortum tibi fulgentissimum maris astrum sequere, nec infames alieno malo scopulos formida. Non latea ex inceptis viuat domo, qui Solem astat, & familia-ri iam Maria cælo syderibus integatur animus. Non addam plura. Quò petis anime? Siste manum. Tu Diua votis annue, ut quem sub opti-mis huius argumento animum voui, eterna protectione gubernes.

DISPUTATIONES
IN TRES LIBROS
ARISTOTELIS DE
ANIMA.

PROOEMIUM.

DERACTA disputatione de substantiâ generabili, & corruptibili, primo loco succedit explicanda substantia animâ constans, quæ inter illius species primum in perfectione, & nobilitate locû iurè sibi vendicat. Obiectum attributionis horum librorum est ipsa substantia, seu, quod idem est, corpus animâ constans (non anima sola, ut putarunt aliqui) quia obiectum attributionis librorû de Cælo est corpus cæleste; & librorum de Generatione, & Corruptione, corpus generabile, & corruptibile: ergo & librorum de Anima debet esse corpus animâ constans. Ratio à priori est: quia corpus naturale est

obiectû attributionis totius Philosophiæ: ergo obiectum attributionis partium ipsius Philosophiæ erunt species ipsius corporis naturalis: sed vna è præcipuis speciebus illius est corpus animâ constans: ergo debet esse obiectum attributionis alicuius partis Philosophiæ: non alterius, nisi huius: ergo.

2 Dices: Aristot. in hoc opere definit animam, & non corpus animâ constans. Præterea hi libri inscribuntur de Anima, nõ de Corpore animato: ergo anima est obiectum attributionis illius. Respõdeo ad primum, animam hic esse definitam, quia per eius definitionem explicatur id, per quod corpus animâ constans discernitur à

A reliq

reliquis. Nam cum in Physic. definitum fuerit ens, seu corpus naturale, & in libris de Generatione corpus generabile, seu corruptibile, sub quibus continetur corpus animam constans tanquam sub generibus inter se subordinatis, in presenti nihil aliud erat necessarium ad specialem cognitionem corporis animam constantis, nisi explicare id, per quod differt ab alijs: id autem est anima, & ideo oportuit eam solum definire, ne actum ageretur. Inscribuntur vero hi libri de Anima, vel quia est pars precipua corporis animam constantis, vel quia sumitur pars pro toto, ut non raro contingit.

3 Ad hos libros pertinet corpus animam constans non solum prout animas materiales; sed etiam prout rationalem animam, adhuc ut talem, continens. Ratio est: quia ad hos libros pertinet corpus animam constans, quod est species corporis naturalis: sed non solum est species corporis naturalis prout includens animas materiales; sed etiam prout includens animam rationalem, adhuc ut talem: ergo, &c. Minor constat

ex Physic. disput. 9. sect. 2. num. 17. ubi diximus, animam rationalem adhuc ut talem esse naturam, non solum quando est coniuncta corpori; sed etiam quando ab illo seiuncta: ergo totum, quod constituit, adhuc ut rationalis, est species corporis naturalis. Vide, quae ibi diximus. Reliqua ad prooemium pertinentia constant ex dictis in prooemio Physice.

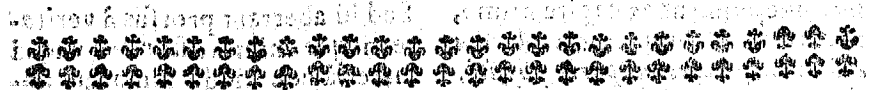
4 In tres libros diuisit Aristoteles hoc opus. In primo refutauit ea, quae alij philosophi docuerant circa essentiam, & naturam animam. In secundo propriam sententiam explicuit, & deinde gradum fecit ad potentias animam in communi: quibus explicatis descendit ad eas facultates, quae sunt propriae animam vegetatiuae, & ad sensus externos animam sensitiuae. In tertio denique egit de sensibus internis, intellectu, & nonnullis alijs affectionibus ad animam in genere pertinentibus. Hec omnia,

licet non eodem ordine, discutimus Deo volente per sequentes disputationes.

(.§.)

LIBER

LIBER
PRIMVS
ET SECVNDVS ARIST.

DE ANIMA.

In primo libro explicata huius scientiae praeter ceteris partibus Philosophiae dignitate, & excellentia totus est Aristoteles in refellendis antiquorum placitis circa naturam animam. Deinde in secundo libro essentiam animam manifestat, & eius species, ac proprietates inuestigat. Nos vero relictijs philosophorum delicijs, incipimus a vera animae definitione, ex qua facile oppositae sententiae refelluntur. Et ideo sub vno titulo vtrumque librum comprehendimus.

DISPUTATIO I.

De essentia, & quidditate

animae.

1 Indubitatum est omnibus, animam re ipsa existere: operationes enim variae, quas in viventibus, Planta, Bruto, & Homine experimur, & vitales appellamus, ortum habent ab agente ali-

quo intrinseco, quod ex se sit prima radix illarum: hoc autem esse non potest materia prima, quia ex se non magis inclinatur ad has operationes, quam ad non vitales; neque potest esse aliquid accidens, quia ratio primae radices solum conuenit primo enti, quo nomine appellatur sola substantia, prout distincta ab accidentibus, quae secunda essentia nuncupantur apud Aristotelem, ut vidimus in Logica ad praedicamentum substantiae: ergo praeter materiam, alia substantia assignari debet, in viventibus, quae sit prima radix operationum vitalium. Hanc ergo appellamus animam, & eius naturam suscipimus explicandam in hac disputatione.

SECTIO I.

Prima definitio animae explicatur.

2 Duplicem definitionem animae adducunt Philosophi ex Arist. 2. lib. de Ani. cap. 1. & 2. Prima, quae explicanda est in hac

A 2 sectio

se tione, sumitur ex capite primo, textu 6. & est huiusmodi: *Anima est actus primus corporis physici, & organici potentia vitam habentis.* rō actus ponitur loco generis, in quo anima conuenit non solum cum reliquis formis; sed etiam cum quoniam actu secundo (actum enim Aristoteles 9. Met. tex. 10. diuisit in primum, & secundum, vt vidimus in Physic. disp. 3. sect. 2. num. 13.) differt tamen ab actu secundo per rō primus. Porro duplicem rationem actus primi inuenies in anima: vnā respectu operationum vitalium; alteram respectu actualis cōstitutionis totius: anima enim ex natura sua tā. est actus primus id constitutum totum; quā ad eliciendas operationes vitales. Per illam ergo particulā, *actus primus*, explicuit Aristot. in presenti virtutem constitutam totius, quia hic agebat de anima, vt est principiu constitutiū corporis animati, vt infra videbimus. In ea tamen particula implicite continetur principium operationum vitalium, vt constabit ex dicendis.

3 Additur deinde *corporis*, circa cuius intelligentiam haud modicum inter auctores dissidium est. Scotus putauit, per illam intelligi materiam primam cum forma corporeitatis. Sed iam probauimus in Physic. disp. 3. lect. 4. non dari in materia talem formam corporeitatis, ac proinde hoc placitum reiiciendum est. Alij dicunt per rō *corporis* intelligi materiam nudam omni dispositione.

Sed hi aberrant prorsus a veritate: neque enim Aristoteles vnquam materiā hoc modo sumptam nomine *corporis* appellauit. Alij denique existimant, significari materiam organici instructam, hac enim ratione appellatur *corpus* apud Aristotelem. Sed hæc sententia refutabitur explicatione nostra.

4 Dicendum ergo est per rō *corporis* significari apud Aristot. totum compositum resultans ex materia corporea, & anima, prout est forma substantialis. Ita P. Toletus hic ad tex. 7. & 8. & P. Suarez disp. 15. Met. sect. 10. num. 15. Hæc sententia constat clare ex Aristotele. Primò: quia in definitione dicit animam esse *actum corporis physici*, hoc est, *naturalis*; corpus autem naturale in phrasi Aristotelis dicitur corpus constans naturā; non verò dicitur constans naturā materiā organizata; sed solum cōpositum substantiale, quod quia ex materia, & forma (quibus ratio nature competit, vt diximus in Phys. disp. 9. sect. 2.) tāquam ex partibus essentialibus compingitur, ideo dicitur constare naturā. Quod autem Aristoteles in presenti vsurpauerit corpus naturale secundum prædictam acceptionē, constat ex tex. 2. huius capituli, vbi diuidens corpus hæc habet: *Maxime autē corpora videntur esse substantia, & ipsorum ea magis, que naturalia: hæc enim ceterorū principia sunt*, vbi loquitur de principio efficiēte operationū; sed materia organizata non est principium effi-

efficiens; sed solum passiuum operationum; ergo non loquitur de materia organizata; sed de composito substantiali, cui conuenit esse principium efficiens operationum.

5 Quod autem ibi loquatur de corpore, quod sit principium efficiens, constat ex his, quæ subiungit: *Naturalium verò corporum (inquit) quedam habent vitam, quedam non habent; vitam autem dicimus nutritionē, accretionē, & decretionem; que quidem per id ipsum fit, quod viuere dicitur.* Vbi diuidens corpora naturalia in viuētia, & non viuētia, ea dicit esse viuētia, quæ faciunt nutritionē; sed materia organizata neque dicitur viuens, neque facere nutritionem; sed solum id competit cōposito substantiali constanti materia, & anima; ergo hoc solum vocat Aristoteles in hoc loco corpus naturale; ac per consequens dum paulo inferius animam definit per ordinem ad corpus naturale, non significat materiam organizatam; sed compositum substantiale.

6 Secundò probatur eadem sententia ex eodem 1. cap. 2. lib. tex. 8. vbi, traditā iam definitione concludit: *Vniuersaliter igitur diximus quidnam anima sit. Est enim ea substantia, que est vt ratio; hæc autem est quidditas corporis talis*; ac forma nunquam dicitur ab Aristotele esse ratio, seu quidditas materie; sed solum totius compositi; ergo hoc significatur hic nomine corporis. Deinde tex. 10. explicans particulam illam, *poten-*

tia vitam habentis, quam posuerat in definitione anime, ait: *Non est autem in potentia viuens, quod abicit animam, eaque vacat; sed id, quod ipsam habet.* Vbi id dicit esse potentia viuens, quod actu habet animam: nō alia de causa, nisi quia est potens elicere operationes vitales, per quas actualiter viuunt.

7 Obijcies 1. ipsum Aristotelem qui tex. 4. illius 1. capit. vt probaret, animam distingui a corpore, cuius actū esse dixerat, hanc attulit rationem: *Corpus namque non subit ritionem eorum, que sunt in subiecto; sed vt subiectum potius est, & materies.* Ergo hic sumit corpus pro materia. Cæterum ex his verbis oppositum deduci debet: quia, si Aristoteles vsurparet hic corpus pro materia, non diceret, corpus esse, vt subiectum, & materiam; sed esse subiectum, & materiam. Respondeo ergo, ibi aperte loqui Arist. de composito substantiali, quia immediatē antē dixerat, omne corpus naturale princeps vitæ esse substantiam compositam; ergo aperte loquitur de corpore, quod sit compositum substantiale. Ex eo autem probat, animam esse distinctā ab hoc corpore, quia, videlicet, anima est in subiecto; corpus verò, de quo dixerat esse substantiam compositam, non est in subiecto; sed potius se habet vt subiectum, & materia, quia, cum in se recipiat operationes vitales (saltem vt subiectum denominationis) taliter vt ipsum non recipiatur in alio, similitudinem maximam habet cum materia, quæ

ita recipit formas, vt ipsa non recipiatur in alio.

8 Obijcies 2. ipsum Aristotelem tex. 1. vbi, cum dixisset, corpus esse potentia viuens, subiungit: *Verum vt papilla, visusque oculus est, sic anima & corpus est animal*: atqui animal non dicitur esse anima, & compositum substantiale; sed anima, & materia organata: ergo per *rd corpus* significat Aristoteles materiam. Respondeo, Aristotelem in hoc loco ea verba *anima, & corpus* posuisse loco eorum *corpus animatum*, hoc est, constans anima, de quo recte dicitur esse animal. Moneor ad id, tum quia immediate antea usurpauerat *corpus* pro composito substantiali, vt constat ex verbis prioris sententia adductis ex tex. 10. non autem est credendus immediate post usurpasse eandem vocem in diuersa significatione, ne dicatur æquiuoce locutus in tam breui spatio; tum etiam, quia talis modus loquendi est in vltimo apud ipsum Aristotelem, quia 2. *Physi.* definiens naturam dixit, esse *principium, & causam motus, &c.* vbi particula, *& causa* sumenda est pro *causatum*, ne dicamus, *rd principium* superflua in ea definitione.

9. Ex dictis constat, *rd corpus* in definitione anime significare compositum substantiale constans natura, hoc est, materia, & forma substantiali, & ideo, dum anima dicitur, *actus primus corporis naturalis*, significatur, esse actum consequentiu compositi sub-

stantialis natura constantis, per quod differt à compositis artificialibus, imò & à substantialibus non constantibus natura, si que sunt.

10. Deinde additur *organici*, vt significetur, animam esse actum corporis habentis diuersam dispositionem, & organizationem partium. Per quam particulam scernitur anima à formis substantialibus totius homogeneis, quales sunt forma lapidis, ignis, &c. imò & ab ijs, quæ constitunt totum constans partibus heterogeneis, vt sunt forma iaspidis, & alia eiusmodi, quia organicum in communi acceptione non significat quancunque diuersitatem dispositionum; sed eam tantum quæ est apta ad opera vitæ. Per hanc tamen particulam conuenit aliquo modo anima cum forma embryonis, quæ quidem constituit compositum admittens dispositiones, per quas materia eius præparetur & ad animam recipiendam, & ad vitæ opera exercenda. Propterea, vt anima distinguatur ab hac forma, additur in definitione particula *potentia vitæ habentis*, hoc est, potentis elicere operationes vitales, vt colligitur ex Aristot. tum tex. 3. tum etiam 1. supra adductis: quod quidem non conuenit formæ embryonis, cum hæc non constituat compositum potens elicere operationes vitales.

11. Duo inuoluuntur in prædictis verbis. Primum est, compositum naturale, cuius actus constitutus est anima, debere esse viuens,

uens, hoc enim solum est, quod potest elicere operationes vitales. Secundum est, ipsam animam esse actum primum elicitiuum operationum vitalium, quia, cum viuens non sit elicitiuum harum operationum; nisi quatenus est viuens, & sit viuens ratione anime, ratione eiusdem habet virtutem elicitiuam talium operationum. Sensus ergo definitionis prædictæ erit: *Anima est actus constitutus corporis naturalis instructi organici, & potentis elicere operationes vitales.* Vnde per priora verba definitionis Arist. scilicet, *actus primus corporis physici* conuenit anima cum alijs formis substantialibus, quæ etiam constituunt corpus naturale. Per reliqua verò verba differt ab illis: quia anima constituit corpus naturale, quod sit viuens; secus alia formæ substantialis.

An prædicta definitio sit essentialis anime?

12. Respondeo affirmatiue: quia per priora verba, quibus anima dicitur *actus constitutus corporis naturalis*, explicantur ea omnia prædicata, in quibus essentialiter conuenit cum reliquis formis substantialibus. Per ea enim verba explicatur primo virtus constitutiva compositi substantialis, vt constat: deinde explicatur, quod anima sit substantia; quia id, quod totum substantiale constituit, debet esse substantia: tertio explicatur virtus informandi, seu auctuandi materiæ; id enim, quod totum substantiale constituit vt actus (alterius partis intellige) est, quod infor-

mat, & auctuat materiæ: sed hæc omnia sunt essentialia cuius formæ substantiali, vt constat ex definitione formæ adducta in *Phys.* disp. 3. sect. 2. ergo, &c. Præterea per vltima verba explicatur, quod anima debeat constituire corpus viuens, per quod essentialiter differt à reliquis formis: ergo essentialiter definitur per hanc definitionem.

13. Hic aduerte, quod, cum operationes propriæ corporis, seu entis naturalis, hoc est, constantis naturæ, oriri debeant efficiēter à forma iuxta dicta in *Phys.* disp. 9. nu. 13. eo ipso quod anima dicitur esse forma corporis naturalis viuētis, implicite saltē affirmatur, esse principium efficiētū operationū vitalium, quæ sunt propriæ ipsius viuētis; id quod clarius tradidit Arist. in secunda definitione anime.

14. Obijcies: si esset de essentia anime ess: constitutiuā corporis naturalis, id conueniret omni anime: atqui id non conuenit anime rationali: ergo non est de essentia anime vt sic. Minor probatur: quia homo, quæ constituit anima rationalis non est corpus incompletum, vt patet; neque completum, quia corpus completum debet constare partibus corporeis: sed anima rationalis non est corporea; sed spiritalis: ergo totum, quod constituit, non est corpus completum. Aliqui respondent, hominem esse corpus completum, quia ex vna parte habet materiam, ratione cuius sit corpus; & ex alia animam complementem materiam, ratione cuius dici potest completum. Cæterum; si ob hanc

solum rationem dicendus esset homo corpus completum, non esset, cur non posset dici etiam spiritus completus, quia ratione animæ posset dici spiritus, & ratione materiæ completus.

15 Respondeo ergo, hominem adhuc ut compositum ex materia, & anima rationali esse corpus completum: quia ratio corporis consistit in impenetrabilitate cum alio corpore ea ratione, qua dicemus infra: cum autem anima rationalis, dum componit totum, debeat esse in eodem loco cum materia, & hæc, utpote corporea, sit impenetrabilis cum alio corpore, necessarium est, quod & ipsa anima (licet secundum se sit spiritualis, & penetrabilis) dum totum cum materia componit, non possit penetrari. Vnde ipse homo, qui est totum resultans ex materia, & anima, erit impenetrabilis non solum secundum materiam, sed etiam secundum se totum, ac per consequens erit corpus completum, adhuc ut compositum ex materia, & anima rationali.

16 Neque inde licet inferre, animam rationalem, dum componit totum, esse corpus: quia, ut aliquid habeat rationem corporis, non sufficit, quod in hoc, vel illo statu non possit penetrari; sed est necessarium, quod secundum se in nullo statu possit naturaliter penetrari, ut dicemus disp. 4. quod quidem non convenit animæ rationali. Hinc desumitur ratio, cur homo non possit dici spiritus completus, licet constet vna parte spi-

rituali: quia ut esset spiritus, necessarium erat, quod posset ex natura rei penetrari cum alio corpore; eo autem ipso quod constat vna parte corporea, non potest penetrari ex natura rei cum alio, ut constat ex dictis, atque adeo non potest dici spiritus.

SECTIO II.

Explicatur secunda definitio animæ.

17 **A**liam animæ definitionem tradidit Arist. eodem lib. 2. cap. 2. tex. 24. in hunc modum, *Animæ est id, quo primo vivimus, sentimus, movemur, & intelligimus*: in cuius explicatione non parvum dissidium est inter authores. Alii enim dixerunt, hanc definitionem esse vnam; non tamen competere animæ ut sic; sed soli animæ rationali, quandoquidem ea sola est principium harum omnium operationum. Cæterum hæc sententia aperte est contra Arist. qui in initio illius cap. 2. dixit, se velle iterum definire animam, quam præcedente capite definierat: at qui capite præcedente definierat animam, ut abstrahit à rationali, & reliquis, ut constat ex dictis sect. præcedente; ergo, &c.

18 Alii docent, in illis verbis, *animæ est id, quo primo vivimus*, contineri tantum definitionem animæ in communi, & cæteras particulas coniungi ad maiorem explicationem. Sed contra: vel per *τὸ vivimus* intelligitur vita ut sic, ut præscindens à vegetatiōne, sensatione, & intellectu: & sic defectuosa

erit explicatio ibi subiuncta, quia in illa non meminit Arist. vegetatiōnis, quæ est operatio propria animæ vegetatiuæ. Vel per *τὸ vivimus* intelligitur vegetatiō ut sic, præscindens à vegetatiōne plantæ, bruti, & hominis: & hac ratione in primis erit etiam defectuosa explicatio subiuncta, quia non ponitur in ea vegetatiō plantæ, quæ est vna ex speciebus vegetatiōnis ut sic. Secundò vegetatiuum ut sic non est quid commune omnibus animæ speciebus, ut constabit ex dicendis disp. 2. sect. 1. Ergo si per *τὸ vivimus*, intelligatur vegetatiuum ut sic, non poterit definiri anima prout communis omnibus animabus. Alii dicunt has esse tres definitiones trium animarum.

19 Ego verò existimo 1. per hanc definitionem definiri ab Aristotele animam in communi comprehendentem omnes animas. Id constat ex Arist. adducto contra primam sententiam; & ex cap. illo 2. in quo Arist. hanc tradidit definitionem. Existimo 2. prædictam definitionem esse explicationem prioris: quia in priori dixit Arist. *animam esse actum primum corporis naturalis potentis elicere operationes vitales*: quibus verbis non expressit, an anima esset principium esse actuum operationum vitalium, & qualium; quod quidem exprimit in hac secunda, quia per illa verba, *id quo primo, &c.* Significatur, animam esse primum principium, & primam radicem operationum vitalium, id enim signifi-

cat *τὸ primo* ibi positum. Per sequentia verò verba explicatur qualium operationum vitalium sit principium: quia per *τὸ vivimus* significantur nutritio, & accretio, quæ sunt operationes animæ vegetatiuæ. Quod quidem constat ex Arist. qui cap. præcedente vitam usurpauerat in hoc sensu tex. 3. ubi ait, *vitam autem dicimus nutritionem, accretionem, & decretionem*. Per reliquas particulas explicantur operationes animæ sensitivæ, & rationalis: ergo id expresse tradidit Arist. in hac definitione, quod implicite tradiderat in priori.

20 Existimo 3. hanc definitionem esse descriptivam animæ in communi. Ratio est: quia definitio generis tradita per omnes differentias, per quas adæquate dividitur in suas species, est descriptiva: sed prædictis verbis definitur anima per differentias, per quas adæquate dividitur in suas species, ut constat ex dictis, & constabit ex infra dicendis: ergo est descriptiva. Maior est certa: quia differentię, per quas genus dividitur in suas species, accidunt ipsi generi, cum illud supponant in sua ratione formali constitutum; & quidem taliter, ut quatenus ab illo distinctæ nulli alteri accidant nisi ipsi: ergo sunt accidentia propria illius (non physice; sed logice) ergo ut definitur per illas, descriptivè definitur.

21 Dices: definitio descriptiva conveniens generi debet convenire cuius specie: sed hæc definitio non convenit cuius specie ani-

animæ: ergo non est descriptiva animæ vt sic. Minor probatur: quia anima vegetatiua plantæ non est illa, quo viuimus, & sentimus, &c. Distinguo maiorem: definitio conueniens generi secundum se sumpto debet conuenire cuius speciei, concedo: conueniens generi prout præciso ab speciebus debet conuenire cuius speciei, nego maiorem. Deinde cõcessi minori, distinguo cõsequens: non est descriptiva animæ vt sic secũ lam se sumpto, concedo: non est descriptiva animæ prout præciso ab speciebus, nego consequentiam: differentia enim non sunt accidentia generis secundum se sumpti, cum non distinguantur ab illo secundum se sumpto; sed sunt accidentia illius prout præcisi ab speciebus, & ideo non debent accidentaliter conuenire singulis speciebus.

22 Existimo quarto, in prædicta definitione animæ vt sic contineri tres definitiones essentielles trium specierũ ipsius animæ. Probat: quia in prædicta definitione continetur genus, & propria differentia cuiuslibet speciei animæ, vt constat ex dictis: ergo continetur definitio essentialis cuiuslibet speciei animæ. Patet consequentia: quia definitio tradita per proprium genus, & per propriam differentiam est essentialis. Prima ergo definitio est animæ vegetatiuæ plantæ, & continetur illis verbis, *id quo primò viuimus*; hoc est, quo primò vegetantur plantæ. Secunda est animæ sensitivæ bruti, & continetur illis verbis, *id, quo pri-*

mò sentimus; & mouemur, hoc est, quo primò sentiunt, & mouentur bruta. Tertia est animæ rationalis, & continetur illis verbis, *id, quo primò intelligimur*, hoc est, quo primò intelligunt homines.

23 Dices: de essentia animæ est totum constituere, & informare materiam: sed hæc non significantur in his definitionibus: ergo non sunt essentielles singularem animarum. Nego minorem: quia per ea verba, *id, quo primò &c.* significatur anima vt id, quo compositum constituitur in esse vegetatiui, sensitivi, &c. Deinde, cum totum non constituatur in esse talis, nisi per formam (loquor de compositis, quæ nouimus de facto dari) per eadem verba significatur vis informatiua animæ.

24 Dices 2. Prius concipitur in anima hoc, quod est informare materiam, & totum inesse uiuentis constituitur, quam esse radicem, seu principium operationum vitalium: ergo nõ est de essentia saltem metaphysica singularum animarum esse radicem, seu principium operationum vitalium, quæ sunt propria singularum; sed id solum pertinet ad earũ proprietates. Nego antecedens: quia per eandem formalitatem, qua anima est prima radix operationum vitalium, constituit totum in esse uiuentis: extenus enim totum est uiuens, quatenus est primum principium, seu prima radix operationum vitalium: ergo per eandem formalitatem, qua constituitur inesse principij talium operationũ, constitui-

stituitur etiam inesse uiuentis: sed anima constituit illud inesse principij operationum vitalium per formalitatem, qua ipsa est prima radix illarum: ergo per eandem constituit illud inesse uiuentis, ac per consequens, si uiuens constituitur inesse talis est de essentia animæ, de essentia eiusdem erit esse primam radicem operationum vitalium.

DISPUTATIO II.

De diuisione animæ, & eius informatione.

Cognitã essentiã animæ, diuidenda est in suas species, & eius informatio inuestiganda.

SECTIO I.

Examinatur communis animæ diuisio.

IN tria membra partitus est animam Aristoteles, nempe in vegetatiuã, sensitiuam, & rationalem. Prima constituit plantam, quæ est principium solius vegetationis. Secunda constituit brutũ, quod est principium vegetationis, & sensationis simul. Tertia constituit hominem, qui præter dictas operationes eicit etiam rationem. Sunt tamen, qui existimant, formam vegetatiuam non esse uiuentem, ac per consequens neque animam; & propterea animam in communi solum diuiden-

dam esse in sensitiuam, & rationalem. Ita olim Stoici, quorũ sententiam iam diu extinctam suscitauit hoc tempore recentiores aliqui. Probat suam sententiam: quia de ratione uiuentis vt talis, est immanenter operari: sed vegetatiuum vt tale non operatur immanenter: ergo nõ est uiuens. Maior datur ab omnibus. Minor probatur: quia operatio immanens est, quæ manet in principio, à quo oritur, tanquam in subiecto: sed vegetatio non manet tanquam in subiecto in principio, à quo oritur: ergo non est immanens. Minor probatur: quia nõ recipitur in ea parte vegetatiui, à qua oritur ipsa vegetatio; sed in materia alimenti, quod conuertitur in ipsum vegetatiuum.

2 Sed immerito isti authores recedunt à communi Philosophorum, & Theologorum sententia admittentiam prædictam diuisionem animæ ab Aristot. adductam, & asserentium plantam viuere per vegetationem. Sic Aristoteles in hoc lib. 2. de Ani. tex. 3. August. tom. 1. lib. 8. de Ciu. cap. 6. & tom. 10. serm. 17. S. Dionisius capit 7. de Diu. nomin. quem refert & sequitur S. Thomas 1. p. q. 118. art. 1. quibus subscribere hucusq; omnes Theologi, & Philosophi. Argumentum, quo nituntur recentiores, nullius est momenti: quia ad hoc, vt actio aliqua sit immanens, necessarium nõ est, quod recipiatur immediatè in ipso principio, à quo physice oritur; sed vel in ipso, vel in aliquo, quod vnũ cõpositum cum illo constituat: hæc enim

enim sufficit, vt agens dicatur agere in se ipso, & actio manere in ipso agente; quandoquidem, vt totum aliquod dicatur agere, sufficit, quod vna pars illius agat; & vt dicatur recipere, sufficit, quod vna pars illius recipiat: ergo, vt totum aliquod agat in se ipso, sufficit, quod secundum vnâ partem sui agat, & secundum alteram recipiat: sed cum planta per vegetationem acquirat sibi nouam partem, agit secundum vnâ partem, & secundum alteram recipit ipsam vegetationem: ergo vere dicitur agere in se ipsa. Minor probatur: quia materia alimenti, in qua recipitur realis actio, est pars plantæ in eo instanti, in quo datur vegetatio, per quam fit maior ipsa planta: ergo iam planta agit in se ipsa per vegetationem: ergo vegetatum non est excludendum à ratione viuētis ex defectu actionis immanentis.

3 Alij putant addendam esse aliam speciem animæ locomotiuæ. Dicunt itaque, animam in communi diuidi in vegetatiuam, sensitiuam, locomotiuam, & rationalem. Probatur: quia sicut dantur aliqua viuētia, quæ sunt vegetatiua tantum sine vlla sensatione, ita dantur alia, quæ sunt sensitiuæ sine motu progressiuo: ergo sicut ponitur vna species animæ, ad quâ pertineat vegetatio tantum; & alia, ad quam præter vegetationem pertineat sensatio, ita etiam ponenda est alia, ad quam præter vegetationem, & sensationem pertineat motus progressiuus.

4 Hæc sententia mihi displicet: quia, vt infra dicemus, motus progressiuus animalium non est formaliter actio vitalis; licet per se supponat in suo principio sensationem, & appetitionem: ergo, est distinguenda diuersa species animæ per ordinem ad illum. Datur tamē in nonnullis animalibus; non verò in alijs, quia per se supponit quendam modum sentiendi, & appetendi, qui non inuenitur nisi in aliquibus ex speciebus sensibilibus; & propterea species animæ locomotiuæ non pertinet ad primam diuisionem animæ in communi; sed ad diuisionem animæ sensitiuæ in suas species.

5 Dicendum ergo est, diuisionem animæ ab Arist. adductam esse bonam, & adequatam: quia anima in communi tres illas species sub se continet, & nullam aliam, quæ alicui ex illis non subordinetur; neque enim hucusque nouimus animam, quæ vegetatiua non sit, aut sensitiuæ, vel rationalis: ergo recte diuiditur anima ab Arist. in eas tres species. Non me latet, nonnullos addere aliam speciem animæ, cuius proprium sit à se moueri circulariter. Hi tamen sine fundamento hanc speciem animæ conseruunt, & eos impugno in lib. de Cælo.

6 Est tamen difficultas, & non leuis in explicando, an prædicta diuisio mediata sit, an immediata? Est dicere: an anima immediatè in has species diuidatur, vel dentur aliæ superiores, in quas prius, & immediatius dissectetur? Pro enodatione

noto 1. nutritionem, seu vegetationem, quæ est propria operatio animæ vegetatiuæ vt talis, consistere in actione, qua ipsa anima nouam partem integram acquirat viuēti, quod in esse vegetatiui constituit. Id est certum apud omnes. Noto 2. animam sensitiuam constari in esse talis formaliter per ordinem ad sensationem: eo enim ipso quod est productiua sensationis, præciso quocumque alio, habet omnia requisita, vt propriè & formaliter dicatur anima sensitiuæ. Idem est de anima rationali per ordinem ad ratiocinationem, prout omnibus compertum est.

7 Noto 3. ex prædicato sensitiuæ præcisè non repugnare animæ, quæ, cum sit sensitiuæ, non sit vegetatiuæ. Id ostendo infra disput. 4. sect. 4. & facillè suaderi potest: quia, eo ipso quod anima sit productiua sensationis, erit sensitiuæ: sed ex vi prædicari sensitiuæ non repugnat anima productiua sensationis, quin sit vegetatiua: ergo, &c. Minor est certa: quia totus conceptus principij sensationis saluatur optimè absque villo ordine ad vegetationem: recte enim concipitur vis productiua sensationis absque vlla mentione vegetationis, vt experientia constat: ergo in prædicato sensitiuæ secundum se nulla inuoluitur conuexio cum vegetatione, ratione cuius repugnet dari sensitiuæ sine vegetatiuo. Idem forsam dici potest de anima rationali, nempe quod sit possibilis anima rationalis non vegetatiua, imo neque sensitiuæ.

8 Noto 4. nonnunquam con-

tingere, quod prædicatum se habens vt genus respectu duarum specierum, sit differentia, ratione cuius ex duæ species differant ab alijs, cum quibus conueniunt ratione suarum differentiarum. Id apparet in quantitate iuxta sententiam admittentem, quantitatem successiuam, & permanentem; continuam, & discretam esse verè, & propriè species quantitatis: quia iuxta hanc sententiam quantitas diuiditur in successiuam, & permanentem; & rursus qualibet ex istis in continuam, & discretam. Ex quo inferitur, continuam, & discretam permanentes conuenire in ratione quantitatis permanentis, & differre ratione continuationis, & discretionis. Rursus continua permanens conuenit cum continuam successiuam ratione continuationis, & differt ab illa ratione permanentiæ: & idem est de permanente discreta, nempe quod cum discreta successiuam conuenit ratione discretionis, & differt ab illa ratione permanentiæ. Hispositis.

9 Sic cõpono diuisionem animæ in communi in suas species. Anima primo diuiditur in vegetatiuam, secundum quod est principium vegetationis præcisè, & in sensitiuam, secundum quod est principium sensationis præcisè; & in rationalem, secundum quod est principium ratiocinationis præcisè. Rursus vegetatiua diuiditur in vegetatiuam tantum, hoc est, in vegetatiuam plantarum; in vegetatiuam bruti; & in vegetatiuam hominis. Contrahitur quidè ad animam vegetatiuam tantum, non per negationem aliquam; sed per præ-

prædicatū positiuū, ratione cuius confirmat plantā, & ex quo oritur negatio sensitiui, & rationalis. Deinde contrahitur ad vegetatiuū bruti per differentiā sensitiui, hoc est, per principiuū sensationis; quia ratione huius determinatur prædicatū vegetatiui ad hoc, ut sit productiuum partis viuētis, non qualitatiuæ; sed quæ sensitiua sit. Præterea contrahitur ad vegetatiuū hominis per differentiā rationalis, hoc est, per principiuū ratiocinandi; quia ratione huius determinatur prædicatū vegetatiui ad hoc, ut sit productiuum partis viuētis rationalis.

10 Similiter anima sensitiua, ut sic diuiditur in sensitiuā tantū, & in sensitiuā, quæ sit vegetatiua, & in sensitiuā, quæ sit etiā rationalis. Contrahitur ad speciē sensitiuā tantū, nō per negationē; sed per differentiam quandā positiuā, ex qua oritur negatio vegetatiui. Deinde ad sensitiuā, quæ sit vegetatiua contrahitur per rationē vegetatiui, hoc est, per principium vegetationis, seu acquisitionis nouæ partis viuētis; & eodē modo philosophandum est de sensitiua, quæ sit vegetatiua, & rationalis; ad hanc enim contrahitur ratio sensitiui per differentiam vegetatiui, & rationalis modo nuper explicato. Ex his facile erit colligere diuisionem prædictarum specierum in alias species inferiores.

11 Hinc fit primò vegetatiuū, quod est genus respectu vegetatiui plantæ, bruti, & hominis, esse differentia, per quā brutū differt a sen-

sitiuo tantū; & præterea sensitiuum, quod est differentia, per quam differt brutum à planta esse genus, in quo ipsum brutū conuenit cum sensitiuo tantū. Fit 2. animā ut sic latius patere, quam vegetatiuū ut sic; sensitiuū ut sic, &c. quia anima extenditur ad omnes animas rationales, sensitiuas, & vegetatiuas; at vegetatiua non extenditur ad omnes sensitiuas, cum non extendatur ad eas, quæ sunt sensitiuæ tantū, neque sensitiua extenditur ad omnes vegetatiuas, cum nō extendatur ad plantas; & idem est de rationali, si forsam sunt possibles alię species rationalis.

12 An verò ratio formalis animæ includatur formaliter in differentijs, per quas contrahitur, constat ex dictis in Log. ubi docuimus, genus nō posse includi formaliter in differentijs; & ideo conceptus animæ, quæ est genus respectu inferiorum, in quæ diuiditur, nō potest includi formaliter in eorū differentijs; sed ratio animæ ut sic constituitur per ordinē ad operationē vitalem ut sic; & differentiā illā contrahentes constituuntur per ordinē ad talitates operationū vitalium, quæ sunt propriæ vniuscuiusq; animæ.

SECTIO II.

Vtrum omnis Anima sit actus informans.

13 **E**X dictis disp. præced. constat, animā esse actū corporis. Restat discutiendū, an sit actus informans, vel solū assistens? Actus assistens dicitur ille, qui, cū sit completus in suo esse, rei alteri assistit nulla vniōne interueniente, ratione cuius

cuius, vñ cū illa cōstignat; sed aliqua dumtaxat operatione, quæ illā moueat, seu gubernet. Eiusmodi est nauarchus respectu nauis, & intelligentia, seu Angelus respectu orbis cœlestis, quæ mouet. Actus informans est actus incompletus, qui adhærens subiecto per vniōnē physicam, vñ cum illo, constituit. Talis est forma ignis.

14 Dico 1. omnes animæ materiales, seu corporeæ, quales sunt reliquæ omnes præter rationale, sunt actus informantes. Probat 1. quia nulla anima corporea potest se iungi à corpore: ergo nō est actus illi tantū assistens; sed informans. Cōsequentiā est bona: quia actus assistens potest separari à subiecto, neq; illud exigit ad sui cōseruationem, ut constat in nauarcho, & Angelo, quorū ille sine nauis, & iste sine cœlo possunt cōseruari, & subsistere. Secundo: quia omnis anima materialis est actus incompletus respectu subiecti: ergo & informans. Cōsequentiā patet: quia actus incompletus subiecti ordinatur ad vñ tertium cū illo cōponendū, quod non præstat nisi per informationē. Antecedens verò probatur: quia omnis forma materialis producitur dependenter à subiecto recipere, & sustentare, ut diximus in Phyl. disp. 3. sect. 3. ergo est actus incompletus, quia quod est completum in suo esse, in se subsistit, neque indiget subiecto sustentante, ut constat.

15 Cōfirmatur: quia nulla anima corporea est principiuū in ratione substantiæ completū alicuius operationis: ergo neq; ipsa est substantia

completa. Cōsequentiā est bona: quia sicut de ratione substantiæ est esse primū principiuū accidentium, ita etiā de ratione substantiæ completa: debet esse hoc, quod est esse principiuū completū saltem alicuius accidentis. Antecedens verò probatur: quia omnes operationes animæ corporeæ recipiuntur in materia; ad id enim dantur illi, tot organa, & dispositiones, ut possit tales operationes recipere: ergo ex materia, & anima corporea resultat vñ principiuū operationū, ac per cōsequens vna substantia completa, ad cuius cōpositionem quauis ex illis ordinetur. Id magis confirmabitur rationibus adducendis pro sequenti conclusionē.

16 Dico 2. anima rationalis est actus vere informans ut vera forma hominis. Hęc cōclusio est Fidei sancta: quia primo est definita in Clemēt. vnica de Suma Trin. §. 2. Deinde est cōfirmata in Concil. Later. sess. 8. Et ratione naturali facile cōuinci potest. Primò: quia anima rationalis in homine est idem realiter cū sensitiua, ut dicā sect. seq. sed anima sensitiua, quæcunq; sit, est vere informans corpus per verā vniōnē cū illo: ergo & rationalis, quæ in homine est identificata cū illa. Minor probatur: quia anima sensitiua hominis elicit suas operationes, sensationes videlicet, in materia, ad id enim præparatur ista per organa corporea, & membrorū distinctionem: sed non potest elicere sensationes in materia, nisi vñ cum illa componat per veram vniōnē: ergo est illi vere vnica.

Minor

Minorem probo: quia sensationes sunt operationes vitales: ergo & immanentes, quia in omnium sententia immanencia est de ratione vitalitatis: sed, si anima non esset vnita materiæ, non possent esse immanentes, quia neque reciperentur in a gente, neq; in subiecto constituyente vnum compositum cum illo: ergo, vt animus immanenter eliciat has operationes, necessariū est, quod sit corpori vnitus. Hæc ratio vrget eos, qui dicunt sensationem recipi in sola materia.

17 Secundò probatur conclusio: quia animus rationalis aut est physice incompletus, aut completus. Si primò, ergo petit substantialiter cõpleri per vnionem physicam cum corpore. Si secundò, ergo homo nequẽ est physice vnus, neque reuera viuens: sicut nauis cum nauarcho neque constituit vnum, neque viuens. Tertio: quia anima rationalis talẽ habet connexionem cum organo corporeo, vt in hoc statu nullã possit operationẽ elicere independenter ab illo, quod quidem non inuenitur in nauarcho respectu nauis, cuius est actus assisistens: ergo aliquã habet maiorẽ connexionẽ animæ rationalis cum corpore, quã nauarchus cum nauis: at hæc maior connectio nõ potest dari aliter, nisi ratione informationis: ergo anima rationalis est actus informans. Et sane si solum esset assisistens, nescio, cur tantam connexionem haberet cum dispositionibus corporeis, vt eis deficientibus aduocaret? Sed post illas corruptas posset corpori

presens permanere, quã diu vellet: imo & perseuerãtib; dispositionibus, inde prohibito discedere, sicut nauarchus discedit e nauis.

18 Obijcies 1. animus rationalis est spiritualis, & indiuisibilis: ergo nõ potest informare materiã corporeã, & diuisibile. Consequentia probatur: quia actus, & potentia debent esse eiusdẽ rationis, iuxta illud cõmune proloquiũ, *vnum quodq; recipitur ad modũ recipientis*: ergo, &c. Nego primã consequentiã. Ad probationẽ nego antecedens; alioquin non posset accidens informare substantiã, cum nõ sit eiusdẽ rationis cum illa. Neq; proloquiũ illud intelligendum est eo modo, quo adducitur in obiectiõne; alioquin non posset supernaturalis forma recipi in subiecto naturalis ordinis; quod quidẽ necessario concedendũ est in actibus supernaturalibus Fidei, & Charitatis, qui recipiuntur in potentijs naturalis ordinis. Proloquiũ ergo illud solũ significare debet, nullam rem posse recipi in subiecto nõ habente potentiã ad illã recipiendã. Materia autẽ corporea habet veram potentiã, vt illi vnatur animus spiritualis, & indiuisibilis taliter, vt totus sit in tota materia, & totus in quãlibet parte materiæ, & ideo potest vniri cum illo. Dices: vnio animæ rationalis cum materia non posset esse corporea, quia attingeret animũ spirituale; neque spirituales, quia attingeret materiã corporeã; ergo nulla. Respondeo, fore materiã, & corporeã iuxta dicenda disp. 4.

19 Ob-

19 Obijcies 2. anima rationalis est actus subsistens, & independentes a corpore: ergo non potest esse actus informans. Consequentia probatur tum ex Angelo, qui, cum sit actus subsistens, non informat aliquod subiectum, tum etiam ex quantitate Eucharistica, quæ producta per creationem independenter a subiecto nullum informat subiectum. Distinguo antecedens quoad priorẽ partem: est subsistens subsistentia completã, nego: incompletã, concedo antecedens; & nego consequentiam. Angelus vero est subsistens subsistentia completã, & propterea nõ informat. Ad secundam partem antecedẽtis dico, animam rationalem esse independentem a corpore in sui productione, quatenus per creationem producitur independenter a subiecto; cum hoc tamen bene stat, quod exigit vnionem cum illo ad totum constituendũ. Quantitas vero Eucharistica per creationem, quã ibi conseruatur non amittit exigentiam vnionis cum subiecto adhuc suppositã ipsã creatione; quia hæc non opponitur cum vnione; sed cũ educatione. Ibi tamen non vnitur cum subiecto, quia nullum adest, cui vnatur.

SECTIO III.

An in aliquibus viuentibus dentur plures animæ realiter distinctæ?

20 Certum est primò, in singulis hominibus esse singulas animas racionales realiter

distinctas. Id est Fidei cõsonum, quia alloquin vno homine peccante non posset alius non peccare, & alia plura sequeretur absurdum contra Fidẽ. Idem adstruit bona philosophia; quæ semper multiplicauit formas pro diuersitate subiectorum, & dispositionum, cum quibus coniunguntur. Neque vna & eadem forma posset tot, ac tam oppositas operationes simul elicere in omnibus hominibus, cum virtutem habeat valde limitatam, vt vnusquisque in se ipso experitur.

21 Certum est secũdo, in nullo homine esse plures animas racionales realiter distinctas. Id quod definitum est in Concil. 8. Constant. can. 11. & apud philosophos est certum, qui nunquam agnouerunt in eodem subiecto duas formas substantiales numero diuersas. Est ergo difficultas: an in bruto sint duæ animæ realiter distinctæ, quarum vna sit vegetatiua, & alia sentitiua; & in homine præter has duas detur alia rationalis? Nonnulli existimarunt, partem affirmantem esse veram ratiõem, operationes aded diuersas, quales sunt vegetatio, sensatio, & ratiocinatio, non posse ab eodem principio prouenire. Hos refert P. Totet. lib. 2. de Anim. cap. 3. quæst. 7.

22 Dicendum tamen est, vnã tantum animam esse in homine, quæ simul est vegetatiua, sentitiua, & rationalis. Hæc sententia est iam certa apud scholasticos, & fidei valde consentanea,

B nca,

na, vt docet P. Tolet. supra, vbi pro ea adducit Augustin. S. Thom. & plures alios. Probat^{ur} 1. quia in homine non dantur plures animæ rationales, quarum vna eliciat intellectionem, alia volitionem; alia assensum, alia dissensum; alia amorem, alia odium: ergo neq; debent dari plures animæ, quarum alia eliciat vegetationem; alia sensationem; & alia intellectionem. Patet con- sequentia; quia assensus, & dis- sensus; amor, & odium sunt ope- rationes inter se maximè distan- tes; & nihilominus possunt ab ea- dem anima prouenire: cur ergo non poterunt sensatio, intelle- ctio, & vegetatio idem principii fortiri? Et ratio à priori est: quia res simplicissima ob sui excellen- tiã potest continere effectus plu- rimum rerum diuersarum: sic Sol continet lucem, & calorem alios- que effectus, quos res imperfe- ctiores seorsim producant: ergo anima rationalis ob suam perfe- ctionem poterit præter intelle- ctionem continere nutritionem, & sensationem, quæ in bruto, & planta à diuersis animabus pro- ueniunt.

23. Secundo probatur sen- tentia: quia forma sensitua bruti, & anima rationalis sunt for- maliter vegetatiuæ: ergo non sunt ad hendam illis alia distinctæ ad eliciendam vegetationem, seu nutritionem. Antecedens pro- batur: quia, dum homo, & bru- tum augentur per nutritionem, non solum augentur secundum

partes vegetatiuas; sed etiam secundum rationales, & sensiti- uas: atqui tale augmentum non potest prouenire ab anima, quæ solum sit vegetatiua: ergo pro- uenire debet à sensitua, & ratio- nali: Minor probatur: quia ani- ma solum vegetatiua est imper- fectior homine, & bruto: ergo non potest attingere productio- nem partis hominis, & partis bruti.

24. Dices, animam vegetati- uam producere partem hominis, & partem bruti non attingendo productionem formarum, quæ sunt illa perfectiores, sed introducendo dispositiones in materia alimen- ti, & postea concurrente ad unio- nem substantialem illarum forma- rum cum materia iam disposita. Neq; id mirum videatur, quia for- ma feminis disponit materiam ad prolem generandam, & deinde forma prolis à Deo producta ad exigentiam dispositionum vnitur cum materia, cõcurrente formã feminis immediate ad productio- nem vnionis, vt diximus in lib. de Gen. disp. 7. quia, cū forma femi- nis sit perfectior vnione prolis, non est, cur illã non possit produ- cere, cum ad eius productionem ordinetur ex natura sua. Quid er- go mirum dicatur idem de anima vegetatiua respectu partis sensi- tiuæ, & rationalis denuo acqui- rendæ per nutritionem?

25. Sed contrã: anima sensi- tiua bruti, & rationalis habent virtutem ad introducendas dispo- sitiones in parte alimenti, & ad

vnionem sui cū parte iam dispo- sita producendam: deinde sunt applicatæ alimẽto; cur ergo non eliciet has operationes? Antece- dens probatur quoad priorẽ par- tem: quia quæuis ex illis habet virtutem ad prolem sibi similem ge- nerandam, disponendo prius ma- teriã ad formã ipsius prolis: er- go multo melius habebunt virtu- tem ad acquirendã nouam partem sibi similem: vt quid ergo addetur alia forma vegetatiua ad id mu- nus obeundum? Exemplum de se- mine nihil fauet aduersarijs: quia semen est datũ generanti, vt ma- teriã fetus, cui pater non potest esse præsens, præparet ad genera- tionem substituendo uices patris absentis: at vero anima sensitua bruti, & rationalis hominis sepe sunt præsentibus acquirẽ- dis per nutritionem; ergo nõ est, cur addamus illis aliam formam, cuius muneris sit præstare id, quod ipsæ perse ipsas præstare possunt.

26. Obijcies Aristotel. qui 2. de Gen. anim. cap. 3. dixit ho- minem prius viuere vitã plantæ; postea vero vitã animalis; & de- inde vitã hominis: ergo sensit ha- bere tres animas successiue in- troducetas. Nego cõsequentiam: quia ibi solum voluit Aristot. ani- mam rationalem exercere prius in materia operationes vegetan- di, deinde sensitivæ, & postea ratiocinãdi, qui auidelicet, quãdo anima rationalis primo introdu- citur in materia habet dispositio- nes sufficientes ad exercendã ve- getationem; secus ad sensatio-

nem, & ratiocinationem, quo- usque successu temporis, ita suo ordine perficiantur tales dispo- sitiones, vt deseruire possint ani- mo rationali ad eas operationes obeundas. Hanc explicationem colligo ex ipsis verbis Arist. non enim dixit introduci prius in ma- teria hominis animam vegetati- uam, deinde sensitiuam, &c. sed hominem prius viuere vitã plan- tæ, deinde bruti, &c. ergo sensit eã vitã prouenire ab homine: atqui non datur homo ante introductio- nem animæ rationalis: ergo, &c. Dixit autẽ Arist. hominem prius viuere vitã plantæ non quia pu- taret habere vegetationem, quæ est propria plantæ; quis enim hoc existimaret? sed quia tũc tempo- ris, quando primo introducitur in materia, solum habet id genus ope- rationis, quod inueniri solet in plantis; sub differentia tamen in- ferioris ordinis.

Qua ratione anima rationalis contineat sensitiuam, & vegetati- uam?

27. **R**ogas primo: an ani- ma rationalis conti- neat formaliter, vel eminenter sensitiuam, & vegetatiuam? Pro responsione aduerto, posse esse sermonem de anima vegetati- ua, & sensitua secundum se sum- ptis, prout sunt principii nutri- tionis, & sensationis; vel de ani- ma vegetatiua plantæ, & sensiti- ua bruti determinate.

28. Dico ergo primò: si sumatur primo modo, anima rationalis continet illis formaliter. Probat, quia id, quod est de essentia alicuius rei, continetur formaliter in illa: sed ratio formalis vegetatiui, & sensitiui vt sic est de essentia animæ rationalis, ergo continetur formaliter in illa. Minor probatur: quia esse essentia vegetatiuum, & sensitiuum est esse principium radicale vegetationis, & sensationis: atqui anima rationalis ex se est principium radicale vegetationis, & sensationis; quia in genere causæ efficientis non datur in homine vlla alia radix harum operationum: ergo, &c. Confirmatur: quia homo est formaliter vegetatiuus, & sensitiuus: at qui hoc prouenit illi ab anima rationali; ea enim est, qua primo vegetatur, & sentit homo: ergo ea est formaliter vegetatiua, & sensitiua, saltem *vt quo*. Hic aduerte, animam rationalem non ex eo esse formaliter vegetatiuam, quia per nutritionem sibi acquirit nouam partem; est enim indiuisibilis; sed quia est principium, quo homo per nutritionem acquirit sibi nouam partem hominis.

29. Dico secundo: si vegetatiuum, & sensitiuum sumantur pro vegetatiuo plantæ, & sensitiuo bruti, neque eminenter; neque formaliter continentur in anima rationali. Quod non contineantur formaliter est certum. Quod vero neque eminenter probatur: quia illud dicitur continere aliud emi-

nenter, quod, cum sit superioris ordinis, vel potest illud efficere, vel saltem operationes proprias illius. Sic lux dicitur continere eminenter calorem, quia illum potest efficere, & eius operationes elicere: sed anima rationalis neque potest efficere animam vegetatiuam plantæ, aut sensitiuam bruti, vt constat neque proprias operationes elicere earum, quia homo neque potest per nutritionem acquirere partem plantæ, neque efficere propriam sensationem bruti, eam videlicet, quæ ex se deseruire nequit ad ratiocinationem: ergo anima rationalis non continet eminenter vegetatiuam, & sensitiuam prædicto modo sumptas. Quod si aliquando S. Thomas dixit, animam rationalem continere eminenter vegetatiuam, & sensitiuam, ita intelligendus est, vt solum velit vegetationem & sensationem vt sic, quas planta, & brutum eliciunt contractas per differentias imperfectas, produci ab homine contractas per differentias perfectiores. Hæc tamen non adeo proprie dicitur continentia eminentialis. Quod diximus de anima rationali respectu vegetatiuæ, & sensitiuæ, dictum puta de anima sensitiua bruti respectu vegetatiuæ.

Anima

Anima non producitur prius tempore informatione.

30. Rogas secundò: an anima producat, antequam corpus informet? De anima materiali non est dubium, quin tunc producat, quando vnitur corpori: quia, cum producatur dependenter à materia tanquam à subiecto recipiente, non potest produci, nisi hæc sit vltimo disposita ad illam recipiendam: dispositio vero, quæ vltima est ad vnionem, est etiã vltima ad productionem, vt statentur omnes, & ideo in eodem tempore, in quo producit anima corporea, debet vniri corpori.

31. Idem dicendum est de anima rationali: quia oppositum est error in Fide datus à Leone 1. Epist. 31. contra errores Priscillian. & in Concil. Constantinop. 5. act. 11. in Epist. Sofronij. Vide P. Arriga hic disput. 1. sect. 10. vbi fundamentum, (quod quidem valde leue est) huius erroris manifeste soluit. Et quidè ratione naturali constat nostrum assertum; quia Deus vt author naturæ nihil operatur, nisi iuxta exigentiam, & naturam rerum naturalium: sed nihil est in rebus naturalibus, quod possit exigere productionem animæ rationalis, antequam corpus informet: ergo nunquam ex natura rei producat prius tempore, quam informet. Minor probatur: quia, si aliqua daretur e-

xigentia, vel se haberet ex parte materiæ, vel ex parte ipsius animæ; neque enim aliud est in natura, quod talem productionem exigere possit: sed non datur ex parte materiæ, quia materia nunquam exigit productionem formæ, nisi quado est vltimo disposita ad ipsam formam; datã vero vltima dispositione, datur informatio formæ: ergo non datur in materia exigentia productionis animæ ante eius informationem. Deinde non datur talis exigentia ex parte animæ: quia ipsa ex natura sua est forma corporis ex se ordinata ad hominem cum illo constitutum: ergo, si iuxta naturam & exigentiam propriam producat, debet produci vnita corpori, cuius vnione perficitur, & completur in suo esse substantiali, & constituit totum, quod est finis naturalis eius.

32. Dices anima, dissolutã vnione, conseruatur ex natura rei: ergo potuit ex natura rei produci ante vnionem. Nego consequentiam. Discrimen est apertum: quia anima semel producta exigit suam cõseruationem, dummodo conseruans non deficiat, vel non detur quidquam aliud exigens eius destructionem: atqui nihil datur exigens destructionem animæ separatã à corpore, vel assigna: neque deficit conseruans, tum quia, cum anima producat independentem à materia tanquam à subiecto recipiente, à solo Deo, qui nunquam de-

22 *Disp. 11. De Divisione animæ, & eius informatione.*

ficat, conseruatur; tum etiã quia, cum ipsa separata à corpore possit operari per species (saltẽ quas in corpore à sensibus accepit, & tunc tẽporis conseruantur, vt dicemus disp. vltim.) nõ cessat finis conseruationis illius. At vero in prima productione nihil est, quod exigat eius productionem ante vnionem cum corpore, & ideo non producitur ex natura rei ante talem vnionem.

33 Adde, animã semel a corpore seiunctam, non posse iterũ coniungi corpori ex natura rei; quia vel in corpore (vt semper cõtingit) habuit aliquid dignũ gloriã æternã, aut æternã pœnã; vel non. Si primum certum est non posse naturaliter reuiri; quia, cũ æternam gloriã consequatur summũ gaudium, & pœnam æternã summus dolor, ac summa tristitia, cũ quibus cõponi nequit ex natura rei vnio naturalis animæ cum corpore (vt constat experientiã, qua nouimus, sæpe homines præ nimio gaudio, aut præ nimia tristitia expirasse) non poterit anima semel separata à corpore illi reuiri ex natura rei. Si secundũ? implicabit reuiri saltẽ ex eo, quod nulli agenti naturali est debitus concursus ad reuiriendã animam, quæ semel vnionem amisit, quia cum sint aliæ possibiles, quæ nunquã corpori vnitæ fuere, fortius est usus harum, vt semel vniantur, quã illius, vt vnionẽ semel amisam recipiat: ergo iam datur ratio ad hoc vt agens naturale producatũ vnionẽ animæ cum corpore,

determineatur potius ad vniendam animam, quæ nunquam vnita fuit, quam illam, quæ semel vnita vnionem amisit. Vide, quæ diximus in Phys. disput. 14. num. 65. Ex his refutatus manet error Pythagoreorũ afferentium animas rationales in varia corpora emigrare. Vide P. Hurtad. disp. 1. sect. 7.

SECTIO III.

An Animus rationalis vt rationalis informet corpus, vel solum vt vegetatiuum, & sensitiuum?

34 **E**X dictis constat, animam rationalem vere, & realiter esse formã corporis, ac vnã, & eandẽ entitatem cum vegetatiua, & sensitiua hominis, easque essentialiter involuere. Constat 2. animam rationalem informare corpus vt vegetatiuam, & sensitiuam. Est tamen difficultas modò: an corpus informet formaliter vt rationalis, vel solum id præstet, vt vegetatiua est formaliter, & sensitiua? Potestque in duplici sensu exagitari hoc dubium. Primo an anima rationalis ex parte sui realiter vnietur corpori secundum gradum vegetandi, & sentiendi; non vero secundum gradum ratiocinandi. Secundo an saltem id contingat nostro modo concipiendi? Et quidem, si loquamur in 1. sensu negatiua pars est mordicus tenenda: quia, cum ea omnia prædicata ex parte animæ sint realiter idem, non potest vnum

realiter

SECT. IIII. An in aliquibus viuentibus dentur plures, &c. 23

realiter vniri corpori ex parte animæ, quin etiã reliqua vniantur.

35 In secundo sensu est maior difficultas. Circa quam Caiet. 1. part. q. 76. art. 1. §. In responsione ad primum docet, animam rationalem non vniri corpori formaliter vt rationalem, & intellectuam. Fundamentũ huius sententiæ est: quia operationes animæ intellectiuae vt talis, quales sunt intellectiones, non exercentur in corpore; sed in sola anima: ergo non comunicatur corpori: ergo neq; potentia earum. Probatur hæc vltima cõsequentia: quia eiusdem est actus, cuius est potentia: ergo, si actus intelligendi non comunicatur corpori, neque comunicabitur potentia intellectuam.

36 Pro enodatione prædictæ difficultatis noto 1. dari in homine aliquas operationes corporeas, quæ perse ab anima vt intellectuam, & volitiua dependent. Hæ sunt risus, fletus, locutio; & deinde operationes potẽtiæ locomotricis executioni mandantur media directione intellectus, & imperio voluntatis. De risu, fletu, & locutione est certũ apud omnes: quia hæ operationes sunt propriæ hominis, vt homo est, vt ignorat nullus: sed homo vt homo, est intellectiuius, & volitiuus: ergo oriuntur ab homine vt intellectuam, & volitiua. Quod ad operationes potẽtiæ locomotricis attinet, etiam est certum: quia frequenter sunt in homine

dependentur à directione intellectus, & imperio voluntatis: ergo intellectio dirigens, & volitio imperans concurrunt perse ad earũ productionẽ, quando hæ defacto sunt dependenter ab illis: ergo anima vt intellectuam, & volitiua concurrunt perse ad has operationes. Patet hæc cõsequentia: quia anima vt intellectuam, & volitiua cõcurrit perse ad eos effectus, ad quos perse cõcurrunt intellectio, & volitio (id nullus negat) sed ad operationes potẽtiæ locomotricis concurrunt perse intellectio dirigens, & volitio imperans: ergo ad easdem concurrunt anima vt intellectuam, & volitiua.

37 Noto 2. animã non posse concurrere media intellectuam, & volitione, modo explicato, ad prædictas operationes, nisi sit vnita corpori. Id constat: quia intellectio, & volitio in me existẽs non sufficit ad excitandũ risum in Petro; cuius nulla alia ratio assignari potest, nisi quia anima non potest excitare, dirigere, & imperare tales motus, nisi in corpore, cui est vnita, alioqui non esset, cur non posset per intellectuam, & volitionẽ eos dirigere, & imperare in corpore, cui non est vnita. Noto 3. animam in solo capite elicere volitionẽ, & intellectuam, medijs quibus concurrunt ad prædictos motus corporeos. Id constat experientiã, qua nouimus, defatigari caput, non vero alia membra, dum animus dat operã actibus intellectuam, & volitionis: ergo exercentur in capite ta-

les actus: alioqui cur defatigaretur potius caput, quā reliqua mēbra. Et ratio à priori est: quia animus pro hoc statu non elicit intellectiones, nisi per species acceptas à phantasmatibus, ut dicitur infra: species autē accipit à phantasmatibus in capite, ubi phantasia residet, & ideo ibidē exercentur intellectiones. His positis.

38 Dico 1. anima rationalis informat corpus non solum ut vegetatiua, & sensitiua; sed etiā formaliter ut rationalis, & intellectiua. Ita P. Hur. hic disput. 1. sect. 5. num. 3. & P. P. Connim. lib. 2. de Anm. cap. 1. quæst. 6. art. 2. concl. 2. Et est expressa S. Thom. 1. 2. q. 76. art. 1. eamq; sequuntur nonnulli recent. Probatur: quia anima rationalis ut intellectiua, & volitiua dirigit, & imperat motus aliquos corporeos media intellectione, & volitione: sed hos motus non dirigit, & imperat, nisi ut unita corpori; ergo ut intellectiua, & volitiua unitur corpori, ac per consequens illud informat ut talis, quia non aliter informat corpus nisi per unionē. Maior est nota. Minor constat experientiaris. Ex quidē si unio cum corpore est cōditio pręrequisita, ut media intellectione, & volitione cōcurrat animus ad eos motus corporeos dirigendos, & imperandos, necessariū erit, quod unitur ut intellectiua, & volitiua, quia ea cōditio, quę per se cōducit ad exercitiū aliquo l. propriū intellectiōnis, & volitionis debet pertinere

ad animā ut intellectiua, ut ex se constat: ergo, cū unio perfe cōducatur ad illos motus corporeos dirigendos, & imperandos, quod est propriū exercitiū intellectiōnis, & volitionis, per se pertinebit ad animā ut intellectiua, ac per consequens hęc ut talis unitur corpori. Secundo probatur cōclusio: quia homo in quantum homo est cōpositus specie distinctū a reliquis animalibus: ergo in quantum homo aliquā partē debet includere, ratione cuius specie distinguatur a reliquis: nō aliā, nisi animam rationalem ut talē: ergo hęc ut rationalis est vera forma illius.

39 Dico 2. Animus rationalis ut talis informat corpus non solum in capite, ubi eliciuntur intellectiones, & volitiones dirigentes, & imperantes motus illos corporeos; sed etiam in reliquis partibus corporis, in quibus eliciuntur sensationes solum, & vegetationes. Ita authores citari pro 1. conclusione. Probatur: quia idē animus, qui unitur reliquis partibus corporis, unitur capiti; deinde unitur singulis per unionē eiusdē rationis, ut dicitur disp. seq. sed capiti unitur formaliter ut intellectiua, ut constat ex dictis pro 1. conclusione; ergo & reliquis partibus unitur ut intellectiua. Patet consequentia: quia idē animus non potest uni parti uniri formaliter ut intellectiua, & reliquis sub diuersa formalitate, nisi ratione unionis diuersę rationis; sed unio est eiusdem

eiusdem rationis in omnibus partibus, ut dictum est: ergo sub eadē ratione unitur omnibus.

40 Dices non elicit intellectiones, in omnibus: ergo nō unitur omnibus ut intellectiua. Nego consequentiam: quia ad eliciendas intellectiones pręter unionē gradus intellectiui requiruntur certę dispositiones, ex quarū defectu prouenit, quod nō eliciantur ipsę intellectiones in omnibus partibus: in singulis tamē habet animus unionē ex se sufficientē, ut intellectio in singulis eliceretur, si in singulis essent dispositiones requisitę. Quod vero defectus dispositionū sufficiat ad non eliciendā intellectionē, etiam si animus unitus sit ut intellectiua, constat experientia, qua nouimus, deficientibus in cerebro (cui animus est unitus ut intellectiua) dispositionibus requisitis ad intellectionē, cessare etiam intellectionē in ipso cerebro.

41 Ex dictis facile soluitur ratio ad ducta pro sententia Caietani: licet enim anima non eliciat intellectionē in singulis partibus corporis; nihilominus taliter est unita illis, ut si nō deficerent dispositiones, intellectionē eliceret in singulis, quod sufficit ut dicatur unita illis formaliter ut intellectiua. Unde bene potest potētia comunicari subiecto, cui nō comunicatur actus talis potētia, quā dicitur prouenit ex defectu dispositionis, quę, cū nō requiratur ad potētiam, requiritur tamen ad actum.

42 Tertio probatur conclusio aliā uia: quia anima rationalis ita est unita singulis partibus materię, ut in illis acquirat nouas partes, non cuiuscunq; viuētis; sed hominis solius: at acquisitio taliū partiū pertinet ad illā ut rationalem: ergo unitur singulis partibus ut rationalis formaliter.

SECTIO V.

Quę partes viuētis habeant animam?

43 **I**llę partes dicuntur animā habere, quę vitale aliquam operationē eliciunt, quia, ut constat ex disp. 1. sect. 1. anima est, quę in corpore efficiēter efficit operationes vitales tanquā primū principiū illarū. Certū ergo est 1. omnes illas partes, quę in plātis virescunt, & augentur, habere animā, quia augmentatio earū est actio per se immanēs; ut deducitur ex dictis in lib. de Gen. disp. 8. & pręterea habet alia requisita ad vitalitatem, ut constabit ex dicendis disp. 5.

44 Certū est 2. in animalibus carnē, neruos, & ossa cōstare animā, quia ex partibus augentur per nutritionē propriā viuētium; imo & caro, ac nerui sensationem eliciunt, ut constat experientia. Ossi bus negantur aliqui sensationem. Ego uero existimo, ea non solum vegetari; sed etiam sentire, quia non raro uehementi anguntur dolore, cuius sensatio tribui nō potest soli carni propinquę, cum in ipsis etiam ossibus dolorem experia-

periamur. Quod vero sicca sint, & dura, solū probat, nō esse adeo apta ad sensationē, ac carnē; nō vero probat, nullā sensationē elicere.

45 Certum est tertio, dentes etiam informari animā: tum quia more viuencium augentur per intus sumptionem; tum etiam quia si leuiter tāgantur, in pulsum discernunt, & qualitates tangentium præsentunt. Neque obstat, quod sponte aliquandō decidant: quia id cōtingit, postquā de structis filulis, quib⁹ carnī proximā cōtinuabantur, vitā amisere.

Quid de sanguine, & reliquis humoribus?

46 **E**st vero difficultas: an sanguis, & humores reliqui intra venas animalis contenti informantur animā ipsius animalis? Circa quam P. Hurt. hic disp. 1. sect. 8. num. 4. vbi citat Caiet. 3. p. q. 5. art. 2. & P. Ariag. hic disp. 1. sect. 9. subf. 2. cum alijs docent, sanguinem esse animatum eadem anima, qua animatur animal, in quo continetur (Idem sentiunt de reliquis humoribus) fundamenta quibus nituntur hi authores, soluentur infra.

47 Contraria sentia est nobis amplectenda vt vera: eam tenent P. Suar. tom. 1. in. 3. part. disp. 15. sect. 6. P. Vazq. ibidem disp. 39. num. 2. PP. Conn. 1. de Gener. cap. 4. q. 24. art. 2. Vbi plures pro se adducunt, & est expressa sententia S. Thomæ. 1. part. quest. 119. art. 1. in corpore, & ad tertium. Bene noui, Caietanum distinguere duplicem

sanguinem, vnum non perfecte decoctum, alium vero perfecte coctum, & defæcatum: illum, quem putat esse nutrimentum animalis sanguinei, dicit non informari animā, & de illo ait locutum fuisse S. Thom. secus de sanguine defæcato, quem putat Caiet. animā constare. Ceterum huius distinctionis duplicis sanguinis nec vestigium est apud S. Thomā aut Arist. aut probatum aliquē medicū, & ideo reiicienda est vt ficta sine fundamento.

48 Probatur ergo nostra sententia 1. ex Aristot. lib. 2. de Part. anim. capit. 10. post medium, vbi ait: *neque ipse sanguis sensu præditus est, quippe qui nulla pars sit animalium.* Quod intelligendum est saltem de parte taliter animal integrante, vt illius formam participet. Secundo ibidem cap. 3. paulo ante finem ait: *Non enim sanguis continuus carni, neque cognatus est, sed in corde, ac venis, quasi in vasis continetur:* ergo sentit aperte non informari animā animalis, in quo continetur. Patet consequentia: quia vna & eadem anima non potest informare materias discontinuas, vt concedunt omnes, iam enim informaret simul duplicem materiam numero distinctam: sed Aristot. ait, sanguinem non esse carni continuū; ergo sentit non posse informari eadem animā, qua caro.

49 Tertio ibidem paulo ante verba proxime citata docuit, sanguinem esse vltimum alimen-

tum animalibus sanguineis: præterea 1. de Gener. text. 38. & 39. ait, alimentum, seu nutrimentum ante augmentationem esse alterum à viuente, quod nutritur; adueniente vero augmentatione, seu nutritione transmutari per sui corruptionem ad eandem formam viuencis: ergo sentit Aristot. sanguinem, quem vocat animalis alimentum, non informari eadem animā cum ipso animali. Patet consequentia: quia id, quod per sui corruptionem transit ad formam, denuo accipit illam: ergo cum ex sententia Aristot. sanguis per sui corruptionem transeat ad formam animalis, denuo debet illam accipere: atqui id, quod denuo accipit aliquam formam, non habebat illā antea: ergo sanguis ante nutritionem non habebat formam animalis, quod per illum nutritur.

50 Deinde probatur ratione eadem sententia, & sit prima desumpta ex doctrina Aristot. proxime adductā: quia, dum viuens per nutritionem in se conuertit alimentum, acquirat sibi maiorem substantiam viuencis, seu nouam partem substantiæ viuencis, vt diximus in libris de Gener. disp. 8. sect. 2. & est communis philosophorum sententia: ergo alimentum, quod conuertitur in viuens, non præcedebat cum forma viuencis ipsius. Patet consequentia: quia alioqui nullam partem viuencis denuo acquireret; sed solum

aliter disponderet eam, quæ antea erat pars viuencis illius. Pergo: sed alimentum, quod in animal conuertitur per nutritionem, est sanguis, vt docet Arist. ergo sanguis ante nutritionem non habebat animam ipsius animalis. Hoc argumentum vim habet non solum in homine, in quo eadem indiuisibilis anima informat omnes partes corporis; sed etiam in reliquis animalibus, in quorum singulis partibus singulæ partes animæ reperiuntur: quia, si sanguis partem aliquā animæ sibi vendicaret, dū viuens illum in carnē conuertit per nutritionē, non acquireret nouam partem viuencis; sed vnā viuencem transferret in aliam.

51 Secundo probatur conclusio; quia non potest dici animā habere id, quod nullā elicit operationē vitalem; neque enim aliunde discernimus animata ab inanimatis; sed sanguis nullā elicit vitalem operationē: ergo dici non potest habere animā. Minor probatur: quia neque sentit vt cōcedis; neque nutritur, seu augetur more viuencis; hæc enim nutriuntur per intus sumptionē attrahendo alimētū per venas, & poros ad singulas partes, vt singulæ in se ipsas illud cōuertāt: sanguis vero neque habet venas, neque poros, per quos possit alimētū ad singulas partes attrahere; imo neque ipse se auget per propriā actionem; sed id præstat hepar, cuius munus est chylum ex stomacho attractum conuertere in sanguinem, qui inde distri-

butus per venas corporis continuatur cum reliquo sanguine intra illas contento, eo modo quo partes aquæ localiter applicatæ continuantur per iuxta positionem: ergo nulla operatio vitalis inuenitur in sanguine: unde ergo colligetur habere animam?

52 Respondent P. Hurt. & P. Arriag. sanguinem posse informari animâ, etiam si nullam operationem vitalem eliciat: quia sicut ex eo, quod ossa non eliciant sensationem, neque caro intellectionem, inferri nequit non informari animâ sensitiuâ in bruto; & anima rationali in homine; ita etiam ex eo quod sanguis non eliciat vegetationem, non licet inferri, non informari animâ. Et ratio est: quia anima non debet elicere in singulis partibus omnes operationes, quas in se continet.

53 Sed contrâ: in primis hæc doctrina sustineri nequit in sententia adstruente partes animæ diuisibiles esse heterogeneas (quâ tenet Pater Hurt.) quia sicut in hac sententia pars animæ respondens ossi est tantum vegetatiua, quia vegetationem solum potest elicere; ita etiam dicendum esset, partem formæ respondentem sanguini non fore viuentem, cum nullam operationem vitalem posset elicere: ergo neque esse anima, quia anima debet esse viuens. Secundò, quia de essentia substantiæ viuentis est esse elicitiuam operatio-

num vitalium: ergo ea substantia, quæ nullam potest elicere operationem vitalem, non est viuens: sed sanguis per se nullam potest elicere vitalem operationem: ergo non est substantia viuens, ac per consequens neque informatur animâ.

54 Dicunt, esse partem animalis, & hoc sufficere, vt informetur animâ, licet nullam operationem vitalem eliciat. Sed contrâ: semen est pars animalis, & nihilominus, vt aduersarij concedunt, non informatur animâ: ergo non sufficit ea ratio in sanguine, vt dicatur animam habere. Quod semen sit pars animalis, est certum apud omnes: Ideo enim dicunt generationem viuentium esse à principio coniuncto, quia membra prolis conpinguntur in materia seminis, quod antea erat pars utilis parentis: ergo, &c.

Soluuntur obiectiones.

55 **O**bjiciunt 1. sanguis est pars: ergo informatur anima rationali. Consequentia videtur bona, quia vna & eadem forma debet informare totum, & eius partes integrales, præsertim in homine, cuius forma est indiuisibilis. Antecedens verò probatur 1. ex Innocentio 3. in quadâ extrauag. de Celebrat. miss. & ex Concilio Trident. sess. 13. cap. 3. ex quibus aperte colligitur sanguinem vere esse partem hominis.

Se-

Secundò, quia illa est pars integralis hominis, sine qua homo esset mutilus, & mancus; sed talis est sanguis, neque enim sine illo conseruari posset homo: ergo est vera pars illius. Hoc argumentum nullam vim habet, quia dato, quod sanguis sit vera pars hominis, nõ inferitur debere informari anima. Omnes enim concedunt, semen esse veram partem hominis generantis vt vidimus supra, & nihilominus non informatur anima ipsius generantis, vt concedunt ipsi aduersarij: ergo debile sumunt argumentum ad suam sententiam probandam.

56 Pro responsione ergo nõta: triplex genus partium integralium inueniri in viuentibus, quædam enim dantur ad quas immediatè pertinet exercitium operationum vitalium, quæ sunt propriæ viuentis, & hæ dicuntur esse de primaria integritate ipsius viuentis, quia inter se vnitæ integrant vnum primum principium omnium operationum vitalium pertinentium ad ipsum viuens: aliæ dantur, quæ licet immediatè non concurrant ad exercitium operationum vitalium; intra viuens tamen ex propria sui ipsarum natura cõtentæ maximè necessariae sunt ad exercitiũ vitaliũ operationum; tum vt primarias partes continua sui applicatione foueant; tum etiam vt eas defendant ab aduersarijs extrinsecus irruentibus. Tales sunt quatuor, humores, & spiritus animales, ac

vitales, qui sua humiditate, & calore fouent partes primarias animalis, vt meliù sua munera obeant.

57 Hæ dicuntur partes secundariae integritatis animalis, quia ita supponunt primarias, vt hæ sine illarum vicinia conseruari nequeant. Deinde nõ sunt vnitæ primarij, quia naturæ earum est maximè congruũ, quod nulli ex primarijs sint affixæ per vnionem, vt hinc illuc discurrentes melius omnibus fauere possint. Hinc est, quod spiritus animales facile attrahuntur à sensibus, quando eorum ope indigent ad eliciendas sensationes: sanguis etiam confugit ad cor timore aliquo percussus, vt illi succurrat, & sic de alijs. Aliæ denique dantur partes, quæ non sunt adeò necessariae in ipso viuente; sunt tamen illi vitales vel ad ornatum, vt capilli; vel ad generationem prolis, & eius procreationem, vt semē & lac, quæ quidem sunt etiã utilia ipsis parentibus, vt proximum nutrimentum earum partium à quibus conficiuntur.

58 Hoc ergo supposito facile soluitur obiectio adducta. Distinguo antecedens: sanguis est vera pars secundaria corporis humani concedo: primaria, nego antecedens. Neque aliud volunt Cõcil. & Innoc. III. Denique nego consequentiam; quia non debet informari anima quæuis pars hominis; sed primariæ tantum, quæ inter se sunt continuæ tanquam primum principium operationum vitalium. Alioqui lac etiam, & semen humanum deberent,

berent informari animam rationalem, quia vere sunt partes, illud matris, & hoc utriusque parentis, sine quorum primo mater esset mutila tempore procreationis filij, & sine secundo uterque parens esset mancus, quando instat tempus generationis; & ideo impotentes censentur non habere perfectam hominis integritatem: & id est de capillis, & unguibus, qui cum sint de integritate hominis; nihilominus in sententia plurium nullam animam informantur.

59 Instat P. Arriaga: si ex eo sanguis est pars secundaria hominis, quia est maxime necessarius ad eius conservationem: ergo accidentia perrinentia ad proprium hominis temperamentum dicentur etiam partes integrales secundariae hominis, cum maxime necessariae sint ad ipsius conservationem. Nego consequentiam, Primo, quia id, quod est de integritate substantiae, debet esse substantia, ut diximus in Logica ad praedicamentum substantiae. Secundum, quia de ratione partium integralium est, quod una non se habeat ut subiectum, seu ut forma alterius, ut fatentur omnes; accidentia vero propria hominis vere sunt formae ipsius hominis, in quo recipiuntur, & ideo non possunt esse de integritate illius. Vergebis: ergo saltem aether attractus per respirationem erit pars integralis secundaria hominis, cum ex una parte maxime necessarius sit ad eius conservationem, & ex alia sit substantia, quae non sub-

iectatur in homine. Nego consequentiam; quia ad rationem partium secundariae animalis requiritur, quod ex sua natura illi determinate adhaereat, & ex se determinate ordinetur ad eius integritatem, quod non inuenitur in aere.

60 Obijciunt 2. Levitici 17. dicitur, animam, hoc est, vitam omnis carnis in sanguine esse: & ideo S. August. quaest. 17 in Levitic. dixit: *Aliquid vitale est in sanguine, quia per ipsum maxime in hac carne vivitur*: ergo sanguis informatur animam. Respondedo, verbis illis sacrae paginae solum significari vitam animalis esse se maxime dependentem a sanguine, quia illo deficiente extinguitur animal: & nihil aliud voluit August. cum dixit aliquid vitale esse in sanguine, ut colligitur ex verbis immediate subiunctis.

61 Obijciunt 3. Verbum Divinum vere assumpsit sanguinem Christi Domini: ergo sanguis est animatus. Antecedens non potest iam negari sine periculo erroris. Consequentia probatur quia Verbum non assumpsit naturam aliquam irrationalem: ergo non assumeret sanguinem, nisi esset animatus. Nego primam consequentiam: neque enim ad hoc, ut Verbum assumeret sanguinem, erat necessarium, quod animatus esset; sed solum, quod esset pars hominis integralis primaria, vel secundaria. Ad probationem distinguo antecedens: non assumpsit naturam irrationalem ex se non pertinentem ad integritatem hominis

ipsum, concedo ante cedens: ex se pertinentem ad integritatem hominis, nego antecedens. Ex quo infertur, Verbum non assumpsisse aliam naturam completam praeter humanitatem; sed solum incompletam, & propterea non possunt verificari in Christo Domino haec propositiones: *Deus est sanguis, & sanguis est Deus*: sicut verificantur, *Deus est homo, & homo est Deus*: quia haec mutua verificatio, seu communicatio solum datur, quando ununtur in una persona naturae non ordinatae ex se ad completionem alterius, ut ordinatur sanguis; atque adeo in triduo mortis Christi Domini, quando Verbum erat unitum animae separatae non erat verum dicere, *Deus est anima*; nec, *anima est Deus*.

62 Obijciunt 4. Si sanguis diversam sortitur formam, ac reliquae partes corporis, sequitur, hominem esse unum per accidens: ergo. Ceterum idem argumentum potest fieri contra aduersarios asserentes, capillos non informari animam; & nihilominus est certum, pertinere ad hominis integritatem. Respondedo ergo, hominem posse sumi dupliciter. Primo pro composito resultate ex materia, & anima rationali, & hac ratione propriissime est unum per se. Secundum pro aggregato omnium entitatum pertinentium ad eius integritatem, & hac ratione potest aliquo modo dici unum per accidens; quia constat pluribus substantijs discontinuis, licet inter se subordinatis: absolute tamen loquendo est dicendus unum per se, quia

haec substantia non pertinent ad essentiam hominis, quae absolute est unum per se; sed ad integritatem secundariam illius.

De lacte, & semine.

63 **E**X dictis facile colligitur, quid dicendum sit circa reliquas partes, quae in viventibus reperiuntur? Et 1. de lacte, & semine animalium existimo certum, non informari animo, tum quia nullam habent operationem vitalem, cum non augeantur per intus sumptionem, tum etiam quia non tam pertinent ad perfectam integritatem viventis absolute, & secundum se sumpti, quam in ordine ad generandam prolem, & alimentum illi porrigendum. De semine vero arborum aliter sentiendum est, quia, dum est unitum arbori, vivit, & animatur animo ipsius arboris. Ratio est, quia dum est arbori unitum, augetur more viventium per intus sumptionem, attrahendo videlicet alimentum per veniculas, & poros ad singulas sui partes, & propterea augetur versus omnem differentiam loci.

64 Dum vero tale semen est decisum, distinguendum est; quia vel sponte decidit, postquam peruenit ad ultimam perfectionem; vel vi seungitur ab arbore, antequam perfectionem ultimam consequatur. Si hoc ultimo modo contingat, existimo conservare animam per aliquod tempus, sicut eam conservant folia, quae non ita connectuntur, cum tota arbore, ut ab illa diuisa illico exuantur animo. Si vero diuisio accidat primo modo, sine dubio semen animam

amist, tum quia nunquam sponte discontinuantur partes, quæ participant eandem formam; tum etiam quia semen eo modo decidens nullam in posterum vitalem operationem elicit; ergo non seruat animam. Quod si triticum; ut aiunt, augetur in horreis, id accidit, vel ratione humoris attracti, vel ratione alicuius corporis instantis grana.

65 Obijcies: tam semen animalis, quam arboris separatum producit prolem viuentem, & animatam: ergo vtrumque separatum est viuens, & animatum. Pater consequentia; quia res non viuens non potest attingere productionem viuentis. Respondeo: neutrum producere prolem immediate, concurrendo videlicet ad introductionem formæ substantialis illius; sed solum disponendo materiam, quâ disposita Deus introducitur formam ad exigentiã ultimæ dispositionis: cum autem dispositiones ad formam prolis sint imperfectiores, quam formæ feminis adhuc non viuentis, non est mirum, quod ista possit concurrere ad illas.

De rostris auium, plumis, capillis, unguibus, &c.

66 **D**Einde certum est, cornua belluarum, rostra auium, & plumas informari animo quia hæc omnia augentur more viuentium per intus sumptionem, & ideo crescunt ver-

sus omnem differentiam loci? Quod clarius constat in cornibus, & plumis, intra quæ continetur medulla, cuius humor per quosdam quasi tubulos deductus ad singulas partes illis est in alimentum. Confirmatur, quia hæc omnia videntur esse eiusdem naturæ cum ossibus: ergo participabunt animam sicut ossa.

67 Circa ungues, & capillos est maior cõtrouersia. Existimo tamen non esse animo præditos, quia non augentur per intus sumptionem, attracto videlicet alimento per venas, & poros ad singulas partes; sed materiã illis ad radicem paulatim congestã, quod est augeri per iuxta positionem. Id mihi persuasum habeo; tum quia nullæ in eis reperiuntur veniculae, per quas possit alimentum deduci ad singulas partes; tum etiam, quia non augentur versus omnem differentiam loci; sed versus vnã tantum protrahuntur. Quod quidem in hunc modum accidit in capillis: Dum internæ corporis partes nutriuntur, residua sunt ex alimento aliqua excrementa, quæ inde pulsa impingunt in extimos poros, ibique retenta excoquantur, quousque radici capillorum agglutinata eorum formam suscipiunt. Deinde hæc impelluntur ab alijs rursus prouenientibus è profundis partibus, & hæc ab alijs, &c. Sicque paulatim ab radice exeunt. Vnde quod antea in capillo radix erat pos-

ita

SECTIO VI.

Vtrum pereat anima dissoluta ratione.

ita propellitur ad medium, & tandem ad vteriores partes perducitur. Fiunt autem capilli diuersicoloris pro diuersitate temperamentum, ut non solum ea pars, quæ ex illis coagmetatur, prodeat diuersicolor à partibus præcedentibus, sed etiam taliter immutentur præexistentes, ut diuersum admittant colorem, ac habebant antea. Et hoc est in causã, cur homines nonnunquam subito incanescant.

68 Idem, quod diximus de capillis, accidit in incremento unguium: partes etenim, ex quibus digiti compinguntur crassius quã aliæ partes excrementum relinquunt, quod quidem ab expultrice facultate in externas digitorum partes effunditur, vbi maiore siccitatem, ac duriciem comparat, & transit in ungues. Deinde hoc inde truditur ab alio denuo illuc adueniente, & hoc ab alio, &c. Cuius non leue indicium est, quod, si punctum, aut lineam aliquã efformes iuxta radicem unguium, paulatim prouehitur vsque ad extremos ungues, nullo admisso incremento: quod aliter contingeret, si ungues per intus sumptionem versus omnem partem auerterentur: ergo dicendi sunt augeri more non viuentium per iuxta positionem modo explicato. Crescentibus verò digitis ungues euadunt maiores, quia dilatantur pori, in quibus excrementa ipsis unguibus augendis agglutinantur.

69 **A**bsque vlla semper controuersia fuit, animas corporeas (quales sunt reliquæ omnes præter rationalem) perire dissolutã vnione cum corpore. Ratio est: quia anima corporea producitur dependenter à materia tanquam à subiecto recipiente, ut constat ex dictis in Phys. disp. 3. sect. 3. sed dissolutã vnione cessat actio, per quam anima producebatur dependenter à materia: ergo & ipsa anima cessabit. Consequentia patet: quia cessante cõcursu subiecti, cessat res ab illo dependens, ut fatentur omnes. Minor verò probatur: quia vnio animæ nõ dissoluitur nisi per vnionem formæ cadaveris denuo productæ in eadem materia: ergo productio animæ destruetur per productionem ipsius formæ cadaveris: quia sicut vnio vnus opponitur cum vnione alterius, ita & productio iuxta dicta in Phys. disp. 12. sect. 2. Secundo probatur eadem minor: quia dissoluta vnione cessat conditio ex parte animæ requisita ad operandũ, ut constat ex dictis in Phys. tum disp. 5. num. 29 tum etiam disp. 8. n. 69. ergo cessat propria operatio formæ, ac per consequens cessat finis conseruationis eius, quia vnumquodque est, & conseruatur propter suam operationem iuxta ea, quæ diximus ibidẽ disp. 2. num. 128. ergo dissoluta vnione non potest anima corporea conseruari ex natura rei.

C

70 Cir-

70 Circa animum rationalem plures fuerunt veterum philosophorum, & hæreticorum errores. Alij enim dixerunt, animum rationalem perire simul cum corpore. Alij verò durare per aliquod tempus post corporis corruptionem; eo tamen transacto perire. Alij dicebant interire simul cum corpore; sed in die iudicij à Deo reproducendū esse. Alij de nū existimabant nunquam destrui; sed in æternum durare; non tamen ex natura sua, sed ex peculiari gratia Dei. Videantur P. Suar. lib. 1. de Ani. cap. 10. & PP. Connim. de Ani. separata disp. 1. art. 5.

71 In hac re Fide Cathol. certum est, animū rationalem esse immortalem, ac per consequens non perire dissoluta vnione. Id constat ex Sacra Pag. pluribus in locis. Primo ex illo Sap. cap. 3. *Iustorum animæ in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis, visi sunt oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace. Et cap. 5. Iusti autem in perpetuū uiuent, & apud Deum est merces eorum.* Et idem constat ex Matth. cap. 10. vbi Christus ait: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* Plura alia sunt in scriptura sacra, quæ hanc veritatē auctant. Videantur P. Suar. & PP. Connim. supra. Idem definitur in Concil. Lateran. sub Leone X. sess. 3. his verbis: *Damnatus sacro approbante Concilio. omnes asserentes, animam intellectualem esse mortalem.* Subditurque, id constare ex Euangelio, quo animam ab

hoste occidi non posse perhibetur. Idem definitur in Concilio Vniuersali sub Clemente V.

72 Secundo est certum de Fide, animum rationalem esse immortalem ex natura sua. Id constat ex Concil. Lateran. supra adducto. Vbi subiungitur, animam non solum per se essentialiter esse formā corporis; sed etiam immortalem; ergo aperte decernit Concilium immortalitatē animo cōuenire ex propria natura, & essentia. Dicitur autem immortalis ex natura sua, non quia immortalitatem habeat à se ipsa independenter ab aliquo principio producente; sed quia semel producta non potest periri vi agentium naturalium, neque ad eorum exigentiam.

73 Nonnulla testimonia sacre Paginae obijciuntur contra hanc veritatem. Primo ex Ecclesiaste cap. 3. vbi dicitur: *Vnus interitus est hominis, & iumentorum, & aqua vtriusque conditio: sicut moritur homo, sic & illa moriuntur; similiter expirant omnia, & nihil habet homo iumento amplius.* Dende cap. 9. dicitur: *Mortui verò nihil noverunt amplius, neque habent ultra mercedem.* Ex quibus verbis videtur deduci, non perseverare animā rationalem post mortē. Ad 1. respondeo, ibi comparari hominem, & iumenta quoad vitam corporis, & compositi; non verò quoad vitā animatum. Quod quidem aperte constat ex eodem Ecclesiaste cap. 12. vbi ait: *Quoniam ibit homo in domum æternitatis suæ; ergo aperte sentit, animā hominis non*

perire destructo homine, & ideo in prioribus verbis dicendus est loqui de morte corporis tantum. Ad 2. respondeo ibi, loqui de notitia, quæ habetur per sensus corporeos: quia, cum per mortem dissolvatur compositum, nulla in posterum notitia denuo acquiritur per sensus, qui pereunte cōposito dissoluantur. Id colligitur ex eodem cap. vbi paulo ante dicitur, iniustos post mortē ad inferos deducendos; non autē deduci possent ad inferos, si animæ eorū non perseverarent. Deinde addit, mortuos non habere ultra mercedem, quia post mortem nullus est locus merendi.

74 Secundo obijciuntur ex sapientie 2. *Ex nihilo facti sumus, & post hoc erimus, quasi nō fuimus.* Dende ex Job cap. 14. *Lignum habet spem; si præcisum fuerit, rursum ut rescit, &c.* Et paulo infra: *Homo cum dormierit non resurgit; donec atteratur cœlum, non erigabit, neque consurgit de somno suo.* Ad primum respondeo ibi loqui in persona impiorum, vt constat ex initio capitis, vbi dicitur, *Dixerunt enim cogitantes apud se non recte: & ideo ex hoc loco veritas Fidei potius confirmatur. Ad 2. ex Job respondeo, ibi esse sermonem non de vita solius animæ; sed totius hominis: & de eius resurrectione. Assignatur autem hoc discrimen inter rami arboris, & hominem, quod ille præcisus ab arbore potest iterum ex natura rei excrecere in arborem: homo verò semel mortuus non potest iterum natura viribus reproduci.*

75 Denique obijciuntur Epistola Sofronij, quæ tanquam orthodoxa est approbata à sexta Synodo generali actione 11. vbi dicitur: *Inte intellectualia, atque indivisibilia.* (quales sunt Angeli, & animi rationales) *nullatenus quidem moriuntur, neque corrumpuntur; non tamen sunt immortalia per naturam, sed per gratiam;* ergo animus rationalis nō est immortalis ex natura sua iuxta mentem Concilij. Respondeo, hic negari intellectua libus immortalitatem per naturā in eo solum sensu, quo Deo convenire dicitur per naturā, hoc est, sine dependentia à principio aliquo producente. Dicuntur autem immortalia per gratiam, quia licet sempiterna conseruatio illis debita sit ex natura rei, potest tamen denegari à Deo pro suo libito, cu libere illa producat, & semel producta libere etiam conferret. Vnde in presenti non sumitur gratiā strictè, prout opponitur debito iure creationis; sed late prout opponitur necessitati producēdi, & cōseruādi ipsa intellectualia. His stabilita manet ex Fide rationalis animi immortalitas illi connaturalis, ac per consequens perseverantia eius dissoluta vnione.

Hæc veritas ratione naturali comprobatur.

76 Prima ratio desumi solet ex Divina providētia, atq; iustitia; quia Dens est supremus gubernator huius mūdialis Republicæ: ergo ad Deū spectat bonorū opera præmio, & scelera malorū supplicio

afflicere: at si animus rationalis nõ perleveret dissoluta vnione, bonorum opera manerent sæpe sine præmio, & malorum scelera sine supplicio, cum non raro videamus quam plures homines impense virtuti deditos toto tẽpore vitæ fuisse passos ærumnas, ægestatem, & probra; imò & magno tormentorũ pondere vitæ pro Dei amore amississe; secus, alios sceleratissimos prædicos fuisse summis honoribus, diuitijs, & cõmodis, & in eis diem obijisse: ergo animus rationalis perleverare debet dissoluta vnione cũ corpore, vt à summo gubernatore præmium consequatur bene gestorũ, vel supplicium sufferat peccatorũ.

77 Neque potest dici, ipsam virtutem esse præmij in præmium, & flagitium præmij in supplicium: quia præmium, & supplicium debent esse realiter distincta à merito, vt ignorat nullus. Neque sufficiens virtutis præmium est lætitia illam consequens; aut pœna flagitij, tristicia illi annexa: tum quia sæpe hæc affectiones non consequuntur de facto virtutem, & vitium: tum etiam, quia vitium frequenter delectat magis, quam affligit; neq; gaudium virtutis adæquat semper difficultatem, & laborem consequutio: is illius: ergo, &c.

78 Hæc ratio probat quidem, animum rationalem perseverare dissoluta vnione cum corpore; nõ tamen probat, id illi cõuenire ex natura rei: nam sicut de facto Deus bonis operibus impertit præmiũ supernaturale glorię, & vitia punit

igne torquẽte supernaturaliter animas iuxta multorũ opinionem; ita posset post dissolutã vnionem animos supernaturaliter conseruare, vt illos præmio, vel supplicio afficeret pro cuiusq; meritis: ergo ex Dei prouidẽtia nõ cõuincitur animus rationalem ex natura sua perseverare dissolutã vnione.

79 Sic ergo rationem formo. Animus rationalis ex natura sua est liber ad operandum secundum rectam rationem, vel contra illam, ita vt si secundum rectam rationem operetur, mereatur præmium; si verò contra illã, reus fiat supplicij: ergo ex natura sua debet esse talis, qui perseverare possit ad fruendum præmio bene gestorũ, & sustinendũ supplicium peccatorũ. Est hoc certum: sed ex natura sua est talis, qui vsque ad instans mortis possit bene, & male operari, quia vsque ad illud instans, quatenus ex se est, potest operari libere: ergo ex natura sua est talis, qui in instanti mortis possit pericue rare, vt fruatur præmio, vel afficiatur supplicio: ergo ex natura sua est talis, qui non debeat, perire dissoluta vnione.

80 Dices, hoc argumento probari animum rationalem ex natura sua perseverare dissoluta vnione; non verò durare in æternũ ex natura sua. Sed contra; eo ipso quod ex natura sua perseveret dissoluta vnione, debet durare in æternũ: ergo vtrunq; cõuincitur eo argumento. Antecedens probatur: quia, si animus separatus deinneret ex sua natura, id contingeret vel

ex

ex defectu subiecti; vel per aduentum contrarij; vel ex defectu conseruantis, aut finis: conseruationis; neque enim vlla alia ratione desinunt res ex natura rei: sed nullo ex his modis potest animus separatus desinere: ergo &c. Minor probatur: & primò non ex defectu subiecti, quia, eo ipso quod ex natura sua perseveret dissoluta vnione, erit ex natura sua producibilis per creationem independentẽr à subiecto; etenim si dependens esset à subiecto, ex natura sua, hoc deficiente, ipse deficeret: ergo non potest deficere ex defectu subiecti. Deinde non ex defectu conseruantis, quia hic est Deus, ad quem solum creatio pertinet ex natura rei, vt diximus in Phys. disp. 15. seç. 6. Neque per aduentum contrarij, quia cum contraria non opponantur nisi circa aliquod tertium, animus rationalis, qui in statu separationis non est vnitus alicui tertio, circa quod oppositio cum aliquo extremo exerceatur, non potest ex natura rei deficere per aduentum contrarij. Denique neque ex defectu finis, hoc est, ex defectu operationis, quia, licet perente vnione cessent constitutio composici; & operationes ipsius, propter quas videtur conseruari animus, dum est in composito; tamen, cum operari sequatur esse, & ipse animus ex se possit esse sine composito, vt dictum est, necessarium erit, quod in eo statu cõueniant illi ex natura rei aliqua operationes independentes à composito, propter quas tunc temporis conseruari possit:

ergo iam dabitur finis conseruationis illius: ergo, si animus semel separatus existat, ex natura rei, non poterit non durare in æternũ.

81 Instabis: potest dari entitas petens sui cõseruationem per aliquod tempus determinatum, ita vt eo transacto pereat ex natura rei: ergo bene potest animus esse talis, qui post dissolutam vnionem petat conseruari per aliquod tempus determinatum, ita vt eo transacto pereat ex natura rei. Antecedens est traditũ à nobis in Phys. disp. vltima, seç. 4. vbi docuimus impulsus esse talis naturæ. Concesso antecedente, nego consequentiam. Ratio disparitatis est clara: quia impulsus, cum sit accidens, est propter substantiam in cuius perfectionem dirigitur: cõgruum autem est perfectioni substantiæ, quod impulsus & duret per aliquod tempus, vt vna substantia possit aliam à se petere; & nõ duret semper, ne semper cogatur eam ad longissimam distantiam abiegare: at verò animus separatus, cum sit substantia per se subsistens, neque alteri adherens, in eo statu non operatur in ordine ad alterũ; sed ad ipsum perficiendũ: cum autem semper perficiatur eodẽ modo illis operationibus, semper ordinatur ad illas eodem modo. Vnde si eas exigit per aliquod tẽpus, debet eas semper exigere circa vnum, vel alterum obiectum.

82 Secundò probari potest eadem veritas: quia cuiuscunq; creatura datur aliquod cõtractum, vbi quiescat, vt inductione eorum,

quae nouimus, constat: ergo & animus rationalis debet habere aliquod centrum, in quò quiescat: ac sic est, quod in hac vita nihil est, in quo eius appetitus quiescat, neque enim satiatur aliquò; sed semper anhelat in aliud: ergo dicendus est post hanc vitam habere aliquod centrum, in cuius possessione quiescat: ac per consequens necessarium erit, quod non pereat dissoluta vnione. Plures alia adducuntur rationes ad id confirmandum, quae uideri possunt: apud P. Lessium de Num. prouid. lib. 2. per totum. Quid uero senserit Arist. circa animi immortalitatem? dubium est, quia in vnam, & alteram partem uidetur inclinari: diuersis in locis. Videatur P. Tolét. lib. 3. de Ani. q. 15 & 16.

Hinc deducitur spiritualitas animi rationalis.

83 **E**X dictis infertur naturali ratiocinatione id, quod Fidei Catholicae sanctum est, tituli. 1. Decretal. cap. *Firmiter* de Summa Trinitate: & deducitur ex Psalmo 30. vers. 6. & ex Matheo cap. 26. num. 24. & cap. 27. num. 5. nempe animum rationalem esse spirituales (spirituale hic sumitur, prout distinguitur contra corpus.) Probat ergo ex conclusione precedente: quia animus rationalis ex natura sua perseverat separatus à materia corporea: ergo est spiritualis. Patet consequentia: quia id, quod ex natura sua perseverat separatum à mate-

ria corporea, nullam habet dependentiam ab illa, aut à quantitate quò ad sui existentiam: sed quod nullam habet dependentiam à materia corporea, aut à quantitate, est spirituale: ergo animus rationalis, qui ex natura sua perseverat separatus à corpore, est spiritualis. Maior est certa, quia non habet dependentiam ab illis tanquam à causis, cum ex natura sua conseruetur independenter ab illis per creationem; neque dependet ab illis à posteriori, seu tanquam à comitantibus, cum ex natura sua possit conseruari separatus ab illis. Minor admittitur ab omnibus, & constabit ex dictis disp. 4.

84 **S**ecundò potest eadem ueritas probari: quia, cum modus proprius operandi cuiuscumque rei debeat esse proportionatus modo essendi, ex perfectiori & eleuatiore modo operandi debet semper colligi perfectior; & eleuatiore modo essendi, ut concedunt omnes; sed animus rationalis habet perfectissimum, & eleuatissimum operandi modum supra animos brutorum: ergo habet eleuatissimum, & perfectissimum modum essendi supra illos. Hic autem non potest esse alius nisi spiritualis: ergo, &c. Minor probatur: quia animus rationalis taliter operatur circa sua objecta, ut possit reflectere supra propriam operationem: deinde potest vnum cum altero comparare, & inter illa discernere, & diiudicare: potest praeterea discurrere deducen-

do

do vnum ex alio; virtutem; & uirtutum attingere, & postea pro suo libito vnum, uel alterum eligere. Quae omnia nimis excedunt modum operandi brutorum, & praeterea sunt ordinis superioris, & valde diuersi ab operationibus brutorum: ergo & esse animi rationalis debet constitui in ordine superiori, & longe diuerso ab esse brutorum: hic non potest esse aliud, nisi rerum spiritualium: ergo est in ordine, & serie rerum spiritualium.

85 **O**bjicies: cum in Concilio Niceno 2. actione 5. legeretur liber Ioannis Episcopi Thessalonij aientis, Angelos, & animos nostros esse corporeos, & ideo Angelos esse tangendos, & adorandos, Concilium approbavit illam rationem, scilicet Angelos esse adorandos: ergo, approbavit etiam antecedens, eos uidelicet, & animos nostros esse corporeos, confirmatur: quia animus rationalis in operationibus adhuc intelligendi pendet à corpore: ergo est corporeus. Ad objectionem concedo conclusionem illam, esse approbatam à Concilio. Nego tamen consequentiam, quia tunc temporis solum erat disputatio circa adorationem Angelorum, & contactum imaginum ipsorum, & ideo Concilium curauit de approbatione horum non curans de corporeitate Angelorum, de qua tunc non erat controversia.

86 **A**d confirmationem, concessam antecedente, nego consequentiam, quia, licet animus rationalis, dum

est in corpore, ab illo dependeat in operando, habet tamen alias operationes ex natura sua independentes à corpore, ut ex dictis constat, quod sufficit, ut dicatur spiritualis. Neque enim ad rationem spirituales necessarium est, quod omnes suas operationes, sed sufficit, quod aliquas saltem efficere possit sine corpore: sicut ad rationem uidentis non est necessarium, quod omnes eius operationes, sed quod nonnullae saltem sint vitales. Quod si nonnulli Patres animum rationalem corporeum uocant, ita intelligendi sunt, ut solui uelint esse formam constitutiuam corporis: & ideo appellari posse corporeum *ut quo*, ut inde concludant contra nonnullorum amentiam, rationalem animum non esse particulam Diuinae mentis, quae omnino absoluta est, & infinite distans à corpore.

DISPUTATIO III.

De Compositione animorum.

Certum est, quilibet animus componi metaphysice ex genere, & differentia: quia constat differentia propria, & ratione animae in communi, quam diximus diff. 1. esse genus respectu inferiorum animorum. Solum ergo procedit controversia de compositione physica. Hac autem est duplex: alia ex partibus essentialibus, ijs uidelicet, quae totum constituunt ut subiectum, & forma: alia ex integralibus, ijs uidelicet, quarum vnus non concurrat ad componendum totum, ut subiectum, uel ut forma, &c. prius.

Priorem compositionem est certam non dari in animabus; quia id, quod est primū in aliquo genere, non debet supponere aliud in eodem genere: sed anima est actus primus constituens simul cum materia totum substantiale, ut diximus disp. 1. ergo non debet supponere alium actum, qui simul cum alio subiecto illam constituat: atqui, si ipsa componeretur ex subiecto, & forma, iam supponeret tale actū, cum omnis forma sit actus constitutivus compositi simul cum subiecto, ut diximus in Phys. disp. 3. sect. 2. ergo, &c. Secundō: quia omnes operationes animorum, quas hucusque nominamus, sufficienter respondent simplici animo, & materiae primae cum dispositionibus accidentibus, & potentijs: ergo nō est, cur addatur aliud subiectū substantiale, ex quo ipse animus intrinsicē cōponatur. In praesenti ergo disputatione solum agendum est de compositione partium integraliū.

SECTIO I.

Animus rationalis nō constat partibus integralibus.

2 **C**ommunis omnium sententia est, animum rationalem non cōstare partibus integralibus; non tamen est vna omnium ratio. Omisissis aliorum rationibus, sic ego rem probo: si animus rationalis constaret partibus integralibus, vel ex essent homogeneae, vel heterogeneae. Si hoc vltimum? Essent quidem diversae rationis inter se pro diversitate operatio-

num, quas singulae ex se elicerent, & ideo ea tantum pars, quae in corpore intellectionem eliceret, esset intellectiva; ea verō, quae eliceret sensationem sine intellectione, esset sensitiva tantum; & denique, quae vegetationem sine sensatione, & intellectione produceret, esset ex se tantum vegetativa. Ex hoc autē inferretur primo, partes non intellectivas fore dependentes à materia tanquam à subiecto recipiente; quia quod nō potest operari nisi dependenter à subiecto distincto, non potest esse nisi dependenter à subiecto, ut dicebamus in Phys. disp. 3. sect. 3. sed ea partes animae nullam operationem haberent, nisi dependenter à materia tanquam à subiecto recipiente; ergo neque esse possent, nisi dependenter à materia tanquam à subiecto recipiente.

3 Ex quo iterum inferretur, eas partes animae fore corporeas, quia quod dependet à corpore taliter, ut ex natura rei separari nequeat ab illo, est corporeum, ut concedunt omnes, & videbimus disput. seq. Inferretur tertio: eas partes animae perituras dissoluta vniōe animae cum corpore: quia, cum vegetatio, & sensatio nō possint elicci nisi dependenter à corpore, cui anima est vniata; eo deficiente non possent elicci ex natura rei: ergo tales partes animae non possent operari ex natura rei in statu separationis, ac per consequens neque conservari, quādo quidem cessaret finis conservationis illarum. Quis autem haec omnia concedet?

4 Si

4 Si vero dicantur ex partes esse homogeneae, necessarium erit, quod singulae ex se sint formaliter intellectivae, sensitivae, & vegetativae, quia nullam operationem elicere poterit vna pars, quā non possint singulae aliae: vel ergo in prima hominis productione producerentur simul omnes partes animae, quae decursu temporis inveniendae forent in illo homine: vel solū ea, quae responderent partibus materiae tunc temporis existentibus in homine. Si primū? cum non possent duae formae ex natura rei simul informare eandem materiam, plures ex illis partibus animae non informarent aliquam materiam, quoad usque per nutritionem accrescerent homini novae partes materiae, quae ab illis informari possent. Haec autem dici nequit: quia illae partes sunt ex natura sua ordinatae ad cōponendum totum simul cum materia non minus, quam tota anima: sed ex eo, quod tota anima ex natura sua ordinetur ad constituendum compositum, non potest in prima sui productione extra compositum produci, ut diximus disput. precedent. nu. 30. ergo neque illae partes. Nec potest dici, eas partes produci ad exigentiam aliarū, quae tunc temporis materiā informant, cum quibus cōstituūt vna animā. Hoc, inquam, non potest dici: quia partes informantes non pendent ab illis in informatione, aut in operatione: ergo non exigunt earum productionem pro eo tempore, quoad usque dispositae sint partes materiae, quae ab illis informari possint.

5 Si dicatur secundum neminem, quod in prima hominis productione solū producitur ex partes animae, quae respondent partibus materiae tunc temporis existentibus in homine? necessarium erit, quod quādo augetur homo per nutritionem, augeatur etiā anima per productionem novarum partium ipsius animae: ergo, quādo postea minuitur homo per diminutionem, vel desinunt esse partes animae, quae partes amissas hominis constituebant? Et sic anima non erit immortalis: quia, cum omnes partes sint eiusdem rationis; si vna est mortalis, eandem sortem subibunt reliquae. Vel illae partes animae per se separantur à materia separata? Ex hoc autem fiet, quod sicut quādo homo decedit in gratia, aut in peccato mortali, tota eius anima afficitur gloria, vel gehennali supplicio, ita etiam quādo per diminutionem partes hominis iusti, vel peccatoris destruuntur, partes animae illis respondentes afficiuntur illico poena debita, vel praemio: Ex quo fieret, quod, cum idem homo pro diversis temporibus possit esse iustus, & peccator; partes animae, quae tempore peccati decederent, in gehennā; & quae iustitiae tempore, in gloriam deducerentur, ac per consequens eadem anima secundum diversitas partes supplicio simul, & gloria afficeretur. Haec autem nec ab vilo Theologo admittuntur, neque possunt iuxta fidem admitti: quae propter nullus potest à praedicta sententia discedere sine periculo

lo erroris, & temeritatis notâ.

6 Dices, in prima animæ creatione produci tot partes animæ, quot sunt partes organice in materia necessario requisita ad hominis generationem, quæ quidē partes animæ, crescente corpore per nutritionem, extenduntur per novam unionem ad informandas partes denuo aduenientes, non relictis illis, quas antea informabant: decrescente vero corpore per diminutionem cessat unio earum cum partibus, quæ amittuntur, & perseverat cum reliquis. Vnde neque augetur anima, cum corpus augetur; neque, cum minuitur, pereunt aliqua eius partes, aut perseverant separate. Sed contra est, quod, si quævis pars animæ potest simul plures corporis informare, cur non idem poterit idē indivisibilis animus? Et quidem, si qua ratio animi divisibilitatem suaderet, maxime, quia unus, & idem animus non potest in pluribus materiæ partibus existere: atqui id admittis in partibus animi, quas concedis, ergo non est, cur id non admittas in eodem animo. Neque multiplicandæ sunt plures animi partes, si animus indivisibilis præstare potest, quod illæ præstarent.

7 Obijcies primo, si animus rationalis esset indivisibilis, posset moveri simul motibus contrariis: hoc non est concedendum: ergo neque illud. Maior probatur: quia in vna manu posset moveri sursum, & in altera deorsum per eandem lineam. Distinguo maiorem: posset moveri simul motibus contrariis

in diuersis partibus corporis, concedo: in eadem parte, nego maiorem. Vide quæ diximus in Phys. disp. 19. se& 3. Obijcies secundò: si idem animus potest esse simul in pluribus partibus materiæ continuis; ergo in discontinuis. Nego consequentiam, quia, cum duæ partes materiæ discontinuæ non constituent vnum, absolute essent duæ materiæ: vnde anima informaret duplicem materiam, & esset in duplici loco ex natura rei; quod quidem superat vires entitatis naturalis adhuc Angelicæ. Ideo Theologi, licet concedant, Angelum indivisibilem posse occupare locum divisibilem continuum; non tamē admittunt, posse naturaliter constitui in pluribus discontinuis, ne cogantur concedere, aliquam entitatem naturalem posse esse naturaliter in pluribus locis.

8 Obijcies terciò: forma, & materia debent proportionari; ergo sicut materia habet partes, ita & animus rationalis, qui est forma illius. Distinguo antecedens: debet proportionari in ratione actus, & potentia, concedo: in omnibus alijs, nego antecedens. Itaque materia, & forma ita debent proportionari, ut materia possit, & forma admittere; & operationes, quas forma potest elicere, in se recipere, vel ad eas conducere; non tamē ita debent proportionari, ut quæcunque vni conveniant, alteri convenire debeant: alioqui non posset forma spiritualis materiam corpoream afficere; neque accidens informare substantiam.

SEC-

SECTIO II.

Animæ plantarum, & imperfectorum animalium constât partibus integralibus.

9 **A** Pud omnes philosophos est certum, animas plantarum cõponi ex partibus integralibus: quia, ut experientia constat, ramus ab arbore abscissus virefcit; imo & virgulta, ac ramusculos emittit; deinde, si alibi plantetur, florescit, & producit fructus; ergo abscissus cõservat animam, quæ apud arborem habebat: ergo anima illa habebat partes integrantes, quarum vna perseverat in arbore, & alia in ramo abscisso cõservatur: neque enim vna, & eadem anima in partibus, & locis distantibus potest naturaliter cõservari. Neque dici potest, ramum abscissum priorem animam amisisse, & alibi plantatum aliã induisse: tum quia etiã alibi non plantetur, germinat sæpe virgulta; tum etiam quia, si semel animam amisisset, quantum iterum terræ mandaretur, nunquam viveret, ut constat in ramis emortuis, ac viriditate destitutis.

10 Ratio à priori est: quia terra non potest ramum semel emortuum iterum vivificare producendo in illo animam arboream tanquam causa principalis, quia anima arborea ut pote vivens perfectior est ipsâ terrâ, quæ est non vivens, neque aliunde excedit perfectionem animæ viventis: Neque potest illum

vivificare producendo in materia ultimam dispositionem, ad cuius exigentiam introducatur anima; neque enim aliquod est fundamentum ad tribuendam talem virtutem terræ, quandoquidem neque ipsa arbor adhuc vivens potest rami sibi continuum semel emortuum iterum ad vitam disponere.

11 Secundò certum est, animas aliquorum animalium constare partibus integralibus: quia, si lacerta dividatur, singulæ partes separate moventur: ergo singulæ habent animam: non eandem numero, quia eadem res non potest naturaliter esse in locis distantibus: ergo distincta: ergo antiquam dividerentur, singulæ habebant partes animæ distinctas. Neque dici potest illum motum causari ab spiritibus vitalibus ibi remanentibus: tum quia spiritus vitales non possunt tandiu ibi perseverare, quandiu movetur cauda lacertæ: tum etiam quia non solum movetur; sed etiam sentit se tangi, ut constat experientia: sentio autem non potest elici nisi ab anima: ergo; &c. Cõfirmari potest exemplo vermiculi, quem Augustinus infra referendus fateetur se vidisse divisum in duas partes, quarum quælibet velociter ab alia discessit, & stylo percussa, dolore percipere, fugiebat, ac si essent duo vermiculi distincti: ergo animæ eorum animalium sunt divisibiles in partes, quæ post divisionem perseverare possunt.

12 Dicunt aliqui, in vna ex illis partibus produci novam animam, & antiquam in alia remanere. Sed

con-

contra primò: non potest anima sensitiva denuo introduci in materia; quæ disponi nequit ad præcipuas eius operationes sentiendi, & vegetandi; propterea nunquam animus inducitur in materiam lætus, nisi hoc organizationē ad stomachum, cor, & cerebrum requisitam habeat, vel saltem habere proxime possit: sed cauda lætæ non potest tales dispositiones admittere ex natura rei, ut constat ergo, &c. Secundo, quia ex eo, quod diuiso igne perseverat forma eius in utraque parte, colligunt omnes, formam ignis non esse indivisibilem: ergo idem dicendum est de forma lætæ: alioqui sicut dicitis, antiquam animam perseverare in vna parte lætæ, & aliam indivisibilem denuo produci in alia, cur non possit idem dici de forma ignis?

13 Dicitis: esse disparem rationem: tum quia ignis ita diuiditur, ut quælibet pars illius sit ignis completus post diuisionem; secus contingit in lætæ: tum etiam quia quæcunque diuidatur ignis, perseverat eius forma in utraque parte; secus est in lætæ, quæ si ad longum per medium diuidatur non perseverat anima in partibus diuisis, quod aliunde provenire nequit, nisi quia est indivisibilis. Nulla ex istis solutionibus vim nostris rationibus infringit. Non prima; quia anima, quæ datur in cauda lætæ diuisa, vel est forma completa, vel incompleta. Si completa? vel non poterit ibi denuo introduci sine capite, & corde, &c. licet non possunt denuo sine istis

partibus introduci reliquæ animæ completa; vel, si hæc non requiruntur ad talem animam, non erit cur non constituat vivens completum; cum præter illa, quæ tunc dantur in materia, nulla alia organa, seu dispositiones exigat ad sui introductionem. Si dicatur esse incompleta? ergo ex natura sua ordinatur ad componendam animam completam per unionem cum alia anima incompleta; quæ enim incompleta in aliquo genere ordinatur ad compositionem completam in eodem genere: ergo iam datur aliqua anima diuisibilis in partes integrantes.

14 Deinde impugnatur secunda solutio: quia non minus requiruntur dispositiones in parte lætæ ad hoc, ut denuo introducatur anima, quam, ut pars diuisa conservaretur: sed per te possunt perseverare dispositiones ad novam animam in cauda diuisa; & tamen non possunt perseverare in partibus ad longum diuisis; ergo bene possent perseverare ad partem animæ conservandam in cauda, & non in partibus ad longum diuisis. Ratio disparitatis est, quia pars animæ informans medietatem lætæ in longum extensam maiorem connexionem habet cum parte animæ alterius medietatis, quam pars animæ existens in cauda cum parte existente in reliquo corpore, & ideo potest ista perseverare diuisa, secus illa.

15 Regas: si possunt partes harum formarum conservari post diuisionem, cur non poterunt in prima

ma animalis generatione alia prius alijs introduci? Respondeo, ideo esse, quia plura requiruntur ad primam animi introductionem, quam ad eius conservationem. Et ratio est clara: quia postquam vivens omnes suas partes cõiunctas habuit, potuerunt singulæ ab alijs accipere ea, quæ necessaria erant, ut per aliquod tempus aliquâ operationem vitalem elicerent: at verò ante primam omnium partium productionem nulla ex illis seorsim sumpta potuit habere ea, quæ necessaria erant ad vitalem aliquâ operationem, & ideo mirum videri non debet, quod vna sine altera non possit primo produci; possit tamen vna sine alijs aliquandiu conservari.

Obiectio contra diuisibilitatem animarum imperfectarum animalium.

16 **O** Bijiçies Augustin. libr. de Quant. Ani. cap. 31. ubi refert, te vidisse in agro Liguriæ vermiculum multipedem, quem stylo percussum vnus ex discipulis diuisit in duas partes, quarum utraque tanta pedum velocitate in contraria loca discessit, ac si duo forent vermiculi, & deinde quælibet ex illis percussa dolorem sentiens contrahebatur: Ex hoc autem putat Augustinus non deduci animam illius vermiculi fore diuisibilem: & post nonnullam in huius explicationem adductam, cõcludit loquens cum discipulo: *Si ergo satis perspersisti in hac similitudine, quomodo possit dissecto corpore anima non se-*

cari, accipe nunc quomodo frustra ipsa corporis, cum anima secta non sit, vivere possint: ergo aperte læticit August. animas vermiculorum non diuidi, etiam si corpora diuisa vitam conseruent.

17 Pro responsione noto, duplici modo posse contingere diuisionem partium integralium. Primo, si in qualibet parte perseveret eadem essentia, quæ erat in diuiso; ut, quando albedo diuiditur in duas partes, quarum utraque essentialiter, & absolute est albedo. Secundo, si essentia diuisi non perseveret in qualibet parte; ut, quando homo diuiditur in brachia, pectus, caput, &c. non perseverat ratio hominis in singulis illis partibus seorsim sumptis. Hoc supposito, respondeo, August. loco citato negare animam vermiculorum diuidi primo modo; non verò secundo. Itaque solum vult Augustinus, animam non ita diuidi, ut quælibet pars illius sit anima, quia quæuis pars animæ non est aënis corporis organici, sed solum aënis vnus partis, quæ simul cum alijs constituit corpus organicum.

18 Hanc solutionem colligo ex ipso Augustino, qui in fine capituli 3 sic habet: *Planum tibi factum sit, non loco animam contineri, atque ob hoc nullius talis esse quantitatis, qualem in corporibus cernimus.* Vbi solum concludit, animam non habere quantitatem, seu esse diuisibilem, sicut corpora, quæ quidem ita diuiduntur, ut quæuis pars diuisa sit corpus, secus anima. Deinde cap. 22, post mediū addu-

adducto exemplo nominis *Lucifer*, cuius partes *luci*, & *fer* diuise seruant aliquam significationem, concludit: *Ita existimandum est secto vermicali corpore, quamquam in minori loco pars eo ipso, quo pars enat, uiueret, non omnino animam sectam, licet integri animantis membra omnia per maiorem locum purrecta simul possideret.* Vbi ex illis verbis, *non omnino animam sectam*, colligitur admittere aliquam diuisionem illius: hæc non potest esse alia, nisi in partes, in quibus ratio animæ non perseveret: ergo, &c. Et ideo addit, animam possidere membra omnia porrecta per maiorem locum, quia videlicet anima ratione diuisarum partium possidet membra corporis diuisa in partes loco distantes. Hic aduerte, Augustinū pluribus in locis huius libri aperte asserere animam esse indiuisibilem; loquitur tamen expressè de animo rationali, de quo etiam loquitur 6. de Trinit. cap. 6. ubi animam, ait, esse totam in toto corpore, & totam in quauis parte.

SECTIO III.

An animæ perfectorum brutorum consistant partibus integralibus.

19 **P**rima sententia asserit, prædictas animas esse omnino indiuisibiles. Ita Albertus in Sum. de Homine, & 1. de Ani. cap. vii. Caec. 1. p. q. 76. art. 8. Heruzus in 1. dist. 8. q. 4. Bonau. Ibidem 2. p. dist. quest. 3. Ferrara hic q. 3. Et PP. Conim. lib. 2. de Ani. c. 1.

q. 8. art. 3. dicunt utrâque partem contradictionis esse probabilem. Affertur pro hac sententia S. Tho. infra speculandus. Contrariam sententiam tenent Durand. in 1. dist. 8. quest. 5. Egid. ibid. q. vii. Gabriel in 2. dist. 16. q. vnica, & alij apud PP. Conim. supra art. 2. P. Toletus 2. de Ani. cap. 2. q. 5. conc. 2. P. Hurt. hic disp. 2. sect. 4. & P. Arriag. & est cõmunis inter recentiores, atque suo tempore etiam communem fuisse testatur Caietanus.

Prima conclusio contra secundam sententiam.

20 **D**ico 1. nullum est efficax argumentum ad probandum animas perfectorum brutorum nõ posse esse indiuisibiles. Pro hac cõclusionem stant auctores primæ sententiæ. Et probanda est ex solutione argumentorum secundæ. Primæ ratio sumitur ex materialitate: quia prædictæ animæ sunt materiales, & corporeæ: sed de ratione rei materialis, & corporeæ est constare partibus integrantibus; ergo prædictæ animæ debent constare partibus integrantibus, ac per consequens nõ possunt esse indiuisibiles. Hæc ratio est infirma: quia, ut dicitur mus disp. 4. non est de ratione rei corporeæ constare partibus integralibus.

21 Secundo probant alij: quia partes materiæ acquisite per nutritionem non informant eadem animam, qua partes habitæ in prima generatione: ergo informantur anima diuersa, ac per consequens diuer-

diuersis partibus materiæ respondent partes animæ diuersæ. Antecedens probatur: quia animam informantem partes materiæ acquisite per nutritionem, ut potè materialis dependet ab ipsa materia tanquam à causa recipiente: atqui anima præexistens in viuente ante nutritionem non potest dependere à materia acquisite per ipsam nutritionem: ergo statuenda est pars distincta animæ, quæ ab illa materia dependeat, seu in illa recipiatur.

22 Minor probatur primò: quia effectus adæquatè dependens ab aliqua causa, non potest perseverante eâ prima dependentia admittere nouam dependentiam ab alia causa: sed anima præexistens in materia ante nutritionem adæquatè dependebat ab ea materia tanquam à causa recipiente, ut constat: ergo perseverante eâ dependentia (ut de facto perseverat, quando nutritur viuens, quia tunc etiã perseverat receptio animæ in materia habita per generationem) non potest dependere de nouo à noua parte materiæ. Secundo probatur eadem minor: quia anima dependens à materia acquisite per nutritionem debet educi ex ea materia à viuente præexistente; ad hoc enim pertinet nouam partem viuentem acquirere per nutritionem: sed viuens præexistens nõ potest ex ea materia educere eam animam, quam antea habebat: ergo debet educere diuersam. Minor est certa: quia, cum id præstare deberet viuens per animam, hæc enim est, qua nutrimur,

augemur, &c. ipsa se educeret ex materia, ac per consequens esset causa sui ipsius.

23 Aliqui respondēt, educi quidem animam ex materia alimentari, nõ à viuente præexistente, sed à Deo, qui ad exigentiã ultimæ dispositionis introductæ ab ipso viuente, educit animam ex ea materia, ut postea viuens producat vnionem ipsius animæ cum materia; quod quidem sufficit; ut dicatur esse causa nutritionis, sicut homo dicitur causa nutritionis ex eo, quod animam rationalem vniat materiæ alimenti sine educatione illius ex hac. Neque ex eo, quod denno educatur anima ex materia alimenti, sequitur, quod post adæquatam dependentiam ab vna materia admittat aliam nouam perseverante priori, quia vel non perseverat antiqua; sed per vnã actionem indiuisibilem educitur à materia præexistente, & à materia denno adueniente: vel, si perseverat antiqua dependentia adueniente alia noua, iam non perseverat ut totalis; sed ex vtraq; fit vna totalis: nam sicut ex viuente præexistente, & parte denno acquisite, resultat vnū viuens totale; sic ex dependentia animæ à materia antiqua, & ex dependentia eiusdem animæ à materia noua resultabit vna dependentia totalis.

24 Hæc solutio mihi displicet: quia ex ea infertur eandem animam esse priorem, & posteriorem se ipsa; licet enim ipsa non se educeret ex materia alimenti; nihilominus esset causa immediata, vel mediata dispositionum preparantium materiam ad talem educationem:

ergo

ergo eadē prioritate naturæ, qua dispositiones præcedunt in materia alimenti educationem animæ ex illa, præcedet etiam anima introducens tales dispositiones, iuxta dicta in Phys. disp. 18. sect. 3. & 4. atqui id, quod præcedit educationem, præcedit etiam formam educationem, ut concedunt omnes: ergo eadem anima præcedit se ipsam, ac per consequens est prior, & posterior se ipsa; quod repugnat, ut probauimus in Phys. loco proxime citato.

25 Dices, animam non esse causam dispositionis introductæ in materia alimenti; sed eam dispositionem produci à temperamento existente in materia, quam ipsa anima informat ante nutritionem: licet enim forma substantialis possit accidentia sibi conaturalia producere in propria materia; non tamen potest ea producere in subiecto approximato, ut constat in forma aquæ, quæ, cum possit frigiditatem in sua materia producere, nequit tamen eam producere in passivo aliquo approximato, ut probabitur infra disp. 5. n. 10. & 11.

26 Sed contra: admittamus, animam non concurrere immediate ad disponendam materiam alimentum; nihilominus negari nequit ipsam animam conseruare temperamentum existens in sua materia, saltem quoad eos gradus, qui non supponuntur in materia ad eius conseruationem iuxta dicta in Phys. disp. 1. num. 41. ergo non solum temperamentum viuens; sed etiã ipsa anima, quæ illud conseruat,

præsupponitur prioritate naturæ ad dispositionem introductam in materia alimenti iuxta dicta in Phys. disp. 18. num. 23. ergo & ipsa anima præsupponitur ad educationem sui ex materia alimenti, ac per consequens ad se ipsam iuxta ibi dicta.

27 Alia expeditiori via solui potest argumentum adductum nu. 24. Dico ergo, animam equi, v.g. (& idem est de reliquis animabus brutorum) in prima sui generatione adæquate educi ex materia minimi naturalis (sic vocant materiam, quæ tempore primæ generationis datur) per indiuisibilem educationem: dum verò augetur equus per nutritionem, non educitur anima ex partibus materię denuo aduenientibus; sed solum illis vnitur quia id sufficit ad rationem nutritionis, ut constat in homine, qui non educit animam ex materia alimenti; sed solū eam isti vnit; & nihilominus verè, & propriè dicitur nutritum etiam quia, cum adæquate pendeat anima à minimo naturali, non est necessarius concursus nouæ materię ad talis animæ conseruationem: ad quid ergo talē concursus admitteremus? Quando verò per diminutionem deperditur aliqua pars minimi naturalis, loco illius substituitur à Deo æqualis pars materię ex ijs, quæ per nutritionem accreuerunt, ut ex illa simul cum reliquis minimi naturalis educatur anima adæquate, & sic datur semper subiectum adæquatum receptionis animæ. Vnio autem est, diuisibilis ita ut anima

anima per singulas partes vnionis vnatur singulis partibus materię: sic enim recte componitur, quod anima successiue vnatur nouis partibus materię per nutritionem, sicut anima rationalis.

28 Dices 1. omnis forma materialis debet educi ex subiecto, quod informat: ergo, cum anima informet partes materię acquiras per nutritionem, debet educi ex illis. Respondeo, debere educi ex subiecto, quod informat, si non supponatur subiectum, ex quo adæquate educatur, ut contingit in præsentem. Ex eo enim forma materialis educitur ex subiecto, quia tali educatione indiget ad sui existentiam, & conseruationem; cum autem educitio ex materia minimi naturalis sufficiat ad existentiam, & conseruationem animæ, ut constat, nõ est, cur illi tribuamus educationem ex materia denuo adueniente per nutritionem.

29 Dices 2. materia denuo adueniens per nutritionem non minus disponitur ad educationem animæ, quam ad huius vnionem (neque enim alia dispositio requiritur ex parte materię ad educationem formæ, nisi ea, quæ requiritur ad vnionem cum ipsa forma, ut nullus negat) ergo, sicut, postea dispositione, necessario vnitur anima cum materia, sic etiã necessario educitur ex illa. Confir-matur: quia, si duo ignes simul applicentur alteri, ambo concurrent per actionem indiuisibilem ad illud conseruandum, quem quidem solus vnus conseruaret, si solus applicaretur: ergo dū materię præxi-

stenti accrescit noua materia disposita ad animam recipiendam, vtraque concurreret per concursum indiuisibilem, etiam si prior antea esset sufficiens.

30 Ad obiectionem, dico materiam denuo aduenientem non minus disponi ad educationem animæ, quam ad vnionem cum ipsa anima; vniri tamen, & non educi, quia, cum nihil obstat vnioni; datur tamē obstaculum educationi, nempe quod ipsa anima præsupponi deberet ad talē educationem, & postponi; ac per consequens esset prior, & posterior se ipsa, ut dicebamus supra n. 24. Id explicatur in causis efficientibus: nam, si duo ignes applicentur alteri, illum conseruabunt ambo, si neuter ab illo conseruetur, si verò vnus ex illis ab illo tertio conseruetur, non poterit tunc concurrere ad eius conseruationem, ne dicatur esse prior, & posterior illo. Idem ergo dicito in nostro casu, nam, si anima non esset causa saltem mediata dispositionis præcedentis in materia alimenti ad introductionem animæ, posset quidem educi hæc ex illa simul & materiam præexistenti; at verò cum anima sit causa mediata illarum dispositionum, non potest educi ex illa materia pro eo tempore, ne cogamur dicere eandem animam esse priorem, & posteriorem se ipsa. Ex quo constat ad confirmationem.

Secunda conclusio contra primam sententiam.

31 Dico 2. nullum est efficax argumentum ad probandum ani-

mas perfectorum brutorum non posse esse diuisibiles, seu compositas ex partibus integralibus. Pro hac concessione stant authores secundæ sententiæ, & probanda est ex solutione argumentorum, quæ adducuntur pro prima. Primo ergo adducitur contra diuisibilitatem harum animarum. S. Thom. 1. p. quæst. 76. art. 8. ubi docet, animam esse in toto corpore, & totam in qualibet eius parte: & paulo inferius addit, animam non diuidi adhuc per accidens, sicut diuiditur albedo ad diuisionem quantitatis: ergo sentit animam non habere partes integrantes; sed esse omnino indiuisibilem? Sed in prius. D. Thom. in hoc loco agit de animabus tam imperfectarum, quam perfectarum animalium, sed forma. (inquit ibi) quæ requirit diuersitatem in partibus, sicut est anima, & præcipue animalium perfectorum, non equaliter se habet ad totum, & ad partes, unde non diuiditur. &c. Vbi aperte agit de omni anima, ut colligitur ex illis verbis, & præcipue animalium perfectorum; ergo eam hic adstruit indiuisionem, quæ omni animæ conueniat; ac qui imperfectarum animalium non conuenit indiuisio non admittens partes integrantes animæ, ut concedunt discipuli S. Thomæ: ergo ex hoc loco non colligitur, animam esse ita indiuisibilem, ut non habeat partes integrantes.

32 Respondeo ergo, D. Thomam hic solum negare animam diuidi eo modo, quo diuiditur al-

bedo: hæc enim ita diuiditur, ut quæuis eius pars perseueret post diuisionem taliter, ut sit formaliter albedo: at verò anima neque ita diuiditur, ut quæuis eius pars perseueret post diuisionem, saltem per mutuum temporis; neque ita, ut quælibet sit formaliter anima, quia, cum anima sit actus corporis organici, & quæuis pars animæ seorsim sumpta nõ in forme corpus organicum; sed solum partem corporis organici, non potest ratio animæ perseuerare formaliter in quæuis parte. Dum verò addit S. Doctor, animam esse in quæuis parte corporis secundum totalitatem perfectionis, & essentia, ita intelligendum est, ut solum velit, vel quod ratio essentialis vitæ radicalis inueniatur in quæuis parte animæ: vel quod nulla pars animæ possit conseruari, quin sit vnita reliquis; & propterea dicatur esse tota in quæuis parte, quia tota anima requiritur, ut quæuis pars corporis animeatur. Quod quidem absolute verum est de animabus perfectorum animalium; quarum partes non possunt seorsim separatæ conseruari; & de animabus imperfectorum est verum quoad diuinitatem; quia non possunt diu conseruari seorsim separatæ.

33 Eodem modo explicandus est Doctor Angelicus lib. 2. contra Gen. cap. 27. ubi eandem tradidit doctrinam. Addit verò, animam esse formam simplicem, quod intelligo de simplicitate prout opponitur compositioni non qua-

luncunque partium integralium; sed earum solum, in quarum singulari ratio formalis animæ reperiatur. Quæ solutio confirmatur maxime ex eodem S. Thoma 2. de Anim. lect. 12. ad tex. 9. ubi ait: *Sicut enim se habet vna pars animæ sensitivæ ad vnâ partem corporis sensitivi, sic se habet totus sensus ad totum corpus sensitivum*; ubi loquitur de omni anima sensitiva, & expressè concedit partes in illa: ergo, quando dicit, animam esse formam simplicem, non negat omnem compositionem partium, sed eam solum, quam supra diximus.

34 Secundum argumentum est: si animæ perfectorum animalium essent diuisibiles, possent aliæ partes produci prius tempore alijs in prima generatione: id non conceditur: ergo neque illud debet cõcedi. Maior probatur: quia partes materiæ, quæ minori indigent dispositione, & sunt propinquiores agenti, disponuntur prius: ergo non erit, cur non introducatur pars animæ illis respondens, antequam reliquæ partes disponantur. Nego maiorem. Ad probationem distinguo antecedens: disponuntur prius quoad intentionem in illis producendam, concedo: quoad omnem dispositionem requisitam, ut pars animæ illis respondens introducatur, nego antecedens: quia singulæ partes animæ propter mutuam connexionem, quæ inter se habent, non solum exigunt, quod singulæ partes materiæ habeant intentio-

nem dispositionis in ipsis producendæ; sed etiam, quod sint vnitæ alijs partibus materiæ dispositis ad reliquas partes animæ recipiendas, cuius rationem tradidimus in lib. de Gen. disp. 7. sect. 2. Et quidem, si dispositio præcedens in vna parte materiæ esset sufficiens ad introductionem partis animæ illi respondentis, non video, cur non esset etiam sufficiens ad introductionem totius animæ rationalis (quæ est indiuisibilis, & non educitur ex materia) quia iam in ea parte haberet omnem dispositionem necessariam ad illius in-formationem ante dispositionem reliquarum.

35 Dices: partes animæ ita cõnectantur inter se, ut singulæ non possint sine reliquis produci: ergo singulæ sunt conditiones requisitæ ad alias producendas: ergo datur inter illas mutua dependentia, & prioritas naturæ contra doctrinam a nobis traditam in Phys. In primis concessio antecedenti, nego primam consequentiã: quia, licet vna pars animæ nõ possit produci sine alijs, id non provenit ex eo, quod vna sit conditio ad aliã producendam; sed quia dispositiones omnium partium animæ sunt requisitæ ex parte singularum materiæ ad singulas partes animæ recipiendas: cum autem, eo ipso quod datur in materia dispositiones omnium partium animæ, debent omnes produci, ideo nõ possunt singulæ sine reliquis produci. Secundo respondeo, concessio antecedenti, distinguendo consequens: singulæ sunt conditiones antecedentes ad

alias producendas, nego: concomitantes, concedo consequentiam. Est dicere: non præcedit vna ex parte causæ ad aliam producendam; sed ita connexæ sunt inter se, vt non possit vna produci, quin aliæ simul producantur, ex quo non sequitur mutua dependentia, qua se mutuo præcedant prioritare naturæ; sed solum mutua dependentia, qua se inuicem comitentur in productione; si forte hæc dicenda sit dependentia.

36 Tertium fundamentum est: pars equi diuisa à reliquis amittit statim animam: ergo non est diuisibilis. Patet consequentia, quia: si esset diuisibilis, non esset, cur saltem per breue tempus non conseruaretur pars animæ respondens illi parti diuisæ, sicut conseruatur in animalibus imperfectis. Respondeo 1. negando consequentiam, cuius ratio est magna cõnexio, quæ habent inter se ad sui cõseruationem partes perfectiorum animalium, quæ quidem non datur in partibus imperfectiorum. Disparitas connexionis colligi potest ex experientia, qua constat partes imperfectiorum animalium seruare vitam separatam, secus partes perfectiorum: quod aliunde prouenire nequit, nisi ex maiori harum cõnexionem inter se, & minori illarum.

37 Secundo respondeo admitendo in parte equi diuisa conseruari animam per aliquod tẽpus; sed ita breuissimũ, vt vel nullam operationem eliciat, vel saltem ita debilem, vt oculis discerni nequeat,

quia partes singulæ perfectiorum animalium, vel ob peculiarem naturam, vel ob perfectionem sibi innatam requirunt cõsensationem omnium aliarum partium ad proprias operationes exercendas. Quod si pars equi à reliquis diuisa mouetur aliquando, talis motus tribuendus est spiritibus vitalibus ibi remanentibus, qui quidem per breue tempus motum causare possunt, vt constat in homine, cuius pars à reliquis abscissa per tempus aliquod moueri solet; & tamen talis motus non potest prouenire ab anima rationali, quando quidem non perseverat in parte abscissa; sed ab spiritibus vitalibus.

38 Quartum fundamentum est: si equus dolore afficitur in vna parte, totum corpus cõdolet, & fugit: id autẽ non ita contingeret, si anima esset diuisibilis; quia posset vna pars dolorem percipere, quin reliquæ condolerent: ergo dicenda est esse indiuisibilis. Sed contra 1. idem contingit in animalibus imperfectis, quibus concedis animam diuisibilem. Contra 2. etiam si anima sit indiuisibilis potest sensationem elicere in vna parte, quin in reliquis; vt patet in homine, cuius anima est indiuisibilis, qui quidem elicit visionem in oculis, & non in reliquis partibus: ergo ratio prædictæ experientie non est desumenda ex indiuisibilitate animæ.

39 Respondeo ergo, rationem eius esse, quod sensatio doloris elicita in vna parte mittit speciem ipsius doloris

doloris ad sensum communem: hic verò appetitui proponit dolorem illum vt malum, quo proposito appetitus odit illum, & imperat potentie locomotivæ fugam, quæ propter sympatiã, quam cum appetitu habet, elicit motum vel partem dolore affectæ, si is sufficiat ad euitandum dolorem; vel omnium, si motus omnium necessarius sit ad tale malum effugiendum. Quod quidem eodem modo continget, siue anima sit diuisibilis, siue indiuisibilis, quia omnes partes animæ diuisibilis talem habent sympatiã cum appetitu, vt illo imperate motum, statim exequantur ipsæ, vt cernitur in animalibus imperfectis.

40 Quintum fundamentum est: quo intensius operatur equus in vna parte, remissiùs operatur in alia: ergo idem est principium vtriusque operationis, quia, si diuersum esset, cur vno intense operante, aliud remisse operaretur? sed si anima esset diuisibilis, non esset vnum principium diuersarum operationum in diuersis partibus: est ergo indiuisibilis. Hoc argumento vtuntur Thomistæ; sed æque militat contra ipsos ea ratio: quia illi adstruunt potentias inter se, & ab anima realiter distinctas, quarum quæuis suas elicit operationes sine concursu immediato animæ, & aliarum potentiarum, v. g. visus elicit visionem sine concursu animæ, aut auditus; & e contra; & nihilominus quò intensius intendit visus in visionem, eò remissiùs intendit auditus in auditionem;

ergo vel tenentur concedere Thomistæ, experientiam adductam non pugnare cum multiplicitate partium integralium animæ; vel æque pugnare cum distinctione potentiarum, quam ipsi adstruunt. Respondeo ergo, singulas partes animæ adiunari à cõprincipijs, quæ sunt omnibus communia, quæ quidem, quo plùs virtutis impendunt vni parti ad propriam eius operationem, minus impendunt alteri, & propterea quò illa intensius operatur, hæc operatur remissiùs. Quæ autẽ sint hæc principia dicã disp. 6 sect. 1. vbi acturus sum de distinctione potentiarum ab anima.

41 Dico 3. Animæ perfectiorum brutorum de facto adstruendæ sunt diuisibiles, seu compositæ ex partibus integralibus. Ita auctoritas secundæ sententiæ supra adductæ. Probatur: quia iuxta principium apud philosophos sacrum, non sunt multiplicandæ perfectiones sine efficaci fundamento: sed hic nullum est efficax fundamentum ad adstruendas animas perfectiorum brutorum indiuisibiles; omnia enim, quæ in istis animalibus experimur, vt constat ex cõnexionem argumentorum primæ sententiæ, recte cõponuntur cum anima diuisibili, quæ secundum se est imperfectior anima indiuisibili: vt quid ergo adstruemus animas indiuisibiles? Adde, quod in hac sententiã recte, & faciliè expediuntur ea, quæ perlinent ad nutritionem horum animalium; sic enim viuens dispositã materiã alimenti, educet ex illa nouam partem animæ per nouam partem educationis,

& deinde eam illi vniet per nouam partē vnionis, & sic corrumpunt omnia, quæ difficilem intellectu reddunt nutritionem in sententia adstruente has animas indiuisibiles.

SECTIO III.

An partes animæ sint heterogeneæ?

42 **P**artes, quæ sunt diuersæ rationis inter se dicuntur heterogeneæ; & quæ eiusdem, homogeneæ. Certum autem est, partes diuersas animæ de facto elicere diuersas operationes in diuersis membris corporis. Est tamen difficultas: an id proueniat ex diuersitate solum dispositionum, quæ in singulis membris reperiuntur, vel ex peculiari natura singularū partium animæ determinate exigentium ex natura sua tales dispositiones, & operationes illis respondentent? Si dicatur primum? erunt partes animæ homogeneæ, & eiusdem rationis: si verò secundum? erunt heterogeneæ, ac diuersæ rationis inter se.

43 Prima ergo sententia docet, partes animæ esse homogeneas. Ita Caiet. 2. de Ani. capit. 1. Greg. in 2. dist. 16. q. 2. concl. 3. Durand. in 4. dist. 42. quæst. 2. PP. Coanim. 1. de Gen. cap. 4. q. 22. art. 2. Et P. Arria. hic disp. 1. sect. 6. subsect. 2. Probat 1. quia res diuersæ speciei neque possunt continuari, neque vnā animam constituere. Secundò, quia, si propter aliquam rationem deberent esse heterogeneæ, maxime propter diuersitatem operationum, quas in

singulis membris experimur: sed hæc potest refundi in solam diuersitatem dispositionum: ergo non est, cur dicamus, partes animæ esse diuersæ rationis. Consequētia patet: quia non sunt multiplicandæ entitates sine necessitate. Minor verò probatur: quia in homine in singulis partibus est eadem anima, quæ ex diuersitate dispositionum determinatur ad diuersas operationes. Tertiò, quia si ex diuersitate operationū colligeretur diuersitas substantialis partium animæ, mas, & femina essent diuersæ rationis specificæ, quædoquidē habent operationes diuersæ rationis.

44 Secunda sententia docet, partes animæ esse homogeneas, vni tamen materiæ per partes vnionis heterogeneas. Ita nonnulli recentiores. Quod partes vnionis sint heterogeneæ, probant ex diuersitate operationū singularum partium animalis. Quod vero partes animæ sint homogeneæ probant: quia diuersitas operationum sufficienter saluatur ex eo, quod partes animæ vniantur per vniones diuersæ rationis, vt constat in homine: ergo nõ est, cur dicamus, partes animæ esse diuersæ rationis.

Vnio non potest esse heterogenea, si partes animæ sint homogeneæ.

45 **D**ico primo: si partes animæ sunt homogeneæ non possunt partes vnionis esse heterogeneæ respectu huius materiæ, cuius partes sunt etiam homogeneæ.

neæ. Ita P. Hurt. hic disp. 2. sect. 8. & nonnulli recentiores. Probatur: quia vnio sumit suam perfectionem ab extremis: sed extrema per se sunt eiusdem perfectionis, & rationis in omnibus partibus animalis: ergo & vniones. Maior est certa: quia perfectio modi sumitur à re, cuius est modus, vt constat inductione: sed vnio est modus extremorum: ergo ab illis sumitur perfectio vnionis.

46 Dices, vnionem sumere quidem suam perfectionem ab extremis, at non solis, sed etiam ab operationibus illorum: quia, cum vnio animæ, & corporis sit complementum illorum in ordine ad eliciendas operationes, quæ sunt propriæ compositi, potest dari vnio, quæ sit complementum animæ in ordine ad vnā operationem, & alia, quæ sit complementum in ordine ad aliam: vnde tales vniones erunt diuersæ in diuersis partibus corporis, etiam si extrema sint eiusdem rationis in omnibus. Sed contrà: per quamlibet partem vnionis connectuntur substantialiter cum materia omnia prædicata realia animæ, quia, cum omnia sint vnum, & idem realiter, non potest vnum realiter vniri, quin reliqua vniantur: ergo per quamlibet partem vnionis complentur omnia prædicata substantialiter in ordine ad proprias operationes compositi. Patet consequentia: quia nulla alia ratione vnio est complementum substantialiter animæ in ordine ad opera-

tiones compositi, nisi quatenus est nexus prædicatorum realium ipsius animæ cum materia: ergo, cum non possit necesse realiter vnū prædicatum, quin necesse realiter alia cum illo identificata, nullatenus poterit animam substantialiter complere in ordine ad vnā operationem, quin eam etiam compleat in ordine ad alias, quas in sua virtute continet.

47 Dices, vnionem posse determinate exigere dispositiones proprias vnus operationis, & nõ alterius: vnde complebit animam in ordine ad vnā operationem, & non in ordine ad aliam. Sed contrà: vnio eatenus potest exigere dispositiones alicuius operationis animæ, quatenus est nexus, seu vinculum virtutis productiue illius: sed non potest esse nexus virtutis productiue vnus, & non alterius operationis, cum virtus omnium sit vna realiter in anima: ergo non potest exigere dispositiones vnus operationis, & non alterius.

48 Dices secundò: si anima vniretur incorruptibiliter materiæ, eius vnio esset specie diuersa ab vnione, per quam modo corruptibiliter vnitur eidem materiæ: ergo inter extrema eiusdem rationis possunt dari vniones diuersæ rationis inter se. Antecedens videtur certum: quia in eo casu vnio haberet cõnexionē cum dispositionibus inamissibilibus, sicut vnio, quæ modo datur, habet cõnexionē cū dispositionibus amissibilibus: ergo sunt specie diuersæ

tales vniones. Nego primum antecedens. Ad probationem nego primam partem antecedentis, & suppositum secundæ: neque enim vnio habet aliam connexionem cum dispositionibus præter eam, quam habent extrema vnita propter rationem assignatam. Vnde, si materia, & anima ex se sunt indifferentes ad dispositiones amissibiles, & inamissibiles, eandem indifferentiam habebit vnio. Sit ergo certum, partes vnionis non posse esse heterogeneas, si partes extremorum sint homogeneæ.

Partes animæ sunt heterogeneæ.

49 **D**ico 2. partes animæ diuisibilibus sunt heterogeneæ, & substantialiter absimiles inter se. Ita P. Suar. in Meta. disp. 15 sect. 10. num 31. Paul. Vener. de Ani. cap. 5. Anton. And. 7. Mer. quæst. 17. Niphus 1. de Gen. tex. 26. & P. Hurt. hic disp. 2. sect. 5. subsect. 3. Sit prima, & præcipua probatio: quia non sunt multiplicandæ perfectiones absque necessitate aliqua, aut efficaci fundamento: sed nullum est fundamentum ad tribuendam tantam perfectionem parti animæ respondenti pedibus, quantum parti respondenti capiti: ergo non est tribuenda illi tanta perfectio, quanta isti: ergo non sunt dicendæ eialtem rationis, & perfectionis substantialis. Minor probatur: quia in parte animæ respondente pedibus nullam vnquam experti sumus operationem, nisi propriam pedis: ergo nullum funda-

mentum habemus ad tribuendam illi virtutem productiuam operationum capitis. Patet consequentia: quia non est, vnde colligatur virtus productiuæ partium animæ; nisi ex operationibus, quas eliciunt. Adde, quod iuxta hanc sententiam recte componuntur omnia, quæ viuentibus conuenire nouimus, vt constabit ex dicendis.

50 Secundò probatur conclusio: quia anima realiter est suæ partes: ergo omnia prædicata realia illius conueniunt illi realiter ratione suarum partium: vnde, cum anima essentialiter sit actus corporis organici, conueniet illi hoc prædicatum ratione suarum partium. Vel ergo conuenit illi determinate ratione singularium seorsim; vel ratione omnium collectivè. Non primum: quia singulæ partes seorsim sumptæ non sunt actus corporis organici; alioqui quælibet posset omnia membra corporis informare, quandoquidem esset actus omnium: ergo tale prædicatum conuenit animæ determinate ratione omnium partium collectivè: sed non potest illi conuenire ratione omnium partium collectivè; nisi ratione vnus determinate illi conueniat esse actum pedis, ratione alterius actum manus; & ratione alterius actum capitis, &c. ergo pars capiti respondens determinate petit caput constituitur; & pars respondens manui determinate manum constituitur, &c. ergo tales partes animæ sunt diuersæ rationis inter se. Patet consequentia vltima; quia pars determi-

terminatè exigens caput constituitur, determinatè petit dispositiones, & operationes capitis; & quæ determinatè exigat pectus constituitur, determinatè petit dispositiones, & operationes pectoris, &c. sed tales dispositiones, & operationes sunt diuersæ rationis: ergo & partes animæ illas determinatè exigentes erunt diuersæ rationis.

51 Respondet P. Arria. supra sect. 1. num. 195. quælibet partem animæ equi petere determinate omnes dispositiones equi, verum non petere eas omnes determinate pro se; sed indeterminatè vel pro se, vel pro alijs partibus. Sed contra: si quæuis pars petit omnes eas dispositiones indeterminatè vel pro se, vel pro alijs: ergo petit vnun è duobus, nempe, vel quod ipsa actu habeat omnes dispositiones, vel quod reliquæ partes eas habeant: ergo quodcunque ex his illi tribuatur est iuxta exigentiam eius: ergo iuxta exigentiam eius erit, quod ipsa sola informet omnes partes corporis, & operationes omnium eliciat. Ad quid ergo tot partes distinguis in anima equi, si vna sufficit ex natura rei ad totum corpus informandum?

52 Melius responderi posset, quælibet partem animæ equi esse ex se indifferentem ad dispositiones capitis, pectoris, vel cordis, &c. esse tamen determinatam ad hoc, vt, si ipsa habeat dispositiones capitis, adiungantur illi aliæ partes habentes dispositiones cordis, pectoris, &c. Ex quo sequitur, tum

quod omnes partes animæ equi sint similes, & eiusdem rationis, cum omnes sint æque indifferentes ad omnes dispositiones partium equi; tam etiam quod tota anima equi sit ex se determinatè ad omnes dispositiones, & organizationes equi, quia constat partibus, quæ licet absolute sint indifferentes ad hanc, vel illam dispositionem, sub conditione tamen, quod hanc habeant, determinatè petunt, quod illis adiungantur aliæ partes animæ cum dispositionibus ad reliquas partes equi constituendas.

53 Contra hanc solutionem sic argumentor: ex ea inferitur, animam equi non petere determinatè, & absolute dispositiones cordis, capitis, &c. ergo non est absolute, & determinatè actus corporis organici, quod est contra communem omnium sententiam. Sequentiã probor: quia anima nullam exigentiam habet, nisi exigentiã suarum partium: sed nulla pars illius absolute, & determinatè petit dispositionem cordis; sed solum sub conditione, quod ipsa habeat dispositionem pectoris, petit, quod alteri detur dispositio cordis: ergo neque tota anima absolute exigat dispositionem cordis. Confirmatur: quia anima nihil aliud est, nisi omnes suæ partes, & vniones, quibus copulatur tales partes: sed in partibus non datur exigentia absoluta dispositionis cordis, vt concedis; neque in vnionibus, vt constat; neque in collectione omnium, quia collectio omnium non addit aliquam exigentiam supra

exigentiam ipsarum partium, & unionem secundum se: ergo anima non exigit absolute dispositiones cordis, pectoris, &c. Hanc impugnationem late prosequitur P. Hur. supra sect. 2.

54 Dices: etiam si partes animæ respondentis ossibus sint diuersæ rationis à partibus animæ respondentibus carni: nihilominus negari nequit, omnes partes animæ constituentes carnem esse eiusdem rationis inter se: ergo pars animæ carnis non est magis determinata ad constituendam carnem capitum, quam carnem pectoris: ergo dicendum est, vel totam animam ex se non petere determinate, & absolute constituere carnem capitum; vel nihil probare argumentum supra adductum contra oppositam sententiam. Respondeo 1. partes carneas capitum esse diuersæ rationis à partibus carnis pectoris, quia habent diuersas dispositiones, & operationes.

55 Secundò, dato antecedente, & primo consequente, nego secundam consequentiam: quia, licet nulla pars animæ carnis determinate petat constituere carnem capitum; pars tamen animæ ossium, neruorum, & venarum capitalium exigit determinare coniunctam esse carni, sine qua non potest suas operationes exercere (idem dico de reliquis partibus) & ideo iam datur aliqua pars in anima, ratione cuius ipsa anima determinate petat constituere carnem capitalem: penes Deum verò erit determinare, quæ pars animæ constituenda sit in capite, & quæ

in pectore, &c. In sententia verò opposita nulla pars datur in anima, quæ determinate petat caput, aut aliud membrum constituere, & ideo non mirum quod tota anima non habeat determinatam exigentiam constituendi caput.

56 Tertio probatur conclusio: quia pars animæ existens in capite determinate petat ex se dispositiones, & operationes capitum; & pars animæ existens in pectore determinate exigit dispositiones, & operationes pectoris, quæ sunt diuersæ rationis à dispositionibus, & operationibus capitum, & sic de reliquis: ergo tales partes animæ sunt diuersæ rationis. Consequentia patet: quia principia ex se determinata ad operationes, & dispositiones diuersæ rationis non possunt non esse diuersæ rationis. Antecedens verò probatur: quia pars animæ existens in capite nunquam coniungitur, nisi cum dispositionibus capitum, neque alias elicit operationes nisi capitum, & sic de reliquis: ergo ex se petat determinate eas dispositiones, & operationes. Patet consequentia: quia non aliunde nouimus, ignem ex se esse determinatum ad calorem; & aquam ad frigus producendum; nisi quia ille producit semper calorem, remissa verò frigus, & non e contra: ergo idem dicendum erit in presenti.

57 Dices: experientia constat, unam indiuisibilem animam rationalem elicere eas omnes operationes in diuersis membris unius corporis ratione diuersarum dis-

positi-

positionum, quæ in illis reperiuntur. Ex quo quidem potest colligi, diuersas partes eiusdem animæ, etiam si sint eiusdem rationis, posse ratione diuersarum dispositionum elicere diuersas operationes in diuersis membris unius corporis: e contra verò nunquam vidimus, unam, & eandem formam in diuersis compositis totalibus elicere diuersas operationes ratione diuersarum dispositionum, & ideo non habemus fundamentum ad affirmandum esse eiusdem rationis formas constituentes diuersa composita elicentia diuersas operationes. Sed contra: in primis hæc ratio tantum probat, esse possibilem animam, quæ, cum constet partibus eiusdem rationis, possit elicere diuersas operationes in diuersis membris unius corporis ratione diuersarum dispositionum; at non probat, dari de facto talem animam, & ideo absolute neganda est, quia sine urgente fundamento non est tribuenda parti animæ pedis, tanta virtus, quanta parti capitum tribuitur.

58 Confirmatur 1. quia, si nobis non constaret, animam rationalem omnes eas operationes de facto elicere, non concederemus esse productiuam illarum omnium, etiam si includatur in composito in quo eliciuntur: ergo, cum non constet, animam capitum equini elicere operationes cordis, imo oppositum certum, dicenda non est posse illas producere. Confirmatur 2. ex eo, quod in quouis animali datur vnus sensus communis, qui modo perci-

pit colorem, modo sonum pro diuersitate specierum intentionaliū, quas accipit à sensibus externis, non licet colligere potentiam visuam eiusdem animalis, quæ solum percipit colorem per species proprias coloris; & auditiuam, quæ solum percipit sonum per species proprias soni, non esse diuersæ rationis inter se (loquor in sententia distinguente potestas realiter ab anima) ergo ex eo quod vna indiuisibilis anima rationalis sit principium diuersarum operationum in diuersis membris unius hominis ratione diuersarum dispositionum in illis existentium, non licet colligere partem animæ capitum equini, quæ solum elicit operationes capitum cum dispositionibus illi respondentibus, & partem animæ cordis, quæ solum elicit operationes cordis cum proprijs huius dispositionibus, non esse diuersæ rationis inter se.

59 Ratio huius est: quia, quæ sunt coniuncta in superioribus, sunt dispersa in inferioribus: vnde in rebus inferioris ordinis erunt necessariæ potentia diuersæ rationis pro effectibus diuersæ rationis, pro quibus producendis vna potentia sufficiat in rebus superioris ordinis. Cum autem anima rationalis sit ordinis valde superioris supra animas brutorum, non mirum, quod vna indiuisibilis virtus illius sufficiat ad plures, & diuersas operationes, ad quas in animalibus brutorum plures, & diuersæ virtutes necessariæ sint.

60 Dices: anima capitum equini

non solum exigit dispositiones, & operationes capitis; sed etiã cordis, quia sine his non potest conservari: ergo singulæ partes habent exigentiam dispositionum, & operationum aliarum, ac per consequens omnes sunt eiusdem rationis inter se. Distinguo antecedens: anima capitis exigit dispositiones, & operationes cordis à se immediate attingendas, nego: ab alia parte, cum qua petit coniungi, concedo antecedens. Itaque pars animæ capitis petit dari in eodem composito dispositiones, & operationes cordis, ita tamen ut ipsa non petat informare partem habentem tales dispositiones, nec tales operationes elicere: & ideo est diuersæ rationis ab anima cordis, quæ petit informare partem corporis habentem eas dispositiones, & deinde eas operationes elicere.

61 Obijcies: si partes animæ equinæ sunt ex se determinatæ ad eas solum operationes, quas de facto eliciunt: ergo pars animæ ossis, quæ solum elicit vegetationem, ex se erit determinata ad illam solum eliciendam: ergo erit vegetatiua tantum: at id non potest concedi, quia iam erit anima plantæ, ad quam solum pertinet esse vegetatiuam tantum: ergo, &c. Respondeo 1. ossa non solum elicere vegetationem; sed etiam sensationem, ut dixi supra d. 2. sect. 5. & ideo anima illis respondens erit non solum vegetatiua; sed etiam sensitiva. Deinde, dato, quod solum sit vegetatiua, respondeo, 2. non esse

animam plantæ, quia hæc ita est vegetatiua tantum, ut non ordinetur ad integrandum animal; anima verò ossis ex natura sua ordinatur ad animal integrandum.

Partes animæ sunt specie diuersæ.

62 **D**ico 3. eiusmodi partes animæ sunt diuersæ specie physica. Ita P. Hurt. supra sect. 6. & 7. Probat: quia duo requiruntur, ut formæ aliquæ specie physica distinguatur, nempe & quod quilibet sit uniuoce communis pluribus individuis; & quod ordinetur ad operationes, seu terminos specie dissidentes: sed tales sunt partes animæ equinæ, v.g. ergo dissident specie physica. Minor probatur: quia in primis anima capitis ordinatur ad operationes specie diuersas ab operationibus cordis; cor enim ex se est productiuum spirituum vitalium; caput verò sensationum internarum, quæ quidem specie dissident ab spiritibus vitalibus; deinde ratio capitis equini est uniuoce communis omnibus capitibus equorum singularium; & ratio cordis omnibus cordibus, ut constat: ergo pars animæ capitis, & pars animæ cordis differunt specie physica: non tamen adæquatæ; sed inadæquatæ, quia ex se ordinatur ad vnum totum componendum.

63 Ex dictis facile soluentur argumenta adducta pro oppositis sententijs. Ad 1. primæ sententiæ adductum num. 43. Distinguo maiorem res diuersæ speciei adæquatæ non

non possunt continuari, concedo: diuersæ speciei inadæquatæ, nego maiorem. Partes autem animæ, cum specie distinguatur, ut probauimus, distingui necesse est specie inadæquatæ, quia ex se ordinantur ad vnum componendum, ut vel ipsis oculis intuemur. Dices: ergo sanguis continuatur cum partibus solidis corporis, cum etiam ordinetur ad integritatem ipsius corporis. Respondeo, esse de integritate secundaria corporis, non de primaria, ut diximus disp. 2. sect. 5. & ideo non debet continuari cum partibus solidis, quæ sunt de primaria integritate. Vnū est certum, diuersitatem videlicet specificam sanguinis à partibus solidis præcise sumptam non esse in causa, ut cum illis non possit continuari.

64 Ad 2. nego minorem. Ad probationem respondeo, animam rationalem propter suam perfectionem posse per vnam indiuisibilem entitatem esse radicem totæ, ac tam diuersarum operationum; scilicet animas brutorum, quæ propter suam imperfectionem habent dispersam per singulas partes virtutem productiuam singularum operationum, & cū hæc sint diuersæ rationis specificæ, debent etiam esse diuersæ speciei singulæ partes animæ, quibus singulæ illæ operationes respondent.

65 Ad 3. respondeo, marem, & feminam esse in homine eiusdem speciei: quia animus rationalis, quatenus est ex se, non minorē virtutem habet ad prolis generationem, quā ad operationes compo-

ti, quod constituit: ergo sicut quiuis indiuisibilis animus rationalis habet ex se virtutem ad eliciendās omnes operationes simpliciter necessarias ad integritatem perfectam compositi, quod constituit; ita etiam quiuis habebit ex se virtutem ad eliciendas omnes operationes simpliciter necessarias ad prolis generationem, & procreationem: atqui ad prolis generationem, & procreationem est simpliciter necessaria operatio maris, & femina: ergo quilibet animus rationalis habet ex se virtutem ad operationem vtriusque. Vnde quod operationes maris, seu feminae de facto eliciat, tribuendum est non diuersitati substantiali ipsius animæ; sed diuersitati solum dispositionum; sicut diuersitati dispositionum, & non animæ tribuitur, quod in vna parte eliciat homo operationes capitis; in alia cordis, &c.

66 Idem iudico de reliquis animalibus, nempe quod mas, & femina non distinguantur specie adhuc secundum quid (nisi forte sint talia, quæ præter operationes, quæ ad prolis generationem, conducunt, alias valde dissidentes habeant). Ducor in primis autoritate Arist. absolute afferentis lib. 1. Met. cap. 12. textu. 15. marem, & feminam non distingui specie. Idem docet S. Thomas ibi, quibus subscribunt PP. Conn. 1. de Gen. cap. 4. q. 27. art. 1. §. ultimo cum omnibus philosophis. Deinde ratione probatur 1. quia tam in femina, quā in mare datur virtus productiua veri seminis effectiue concurrentis ad dispo-

disponendam materiam foetus, & membrorum delineationē, ac formationem, ut diximus in lib. de Generatione disp. 7. sect. 1. ergo eodem modo concurrunt ad operationem præcipuam earum, quæ pertinent ad prolis generationē.

67 Quod verò non distinguatur ratione animarum, quæ minus præcipue sunt, sic probor: nam quælibet individua anima equi ordinatur ex natura sua tam ad prolem generandam, quam ad individuū equū constituendum: ergo, sicut ex se habet virtutem ad omnes operationes, quæ simpliciter, & absolute necessariæ sunt ad perfectam integritatem individui, quod constituit; ita etiam debet habere virtutem ad eas omnes operationes, quæ absolute, & simpliciter necessariæ sunt ad prolis generationem, & procreationem: sed operationes maris, & foemine sunt absolute, & simpliciter necessariæ ad prolis generationē: ergo quælibet individua anima habet ex se virtutem ad illas eliciendas. Vnde ea pars animæ ad quā spectat tam in mare, quā in foemina munus generationis erit talis naturæ, quæ ex se possit elicere operationes maris, aut foemine, si dispositionibus huius, vel illius afficiatur: & ideo mas, & foemina non solum non erunt specie distincta simpliciter; sed neque secundum quid, quia pars animæ, ad quam pertinet munus generationis, est eiusdem rationis in utroque.

68 Pro 1. sententia adduci solet D. Tho. 1. 2. q. 67. art. 5. ad 3.

vbi ait: *Ad tertium dicendum, quod partes animalis, ut oculus, manus, caro, & os, & huiusmodi non sunt in specie; sed totum: & ideo non potest dici proprie loquendo, quod sint diuersarum specierum; sed quod sint diuersarum dispositionū: ergo sentit S. Doctor, partes animæ non esse diuersæ rationis, & speciei inter se. Respondeo, D. Tho. non negare inter partes eiusdem animalis distinctionem specificā incompletā; sed solum completā: quia ipse putat partes proprie, & absolute loquendo non esse dicendas species; sed solum partes speciei. Propterea addit ibi: *Et ideo non potest dici proprie loquendo, quod sint diuersarum specierum.* Quibus verbis diuersitate aliquā specificā admittit in partibus, licet eam putet impropiā: hæc autē non potest esse alia nisi inadæquata, quā nos adstruimus.*

69 Ad ea, quæ adducuntur pro 2. sententia conflat ex dictis pro nostra 1. conclusione. Sed rogas: si in sigulis membris hominis, in quibus anima, & materia sunt eiusdem rationis, datur etiā vnio eiusdem rationis, qua ratione poterit anima rationalis, dum temperamentum alicuius membri, seu potentie remittitur, vel dissoluitur, illud iterum recuperare? Responso est facilis: quia vel omnino dissoluitur temperamentum, vel non. Si primum? nunquam illud recuperare bit; quia experientia constat temperamentum omnino dissolutū in aliqua parte corporis nunquam iterum recuperari ab anima. Si dicatur secundum? iam perseverant ibi

ibi aliqui gradus, qui animam determinare possint ad reparationē graduum amissorum.

SECTIO V.

An omnes anima eiusdem speciei infima sint æquales in perfectione individuali?

70 Hæc questio valde affinis est difficultati discussæ sectione præcedente, & ideo in hoc loco ab authoribus agitari solet. Est verò in memoriam reuocandum id, quod diximus in lib. de Gen. disp. 2. sect. 1. nempe diuersum quid esse æqualitatem, & similitudinem: similitudo enim datur inter aliqua, quando vnum est quasi alterum, seu ad modum alterius, æqualitas verò quando vtrunque est ita bonum, seu perfectum, ut neutrum alterū excedat in perfectione, siue sit ad modum illius; siue non? Hinc sic 1. posse dari perfectam æqualitatem inter res dissimiles, ut contingit in relationibus Diuinis. Fit 2. posse abstrahi vniam rationem communem à similibus; secus ab æqualibus præcise propter æqualitatem, cuius rationem didimus citato loco. Vide, quæ ibi diximus.

71 In præsentī ergo certum est 1. animas eiusdem speciei esse similes quoad prædicata specificā; dissimiles verò quoad individualia. Certum est 2. quasdam animas de facto esse accidentaliter perfectiores alijs, quia experientia constat, esse contrarias de facto com accidentibus, & dispositionibus

perfectioribus. Est tamen difficultas: an perfectio individualis omnium sit substantialiter æqualis? Prima sententia asserit, animas eiusdem speciei esse inæquales perfectionis individualis. Ita Caiet. 1. p. q. 85. art. 7. vbi cetera nonnullis Thomistas ait, hanc esse expressam mentem S. Thomæ ibi Bañ. 2. de Ani. P. Rub. tract. de Plurali. Ani. q. 3. vbi plures pro se adducit. Ex his tamen quidam putant, animas ita esse inæquales, ut nulla possit esse æqualis perfectionis individualis cum alia. Alij verò admittunt, posse inter aliquas esse æqualitatem. Fundamentā huius sententia soluentur infra.

72 Secunda sententia asserit, non posse esse inæqualis perfectionis individualis: ita P. Fonseca 5. Met. cap. 28. quest. 10. sect. 2. & 3. §. *Secundum verò*, & pro se adducit plures, ac graues auctores, quibus consentit P. Tolet. 3. de Ani. quest. 18. & P. Hurt. hic disp. 2. sect. 6. sub. 4. & mihi videtur vera, & expressa Arist. sent. 3. Met. cap. 3. tex. 11. vbi ait: *In individuis vero (eiusdem speciei) non est hoc quidem prius; illud verò posterius. Item vbi quæque hoc quidem melius, hoc verò deterius est, semper prius est, quod melius est.* Vbi duo docet Arist. Primum inter individua eiusdem speciei non dari prius, & posterius. Secundū, id, quod est alio perfectius, esse prius illo; ergo aperte sentit, inter individua eiusdem speciei non dari vnum perfectius alio. Idem docet S. Thom. ibi.

73 Ratione etiam probatur 1. nam, si una anima est perfectior alia maxime, quia ex se ordinatur ad dispositiones perfectiores, & operationes: sed non potest una ex se ordinari ad dispositiones perfectiores, quam alia, quin specie distinguantur; ergo non possunt esse inæqualis perfectionis individua- lis, intra eandem speciem infimā. Maior datur ab aduersarijs. Minor probatur: nam ea, quæ ex se ordinantur ad terminos specie distinctos, specie distinguuntur inter se: sed dispositiones perfectiores unius animæ specie distinguuntur à dispositionibus imperfectioribus alterius: ergo & ipsæ animæ specie distinguuntur. Maior datur ab omnibus. Minor est certa iuxta sententiam, quam secuti sumus disp. 2. de Gen. sect. 2. de inæqualitate specifica graduum intensio- nis; quia perfectior, seu imperfe- ctior dispositio resultat ex diuersa attemperazione primarum quali- tatum; ponamus ergo dispositio- nem perfectiorem resultare ex at- temperazione quinque graduum caloris cum tribus frigoris; & è contrā, imperfectiorem ex quin- que frigoris cum tribus caloris: atqui prima illa dispositio specie distinguitur ab hac secunda, quia includit aliquos gradus specie di- stinctos à secunda: ergo perfe- ctior dispositio distinguitur specie ab imperfectiore.

74 Dices, animam perfectio- rem ordinari ad perfectiores dis- positiones secundariō, quia vide- retur necessariæ sunt ad eliciendas

operationes perfectiores, quas primario respicit. Perfectiores autem operationes unius animæ non distinguuntur specie ab imper- fectioribus alterius: nam ex eo so- lum dicitur una perfectius opera- ri, quam alia, quia citius, facilius, & absque ullo magistro vnum ex alio deducit, veritatem attingit, ac ea comprehendit, quæ alia dif- ficile, tarde, & non nisi Doctore præeunte cognoscit: atqui cog- nitiones non differunt specie ex eo, quod breui, vel tarde; facile, aut difficile eliciantur: ergo operatio- nes, ad quas primario ordinatur anima perfectior, non distinguuntur specie ab his, quas primario respicit imperfectior: ergo neque animæ ex se ordinatæ ad has ope- rationes distinguuntur specie; etiam si dispositiones, quas secun- dario exigunt, specie distinguun- tur, quia respectus transcenden- tales specificari debent à termi- nis primarijs, non à secundarijs.

75 Sed contra 1. siue animæ ordinentur ad dispositiones prima- riō; siue secundariō, nihilominus anima perfectior ex se ordinatur ad dispositiones perfectiores, & eas continet in sua virtute produ- ctiva, cum eas possit introducere in alimento, quod præparat ad nu- tritionem: ergo ex se est producti- ua effectus specie distincti à dispo- sitione, quam potest producere anima imperfectior: ergo anima perfectior est virtus specie distin- cta ab imperfectiori. Patet con- sequentia: quia causæ continentes effectus specie distinctos, specie

distin-

distinguuntur inter se. Confirma- tur: quia, si ex duobus agentibus ex se ordinatis ad eundem finem, vnum esset ex se determinatum ad talem finem consequendum per media specie distincta à me- dijs alterius, nullus esset, qui ne- garet, ea agentia distingui specie; quis enim diceret, duo agentia, quorum vnum esset productiuum quantitatis per creationem, & alterum per educationem, non di- stingui specie? ergo licet anima perfectior, & imperfectior ex se ordinentur ad operationes eius- dem speciei; nihilominus distin- guentur specie, quia vna ex na- tura sua exequitur tales opera- tiones per dispositiones specie distinctas à dispositionibus alte- rius.

76 Secundò sic argumentor contra solutionem supra addu- ctam: quia hoc, quod est veri- tatem ex natura sua attingere præeunte, vel non præeunte ma- gistro, arguit distinctionem spe- cificam in potentia cognosciti- ua; ergo anima perfectior distin- guitur specie ab imperfectiori. Antecedens constat: quia, si vnum agens ex se peteret appro- ximationem ad agendum in pas- so; & aliud ex se non peteret ap- proximationem; vel, peteret non approximationem ad pro- ducendum eundem effectum in eodem passo, distinguereantur specie, sicut nullus negat: ergo idem dicendum est de illis po- tentijs cognoscitiuis. Confirma- tur: quia potentia ex se deter-

minata ad producendum ali- quem effectum in se ipsa, specie distinguitur à potentia potente illum producere in subiecto ex- traneo; neque enim ex alia ra- tione potentia nutritiva specie distingui solet (ab his, qui eas di- stingunt) à generativa anima- lis eiusdem speciei, nisi quia illa operatur immanenter in se ipsa, hæc vero transeuntur in alio subiecto: ergo potentia cogno- scitiua ex sua natura determina- ta ad attingendam veritatem per se sine magistro, specie distingui- tur à potentia cognoscitiua ex se indigente magistro ad veritatis cognitionem.

77 Dices secundò: ad hoc, vt hæc prædicata sint specie di- uersa, non sufficit, quod ordinen- tur ad terminos specie distin- ctos; sed est etiam necessarium, quod vnumquodque sit com- mune pluribus indiuiduis. Sed contrā: quoduis ex illis prædi- catis esset commune pluribus in- diuiduis: ergo esset specificum, ac per consequens animæ inæqua- les ratione talium prædicatorum essent specie distinctæ. Antece- dens probatur: quia possent da- ri plures animæ ex se determi- natæ ad operationes perfectas vt quatuor, v. gr. & alix ad ope- rationes perfectas vt duo; neque enim in hoc vlla posset assignari repugnantia: ergo iam ea præ- dicata, per quæ animæ respi- cerent terminos specie distin- ctos, essent communia pluribus indiuiduis: ergo specie distincta.

E Secun-

78 Secundo probatur nostra sententia: quia differentia individualis comparatur ad speciem in compositione metaphysica, sicut in physica compositione comparatur substantia ad naturam substantialem, ut dixi in Log. disp. 7. sect. 4 & propterea sicut substantia proprie loquendo non dicitur esse de essentia suppositi; sed complementum essentiae, ut dicebamus in Phys. disp. 8. sect. 7. ita differentia individualis non dicitur esse de essentia metaphysica individuali; sed complementum essentiae metaphysicae: atqui substantiae non possunt esse inaequalis perfectionis, quando naturae substantiales, quas complent ex natura rei, non sunt inaequaliter perfectae: ergo neque differentiae individuales, quando praedicata specifica, quas complent metaphysice, non sunt inaequalis perfectionis: Ratio autem a priori huius est: quia differentiae individuales, & substantiae non conducunt ad operationes ut principia influentia, ut de substantijs probauimus in Phys. loco cit. sed solum ut conditiones complentes; haec naturam substantialem physice in suo esse substantiali physico; & illa metaphysice naturam specificam in suo esse substantiali metaphysico: unde ad eas omnes operationes conluent, quas in sua virtute substantiali, & specifica continent natura substantia is, & specifica, & non ad alias. Cum autem natura specifica animarum ex se

contineat omnes operationes pertinentes ad talem speciem, fit, ut omnia individua ex se possint elicere omnes operationes pertinentes ad eam speciem, si dentur illis dispositiones ad tales operationes requisitae: atque adeo discrimen operationum, quas in diuersis animalibus eiusdem speciei experimur, in solam diuersitatem dispositionum referendum est.

Satis fit obiectionibus.

79 **O** Bijeies 1. cognitio representans Petrum, & Paulum simul est perfectior cognitione representante Petrum solum: at haec cognitiones non differunt specie; sed solum numero: ergo inter individua eiusdem speciei potest dari inaequalitas perfectionis individualis: ergo idem poterit contingere in animabus eiusdem speciei. Minor probatur: quia praedictae cognitiones non ordinantur ad terminos, seu obiecta specie; sed solo numero distincta: ergo ipsae non distinguuntur specie; sed solum numero. Concessa maiori propositione, distinguo minorem: non differunt specie physica, concedo: specie logica, nego minorem. Specie logica differre dicuntur praedicata uniuoce communia pluribus individuis, ordinata tamen ad terminos solo numero distinctos: specie vero physica differunt ea, quae, cum sint uniuoce communia pluribus individuis, ordinantur ad terminos specie distinctos. In casu ergo obiectio-

nis

nis cognitio prima differret a secunda ex eo, quod illa esset representatio Petri, & Pauli simul; haec vero solum Petri: haec autem rationes ita ordinantur ad terminos solo numero distinctos, ut sint communes pluribus individuis, quia plures possunt dari cognitiones representantes Petrum, & Paulum simul, & plures representantes solum Petrum, atque adeo tales cognitiones differunt specie logica.

80 Haec dixerim, si praedicatum, quod abstrahitur a differentijs individualibus praedictarum cognitionum non transcendat ipsas differentias individuales, quia si illas transcendit, non erit species logica; sed praedicatum transcendens, & tunc una cognitio erit perfectior alia non quidem ratione differentiae individualis ut omnino distincta ab alijs; sed ratione praedicti transcendentis, in quo analogice conuenit cum illis cognitionibus, quas etiam transcendit tale praedicatum. Videantur, quae diximus in Log. disp. 13. sect. 7. & 8. circa praecisionem, & analogiam entis.

81 Obijeies 2. si omnes anima eiusdem speciei sunt aequales in perfectione secundum suas differentias individuales: ergo ratione differentiarum individualium conueniunt in aliquo praedicato intrinseco, nempe in hoc, quod est esse aequales in perfectione: sed hoc praedicatum erit specificum: ergo ratione differentiarum individualium conueniunt in

aliquo praedicato specifico. In primis nego primam consequentiam, quia ab aequalibus in perfectione intrinseca praecise propter talem aequalitatem, non potest abstrahi una ratio intrinseca communis, ut diximus disp. illa 2. de Gen. sect. 1. Secundo, dato quod possit abstrahi ab illis talis ratio, distinguo consequens: ratione differentiarum individualium conueniunt in aliquo praedicato intrinseco uniuoce, nego: analogo analogia transcendentia, concedo consequentiam. Unde iam non esset specifica ea ratio: quia ad rationem speciei requiritur uniuocatio, ut diximus in Log. disp. 8. n. 41. Transcenderet differentias ea ratio: quia non posset ita abstrahi ab illis, ut in eis non maneret ratio entis: at, eo ipso quod maneret in illis ratio entis, maneret bonitas, seu perfectio entitativa, quae est indiuiduus comes rationis entis; haec vero non posset esse inaequalis in ipsis differentijs, cum nulla alteram excedat in perfectione entitativa: ergo esset aequalis: ergo ipsae differentiae remaneret aequales in perfectione: atque adeo aequalitas ita abstraheretur ab illis, ut in ipsis formaliter remaneret, quod est transcendere differentias.

82 Obijeies 3. anima specie diuersae sunt inaequales in perfectione specifica: ergo anima numero diuersae sunt inaequales in perfectione numerica. Admisso antecedente, nego consequentiam. Ratio disparitatis est clara

ex dictis : quia animæ specie diuerſa ratione differentia: ſpecificæ ſunt principium operationum ſpecie diuerſarum inæqualium in perfectione , atque adeo ipſæ debent eſſe inæquales in perfectione : at vero differentia: indiuiduales animarum, qua tales, non ſunt principia aliquarum operationum; ſed ſolum conditiones complètes naturam ſpecificam in ordine ad operationes, quas ipſa poteſt elicere : cum autem natura ſpecifica ex ſe ſit ſemper elicitiva earundem operationum; ſit, vt per quamlibet differentiam indiuidualem compleatur in ordine ad eaſdem operationes, & ita non poteſt vna eſſe perfectior alia.

83 Obijcies 4. quando alicui animali ſingulari auferatur aliquid proprii temperamentum, illud poſteâ reparat, ſi remoueat agens contrarium: ergo ex eo eſt, quia forma illius eſt determinata ad illud temperamentum. Reſpondeo, duplici modo poſſe diſſolui temperamentum huius numero animalis: vel quia in illud inducuntur diſpoſitiones abſolute contrariæ, ſeu oppoſitæ cum forma cuiuſuis animalis; & tunc hoc in liuidum recedente contrario recuperabit temperamentum formæ animalis; quia eius forma eſt determinata ad diſpoſitiones animalis: vel diſſolui poteſt temperamentum animalis, quia in eius materiam inducuntur diſpoſitiones diſſimiles quidem eis, quas hoc indiuiduum habebat antea;

ſimiles tamen alijs, quas habet aliud eiudem ſpeciei. In hoc autem caſu reſpondendum eſt ſub diſtinctione: quia vel diſpoſitiones diſſimiles ita introductæ ſunt, vt diſſoluatur omnino temperamentum præexiſtens; & ſic non ſe reducet iterum hoc viuens ad temperamentum antiquum; quia cum nouo poteſt conſeruari, & non petit ex ſe vnum potius, quàm aliud: vel ita introductæ ſunt ex diſpoſitiones, vt non diſſoluatur omnino temperamentum præexiſtens; ſed perfeueret in ea parte materiae, vel in aliqua proxima aliquid habens connexionem cū priori temperamento; & in hoc caſu anima ratione illius habentis connexionem cum priori temperamento determinabitur ad huius reparationem.

84 Obijcies 5. S. Thomam in 1. diſt. 8. quæſt. 5. art. 2. ad 6. & in 2. diſt. 2. quæſt. 2. art. 1. ad 2. & diſt. 32. quæſt. 2. art. 2. ad 3. in quibus locis & animabus tribuit inæqualitatem perfectionis indiuidualis; & eam colligit ex diuerſa perfectione temperamenti: propter quod Caiet. 1. p. q. 85. art. 7. ait cæcos eſſe illos qui non vident hanc opinionem eſſe S. Thomæ. Reſpondeo S. Thomam pluribus alijs in locis inclinari in oppoſitam ſententiam, quia 3. part. quæſt. 69. art. 8. ad 3. ait in hominibus diuerſam capacitatem naturalium non ex diuerſitate mentis; ſed ex diuerſa corporum diſpoſitione oriri. Et idem deducitur ex diſput. quæſt. de

SECTIO I.

Nonnulla ſententia reſelluntur.

de Spirit. creat. artic. 8. & ex quolib. 3. artic. 6. Propter quæ Dominicus Soto vnus ex nobilioribus Thomiſtis reſpondet Caietano ſe eſſe vnum ex illis cæcis, qui non vident oppoſitam ſententiam eſſe D. Tho. Itaque mens Doctõris Angelici eſt dubia, & eius diſcipuli diuerſa ſentiunt circa illius opinionem.

DISPUTATIO III.

De ratione Corporis prout diſtinguitur contra ſpiritum.

I Diſputatione præcedente vidimus probari à nonnullis, diuiſibilitatem animarum brutorum ex earum materialitate, & corporeitate; & indiuiſibilitatem animæ rationalis ex eius ſpiritualitate. Examinandū ergo in præſenti eſt, in quonam conſiſtant ratio corporis, & ratio ſpiritus prout inter ſe diſtinguntur? Vt inde conſtet, quā vim habeat prædicta ratiocinatio. Sub nomine autem corporis nõ ſolum comprehenduntur quæritas, materia prima, & forma ſubſtancialis corporea; ſed etiam omnia accidentia, quæ corporea nuncupari ſolent.

2 Pater Hurt. hic diſput. 2. ſect. 3. ſubſ. 4. docet, rationem corporis conſiſtere in hoc, quod eſt eſſe diuiſibile in partes extensionis. Putat pro ſe ſtare S. Auguſtin. & Angelicum Doctõrem; ſed infra videbinus, quo iure, deinde ſubſ. 5. numer. 75. reſert proſe P. Vazq. to. 2. in 1. p. diſp. 188. num. 30. Probatur, 1. quia nulla ratio eſt, vnde probetur, animam rationalem eſſe indiuiſibilem, niſi quia ſpiritualis eſt; hæc autem probatio ſutilis profecto eſſet, ſidari poſſet ſpiritus diuiſibilis in partes extensionis. Secundò, quia ex his, quæ ex perimur in omnibus corporibus, & ſpiritibus debemus colligere rationem formalem, & corporis, & ſpiritus: atqui omnia corpora, quæ hucusque nouimus, conſiſtunt partibus extensionis; ſpiritus verò illas non habent; ergo in hoc conſtituenda eſt ratio corporis, & ſpiritus.

3 Hæc tamen ſententia ad mittenda non eſt. Primo: quia nõ pugnat cum ſpiritu diuiſibili, at quoad intentionem: ergo neque quoad extensionem. Probo conſeque. quia idẽ dicimus nõ pugnare cū ſpiritu diuiſibili, quoad intentionem, quia datur quæritas ſpiritualis, gratia habituali v. g. quæ poteſt fieri maior in eodem ſubſectõ: ſed Angelus, qui eſt res ſpiritualis poteſt fieri præſens

spatio diuisibili maiori, aut minori, prout libuerit, vt concedit ipse P. Hurt. ergo potest habere præsentiam constantem partibus, per quas diuersis partibus spatij maioris, aut minoris respondeat: atqui talis præsentia est spiritualis, vt concedunt omnes, deinde ex partes, quibus constare debet, sunt partes extensionis, quia, licet in eodem indiuisibili subiecto recipiatur; tamen respondent diuersis partibus spatij; ergo datur res spiritualis constans partibus extensionis.

4 Respondet P. Hurt. Angelum esse præsentem spatio diuisibili per præsentiam quandam indiuisibilem, quæ secundum se totam respondet toti spatio, & secundum se totam cuiuslibet parti spatij, sicut ipse Angelus. Dum autem fit de nouo præsens maiori spatio, docet tunc corruptionem præsentiam præexistentem, & produci nouam aliam indiuisibilem, per quam fiat præsens illi maiori spatio, & idem dicit fieri, quando Angelus mouetur successiue per spatium diuisibile. Sed contra: intensio qualitatis adhuc spiritualis non fit per aduentum gradus indiuisibilis perfectioris, & corruptionem imperfectioris, vt multis probas disput. 5. de Genes. 1. ergo neque extensio Angeli ad maius spatium fiet per productionem præsentiam indiuisibilis respondentis maiori spatio, & per corruptionem præ-

existentis, quæ minori spatio respondebat. Nam, si non pugnat cum spiritu qualitas spiritualis constans gradibus distinctis, per quorum singulos noua virtus, & perfectio accrescat subiecto; cur pugnet præsentia spiritualis constans partibus, per quarum singulas respondeat Angelus singulis partibus spatij.

5 Secundò impugnatur prædicta sententia ad hominem: quia ipse P. Hur. in Phys. disp. 5. sect. 7. subf. 2. docet, dari in homine duas vniones; vniam materialem, per quã materia vnitur animo rationali; aliam spiritualem, per quã animus rationalis vnitur materiæ, & vtramque dicit esse de essentia hominis. Sic igitur argumentor: vnio spiritualis animi rationalis debet habere partes extensionis; ergo non repugnant cum spiritu partes extensionis. Probatur antecedens: quia per nutritionem vnitur denuo animus rationalis materiæ alimenti; non per vnionem, per quã vnita erat præexistenti materiæ, quia ea vnio erat modus solius materiæ præexistentis; ergo per nouam partem vnionis, quæ quidem erit pars extensionis, quia per illam extenditur animus ad informandam nouam partem materiæ; ergo vnio spiritualis animi rationalis habet partes extensionis.

6 P. Hurt. subf. 4. num. 79. responderi. huic rationi, corruptionem totam vnionem antecedentem, & produci aliam totalem indiuisibilem, per quam animus denuo

denuo indiuisibiliter vnitur & parti materiæ elementi, & materiæ præexistenti. Sed contra 1. ex hoc inferretur nutritionem non esse actionem propriam hominis, ac per consequens hominem vt hominem non esse vegetatiuum. Sequelam probo: quia in priori naturæ ante hanc actionem non supponitur homo: ergo talis actio non provenit ab homine. Antecedens probatur: quia in eo priori non supponitur animus vnitus materiæ; neque enim supponitur vnitus per vnionem, quæ producitur per nutritionem, quia iam eadem vnio supponeretur ad se ipsam; neque per vnionem aliquam antecedentem; quia in eodem instanti esset vnitus eidem materiæ per duas vniones totales; ergo animus non supponitur ad nutritionem vnitus materiæ; ergo neque supponitur homo ad nutritionem, quia in tua sententia homo non solum includit essentialiter vnionem materiæ cum animo; sed etiam vnionem animi cum materia. Confirmatur: nam ex eo Aristot. 5. Physic. docuit, compositum non moueri per generationem substantialem, quia fit per ipsam; sed iuxta prædictam sententiam homo fit denuo per nutritionem, cum per ipsam vniantur adæquate partes essentielles illius; ergo iuxta eam sententiam homo non mouetur per nutritionem.

7 Secundò inferretur aperte, nutritionem non esse actionem vitalem, quod nõ admittis. Se-

quelam probo: quia de ratione actionis vitalis non solum est, quod sit immanens; sed etiam quod procedat à principio completo in suo esse substantiali, & virtute operatrice, vt probabimus disp. seq. sed nutritio nõ proveniret ab anima completa in suo esse substantiali, & virtute operatrice: ergo non esset actio vitalis. Minorẽ probo: quia anima completa in suo esse substantiali, & virtute operatrice per informationem: sed nutritio per se non provenit ab anima vt informante: ergo non provenit ab anima completa in suo esse substantiali, & virtute operatrice.

8 Parum fidens P. Hurtad. prædictæ solutioni aliã aggreditur haud securus: em; dicit enim, animam rationalem esse vnitam toti minimo naturali per vnionem quandam indiuisibilem. deinde in nutritione se vnire materiæ alimenti per aliam vnionem indiuisibilem adæquate distinctam à præistente; ita tamen vt vnio, quam habet cum minimo naturali, semper inuariatã maneat, ea verò, quam acquirit per nutritionem, totaliter varietur denuo, quotiescunq; pars noua materiæ coniungitur homini.

9 Impugnatur 1. hzc solutio: quia in primis ex ea inferretur, hominem non fieri maiorem; per nutritionem: ad id namque necessarium est, quod partes denuo aduenientes illi vniantur: at iuxta solutionem prædictam partes

per nutritionem acquisita non vniatur homini praeexistenti: ergo non fit maior per nutritionem. Maior datur ab omnibus. Minor vero probatur: quia pars hominis, de nouo producta includit essentialiter materiam, formam, & unionem: sed unio eius parte non vnitur cum unione praeexistente: ergo non vnitur ea pars secundum se totam; sed solum secundum materiam; ergo per illius productionem non fit homo maior; sed solum eius materia.

10. Secundò, ex praedicta doctrina inferretur, animam rationalem habere defacto ex natura rei duplicem praesentiam totalem in diuersis partibus spatij: hoc non est concedendum: ergo neque illud. Sequelam probò: quia ad hoc, vt ipsa anima producat unionem sui cum materia alimenti, necessarium est, quod praecedat approximata illi per praesentiam, qua est praesens spatium materiae praexistenti, cui vnita praecedat; deinde in eodem instanti, in quo vnitur materiae alimenti fit praesens spatium illius, quia ex natura rei non potest esse vnita materia, quin sit in eodem loco cum ipsa materia, vt concedunt omnes: ergo in eo instanti habebit duplicem praesentiam, vnā, per quam fiat praesens spatium materiae praexistenti, alterā, per quam fiat praesens spatium materiae de nouo acquisitae, atqui haec parte non constituunt vnā integram praesentiam, quia, cum sint spirituales non possunt vniri

tanquam partes: ergo sunt duae praesentiae totaliter distinctae, atque adeo anima habebit simul ex natura rei duas praesentias totales.

11. Nonnulli recentiores aliam inire viam: docent enim, corpus esse quidquid intrinsece pendet à quantitate siue virtuali, siue formali. Quantitatem formalem vocant eam, quam communiter vocamus quantitatem, accedens videlicet, quod ratione sui est impenetrabile cum alio; virtualem vero quantitatem vocant id, quod taliter annectitur quantitati formali, vt impenetrabilitatem aliquo modo ab ea accipiat. Sed hi auctores, licet propius ad veritatem accedant, illam tamen non attingunt omnino: quia, si ratio corporis consistit in dependentia à quantitate, ipsa quantitas non erit corpus, cum non dependeat à se ipsa. Dicunt dependere à materia prima, quae est quantitas virtualis.

12. Sed contra: materia prima est corpus per se, quia dependet à quantitate formali: deinde addis quantitatem formalem esse corpus, quia pendet à materia prima: ergo committis circulum in redenda ratione corporeitatis materiae, & quantitatis. Deinde, si materia prima, & alia accidentia corporea, sunt corpus, quia connexa cum quantitate: ergo quantitas erit corpus per se ipsam, & non per dependentiam ab alio: qua enim ratione tribuet alijs se ipsam rationem corporis,

si se ipsam non est corpus, seu ratio corporis? Secundò, hi abutuntur nominibus: nam id solum potest dici quantitas virtualis, quod in sua virtute continet quantitatem formalem; sicut calor virtualis solum dicitur id, quod in virtute sua continet calorem, &c. atqui ij auctores vocant quantitatem virtualem, quidquid connexum est cum quantitate formali, etiam si illam in sua virtute non contineat: ergo abutuntur nomine quantitatis virtualis.

13. Alij denique constituunt rationem corporis in eo, quod fit materia, aut aliquid à materia dependens. Sed hoc etiam est falsum: quia nonnulla dantur corpora, quae nec materia sunt, neque à materia proximè, seu remote pendent, vt extractio, qua Deus miraculose crearet albedinem, quae in sententia omnium est corporea; & tamen non dependet à materia, quin potius albedinem facit independentem ab illa. Aliae sententiae solent adduci eiusdem farinae; ideo eas omitto, quia ex dictis facile impugnari possunt.

SECTIO II.

Vera sententia exponitur, & probatur.

14. **E**Xistimo ergo, rationem corporis secundum totam suam latitudinem explicandam esse per impenetrabilitatem. Itaque corpus in tota sua latitudine est: *Id, quod ex natura rei est impenetra-*

bile cum aliquo alio proxime, vel remote, seu affectio intrinseca rei impenetrabilis. Hanc sententiam tenuit, P. V. son, qui optimè eam explicuit, eandem fere tenet P. Arriag. hic disput. 1. sect. 4. sub. 6. neque ab ea differunt Thomista; quia, cum ipsi asserant, animis beatorum (quae corporea sunt in sententia omnium) esse se indiuisibiles, non possunt rationem corporis constituere in diuisibilitate, atque adeò recurrere debent ad impenetrabilitatem explicatur. Ergo definitio tradita. Impenetrabile proxime ex natura rei cum aliquo alio voco id, quod per suam entitatem ita resistit, ne illud aliud in eodem loco inducatur, vt vi agentium naturalium induci nequeat. Talis est quantitas, quae ex natura rei se ipsa pellit à suo loco quamcumque aliam quantitatem. Id vero dicitur ex natura rei remote impenetrabile, quod adeò est intime vnitum quantitati extensa, vt vi agentium naturalium ab illa dimoueri nequeat. Vnde fit, quod, sicut quantitas extensa non potest naturaliter penetrari cum alia quantitate, aut cum rebus intime vnitis alij quantitati, ita etiam neque possit naturaliter penetrari cum eisdem id, quod est intime vnitum ipsi quantitati. Denique *affectio intrinseca rei impenetrabilis* dicitur id, quod ita afficit rem proximè, aut remotè impenetrabilem, vt ex natura rei debeat esse in eodem loco cum illa.

15 Sic ergo explicata definitio tradita probatur: quia ea est bona explicatio corporis, quæ illud separat ab his, quæ in sententia omnium sunt spiritus, & propterea convenit omnibus, quæ in sententia omnium corporea sunt: sed talis est definitio corporis à nobis tradita: ergo est bona. Minore probō, & 1. quod conveniat omnibus rebus corporeis: quia nihil invenitur corporeum, quod non sit vel quantitas, vel ita connexum cum quantitate extensa, ut non possit ab ea naturaliter separari; vel quod non sit affectio intrinseca aut ipsius quantitatis, aut illius, quod à quantitate nequit naturaliter separari, ut inductione constabit: atqui hæc omnia continentur in nostra definitione; quia per priorem particulam comprehenditur quantitas, quæ est proxime impenetrabilis ex natura rei; per secundam ea omnia, quæ ita connectuntur cum quantitate extensa, ut ex natura rei ab illa dimoveri nequeant, quæ quidem eo ipso dicuntur impenetrabilia remote: per posteriorem vero particulam comprehenduntur nonnulla, quæ licet ex se possint penetrari; tamē ita afficiunt quantitatem, seu ea, quæ naturaliter non possunt à quantitate extensa separari, ut semper in eodem loco cum illis esse debeant: ergo omnia, quæ corporea sunt continentur in ea definitione: neque enim quidquam aliud corporeum esse dicitur, ut constabit ex sequentibus.

16 Iam, quod per eadem definitionem separetur corpus ab spiritu, facile suaderi potest: quia quidquid in sententia omnium est spiritus, est ex se penetrabile cum quocumque alio; neque enim villo modo impedit, ne aliud in eius locum inducatur; quin potius omnia, licet corporea sint, in proprium locum admittit, & facile se insinuat in eorum locum. Hinc Theologi probant demones esse spiritus, cum integrā eorum legionē unum corpus exceperit, ut constat ex sacra Pagina. Hinc palpari, & tangi non potest spiritus, quia id solum, quod aliud non admittit in proprium locum, tangi, & palpari potest: & propterea Christus Dominus Lucæ 24. ut verum se habere corpus discipulis suaderet, *Palpate* (inquit) *& videte, quia spiritus carnem, & ossa non habet, sicut me videtis habere*: ac si diceret, si spiritus essem, tangi, & palpari non possem; quia manui applicatæ cederem, ut in meum locum se insinuaret: ergo de ratione spiritus est esse penetrabilem: ergo per impenetrabilitatem secernitur corpus ab spiritu. Adde etiam, per hoc, quod est esse affectionem intrinsecam rei impenetrabilis; quia spiritus ex natura sua non est affixus rei impenetrabili taliter, ut ex natura rei ab illa separari nequeat.

17 Sed age iam: Evoluamus singula, quæ corporea sunt: ut inde clarius constet, ea omnia definitione nostra comprehendendi.

hendi. In primis comprehenditur quantitas, materia prima, & omnia accidentia, quæ ex natura rei subieciuntur in quantitate, seu materiā extensā (quæ quidem in sententia omnium corporea sunt) quia quantitas est proxime impenetrabilis ex natura rei; reliqua verò remote, quandoquidem ita affixa sunt quantitati extensæ, ut vi agentium naturalium ab ea dimoveri nequeant. Secundò comprehenditur presentia definitiva corporis Christi Domini in Eucharistia, quia, licet hæc iuxta ea, quæ diximus in Physic. disputatione 22. sectione 6. & penetrabilis ex se sit, & corpus Christi Domini penetrabile reddat; tamen est affectio intrinseca rei impenetrabilis, quia ex natura sua petit intime unitam esse corpori Christi Domini, quod est impenetrabile ex natura rei.

18 Tertio comprehenditur creatio materiæ primæ formæ substantialis materialis, albedinis, & aliarum qualitatum materialium. Ratio est: quia creatio talium entitatum debet ex natura rei esse simul cum quantitate: ergo ex natura rei est impenetrabilis remote. Antecedens probatur: nam quævis ex illis entitatibus, adhuc quando est producta per creationem, petit ex natura rei esse simul cum quantitate: ergo, & ipsa creatio earum. Consequentia patet: quia quæ-

vis actio debet esse in eodem loco cum suo termino, ut concedunt omnes. Antecedens, quod attinet ad materiam primam, est certum: de alijs verò facile probatur: quia tam forma substantialis, quam albedo, & aliæ qualitates materiales ex natura sua petunt intime uniri materiæ habenti quantitatem, ut cum illa suum effectum formalem constituent: sed unio hæc non potest impediri per creationem: ergo, adhuc positā creatione, debetur illis talis unio: atqui, eo ipso quod detur illis unio cum materia habente quantitatem, non possunt penetrari ex natura rei, quia res intime unita materiæ habenti quantitatem eundem locum occupare debet cum quantitate: ergo, adhuc quando sunt productæ per creationem, sunt impenetrabiles ex natura rei, ac per consequens & ipsa creatio earum, quæ illas comitari debet quoad locum, erit impenetrabilis ex natura rei.

19 Iam, quod unio talium formarum cum materia habente quantitatem non impediatur per creationem, est certum: quia, cum creatio ex se solum sit productio termini independentem à subiecto receptionis, ex se solum excludit ex natura rei id, per quod terminus produceretur dependentem à subiecto receptionis: atqui unio albedinis cum materia non est id, per quod ipsa albedo producitur dependentem ab ipsa materia, quia ad

id datur eductio quædam distincta realiter ab vnione, vt diximus in *Phys. disput. 5. sect. 2.* ergo creatio albedinis non excludit vnionem ipsius albedinis cum materia; sed solum eductionem; ergo ex natura rei petit coniungi cum albedine vnita materiæ habenti quantitatem, ac per consequens ex natura rei erit impenetrabilis remote: ergo comprehenditur definitione à nobis traditâ.

20 Id, quod diximus de creatione cuiuscunque formæ materialis, dicendū est de modo perfectitatis eiusdem formæ materialis, albedinis v. g. separatæ à subiecto (si talis modus est possibilis) quia, sicut creatio albedinis non opponitur vnioni; sed solum eductioni ipsius albedinis ex subiecto; ita etiam ille modus perfectitatis, si est possibilis, non debet opponi eductioni; sed solum vnioni albedinis cum subiecto: ergo, sicut, positâ creatione albedinis, non impeditur ex natura rei vnio ipsius albedinis cum materia; sed solum eductio: ita etiam positō modo perfectitatis non impediuntur ex natura rei eductio albedinis ex materia; sed solum eius vnio: atqui, positâ eductione albedinis, ipsa albedo, & quidquid ex natura rei est illi intime vnitum, est impenetrabile ex natura rei: ergo modus perfectitatis albedinis, qui debet esse intime vnitus ipsi albedini, vt nullus non fatetur, erit impene-

trabilis ex natura rei. Minor est certa: quia non potest albedo educi ex materia, quin sit in eodem loco cum illa; eo autem ipso quod sit in eodem loco cum illa erit in loco quantitatis afficientis ipsam materiam, vt notum est: ergo non poterit penetrari cum alia quantitate, aut cum re intime cōiuncta alij quantitatis; ac per consequens erit remote impenetrabilis ex natura rei eomodo, quo requiritur ad rationem corporis.

21 Dices: modus perfectitatis non datur nisi rebus productis per creationem tanquam vltimus terminus illarum: ergo ex se non potest coniungi formæ productæ per eductionem; sed, eo ipso quod ex se non possit coniungi cum formâ productâ per eductionem, non erit impenetrabilis ex natura rei: ergo &c. Distinguo primum antecedens: modus perfectitatis non datur naturaliter nisi formis productis per creationem, concedo: non datur supernaturaliter, nisi istis formis, nego antecedens. Cum autem ipse non opponatur immediare, nisi vnioni termini, quem afficit, sit, quod, quando supernaturaliter datur formæ potenti eductionem è subiecto, solum debet excludere ex natura rei modum vnionis, non vero eductionem, quam forma petit ex natura rei. Vnde, si seruentur iura talis formæ dabitur illi ex natura rei eductio adhuc incon-

fortio

sortio modi perfectitatis, ac per consequens talis modus erit impenetrabilis ex natura rei iuxta ea, quæ diximus. Adde, tam creationem albedinis, quam modum perfectitatis illius comprehendendi etiam in vltima particula definitionis corporis, quia sunt affectiones intrinsecæ albedinis impenetrabilis remote ex natura rei, & idem est de creatione, & modo perfectitatis aliarum formarum materialium.

22 Ex dictis inferitur primum, vnionem animæ rationalis cum materia corporea debere esse corpoream: quia vnio animæ rationalis cum materia corporea ex natura rei debet esse in eodem loco cum illa; sed materia corporea ratione quantitatis, cui ex natura rei est coniuncta, est impenetrabilis: ergo & vnio animæ cum ipsa materia: ergo talis vnio est corporea. Dices: ea vnio subiectatur in anima spiritali: ergo spiritalis est. Iam probavi in *Phys. disput. 5. sect. 4.* omnem vnionem formæ cum materia subiectari in sola materia. Sed quidquid sit de hoc, eo ipso quod talis vnio sit nexus animæ cum materia, debet esse ex natura rei in eodem loco cum ipsa materia: eo autem ipso quod esse debeat ex natura rei in eodem loco cum ipsa materia, debet esse impenetrabilis ex natura rei: ergo & corporea. Et quidem ex nullo alio capite probari potest productionem ipsius materiæ (quæ,

cum sit creatio nullum habet subiectum receptionis, vt diximus in *Phys. disput. 15. sect. 3.*) esse corpoream, nisi, quia ita afficit illam, vt eam comitari debeat quoad locum: ergo, cum vnio animæ rationalis cum materia ita afficiat ipsam materiam, vt debeat esse in eodem loco cum illa, necessarium est, quod sit corporea, siue subiectetur in materia, siue non.

23 Secundò inferitur, animam rationalem non esse corpoream; quia, licet ex natura sua peteret esse semper vnitam cum materia prima (quod, an sit verum? videbimus *disput. vltim.*) at dissolui potest talis vnio vi agentium naturalium, & ea dissoluta potest anima ex natura rei cum quavis entitate penetrari: ergo anima rationalis ex natura rei est penetrabilis: ac per consequens non corporea; sed spiritalis. Dices: anima rationalis non potest penetrari, nisi separata sit à materia: at separatio à materia illi contingit contra propriam exigentiâ: ergo, & penetratio est contra propriam eius exigentiâ: ergo non est naturalis, ac per consequens ipsa anima non est naturaliter penetrabilis. Quidquid sit de minori propositione, ac de primo consequenti (de quo *disput. vltima*) distingo vltimum consequens: penetratio animæ non est naturalis, si naturale sumatur, vt opponitur violento, do: si sumatur, prout opponitur supernaturali, nego consequentiam.

Ad rationem autem spiritus necessarium non est, quod sine violentia penetrari possit; sed solum, quod id fieri possit vi agentium naturalium absque vilo miraculo, siue sit iuxta, siue sit contra exigentiam ipsarum rerum, quod quidem nullatenus conuenit rebus corporeis, quæ nulla vi agentium naturalium penetrari possunt, & ideo consulto dixi in definitione: *Id, quod ex natura rei est impenetrabile*, hoc est, vi agentium naturalium.

SECTIO III.

Soluuntur obiecta.

24 **Q**UOD dicitur in sectione præcedenti facile soluuntur rationes adductæ pro sententia P. Hurt. Ad primum constat, indiuisibilitatem animæ non recte probari ex eius spiritualitate, & propterea eam aliunde probauimus supra disput. 3. sect. 1. Ad secundum dico, minorem propositionem, nempe omnia corpora, quæ hucusque nouimus, constare partibus extensionis; spiritus vero illis carere, esse falsam; tum quia punctum quantitatis est corpus in sententia omnium, & tamen non habet partes extensionis; deinde animæ perfectorum brutorum, quæ etiam sunt corporeæ, sunt indiuisibiles iuxta probabilem opinionem Thomistarum; tum etiam quia in præsentia spiritali Angeli concedendæ sunt

partes extensionis, vt supra probauimus, & expresse concedit P. Suar. 2. Meta. disp. 40. sect. 1. num. 11.

25 **O**bjicitur 1. S. Augustin. Epist. 28. vbi præmissis alijs acceptionibus corporis, eisque reiectis, vt probet, animam rationalem absolute non esse corpus, hæc habet: *Porro si corpus non est, nisi quod per loci spatium aliqua longitudine, latitudine, altitudine ita sistitur, vel mouetur, vt maiori parte maiorem locum occupet, & breuiori breuiorem, minusque sit in spatio, quam in toto; non est corpus anima.* Vbi rationem corporis in eo ponit, quod habeat partes, quarum maior plus spatij, quam minor occupet; ergo sentit, rationem corporis consistere in diuisibilitate partium extensionis. Respondeo, S. Augustin. hic loqui, non de corpore in tota sua latitudine, prout distinguitur contra spiritum; sed de corpore quantitativo constante partibus ex natura sua impenetrabilibus. Id constat ex ipsis verbis adductis, & ex contextu: quia verbis adductis ait, corp⁹ esse, quod maiori parte maiorem occupat locum, & minori minorem: atqui id solum conuenit corpori habenti partes, quæ penetrari nequeunt; nam totum, cuius partes penetrari possunt, habere potest magnam partem; imò & omnes suas partes in breuissimo spatio, seu in puncto; ergo loquitur August. expresse de corpore

potere constante partibus ex natura rei impenetrabilibus: & propterea subiungit paulo inferius: *Quapropter si anima corpus esse dicenda est, non est certe corpus, quale terrenum, aut æreum, &c. Omnia quippe talia maiora sunt in maioribus locis, & minora in minoribus, & nihil eorum in aliqua sui parte totum adest:* ergo solum loquitur S. Doctor de corpore quantitativo, cuius partes non possunt penetrari ex natura rei. Nec mirum est Augustin. meminisse partium impenetrabilium, cum nullum corpus viderit impenetrabile, quod non constet partibus.

26 **O**bjicitur 2. lib. 2. de Incarn. in medio, qui habetur tom. 4. vbi ait: *Impossibile namq; est de incorporeo diuisionem aliquam fieri:* ergo sentit, de ratione rei spiritualis esse nõ habere partes extensionis. Respondeo S. Augustinũ prædictis verbis non negare partes extensionis in re spiritali; sed solum tales partes, quarum vna possit ab alia separari ex natura rei. Id colligo ex ipso contextu, quia in eo loco Augustin. probabat, in Christo Domino esse totam Deitatem, & non partem aliquam Deitatis à Patre Æterno diuisam. Id autem non probat ex eo, quod incorporeum non habeat partes, neque meminit partium; sed solum ex eo, quod non possit diuidi, ex quo recte concludit non esse in Christo Domino aliquam partem Deitatis tan-

tum. Sed dices: si incorporeum habeat partes, non erit, cur non possit vna ab alia separari. Respondeo, ex natura rei non posse separari iuxta mentem Augustini. Cum autem Deus non possit in se ipso supernaturaliter operari id, quod illi repugnat ex natura rei; recte conuincebat Augustin., non posse dari in Christo Domino vnã tantum Deitatis partem; quia, etiamsi Deitas haberet partes; quod longe est à mente Augustini, nullo modo posset vna ab alijs separari.

27 **O**bjicitur 3. S. Thom. 1. part. quæst. 3. artic. 1. vbi in secunda probatione conclusionis ex eo colligit, Deum non esse corpus, quod omne corpus, cum sit continuum, est in potentia ad diuisionem: Deus autem non potest villo modo esse in potentia: ergo aperte sentit, de ratione corporis esse diuisibilitatem in partes extensionis. Respondeo, eo argumento non probare S. Thomam, Deum nullatenus esse quid corporeum; sed solum non esse substantiam corpoream, sicut eas, quas defacto nouimus. Alia vero argumenta adducit, quibus omnem rationem corporis à Deo excludit. Sit quidem cum valde probabile sit, ipsum sentire, animas animalium perfectorum esse indiuisibiles, non est, cur credatur in præsentia diuisibilitatem tribuere omni rei corporeæ.

28 Obijcies 4. presentia de finitiua Christi Domini in Eucharistia potest à Deo produci per creationē, quæ quidē creatio, vt pote productio termini corporei debet esse corporea : sed hæc creatio neque est impenetrabilis remote, cum terminus illius, quem comitari debet quoad locum, non sit impenetrabilis ; neque est affectio intrinseca rei impenetrabilis, cum sit affectio intrinseca presentia definitiua, quæ ex se est penetrabilis ; ergo aliquid datur, quod, cum sit corporeum, non comprehendatur definitione corporis à nobis tradita. Respondeo, illam creationem esse affectionem intrinsecam rei impenetrabilis, quia cum sit affectio intrinseca presentia definitiua, quæ est affectio intrinseca corporis Christi Domini ex se impenetrabilis ; remote saltem est affectio intrinseca rei impenetrabilis, quia ad hoc necessarium non est, quod rem impenetrabilem immediate afficiat ; sed solum quod mediate, vel immediate ita illam afficiat, vt debeat esse in eodem loco cum illa. Hinc albedo dicitur accidens intrinsecum substantia, quia licet illam afficiat mediâ quantitate, debet tamen esse in eodem loco cum ipsa substantia.

29 Obijcies 5. actio, per quam concurret phantasma ad producendam speciem intelligibilem in nostro intellectu, est spiritalis, vt concedunt omnes : sed hæc

actio non potest penetrari ex natura rei : ergo datur aliquid ex se impenetrabile, quod non sit corpus. Minor probatur : quia ea actio non potest oriri ex natura rei à phantasmate, nisi in statu coniunctionis animæ cum corpore : atqui, eo ipso quod debeat esse cum corpore coniuncta, non potest penetrari : ergo est impenetrabilis ex natura rei. Maior est certa : quia ea actio non potest oriri à phantasmate nisi ipsum phantasma sit in rerum natura : sed non potest esse in rerum natura, nisi in statu coniunctionis animæ cum corpore, quia, cum phantasma sit propria operatio compositi, vt dicemus infra, debet oriri ab anima vt vnita corpori : ergo actio, qua concurret ad speciem intelligibilem, non potest dari in intellectu, nisi in statu coniunctionis animæ cum corpore.

30 Fateor, eam actionem non posse procedere à phantasmate in intellectu, nisi quando anima est vnita corpori ; at id non prouenit ex exigentia ipsius actionis ; sed ex exigentia phantasmatis ; quia, videlicet, phantasma ex se est tale, quod non possit dari ex natura rei nisi vnitum composito, tamen si semel daretur non vnitum ; sed solum applicatum animæ, per contiguitatem, posset quidem sine nouo miraculo actionem illam elicere, quia ea actio, cum non sit ex se immanens, non petit ex se principium vnitum suo subiecto

subiecto ; sed solum contiguum. Quod ve si non sit per se immanens ea actio, est certum, quia prouenit à phantasmate supplente vicem obiecti : atqui obiectum non producit speciem intentionalem sui per actionem ex se immanentem : ergo neque id, quod talem speciem producat tanquam vicarium ipsius obiecti.

31 Vnde id est discriminis inter hanc actionem, & creationem albedinis, quod creatio albedinis, licet ex se non sit immediate impenetrabilis ; petit tamen ex se intime coniunctam esse cum albedine, quæ est intime coniuncta cum quantitate ; & propterea ex se est impenetrabilis remote : at verò productio speciei intelligibilis à phantasmate procedens neque ex se est immediate impenetrabilis, neque petit esse intime affixam phantasmati, aut alij rei ex se impenetrabili, & ideo ex se non est impenetrabilis adhuc remote. Ad argumentum ergo distingo minorem : actio, per quam species intelligibilis producitur à phantasmate, non potest penetrari ex natura rei ratione exigentia propria, qua proximè, vel remotè exigat impenetrationem, nego : ratione exigentia phantasmatis, quod naturaliter esse nequit, nisi vnitum composito, admitto minorem. Et deinde nego consequentiam : quia id solum dicitur impenetrabile ex natura rei, quod ratione exigentia propria penetrari nequit.

32 Obijcies 6. partes presentia

spiritualis, per quas Angelus respondet diuersis partibus spatij, nõ possunt esse in eodem spatio ex natura rei : ergo datur res spiritualis ex natura rei impenetrabilis. Antecedens est certum, quia quæuis presentia habet talē connexionem cum spatio, cui respondet, vt ex natura rei non possit fieri presentia alteri : ergo, &c. At necesse, ea dici proprie impenetrabilia, quæ se mutuo impediunt, ne locum quem vnumquodque potest occupare seorsim, simul occupet vtrūque. Fateor ergo, partes presentia Angelica non posse coniungi simul in eodem loco : at id non prouenit ex eo, quod se mutuo impediunt illuc ingredi ; sed ex eo, quod singula habeant talem connexionem cum suo spatio, vt non possint alteri respondere. Vnde siue in alio sit alia pars presentia, siue non, nullatenus illud occupare poterunt. Ad argumentum ergo distingo antecedens : non possunt esse in eodem spatio propter mutuatam earum resistentiam, nego : propter repugnantiam, quam singula habent ad occupandum spatium aliud præter illud, cui respondent ex natura sua, concedo antecedens. Et nego consequentiam, quia impenetrabile non dicitur id, quod non potest correspondere loco, quem aliud habet ; sed id, quod ex natura sua impedit,

ne aliud in eius loco
cum ingrediatur.

SECTIO. III.

An repugnet substantia corporea completa simplex?

33 **E**X dictis sectionibus præcedentibus inferitur primò, non repugnare præcise ex prædicato corporeitatis substantiam corpoream completam simplicem, hoc est, non compositam ex materia, & forma. Ratio est: nam, eo ipso quod substantia aliqua sit impenetrabilis modo explicato, erit corporea: sed ad hoc, ut substantia completa sit impenetrabilis, non est necessarium, quod constet materiâ, & formâ: ergo, &c. Minorem probò: quia id dicitur impenetrabile, quod per se, vel per aliud, cui est intime unitum ex natura rei, expellit aliud ab eodem loco: sed compositio ex materia, & forma non est necessaria ad talem expulsionem: ergo per accidens se habet ad impenetrabilitatem. Confirmatur: quia, si daretur quantitas separata à substantia, excluderet ex suo loco quamcumque aliam quantitatem. Pone ergo, te nunquam (ut coniungere potest) novisse, quantitatem informare posse substantiam compositam ex materia, & forma, certe tunc cognosceres in quantitate virtutem excludendi aliam à loco, & tamen nullum ordinem cognosceres in illa ad substantiam compositam: ergo de conceptu impenetrabilitatis neque est compositio ex materia, & for-

ma, nec ordo ad talem compositionem: ergo præcise ex prædicato corporis non repugnat substantia corporea completa non composita ex materia, & forma. Neque desunt huic sententiæ patroni, quia eam tenent Iandunus de Subst. orbis, quæst. 1. Zima, Theor. 107. Durand. Gabriel, & alij in 2. dist. 12. qui quidem dicunt, cælum (quod certum est esse corporeum) esse substantiam completam non compositam ex materia, & forma. Eam etiam tuentur P. Pereira lib. 5. sup. philof. cap. 10. & P. Arriag. disput. 5. sect. 3. deinde P. Suar. in Met. disp. 13. sect. 10. num. 2. facitur D. Tho. in hanc sententiam inclinatum fuisse in 2. dist. 12. q. 1. art. 1. Et in Disputatis q. de Spiritual. creaturis art. 6. ad 2. & eam insinuat Arist. 8. Met. tex. 4. & 14.

34 Sed obijcies 1. cum P. Hurt. qui oppositum tenet disp. 1. de Cælo sect. 1. Nullum corpus potest dari perfectius animo rationali: sed illa substantia corporea, si daretur, esset perfectior animo rationali: ergo dari non potest. Major admittitur communiter ab omnibus. Minor probatur: quia illa substantia corporea esset actus subsistens completus; animus vero rationalis est actus incompletus ordinatus ad informationem materia: sed esse actum substantialem completum est perfectio essentialiter maior, quam esse actum incompletum: ergo, &c. Nego minorem. Ad probationem distinguo minorem; esse actum

sub

subsistentem completum est perfectio essentialiter maior, quam esse actum incompletum, si cætera sint paria, concedo: si non sint paria, nego minorem. Et deinde nego consequentiam: quia animus rationalis, licet sit actus incompletus, est tamen ordinatus ad perfectissimas operationes; ratione quarum superat in perfectione quamcumque substantiam corpoream quantumvis simplicem: quia hæc non potest attingere adeo perfectas operationes.

35 Obijcies secundò, illa substantia corporea simplex, si daretur, deberet esse vivens: non vitâ intellectuâ, quia hæc excedit vires corporeas: ergo nutritivâ, aut sensitivâ: atqui nullam ex his habere posset: ergo, &c. Maior est certa: quia ea substantia, ut potest simplex, perfectior esset quâvis substantiâ corporeâ compositâ, atque adeo perfectiores haberet operationes, quæ quidem perfectiores non essent, si vitalitate carerent, quia nullam operationem corpoream agnoscimus vitalibus perfectiorem. Quod verò ea substantia non posset habere vitam vegetativam, aut sensitivam, probatur: quia ad utramque requiritur dispositio primarum qualitarum: sed illa substantia non posset habere primas qualitates: ergo neque esse vegetativa, aut sensitiva. Minor probatur: quia primæ qualitates ex natura sua sunt dispositiones subiecti ad formam substantialem: sed talis substantia esset

incapax recipiendi formâ substantialem: ergo & incapax recipiendi primas qualitates.

36 Respondeo primò, necessarium non esse, eam substantiam corpoream simplicem fore perfectiorem alijs corporeis compositis ex materia, & forma: quia, licet compositio, quatenus est ex se, non adæquet perfectionem simplicitatis; tamen coniungi potest cum prædicatis, ex quibus resultet essentia aliqua composita ex materia, & forma perfectior essentialiter aliâ simplici. Quod quidem facile probari potest à paritate: quia non magis excedit simplicitas compositio, nem, quam incorruptibilitas corruptibilitatem: sed potest dari substantia corruptibilis talibus constans prædicatis, ut sit essentialiter perfectior substantiâ incorruptibili, ut apparet in animalibus perfectis, quæ, cum sint corruptibilia, perfectiora sunt cælo in corruptibili: ergo non est, cur repugnet substantia aliqua composita perfectior aliquâ substantiâ simplici. Hinc fit, necessarium non fore, substantiam corpoream simplicem esse viventem; etiam si sint aliæ compositæ viventes, sicut non est necessarium, substantiam incorruptibilem, quales sunt cæli, esse viventem, etiam si sint aliæ corruptibiles viventes.

37 Sed age iam: admittamus, eam substantiam fore viventem. Respondeo secundò, eam non fore vegetativam: quia ad vegetatio-

F 2

nem

nem; seu nutritionem viventium requiritur; quod ipsam vivens per actionem inmanentem in se convertat alimentum singulis suis partibus applicari per intus sumptionem; quod aliter fieri nequit, nisi per introductionem formæ viventis in eo alimento, eo modo quæ diximus in lib. de Gen. disp. 8. sect. 2. Id autem non posset fieri in substantiâ simplici, cum non habeat formam, & ideo non posset esse vegetativa.

38. Nihilominus non est, cur non posset esse sensitiva: tum quia posset esse elicitora aliarum sensationum diversarum rationis ab his, quas cognoscimus; quæ quidem sensationes vel nullas requirerent dispositiones; vel alias diversarum rationis à primis quantitatibus: tum etiã quia non est, cur non posset elicere sensationes eiusdem rationis cum istis per easdem dispositiones, per quas animalia, quæ de facto nominamus, suas sensationes eliciunt. Ratio huius est: quia potest contingere unam, & eandem formam diversos tribuere effectus formales pro diversa capacitate subiectorum: ergo bene posset contingere primas qualitates, quæ materiam ad formam suscipiendam præparant, informare aliud subiectum incapax huius præparationis. Antecedens constat in Verbo Divino, quod verum humanitati Christi Dominus constituit hominem factum, iustum, & Filium Dei: at verò visum cadaveri in triduo mortis non redebat illud iustum, & Filium Dei, non alia de causa,

nisi quia cadaver non erat capax corpori effectuum, quorum capax est humanitas. Deinde eadem intellectio unita intellectui constituit illum intelligentem, quia est capax huius effectus, & tamen si veniret lapidi, ut de potentia Dei absoluta potest in sententia plurium, non tribueret illi talem effectum formalem; quia est incapax illius: ergo non repugnat, unam, & eandem formam tribuere alicui subiecto effectum formalem, quem alteri, cui uniri potest, non tribuet propter eius incapacitatem: cur ergo non poterit idem contingere in primis qualitatibus respectu materię primæ, & illius substantiæ simplicis?

39. Obijcies tertio: omnis substantia corporea debet habere quantitatem: sed substantia illa simplex non posset habere quantitatem: ergo non posset esse corporea. Minor probatur quia non posset habere quantitatem, quæ de facto datur, tum quia hæc est propria passio materię primæ, & propria passio unius non potest alteri convenire ex natura rei; tum etiam quia ex natura sua est dispositio ad formam substantialem, ad quam non potest disponere substantiam simplicem: deinde non posset habere aliam quantitatem speciei distinctam: quia non videtur possibilis. Nego minorem primi syllogismi. Ad probationem nego antecedens, & distingo primam eius probationem. hæc quantitas est propria passio materię primæ, ut est substantia corporea,

con-

concedo; ut materia prima, nego. Cum autem ea substantia simplex corporea esset, eadem quantitas esset propria passio illius. Deinde distingo etiam secundam probationem; hæc quantitas est dispositio ad formam substantialem in quocumque subiecto, nego: in subiecto capaci recipiendi formam substantialem, concedo. Vide, quæ diximus num. præced. pro solutione objectionis secundæ. Denique id, quod additur, nempe non esse possibilem aliam quantitatem speciei distinctam ab ista, quæ de facto datur, sine fundamento dicitur; quia sicut est possibilis alia materia, quæ ordinetur ad plures, vel pauciores formas, quam ea, quæ de facto datur, ut diximus in Phys. disp. 2. num. 1 & 8. cur non erit possibilis quantitas, quæ ex se ordinetur ad informandam substantiam diversarum rationis ab his, quæ de facto nominamus?

40. Rogas: an ea substantia corporea, si daretur, haberet partes integrantes, vel illis potius careret? Respondeo neutrum illi repugnare præcisè ex prædicato corporis. Quia, siue partes haberet integrantes, siue indivisibilis omnino esset, posset esse impenetrabilis. Punctum enim quantitatis est omnino indivisibile, & tamen penetrari nequit cum partibus ipsius quantitatis, aut cum alio puncto, ut probavimus in Phys. disp. 2. sect. 1.

41. Sed quid dicemus de quantitate? Haberetne ea substantia omnino indivisibilis quantitatem

eiusdem speciei cum præsentis; vel diversæ? Respondeo 1. nullam apparere repugnantiã in eo, quod haberet quantitatem eiusdem speciei cum præsentis: quia effectus primarius præsentis quantitatis non est reddere subiectum extensum, ut diximus in Log. disp. 17. sect. 1. sed impenetrabile. Unde oritur, quod, si subiectum habeat partes, reddet illas extensas, eo ipso quod sunt impenetrabiles per quantitatem, debent esse singula extra alias in diversis locis; ac per consequens extensa. Si verò subiectum sit indivisibile, non reddet illud extensum, quia, cum non habeat partes tale subiectum, est incapax talis effectus; sed solū reddet illud impenetrabile, & illud constituet in tot partibus spatij, quorū habuerit ipsa quantitas.

42. Id tenentur concedere, qui quantitatem dicunt in toto composito subiectari: quia, eo ipso quod recipiatur in toto, debet recipi in materia, & forma, ex quibus totum ipsum coalescit. Cum autem forma hominis sit indivisibilis, ita recipiet quantitatem, ut non reddatur extensa, utpote quæ est incapax huius effectus; sed solū impenetrabilis, & perens respondere per præsentias replicatas toti spatio, cui ipsa quantitas respondet. Vbi adverte, quod licet disp. 11. Phys. sect. 2. probaverim accidentia non subiectari in composito; id tamen non deducebam ex eo, quod quantitas non posset subiectari in animo rationali indivisibili: hoc enim funda-

mentum semper mihi visum est inefficax; sed ex alio fundamento ibi deducebam meam conclusionem.

42 Respondeo 2. nullam apparere repugnantiam in eo, quod quantitas illius substantiae omnino indivisibilis, esset etiam indivisibilis, & diuersae speciei a praesenti quantitate: quia, si cut subiectum eius esset talis naturae, quod non ordinaretur ad totum integrale componendum, ita etiam posset huiusmodi esse quantitas illi respondens ex natura rei. Si autem huiusmodi esset talis quantitas, esset quidem diuersae speciei a praesenti, quae ex se ordinatur ad totum integrale componendum.

Non videtur repugnare substantia spiritualis composita

44 **D**einde ex dictis sectionibus precedentibus inferitur, non repugnare praecise ex praedicto spiritualis substantiam spirituale compositam ex materia, & forma spiritualibus, seu ex partibus integrantes. Id tenent Richard. in 2. dist. 3. art. 1. quest. 2. & art. 2. q. 1. & 2. Aureol. apud Capreol. in 2. dist. 3. quest. 1. in argum. contra 1. conc. Plotinus lib. 4. Decad. 2. cap. 5. & Procul. in Elucid. propos. 210. & Bonau. in 2. dist. 3. art. 1. quest. 1. & seq. & id probabile putat Alenf. 2. p. q. 2. memb. 2. in fine, & quest. 44. memb. 2. Huic sententiae fuit expressè S. Aug. lib. 2. de Mirab. sacrae script. c. 1. & 1. confessio. 2. & 21. Boet. lib. de Vnit. & vno & lib. de Trin. c. 3. quorum verba adducit P. Suarez.

in Met. disput. 13. sect. 4. num. 57

45 Ratio nostrae illationis est: quia spiritualitas consistit in penetrabilitate cum quacunque re: sed compositio ex materia, & forma, seu ex partibus integralibus non pugnat cum penetrabilitate: ergo neque cum spiritualitate. Minor, quod ad partes integrales attinet, constat ex dictis sup. sect. 2. vbi probauimus, praesentiam spiritualem Angeli habere partes integrales extensivas ex se penetrabiles. Probatur verò eadem minor de partibus essentialibus: quia materia, & forma non possunt esse impenetrabiles ex natura rei, nisi ratione quantitatis, cui affixae esse debent taliter, vt ex natura rei non possint ab illa separari: sed de conceptu formae vt sic non est, hoc modo affixam esse quantitati, vt constat in animo rationali; neque de conceptu materiae, quia, vt diximus in Phys. disp. 2. sect. 5. essentia materiae vt sic consistit in hoc, quod est, esse primum subiectum generationis compositi substantialis, in quo non inuoluitur connexio cum quantitate: ergo compositio ex materia, & forma non pugnat cum penetrabilitate: ergo praecise ex praedicto spiritus non pugnat substantia spiritualis composita ex materia, & forma spiritualibus, seu ex partibus integrantes. An verò ex alio capite pugnet? non est huius loci.

46 Obijcit P. Hurt. qui oppositum docet hic disp. 2. sect. 2. Ea materia non posset ad vltimam

nus deseruire: ergo esset omnino superflua. Anteced. probatur: quia non deseruiret ad hoc, vt forma educeretur ex illa; nam, cum ea forma spiritualis, vt porè quae non est forma corporis, perfectior esset animo rationali, deberet creati, sicut animus rationalis; neque deseruiret ad recipiendas operationes formae; quia cum ea omnes essent spirituales, possent recipi in ipsa forma, sicut operationes spirituales animi rationalis recipiuntur in ipso: ad quid ergo deseruiret ea materia? Nego primū antecedens. Ad probationē admitto, formam illā spirituale non fore educendā ex materia spirituali: posset tamē ea materia deseruire ad recipiendas aliquas operationes formae; quia, sicut operationes corporeae animi materialis equi non possunt recipi in ipso animo, etiā si corporeus sit; ita etiā non est, cur dicatur repugnare operationes spirituales, quae recipi non possint in forma spirituali, a qua oriuntur; sed materiam spiritualem exigant vt proprium subiectum.

47 Dices: ea materia esset perfectior animo rationali, quia hic est actus corporis; illa verò nullā connexionē haberet cū corpore: ergo non solū reciperet; sed etiā efficeret eas operationes: imo & perfectiores illis, quas elicit animus rationalis. Respondeo, eā materiā nō fore perfectiorē animo rationali, quia cū hoc, quod est esse actū corporis, rectè cōponitur principiū effectiua operationū intellectuāliū independentiū omnino a

corpore: cum hoc verò, quod est, nullā connexionē habere cū corpore, nō debet necessariò esse cōiunctū principiū effectiua operationū. Neq; enim vlla ostēditur repugnantia in eo, quod res aliqua omnino abstracta a corpore, sit principiū tantū passiuū aliquarū operationū. Perfectius autē est principium effectiua operationū intellectuāliū independentiū a corpore, etiā si habeat aliquā connexionem cum ipso corpore, quā principiū merè passiuum operationum nullatenus connexum cum corpore.

48 Rogas: ea materia spiritualis quā operationē reciperet? Nūquid intellectuāli? an aliā diuersae rationis? Respondeo. vtrūq; posse dici. Neq; enim repugnantia vlla ostēditur, praecise ex praedicto spiritus, in eo, quod detur aliqua forma productiua intellectuāliū petentium recipi in materia spirituali vnum constitūte cum ipsa forma. Neque etiam ostēditur repugnantia in eo, quod ea forma posset elicere operationes alias petentes recipi in eadem materia.

49 Obijces 2. si potest dari substantia spiritualis cōposita ex materia & forma spiritualibus, nullum est fundamentū ad asserendū, Angelos non esse tales: quia, si aliquid esset, maxime, quia sunt spiritus: at cum spiritus nature non opponitur per se praedictae cōpositi: ergo sine fundamento dicuntur esse simplices. Respondeo, ad aditū fundamentū nō sufficit, & indiuisibilitatem Angelorū sufficiens fundamentum esse authoritatem Patrum &

Theologorum omnium id asserendum, à quibus nefas est discedere sine ratione conuincente; præcipuè cum D. Dionisius Areopagita, cuius autoritas maximi habita est semper in Ecclesia circa ea, quæ ad Angelos spectant, id expresserit 4. de Cœlest. Hierarchia, ubi dixit, Angelis inesse simplicitatem Dei formalissimam, seu quæ Diuinam simplicitatem maxime imitatur. Quod quidem verum esse non posset, si compositionem aliquam admitterent vel ex materia, & forma substantialibus; vel ex partibus integralibus.

DISPUTATIO V.

De Conceptu vitæ.

Peracta dispositione de diuisione, informatione, & compositione animarum, quæ omnia ad priorem primæ definitionis animæ partem reducuntur, explicanda est posterior, in qua dicitur: *potentia vitam habentis*, vt essentia animæ, cuius indagini sedulo incumbimus in hoc opere, penitus innotescat. Igitur in præsentem rationem vitæ disquirimus.

SECTIO I.

Nonnulla supponuntur.

DVplex solet distingui vitæ: vna substantialis; accidentalis altera. Illa est primum principium, seu prima radix operationum vitalium, de qua loquutus est

Arist. 2. de Anim. c. 4. tex. 37. dum dixit: *Viuerè viuentibus est esse, vtique substantiale*. Vita accidentalibus est duplex. Alia dicitur actualis, seu in actu secundo, quæ adueniens vitæ substantiali, illam constituit actualiter, seu in actu secundo viuentem; tales sunt visio, auditio, intellectio, & volitio. Alia dicitur vita in actu primo, seu virtualis; ea videlicet, quæ ex natura sua aduenit vitæ substantiali vt administra eius ad operationes vitales elicendas; tales erunt potentia, quas vitales appellamus; vt, intellectus, voluntas, visus, auditus, &c. si accidentia sint realiter distincta ab anima. Hæ omnes vitæ ita connexæ sunt inter se, vt vix vna explicari possit, quin reliquæ explicentur. Nihilominus incipiemus à vita substantiali, & deinde addemus ea, quæ peculiaria fuerint circa accidentales.

2 Aduerto 2. substantias cognoscitiuas, & appetitiuas ad certò vitales esse apud omnes, vt nullus vnquam in hac re fuerit dubitandi locus, quin & frequenter in sacra Pagina hæ omnes viuentes nuncupari solent. De ijs verò, quæ solùm nutritiæ sunt, vt plantæ, negabant Stoici, vitales esse, vt refert Plutarchus de Placit. philosoph. cap. 26. quibus denuo consentire hoc tempore nonnulli recentiores contra communem Theologorum, & Philosophorum sententiam. Horum patronus est Arist. pluribus in locis; præcipuè 2. de Anim. cap. 1. tex. 3. ubi ait: *Vitæ autem dicitur nutritionem, accre-*

tionem

tionem, &c. quod quidem per ipsum fit, quod viuere dicitur. En nutritionem vocat vitam, & id, quod nutritionem elicit, affirmat viuere. Theologis verò præeunt S. August. & S. Thom. Ille tom. 1. lib. 8. de Ciuit. cap. 6. ait: *Illorum vita, quæ vel nutritionem continet, &c.* & tom. 10. serm. 29. alias 17. de Verb. Apost. ait: *Nos autem viuimus; sed ad huc nobis id ipsum viuere cum arboribus, fructetisque commune est*. Idem docet S. Thom. 1. p. q. 18. art. 1. sequens D. Dionisium cap. 7. de Diu. nom. In præsentem ergo sentiendum est cum Philosophis omnibus, & Theologis, quorum placitum semper suscipiendum est, dum ratio conuincens oppositum non suadet: & propter eam sedulo danda est opera, vt rationem vitæ plantis cum animalibus communem inueniamus.

3 Aduerto 3. inter actiones, quasdam esse transeuntes; quasdam immanentes. Actio immanens dicitur, quæ manet in suo agente tanquam in subiecto, quod quidem contingit, non solùm quando recipitur in eadem entitate, à qua efficitur; sed etiam quando subiectum actionis, licet sit diuersa entitas ab efficiente, constituit tamen vnũ compositum cum illo. Et ratio huius est clara: quia, cum operationes partium tribuantur toti ex illis resultanti, rectè dicitur vnũ, & idem totum agere, & recipere eundem effectum, quando per vnã partem illum efficit, & recipit per aliam, ac per consequens talis actio dicitur reuera immanens, quia

manet in agente, à quò efficitur. Actio transeuntes dicitur; quæ ad subiectum transit extraneum, hoc est, quod neque est entitas efficiens, neque vnũ compositum cum illa constituit.

4 Rursum actio immanens; alia per se; alia per accidens immanens nuncupatur. Per se immanens dicitur, quæ, eo ipso quòd est ab hoc agente in specie, in hunc terminum in specie, debet manere in ipso agente: talis est intellectio in sententia omnium, quam quidem non potest principium intellectuum in alio subiecto, nisi in se ipso producere. Immanens per accidens dicitur illa, cuius terminus ita manet in agente, vt ipse, vel alius eiusdem speciei posset ab eodẽ agente produci in subiecto extraneo: talis est calefactio, qua vna manus alteram eiusdem hominis calefacit, quia calor per hanc actionem productus, vel alius eiusdem speciei, posset ab eadem manu produci in quocumque alio subiecto. Vide, quæ circa actionem immanentem diximus in Phys. disp. 20. sect. 6.

5 Est ergo certum, omnem actionem vitalem esse immanentem per se: ac per consequens, viuens quatenus tale, esse immanenter operationum. Id constat ex communis opinionum Philosoph. & Theologorum sensu, qui teste D. Tho. 1. p. q. 18. art. 1. nullam substantiam vitam præditam existimant, nisi talis sit ex natura sua, quæ se ipsam moueat, aut perficiat per actionem propriam. Idem docet Aristor. 8.

Phys.

Phys. text. 29. ubi ait, esse virale, & animatorem proprium moueri à se ipsis, & ideo non posse conuenire granibus, & leuibus; quod quidē intelligi debet de motu immanente per se, quia plura non viuientia mouentur à se ipsis per motum immanentem per accidens, vt constabit ex dicendis.

Non omnis actio per se immanens est vitalis.

6 **A** Ducto 4. non omnē actionem per se immanentē esse vitalem; sed dari aliquas actiones immanentes per se, quæ vitales nō sunt. Probatur: quia aqua producit in se ipsa suam frigiditatem; & quæuis essentia suas passiones per actionem immanentem per se: ergo dantur actiones per se immanentes, non vitales. Consequentia patet: quia prædictæ actiones non sunt vitales, vt fatentur omnes. Anteced. probatur: quia aqua (& idem est de essentia quacumque respectu suarum passionum) ita se ipsam immediate per suam formam intrigidat, vt nullum aliud subiectum extra se possit frigidificare: ergo se intrigidat per actionem immanentem per se. Anteced. probatur: quia manus immersa aquæ non concipit frigus, nisi ipsa aqua sit frigida: ergo aqua non frigidificat per se ipsam subiectum extraneum; sed solum modo frigore in se existente. Patet consequentia: quia, si per se ipsam frigidificet manum, non efficit, cur adhuc carens frigore frigus aliquod in eam non induceret.

7 Confirmatur: quia, si aqua per se ipsam posset frigus producere in subiecto extraneo, nō posset, quantumuis calida esset, nimio calore manum ipsi immersam diuexare: atqui contrarium constat experientia: ergo, &c. Probatur maior: quia calidum vt quinque, vel vt sex in præsentia frigidi vt octo non potest intentum calorem producere in subiecto eoque vtrique applicato: atqui aqua in casu posito ex vna parte haberet virtutem producendi octo gradus frigoris in manu, quia ipsa in sua virtute continet eos gradus, & per se potest illos producere in subiecto extraneo; ex alia verò parte non potest admittere in se nisi quinque, aut sex gradus caloris, quandoquidem conseruari nequit sine determinato aliquo frigore, & propterea antequam summè intentum calorem concipiat, transit in aerem, vt constat experientia in aqua feruente: deinde immersa manus est aequè applicata ipsi aquæ, ac calori exiti in illa, vt constat: ergo nunquam posset aqua calida nimio calore manū diuexare. Maior est certa: quia calor vt sex, adhuc expeditus à contrario agente, non potest (si fortè non sit in magna, seu nimis densa materia) producere in subiecto nō penetrato plus, quàm quidque gradus, aut, si placet, addamus etiam dimidiū: ergo, si simul cum illo applicetur frigidum vt octo, multo minus producet. Ponamus, producere tres, vel ad lunam manū quatuor gradus: sed quatuor gradus caloris non reddunt subiectū intentè calidum.

dum: ergo manus immersa aquæ quantumuis calidæ non posset intentè ab ea calefieri, quod est contra experientiam.

Responsio Thomistarū conuellitur.

8 **T** Homistæ, qui rationem viuientis in eo constituant, quòd se moueat ab intrinseco, vel sit determinatum ad se perficiendum per actionem immanentem, asserunt, frigus existens in aqua non procedere immediatè ab ipsa aqua, neque passiones ab essentia; sed omnia hæc à generante produci, & ideo eorū productiones non esse immanentes. Sed contra: aqua calefacta se reducit ad pristinā frigiditatem, extincto iam generante, vel saltem nimium distante: ergo principium physicū illius actionis non potest esse generans: sed neque ambiens, quia sæpe est æquè calidum, ac ipsa aqua: ergo ipsa in se producit ipsam frigiditatem.

9 Dicunt aliqui, generans per eandem actionem producere aquam, & frigiditatem: illam tanquā terminum primarium; hanc verò tanquā secundarium: deficiente tamen generante substitui Deum ad conseruationem vtriusque per similem aliam actionem, quæ quidem actio, adueniente calore, eadem perseverans cessat à conseruanda frigiditate: nam licet actio nequeat dari absque termino primario, bene potest dari sine secundario. Quod probant ab exēplo formæ, quæ, licet dari nequeat in subiecto absque effectu primario,

qui est compositum, potest tamen dari sine secundario, qui est expulsio formæ.

10 Hæc tamen solutio falsam continet doctrinam: quia vel ea actio se ipsa est actualis productio frigiditatis vt termini secundarij; vel per aliquid superadditum. Si hoc vltimum? ergo hoc superadditum erit productio actualis frigiditatis. Patet consequentia: quia id, quo terminus constituitur actu productus, est productio: ergo, cum per illud superadditū constituitur frigiditas actu producta, erit productio illius: ergo iam frigiditas produceretur per verā actionem distinctā à productione aquæ, cuius oppositum asseris in tua solutione. Si dicatur primum? ergo productio, seu conseruatio aquæ nō potest dari in rerū natura, quin sit actualis productio frigiditatis vt termini secundarij: sed implicat, dari actualem productionem alicuius vt termini secundarij, quin ipsum detur productū vt terminus secundarius: ergo implicat, dari eam actionem, quin detur frigiditas actu producta.

11 Exemplum verò desumptum ex forma nec quidquā probat, nec fauet aduersarijs. Primū probatur: quia informatio formæ aduenientis non expellit præ-existentm vt expulsio actualis illius; sed solum vt quid exigens subtractionem concursus, quo Deus illam conseruabat, per cuius subtractionem immediatè expellitur: at verò actio, quæ aqua produciunt, seu conseruatur à gene-

rante, vel à Deo, se ipsa est productio frigiditatis aquæ in tua sententia, & non per aliquid superadditum: ergo repugnat, dari talem actionem sine frigiditate. Secundum verò, nempe quòd prædictum exemplum nõ faucat aduersarijs, facile constat: quia, si productio aquæ se haberet ad frigiditatem, sicut informatio formæ aduenientis se habet ad expulsionem præ-existentis: ergo sicut naturaliter non potest dari informatio illius absque huius expulsionem, ita non poterit dari naturaliter productio, aut conseruatio aquæ absque frigoris conseruatione: atqui oppositum concedis conuictus experientia: ergo tibi non fauet exemplum adductum.

12 Alij dicunt, productionem passionum tribui generati vt cause principali; essentia verò, cuius sunt passionis, vt cause instrumentali, & ideo nõ esse immanens, quia ad id requiritur, quòd maneat in causa principali. Sed cõtra: generans non aliter cõcurrit ad producendas proprietates essentia, nisi producendo ipsam essentia, quæ immediatè illas producit: at hoc non sufficit, vt dicatur causa principalis: ergo, &c. Minorè probò: quia ignis producat alium, dat illi virtutem, quã producat suos effectus, & nihilominus non dicitur causa principalis talium effectuum ab ipse productorum; sed solum causa remota: ergo neque generans dicitur causa principalis proprietatum, quas essentia in se producit; sed solum causa remota. Et

quidem, cum essentia sit perfectior suis passionibus, & eiusdem rationis cum generante, non est, cur dicatur instrumentum illius ad passionis producendas, quia instrumentum naturale neque est eiusdem rationis cum causa principali, neque perfectius effectum, ad quem concurrat vt instrumentum naturale.

13 Dices: qui dat formam, dat consequentia ad formam, iuxta commune philosophorum proloquium: ergo eadem causa, quæ producit essentiam, producit etiam proprietates, & passionis consequentes ipsam essentiam. Distinguo antecedens: qui dat formam, dat remotè consequentia ad formam, concedo: dat proximè, nego antecedens: quia ad hoc, vt dicatur esse causa eorum, quæ consequuntur formam, sufficit, quòd tribuat virtutem ipsi formæ ad ea producenda iuxta illud: *Quod est causa causa, est causa causati*. Deinde distingo consequens: ergo eadem causa, quæ producit essentiam, producit etiam proprietates tanquam causa remota, concedo: tanquam causa proxima, nego consequentiam.

Solutio P. Hurt. refellitur.

14 **P**ater Hurtado aliter conatur defendere, non esse immanentes actiones, per quas frigus ab aqua, & proprietates ab essentia producuntur. Pro quo supponit hic disp. 3. sect. 3. au. 48. actionem immanentem illam esse, cuius

terminus natura sua est immanens: deinde nam. 7. illum terminum dicit esse natura sua immanentem, quem subiectum non potest ab alio recipere sine suo concursu activo. Hoc ergo supposito, responderet sub. 6 & 7. frigiditatem, & quantumque aliam proprietatem, & passionem non esse terminos ex natura sua immanentes, ac per consequens neque actiones, per quas producuntur; quia frigiditas potest produci in aqua ab alio agente extrinseco, vt constat experientia: reliquas verò proprietates, vt sunt quantitas respectu materia, intellectus, & voluntas respectu animæ (ex suppositione, quòd ab illa distinguantur) &c. dicit, produci quidem de facto ab essentia, cuius sunt passionis; eas tamen ex natura sua non magis petere ab essentia produci, quam à Deo, vel à alia entitate eiusdem rationis, v. g. quantitatem huius materia ab alia materia; & intellectum, ac voluntatem huius animæ ab alia anima numero diuersa.

15 Multa mihi displicent in hac doctrina. Et primò id, quod supponitur de immanencia actionis, est falsum: quia species expressa intellectus humani, quæ in sententia huius authoris est terminus ex natura sua immanens, potest produci per actionem ex se transeuntem: ergo immanencia actionis non potest sumi ex sola immanencia naturali termini. Consequenter patet: quia alioqui nulla actio ex se tendens in terminum immanentem posset esse transiens. An-

tecedens verò probatur: quia species expressa intellectus humani potest produci in ipso intellectu per actionem à solo Deo procedentem, vt fatetur P. Hurt. infra disp. 6. num. 99. ergo datur actio, quæ, cum se ipsa terminetur ad terminum ex natura sua immanentem, non sit immanens. Patet consequentia: quia non potest manere in Deo, à quo solo vt agente procedit: ergo non potest esse immanens; ac per consequens erit transiens.

16 Secundò, negari nequit, esse per se immanentem eam actionem, quæ, prout est à tali agente in specie in talem terminum in specie, manere debet in agente, etiam si terminus productus oriri possit transeuntem ab alio agente diuersa rationis: ergo potest dari actio per se immanens terminata ad terminum transeuntem. Antecedens probatur: quia cum actiones specificentur nõ solum à termino, sed etiã ab agente, vt diximus in Phys. disp. 2. sect. 4. ea actio erit immanens ratione prædicati, quo respicit tale agens in specie, & talem terminum in specie, quòd quidè prædicatum est specificum, vt constat: ergo ea actio erit per se, & essentialiter immanens, quandoquidem id, quòd conuenit ratione prædicati specifici, conuenit essentialiter. Talis est actio, per quam aqua producit in se frigiditatem: quia licet frigus possit transeuntem produci ab alio frigore; non tamen ab aqua, hæc enim non potest frigus nisi in se ipsa producere.

re, vt probauit supra. Hæc circa id, quod supponitur à P. Hurt. ante solutionem.

17 Sed age iam, videamus, quid veritatis solutio habeat. Dicit, frigiditatem aquæ, intellectum, voluntatem, &c. non esse terminos ex natura sua immanentes, quia ex natura sua possunt produci ab agente extrinseco. Id quidem verum est de frigiditate, quia experientia constat, non solum produci ab aqua; sed etiã ab alio frigore. Ex eo tamẽ non infertur nõ produci ab aqua per actionẽ immanentem, vt dicebamus nu. præced. Sed quod attinet ad quantitatem huius materiæ, intellectũ huius animæ &c. nescio, vnde colligat, produci posse ab alia materia, & ab alia anima numero diuersa; quia, vt ipse fatetur, defacto semper producuntur ab ea materia, & ab ea anima, in quibus sunt: ergo non est, vnde colligatur, produci posse ab alijs.

18 Respondet num. 65. id colligi ex eo, quod non est necessaria maior virtus ad producendum effectum in se, quam in alio: ergo cum hæc materia possit quantitatem, & hæc anima potentiam intellectiuam in se producere, poterunt eas etiam producere in quacumque alia eiusdem speciei. Sed contra: hic intellectus potest speciei expressam; & hoc animal terminum nutritionis in se ipsis producere; & tamen non possunt hoc effectus producere in alio intellectu, aut animali eiusdem speciei, vt fatetur: ergo ex eo, quod hæc anima possit intellectum in se pro-

ducere, non colligitur, posse illum producere in alia numero diuersa. Confirmatur: quia ex eo, quod species expressa nunquam producatur, nisi ab intellectu, in quo recipitur, colligis, non posse produci ab alio numero diuerso: sed per te quantitas huius materiæ, & intellectus huius animæ nunquam producuntur nisi ab eis, in quibus recipiuntur: ergo non possunt produci ab alijs: ergo sunt termini ex se immanentes, sicut species expressa; ac per consequens iuxta tuam sententiam producuntur per actionem ex se immanentem, sicut producitur species expressa.

19 Ex dictis constat, dari aliquas actiones perfecte immanentes, quæ vitales non sunt. Hoc verò supposito difficultas est, & non parua in assignando conceptu viuientis, seu, quod idem est, vitæ substantialis, in quo omnia viuentia creata conueniant, & per quem à non viuentibus discernantur. An verò possit assignari aliquis vitæ conceptus quodammodo communis Deo, & creaturis: infra videbitur.

SECTIO II.

Dua sententia refutantur.

20 **R**ecentiores aliqui ex nostris sic vitam substantialem definiere: *Vitæ est, quod ultra complementum in esse substantiali, & virtute operatiua, determinatum est ad producendum in se perfectionem, aut terminum, qui naturaliter ab extrinseco non possit produci.* Per complementum in esse sub-

stantiali, & virtute operatiua, intelligunt substantiam, quæ est complementum naturæ in esse substantiali; & facultates, seu potentias ad operandum requisitas (si ex sint accidentia realiter superaddita substantiæ); quia eis completur virtus operatiua substantiæ ad suas operationes eliciendas. Ea verò voce *ultra* denotatur, nullam substantiam esse viuentem per ordinem ad productionem prædictarum entitatum, etiam si ea sit actio immanens, quia talis operatio est communis viuentibus, & non viuentibus.

21 Additur *determinatum ad producendum in se perfectionem*, vt excludantur à ratione viuentium aliqua substantiæ, quæ *ultra* productionẽ substantiæ, & potentiarum alias eliciunt actiones, non tamen in se; sed in subiecto distincto, vt ignis elicit generationem ignis alterius, &c. Adhuc verò conuenit prædicta definitio grauius, & leuibus, quæ quidẽ determinata sunt ad producendam in se presentiam, per quam in proprio centro collocantur, & propterea addantur vltima verba, *qui naturaliter ab extrinseco non possit*, per quæ grauius, & leuius à ratione viuentiũ excluduntur, quia possunt fieri presentia suo centro à mouente externo, vt constat experientiã; secus est de viuentibus, hæc enim vt talia ordinantur ad terminos, qui produci naturaliter non possunt ab extrinseco, vt sunt species expressa; pars viuentis acquisita per nutritionem, &c. quæ naturali-

ter non possunt produci, nisi ab ipsis viuentibus, in quibus recipiuntur. Pro hac vltima parte definitio nis referunt Petrum Garziam sup. Fen. Auic. d. 50. c. 1. n. 6. & P. Rub. hic tract. de intellectu agente q. 5. n. 28. vbi dicit productionem speciei impressæ in intellectu non esse vitalem, quia potest fieri ab extrinseco.

22 In duplici parte prædictæ definitionis hæreo, nempe, *quod ultra complementum in virtute operatiua, & qui naturaliter ab extrinseco non possit.* Et quod ad priorem attinet; si actio, per quam substantia completur in virtute operatiua, non est vitalis, sequitur apertè, intellectio nem non esse vitalem; ac per consequens intellectiuum vt tale non esse viuens. Sequela probatur: quia per intellectio nem constituitur homo proximè potens ad eliciendam volitionem; ergo per intellectio nem completur in virtute operatiua volitio nis: non ergo est actio vitalis intellectio, si actio complens in virtute operatiua non est vitalis.

23 Dices 1. actionẽ nõ excludi à ratione vitalis ex eo, quod compleat virtutem operatiua in ordine ad vnam, vel alteram rãtũm operationem; dummodo non compleat in ordine ad omnes; per intellectio nem autẽ non compleatur homo in ordine ad omnes suas operationes, & ideo potest esse vitalis, etiam si per illã compleatur homo in ordine ad volitiones. Sed contra: ergo etiã actio, per quam voluntas producitur, erit vitalis. Patet consequentia: quia

quæ per te actio non excluditur à ratione vitalis ex eo, quòd per illam compleatur viuens in ordine ad vnam, vel alteram operationem, dum modo non compleatur in ordine ad omnes: sed per productionem voluntatis completur in ordine solùm ad eliciendos actus voluntatis: ergo erit hæc actio vitalis.

24 Dices 2. ad hoc, vt actio à ratione vitalis excludatur, necessarium non est, quòd substantia compleatur in ordine ad omnes operationes, quas absolute potest elicere; sed solùm in ordine ad omnes vnus lineæ, seu seriei, v.g. in ordine ad omnes operationes intelligendi, vel volendi, &c. per voluntatem autem completur homo in ordine ad omnes operationes lineæ volendi, & ideo productio lineæ volendi, & ideo productio est actio vitalis. Sed contra: per intellectum completur homo in ordine ad omnes operationes lineæ volitive, quia nulla potest elici volitio, quin præcedat cognitio: ergo intellectio non est actio vitalis iuxta hanc doctrinam. Secundò, virtus operatiua hominis completur per nutritionem in ordine ad aliquam seriem operationum, quas non potest elicere, nisi prius in certam magnitudinem deuenierit per nutritionem, vt sunt deambulatio, loquutio, discursus, & alie similes: ergo nutritio non erit actio vitalis. Vide quot obstruantur absurda ex prima parte tuæ definitionis.

29 Veniamus ad vltimam, in qua ad rationem viuentis requiri-

tur, quòd terminus eius nõ possit produci naturaliter ab extrinseco. Contra quã sic argumetur primò: viuens constituitur in esse talis per virtutem, & perfectionem ipsi intrinsecam: sed quòd terminus eius non possit ab extrinseco produci, non est perfectio intrinseca viuentis: ergo non potest id pertinere ad rationem viuentis vt talis. Minor est certa: quia ad hoc, vt terminus eius non possit produci ab extrinseco, necessarium non est, quòd virtus sit maior, quàm alias esset; sed sufficit, quòd non detur extra viuens virtus aliqua potens terminum producere: at, quòd hæc virtus detur, vel non detur extra viuens, est quid valde extrinsecum ipsi viuenti, vt constat: ergo nullã perfectio intrinseca illi accrescit ex defectu talis virtutis.

26 Secundò, terminus nutritionis potest naturaliter ab extrinseco produci, & nihilominus nutritio est actio vitalis, vt concedis: ergo, &c. Antecedens probatur: quia Angelus applicando actiua passiuus potest vltimo disponere alimentum intra poros cõtentum ad nutritionem, in hoc enim nulla inueniri potest repugnantia: at quia alimento ita disposito teneretur Deus vt author naturæ introducere formam viuentis in ea parte alimenti, & eam viuenti vnire: ergo terminus nutritionis produci potest naturaliter ab extrinseco.

27 P. Arriag. hinc disp 2. sect. 1. subf. 5. post multa, quæ in præcedentibus adduxerat pro varijs sententijs, quas omnes lõgè, latè-
que

que impugnauerat, tandem concludit, nullam dari rationem vitæ communem plantis cum alijs viuentibus cognoscitiuis: quia putat, nutritionem non esse actionem per se immanentem, quod probauerat in superioribus ex eo, quòd si vnum viuens cum altero penetraretur, posset quidem illud augere per nutritionem: & propterea subiungit, vitam plantæ in eo solùm consistere, quòd augeatur intrinsecè per intus sumptionem: & in hoc solùm discerni à non viuentibus.

28 Hæc sententiæ vel ex eo solùm mihi displiceret, quòd est contra communem philosophorum sententiã afferentium, tum de ratione viuentis esse operari immanenter; tum etiam dari in lineã prædicamentali Substantiæ, rationem quandam, quæ & rationem substantiæ corporeæ contrahit ad esse viuentis separando illam à non viuentibus, & vnucò diuiditur in omnia viuentia corporea, insensibilia videlicet, quæ sunt plantæ; & sensibilia, quæ sunt animalia: ergo aliquam vitæ rationem admittunt communem animalibus, & plantis.

29 Secundò, leui fundamentò, ne dicam falso, nixus opinionem adstruit singularem contrariam omnibus, quia docet, nutritionem non esse actionem per se immanentem, ex eo, quòd, si vnum viuens cum altero penetraretur, posset augmentum in illo producere per nutritionem. Certè si penetratum posset vnum

viuens, aliud per nutritionem augere, non video, cur non posset per solam contiguitatem aliquid in eo producere, vt argumentabar in lib. de Gen. disp 8. sect. 2. Vide, quæ ibi diximus. Deinde sic arguuntur: Nulla datur potentia naturalis, quæ saltem aliquando non possit naturaliter applicari ad suum effectum naturaliter producendum: sed vnum viuens non potest naturaliter applicari ad augendum aliud: ergo non habet potentiam naturalem ad tale augmentum. Minor probatur: quia per te non potest applicari ad illud augendum, nisi per penetrationem: sed penetratio non potest naturaliter dari: ergo neque vnum viuens naturaliter applicari alteri ad illud augendum.

30 Hinc sumitur ratio à priori, cur vnum viuens non possit aliud augere per nutritionem? quia neque viuens potest per potentiam nutritiuam ex natura rei agere in alimentum, nisi hoc sit illi applicatũ per intus sumptionem; neque alimentũ potest ex natura rei conuerti in viuens, cui nõ est applicatum per intus sumptionem, vt constat experientiã: sed alimentum, quod per intus sumptionem applicatum est potentia nutritiua vnus viuentis, non potest ex natura rei esse applicatum alteri eodem modo: ergo non potest ex natura rei in alterum conuerti per potentiam nutritiuam huius. Minor probatur: quia applicari alimentum

per intus sumptionem potentie nutritiue vnius viuents nil aliud est, quam quod per venas, & poros ipsius viuents applicetur potentie nutritiue illius: sed venae, & pori vnius viuents non sunt venae, & pori alterius, neque ex natura rei possunt penetrari in eodem loco: ergo id, quod per intus sumptionem applicatur ex natura rei potentie nutritiue vnius viuents, non potest ex natura rei simul applicari alteri viuenti eodem modo: ergo neque ab vno in alterum conuertitur.

31 Secus res accidit in non viuents: quia non viuens potest per potentiam augmentatiuam agere in alimentum per seculam contiguitatem applicatum potentie ipsius non viuents; & illi, in quod est conuertendum, ut constat experientia. Cum autem illud alimentum, quod per contiguitatem applicatum est potentie augmentatiue huius non viuents, ignis v. g. possit etiam esse alteri applicatum eodem modo, fit, ut potentia augmentatiua vnius ignis possit alimentum in alium distinctum conuertere, ex natura rei.

SECTIO III.

Vera definitio vite substantialis explicatur.

32 **E**rgo sic vita substantialis definitio: *Viuens est, quod ultra ea, quibus in sua naturali dispositione constituitur, est determinatum ad producendam in se suam perfectionem.* Hanc definitionem tenet eisdem verbis tradit P. Mo-

lin. r. p. q. r. 3. disp. vnic. §. 2. eadem tradit P. Zan. de Trin. disp. r. dub. r. mēb. 3. & nonnulli recentiores sequuntur, ut audio, Petrum Gasl. super Ben. Auct. disp. 50. c. r. n. 4. Explicatur. Per priora verba, *quod ultra ea, quibus in sua naturali dispositione constituitur*, intelligo ea omnia, quae per se debentur viuenti ex vi suae essentiae in primo instanti generationis, quales sunt proprietates, & passionēs, substantia, praesentia in centro, & alia huiusmodi, quorum productiones ea voce *ultra* excluduntur a ratione vite, quia non viuents conuenit etiam in se producere ea omnia, per quae in sua naturali dispositione constituuntur, ut constat ex dictis sect. r. & ideo viuens ut tale praeter has, debet alias habere operationes, per ordinem ad quas a non viuents discernatur. Propterea additur; *Est determinatum ad producendum in se suam perfectionem*, quibus verbis significatur, viuens ut tale ultra operationes, quibus in sua naturali dispositione constituitur, debere alias habere ex natura sua immanentes, quibus continuo suae prouideat perfectioni, in quo differt a non viuents, quibus non conuenit talis operandi modus, ut constabit ex dicendis.

33 Per rō autē *determinatum* intelligenda est determinatio, quae infert necessitatem oppositam libertati: homo enim, ut est principium volitionis, est viuens; & nihilominus non elicit volitionem

cum

cum hac necessitate; sed solum significat ea particula, quod viuens debet in se suam perfectionem producere, & non in alio: aliter enim non esset perse immanens ea actio, quod necessario requiritur ad rationem viuents, ut constat ex dictis sect. r. nu. 4. Porro perfectio potest sumi dupliciter: *ut quod; & ut quo.* Priori modo sumpta, est illa entitas, quae vnita subiecto illud perficit: posteriori vero est ipsa vnio, media quae perficit subiectum. In definitione ergo, dum dicitur, *ad producendum in se suam perfectionem*, loquimur de perfectione *ut quod*; non de perfectione *ut quo*; quia per ordinem ad illam, & non ad istam discernitur viuens a non viuents, ut constabit ex dicendis.

34 Sic ergo explicata definitio probatur: quia ea erit bona viuents definitio, quae, cum conueniat omnibus viuents, nulli non viuents attribui potest: sed talis est praefata definitio: ergo est bona. Maior est nota. Minor probatur: quia in primis conuenit Angelis, animalibus, & plantis; haec enim omnia vitra substantiam, facultates, potentias, & alia, quae illi debentur ex vi suae essentiae in instanti generationis, determinata sunt ad producendam in se ipsis formam illam perfectentem *ut quod*. In Angelis, & animalibus est certum; producant namque in se, illi actus intellectus, & volutatis; ista, actus sentiendi, & appetendi, quos quidem non possunt in alijs, nisi in se ipsis producere,

neque ad naturalem eorum constitutionem pertinent modo explicato. De plantis idem constat: quia virtute propria nouas partes continuo acquirunt, quibus ita quotidianis incrementis auferuntur, ut neque illis constituantur in sua naturali dispositione; neque eas possint in alio, quam in se ipsis producere, ut constat ex dictis. En praedicta definitio conuenit omnibus viuents creatis.

35 Iam, quod nulli ex non viuents conueniat, facile monstratur: quia, licet non viuents in se ipsis possint producere per actionem ex se immanente ea, quae ad naturalem eorum constitutionem, & dispositionem pertinent; vitra ea tamen nil possunt in se ipsis producere per actionem ex se immanente: ergo non conuenit illis vltima pars definitionis. Dices: ignis in sua naturali dispositione constitutus potest se ipsum augere; deinde graua, & leuia possunt se ipsa mouere in centrum: ergo vitra ea, quibus in sua naturali dispositione constituuntur, possunt in se producere suam perfectionem per actionem ex se immanente. Quod ad ignem attinet, respondetur, ita se ipsum augere, ut idem augmentum possit in alio producere de facto, si applicetur, ut constat experientia, & ideo ea actio non est immanens perse; sed solum per accidens. Idem dicitur de grauib; & leuib; circa productionem praesentiae centricae; quia non solum in se; sed etiam in quocunque alio corpore sibi affixo possunt producere eam praesentiam.

36 Instabis: vnio, qua pars deum adueniens per augmentationem vnitur huic igni; & praesentia, qua hoc corpus graue sit praesens suo cetro, sunt modi eorum; ergo neque hic ignis potest eam vnionem; neque hoc graue eam praesentiam, nisi in se ipsis producere: ergo determinata sunt ad producendas in se tales perfectiones, sicut viuentia. Distinguo hoc vltimum consequens: determinata sunt ad producendas in se perfectiones, quibus perficiuntur *vt quo*, concedo: quibus perficiuntur *vt quod*, nego consequentia. Itaq; hoc est discrimen inter augmentationem viuentium; & ignis, quod viuentia non solum vnionem; sed neq; partem per nutritionem illis aduenientem, qua perficiuntur *vt quod*, possunt in alio producere, aut alteri vnire, nisi sibi ipsis: at vero ignis, licet vnionem partis ipsi aduenientis per augmentationem non possit in alio producere, quia, cum sit modus ipsius, non potest ab ipso separari; potest tamen ipsam partem, qua perficitur *vt quod*, in alio producere, seu alteri vnire per vnionem eiusdem speciei cum illa, per quam sibi talem partem vnibat. Unde oritur, quod augmentatio non viuentium non sit per se immanens; quia, prout est ab hoc agente in specie in hunc terminum in speciem, potest transire ad aliud passum; secus augmentatio viuentium.

37 Idem dicendum est de praesentia grauium, & leuium, si

non est modus; at vero, si dicatur esse modus (vt nos diximus in Phy. disp. 22. n. 39.) possumus duas formalitates in illa distinguere: vniam, per quam constituitur corpus in centro; aliam, per quam se vniat ipsi corpori: haec se habebit tanquam perfectio *vt quo*, & illa tanquam perfectio *vt quod*. Iuxta hanc ergo doctrinam respondeo, quod, licet corpus graue non possit hanc praesentiam in alio producere, quia est modus ipsius; potest tamen aliam producere, quae sit eiusdem speciei; saltim secundum formalitatem se habentem tanquam perfectionem *vt quod*, & ideo actio illa non erit immanens per se. Adde, praesentiam centricam pertinere ad naturalem dispositionem corporis grauis, & leuis; quia deberat illis ex vi propriae essentiae in instanti generationis, atque adeo ex hoc capite excludi etiam possunt a ratione viuentium grauium, & leuium vt productina talis praesentiae.

Viuens non est tale per ordinem ad omnes actiones proprias illius.

38 **E**X dictis facile est iudicare, an viuens sit formaliter tale per ordinem ad omnes actiones, quae sunt propriae ipsius viuentis? Aliquae enim sunt propriae illius, de quibus frequenter dubitari solet, an sint formaliter vitales: quales sunt motus dilatationis cordis, ac arteriarum; respiratio; loquutio; deambulatio; & aliae similes. Si autem haec sunt formaliter

se

ter vitales, viuens erit formaliter tale per ordinem ad illas; secus si vitales non sint formaliter.

39 Dico ergo, viuens non esse formaliter tale per ordinem ad illas praesens. Hanc sententiam quatenus tenet Pet. Garf. super Fen. Auzen. disp. 50. c. 4. nu. 17. & dicit aperte esse S. Tho. opusc. 35. qui etiam 1. 2. q. 17. art. 9. ad 2. & 3. dicit, motum cordis esse naturalem; hoc est, pertinere proprie ad facultates naturales, prout a vitibus distinguuntur, & idem docet Ferr. 2. cont. Gent. c. 95. Quod attinet ad loquutionem, deambulationem, & comestionem tradit eandem sententiam P. Vazq. 1. p. in explicatione art. 3. q. 52. & disp. 186. ; ibi enim docet, praedictas actiones non esse vitales quoad substantiam; sed solum quoad modum, quia videlicet ita sunt a viuente, vt in illo supponant operationes aliquas vitales. Patri Vazq. consentit P. Garf. sup. c. 5. n. 24. & propterea iste author admittit ibi, dari actiones vitales non immanentes per se, quod quidem intelligit non de actionibus formaliter, & secundum substantiam vitalibus (de his enim docet communiter philosophi cum Arist. & S. Tho. debere esse immanentes per se, vt vidimus sect. 1.) sed de praedictis actionibus, quas ipse vocat vitales tantum quoad modum.

40 Probat ergo praedicta sententia: quia viuens est formaliter tale per ordinem ad operationes ex natura sua immanentes in ipso

viuente: sed praedictae operationes non sunt ex natura sua immanentes in viuente; ergo, & c. Minorem probat: quia illae operationes, quarum terminum potest viuens in alio producere, non sunt ex natura sua immanentes in ipso viuente: sed terminos earum actionum potest viuens in alio producere, quia terminum deambulationis, qui est praesentia successiuim acquisita per gressum, potest vnus viuens producere in alio; vt constat experientia; deinde corpus potest secum mouere quodcumq; aliud corpus sibi affixum, & in eo producere praesentias similes ipsi, quas in se producit; & idem constat de loquutione, respiratione, & c. ergo tales actiones non sunt immanentes per se; ergo neq; viuens est tale formaliter per ordinem ad illas.

41 Sunt autem haec operationes propriae viuentis, quia ita ab ipso eliciuntur, vt vel in illo supponant ex natura rei ad sui exercitium operationes aliquas vitales, vel sint media in viuente requisita ad vitae functiones exercendas, & propterea dicuntur vitales quoad modum. Prioris generis sunt deambulatio, & loquutio, quarum prima supponit in viuente, a quo elicitur, actum appetitus imperantis potentiae motrici executionem ipsius: secunda vero supponit in ipso viuente, tum actum cognitionis representantis obiectum significandum per verba, tum actum voluntatis imperantis motum necessarium in lingua, faucibus, & ore ad verborum dearticulationem.

G, latio

lationē. Posteribris generis sunt motus cordis, & respiratio, quæ sunt media in viuēte requisita ad elaborandos spiritus vitales, sine quibus functiones vitæ exerceri nequeunt.

Qua ratione conceptus vite conueniat Deo?

42 **H**Vcusque explicata est definitio viuētis creatis omnibus cōmunis; hæc tamen nō potest Deo conuenire eo modo, quo explicata est: nam, cum actus, quibus Deus uiuit, non distinguantur realitèr ab essentia Diuina, non possunt ab ipsa essentia produci; & propterea procul est Deus ab ea definitionis parte, in qua uiuens dicitur *Determinatū ad producēdam in se suā perfectionem*. Potest tamen paucis variatis ita disponi, vt Deo simul, & viuētibus creatis conueniat, in hūc modum: Viuens est, quod *ultra ea, quibus in suā naturali dispositione constituitur, est determinatum ad habendum à se suā perfectionem, vel ad producendum in sua essentia perfectionem alterius suppositi*: Tam enim Deus, quam creatura habent à se suam perfectionem, adeo tamen diuersā ratione, vt in eo uniuocè conuenire nequeant: Deus namq; dicitur habere illā à se, quia habet eam sine dependentia ab aliquo agente extrinseco, seu intrinseco: creata uero, quia eam habent à se ipsis tãquam à efficiētibus.

43 Per priora ergo definitionis uerba excluduntur à ratione Diuinæ vitæ, personalitates, &

attributa omnia, quæ à nobis cōsiderantur per modum potentiarū vt sunt intellectus, uoluntas, omnipotētia, immensitas, &c. quia, cum hæc omnia sint debita Diuinæ essentiæ præcisè, vt essentia est, censentur pertinere ad cōstitutionem naturalis dispositionis illius. Per sequentia uerba significatur, intellectiōnē, & uolitionē Diuinā esse actus vitales, quia ira Deus eas habet à se, vt nō sint debita Diuinæ essentiæ præcisè, vt essentia est, vt constabit ex dicendis sect. seq. & ideo non censentur esse ex illis perfectionibus, quibus in sua naturali dispositione Deus constituitur.

44 Bene noni, esse aliquos recentiores, qui definitionem viuētium creatorum Deo conuenire docent; quia, licet Deus in se nō producat formalitèr suā perfectionem, producit tamen illā uirtualitèr. Sed quia circa productionem istam uirtualē magna est apud Theologos cōtentio in materia de Sciētia, & Uolūtatē, ideo eā omisā vitam Dei explicui modo supra posito, quia in omnium sententiā est admittendus. Per posteriora uerba, nempe: *Vel ad producendū in sua essentia perfectionē alterius suppositi*, cōprehenduntur in esse viuētū Pater æternus respectu productionis Filij, & uerterq; respectu productionis Spiritus sancti; quia eæ actiones & supponūt personas producentes constitutas in esse personarum, vt cōstat; & sunt uerè immanentes: quia licet tēdāt in terminos supposito,

posito distinctos à producētib; illos tamen producunt in eadem essentia cum ipsis producētib;.

45 Dices: id quod Pater æternus producit per generationem, est personalitas Filij: sed hæc pertinet ad naturālē dispositionē essentiæ Diuinæ, quia per illam cōpletur essentia in suo esse substantiali: ergo generatio illa non est actio uitalis; ac per consequens neq; Pater est uiuens per ordinē ad illā. Fateor, personalitatē Filij productā à Patre per generationem pertinere ad naturālē dispositionē, & cōplementū essentiæ Diuinæ. Cæterum nō pertinet ad naturālē dispositionē, & cōplementū ipsius Patris, à quo procedit; sed potius supponit illum omnino cōpletum in ratione persona Patris; atq; adeo generatio, per quam personalitas Filij producitur à Patre, licet nō sit uitalis respectu essentiæ secundū se; est tamē uitalis respectu personæ Patris, quæ in sua naturali dispositione constituta est determinata ad producendā personalitatem Filij in sua essentia.

SECTIO IIII.

Soluuntur Obiectiones.

46 **P**ater Hur. hic d. 3. sect. 1. ubi rationem viuētis constituit in hoc, quod est, esse operatiuū per actionem ex se terminatā ad terminū ex natura sua immanentem, multis oppugnat nostram definitionem. Et primò sic argumentatur: Si uiuens determinatum esset ad producendā in se, & non in alio suā perfectio-

nem, gradus viuētis, esset in perfectior gradu nō viuētis: hoc nō est admittendū: ergo neque illud. Maiorem probat: quia perfectius quid est, posse effectum producere in se, & in alio, quàm in se solo: sed nō uiuens potest suos effectus producere in se, & in alio; uiuens uerò non nisi in se solo: ergo perfectior est gradus non uiuentium.

47 Hoc tamen argumentū non magis nos oppugnat, quàm suum authorem, in cuius sententia terminus uitalis est ille, qui manere debet in suo efficiente. Sic ergo argumentor: Perfectius quid est, posse efficere propriū efficiens, & alia subiecta distincta, quàm solū efficiens: sed per te terminus uitalis nō potest efficere, nisi suū efficiens; nō uitalis uerò suū efficiens, & alia: ergo perfectior est iste, quàm ille. Imò & hinc sumitur idē argumentū circa causas horū terminorū: quia perfectior est causa ordinata ad terminū ex se producibile in sua causa, & in alio subiecto, quàm causa ordinata ad terminum ex se producibile in sola causa: sed per te non uiuens ordinatur ad terminū producibilem in sua causa, & in alio subiecto; uiuens uerò ad terminū producibile solū in sua causa: ergo gradus viuētium imperfectior est, quàm non viuētium.

48 Ad obiectionem ergo contra nos factam nego maiore. Ad probationem nego etiam maiore propositionem: quia negari nequit, perfectius quid esse in Diuinis, quod Pater nō possit Filium

producere, nisi in propria essentia, quam quod illum possit producere in propria similitudine, & in aliena. Cuius ratio est: quia producere filium in essentia propria inuoluit summam simplicitatem, quæ est summa perfectio, cui quidem repugnat productio filij in aliena essentia.

49. Idem ergo dicendum est, proportionem fertur, in uiuentibus, quæ, eo ipso quod non possunt producere suos terminos, nisi in se ipsis, habent actiones ex se simpliciores, quam non uiuentia, quæ in se, & in alijs suos terminos producere possunt, & ideo illæ sunt istis perfectiores. Et non est leue huius rei indicium, quod intra eandem seriem, actionum videlicet, quæ ad substantiam, vel ad accidentem terminantur, semper immanentes sunt alligatæ terminis perfectioribus, quam non immanentes. Dicuntur autem actiones uiuentium esse simpliciores, quam non uiuentium, quia, cum debeant recipi in suo efficiente, maiorem unitatem principiorum requirunt, quam actiones non uiuentium, quæ in diuerso subiecto recipi possunt.

50. Dices: causa, quæ suos effectus potest in se, & in alio producere, plures modos unionis, & plures actiones continet, quam quæ in se sola potest operari, ergo perfectior est illa, quam ista. Distinguo antecedens quoad id, quod dicit de modis unionis: plures modos unionis continet imperfectiori modo producendos, concedo: perfectiori, seu æquæ per-

fecto modo producendos, nego antecedens. Et deinde distinguo id, quod dicitur de actionibus: plures actiones continet imperfectiores, concedo: perfectiores, seu æquæ perfectas, nego antecedens, & deinde consequentiam: quia perfectio causæ non tam pensanda est ex multitudine unionum, per quas potest suos effectus diuersis subiectis unire, quàm ex perfectiori modo producendi, & ex perfectioribus effectibus. Cum autem modus immanenter operandi sit perfectior modo operandi transeunter, & deinde ille ex se ordinatur ad effectus perfectiores, ut dictum est, necessarium erit, quod causa ex se determinata ad producendos in se suos effectus, sit perfectior aliâ potente illos producere in se, & in alio, licet hæc plures modos unionis, quam illa in sua uirtute contineat.

51. Obijcies 2. per nutritionem constituitur uiuens in sua naturali dispositione: ergo nutritio non est operatio vitalis, seu propria uiuentis ut talis. Antecedens probatur: quia per nutritionem acquirit quodcumque animal magnitudinem sibi debitam ex natura sua ad exercendas operationes proprias, sine qua vel nullatenus, vel saltem agrè eas exercere posset: ergo, &c. Nego primum antecedens: quia ad hoc, ut per aliquam actionem constitutur uiuens in sua naturali dispositione, non sufficit, quod debeat illi ex natura sua terminus actionis, sed est necessarium, quod debeat in primo instanti

instanti generationis, ita ut, si tunc non detur, violentiam pariat, quatenus ex se est: magnitudo autem acquisita per nutritionem non debetur uiuenti in primo instanti generationis, sed quod procedente tempore eam acquirit.

52. Dices: presentia centrica non debetur corpori graui in instanti generationis, & nihilominus pertinet ad naturalem dispositionem illius; ergo idem dicendum erit de nutritione, etiam si non debeat in instanti generationis. Antecedens probatur: quia si graue generetur extra centrum, non potest naturaliter dari illi in eo instanti presentia in centro: ergo non debetur illi in eo instanti. Nego primum antecedens. Ad probationem fateor antecedens: sed tamen non prouenit ex eo, quod non debeat illi in instanti generationis presentia centrica; sed quia ex suppositione, quod extra centrum producatur, non potest tendere in illud, nisi per motum localem, qui non potest fieri in eo instanti. Unde tunc non caret presentia centricâ ex defectu exigentiæ habendi illâ, sed ex accidente, quia videlicet productum est ab agente in loco, è quo illam tunc consequi non potest, & propterea si tractato illo instanti negetur illi motus ad talem presentiam consequendam, patietur violentiam, quæ quidem non patietur uiuens, etiam si immediate post instanti generationis non nutriatur.

53. Obijcies 3. In nutritione non solum producitur noua pars substantiæ uiuentis, sed etiam fa-

cultates, & potentiæ pertinentes ad naturalem dispositionem illius partis: ergo per aliquam actionem uitalem producuntur ea, quibus uiuens constituitur in sua naturali dispositione. Respondet, & esse actionem, per quam uiuens antiquum se perficit producendo in se nouam partem substantiæ; & actionem, per quam pars denuo producit in se suas facultates. Prior actio habet rationem vitalis, & est nutritio; hæc tamen non pertinet ad naturalem dispositionem uiuentis, ut constat ex dictis. Posterior uero neque habet rationem nutritionis, neque est vitalis, quia pertinet ad naturalem dispositionem illius partis.

54. Obijcies 4. Angelus ex uisus entitatis est determinatus ad habendam cognitionem sui in primo instanti suæ creationis: ergo per talem cognitionem constituitur in sua naturali dispositione: ergo ea cognitio non est vitalis iuxta doctrinam à nobis traditam. Pro responsione pono Primum id, quod docent Theologi communiter r. p. ad a. 2. q. 5. r. n. p. quod, licet Angelus ab instanti suæ creationis habeat species obiectorum, quæ ex natura sua potest attingere, non tamen debetur illi cognitio intuitiua eorum, donec ipsa actu existant in rerum natura. Pono 2. entitatem cuiusuis Angelus duo munera exercere circa suam cognitionem intuitiuam, nempe rationem principij saltem radicalis, & rationem obiecti. Primum conuenit illi formaliter, ut

essentia

essentia est: quia eam entitatem esse essentiam Angeli nihil aliud est, quam esse primam radicem operationum ipsius Angeli. Secundum convenit illi; ut est capax terminandi suam cognitionem. His ergo suppositis.

55 Respondeo, Angelum esse quidem determinatum ad sui intuitionem in primo instanti creationis ex vi suæ entitatis, non præcisè ut essentia est; sed quatenus simul est obiectum talis intuitionis: quia sicut per suam entitatem est cognoscitivus aliorum obiectorum, & tamen non debetur illi intuitiva cognitio eorum (etiã si ab instanti creationis habeat species proprias illorum) nisi positâ eorundem existentia; ita etiam non debetur illi cognitio sui præcisè ex vi virtutis cognoscitivæ, nisi simul supponatur existentia illius ut obiecti capax terminandi talem cognitionem. Si autem hæc cognitio non debetur Angelo ex vi suæ entitatis, ut essentia est præcisè, non pertinebit ad naturalem dispositionem illius; quia ad id necessarium est, quod debeatur illi ex vi suæ essentia quatenus talis, ut diximus in explicacione nostræ definitionis. Idem dicendum est de Deo, qui, licet determinatus sit ad habendum semper cognitionem sui, hæc tamen non est determinatè debita præcisè ex vi essentia ut talis; sed ut est etiã obiectum determinans ad sui cognitionem.

56 Ex hucusque dictis constat ad rationem viventis, seu vitæ substantialis *ut quod* requiri, quod

sit & principium esse sui, & principium receptivum suæ perfectionis, quia non producet eam in se, nisi eam efficiat simul, & recipiat. Ex quo fundamento iterum fit, in viventibus, quæ resultant ex materia, & anima corporea, totum compositum, & non animam solam, aut materiam solam dici vivens, seu vitam substantialem *ut quod*; anima enim efficit operationes vitales; non tamen eas recipit, saltem ut subiectum adæquatam, ut dicemus disp. seq. Deinde materia recipit; non tamen efficit eas operationes; ergo nulli ex ipsis seorsim sumptæ convenit efficere, & recipere simul; ergo neque vivere *ut quod*. Compositum verò cum verâque constet, munus utriusque obit, & propterea dicitur id, quod vivit; seu, vivens *ut quod*.

57 Constat 2. animam corpoream dicendam esse vitam, seu viventem *ut quod*; secus materiam primam; quia anima est id, quo vivens constituitur determinatum ad producendam in se suam perfectionem, ut omnibus comperitur est; ergo est id, quo vivens constituitur substantialiter. Consequentia satis constat ex dictis: quia, cum ratio viventis consistat in hoc, quod est esse determinatum ad producendam in se suam perfectionem modo iam explicato, per illud constituitur in ratione viventis, per quod constituitur determinatum ad talem productionem: hoc autem est anima, & propterea dicitur vita substantialis, seu vivens *ut quod*, hoc est, id,

quo

quo vivimus. Materia verò non est vita *ut quod* nam, licet recipiat operationes vitales; non tamen est id, quo totum vivens determinatur ad producendum in se suam perfectionem; quia, cum ipsa ex se non magis in hanc, quam in illam operationem inclinatur, non potest totum determinare per se ipsam ad hanc potius, quam ad illam.

58 In homine verò non solum compositum dicitur vivens *ut quod*; sed etiam anima rationalis respectu operationum rationalium, quia eas efficit, & simul recipit in se ipsa tanquam subiectum adæquatam; dicitur tamen etiam vita *ut quod*, quia est id, quo homo ratiocinatur. Respectu verò sensationum, & aliarum operationum materialium est tantum vita *ut quod*, quia, licet eas efficiat, non tamen eas recipit, saltem tanquam subiectum adæquatam.

59 Constat 3. substantiam creatam tendentem ex natura sua in obiectum per cognitionem, & evolutionem à se non productas non fore ex vi talium actionum viventem vita adhuc intentionali (Id est contra aliquos asserentes, talem substantiam fore viventem vitam intentionali; non physicam) Ratio est: quia id, quo vivit extra Deum, debet, in omnium sententia, moveri à semetipso: ergo id, quod extra Deum vivit intentionaliter, debet moveri à se ipso intentionaliter: atqui talis substantia non moveretur à se ipsa intentionaliter in obiectum: ergo non viveret vita intentionali ex vi talium actio-

num. Minor prob. quia non aliter moveri potest à se ipsa intentionaliter in obiectum, nisi producendo in se attentionem, seu intentionem in ipsum obiectum; atqui nullam ex his produceret in se ipsa, ut supponimus: ergo, &c.

SECTIO V.

De Vita accidentali in actu primo.

60 **E**X dictis pro explicacione vitæ substantialis facilis est explicatu vita accidentalis tam virtualis seu in actu primo, quam actualis seu in actu secundo. Prima vendicabit sibi hanc sectionem; secunda sequentem. Vita virtualis seu in actu primo dicitur *Comprincipium accidentale per se intrinsecè conveniens ab intrinsecò vita substantiali ad immediatè eliciendas operationes vitales ut tales*. Debet esse *comprincipium*; quia ex vna parte non potest dici actus primus, seu esse in actu primo ad aliquem effectum id, quod non habet virtutem saltem inadæquatam ad illum producendum: ex alia verò non potest se solo sine cōcursu immediato vitæ substantialis elicere operationem vitalem, ut dicemus disp. seq. & propterea non dicitur principium; sed *comprincipium*.

61 Deinde dicitur *Per se intrinsecè conveniens ab intrinsecò vita substantiali*; quia sicut nulla datur virtus accidentalis

détalis, quæ non sit per se conueniens substantiæ alicui; ita nulla potest dari virtus accidentalis vitalis, quæ nõ sit per se conueniens substantiæ vitali. Debet autem illi intrinsecè conuenire; quia, si non sit viuenti intrinsecum tale comprincipium, non poterit immanenter operari cum ipso viuentes; ac per consequens, neque vitali modo, cum vitalitas in operando inuoluat immanentiam actionis; vt sæpè dictũ est. Additur autem ab intrinsecò: quia cum comprincipia vitalia accidentalia sint proprietates, & passiones vitæ substantialis, ab hac oriri debent immanenter, sicut reliquæ proprietates, & passiones ab essentijs, quas efficiunt.

62 Præterea dicitur, ad eliciendas operationes vitales; tum quia, cum vitæ substantialis constituitur in ratione vitæ per ordinem ad operationes vitales, per ordinem ad easdem constitui debet in ratione vitæ vitæ accidentalis; tum etiam, quia sicut viuens non concurrat vt tale ad operationes, quæ vitales non sunt, ita etiam neque indiget comprincipio vitali ad illas eliciendas. Additur tamen vt tales, quia in operationibus vitalibus sunt aliqua prædicata communia cum nõ viuentibus, quæ quidem ad sui productionem non indigent principio vitali, & ideo illud solum *comprincipium*, quod ex parte vitæ substantialis requiritur ad operationes vitales sub ea ratione, qua dissidet à nõ vitalibus, erit vitale.

63 Deniq; dicitur, ad immediatè eliciendas, &c. quia si remotè tantum concurrat medijs alijs operationibus non vitalibus, nõ poterit dici reuera virtualiter continere operationes vitales, quando quidem causa, quæ est solum remota, reuera nõ dicitur effectum in sua virtute continere, & ideo non poterit dici vitæ virtualis, seu in actu primo.

64 Ex hoc fit 1. potètijs, quas cõmuniter vitales appellamus (si sint realiter à viuente distinctæ) vt, potètiã nutritiuam, sensitiuã, intellectuã, & volitiuã esse quoad suam substantiã vitæ in actu primo, seu virtuales, quia ex omnes potètijs sunt comprincipia, per se intrinsecè conuenientia vitæ substantiali ad immediatam elicientiam operationum vitalium, vt concedunt omnes. Fit 2. intellectum agentem vt talem nõ esse vitæ virtuales; quia intellectus agens vt talis nullã aliã elicit operationem præter productionem speciei intelligibilis: huius autem productio non est actio vitalis, vt dicemus sect. sequente.

65 Fit 3. specie ipsam intelligibilem nõ esse vitæ in actu primo (etiamsi concurrat efficienter ad intellectionem, de quo infra disp. 7.) tum quia non concurrat ad intellectionem vt vitalem; cõcursus enim efficiens speciei non requiritur ex parte intellectionis (si fortè requiritur) nisi propter rationem imaginis, vt dicemus infra, quæ ratio cum inueniatur in ipsa specie, quæ vitaliter non

pro-

produciatur, non potest ex se requirere productionem vitalem. Tum etiam, quia species non debet esse intrinsecè in intellectu ad hoc, vt concurrat ad intellectionem (præcisè propter virtutem effectiuam illius) quia, cū species concurrat ad intellectionem vt vicaria obiecti, quod est extrinsecum potètijs, non est necessarium, quod ipsa intrinsecè sit in potètijs: & propterea cõmuniter cõsentur concurrere cum potètijs visiva ad visionem non solum species, quæ sunt in ipsa potètijs; led etiã eę, quæ sunt in aere continguo. Dixi præcisè propter virtutem effectiuam illius, quia propter aliam rationem debent inherere species potètijs, vt dicam infra. Tum denique quia species non conueniunt viuenti per se ab intrinsecò; sed ab extrinsecò obiecto prouenire solent.

66 Fit 4. habitus potentiarum vitalium tam naturales, quam supernaturales non esse vitæ in actu primo: quia habitus naturales non concurrunt ad substantiã actuum vitalium; sed solum ad hoc, vt facile fiat, in quo nulla additur vitalitas supra vitalitatem ipsorum actuum: supernaturales verò concurrunt quidem ad substantiam actuum ratione supernaturalitatis existentis in ipsis actibus, quæ quidem secundum se præcisè non est vitalis, cum in ipsis habitibus, & in alijs rebus non vitalibus inueniatur, & præterea illi proueniunt ab extrinsecò.

67 Fit 5. potètiã loco mo-

tiuum animalium non esse vitæ virtuales, quia non concurrunt ad operationem vitalem, vt diximus supra sect. 3. & hinc constat, quid dicendum sit circa alias similes potètijs. Prædictæ tamen potètijs dici possunt vitales quoad modum; quia vel ad suas operationes supponunt aliquas vitales; vel eliciunt operationes per se requisitas in viuente ad operationes vitales eliciendas.

SECTIO VI.

De vitæ in actu secundo, seu actuali.

68 **V**itæ accidentalis actualis, seu in actu secundo est actio, per quã agens ex se determinatum ad producendã in se suã perfectionem non cõstituentẽ illud in sua naturali dispositione, eam in se de facto producit. Quæ definitio satis explicata manet ex dictis pro explicacione vitæ substantialis. Et facile suaderi potest: quia esse vitæ substantialem, seu radicalem, est, esse principium productiuum immanenter perfectionis, quæ non conducit ad naturalem dispositionem talis principij: ergo esse vitæ actualẽ nihil aliud erit, nisi esse exercitium actuale illius principij: atquã actio, per quam à viuente in se ipso produciatur prædicta perfectio, est exercitium actuale illius principij: ergo talis actio est vitæ actualis, per quã vitæ radicalis constituitur viuens in actu secundo. Id verò, ad quod talis actio ex natura sua terminatur, dicitur terminus vitalis.

Hinc

69 Hinc fit 1. nutritionem, sensationes omnes, & appetitiones materiales, intellectiōem, & volitionem quoad suā substantiā esse vitā actualem, seu in actu secundo, quod satis constat ex dictis. Fit 2. actiones sequentes nō esse vitam actualem quoad substantiā. Primo enim non est talis actio, per quā preparatur alimentum ad nutritionem, quia, cum hæc detur antequam materia alimenti vnatur cum materia viuente, nō potest esse immanens. Imò neq; actio, per quam vnitur quantitas alimenti cum quantitate viuente, est vita actualis: quia prædicta quantitas, quatenus ex se est, potest à viuente vniri alteri subiecto, vt constat, quando chylum conuertit in sanguinem: tunc enim vnitur quantitatem chyli cum quantitate sanguinis, qui non est vnitus viuente, vt constat ex dictis, disput. 2. sect. 5. Dum autem Arist. 2. de Anim. text. 3. dixit, accretionem esse vitam, non loquutus est de accretione, prout dicit solam productionem vnionis quantitatum; sed de illa secundum totum, quod essentialiter includit: supra productionem autem vnionis quantitatum includit essentialiter nutritionem, vt diximus in lib. de Gen. disp. 8. sect. 4.

70 Secundò, nō est vita actualis generatio viuentium, neque actiones ad illam prærequisite in materia fœtus; quia hæc omnes sunt transeuntes, vt constat. Vnde neq; potentia generatiua erit vita in actu 1. quoad substantiā in

ordine ad has actiones, vt diximus de locomotiuâ. Tertiò neq; est vita actualis actio, per quā intellectus agens producit speciem intelligibilem in possibili secum realiter identificato; hæc enim non est actio perse immanens: nā cum intellectus agens nō alia de causa concurrat ad talem productionem, nisi vt defectū suppleat obiecti materialis, ad quod primariò pertinet productio talis speciei, non est, cur dicatur diuerso modo concurrere, ac ipsum obiectum concurrat ad producendam sui speciem: sed ad hanc non concurrat obiectum per actionem perse immanentem, vt constat: ergo neque intellectus agens ad productionem speciei intelligibilis. Vnde si intellectus agens vnus animæ applicaretur localiter intellectui possibili alterius cū reliquis cōditionibus requisitis, produceret in illo specie intelligibile.

71 Quartò, neq; est vitalis actio, per quā habitus acquisitus producit ab actibus in potentiâ, à qua eliciuntur: quia hæc actio non oritur à substantiâ viuente immediatè; sed solum ab ipsis actibus: ergo nō potest esse vita actualis. Conseq. constabit ex his, quæ dicemus disp. seq. sect. 1. Quintò neque sunt tales, motus progressiui animalium, motus cordis, respiratio, loquutio, & aliæ similes. Id constat ex dictis sect. 3. vbi probauimus, actiones tales non esse immanentes perse. Prædicta tamen actiones, & aliæ, quas hucusque exclusimus à ratione vitæ actua-

actualis, dicuntur vitales quoad modum: quia licet viuens nō cōstituat per illas viuens formaliter in actu secundo, sunt tamen propriæ illius vt viuente; quia vel ad sui existentiam supponunt operationem aliquam vitalem in ipso viuente, à quo eliciuntur, vel sunt prærequisite in ipso viuente ad operationem aliquam vitalem extendā, vt constat ex dictis sect. 3.

72 Ex actionibus autē, quas diximus esse vitam actualem, nōnullæ sunt tales per suam entitatem absque villo superaddito, ex videlicet, quæ tāquā in subiecto recipiuntur in ipsissimo principio, à quo oriuntur: alia vero nō sunt vitæ actualis per suā solū entitatē; sed aliquo indigent superaddito, ex videlicet, quæ non recipiuntur in ipsissimo principio, à quo oriuntur; sed in alio realiter distincto, cōstituentē tanē vnū cōpositū cū illo: quia poterit fieri de potentia Dei, quod pars efficiens deficiente vnione producat suū effectū in altera parte per eandē omnino actionē, per quā illū producebat, quando erant vnita, cum vnio non sit principium actuum, aut passiuum; sed solam conditio ad talē actionem; atqui hæc actio in tali casu non esset vita actualis, siquidem non esset actualiter immanens, quando quidem, deficiente vnione, principium efficiens, & recipiens non facerent vnū cōpositū: ergo ea actio nō est vitæ actualis per suam solam entitatē; sed illi accrescere debet vnio principiorū: huius modi est nu-

tritio, per quam viuens producit in materia alimenti partem formæ viuente.

DISPUTATIO VI.

De Potentijs animæ in genere.

POST naturam, & quidditatē animæ, examinandæ sunt eius potentiæ, quarū examen non parum conducet ad clariorem animæ cognitionem. Id præstandum est in hac disputatione, in qua agemus de potentijs animæ in genere, & postea singulas seorsim aggrediemur.

SECTIO I.

Nonnulla supponuntur.

1 SUPpono 1. potentias vitales, præcipuè cognoscitiuas, & appetitiuas, essentialiter includere principium actuum, & passiuum actionum vitalium. De principio actiuo nullus est, qui dubitet. De passiuo verò probatur 1. ex Arist. lib. de Somno, & Vigilia cap. 1. vbi ait: *Quoniam autē non animæ proprium est sentire, neque corporis (cuius enim est potentia, huius est & actus, qui verò dicitur sensus, vt actio, motus quidā per corpus animæ est) manifestū est, quod neq; animi passio propria, neq; inanimatū corpus possibile est sentire;* vbi ex eo, quod sensatio sit motus animæ per corpus, colligit, neq; solā animam, neq; solum corpus esse sensitiuum, sed ex utroq; coalescere; atqui corpus nō potest aliter concurrere ad sensationē, nisi illā recipiēdo. Et sanè nil aliud innuere videtur illa verba,

verba, *motus quidam per corpus animæ est*: ergo principium passiuum sensationis pertinet formaliter ad potentiam sensitivam. Secundo probatur ex eodem Aristot. 2. de Anim. text. 118. ubi ait: *Sentire est quoddam pati*, & idem alibi docet de intellectione: ergo aperte sentit, passionem esse de ratione sensationis: ergo & potentiam passivam de ratione sensitivæ. Idem dicendum est de potentia passiva intellectivæ, nempe esse de ratione potentivæ intellectivæ.

2 Ratio à priori huius positionis est: quia de ratione principij viventis est in se producere suam perfectionem: ergo de ratione principij viventis est efficere, & recipere suam perfectionem. Consequentia patet; quia non alio modo agens in se producit aliquid, nisi recipiendo id, quod efficit. Pergo: sed vivens efficit suam perfectionem per principium effectivum, & eam recipit per principium passivum: ergo de ratione principij viventis, seu vitalis est esse activum, & passivum. Confirmatur ex communi philosophorum sensu, qui rationem viventis explicant tam per hoc, quod est moveri à semetipso, quam per hoc, quod est se ipsum movere: ergo existimant, ad rationem viventis pertinere tam principium passivum, quam activum talis motus. Idem dicendum est de adæquato principio nutritionis: quia nutritio, ut vitalis actio est, non solum dicit effectivam novæ partis; sed receptionem

etiam eiusdem in eodem vivente, à quo efficitur: & propterea potentia nutritiva, per quam communiter significari solet virtus effectiva novæ partis viventis, non est principium adæquatum nutritionis ut vitalis, nisi illi adiungatur id, in quo talis actio recipitur.

Anima immediate concurrat ad actiones vitales.

3 **S**uppono secundo, animam immediate concurrere ad eliciendas vitales operationes, etiam si potentia realiter ab illa distinguantur. Ita P. Vazquez, tom. 1. in primam secundæ, disputat. 9. numer. 27. & 28. Pater Suar. in Metaph. disp. 18. sect. 5. nu. 2. Petrus Garcia super Fen. Avic. disp. 50. cap. 6. P. Hurt. hic disp. 4. sect. 2. & Pat. Arria. disp. 3. sect. 1. Estque contra Thomistas negantes, vim substantiam creatam posse immediate concurrere ad aliquid efficiendum. Eos rejicimus in Physi. disput. 13. sect. 2. & ibid. sect. 3. eorum argumentis satis, superque fecimus. Nunc autem probatur nostra positio, & primo quoad actus potentivæ nutritivæ certum mihi est, solam potentiam accidentalem non posse sine concursu immediato animæ novam partem substantivæ producere per nutritionem, quia pars substantivæ non potest adæquate produci à potentia accidentali, ut potest imperfectiori: ergo debet concurrere

currere anima ad illius productionem, imò & ut causa adæquata, ut in simili de generatione substantivæ diximus in Physi. disput. 13. sect. 4.

4 Quoad actus verò potentivæ intentionaliū, quales sunt cognoscitivæ, & appetitivæ, non est adeo certum nostrum assertum; nihilominus efficaciter probabitur. Et primo aperte colligitur ex D. Thom. animam concurrere ad hos actus immediate: nam 1. p. q. 76. art. 3. ut probet, non esse plures animas in homine hæc habet: *Tertio apparet, hoc esse impossibile per hoc, quod una operatio animæ, cum fuerit intensa, impedit aliam, quod nullo modo contingeret, nisi principium activum esset per essentiam unum*. Quod argumentum nullam vim haberet, si anima non concurreret simul cum potentijs immediate ad earum operationes: quia alioquin principium activum earum non esset unum; sed plura, cum potentivæ plures sint. Dum autem q. 77. art. 1. probat, essentiam animæ non posse esse potentiam eius, explicandus est de potentia adæquata. Neque enim sibi consistere poterat Doctor Angelicus, si in hoc loco negaret animam vilo modo concurrere immediate ad suas operationes.

Prima probatio de actibus intentionaliibus.

5 **D**einde probatur ratione contra Thomistas 1. quia anima intellectiva propriissima est vitalis substantialis: ergo propriissime

debet elicere aliquam operationem vitalem: sed, si non concurrat anima immediate cum suis potentijs ad actus vitales, nullatenus potest dici proprie elicere aliquam operationem vitalem: ergo debet concurrere immediate cum illis. Minor probatur: quia in primis in sententia Thomistarum anima non elicit potentias vitales; & licet easticiat iuxta nostram sententiam, talis tamen elicentia non est actio vitalis, ut probavimus disp. preced. deinde per te non elicit actiones vitales potentivæ intellectivæ, v.g. ergo nullam elicit operationem vitalem. Idem dicendum est de reliquis potentijs.

6 Dices: anima in se sustentat potentiam intellectivam, quod sufficit, ut dicatur elicere eius actus. Sed contra: ergo anima non magis proprie elicit intellectivam, quam aqua calida elicit calefactionem manus illi applicatæ. Patet consequentia: quia aqua calida eatenus dicitur elicere calefactionem, quare us sustentat calorem immediate concurrentem ad ipsam calefactionem: sed per te anima non aliter elicit intellectivam, nisi quatenus sustentat intellectum immediate elicentem ipsam intellectivam: ergo anima non magis proprie elicit intellectivam, quam aqua calida elicit calefactionem. Quod quis audeat dicere?

7 Dices, id esse discriminis, quod anima sustentat intellectum tanquam potentiam propriam, quæ exigit ex natura sua ad elicendam intellectivam; ut verò aqua non patitur calorem ex natura sua: & propterea

intellectio dicitur propriè elici ab anima; secus calefactio ab aqua calida. Sed contrà: siue anima exigat, siue non exigat ex natura sua potentia intellectiva, non maiore concursum præstat ad intellectio- nem, quàm aqua calida ad calefactio- nem: ergo anima non magis, neque propriè elicit intellectio- nem, quàm aqua calida calefactio- nem. Antecedens est certum: quia per te anima nullū aliū concursum præstat, nisi sustentationē poten- tiæ intellectivæ: at eundē præstat aqua ad calefactionem: ergo.

8 Instabis: ignis non calefacit immediatè per se manū illi appli- catam, & nihilominus dicitur prop- riè calefactivus ex natura sua, quia calefacit medio calore, quem ex natura sua petit secum habere: ergo, licet anima non eliciat immē- diatè actionem vitalem, dicitur ex natura sua viuens, quia illam elicit mediā potentia, quam ex natura sua petit secum habere. Respon- deo 1. Ignis, licet non producat immediatè calorem in manu appli- cata, nihilominus illum per se pro- ducit immediatè in se ipso per ac- tionē, quæ propriè est calefactio: & ideo propriè dicitur calefacti- uus ex natura sua: at verò anima, neque elicit propriè per se actionem vitalem immediatè ortam à potentia, ut tu afferis; neque ipsam potentiam producit per actionem vitalem, ut fatentur communiter philosophi, atque adeò non potest dici propriè viuens.

9 Respondeo 2. dato, quòd ignis non produceret calorem in se

ipso, propriè quidem dici posset calefactivus, non per suum esse, sed per potentiam sibi superadditam ex natura sua: at verò anima dicitur vita substantialis ratione sui esse, quia iuxta commune philoso- phorum proloquium, *Vivere viuē- tibus est esse*, & ideo debet concurrere ratione sui ad aliquam ope- rationem vitalem; cum autem non sit vitalis ea, per quā producit suas potentias, concurrere debet immē- diatè per suum esse ad alias, quæ vitales sint: atqui eiusmodi sunt, quæ immediatè oriuntur à poten- tijs: ergo ad eas debet anima im- mediatè per suum esse concurrere.

10 Neque potest dici, potentia intellectivam concurrere in virtu- te animæ, & propterea illi prop- riè tribui intellectio- nem. Id, in- quam, dici non potest: quia poten- tiam intellectivam concurrere in virtute animæ, nihil aliud est, quàm esse potentiam debitam animæ ex natura rei: sed, licet sit potètia de- bita animæ ex natura rei, nullū ma- iorem concursum præstat anima circa intellectio- nem, quàm aqua ca- lida circa calefactionem: ergo non magis propriè concurrat anima ad illam, quàm aqua ad istam. Con- firmatur: quia, si voluntas sepa- rata eliceret volitionem pecca- minosam, eam eliceret tanquam virtus propria animæ; & tamen non tribueretur illud peccatum animæ: ergo, si anima de facto non concurrat immediatè ad volitio- nem, ex eo solum tribuitur illi ta- lis actus, quòd sustentat ipsam vo- luntatem: ergo non magis prop- riè

prè illi tribuitur, quàm aqua ca- lida calefactio.

Secunda probatio.

11 Ante secundam probationē aduerto, supposita distin- ctione reali potentiarū inter se, & ab anima, voluntarē nullatenus in se recipere actus intellectus, aut illis informari; nec è contrà, intel- lectum actus voluntatis. In hoc omnes conveniunt. Et ratio sumi- tur ex his, quæ diximus in prima positione: quia potentia vitalis coalescit ex principio effectivo, & passivo suorum actuum: ergo po- tentia intellectiva debet esse prin- cipium effectivum, & passivum in- tellectionum: atqui volūtas in sen- tentia, quam supponimus, non est de conceptu, aut integritate potè- tiæ intellectivæ: ergo neque est principium passivum intellectionum: ergo neque informatur in- tellectionibus; quia forma educi- bilis nō aliud subiectum informat, nisi illud, in quo recipitur, ut indu- ctione constat.

12 Hoc supposito, probatur 2. animā concurrere immediatè cum potètijs ad suos actus eliciendos: quia principium, quod immediatè elicit volitionē, movetur ad illam eliciendam per cognitionē repræ- sentantem illi formaliter obiectū ipsius volitionis: sed cognitio non potest obiectum repræsentare for- maliter principio immediatè eli- cienti volitionē, nisi illud informā- do: ergo ex parte principij im- mediati volitionis debet dari aliquid,

quod informetur cognitione: sed hoc non potest esse aliud, nisi ani- ma: ergo anima se habet ex parte principij immediati volitionis: ergo cōcurrit immediatè ad volitio- nem. Maior admittitur ab omnib. Philosophis, & Theologis. Minor facillè probatur: nam cognitio est representatio formalis obiecti nō alia de causa, nisi quia illud repræ- sentat subiecto per sui informatio- nem: ergo, eo ipso quòd repræsen- tet formaliter obiectum principio elicienti volitionem, debet infor- mare tale principium: ergo ex par- te principij immediati volitionis debet dari aliquid, quod informe- tur cognitione. Iam, quòd id non possit esse aliud, nisi anima, est cer- tum: quia voluntas non potest in- formari cognitione, ut probavi- mus num. præced. neque est aliud, quod informari possit, nisi anima: ergo anima informatur cognitio- ne: ergo ipsa se habet ex parte im- mediati principij volitionis.

13 Cōfirmatur: quia nullus po- test liberè eligere vnum præ alio, quin prius nouerit vtrumque: sed principium immediatè eliciens vo- litionem sapè eligit vnum præ alio liberè: ergo debet noscere vtrum- que: at nō potest aliquid cognosce- re, quin informetur cognitione: ergo informari debet ipsa cog- nitione. Maior est nota ex terminis: quia eligere vnum præ alio est, vnum alteri præferre: qui autè vnum, & alterum non nouit, quomodo po- terit vnum alteri præferre?

14 Dices: ut principium eli- ciens volitionem eligat vnum præ alio.

alio, sufficit, quod intellectus in eadem anima existens, cognoscat id, quod eligendum est: sicut manus movetur ad imperium voluntatis existens in anima informante manum, etiam si imperium non sit in ipsa manu. Sed contra: quod intellectus in eadem anima existens cognoscat obiectum, non sufficit, ut voluntas realiter distincta notitiâ habeat ipsius obiecti; quando quidem voluntas non informatur tali cognitione: ergo non sufficit ea cognitio, ut voluntas unum præ alio eligere possit.

15 Neque exemplum adductum alicuius est momenti: quia manus movetur per naturalem quâdam sympathiam, & connexionem, quam habet cum imperio voluntatis; & ideo, eoposito, non potest motu abstinere: at verò voluntas non tendit in obiectum per naturalem sympathiam, & connexionem, quam habet cum actu intellectus cognoscentis ipsum obiectum (alioqui, posito actu intellectus, non posset voluntas cohibere suum actum circa obiectum cognitum) sed ideo tendit in obiectum, quia bonitas obiecti illi manifestata per cognitionem, eam inuitat ad sui electionem: non potest autem bonitas manifesta fieri voluntari, neque illâ inuitare, nisi sit ipsi proposita formaliter per cognitionem; hoc enim sonat inuitatio, & manifestatio: ergo necessarium est, quod cognitio informet voluntatem, seu aliquid immediate concurrans cum voluntate. Cum autem non possit infor-

mare voluntatem, ut probatum est, debet assignari aliud simul concurrans cum ipsa voluntate, quod informari possit cognitione, quod quidem non potest esse aliud, nisi anima.

16 Ex dictis constat, animam immediate recipere intellectionem & immediate efficere volitionem, & idem dicendum est suo modo circa actus appetitus sensitivi, & sensus interni: quia sicut voluntas non fertur in obiectum, nisi præcedente intellectione ipsius obiecti, ita neque appetitus, nisi ductus cognitione sensus interni. An verò anima concurrat immediate ad elicendos actus omnium aliarum potentiarum, non probatur efficaciter prædicto argumento: quia potest esse, quod in voluntate sit necessarius talis animæ concursus ob peculiarem exigentiam actuum ipsius voluntatis.

17 Nihilominus ex dictis circa voluntatem probabiliter deducitur, idem dicendum esse circa actus aliarum potentiarum: quia sicut voluntas datur animæ ad elicendam volitionem, ita datur intellectus ad intellectionem, & visus ad visionem, &c. ergo sicut in voluntate, quatenus est ex parte ipsius, non datur virtus adæquata ad elicendam volitionem sine immediato animæ concursu; ita neque in intellectu ad intellectionem, &c. Consequentia probatur: quia non apparet ratio, cur intellectus sufficiat ad intellectionem sine concursu animæ, cum voluntas non sufficiat ad volitionem.

Ter-

Tertia probatio est insufficiens.

18 **T**ertio probari solet, animam immediate concurrere ad actus suarum potentiarum: quia, ut experientia constat, operatio unius potentia impeditur per intentam operationem alius: ergo concedendum est aliquod principium omnibus commune, quod, dum impensus cum una potentia concurrat, subtrahit alteri concursum; hoc autem non potest esse aliud, nisi anima: ergo dicendum est, immediate concurrere cum omnibus potentijs ad suos actus. Probatum prima cōsequencia: quia alioqui, si singulae potentia suos actus adæquate elicerent, cum ea sint realiter distincta, non esset, cur intentata operatio unius impediret operationem alterius, quando quidem virtus huius non potest per illius operationem imminui.

19 Hoc tamen argumentum nobis favere non potest, qui supra diximus, animas perfectorum animalium constare partibus integritibus, quarum singulae suas operationes eliciunt sine immediato concursu aliarum; & nihilominus per operationem intentam unius partis animæ impeditur sæpè in bruto operatio alterius: ergo aliunde est assignanda ratio huius, & non ex cōcursu immediato animæ cum potentijs.

20 Ex duobus ergo capitibus desumi posset ratio huius, etiam si anima non concurreret immediate cum potentijs ad suos actus. Pri-

imum est, quod ad operationes potentiarum maxime cōducunt spiritus vitales, & animales: dum autem una potentia impensus vacat suæ operationi, plures ad se trahit, & consumit spiritus vitales, quibus destitutæ reliquæ minus aptæ sunt ad operandum: & propterea qui post prandium mentis operibus incumbunt, neque cibum bene excoquant, neque digerunt; quia videlicet evocatis è stomacho in cerebrum spiritibus vitalibus, non potest stomachus, vel saltem ægrè in cibum operari.

21 Secundò etiam dici posset (quod ad operationes sensuum exteriorum attinet) quod, licet, uno intento operante, non cesset alter à sua operatione, nihilominus non potest discerni, an eam eliciat: quia sensus communis, cuius proprium est cognoscere, & discernere inter obiecta, & cognitiones sensuum exteriorum, ut dicemus infra, dum nimium intendit in operationem unius, non potest simul attendere ad operationem alterius; & ideo perinde est tunc sensum externum operari, ac si non operaretur: tum quia, si operatio eius non percipiatur per internum sensum, non potest quis scire, an operetur talis sensus; ac per consequens neque postea recordari talis operationis, quia eorum tantum recordatur animal, quæ ad notitiam sensus interni perueniunt, ut constabit ex infra dicendis: tum etiam quia sensatio sensuum exteriorum ex natura sua ordinatur ad hoc, ut appetitus prosequatur obiectum sibi

conueniens, & fugiat disconueniens: si verò sensatio sensus externi non percipiatur per internum, ad quem pertinet obiectū proponere appetitui, perinde est, ac si non esset; quia neque appetitus poterit bonum per sensum externū cognitum proficere, neque malum evitare.

SECTIO II.

An potentia vitales distinguantur realiter ab anima?

22 **C**ertum est, dari in anima potentias, seu virtutes producendi, & recipiendi proprios actus. Dubium tamen est, quo pacto ab animæ substantia distinguantur hæc potentia: an scilicet distinctione reali, vel solum rationis? In qua re duæ sunt oppositæ sententiæ, ad quas nonnullæ aliæ mediæ reduci possunt. Prior absolute asserit, potentias distingui realiter ab anima. Ita S. Thom. 1. p. q. 77. art. 1. Caiet. Albert. Egidi. & alij, quos refert, & sequitur P. Rob. hic tract. de Poten. quest. 1. P. Tolet. 2. de Anim. cap. 4. q. 9. P. Suar. in Met. disp. 18. sect. 3. n. 30. P. Vaz. tom. 1. in 1. 2. disp. 34. c. 3. & P. Valen. 1. p. disp. 6. q. 3. pun. 2. & P. P. Connin. hic. Posterior sententia absolute negat distingui realiter ab anima. Ita Greg. Henrr. OKā, Gabr. Marfil. & alij apud P. Rub. supra, Scot. in 2. dist. 16. q. vnicā, S. Bonau. in 1. dist. 3. quest. 3. P. Hurt. hic, disput. 4. sect. 4. à nu. 63. P. Acria. hic disput. 3. sect. 3. subsect. 4. & probabilem censet P. Valen. supra. His cōsentio. Pro maiori tamen explicatione,

23 **D**ico 1. Potentiæ spirituales, quales sunt intellectus, & voluntas, sunt idem realiter cum anima rationali. Est expressa sententia D. Augustini. D. Bernardi. & D. Isidori. Augustinus enim in serm. de Imag. vt ex Gregorio refert P. Hurt. ait: *Anima est intellectus, anima est memoria; & anima est voluntas.* Et tom. 1. libr. 10. Confess. cap. 14. ait: *Cum animus sit etiam ipsa memoria.* Et tom. 9. tract. 15. in Ioan. loquens de intellectu ait: *Non enim aliquid aliud est, quam anima; sed aliquid anima est intellectus.* Et tom. 10. serm. 3. de Temp. recensens diuersa munera potentiarum ait: *Et cum vnum sint, &c.* Bernar. verò serm. 11. in Cant. hæc habet: *In anima tria intusor, rationem, memoriam, & voluntatem, & hæc tria tandem esse animam.* Et denique Isidor. lib. 1. 1. Etymolog. ait: *Anima, dum viuificat corpus, anima est; dum vult, voluntas; dum intelligit, mens; dum recollit, memoria.* En expressam mentem horum Patrum, quorum autoritate suffulcrus, quid mirum, relinquā D. Tho. qui oppositam sententiam amplectitur?

24 **R**elictis alijs rationibus, hac vna probatur; quia non sunt multiplicandæ entitates sine necessitate: sed nulla est in presenti necessitas adstruendi potētias realiter distinctas ab anima: ergo non sunt adstruendæ. Minor probatur quia neque sunt necessariæ ex parte animæ, vt medijs illis suas operationes eliciat; cū ipsa anima possit,

fit, imò debeat concurrere immediate ad operationes vitales, vt probatum est sect. præced. neque necessaria sunt ex parte operationum, intellectiois videlicet, & volitionis: quia, si hæc exigent potētias realiter distinctas, maxime propter rationem vitæ, aut rationem intellectiois, & volitionis: sed ad has efficiendas, & recipiendas sufficit anima, quæ essentialiter est vita substantialis intellectiua, & volitiua: ad quid ergo addimus potentias realiter ab illa distinctas?

25 **D**ico 2. Potentiæ vitales materiales non distinguuntur realiter à composito substantiali viuente. Explicatur. Potentiæ vitales, vt dixi sect. præced. essentialiter includunt principium actiuum, & passiuum operationum vitalium: respectu ergo operationum vitalium materialium anima sola est principium effectiuum; & materia principium passiuum, saltē inadæquatum, vltra quas non est necessaria alia potentia à composito distincta. Hanc conclusionem tuentur authores adducti pro prima. Et quidem, quod anima sit principium actiuum harum operationum expressè tradit August. lib. de Spirit. & Anima cap. 4. vbi ait, animam esse suos sensus, quod intelligendum est, quoad virtutem saltem effectiuam sensationum. Eius verba adducit P. Hurt. sup. n. 64. Ratione facillè suaderur: quia nullum prædicatū est in sensationibus exigens potentiam effectiuam ab anima distinctam: nam, si aliquid, ma-

ximè vitalitas, sensatio, aut talis sensatio, videlicet auditio, &c. sed hæc omnia sufficienter respondent animæ tanquam efficienti, cum ea sit essentialiter vita substantialis sensitua, visua, auditua, &c. ergo non est addendum aliud principium efficiens distinctum realiter ab anima.

26 **I**am, quod materia sit principium passiuum sensationum, constat apertè ex Arist. supra adducto num. 1. ex lib. de Somn. & Vigil. c. 1. vbi ait, sensationem non esse motum solius animæ, aut corporis; sed animæ per corpus; ergo sentit, corpus concurrere ad receptionem sensationum. Deinde 1. de Ani. text. 65. & 66. ait, intelligere esse solius animæ; sentire verò totius compositi: ergo sentit, non solum animam; sed etiam materiam concurrere ad sensationem: atqui materia non potest aliter concurrere, nisi in genere causa materialis recipientis: ergo est subiectum receptiuum sensationis. Dices: potest esse conditio ad hoc, vt anima eliciat suam sensationem in se ipsa. Sed contrā: vnio cum materia est etiam conditio ad hoc, vt anima in statu coniunctionis eliciat in se ipsa intellectionem, & nihilominus asserit Arist. intellectionem esse solius animæ: ergo quando dicit, sensationem esse totius compositi, quidquam aliud tribuit materiæ, præter hoc, quod est esse conditioem. Quod quidē nil aliud esse potest, nisi ratio principij receptiu.

27 **R**atione verò prob. 1. quia ad sensationem requiruntur certa organa, & dispositiones, sine quibus

viuens nequit elicere sensationē: hæc autem recipiuntur in materia, vt constat experiētiā; ergo & ipsa sensatio debet recipi in materia. Patet consequentia; quia forma recipitur in eodē subiecto, in quo dispositiones ad illam requisitæ recipiuntur; alioqui, vt quid deseruirent hæc dispositiones, si nō præpararent subiectum ad formæ receptionem?

28 Secundò probatur: quia, si sensatio in sola anima reciperetur, non esset, cur anima separata non eliceret sensationem: at eam non elicit, vt fatentur omnes: ergo nō recipitur in illa. Maior probatur: quia anima est causa effectiua, & per se receptiua adæquatè ipsius sensationis: deinde posset in statu separationis conseruare species intentionales requisitas ad sensationem, sicut conseruat species intelligibiles, quas per sensus acquisiuit ad eliciendam intellectionem; imò & posset alias de nouo recipere ab objectis materialibus, sicut modò recipit: quid ergo illi deesset ad eliciendam sensationem?

29 Deficeret (dices) vnio animæ cum corpore, quæ est conditio necessaria ad eliciendam sensationem. Sed contrà: ea vnio est etiam conditio ad eliciendam intellectionem pro hoc statu, & nihilominus in statu separationis suppletur per aliam deseruientem ad eliciendam intellectionem: ergo eadem deseruire posset ad sensationem. Ex dictis constat, potentias sensitivas distingui reali-

ter ab anima tanquam includens ab inclusio, quia tales potentie præter animam includunt etiam materiam.

An materia sit subiectum adæquatè operationum vitalium materialium?

30 Pater Hurt. hic disp. 4. sect. 3. num. 44. respondet affirmatiuè. Sed sibi non constat meo iudicio perdoctus Pater: quia, sicut se habet intellectio ad amorē voluntatis, ita se habet sensatio sensus interni ad actum appetitus: sed in tua sententia non potest anima immediatè elicere amorē, nisi in se recipiat immediatè intellectionem, per quam obiectum illi formaliter proponatur: ergo neque poterit elicere actum appetitus, nisi in se recipiat sensationem sensus interni, quæ illi representet formaliter obiectum: ergo datur aliqua saltem sensatio, quæ non solum in materia; sed etiam in anima subiectetur.

31 Respondet, recipi in materia, quæ simul cum anima constituit vnum principium. Sed contrà: Materia non pertinet ad principium appetitionis, tanquam quid efficiens; sed solum vt recipiens ipsam appetitionē: ergo sensatio in materia solum existens nō proponit obiectum principio efficienti appetitionē. Patet consequentia: quia per se intellectio non proponit formaliter obiectum principio efficiēti volitionē, nisi immediatè in illo subiectetur: ergo neq. sen-

satio

satio proponet formaliter obiectum principio elicenti appetitionem, nisi immediatè in illo subiectetur.

32 Dico 1. Nutritio in sola materia recipitur immediatè. Ratio est: quia nutritio debet recipi immediatè in subiecto, in quo forma per illā producta subiectatur: sed forma producta per nutritionē subiectatur in materia alimenti, & in indiuisibili vnienti illā cum materia viuēti: ergo nutritio similiter in materia recipietur.

33 Dico 2. Sensationes omnes, & appetitiones recipiuntur in toto composito. Est D. Tho. 1. p. q. 77. art. 5. vbi ait, potentias vitales subiectari in toto composito: ergo idem dicit de earum actibus. Probat deinde ratione: quia effectus formalis sensationis, seu termini per illā producti (qui quidem dicitur species expressa, seu imago expressa obiecti) est representare formaliter obiectum suo subiecto: sed obiectum non potest representari formaliter subiecto nō viuēti: ergo sensatio debet habere subiectum viuens, cui propriū obiectum formaliter representet: hoc non potest esse materia; quia non est viuens, neque vita: ergo debet esse vel anima, vel compositum. iam verò probauimus, nō esse solam animam, & ideo debet esse compositum. Maior est certa apud omnes, vt ex infra dicendis constabit. Minor probatur: quia iuxta communem sententiam, si cognitio, aut terminus illius (si illa consistat in sola actione) poneretur in lapide, non representaret illi formaliter ob-

iectum, non alia de causa, nisi quia lapis non est viuens.

34 Et ratio à priori huius est: quia imago non representat suum obiectum, nisi potētī illud cognoscere mediā ipsā, & propterea imago Cæsaris depicta in pariete non representat suum obiectum alteri parieti è regione posito; quia videlicet ille non potest mediā imagine venire in cognitionē talis obiecti: atqui non viuens non potest obiectum cognoscere mediā imagine expressa in se receptā: ergo hæc nō representat illi suum obiectum. Minor est certa: quia hoc, quod est, esse cognoscens sicut inuoluit talē formam, nempe cognitionē, inuoluit etiam tale subiectum, nempe potentiam ex se cognoscitiuam: sed non viuens non est potentia ex se cognoscitiua: ergo, &c.

35 Dices: Materia per se est subiectum inadæquatū sensationis: ergo representatur illi formaliter obiectum per ipsam sensationē. Distinguo consequens: adæquatè, nego: inadæquatè, concedo consequentiam. Hoc autem nullū est inconueniens: quia, cum materia sit pars viuēti, non est mirū, quod inadæquatè illi representetur obiectum, quod adæquatè toti viuēti representatur: at verò nō potest representari illi adæquatè, cum ipsa secundum se, non sit viuens.

36 Obijcit P. Hurt. 1. sensatio hominis nō potest recipi in anima rationali: ergo materia est subiectum adæquatū sensationis hominis: si autem est subiectum adæquatū sensationis hominis, erit etiam sensatio-

nis

nō breui, quia non magis requiritur ad istam, quàm ad illam. Antecedens probatur: quia nulla forma potest recipi in subiecto, cui non tribuat omnes suos effectus formales; sed vnus ex effectibus formalibus sensationis est reddere subiectum extensum, quē quidē effectū non potest tribuere animæ rationali, cum hæc sit indiuisibilis: ergo nō potest recipi in illa. Minorē putat esse certam: quia, cum sensatio sit extensa, vel constans partibus extensionis, debet reddere extensum suum subiectum.

37 Nego primum antecedens. Ad probationem in primis nego maiorem: quia species intentionalis coloris meam potentiam visuā reddit proximē potentem elicere visionem, & tamen non præstat hunc effectum veri, in quo etiam recipitur: ergo non est necessariū, quod forma cuiuslibet subiecto tribuat omnes suos effectus formales. Secundò respondeo, effectum formalem cognitionis materialis nō esse reddere subiectū extensū, quia non reddit illud extensum in actu primo; hic enim est proprius effectus formalis quāritatis: neque in actu secundo; quia iste est proprius effectus extensionis formalis, seu præsentiae circumscriptiuae. Effectus ergo formalis cognitionis est, reddere cognoscens, ita tamē, vt, si subiectum fuerit diuisibile singulę eius partes reddatur cognoscentes per singulas partes cognitionis diuisibilis; at verò, si fuerit indiuisibile, reddatur cognoscens per omnes, & singulas partes cognitionis.

38 Obijcit 2. Accidens spirituale non potest recipi ex natura rei in subiecto corporeo: ergo neque accidens corporeum potest recipi ex natura rei in subiecto spirituali: atqui sensatio est accidens corporeum: ergo non potest recipi in anima rationali, quæ est spiritualis. Concesso primo antecedenti, distingo consequens: accidens corporeum non potest recipi adæquatē in subiecto spirituali, admitto: inadæquatē, nego consequentiā. Disparitas est: quia ratio corporeitatis rectē constat cum quacūque dependentia à subiecto corporeo, quandoquidē hæc sufficit ad impenetrabilitatē, saltem remotam: ad rationem verò spiritus non sufficit quæcūque dependentia à subiecto spirituali, nisi sit talis, quæ tollat omnem connexionem intrinsecam cum corpore; hoc enim necessarium est ad penetratorem ex natura rei, in quæ consistit ratio spiritus, prout distinguitur contra corpus, vt diximus disp. 4. Hinc est, quod accidenti spirituali repugnet, subiectari adhuc inadæquatē in corpore; accidenti verò corporeo non repugnet subiectari inadæquatē in spiritu.

39 Obijcit 3: Materia prima est subiectum adæquatū animæ sensitivæ: ergo & sensationis. Nego consequentiā. Ratio est: quia anima potest dare suum effectum formalem materiæ non viuenti, vt constat; secus sensatio, vt iam probauimus: & ideo non potest materia ita esse subiectum proprium illius;

illius, vt se sola sine confortio animæ illam recipiat; alioquin nunquā sensatio suum effectū formale tribueret, vt ex dictis constat.

An intellectus, & voluntas distinguantur formaliter ab anima?

40 **R**espondeo, distingui formaliter ab anima tanquam inclusum ab includente: quia anima eatenus est intellectus, & voluntas, quatenus est principium intellectionis, & volitionis; sed est principium intellectionis, & volitionis per differentiam essentialē, per quam constituitur in esse rationalis: ergo intellectus, & voluntas distinguuntur ab anima eo modo, quo differentiae essentialis distinguuntur à tota essentia, quæ quidē est distinctio partis à suo toto, seu inclusi ab includente. Idem dicito de potentijs sensitivis quoad principium effectiuū sensationis, quia secundum hanc rationē pertinent ad differentiam essentialē animæ vt sensitivæ.

41 Obijcies: prius nostro modo concipiendi est, quod anima sit intellectiua, quàm quod sit volitiua: ergo saltem per rationem nostram voluntas supponit animā constitutā in esse intellectiue: ergo non est formalitas pertinet ad essentiam metaphysicā animæ tanquam differentia essentialis illius; sed solum attributum ex illa ortū nostro modo concipiendi. Antecedens probatur: quia actus voluntatis supponit actum intellectus;

ergo & potentia volitiua supponit, saltem per rationem nostram, potentiam intellectiuam.

42 Nego primum antecedens. Probatio eius est inefficax: quia actus sensuum externorum supponuntur ad actus sensus interni, & nihilominus nullus est, qui dicat, animam prius, nostro modo concipiendi, esse elicitiuā sensationum exteriorum, & deinde sensationum interiorum; quin potius omnes asserunt, vel hos esse conceptus inadæquatos integrantes metaphysicē differentiam sensitivā, vel esse differentias subordinatas inter se, contrahentes animā ad species subordinatas etiā inter se: ergo idem dicendum erit de intellectu, & voluntate; nepe vel esse differentias subordinatas (si forsam potest dari intellectiuum, quod non sit volitiuum, vt nonnulli asserunt) contrahentes animā ad subordinatas species, vel esse cōceptus inadæquatos differentiarum rationalis, de cuius ratione sit, non solum esse elicitiuam discursus proponentis voluntati obiectum eligendum; sed etiam esse elicitiuam pro suo libito volitionis eligentis vnum ex obiectis propositis per discursum, seu intellectionem.

Qua ratione recipiatur in composito sensatio?

43 **R**ogas: An sensatio diuisibilis subiectetur in composito ita, vt vna pars respōdeat materiæ, & altera animæ; vel potius ita, vt tota indiuisibiliter respōdeat animæ, & materiæ simul? In primis

min non ita subiectatur, ut una pars respondeat soli animæ, & altera materiæ soli: tum quia pars in hominæ respondens animæ rationali, esset spiritualis (sicut pars subsistentiæ eidem animæ respondens) quod quidem est contra rationem sensationis, ut constabit ex infra dicendis: tum etiam quia pars, quæ responderet materiæ, nulli subiecto representaret suum obiectum: quia non materiæ, cum hæc non sit vivens; neque alteri, cum non haberet aliud subiectum.

44 Dicendum ergo est, in compositis habentibus animas divisibiles, singulis partibus integralibus compositi respondere singulas partes sensationis integrales, ita tamen, ut quælibet pars integralis sensationis recipiatur per receptionem indivisibiliter dependentem à parte materiæ, parte unionis, & parte animæ, ex quibus essentialiter componitur pars integralis compositi, cui respondet. In homine verò, cuius anima est indivisibilis, singulis partibus integralibus materiæ, & unionis respondent singulæ partes integrales sensationis, & singulæ etiam, ac omnes respondent animæ rationali, ita ut quævis pars sensationis recipiatur per receptionem indivisibiliter dependentem à parte materiæ, & parte unionis, quibus respondent, & simul à rota animæ rationali. Unde hæc una simul cum singulis partibus materiæ, quas informat, concurrat ad recipiendam indivisibiliter partes sensationis singulis respondentem.

SECTIO III.

Solvuntur argumenta afferentium, potentias distinguunt realiter ab anima.

45 **N**onnulla argumenta sumuntur ex eo, quod repugnet, substantiam creatam immediate concurrere ad operandum efficienter, quæ quidem iam soluta sunt in Phys. disp. 13. sect. 3. & propterea hic ea solè obijciemus, quæ directè oppugnant identitatem animæ cum suis potentijs. Primo ergo obijcitur: Anima ex se est indifferens ad eliciendam cognitionem, & volitionem: ergo debent dari potentiæ superadditæ, quibus determinetur ad unam, aut alteram eliciendam. Nego consequentiam, si loquatur obijciens de potentia intellectiva, & volitiva superadditis, quia ad cognitionem sufficienter determinatur anima per species intentionales; ad volitionem verò per cognitionem representatam formaliter obiectum.

46 Obijcitur 2. Potentiæ in animatorum distinguuntur realiter à substantia: ergo & potentiæ animatorum distinguuntur debent. Antecedens est certum: quia ignis habet calorem superadditum; aqua frigiditatem; & lapis gravitatem, &c. ad producendas proprias operationes. Consequentia videtur bona à paritate. Concessio antecedente, nego consequentiam. Disparitas sumitur ex duplici capite. Primum est: quia potentiæ in animatorum non solum sunt virtutes

sunt efficere ipsæ formæ substantiales ut disp. præced. probabamus de aqua; nempe non posse se ipsa causare frigiditatem in subiecto extraneo; ut vero effectus potentiæ animæ non possunt fieri ex una parte sine concursu animæ, ut probavimus sect. 1. & ex alia sufficit concursus animæ, ut probatum est sect. præced. ergo non est, cur addantur potentiæ realiter distinctæ.

47 Hinc est, quod hæc potentiæ realiter distinguuntur à forma substantiali, quæ neque potest esse dispositio ad se ipsam; neque ex temperamento primarum qualitatum resultare. At verò potentiæ animæ neque suar dispositiones requiritur ex parte materiæ ad ipsam animam recipiendam, ut constat; neque qualitates secundæ immediate ortæ ex temperamento primarum, quia in nullâ temperie qualitatum dantur, animam deficiente; atque adeo non est, unde colligatur distinctio harum potentiarum ab anima, nisi ex indigentia operationum: iam verò probavimus, nullam indigentiam esse ex parte operationum: ergo non est, cur eas distinguamus.

48 Secundum discrimen est: quia potentiæ in animatorum ordinantur ad effectus, quos possunt efficere sine adminiculo formarum substantialium, quas comitantur ex natura rei, ut constat in calore, & levitate, &c. imò & quos non pos-

sunt efficere ipsæ formæ substantiales ut disp. præced. probabamus de aqua; nempe non posse se ipsa causare frigiditatem in subiecto extraneo; ut vero effectus potentiæ animæ non possunt fieri ex una parte sine concursu animæ, ut probavimus sect. 1. & ex alia sufficit concursus animæ, ut probatum est sect. præced. ergo non est, cur addantur potentiæ realiter distinctæ.

49 Obijcitur 3. Si intellectus, & voluntas sint idem realiter cum anima, erunt idem realiter inter se: ergo verum erit dicere: *Voluntas intelligit; & intellectus amat.* Deinde habitus Fidei non magis competeret intellectui, quam voluntati, & habitus Charitatis non magis competeret voluntati, quam intellectui, contra communem Theologorum sententiam afferentium, Fidem pertinere ad intellectum; Charitatem verò ad voluntatem. Concessio primo antecedente, distinctio consequens: verum erit dicere in sensu identico, & materiali, *Voluntas intelligit; & Intellectus amat,* concedo: in sensu formali, nego consequentiam: quia anima eatenus est formaliter intellectus, quatenus est principium intellectionis; & voluntas, quatenus est principium volitionis: non autem amat, ut est principium intellectionis formaliter; neque, ut est principium volitionis, intelligit: sicut homo formaliter *ut animal* non ratiocinatur; neque formaliter *ut rationalis* sentit. Ad id, quod dicitur de Fide, & Charitate

tate, respondeo, Fidem ideo dici competere intellectui, quia deseruit animæ ad eliciendum actum intellectus; & Charitatem voluntati, quia deseruit ad eliciendum actum voluntatis. Neque potest dici, habitum Fidei, & Charitatis esse idem realiter, sicut intellectû, & voluntatem; quia certû est, deficiente Charitate in homine peccatore, nõ deficere semper Fidẽ.

50 Obijcitur 4. Non repugnat anima, quæ sit vitaliter operatiua per potentias superadditas: ergo non est, cur negetur, talẽ esse eam, quæ defacto existit. Admissõ antecedente, nego consequentiã: quia effectus animæ hucusque nobis cognitæ non indigent ad sui productionem, ex parte animæ alio principio, nisi ipsã animæ essentiã, & ideo non est concedendum; quia Philosophus nullam entitatem concedere debet sine necessitate; effectus verõ illius animæ possibilis indigerent potentiã superadditã. Instabis: Anima non potest esse sua operatio: ergo neque sua potentia operatiua. Nego consequentiã: quia cum experiẽtiã conuicta, animam defacto existere sine sua operatione, cogimur, asserere distingui realiter ab illa, quia non potest existere sine se ipsa: at verõ non constat, dari animam sine sua potentia; neque est aliquid aliud suadens huius distinctionem ab illa: cur ergo illas distinguamus?

51 Denique obijciuntur plures Patres. Primus est Dionisius Arcopag. de Cel. Hier. c. 11. vbi

ait, in Angelo distingui tria hæc; videlicet, *essentiam, potentiam, & actionem*: atqui actio realiter distinguitur ab essentia Angeli: ergo & potentia. Secundus est August. lib. 15. de Trinit. c. 7. vbi ait, mentem non esse animam; sed aliquid eius, aut aliquid in ea. Tertius est Epiph. hæres. 67. vbi ait, mentem non esse substantiam. Quartus est Damasc. qui in sua Dialect. cap. 51. constituit cum Arist. potentias vitales in prædicamento qualitatis. Denique Concil. Trident. distinguit voluntatem ab appetitu: ergo sentit non esse idem realiter cum anima.

52 Respondeo ad primum; D. Dionisium in eo loco solùm distinguere ea tria in Angelo per rationem, vt constat ex contextu; ita tamen vt nomine potentiæ intelligat intellectû, & nomine actionis voluntatem, quã hoc nomine appellat, quia ipsa reliquis potentijs sibi subditis imperat. Ad secundum respondeo, D. August. in eo loco nomine *mentis* vsurpare actû ipsum intelligendi. Ad tertium dico, D. Epiph. negare mentem esse substantiam aliquam Diuinam, vt colligitur ex contextu. Ad quartum dico, D. Damasc. loqui ex suppositione, quòd iuxta probabilem opinionem tales potẽtiæ sint ab animo distinctæ. Vel loquitur de potentijs materialibus, prout inuolunt temperamentum primarium qualitatum requisitum in materia ad proprias operationes eliciendas, ratione cuius pertinent ad secundam speciem qualitatis, & in

hoc

hoc sensu explicandus est Arist. si alicubi potentias vitales ad radicamentum qualitatis reuocauit. Denique respondeo ad Concil. Trident. rectè distinxit voluntatem ab appetitu: quia voluntas est sola anima; appetitus verõ cõpositus resalans ex anima, & certa parte organica corporis: & propterea Arist. 3. de An. c. 4. dixit, sensum differre valde ab intellectu.

SECTIO III.

De specificatione potentiarum.

33 Loquimur in præsentibus, suppositã distinctione realium potentiarum inter se, & idem intelligendum erit suo modo de potentijs formaliter solõ distinctis. Prodecisione obseruo 1. quantlibet rem specificari intrinsecè per propriam differentiam constituentem illam intrinsecè in esse reals. De hoc nullus dubitat. Caterùm, quia differentia intrinsecæ rerum sæpe ordinantur ex natura sua ad terminos aliquos extrinsecos, ex quorum specifica diuersitate colligere solemus diuersitatem specificam ipsarum differentiarum; ideo hæc dicuntur extrinsecè specificari ab illis, tamquã à terminis extrinsecis.

54 Obseruo 2. potentias vitales ex se ordinari proximè ad proprios actus, & remotè ad eorum obiecta: v. gr. potentia intellectiua respicit proximè cognitionẽ, quæ potest verum cognoscere; & remotè ipsum verum, quòd cognoscere potest cognitione. Ratio est: quia potentia ordinatur ad actus tamquam ad effectus, quos immediatè eliciunt; ad obiecta verõ tamquã

ad id, circa quod versantur per ipsos actus: ergo hos respiciunt immediatè; illa verõ mediatè.

55 Obseruo 3. nõ, eo ipso quòd dentur obiecta specie, imo & genere distincta, debere dari potentias distinctas circa illa; sed vnã & eandẽ potentiam posse tendere circa obiecta diuersissima. Exemplo sit potentia visua, quæ potest versari circa colorẽ, & lucẽ; imo circa horũ præsentiam, vt dicemus infra: deinde potentia auditiva circa omnes differentias sonorũ; & sensus cõmunis circa omnia obiecta sensuum externorũ, & horũ sensationes. Ratio à priori est: quia vna, & eandẽ causa potest ob sui excellentiã diuersissimos effectus in se continere: cur ergo non dicemus, potẽtias tantã vigere posse excellentiã, vt in se cõtineant actus, quibus diuersa attingant obiecta? Obseruo 4. potentias diuersas versari posse circa idẽ obiectũ reale; vt, intellectus, & voluntas, quarũ qualibet versatur circa ens in tota sua latitudine; & sensus cõmunis, ac appetitus, quorũ qualibet versatur circa omnia obiecta sensuum externorũ. Id constat experiẽtiã. His positis.

56 Certũ est 1. potẽtias extrinsecè specificari immediatè ab actibus, & mediatè ab obiectis. Ratio est: quia ab eo specificantur proximè, & immediatè, cum quo proximè, & immediatè; ab eo verõ remotè, & mediatè, cum quo remotè, & mediatam habent connexionẽ, sed potentia proximè connectuntur cum suis actibus, & remotè cum obiectis: ergo ab illis specificantur

pro-

proximè; & remotè ab istis. Major est certa. Minor probatur; quia non aliter connectuntur cum obiectis, nisi quatenus ordinantur ad eliciendos actus, quibus vertantur circa ipsa obiecta, ut constat: atqui hoc est connecti proximè cum actibus, & remotè cum obiectis; ergo, &c. An verò potentia specificentur ab obiecto solum formali, vel etiam à materiali? constabit ex infra dicendis, circa specificationem actuum intellectus.

57 Certum est 2. potentias non specificari ab actibus, & obiectis inadæquatis; sed ab adæquatis. Est dicere, potentia non constituntur in tali specie per ordinem ad unum, vel alterum actum, seu obiectum; sed per ordinem ad collectionem omnium actuum, quos possunt elicere, & ad collectionem omnium obiectorum, circa quæ possunt versari. V.g. potentia visiva non constituitur in hac specie per ordinem ad colorem solum, & visionem illius, seu per ordinem ad lucem solam, & illius visionem; sed per ordinem ad lucem, & colorem simul, & ad collectionem omnium visionum, quibus versari potest circa illa. Ratio est clara: quia hæc potentia visiva, quæ defacto datur, non solum potest elicere visionem coloris, aut visionem lucis; sed utriusque: ergo non constituitur in esse huius speciei per ordinem ad visionem unius, vel alterius; sed per ordinem ad visionem utriusque. Paret consequentia: quia, si alia daretur, quæ posset elicere visionem solius lu-

eis, non esset eiusdem speciei cum ista: ergo hæc non constituitur in esse huius speciei, nisi per ordinem ad visionem coloris, & ad visionem lucis simul.

58 Certum est 3. potentias non specificari à collectione omnium actuum, prout conveniunt in aliqua ratione communi; sed ab illis in singulari. Id colligitur ex his, quæ diximus in Phys. disp. 10. num. 54. circa ordinem causarum ad suos effectus. Et ratio est: quia potentia specificatur ab actibus sub ea ratione, quæ hi in illarum virtute continentur, ut fatetur omnes: sed actus in virtute potentialium continentur non sub aliqua ratione communi; sed in singulari; ergo potentia specificantur ab actibus in singulari sumptis. Minor probatur: quia actus sub ea ratione continentur in virtute potentialium, quæ de facto ab illis producuntur; sed producuntur de facto in singulari, & non sub aliqua ratione communi, ut constat: ergo, &c.

59 Ex his infero 1. potentias esse specie distinctas, quotiescunque obiecta earum adæquata sunt distincta specie. Ratio est: quia potentia distinguuntur specie, quando actus adæquari earum specie distinguuntur, ut fatentur omnes: sed actus distinguuntur specie, quando obiecta adæquata sunt specie distincta: ergo & potentia. Minor probatur: quia actus dicuntur essentiali ordinem ad obiecta: ergo quando obiecta adæquata sunt specie distincta, specie distinguuntur actus. Vbi adverte, ad hoc,

SECTIO V.

Nonnullæ difficultates expediuntur.

61 **N**onnulla dubitari solent circa potentias ex suppositione, quod distinguantur realiter ab anima, quæ breviter attingemus in hac sectione. Et quidem, si potentia realiter ab anima distinguerentur, forent accidentia ad secundam speciem qualitatis, Potentiam videlicet, & Impotentiam pertinentia, ut colligitur ex dictis in Log. disp. 18. num. 21.

De causa efficiente, & passiva potentialiarum.

62 **E**st tamen difficultas 1. quænam sit causa efficiens, & passiva potentialiarum? Circa quam certum est 1. potentias non pendere se ipsis à suâ causâ; sed per actionem superadditam. Id probatur a paritate: quia proprietates inanimatarum non dependent se ipsis à suis causis; sed per actiones superadditas, ut constat in quantitate Eucharistica, quæ sine sua causa naturali conservatur, quod fieri non posset, si se ipsa dependeret à sua causa naturali: sed nullum est prædicatum in potentijs vitalibus, quæ proprietates sunt animatarum, ratione cuius debeant se ipsis dependere à sua causa: ergo dependent per actionem superadditam. Minor probatur: quia si aliquid esset, maxime ratio vitalitatis in ipsis existens: atqui hæc non, quia vitalitas potentia consistit in eo,

hoc, ut obiectum adæquatum vnius potentia dicatur specie distingui ab obiecto adæquato alterius, sufficere, quod unum includat aliquid specie distinctum ab aliquo alio alterius, etiam si in reliquis conveniant; quia in tali casu iam dicentur aggregata illa esse specie distincta.

60 Infero 2. circa idem obiectum adæquatum versari posse potentias specie distinctas. Ratio est: quia circa idem obiectum adæquatum possunt dari actus specie distincti; ergo & potentia specie distincta. Paret consequentia: quia potentia specificantur immediate ab actibus, atque adeo, si dantur actus specie distincti circa idem obiectum adæquatum, potentia etiam, quarum sunt tales actus, specie distinguuntur. Antecedens verò probatur: quia actus intellectus, & actus voluntatis versantur circa ens in tota sua latitudine, ut dicemus infra disp. 12. sect. 2. & tamen distinguuntur in specie, ut nullus non concedit. Et ratio est clara: quia habent diversissimum modum tendendi in obiectum; actus enim intellectus versantur circa obiectum ut representationes formales, per quas ipsum obiectum quasi trahitur ad intellectum, & fit illi intentionaliter præsens; actus verò voluntatis versantur circa obiectum ut quædam pondera intentionalia, per quæ voluntas fertur in ipsum obiectum: ergo circa idem obiectum dantur in potentijs diversis actus specie distincti.

quod sit cōprincipium ex se conueniens vitæ substantiali in ordine ad operationes vitales vt tales: hoc autem inuenietur in potentia, etiã si se ipsã nõ depēdeat à sua causa, vt cōstat: ergo, &c. Idē argumētum potest fieri ad probādum, potentias non vniri animæ se ipsi; sed per vnionem superadditam.

63 Certum est 2. potentias nõ produci per eandem actionem, per quã anima producitur. Tum quia nonnunquam producitur anima per creationem; potētiæ verò per educationem; vt contingit in anima rationali, & suis potētijs, quia illa producitur per creationē; illæ verò per educationem, quandoquidē in ipsa anima aliq̄ earum recipiuntur. Tum etiã quia potētiæ, etiã si materiales sint, recipiuntur saltem in adæquatē in anima, vt dicemus infra: ergo non possunt produci per eandem actionē, per quã anima producitur. Patet consequētia: quia productio potētiarũ debet recipi in eadem anima, in qua potētiæ recipiuntur; in eodem enim passo, in quo terminus actionis recipitur, recipitur ipsa actio, vt fatentur omnes: at productio animæ non potest recipi in ipsa anima, vt constat ex dictis in Phys. disp. 1. 5. sect. 3. ergo nõ potest eadem esse productio animæ, & potētiarum.

64 Adde, quod, licet potētiæ non recipiantur in anima; tamē ad sui productionē debent supponere ipsam iam productam. Prius enim est, in sententia omnium, ex parte materiæ receptio animæ, quàm po-

tētiarum: ergo nõ possunt produci per eandem actionem, alioquin eadem actio, prout est productio animæ, esset prior naturã se ipsã vt productione potētiarum, quod repugnat, vt constat ex dictis in Phys. disp. 1. 8. sect. 3. His positis.

65 Dico 1. potētiæ efficiēter oriuntur ab anima; non à generante. Id cōstat ex dictis in Phys. disp. 1. 3. sect. 2. & hic disp. 5. sect. 1. Et quidem de potētijs materialibus est certum: quia aqua producit in se suas potētiæ, frigus videlicet, & humorem, vt dictum est supra loco proxime citato (quod intelligendum est quoad gradus, qui non prærequiruntur ex parte materiæ vt dispositiones ad recipiendam formam substantialem aquæ) ergo idem dicendum erit de potētijs materialibus animæ. Et ratio à priori est: quia æquam virtutē habet anima; ac generans, & est magis applicata: cur ergo nõ producat in se suas potētiæ? Secundo: quia generans, si sit eiusdē speciei, non potest eas producere extra se, vt diximus ibidem: ergo eas producit anima, cuius sunt propriæ. Idem dicitur de potētijs spiritualibus, quia non est maior ratio harum, quàm illarum.

66 Obijcies: si anima esset effectiua suarum potētiarum, eas semel corruptas recuperaret semoto agente cōtrario: atqui nunquam eas recuperat, vt experientia constat: ergo non habet virtutē effectiuã earũ. Respondetur, quod, si potētiæ spirituales auferrentur animæ, & postea ipsa relinqueretur

sua

suæ naturæ, illas sine dubio recuperaret. Potētiæ verò materiales duobus modis corrumpi possunt: primo ex corruptione organi requisiti ad earũ conseruationem, & tunc nõ possit eas animus recuperare, quia non potest organũ omnino corruptũ iterum producere, sicut non potest brachiũ semel abscissum denuo acquirere. Secundo ex introductione alicuius contrariæ qualitatis destruentis dispositionem requisitã in organo ad potētiæ conseruationē. In hoc ergo casu, si, introductã eã qualitate, remaneret dispositio sufficiens, vt anima conseruaretur in ea parte materiæ, posset suam potētiã recuperare, semoto agente cōtrario; secus, si anima illi vnita non perseueraret, quia non potest potētiæ suas producere, nisi in subiecto, quod informat, vt de aqua dicebamus eã disp. 5. sect. 1.

67 Dico 2. potētiæ spirituales, vt sunt intellectus, & voluntas, in sola anima rationali recipiuntur; corporeæ verò in toto cōposito. Primũ constat: tum quia comitantur animã separatã: tum etiã quia formæ spirituales nõ possunt ex natura rei dependere à subiecto corporeo; alioquin essent ex natura rei impenetrabiles remorē, ac per consequens corporeæ: ergo subiectari debent in sola anima spirituali. Quod verò potētiæ materiales, seu corporeæ, subiectentur in toto cōposito, probatur fundamentis, quibus idem probauimus de sensationibus sup. sect. 2. vbi adduximus S. Tho. id asserentē de potētijs,

Anima sola est causa efficiens potētiarum.

68 **S**ecunda difficultas est: an omnes potētiæ vitales producantur immediatē ab anima sola, vel an aliquæ medijs alijs producantur? Respondeo, omnes à sola anima efficiēter produci, quia sola anima est sufficiens causa ad illas producēdas. Dices: actus intellectus requiritur ex parte animæ ad producendũ actum voluntatis: ergo & intellectus ad producendam voluntatē. Nego consequentiam. Disparitas est: quia intellectio est cōditio applicans obiectum voluntati, vt amorē circa illud eliciat, & ideo prærequiritur ad amorē; at verò intellectus nullo modo applicat obiectũ, vel quidquam aliud animæ, vt voluntatem eliciat. Vnde non est, cur dicatur esse cōditio ad illam producendam. Neque potest esse causa; quia sola anima sufficit.

69 Dices: cur non poterit intellectus solus voluntatem producere? Respondeo, quia ex vna parte nobis constat, essentiam esse rationem suarum proprietatum, & ad eam pertinere illarum productionem; ex alia verò nullum adesse fundamentum ad asserendum, intellectum habere virtutem proximam producendi adæquatē voluntatem: cur ergo illi tribuemus hanc virtutem, & auferemus animæ, cuius proprium est suas proprietates producere?

An potentia possint existere sine anima?

70 **T**ertia difficultas est: an potentia possint existere sine anima? Circa quam D. C. I. Potentia non possunt existere naturaliter sine anima. Nullus est, qui de hoc dubitet. Probat: quia vel deberent existere eductæ è subiecto non vitali, vel productæ per creationem. Non hoc vitium, quia creatio rei ex se educibilis neque cadit sub potentiam agentium naturalium, neque Dei ut authoris naturæ, ut cōcedunt omnes. Non primum, quia neque visus est agens naturale, quod potentiam vitalem possit educere è subiecto non vitali, ut constat; neque Deus ut author naturæ id efficere potest: quia Deus ut author naturæ nihil producit, nisi vel secundum exigentiam rerum productarum, vel ad exigentiam aliarum rerum naturalium: sed non est secundum exigentiam potentiarum vitalium produci in subiecto non viventi, ut constat, neque est quidquam aliud in serie rerum naturalium exigens talem productionem: ergo, &c.

71 **D**ico 2. Omnes potentia animæ tam spirituales, quam materiales possunt supernaturaliter existere sine anima. Ratio est: quia neque se ipsis pendent ab anima; neque se ipsis illi uniantur, ut diximus initio huius sectionis: cur ergo non poterunt produci à Deo per creationem, sicut producitur quantitas Eucharistica? Sed ro-

gas: an, potentia omnibus miraculose ab anima separatis, conservaretur ipsa anima ex natura rei, vel necessarium esset novum miraculum ad eius conservationem?

72 **R**espondeo sub distinctione. Vel enim separarentur potentia, ita ut anima ex natura rei possit alias in se ipsa producere, aut separatas sibi adiungere, vel non. Si hoc vitium? non posset ex natura rei conservari anima, quia ex natura rei esset inepta ad operandum, ac per consequens cessaret finis conservationis illius. Si dicatur primum? posset conservari ex natura rei, etiam si miraculose impediretur, ne illas produceret: quia, cum in eo casu non esset ex natura rei inepta ad operandum, non cessaret finis conservationis eius; atque adeo, si quidquam aliud non adesset exigens eius destructionem, conservaretur ex natura rei. Vide, quæ diximus in Phys. disp. 2. à num. 125.

An potentia vitales possint recipi in subiecto non vivente?

73 **Q**uarta difficultas est: an potentia vitales possint supernaturaliter educi ex subiecto non vivente; ut, ex ligno, & lapide, ac illi uniri? Respondeo, id non implicare ex prædicato vitalitatis potentiarum: quia vitalitas potentiarum non consistit in eo, quod actu sint in vivente; sed quod ex natura sua petant in illo esse, ut comprincipia ad ope-

operationes vitales; atqui hoc haberent, etiam si de facto essent in subiecto extraneo, ut constat: ergo non repugnat ratione vitalitatis potentiarum. An verò ex alio capite repugnet, nempe ex eo, quod non detur virtus nativa intrinseca in ligno, & lapide ad illas recipendas? pro neutra parte est aliquod, vel esse fundamentum. 74 **D**ices: si sensus, & appetitus unirentur lapidi, constituerent illum sensitivum, & appetitivum: hoc autem repugnat, ergo & illud. Maior videtur certa: quia non possent non tribuere illi suum effectum formalem, qui est constituere sensitivum, & appetitivum. Nego maiorem: neque enim necessarium est, quod forma tribuat subiecto, in quo est, omnes effectus formales, quos potest; sed sufficit, quod illi aliquem tribuat, ut diximus supra sect. 2. sensus autem existens in lapide illum constitueret habentem potentiam sensitivam; non verò constitueret sensitivum, quia lapis est incapax huius effectus.

An potentia materiales possint esse in subiecto spirituali?

75 **Q**uinta difficultas est: an potentia materiales possint supernaturaliter recipi, & uniri subiecto spirituali; & è contra potentia spirituales subiecto materiali? Respondeo, id non repugnare ex prædicato spiritualitatis, aut materialitatis: quia de ratione accidentis materialis non est, quod actu se ipso recipiatur; sed

quod ex se petat recipi in subiecto materiali; & de ratione accidentis spiritualis non est, quod de facto se ipso recipiatur; sed quod ex se petat recipi in subiecto spirituali, hoc enim sufficit, ut hoc sit penetrabile; & illud impenetrabile ex natura rei: atqui hoc non auferretur ex eo, quod de facto recipere tur in subiecto diversi ordinis, ut constat, ergo nulla sequitur implicatio ratione spiritualitatis, aut materialitatis.

76 **U**nio tamen, & receptio ram potentia materialis in subiecto spirituali, quam potentia spiritualis in subiecto materiali, esset corporea; quia ad hoc, ut sint impenetrabiles ex natura rei, sufficit, quod vnum ex extremis, quæ intrinsece efficiunt, sit corporeum, ut diximus supra sect. 2. n. 3. An verò in subiecto materiali detur de facto virtus nativa intrinseca ad recipiendam potentiam spirituales; aut, è contra in subiecto spirituali ad recipiendam potentiam materialem? non est fundamentum, unde vna, vel altera pars contradictionis colligatur.

An potentia separata ab anima haberent perfectam positionem?

77 **S**exta difficultas est: an potentia ab anima separata, & non coniuncta alteri subiecto haberent modum positionem perfectam? Pro responsione noto, duplicem modum positionem perfectam excogitari posse in potentia super-

superadditis: vnum oppositū educationi, per quā ex natura rei constituuntur in subiecto receptionis: alterum oppositum vnioni, per quā constituuntur in subiecto informationis. Ad primum pertinet, rem producere independentem à subiecto recipiente, & ideo talis modus perfectitatis nihil aliud est, quā creatio. Ad secundum pertinet, facere rem incommunicabile subiecto informationis, & ideo est quasi complementum intrinsecum formæ separatae: per quod intrinsecè completur in suo esse pro eo statu. Hoc posito.

78 Certum est, potentias separatas habituras fore primum modum perfectitatis, creationem videlicet: quia non possunt conseruari separata à subiecto, nisi per actionem independentem à subiecto: hæc autem est creatio: ergo, &c. Quod ad secundum modum perfectitatis attinet.

79 Dico 1. talis modus non repugnat potentijs ex prædicato accidentis. Ratio est: quia non est de essentia accidentis realis actu informare subiectum; sed exigentia talis informationis: hæc autem non auferretur per modum illum perfectitatis: ergo nulla sequeretur implicatio contra rationem accidentis ex eo, quod talis modus de potentia Dei absoluta (de hac enim loquimur in presenti) daretur potentia separata. Cõfirmatur, quia non minus opponitur educationi creatio, quā secundus ille modus perfectitatis opponitur informationi potentia, quam afficeret:

ergo, sicut per creationem non auferretur exigentia intrinseca potentia separata erga educationem, vt concedunt omnes; ita neque per secundum illum modum perfectitatis auferretur exigentia intrinseca ipsius potentia erga vnionem, seu informationem.

80 Dices 1. modus ille perfectitatis esset accidens, cum esset extra conceptum substantia: deinde non esset accidens, cum non afficeret substantiam; sed potentiam accidentalem: ergo implicat talis modus. Respondeo, fore accidentis absolute: quia ad rationem accidentis nõ requiritur, quod sit affectio substantia: sed quod sit affectio alicuius taliter, vt non sit de integritate substantia: hoc enim sufficit, vt distinguatur à primo ente, in quo ratio substantia:, prout opponitur accidenti, consistit, vt diximus in Log. disp. 16. sect. 1. Et quidem si hoc argumentum vim haberet contra modum illum perfectitatis, vim etiam haberet contra creationem potentia separata, quia talis creatio non afficit substantiam; sed potentiam accidentalem.

81 Dices 2. omnis forma habet vt *quo id*, quod tribuit subiecto vt *quod*; ergo, cum ille modus perfectitatis tribueret potentia esse incommunicabile vt *quod* subiecto informationis, ipse deberet esse incommunicabilis vt *quo* eidem subiecto informationis: at hoc est impossibile, cum talis modus non possit suum effectum formale tribuere potentia, nisi illi cõmunicetur vt subiecto informationis: er-

80

go est impossibilis talis modus. Respondeo, formam habere vt *quo* effectum illum, quem subiecto tribuit vt *quod*; nõ alium modum autem perfectitatis non tribueret potentia separata hoc, quod est esse incommunicabile illi (id enim potentia conuenit ratione propria entitatis) sed subiecto extraneo. Vnde ipse modus perfectitatis non deberet esse incommunicabilis vt *quo* ipsi potentia; sed subiecto extraneo. Quod quidem haberet, quia, eo ipso quod separaret potentiam à subiecto extraneo, ipse etiã separatus esset ab eodem.

82 Dico 2. magis violentum esset potentia separata habere modum illum positiuum perfectitatis, quàm illo carere. Ratio est clara: quia modus iste positius est cõtra naturalem inclinationem potentia separata; opponitur enim vnioni, in quã ipsa adhuc producta per creationem inclinatur ex natura rei: ergo magis violentum est illi talẽ modum habere, quàm illo carere. Dices: magis connaturale est animo rationali separato, habere modum positiuum perfectitatis oppositum vnioni, in quã inclinatur ex natura rei, quàm illo carere: ergo magis cõnaturale erit potentia separata habere modum illum positiuum perfectitatis (etiã si opponatur vnioni, in quã inclinatur ex natura rei) quàm illo carere.

83 Nego consequentiã. Disparitas est: quia modus perfectitatis anima datur ipsi, vt loco vnionis cõpleat illã in ordine ad eliciendas operationes, quas ex natura rei elicit in statu separationis, vt dice-

mus disp. ult. & ideo talis modus debet esse connaturalis anima: nõ cõstatur: at modus perfectitatis potentia separata non posset illi deservire ad eliciendas operationes vitales, ad quas ipsa potentia ordinatur ex natura rei; quin potius impedimento illi esset ad eas eliciendas: quia nõ potest eas elicere, nisi in cõsortio anima, vt diximus supra sect. 1. atqui non potest eas elicere in cõsortio anima, nisi illi vnita sit; quia, cum vtraque operetur vt principium vitale, debet operari per actionem immanentem per se; non esset autem actio immanens per se, nisi ambæ essent vnite, vt hac ratione, vel maneret actio in vtraque, vel si in vna solum, saltem maneret in eodẽ cõposito cõ alia. Hinc fit, illũ modum perfectitatis esse omnino repugnantem potentia ex natura rei, vt potest qui impedit positiuẽ cõnaturalem statum illius, & operationes, ad quas ex se ordinatur.

DISPUTATIO VII.

De Speciebus intentionalibus.

1 ANtequam ad potentias anima in particulari descendamus, oportet agere de speciebus intentionalibus impressis: tũ quia potentia cognoscitiuis generaliter deservit ad proprias operationes eliciendas: tũ etiã quia notitia harũ specierũ nõ parũ conducit ad ea, quæ de singulis potentia dicenda sunt. Species intentionalis dicitur ab animasticis quædam qualitas, quæ

potentijs cognoscitivis obiectum repugnat. Dicitur autem intentio- nalis sumpta denominatione ab ipsis potentijs cognoscitivis, quæ per proprios actus intendere, seu attendere dicuntur ad obiecta.

2. Porro representatio hæc intentionalis est duplex. Alia est actualis, quæ representat obiectum per modum actus illud exprimentis, seu declaratis potentia: de hac agemus infra. Alia est virtualis, seu habitualis, quæ potentia complet in ordine ad producendam actualē. Hæc dicitur species, seu representatio impressa, quia potentia imprimitur ab obiecto; & est propria materia huius disputationis, in qua ea solum discutemus, quæ communia sunt speciebus omnium potentiarum, acturi postea, dum singulas potentias seorsim explicemus, de ijs, quæ propria sunt singularum.

SECTIO I.

De existentia, & natura specierum impressarum.

3. **M**ulti sunt, qui species impressas omnino negant. Alij, qui in omnibus potentijs cognoscitivis eas absolute concedunt. Alij, eas tribuunt potentijs spiritualibus; non verò materialibus. Alij, denique e contra, materialibus; non verò spiritualibus. Non immorabor in his sententijs futuratis; quia ex ijs, quæ dicemus, manifestum fiet, quid contineant veritatis. Videantur P. P. Conim. hic cap. 6. quæst. 2. & P. Tolet. quæst. 33.

4. Constat ergo experientia, dari huiusmodi species. Primo: quia, si inter obiectum, & potentia visivam interponatur corpus ali- quod opacum, non videtur obiectum: quod aliud provenire nequit, nisi ex eo, quod illud obiectum producebat aliquid per medium in potentia, quo innubatur ipsa potentia ad elicendam visionem, postea verò illud non producit propter obstaculum interiectum. Secundo: quia obiectum melius videtur ad minorem distantiam, quam ad maiorem; imò & aliquando propter nimiam distantiam non videtur; ergo ex eo est, quia obiectum aliquid producit, quo innubatur potentia ad elicendam visionem, quod quidem non potest producere, nisi ipsa potentia intra propriam spheram contineatur; nam alias non esset; cur distantia, aut propinquitas obiecti cõduceret ad elicendam, vel non elicendam visionem.

4. Tertio probatur experientia speculi, in quo videmus obiecta à tergo existentia, quod fieri non posset, nisi obiecta aliquam speciem sui producerent in speculo, quæ reflectente usque ad potentiam visivam inuenerit ipsa potentia visiva ad elicendam visionem obiecti. Quarta probatio sumitur ex perspicillis, quibus augentur vires potentia debilis, ut ea, quæ nullatenus, aut imperfecte, & confuse sine illis videt, perfecte, & distincte medijs illis concipiat; nisi enim per cõspicilla traiceretur species ab obiecto producta, quæ in illis ratione densitatis, aut alterius dispositionis vires acciperet ad producendam in potentia visiva

aliam

aliis sibi similem intensiore; quam alioqui produceret, si in aere raro recepta esset; certe non esset; cur perfecte illis perciperetur obiectum per cõspicilla, quam sine illis. Dicamus ergo dari species ab obiecto productas.

6. Dices 1. lucem existentem in medio, & in potentia visiva concurrere cum ipsa potentia ad elicendam visionem obiecti distantis, atque adeo non esse necessarias species. Sed contra, non tunc tempore per medium tenebrosam videmus lumen maxime distans: ergo saltem in hoc casu non potest lux medijs, cum nulla sit, concurrere cum potentia ad videndum illud obiectum. Secundo: existentes in angulo cubiculi videmus lucem à Sole productam in cubiculo per fenestram, & tamen non videmus ipsum Solem: ergo lux medijs non potest esse ratio videndi obiectum distans; alioqui, visa luce diffusa per totum cubiculum usque ad potentiam, non posset non videri Sol, à quo procedit.

7. Dices 2. potentia visiva est talis natura, quæ, si nullum corpus opacum interiectum sit neque obiectum maxime distans, illud videat, & ideo remotio corporis interiecti, & approximatio obiecti non requiruntur ex eo, quod producenda sint species in potentia; sed quia sunt conditiones necessariae, ut potentia visiva eliciat visionem. In primis boni philosophi non est, e. l. quæ experimur, in occultas rerum naturas referre, quando alias ratio facili, & expedita potest as-

signati. Quod quidem in presentia fiet, si ponamus species ab obiecto productas. Secundo: si approximatio obiecti, aut remotio corporis interiecti non cõducerent ad species producendas in potentia, certe necessariae non essent ad elicendam cognitionem: quia postquam semel habuimus notitiam alicuius obiecti, postea recordamur illius absentis; imò & iam corrupti, ergo approximatio obiecti non requiritur solum ut conditio ad elicendam cognitionem; sed requiritur ad producendam speciem, quæ & tunc determinet ad producendam primam cognitionem, & postea perseverans in memoria adiuvet ad recordationem. Hæc de existentia specierum.

Species non sunt eiusdem naturæ cum obiectis.

8. **M**aior difficultas est circa earum naturam. Pro cuius explicatione observo 1. species non esse eiusdem speciei, & naturæ cum suis obiectis. Id est contra Durand. in 2. dist. 3. q. 6. n. 11. & Valles. lib. 2. Cõtrou. c. 28. qui afferunt, species sensuum externorum esse eiusdem speciei cum suis obiectis. Probatur ergo nostrum assertum 1. quia species albedinis representat nobis albedinem; seu albedo; neque enim per albedinem huius parietis quantumvis approximata potentia cognoscimus albedinem illius, ut experientia constat: ergo species albedinis non est eiusdem speciei cum albedine. Secundo: quia albedo,

do, & ingredo sunt contraria, vt omnes concedunt; secus species illarum, quia in eodē medio sunt simul defacto species albedinis, & nigredinis in gradibus intensis; contraria verò non possunt esse simul secundum gradus intensos in eodem subiecto; ergo, &c.

9 Tertio; quia species producuntur in aere, in qua produci nō possunt albedo, & nigredo: ergo non sunt eiusdem rationis cū suis obiectis. Antecedens quoad primā partem conceditur ab omnibus, Quoad secundā verò cōstat experientia. Et ratio est: quia albedo, & nigredo sunt qualitates secundae resultantes ex certo temperamento primarū, quod quidem non inuenitur in aere, & propterea nō producitur in illo. Quarto: quia species hominis esset essentialiter homo, & species lapidis essentialiter lapis: atq; adeo in intellectu nostro, & in intellectu Angeli essent simul defacto omnia ea corpora, quorū species in eis simul adferuātur: hoc autem quis nō rideat, & irrideat?

10 Obijcies: species coloris videtur sicut ipse color (& idē est de reliquis speciebus) ergo est eiusdē speciei cum colore. Consequētia videtur bona. Antecedens autem probatur ex triplici experientia. Prima est: quia in speculo ē regione posito video me ipsum, & tamē ego non sum in speculo; sed solū mea species: ergo species mea videtur. Secunda, quando lux per velū, seu vitrū rubrū transmittitur in oppositū parietē, ipse paries apparet ruber; atqui in pariete nil aliud

datum, ratione cuius videri possit ruber, nisi species ruboris: ergo eū videtur in pariete. Tertia, quādo in obscurū cubiculū ingrediuntur radij Solares per vitrū certo quodāmodo dispositū, per quod ingrediuntur etiā species auiū, hominū, & aliorū, quae ē loco, vbi vitrū est, videri possunt; si radius per vitrū ingrediens in papyro aliquā excipitur, ea omnia quorum species in cubiculū ingrediuntur, videtur in papyro, ac si reuera in illa existerent; atqui nil est in papyro, ratione cuius videri possint, nisi species: ergo videntur eorū species. Ex quo rectē videtur colligi species esse eiusdem rationis cum colore, quem representant.

11 Ad obiectionē nego primū antecedens. Ad probationē sumptā ab experientia speculi respondeo, me ibi nō videre speciē meā, sed me ipsum solū; quia licet ibi non existā, mitto tamē speciē meā ad speculū, quae inde reflectens ad visum me representat, ac si in speculo existeret; quia eius est naturae species, quae in ea parte representat obiectū, a qua produci incipit, vel reflecti. Hęc solutio maxime cōfirmatur 1. ex eo, quod si speculū sit perfectē diaphanū non representatur obiectū in eius superficie; sed intra ipsum in ea distātia, qua obiectū distat ab illo; si autem videretur species, videretur quidē in superficie speculi, in qua recipitur, & non vltra ipsum. Secundo: si species in speculo videretur, quāto speculū esset parvū, parua quidē species videretur (quantū

uis

uis magnū esset obiectū: a quo pro cedit) quando quidē species maior esse non potest, quā speculū, in quo recipitur: atqui contrariū cōstat experientia, quā nouimus; quod, si magnū sit obiectū, magnū quidē representatur intra speculū, vel saltem non adeo parvū, ac ipsum speculū: ergo obiectū ipsū videtur in speculo, & nō ei species.

12 Idē dico ad alias duas experientias: ex eo enim videtur rubor in pariete illuminato per vitrū rubrū; & aues, ac colores in papyro, in qua excipitur radius per vitrū ingrediens, quia ab eo incipit reflexio specierū representantiū ea obiecta. Apparent verò prae dicta obiecta in superficie corporis; a quo reflectuntur species, & non intra illud; quia reflexio in diuersis corporibus fit diuerso modo, iuxta diuersam dispositionē illorū. Vnde sicut in nonnullis speculis ob certā eorū dispositionē ita reflectuntur species, vt appareat obiectū latius, longius, aut breuius, quā in se est; sic etiā in pariete, & papyro propter peculiare eorū dispositionem fit taliter reflexio specierum, vt distantia obiecti nō adeo perfectē representetur, ac in speculo.

13 Dices: quando obiectū videtur per reflexionem, solū videtur per lineā oppositā illi, per quā obiectū directē producit speciē sui in obiecto, vt experimur in speculo: sed in praedictis casibus rubor videtur in pariete, & aues, aut colores in papyro per quācūque lineā, & ex quavis parte cubiculi; er

go tunc nō videtur obiecta per reflexionē specierū; sed ipsa species in obiecto recepta. Sed contra: simile argumentū potest fieri contra tuā sententiā; nā, ideo dicis videri speciē in charta, & in pariete, quia ex quacūque parte cubiculi videtur obiectum, ac si ibi existeret: sed per te in speculo etiā videtur species: ergo ex quacūque parte apparere debet obiectum, quasi existens in speculo.

14 Respondebis forsam, id referendū esse in diuersam dispositionem obiectantis, ex qua oritur, & quod species existēs in speculo nō possit speciem sui producere, nisi per vnā lineā, & quod species in pariete, aut papyro existens possit speciē sui per totā circūferentiam producere. Lubens admitto hanc solutionē; sed eadē adhibeo tuae obiectioni. Dico ergo, reflexionē specierū fieri in pariete, & papyro diuerso modo, ac in speculo propter diuersam horū corporū dispositionē: dispositio enim parietis est talis, quae, si recipiat species a colore, vndeque penetrato luce, vt cōtingit in casu posito, eas reflectat versus omnē partē: dispositio verò speculi est talis, quae determinata sit ad reflexionē specierū causandā per lineā tantū oppositā illi, per quam directē fuerunt productae ab obiecto, tam, quod dispositio corporis recipientis species, conducit, vt hoc, aut illo modo; vel per hanc, aut illam lineam reflectantur; est certū experientia, quā nouimus, in diuersis speculis diuerso modo videri idē obiectū, quod

aliud;

aliunde provenire nequit, nisi ex eo, quod ex diversa dispositione determinatur ad causas species in potentia per diversas lineas.

Species sunt similes suis obiectis.

15 **O**bservo 2. species esse similes suis obiectis. Id est apud omnes philosophos receptum, & desumptum est ex Arist. lib. de Memor. c. 1. ubi agens de specie sensibili, & intelligibili eam appellat imaginem, similitudinem, & picturam veluti delinearam in tabula; & lib. 3 de Anim. tex. 8. & 38. ubi docet, sensum, & intellectum debere fieri obiecta in potentia, ut horum cognitionem eliciant; ita tamen ut non debeant fieri obiecta ratione identitatis naturae specificae; sed ratione formarum, hoc est, specierum, quae propter similitudinem, quam cum obiectis habent, dicuntur esse ipsa obiecta. Et propterea lib. 2. text. 121. dixit, *sensum esse susceptivum formarum sine materia*, hoc est (ut explicat D. Tho. in eum tex. 108. 24. & communiter interpretes) esse susceptivum obiectorum, non suscipiendi entitates physicas eorum; sed solum species impressas, quae sunt ipsorum similitudines. Id, quod explicat exemplo satis idoneo desumpto ex cera, quae ab anulo aureo suscipit figuram in ipso expressam, non susceptam materia aurea. Sic etiam sensus dicitur recipere obiecta sensibilia, quia ab illis recipit species, quae sunt similitudines intentionales eorum,

licet ipsorum naturam physicam non participant. Augustinus etiam lib. de Genesi ad lit. cap. 23. species vocat similitudines in memoria reconditas, & idem docet lib. 15. de Trinit. cap. 12. ad finem, & cap. 27. in fine.

16 Hinc fit, species esse similitudines formales obiectorum, quia similitudo formalis obiecti est illa, per quam proprium ipsius subiectum fit simile obiecto: sed per speciem fit potentia cognoscitiva similis obiecto, ut probatum est ex Arist. & S. August. ergo est similitudo formalis obiecti. Id docet S. Thom. 1. p. q. 12. art. 2. Et hinc ortum habuit proloquium apud Peripateticos commune, quod antea satis celebre fuerat apud philosophos antiquos; *Nihil cognoscitur nisi a simili*; hoc est, a potentia praexistente cum specie illam reddente similem obiecto. Quam doctrinam satis illustravit Aegidius de Praesent. in suo opere de Beatitud. lib. 8. p. 1. quaest. 2. art. unico §. 2. & 3. ubi plures adducit pro hac sententia.

Species impressae sunt representationes formales obiectorum.

17 **O**bservo 3. species esse representationes formales suorum obiectorum. Ita PP. Conn. 3. de Anim. c. 8. q. 4. art. 1. ad 1. & 2. & Aegid. de Praesent. supra q. 4. art. 3. §. 5. num. 20. ubi plures adducit. Quod sint representationes, facile probatur: quia species,

ut

ut dictum est, sunt similitudines obiectorum non per identitatem specificam; quia haec non datur inter speciem, & obiectum, ut probatum est: ergo per representationem; quia, ut scilicet, obiectum representat. Patet consequentia: quia non potest alia similitudo excogitari in specie respectu obiecti. Quod vero sint representationes formales obiectorum, probatur: quia eo modo representant obiectum potentiae, quo istam reddunt similem obiecto: sed reddunt illam similem per informationem, ut dicebamus num. praeced. ergo & illi representant obiectum per informationem: ergo sunt representationes formales obiecti. Patet haec ultima consequentia: quia ea dicitur representatio formalis, quae formaliter representat obiectum: ea autem representat formaliter obiectum, quae representat ut forma per sui informationem.

18 Dices: Si species esset formalis representatio obiecti, redderet potentiam formaliter conformem suo obiecto: ergo redderet illam formaliter cognoscentem. Patet consequentia: quia esse potentiam formaliter cognoscentem nihil aliud est, quam esse formaliter conformem suo obiecto. Secundò per speciem sufficienter proponeretur obiectum voluntati: ergo, positam specie impressa, non esset necessaria cognitio obiecti, ut voluntas ferretur in ipsum obiectum: hoc autem dici nequit: ergo &c. Ad primum distinguo antecedens: redderet potentiam forma-

liter conformem obiecto habitualiter, seu per modum habitus, concedo: actualiter, seu per modum actus, nego antecedens. Et deinde nego consequentiam: quia esse potentiam formaliter cognoscentem, non est habere obiectum ut cumque formaliter representatum; sed ita, ut sit formaliter representatum per actum, qui dicitur expressio obiecti.

19 Id explicari potest exemplo ab omnibus recepto: in intellectu enim datur habitus scientiae, seu, quod idem est, scientia habitualis; & actus scientiae, seu, quod idem est, scientia actualis, & per utrumque redditur intellectus formaliter sciens, ut admittunt omnes; cum hoc tamen discrimine, quod per scientiam habitualement redditur formaliter sciens tanquam per habitum; per scientiam vero actualem tanquam per actum exprimentem, seu declarantem obiectum ipsi intellectui. Unde oritur aliud discrimen, quod, qui solum habet habitum scientiae, non dicitur habere actu notitiam expressam, aut explicationem obiecti, neque formaliter actu dirigi ad amandum, seu opus aliquod exercendum; secus, qui habet actum scientiae. Idem ergo dicendum est de specie impressa, & de cognitione actuali: utraq; enim representat formaliter obiectum: illa tamen solum per modum habitus determinantis potentiam ad actualem expressionem obiecti, & ideo dicitur imago habitualis, & impressa; haec vero per modum actus

ex-

experimentis, & declarantis obiectum potētiae, & ideo dicitur imago actualis, & expressa obiecti. Unde illa non sufficit, ut vel potētia reddatur cognoscens, vel obiectum sufficienter propositum. Voluntati ad eliciendum amorem; secus hæc, quia, cum voluntas sit potentia sibi non exprimens obiectum per proprium actum, est necessarium, quod illi explicetur, & declaratur obiectum per aliquid aliud; cum autem obiectum non exprimat per speciem; sed per actum intellectus, non sufficit ad amorem quod obiectum representetur per speciem impressam; sed est necessarius actus intellectus. Secus res se habent in intellectu, quia, cum is per suum actum sibi exprimat obiectum, non indiget aliâ representatione antecedente præter illam, quæ fit per speciem impressam. Ex his constat ad secundum adductum in obiectione.

20 Sed rogas: qua ratione potest dici obiectum representari formaliter potētiae per speciem tamquam per habitum? Facile me expediam exemplo scientiæ: nam qui habet habitum scientiæ, dicitur esse formaliter sciens; non alia de causa, nisi quia habet qualitatem, quæ potētiam intellectiuam reddit facilem ad eliciendam actualē notitiā obiecti. Idem dico in nostro casu, nempe speciem impressam, per modum habitus representare formaliter obiectum potētiae: quia ita illam informat, ut eam determinet ad actualē cognitionem obiecti.

Nonnulla consuetaria.

21 **E**X dictis fit 1. species impressas non esse substantias; sed accidentia: quia id, quod ex natura rei aduenit substantiæ iam completæ in suo esse substantiali tanquam forma illius, non potest esse substantia; sed species adueniunt viventi iam completo in suo esse substantiali tanquam formæ illius; ergo non sunt substantiæ. Maior probatur: quia antequam mihi adueniat species albedinis, sum completus in esse substantiæ: quis hoc dubitet? Fit 2. species pertinere ad prædicamentum qualitatis, quia non ad quantitatem; alioquin subiectari non possent in potētia cognoscitivâ habere quantitatem; quia forma debet penetrari cum suo subiecto, & una quantitas non potest penetrari cum alia; deinde non possunt pertinere ad aliud prædicamentum accidentium; ergo pertinent ad qualitatem.

22 Fit 3. species sensibiles esse corporeas; intelligibiles verò spirituales. Ratio est: quia species sensibiles ex natura sua afficiunt animam prout existentem in corpore; intelligibiles verò animam secundum se, & propterea hæc penetraverunt in animam separata à corpore; secus illæ: ergo illæ sunt ex natura sua impenetrabiles, & hæc penetrabiles: ac per consequens illæ corporeæ, & hæc spirituales. Ex hucusque dictis satis constat, quid sint species intentionales impressæ; sunt enim qualitates impressæ debite potētiae cognoscitivæ,

uæ, ut illi representent formaliter obiectum tanquam habitus determinantes ad ipsius obiecti cognitionem.

SECTIO II.

Quæ ratione concurrant species impressæ ad cognitionem?

23 **E**st, species intentionales necessarias esse in potētia cognoscitivâ ad eliciendam cognitionem. Explicandum restat, quæ habeant concursum in ipsam cognitionem. Et prima sententia, quæ valde communis est inter Philosophos & Theologos, affirmat, speciem actuè concurrere ad cognitionem. Ita P. Fonseca. 1. Metaph. cap. 2. quæst. 3. sect. 6. §. Præterea formæ. P. Molina. 1. p. q. 12. art. 1. d. 2. P. Vazq. ibidem disp. 48. c. 4. P. Suarez. lib. 2. de Attrib. Negat. c. 12. P. P. Connimb. 2. de Anim. c. 6. q. 2. art. 3. ubi adducunt S. Thom. 1. p. q. 56. art. 1. & alibi pluries, Ægidius de Present. sup. q. 3. art. 4. §. 2. ubi plures adducit pro hac sententia. P. Hurt. hic disput. 12. sect. 4. & P. Arriag. disp. 4. sect. 3. subf. 6. Hi tamen auctores non defendunt eodem modo hanc sententiam. Nonnulli enim, ut asserit Ægid. art. 5. §. 1. dicunt, eam esse causam efficientem adæquatam; quia putant, intellectum non concurrere immediatè ad cognitionem. Sed horum placitum satis impugnatum est disput. præced. ubi probavimus, animam immediatè concurrere ad operationes vitales. Reliqui verò docent, speciem esse causam physicam in-

adæquatam concurrentem immediatè simul cum potentia cognoscitivâ ad eliciendam cognitionem.

24 Plerique ex his auctoribus ex eo probant hanc sententiā, quia in cognitione huius obiecti dantur duæ formalitates nempe, & quod sit cognitio, & quod sit talis obiecti. Prima respondet potētiae, quia hæc ex se est determinata ad producendam cognitionem; secunda non potest respondere potētiae; cum ex se sit indifferens ad cognitionem huius, vel illius obiecti; ergo debet assignari alia concausa se habens ex parte talis obiecti, cui talis formalitas respondeat; hæc concausa non potest esse alia, nisi species; ergo immediatè concurrat ad producendam cognitionem.

25 Hæc ratio est inefficax: quia non magis indifferens est intellectus ex natura sua ad cognitionem huius, vel illius obiecti, quā voluntas ad amorem huius, vel illius obiecti; sed voluntas non determinatur ad amorem huius per aliud cōprincipiū immediatè cum illa concurrens; sed solū per cognitionem ut conditionem applicantem illi obiectum, ut concedunt aduersarij; ergo neque intellectus, ut determinatur ad huius obiecti cognitionem, indiget cōprincipiū cum illo immediatè concurrere; sed solū conditione aliqua illi applicante hoc obiectum. Confirmatur: quia agentia physica ex se indifferencia ad agendum in hoc, vel illo passu determinantur ad hoc

potius, quam ad illud per solam applicationem physicam: ergo agentia intentionalia ex se indifferentia ad hoc, vel illud obiectum determinabuntur etiam ad hoc per solam applicationem intentionalem.

26. Alij probant prædictam sententiam; quia cognitio est imago formalis, & expressa obiecti: ergo debet oriri efficienter ab ipso obiecto: non immediate, quia sæpe est distans: ergo mediâ specie impressâ productâ in potentia ab ipso obiecto, ut vices illius subeat. Maior admittitur communiter à Philosophis, & Theologis; subscribentibus istis Augustino, Thomæ, Anselmo, & alijs. Patribus passim asserentibus; cognitionem esse imaginem obiecti; illis verò Aristoteli idem asserenti pluribus in locis. Consequentia constat ex definitione imaginis ab omnibus receptâ, quæ est: *Similitudo ad representandum expressa ab eo, quod per illam representatur*: & est desumpta ex Augustino lib. de Genes. ad litt. cap. 16. & lib. 81. quæst. quæst. 24. & ex D. Thom. 1. p. q. 35. art. 1. ubi ait: *sed neque ipsa similitudo speciei sufficit, vel figura; sed requiritur ad rationem imaginis origo, quia, ut August. docet in lib. 83. quæst. unum eorum non est imago alterius, quia non est de illo expressum.*

27. Pater Arriaga supra subsec. 5. putat, authores huius rationis manifestè petere principium; quia non est, unde probare possint, cognitionem esse imaginem obiecti,

nisi, quia est representatio expressa ab ipso obiecto: deinde probat exprimi ab obiecto, quia est imago illius; ergo committunt circulum vitiosum, & petunt manifestè principium in ea probatione. Cæterum isti authores non probant, cognitionem esse imaginem obiecti ex eo, quod oriatur ab ipso obiecto; sed id supponunt tanquam certum apud omnes Philosophos, & Theologos, qui ubique agunt de intellectione, eam vocant imaginem obiecti. Hoc vero supposito probant, exprimendam esse ab obiecto, quia imago exprimi debet ab eo, cuius est imago. Male ergo imponitur illis petitio principij, aut vitiosus circulus in ea probatione.

28. Ex alio tamen capite videtur mihi ea ratio non convincere id, quod intendunt isti authores, nempe speciem physicè concurrere ad immediate eliciendam cognitionem. Moneor; quia ad rationem imaginis nõ requiritur, quod physicè, & immediate procedat ab eo, cuius est imago; sed sufficit, quod ab eo procedat tanquam à dirigente, seu determinante causam immediatam illius. Id constat aperte in imagine artificiali, ad cuius expressionem non aliter concurrat obiectum, nisi mediâ cognitione sui existente in intellectu artificiali: hæc autem cognitio non concurrat physicè ad imaginem pingendam, sed moraliter tantum, proponendõ scilicet artifici modum, quò imago depingenda fit: ergo, licet cognitio non oriatur

im-

immediate ab specie tanquam à causâ physicè influente; sed solum tanquam à forma applicante obiectum, & determinante potentiam ad ipsam eliciendam, habebit omnia requisita ad rationem imaginis.

29. Confirmatur: quia habitus acquisitus non aliter concurrat ad actionem, nisi quatenus redit facilem potentiam ad illius productionem, ut dicemus infra; & nihilominus tribuitur illi actus tanquam efficienti: ergo, licet species vice obiecti nõ aliter ad productionem concurrat, nisi applicando obiectum, & determinando potentiam ad eam eliciendam, tribui poterit cognitio ipsi speciei, & obiecto tanquam efficienti: ergo id sufficit, ut cognitio dicatur exprimi ab obiecto.

30. Pater Arriaga aliter probat suam sententiam: quia, videlicet, cū cognitio sit representatio, & speculatio formalitatum obiecti, debet oriri à causâ in se continente omnes eius formalitates: sed potentia cognoscitiva nõ continet in se omnes formalitates obiecti, quia intellectus non continet primas qualitates, colores, elementa, &c.: ergo adiuvari debet ab alia causâ, in quâ tanquam in semine contineantur hæc formalitates; hæc est species: ergo ea concurrat physicè ad cognitionem. Nõ multum fidit huic rationi P. Arriaga; nec immerito: quia causa cognitionis vel debet continere physicè formalitates obiecti, vel intentionaliter solum. Si physicè? non sufficit species cum in-

tellectu ad causandam cognitionem, quia nulla ex illis continet physicè formalitates obiecti: si intentionaliter? est dicere, causam cognitionis esse similitudinem, seu representationem obiecti (neque enim aliud esse potest continere intentionaliter obiectum, nisi esse representationem illius) hoc autem probandum, & non supponendum erat ab isto authore, quia id est, quod negant aduersarij.

31. Deinde falsum est dicere, causam cognitionis debere in se continere formalitates obiecti. Primo; quia causa æquivoca non debet esse eiusdem rationis cum suo effectu: ergo, cum intellectus sit causa æquivoca cognitionis, non debet esse eiusdem rationis cum illa: ergo ex eo, quod cognitio sit representatio obiecti, non rectè inferitur, quod causa eiusdebeat esse similis eidem obiecto. Secundo; quia potentia cognoscitiva ut talis continet in se cognitionem ut talem: in hoc omnes conveniunt: sed cognitio ut talis est representatio, & explicatio obiecti: ergo potentia cognoscitiva ut talis continet in se representationem obiecti; atqui potentia cognoscitiva per se non continet formalitates obiecti: ergo iam datur causa continens representationem obiecti, quæ non contineat formalitates eiusdem obiecti.

32. Secunda sententia absolute negat, speciem impressam active concurrere ad cognitionem. Id docent de specie intelligibili.

K

gibili.

gibili. Iacobus, 3. de Anima, quæstion. 3. de Actu intellectus: §. *Mihi autem videtur*. Toletan. 3. de Anim. quæstion. 2. artic. 3. concl. 2. P. Tolet. 3. de Anim. capit. 7. quæst. 22. §. *Non tamen dicimus*; & idem docuerat de specie sensibili lib. 2. capit. 5. quæsti. 12. conclu. 2. & nonnulli recentiores. Dissentiunt tamen isti auctores circa modum concurrenti speciei. Nam P. Tolet. dicit, esse dispositionem quandam excitantem intellectum ad actum cognitionis: Iacob. docet speciem requiri, ut determinet, & specificet operationem cognoscentis aliàs indifferentis ad hanc vel illam cognitionem; Toletan. vero docet, speciem intelligibilem esse dispositionem existentem in intellectu possibili ad recipiendam cognitionem ab intellectu agente, à quo solo putat produci efficienter cognitionem.

33 Dico primò: species requiritur in potentia cognoscitiva ut conditio illi applicans intentionaliter obiectum tanquam præsentia intentionalis ipsius obiecti. Pro hac sententia adduci possunt auctores numero præcedente relati pro secunda sententia. Eandem tenent PP. Connimbric. loquentes de specie intelligibili 3. de Anim. capit. 8. quæstion. 4. artic. 1. ad primum & secundum; Ægid. de Præsentation. adductus supra num. 15. & quot quot cum eo ibi asserunt, species esse representationes

formales obiectorum.

34 Probat hanc conclusio: quia potentia cognoscitiva non potest versari circa obiectum, quin hoc præcedat intentionaliter ipsi applicatum per præsentiam intentionalem: sed obiectum applicatur intentionaliter potentia: per speciem tanquam per præsentiam intentionalem ipsius obiecti: ergo hæc requiritur ad cognitionem, ut conditio applicans obiectum. Maior est mihi certa: quia sicut agens physicum non potest physice operari in subiecto, quin hoc præcedat physice applicatum per præsentiam physicam; ita neque agens intentionale poterit operari intentionaliter circa obiectum, quin hoc præcedat intentionaliter applicatum per præsentiam intentionalem: & propterea voluntas, quæ est agens intentionale, non potest versari intentionaliter per proprium actum circa suum obiectum, quin hoc præcedat intentionaliter applicatum illi per cognitionem, quæ est præsentia intentionalis obiecti ipsius. Minor vero probatur: quia esse obiectum applicatum intentionaliter potentia per præsentiam intentionalem, nil aliud est, quam esse illi repræsentatum formaliter per repræsentationem formalem; sed ante cognitionem repræsentatur obiectum formaliter potentia per speciem tanquam per repræsentationem formalem, ut diximus section. præced. numer. 15. ergo ante cognitionem appli-

applicatur illi intentionaliter obiectum per speciem.

35 Dico secundo: species non est causa physica inadæquata cognitionis immediate concurrens cum intellectu ad eius productionem. Ita auctores secundæ sententiæ, & vehementer in hæc inclinatur P. Hurt. supra adductus pro prima sententia: ait enim ibi numer. 63. quod, si posset explicare modum concurrenti speciei tanquam conditionis, nullatenus admitteret concursum effectivum illius. Modum autem, quo potest concurrere species ut conditio, iam explicuimus supra exemplo habitus acquisiti. Probat hanc conclusio: quia nulla est formalitas in cognitione exigens immediatum cōcursum speciei: ergo non est adstruendus talis concursus. Consequentia est bona, quia non sunt multiplicandæ causæ sine necessitate. Antecedens vero probatur: quia, si aliqua esset, maximè ratio imaginis, aut ratio cognitionis talis obiecti: sed hæc non exigunt immediatum cōcursum speciei, ut probatum est contra primam sententiam: ergo, &c.

36 Dico tertio: species impressa, seu obiectum mediâ illâ concurrat ad cognitionem tanquam causa moralis, quasi moraliter influens in illam (causa moralis dicitur illa, cui secundum prudentum existimationem tribuitur effectus, ac si re verâ illum produxisset: sic combustio domus tribuitur applicanti ignem, occi-

sio Petri Ioanni illam suadenti, &c.) In hac sententia intelligo plures ex auctoribus, qui dicunt speciem concurrere effectivè ad intellectionem, & expresse Ægidius de Præsentia. pro prima sententia adductus ita se explicuit lib. 8. prima parte, quæstion. 3. artic. 8. §. 2. numer. 17. & 18. ubi ait, speciem intelligibilem complere virtutem intellectuam intellectus, non addendo illi virtutem aliquâ activam (putat enim, illum habere virtutem activam completam respectu intellectionis) sed determinando illam ad hoc, vel illud obiectum cognoscendum: quod quidem nihil aliud est, quam speciem concurrere tanquam conditionem applicantem obiectum potentia cognoscitivæ, & eam determinantem ad cognitionem huius, vel illius obiecti. Addit deinde hanc esse communem fere omnium explicationem satis significatam à Capreolo, Bañez, Scoto, & P. Fons.

37 Sic etiam explica Dionysius Thomam prima parte, quæst. 56. artic. 1. ubi ait: *Sicut enim calor est principium formale calefactionis in igne, ita species rei vise est principium formale visionis in oculo*: neque enim ita intelligendus est, ut species immediate concurrat ad visionem eo modo, quo immediate concurrat calor ignis ad calefactionem (alioquin sicut calor ignis est causa adæquata calefactionis sine concursu immediato ipsius ignis, ita species fiet causa adæquata

efficientis visionis sine concursu immediato potentie visiva, quod lingue est a. melius S. Thoma; & a bona philosophia, sed ita intelligendus est, ut velit, quod sicut calor est forma determinans ignem ad calefactionem; ita species est forma determinans potentiam ad visionem; cum hoc tamendiscrimine, quod calor determinet ad calefactionem, ut causa immediatè illam eliciens; species vero determinet ad visionem ut conditio applicans intentionaliter obiectum ad hoc, ut potentia visionem illius eliciat. Et eodem modo explicandus est S. Doctor ubique dixerit, speciem esse principium, & rationem agendi cognitionem.

38. Probatur ergo conclusio: quia iuxta communiorē opinionem, quam sequemur infra agentes de habitibus potentiarum, habitus acquisitus nullo alio modo concurrat ad actum, nisi quatenus potentiam inclinatur, & reddit faciliorem ad illum eliciendum, & tamen in communi omnium sententia actus scientie tribuitur habitui tanquam efficienti proprio illius: ergo, licet species nullo alio modo concurrat ad cognitionem, nisi applicando formaliter obiectum, & determinando potentiam ad illam eliciendam, id sufficere, ut in sententia omnium tribuenda sit illi cognitio tanquam efficienti proprio ipsius: ergo species se habet
ut causam moralis cognitionis.

SECTIO III: de
Ad qua nam obiecta, & in quibus potentijs requirantur spe-

39. **E**X dictis sectione præcedenti inferitur primò, speciem impressam, ut informantem solam, concurrere cum potentia cognoscitiva ad cognitionem. Ratio est facilis ex dictis: quia species non aliter concurrat ad cognitionem, nisi ut conditio intentionaliter applicans obiectum potentie; sed non applicat intentionaliter obiectum potentie, nisi ut illam informans: ergo solum, ut informans concurrat ad cognitionem. Minor constat: quia species non aliter applicat obiectum intentionaliter potentie, nisi representando illi formaliter ipsum obiectum tanquam imago intentionalis eiusdem obiecti: sed non aliter representat obiectum formaliter potentie, nisi eam informando, ut constat ex sect. 1.: ergo neque applicat obiectum intentionaliter potentie, nisi ut eam informans. Id magis confirmabitur num. 41.

40. Dices: eo ipso quod species sit contigua potentie, applicabit illi intentionaliter obiectum: ergo non est necessaria informatio ipsius speciei. Antecedens prob.: quia, eo ipso quod species sit contigua potentie, erit applicata illi similitudo intentionalis obiecti: ergo & ipsum obiectum erit intentionaliter applicatum ipsi potentie. Nego primum antecedens. Ad probationem distinguo antecedens:

simi-

Sect. III. Ad qua nam obiecta, & in quibus potentijs, &c. 149

similitudo intentionalis obiecti erit applicata potentie physice, concedo: intentionaliter, nego antecedens. Et deinde nego consequentiam: quia obiectum esse applicatum intentionaliter potentie, nihil aliud est, quam esse formaliter illi representatum; non autem representatur formaliter ante cognitionem, nisi per speciem informantem potentiam. Id explicari potest exemplo cognitionis, quæ quidem est similitudo intentionalis obiecti; & tamen non censetur hoc esse intentionaliter applicatum voluntati per cognitionem ex eo præcise, quod cognitio sit contigua voluntati, nisi illam informet iuxta meam sententiam; vel, iuxta aliorum sententiam, nisi informet saltem intellectum existentem in eadem anima, in qua existit voluntas: ergo idem dicendum erit de specie impressa.

41. Inferitur 2. nullum obiectum non unitum physice cognoscenti posse cognosci ex natura rei sine specie impressa ab illo distincta, quantumvis physice applicatum, imò & penetratum sit cum potentia cognoscitiva. Id constat ex Arist. in cuius sententia, ut vidimus sect. 1. potentia cognoscitiva non potest cognoscere suum obiectum, quin prius fiat ipsum obiectum: sed non fit ipsum obiectum per approximationem, seu penetrationem cum illo, ut constat: ergo per aliud debet fieri: hoc autem nihil esse potest, nisi species, quæ, dum potentiam reddit formaliter similem obiecto,

illam censetur facere quasi unum cum obiecto: ergo ad cognitionem eliciendam non sufficit applicatio physica obiecti nisi species eius sit in potentia cognoscitiva.

42. Et ratio à priori sumitur ex dictis: quia potentia cognoscitiva, ut potè quæ est agens intentionale, non potest versari circa suum obiectum per actum cognitionis, nisi obiectum præcedat intentionaliter applicatum ipsi potentie: sed obiectum non unitum cognoscenti non potest ante cognitionem intentionaliter applicari potentie, nisi per speciem impressam: ergo non potest ex natura rei cognosci sine specie impressa. Minor prob.: quia obiectum applicari intentionaliter potentie cognoscitive nil aliud est, quàm illi representari formaliter per imaginem intentionalem sui, ut dicebamus supra: sed ante cognitionem nulla datur imago intentionalis obiecti non uniti cognoscenti illud representans formaliter potentie, nisi species impressa: ergo, &c. Minor probatur: quia ipsum obiectum non potest se ipsum representare formaliter potentie, cum illam non informet, ut supponimus: neque est aliud, quod id possit præstare: ergo species hoc munus exercebit. Id, quod diximus de obiecto non unito cognoscenti dicendum est de quovis alio ipsi unito, si non informat potentiam elicitivam cognitionis; quia si illam non informat, non representabit illi formaliter obiectum, ut in simili dicebam de sensatione d. 6. se. 2.

K 3 Infer-

43. Infertur tertio, neque ipsas formas inherentes in potentia cognoscitiva posse cognosci ex natura rei sine specie impressa ipsarum: verbi gratia, calor inherens in potentia tactiva (demonstramus, quod in illa inheret) non potest sentiri, nisi per speciem impressam ipsius caloris. Ratio est: quia, ut paulo ante dicebamus ex Aristotele, non potest potentia cognoscere aliquod obiectum, nisi prius fiat ipsum obiectum: sed tactus non potest fieri calor per solam inhesionem ipsius caloris sine specie intentionalis: ergo, &c. Minor probatur: quia tactus per informationem caloris non fit calor entitativus, ut constat; neque fit calor ratione similitudinis, quam cum illo habeat, quia calor informans tactum non reddit illum sibi similem; ergo tactus per informationem caloris nullatenus fit ipse calor. Si vero tactus habeat speciem caloris, quae est similitudo intentionalis ipsius caloris, erit calori similis, & ratione huius similitudinis diceretur esse, aut fieri ipse calor; sicut imago Petri ratione similitudinis, quam cum Petro habet, dicitur esse Petrus.

44. Infertur quarto, non esse de ratione potentiae cognoscitivae, se ipsam cognoscere sine specie impressa sui realiter a se distincta. Ratio est: quia non est de ratione potentiae cognoscitivae se ipsam sibi intentionaliter representare: ergo neque se ipsam cognoscere sine specie sui.

Cōsequētia est bona: quia quaevis cognitio supponit obiectum applicatum intentionaliter potentiae cognoscenti, ut dictum est in superioribus. Antecedens vero probatur: quia anima rationalis non representat se ipsam sibi intentionaliter per modum habitus: ergo datur potentia cognoscitiva, quae se ipsam sibi neque habitualiter representet; ac per consequens non erit de ratione potentiae cognoscitivae, id munus exercere per se ipsam. Antecedens est mihi certum: quia, si anima rationalis se ipsam sibi habitualiter representaret, non esset, cur in statu coniunctionis cum corpore non posset intuitivae se cognoscere, quia ex una parte habet virtutem completam effectivam suae intuitionis; ex alia vero parte esset sibi ipsi intentionaliter applicata: quid ergo illi deesset ad sui intuitionem eliciedam?

45. Dices: proprium est animae pro hoc statu cognoscere abstractivae, & per species alienas obiecta non percepta per sensus: ergo non debetur illi concursus ad sui intuitionem eliciedam pro hoc statu, etiam si ipsa sit sua species intuitiva. Sed contra: non minus proprium erat animae Christi Domini secundum se sumptae, obiecta cognoscere abstractivae pro hoc statu, quam est proprium aliarum animarum: sed anima Christi Domini susceptis speciebus intuitivis obiectorum existentium (quae defacto illi datae fuerunt, ut Theologus ediscas) petebat concursum

Sectio. III. Ad quae nā obiecta, & in quibus potentijs, &c. 151

cursum ad eorum intuitionem eliciedam, saltem quando ipse volebat ea intueri, ut concedit Theologus: ergo, si anima nostra esset species intuitiva sui ipsius, deberetur illi concursus ad sui intuitionem eliciedam, saltem quando ipsa vellet eam elicere.

46. Itaque duo hic consideranda sunt: & quod animae debeatur species intuitiva sui pro hoc statu; & quod, eā posita, debeatur animae concursus ad sui intuitionem eliciedam. Hoc secundum debetur animae, ut constat ex dictis de anima Christi Domini. Unde si anima esset sua species, posset naturaliter se ipsam intueri in hoc statu. Primum vero non debetur animae pro hoc statu, sicut neque debetur illi species intuitiva aliorum obiectorum, quae non percipiuntur per sensus: alioqui aliquando tales species haberet, & intuitivae se, vel aliud obiectum cognosceret aliquando. Unde eatenus dicitur proprium animae non cognoscere se, vel alia obiecta intuitivae pro hoc statu, quatenus non debentur illi species ad tales cognitiones. An verò possibilis sit aliqua potentia cognoscitiva, quae sit realiter sua species intuitiva? In materia de Angelis examinatur.

47. Infertur 5. posse de potentia Dei elici cognitionem a potentia cognoscitivā sine specie impressa. Quo non ita intelligendum est, ut Deus possit uniri potentiae loco speciei, & repraesentare

illi formaliter obiectum; ab sit hoc a Deo; sed ita, ut Deus concursus, qui indebitus est ex natura rei potentiae cognoscitivae, non posita specie, possit pro suo libito illi praebere absente specie, etiam si non sit debitus illi. Id constat ex dictis in Physic. disputatione 27. sectione 2. ubi probavimus agens naturale posse de potentia Dei agere in passum non approximatum. Ratio autem est: quia species non requiritur ad cognitionem, nisi ut conditio applicans obiectum potentiae, sine qua non est ex natura rei debitus concursus tali potentiae; sed Deus potest dare concursus potentiae, etiam si illi non debeatur ex natura rei: ergo potest facere, quod potentia operetur deficiente specie. Minor ex se constat, & probari potest a paritate: quia extensio materiae est conditio, sine qua non potest ipsa materia uniri formae substantiali, & nihilominus in Eucharistia materia Christi Domini unitur animae rationali, non habens extensionem: ergo idem poterit fieri circa cognitionem deficiente specie.

48. Rogas 1. an species se habeat ex parte obiecti, vel ex parte potentiae cognoscitivae? Respondeo, se habere ex parte utriusque. Ex parte obiecti se habet, tū quia ut representatum habitualiter per speciem, mediā istā movet potentiam ad exprimendam cognitionem, quae est imago ipsius obiecti: ad

eum modum, quo obiectum representatum actualiter per cognitionem, mouet potentiam, cui representatur, ad elicendum actum circa ipsum: tum etiam: quia obiectum producit speciem in potentia tanquam instrumentum, seu quasi instrumentum sui ad extrahendam cognitionem ab ipsa potentia. Deinde species se habet ex parte potentia; quia hæc per ipsam speciem applicatur, & determinatur ad operandum circa tale obiectum.

49 Rogas 2. an species impressa dicenda sit vicaria obiecti? Pro responsione noto, vnam rem posse dici vicariam alterius proprie, & improprie. Proprie dicitur vicaria alterius, quando substituta loco illius præstat id, quod altera præstaret, si esset præsens. Improperie dicitur vicaria, quando vt instrumentum, vel quasi instrumentum alterius præstat immediate nomine illius id, quod altera non potest immediate præstare per se ipsam. Hoc posito, respondeo, speciem esse vicariam obiecti secundo modo; non vero primo. Id quod ex dictis in hac sectione facile constat.

SECTIO III.

De Causis Specierum impressarum.

50 **I**mprimis non habent causam formalem intrinsecam; quia ipsæ sunt formæ accidentales, & vna forma non com-

ponitur ex alia: habent tamē causam formalem extrinsecam, à quâ specificantur extrinsece; specificantur enim ab actibus (ad quos eliciendos determinant potentiam) & ab obiectis. Finis proximus illarum est actus cognitionis, ad cuius productionem determinant potentiam. Circa causam efficientem & materialem receptiuam est maior difficultas. Dicemus prius de materiali; & postea de efficiente.

51 Dico 1. species sensuum externorum debet recipi in corpore intermedio inter obiectum, & potentiam. Ratio est: quia obiectum non potest agere in distans, quin agat in propinquum; ergo prius debet producere effectum in corpore sibi proximo, quàm in potentia distanti. Recipiuntur autē hæc species in materia, sicut reliqua accidentia materialia non vitalia, quia nihil habent peculiare speciei ratione cuius debeant recipi in forma corporis intermedij.

52 Dico 2. species debent recipi in potentijs, quas determinat ad cognitionem. Probat: quia, vt dictum est in præcedentibus, hæc applicant obiectum intentionaliter potentia, tanquam representationes formales ipsius obiecti, quod præstare non possunt, nisi potentia vniantur, ac per consequens in ea recipiuntur, quia forma recipitur in eo subiecto, quod informat, vt inductione constat.

53 Hinc colliges, species sensuum externorum recipiendas esse in anima finita, & materia iuxta doctrinam

doctrinam à nobis traditam: quia ex vna parte, cum anima sit principium immediate eliciens sensationem, debent species representare immediate illi formaliter obiectum suum, vt eam determinet ad elicendam sensationem circa illud, quod quidem præstare nequeunt nisi per informationem, vt sæpè dictum est, ac per consequens nequeunt non recipi in ipsa anima iuxta proximè dicta: ex alia vero parte, cum materia sit ex se capax recipiendi has species (quia, vt diximus, recipiuntur in materia aeris) eas simul cum anima recipiet per concursum indiuisibilem eodem modo, quo disput. 6. sect. 2. diximus, sensationem recipi in toto composito.

54 Quod ad species sensuum internorum attinet dicendum est recipi tum in nervis quibusdam ductis à sensibus externis vsq; ad cerebrum, in quo residet internus; tum etiam in ipsis sensibus internis, & in spiritibus vitalibus illos coadiuantibus ad sensationem, vt dicemus, quando agamus de sensibus internis. Species vero intelligibiles in sola anima rationali recipiuntur: tum quia illi proponunt obiectum; tum etiam quia cum sint spirituales, non possunt recipi ex natura rei in subiecto corporeo adhuc inadæquate.

55 Circa causam efficientem Dico primo, species sensuum externorum producuntur efficiente ab obiecto. Ratio est: quia,

obiecto posito, & applicato in proportionatâ distantia produciuntur hæc species; obiecto vero non posito, seu non debite applicato, non producuntur: ergo obiectum est causa efficiens illarum. Patet consequentia: quia non habemus aliud fundamentum ad asserendum ignem producere calorem; aquam frigus, &c. nisi quod, his positis, produciuntur calor, frigus, &c. in subiecto approximato.

56 Dico secundo: vna species producit aliam sibi similem, ita vt obiectum speciebus, quas produxit in parte medij sibi proximâ, adiuetur ad producendas alias similes in partibus remotis. Probat: quia non est alia ratio, propter quam perspicilla iuuent ad elicendam meliorem visionem obiecti, nisi quia species in illis receptæ ratione densitatis, & dispositionis partium subiecti iuuant ad producendam intensiorem speciem in potentia: ergo habent virtutem producendi alias species sibi similes. Dico, *producere alias similes*, quia species huius obiecti non potest producere nisi speciem representationis eiusdem obiecti: neque enim species receptæ in perspicillis ab albedine producunt in potentia visiva nisi species repræsentatiuas eiusdem albedinis, vt constat experientia.

57 Dices: si vna species produceret aliam sibi similem, Petrus existens in quo cunq; angulo

lo huius gymnasij videretur ab eo, qui est extra gymnasium: at hoc est contra experientiam: ergo & illud. Maior probatur: quia Petrus ex quocumque angulo mittit species sui vsque ad medium gymnasium; deinde hæc possunt producere alias extra gymnasium per ianuam: ergo videretur Petrus ab eo, qui est extra gymnasium. Nego maiorem. Ad probationem nego minorem: quia species visuales solum producunt alias sibi similes per eam lineam, & versus eam partem, versus quam directè productæ fuerunt ab objecto: nisi forsân impeditæ, ab aliquo obistente rectè disposito applicentur ad producendum per lineam reflexam, vt experientia docet. Vndè species ex angulo productæ à Petro in expeditum medium gymnasij non producent extra gymnasium per ianuam alias species ipsius Petri; sed solum per eam lineam, & versus eam partem, versus quam productæ fuerunt à Petro.

58 Rogas: an species sensuum externorum pendeant ab objecto in conseruari? Respondeo affirmatiue: quia, objecto deficiente, vel separato ultra debiram distantiam, deficiunt tales species. Dices; si is, qui intensum lumen, aut cancellos intenso lumine persusos intense aspicebat, occludat oculos, conseruat visionem luminis, aut cancello- rum per aliquod tempus

postreclusos oculos: ergo, remoto objecto, conseruantur species in potentia visua per aliquod tempus. Antecedens constat experientiâ, & idem testantur Aristotel. 2. de Anim. text. 138. & D. August. libr. 21. de Trinitat. capit. 2. Pro responsione. Noto primo, sensationem, per quam sensus externus percipit suum objectum excitare in imaginatiua imaginationem, & hanc in intellectu intellectionem non solum eiusdem objecti; sed etiam sensationis externæ. Id probatur infra disp. 11. Noto secundò, imaginationem, & intellectionem non pendere in conseruari à sensatione externa; sed posse conseruari sine illa. Id constat experientiâ.

59 Respondeo ergo, in casu obiectionis non perseuerare visionem luminis clausis oculis; sed perseuerare intensam imaginationem, & intellectionem visionis luminis, & ipsius luminis, cuius imaginationis præsentia facile deluditur homo credens perseuerare visionem. Et ita explicandi sunt D. Augustin. & Arist. sed instabis: si id ex imaginatione solum proueniret, posset voluntas nostra vel impedire, ne perseueraret existimatio visionis; vel facere, quod diù perseueraret: at neutrum præstare potest voluntas: ergo ideo est, quia perseuerat ipsa visio per breue tempus, & eo transacto, corrumpitur.

Nego

60 Nego maiorem: quia imaginatiua non ita subdita est voluntati, vt ad nulum eius cesset illico à proprio actu, vel diu in illo perseueret: neque enim imaginatiua aliter subdita est voluntati, nisi quatenus hæc illi potest applicare objecta, quæ & illam moueant ad sui cognitionem, & remoueant à cognitione aliorum. Dum autem imaginatiua intense adhærebat alicui objecto per proprium actum, non potest facile voluntas applicare objecta, quæ illico eam diuertant ab illo actu: deinde neque potest ita objectum aliquod imaginatiuæ affigere, vt si alia accendant, illam non aliò diuertant. Hinc est, quod, quando oculi intense videntes intensum lumen, subito clauduntur, non possit non perseuerare per breue tempus vehemens imaginatio visionis præcedentis, & objecti illius, qua imaginatione delusus homo credit perseuerare visionem. Deinde, cū ex vna parte post occlusos oculos remoueatur objectum visionis; & ex alia applicentur imaginatiuæ alia objecta per reliquos sensus externos, paulatim dimouetur ipsa imaginatiua ab intensa imaginatione luminis, & visionis illius; quo fit, vt post aliquod tempus animaduertat homo, non esse iam præsentem visionem luminis. Hæc de speciebus sensuum externorum.

61 Species vero sensus in-

terni producuntur à sensationibus sensuum externorum. Itaque postquam sensus externus percipit objectum sibi applicatum per propriam speciem, sensatione eius per nervos quosdam, qui à quouis externo sensu ducuntur vsque ad cerebrum, in quo est sensus internus, producit in ipso sensu interno species & sui ipsius, & sui objecti, quibus determinatur sensus internus ad cognitionem & sensationem, & objecti illius. Ita communiter authores. Probatur quia, posita sensatione externâ, percipit sensus internus & illam, & objectum eius; eâ vero non posita, neque illam percipit, neque objectum eius; etiam si objectum producat sui species in sensu externo: ergo species sensus interni producuntur à sensationibus sensuum externorum.

62 Confirmatur: quia objectum non potest immediatè producere eas species in sensu interno, cum sæpè sit distans ab isto; neque possunt eas producere species impressæ ab objecto in sensu externo, quia illæ sunt diuersæ rationis ab istis, & perfectiores. Sunt diuersæ rationis, quia species qualitatis doloriferæ, missæ à pede per totum corpus vsque ad cerebrum non causant sensationem illius doloris in partibus corporis, per quas transeunt: ergo non sunt eiusdem rationis cū speciebus,

bus; quæ in pede causant sensationem doloriferæ qualitatis: alioqui sicut talis sensatio causatur in pede, cur non causaretur etiam in reliquis partibus corporis? Deinde species sensus interni sunt perfectiores speciebus sensuum externorum, quia sunt administræ perfectioris potentie; ergo non possunt produci efficienter ab illis. Restat ergo, ut à sensationibus sensuum externorum immediate præducantur. Species intelligibiles producuntur efficienter ab actu quodam sensus interni, qui dicitur *phantasma*. Qua vero ratione id fiat? dicitur disputat. 12.

SECTIO V.

De Diuisibilitate Specierum impressarum.

63 **C**ertum est apud omnes, species existentes in subiecto extenso habere partes extensionis subiectiue, hoc est, partes respondententes partibus extensionis sui subiecti: quia accidentia materialia existentia in subiecto diuisibili censentur commensurari cum subiecto proprio; ni aliunde oppositum conuincatur. Species vero intelligibiles non possunt habere partes extensionis subiectiue: quia recipiuntur in anima rationali, quæ indiuisibilis omnino est quoad extensionem. Certum est secundo, quascumque species habere

partes intensionis subiectiue, hoc est, partes existentes simul in eadem parte subiecti circa idem omnino obiectum: quia experientia constat, melius nos videre albedinem proxime existentem, quam si longè distet: quod quidem aliunde prouenire nequit, nisi quia albedo in medio sibi proximo producit speciem intensiorem, quam in remoto: ergo species albedinis admittit plures gradus intensionis in vnâ parte subiecti, quam in alia. Idem dicendum est de specie intelligibili.

64 Difficultas tamen est, & non leuis; an species habeant intensionem, & extensionem obiectiuam? (hoc est, an albedo habens octo gradus intensionis extensos per quatuor partes subiecti, videatur per speciem habentem tum octo partes, quarum singulæ representent singulos gradus intensionis albedinis; tum etiam quatuor, quarum singulæ representent singulas partes extensionis ipsius albedinis?) vel potius omnes partes tam intensionis, quam extensionis videantur per eandem omnino speciem indiuisibilem ex parte obiecti, hoc est, non habentem partes respondententes singulis partibus obiecti? Nonnulli asserunt, albedinem (& idem est de alijs obiectis materialibus) videri per eandem omnino speciem obiectiue indiuisibilem tam quoad extensionem, quam quoad intensionem,

tionem, quam speciem indiuisibiliter causari docent ab omnibus; partibus tam intensionis, quam extensionis albedinis. Ita Pater Tolet. 2. de Anim. capit. 12. quæstion. 34. conclusi. 4. PP. Connimbric. cap. 7. quæstion. 5. articul. 2. §. *Aduertendum præterea*, quibus subscribunt nonnulli recentiores.

65 Præcipua huius sententiæ ratio est: quia exigua pars obiecti non videtur à longè; si verò cum alijs similibus coniungatur, videntur omnes simul: ut constat in cumulo triticeo, quod quidem à longè videtur; si tamen singula grana seorsim ponantur in eadem distantia, nullum videtur; id autem aliunde prouenire nequit, nisi quia plura grana coniuncta concurrunt indiuisibiliter ad producendam speciem, quæ omnia simul representet; & cum multitudo agentium iuuet ad agendum, producunt omnia simul speciem adeò intensam per totum medium, quæ potentiam longè distantem determinare possit ad visionem. Si vero singula grana suam speciem seorsim producerent, in eadem intensione eam producerent, ac quando seorsim posita sunt: sed quando singula seorsim posita sunt, producunt speciem adeò remissam, quæ non possit determinare potentiam longè distantem: ergo eodem modo eam causarent, quando omnia simul sunt in cumulo.

66 Confirmatur: quia quando plures partes caloris coniunguntur omnes simul indiuisibiliter concurrunt ad producendum eundem calorem in manu applicata: ergo & quando plures partes obiecti coniunguntur, omnes simul indiuisibiliter concurrent ad eandem speciem impressam producendam in medio proximo. Si autem omnes simul concurrunt ad eandem speciem; hæc representabit omnes simul, quia species semper representat obiectum, à quo procedit.

67 Nonnulli recentiores conuicti ex vna parte rationibus prædictæ sententiæ; & ex aliâ obruti difficultatibus, quas contra illam opponemus, mediam viam aggressi sunt. Dicunt ergo, speciem esse diuisibilem obiectiue, ita ut per singulas sui partes, singulas obiecti partes representet. Addunt tamen, singulas partes produci indiuisibiliter ab omnibus partibus obiecti, ita ut ad efficiendam partem speciei representantem primam partem obiecti; verbi gratia, concurrant simul omnes partes eiusdem obiecti, & similiter ad efficiendam partem speciei representantem secundam partem, & sic de reliquis. Hi tamen authores, dum mediam viam inter oppositas sententias ineunt, utriusque difficultatibus implicantur, ut constabit ex dicendis.

68 Dico primò: albedo verbi gratia, non videtur per speciem

ciem obiectiue indiuisibilem; sed singulæ partes tam intensiõnis, quam extensiõnis ipsius albedinis representantur per singulas partes speciei. Ita Pater Snar. libr. 3. de Anim. capit. 2. numer. 17. & 18. P. Hurtad. disput. 12. sectiõn. 1. P. Arriaga disputat. 4. sectiõn. 7. subsectiõn. 1. Probat̃ur primo: quia, si omnes partes albedinis per vnam indiuisibilem speciem indiuisibiliter ab omnibus productam viderentur, æque bene, & clare viderentur omnes, siue æque distarent à potentia, siue non: at id contradicit experientiæ, qua nouimus, inter partes eiusdem albedinis eas melius, & clarius videri, quæ sunt proximiores visui; & eas obscurius, quæ sunt remotiores; ergo non videntur omnes per eandem omnino speciem. Minor probatur: quia non est, vnde proueniat clarior, aut intensior visio eiusdem potentia (si aliàs attentio sit æqualis) nisi ex intensiori specie: sed per te eadem omnino intensio speciei representat partes proximas, & remotas albedinis: ergo eadem claritas visionis debet dari circa omnes.

69 Dices, clarius videri partes proximiores, quia sunt magis applicatæ potentiæ. Sed contra: maior, aut minor applicatio obiecti eatenus conducit ad clariorem, seu obscuriorem visionem, quatenus conducit ad intensiorem, seu remissiorem spe-

ciem producendam in potentia; neque enim aliã assignatur ratio, cur obiectum proximius videatur clariùs, nisi quia producit intensiorem speciem in potentia: sed per te partes remotiores obiecti producunt eandem omnino speciem cum proximioribus: ergo æque clare videntur omnes. Hæc reiectâ responsione.

70 Nonnulli ex aduersarijs aliam solutionem adhibent argumento nostro. Dicunt obiectum, duplicem speciem sui producere in potentia visua: vnam, quæ indiuisibiliter ab omnibus partibus procedens indiuisibiliter omnes representat; alteram, quæ diuisibiliter procedens ab obiecto omnes eius partes diuisibiliter representat. Ex priori ergo specie dicunt prouenire, quod, quo maius fuerit obiectum, videatur ad maiorem distantiam; quia, cum in eo casu plures partes coniungantur ad producendam eandem speciem, producunt eam intensiorem, & ad maiorem distantiam, & ideo potest potentiam longè distantem determinare ad visionem sui obiecti. Posteriolem vero speciem, dicunt, esse in causa, vt clarius videantur partes proximiores obiecti, & obscurius remotiores: quia, cum singulæ partes obiecti singulas speciei partes producant; hæ, quæ proximiores sunt, intensiorem speciei partem producunt, quæ deter-

determinat potentiam ad clariorem visionem eliciendam circa partes proximiores obiecti.

71 Hæc solutio nullius est momenti. Et claritatis gratiã ponamus, albedinem distare à nobis per spatium vnus vnus, & sumamus partem proximiorẽ eius adeo exiguam, quæ, si seorsim esset ab alijs, non posset visu percipi in ea distantia. In hoc casu pars illa proximior non posset intensius videri, quam remotiores, adhuc admissã eã duplici specie, quam addunt aduersarij: ergo nulla solutio. Antecedens probatur: quia ea pars exigua non posset clarius, & intensius videri per speciem indiuisibiliter procedentem ab omnibus partibus albedinis; quia cum hæc species per te secundum totam suam intensiõnem indiuisibiliter omnes albedinis partes, representet, nõ potest vnam partem melius representare quàm aliam: nec potest clarius videri per partem speciei diuisibilis sibi respondentem; quia hæc pars speciei non producitur intensior ab illa parte exigua obiecti ex eo, quod illi accedant partes remotiores ipsius obiecti, vt supponimus: ergo sicut præ exiguitate non poterat videri per speciem ab ipsa productam ante accessum partium remotiorum, ita neque postea.

72 Secundo probatur con-

clusio: quia, si inter parietem è regione positum, & meos oculos manum interponam iuxta faciem, impeditur visio alicuius partis parietis perseverante visione reliquarum. Ponamus parietem esse quatuor palmorum, & interpositione manus impediti visionem vnus palmi. In hoc casu, si paries in medio sibi proximo produceret speciem indiuisibiliter representantem quatuor palmos, non posset producere in mea potentia visua speciem representantem tres tantum palmos: neque enim posset immediate per se ipsum talem speciem producere, cum sit distans à mea potentia; neque mediã specie in aere sibi proximo productã, quia, cum hæc sit diuersæ rationis ab ea, quæ tres tantum palmos representat, non potest illam producere: à quo ergo produceretur talis species in potentia?

73 Dices primò, produciã pariete media specie in aere sibi proximo productã: quia, cum hæc sit representatiua quatuor palmorum, est perfectior eã, quæ tres tantum representat: & ideo potest concurrere ad illius productionem tanquam causa æquiuoca. Sed contra: species representatiua albedinis perfectior est specie nigredinis, & nihilominus non potest hæc ab illa produci, vt constat experientiã; ergo, licet species

species representans quatuor palmas vnus, obiecti sit perfectior species representante tres tantum palmas eiusdem obiecti, non bene inde inferitur, quod hæc possit ab illa produci: præcipue si palmus, cuius visio impeditur, sit niger, & reliqui sint albi; quia iam species indiuisibiliter representans duos colores oppositos concurreret ad speciem vnus tantum, producendam.

74 Dices secundo: obiectum producit per medium duas species, vnã indiuisibiliter representantem omnes partes ipsius obiecti; aliam vero, quæ diuisibiliter easdem partes representat. In casu ergo posito species producta in potentia produciuntur à pariete, mediã specie, quæ diuisibiliter representat ipsam parietem; & ideò non produciuntur, nisi species trium palmorum, quia productio speciei alterius palmi impeditur interpositione manus. Hæc solutio refutata est supra numer. 61. Et quidem superflue tot multiplicentur species, cum omnia rectè componi possint sine

tali multiplicatione, vt infra videbitur.

SECTIO VI.

Concluditur doctrina præcedentis.

75 **D**ico secundo: partes speciei diuisibiliter representantes obiectum non produciuntur indiuisibiliter ab omnibus partibus ipsius obiecti. Hæc est contra secundam sententiam adductam section. præcedent. & eam tenent authores relati pro prima conclusion. quibus consentit Pater Rub. 2. de Anima, capit. 6. quæstion. 8. Probatur primò: quia, si omnes partes obiecti concurrerent simul indiuisibiliter ad producendam singulas partes speciei representantes singulas partes ipsius obiecti, species representantes proximiores partes obiecti non essent intensiores speciebus representantibus remotiores partes ipsius obiecti: ergo partes proximiores obiecti non viderentur clarius, quam remotiores. Consequentia patet ex dictis pro 1. conc.

76 Antecedens vero probatur: quia vbi datur æqua virtus productiua eodem modo applicata eidem passo, datur effectus æque intensus: sed in tua sententia æqua virtus concurrat ad producendam speciem proximioris partis obiecti, ac ad producendam speciem remotioris; nam ad quamvis partem speciei con-

concurrunt simul per te omnes partes obiecti: deinde hæc non aliter applicata sunt potentia: visus ad producendam speciem remotioris partis obiecti, ac ad producendam speciem proximioris; vt constat: ergo æqualis intensio speciei produciuntur respectu omnium partium obiecti: ergo æque clare videbuntur omnes: ac contrarium constat experientia: ergo non concurrunt omnes indiuisibiliter ad producendam singulas partes speciei; sed singulæ partes obiecti produciunt singulas partes speciei sibi respondentes. Et hinc oritur, quod partes proximiores obiecti, vt potè quæ sunt magis applicatae visui, producant intensiorem speciem sui, quam partes remotiores, & propterea illæ clarius videntur, quam istæ.

77 Secundo probatur conclusio: quia obiectum eximie magnitudinis longe distans non minus clare videtur (vel saltem paulominus clarè) si partes eius sint diuersi coloris, & figuræ, quam si sint eiusdem, vt constat experientia: sed, quando partes sunt diuersi coloris, & figuræ, non possunt mutuo se iunare ad producendam speciem singularum: ergo neque quando sunt eiusdem. Minor verò probatur: quia obiectum produciunt sui speciem (quæ quidem est imago propria illius) vt prototypus representandus per illam: ergo, sicut inter prototypos imaginum artificialium nullus concurrat ad producendam imaginem alterius omnino diuersi, ita neque ob-

iectum vnus coloris concurrat ad producendam speciem alterius omnino diuersi.

78 Ad argumentum primæ sententiæ propositæ numer. 64. communiter responderi solet ab authoribus nostræ, multitudinem granorum esse conditionem, vt quoduis granum producat speciem sui intensiorem, & ad maiorem distantiam, quam produceret, si non esset coniunctum cum alijs; vnde oritur, quod cumulus tritici ad maiorem distantiam percipiatur, quam singula grana seorsim posita. Hæc tamen solutio mihi displicet: quia ex ea inferitur, granum existens in ea distantia, in qua videri posset absque alijs, clarius, & distinctius videndum fore, quo plura grana illi adiungerentur: atqui contrarium constat experientia, quæ nouimus, granum, quod antea seorsim videbatur, non videri clarius, & distinctius, etiam si plura alia illi postea coniungantur: ergo coniunctio plurium granorum non est conditio, vt quodlibet seorsim producat speciem sui intensiorem, quam produceret, si à reliquis separatim esset. Maior est certa: quia posita specie intensiori eiusdem obiecti, clarius videtur tale obiectum ab eadem potentia: sed prædictum granum ex conuentu aliorum determinatur per te ad producendam speciem intensiorem sui: ergo alijs aduenientibus videretur clarius.

78 Respondeo ergo cum P. Rub. supra numer. 91. & 92. ratione experientia: ibi adductæ esse: quia

L plu-

plures species remisse, quarum singulae seorsim non sufficerent, ut potentia eliceret visionem cuiuslibet grani seorsim existentis, vel saltem, ut illud discerneret ab alijs obiectis, quæ in eodem medio conspiciuntur, omnes simul coniunctæ determinant potentiam, ut & visionem eliciat totius cumuli granorum si nul, & illum discernat à reliquis obiectis, quæ in eodem medio conspiciuntur. Itaque species exigui obiecti distantis, aliquando est ita remissa, ut vel non possit meam potentiam excitare ad visionem sui obiecti, vel saltem ita debilem visionem excitet, ut nō possit discernere illud obiectum à reliquis alijs in eo medio existentibus; si tamen illi obiecto adiungantur alia, quæ cum illo vnā, vel quasi vnā magnitudinem constituent, singula producent in mea potentia species sui remissas, ex qua in coniunctione determinabitur mea potentia ad producendam visionem illius magnitudinis, quæ quidem sufficiet, ut discernere possim talem magnitudinem à reliquis obiectis existentibus in eo medio.

79 Id explicari potest exemplo animæ diuisibilis, cuius partes ita connexæ sunt inter se, ut singulae non possint partes materiae sibi respondentes informare, nisi in consortio aliarum. Itaque pars animæ capitis nō potest suam materiam informare, nisi vnita sit reliquis partibus animæ, quæ partes materiae sibi respondentes informant, ut concedunt omnes, non

quia informatio animæ capitis intrinsece augetur ex informatione aliarum partium animæ: sed quia vnio vnus partis animæ cum reliquis est conditio, sine qua non potest informare suam partem materiae, eo modo, quo diximus in libris de Gen. disp. 7. sect. 2. n. 14.

80 Idem ergo dicimus de speciebus impressis determinantibus potentiam ad visionem: quia licet visio cuiuslibet grani, si sit intensa, possit dari in potentia visiva sine visionibus aliorum; attamen, si remissa sit, non potest dari nisi coniuncta (vel saltem non potest per illam granum illud discerni ab alijs obiectis) cum visionibus aliorum granorum, & propterea species remissa vnus grani non potest se solā determinare potentiam vno modo (vel saltem ad visionem, per quam granum illud discernatur ab alijs obiectis in eo medio existentibus) sine speciebus impressis aliorum, non quia reliquæ species determinent potentiam ad hoc, ut eliciat intensiorem visionem primi grani, quam aliās eliceret; sed quia visio primi grani est talis naturæ, quæ, si remissa sit, non possit dari in potentia visiva (vel si detur, ita tamen, ut discerni nequeat per illam granum illud ab alijs obiectis ibi existentibus) nisi coniuncta cum visionibus aliorum granorum, ut dicebamus de partibus animæ.

81 Aduertendum tamen est, quod, si plura grana dentur separata adiuicem per magnam distantiam, species eorum existentes simul

simul in potentia non determinabunt hanc ad eliciendam visionem, per quam ipsa grana discernantur à alijs obiectis interioribus: quia, ut species illæ determinent potentiam ad visionem discretiuam, est necessarium, quod præter plura grana representent præsentias aliorum granorum inter se contiguas, vel non multum distantes, ut constat experientia.

82 Hinc oritur, quod à magna distantia clare videam, & discernam ea omnia obiecta secundum eam rationem, secundum quam sunt similia inter se; non verò secundum rationes particulares, per quas ab se se mutuo dissident; quia, videlicet, cum species, quas in mea potentia producant, omnes representent eam rationem, in qua sunt similia talia obiecta, omnes simul excitant potentiam, ut ea omnia videat, & discernat secundum eam rationem, in qua assimulantur: at verò rationes, per quas singula obiecta mutuo dissident inter se, non representantur, nisi per species proprias singulorum: & ideo ex coniunctione omnium nihil accrescit singulis, per quod determinari, seu excitari sufficienter possit potentia ad percipiendas, seu discernendas rationes proprias, & particulares talium obiectorum. Hinc est, quod, si omnia obiecta sint diuersi coloris, solum percipio, seu discerno vnā, vel quasi vnā magnitudinem ex omnibus resultantem, & ideo saepe video montem longe distantem, quin discernam, an sit arboribus

constitus, vel alijs rebus exornatus. Si tamen omnino obiecta vno contenti colore, albedine, v.g. non solum percipio quasi vnā magnitudinem ex omnibus resultantem, sed clare discerno albedinem existentem in omnibus, ut contingit, quando à longè video niuem montibus insidentem.

83 Ad confirmationem adductam pro prima sententia, concessio antecedente, nego consequentiā. Disparitas est clara: quia ex vna parte singulae partes caloris continent in se effectum producendum in manu applicatam, ex alia verò parte omnes applicantur ita, ut diuisibiliter operari nequeant, ut probatum est in lib. de Gen. disp. 3. sect. 4. atque adeo omnibus debetur circa subiectum applicatum concursus indiuisibilis aliās non repugnans, ut ibi probatum est: at verò partes eiusdem obiecti neque representari possunt eadem specie indiuisibili, ut probatum est in 1. concl. neque, si diuersis partibus represententur, possunt se mutuo iuuare ad singulas producendas, ut probatum est in 2. conclus. & ideo non potest concedi partibus obiecti concursus indiuisibilis in speciem.

84 Ex dictis infero 1. in quavis parte, imò & in quouis puncto huius medij (& idē est de partibus, & punctis potentie visivæ) dari simul species omnium partium extensionis, & omnium indiuisibilium illius albedinis. Ratio est clara; quia ex quavis parte, & ex quouis puncto huius medij videri potest tota illa albedo:

ergo cum singula albedinis partes, & singula indivisibilia videri debeant per diuersas species, necessarium est, quod in quavis parte medij dentur species singularium partium, & indivisibilium obiecti. Hæc tamen species representantes diuersas partes, & indivisibilia albedinis non constituent vnam intentionem in subiecto: quia, licet sint in eadem parte subiecti; tamē non sunt circa idem omnino obiectum, quod necessarium erat, vt vnam intentionem subiectiuam constituerent, vt admittunt omnes.

85 Infero 2. singulas partes speciei representantes in hac parte medij singulas partes albedinis posse admitte: extensionem, & remissionem subiectiuam. V. g. si albedo constet quatuor partibus extensionis, dabuntur in hac parte medij quatuor partes speciei representantes quatuor illas albedinis, & quælibet ex illis partibus speciei poterit intendi vsque ad octauum gradum; & remitti vsue ad primum. Ratio est: quia, quo magis separatur albedo ab hac parte medij, obscurius videntur omnes eius partes à potentia in ea existente; &, clarior, quo magis illi appropinquatur (in debita distantia) ergo species representantes singulas partes albedinis àmittunt extensionem, ratione cuius singulae partes albedinis videntur clarior in vno casu; & remissionem, ratione cuius obscurius videntur in alio.

86 Id, quod dictum est de spe-

ciebus representantibus partes extensionis albedinis, dicendum etiam est de speciebus representantibus partes intentionis eiusdem albedinis: quia, cum ex qualibet parte medij videantur omnes gradus albedinis: (supponamus esse octo) in quavis parte medij debent dari octo partes speciei, quarum singulae representent singulos gradus albedinis, quæ quidem dicuntur partes intentionis obiectiuæ: & rursus singulae istæ partes speciei possunt intendi, & remitti intentione, & remissione subiectiuâ: quia quælibet potest clarius, & obscurius gradum sibi respondentem representare.

87 Vbi aduertendum est, quod, cum gradus albedinis sint inæqualis perfectionis specificæ, iuxta dicta in lib. de Gen. disp. 2. à nr. 19. species representans octauum gradum erit essentialiter perfectior specie representante septimum, & sic de reliquis: deinde gradus speciei representantis octauum gradum albedinis, erunt subordinati inter se, & inæqualis perfectionis essentialis, sicut gradus reliquarum qualitarum. Secundo aduertendum est, omnes partes specierum tam intentionis, quam extensionis continuari inter se indivisibilibus diuersæ rationis pro diuersitate partium, quas continuant: in quorum numero assignando non immoror, quia res est prolixa & nullius utilitatis ad alias difficultates enodandas. Noui quosdam recentiores, qui sexaginta duo genera indivisibilium enumerabant in speciebus.

88 Quod

88 Quod diximus de diuisibilitate specierum, dicendum etiam est de diuisibilitate sensationum, visionis videlicet, & auditionis, &c. Nam, sicut in quavis parte potentia visuæ dantur species representantes totum obiectum applicatum, quæ inter se vnita vnâ speciem adæquatam constituunt, ita etiam in singulis partibus potentia visuæ dantur singulae visiones totius obiecti, quæ inter se vnita vnâ visionem adæquatam constituunt in quouis oculo. Neque inde potest colligi, obiectum fore videndum quasi pluries repetitum, seu ad modum plurium per visiones existentes in utroque oculo, seu in singulis partibus cuiuslibet: quia idem obiectum non representatur, ac si esset plura, ex eo, quod per plures, & distinctas visiones percipiatur, dummodo omnes illud representent in eadem distantia: secus eueniret, si per singulas visiones in diuersis locis representaretur; tunc enim appareret multiplex.

89 Hinc est, quod, si, vno ex oculis demisso, pupilla alterius attollitur, vnum, & idem obiectum apparet duplex: quia oculi ratione diuersæ positionis recipiunt species ab obiecto per lineas inæquales; vnus enim recipit species per lineam inferiorem; & alter per superiorem: vnde oritur, quod vni ex oculis representetur obiectum in inferiori loco; & alteri, ac si esset in superiori (vel saltem taliter illi representetur, vt de rur occasio intellectui ad existiman-

dum esse in superiori loco) quia sicut species ita representat suum obiectum, vt existimeretur esse in eo loco, à quo incipiunt produci, vel reflecti; sic etiam illud ita representant, vt quando per lineam superiorem producantur in vno oculo, & in alio eiusdem animalis per lineam inferiorem, existimeretur esse duplex, vel vnum in duplici loco.

90 Rogas: an species intelligibiles habeant diuisibilitatem obiectiuam? hoc est, an in specie intelligibili dentur partes distinctæ respondentes partibus tam intentionis, quam extensionis obiecti? Respondeo affirmatiuè, si sermo sit de specie intelligibili immediate à phantasmate producta: quia quando partes obiecti successiue deteguntur in presentia hominis illud aspicientis, successiue producantur in intellectu species talium partium diuisibiliter illas representantes; alioqui ad presentiam cuiusvis partis obiecti de nouo detectæ corrumpere tota species intelligibilis præexistens, & alia denuo produceretur, quæ omnes partes tunc temporis presentes representaret, atque adeo dum successiue deteguntur infinitæ partes proportionales, infinitæ etiam, vel saltem plures species adæquatè distinctæ producerentur denuo, corruptis præexistentibus, quod quidem (ne tot multiplicentur entitates) admittendum non est, dum res aliter componi possunt absque vilo absurdo: sed in presenti nullum est absurdum in eo, quod

Species intelligibiles constant diuersis partibus, quarum singulae representent singulas partes obiecti: ergo admittendæ sunt tales partes speciei intelligibilis, & idem est de intellectibus ex istis speciebus resultantibus. An verò species intelligibiles, quæ ab actibus intellectus immediatè producuntur, habeant etiam diuisibilitatem obiectiuam? Vtraque pars contradictionis probabiliter dici potest, si actus habeant talem diuisibilitatē, quia ex neutra parte vllū deducitur inconueniens. In quānam verò parte ego magis inclinor? costabit ex infra dicendis. Si verò actus nullam habeat diuisibilitatem, producet speciem omnino indiuisibilem, quia non est ratio, cur eam producat diuisibilem.

DISPVATIO VIII.

De Potentijs animæ vegetatiuæ.

Peractis ijs, quæ ad rationem animæ in communi, & eius potentias pertinent, gradum facit Arist. in hoc lib. 2. cap. 4. ad potentias singularum specierum animæ explicandas: & ut doctrinæ ordinem & naturæ seruet, initium sumit à potentijs animæ vegetatiuæ, quia hæc, vt potè, vniuersalior reliquis, est quidem & nobis, & naturā notior. Nos autem ordinem Philosophi seruabimus in præsentia.

SECTIO VNICA.
Quot sint potentia animæ vegetatiuæ, & quæ eius munerat

Tria munera vegetatricis animæ recē subit Arist. hic c. 4. *Nutritionē, videlicet, Accretionē, & Generationē*: quarū prima pertinet ad conseruationē indiuidui, à quo procedit: secūda ad eius perfectionē secundū membrorū magnitudinē: tertia ad speciei propagationē, ac eius conseruationē. Pro his functionibus obeūdis tres assignari solent potētia animæ vegetatiuæ, Nutritiua videlicet, Augmentatiua, & Generatiua. Ad nutritiuā pertinet nutritio (actio, per quā viuens nouam partē substantiæ viuētis sibi acquirit) cum omnibus operationibus, quæ in viuente iam genito præuix sunt ad ipsam nutritionē, seu illā comitantur: & ideo propriū huius potētia est cibum in stomachū trajicere; illū ibi coquere; ad hepar inde transmittere; & in sanguinē cōuertere; & sic cōuersum omnibus corporis partibus per venas cōmunicare, vt singulæ partē sibi congruentē in se cōuertant, ita vt partes redundantes alio mittant, ac excremēta à se pellāt. Augmentatiua est propriū partes viuentes augere vsque ad debitam proportionē, & magnitudinē à viuente requisitā ad suas functiones perfecte obeūdas. Ad generatiuā denique spectat semen cōstruere, illudque decidere, vt materiā præparet ad proles formationē, & generationē eo modo, quo diximus in lib. de Gener.

2 Est tamen difficultas 1. an hæc potētia distinguatur à tēperamento primarū qualitatum in singulis membris viuētis residente, seu à calore naturali proprio ipsius viuētis. Circa quā nonnulli recēiores existimant, has potētias nō distinguere à tēperamento primarū qualitatum, seu à calore naturali. Hæc sententiam tenuit olim Comment. 4. Met. c. 2. & illi subscripsit Zimar. Theor. 73. Probant 1. suam sententiam ex Arist. quia cōcoctio alimenti, & augmentatio viuētis sunt actus proprii potētia nutritiua, & augmentatiua: atqui hos actus tribuit Arist. calori naturali tāquā propriæ causæ illorū: ergo sentit, potētia nutritiuā, & augmentatiuam nihil aliud esse præter calorem naturalem. Minor constat ex c. 4. lib. 2. de Ani. tex. 50. vbi cōcoctio nem alimēti tribuit calori naturali: & lib. de Sens. & sensib. cap. 4. post medium ait, calorem naturalem esse causam augmentationis, & nutritionis: & idem docet lib. 3. de Partib. anim. cap. 6. circa finem.

3 Deinde probatur ratione: quia potētia nutritiua est illa, quæ disponit alimentū, & illud conuertit in substantiā viuētis: atqui hoc præstat calor naturalis, seu tēperamentū cuiuslibet viuētis: ergo potētia nutritiua nihil aliud est nisi calor naturalis, aut tēperamentū viuētis. Minor probatur: quia alimentum non aliter disponitur ad formam viuētis, nisi per introductionem dispositionis, ac tēperamenti similis tēperamento viuētis: atqui tēperamentū viuētis in-

roducit in alimento sibi sufficienter applicito aliud tēperamentum simile, quia omnes primæ qualitates, ex quibus tēperamentū coalescit, sunt productiuæ aliarū sibi similiarum: deinde idem tēperamentū conuertit alimentū in substantiam viuētis introducendo in materiā formā ipsius viuētis, quia ad eandem causam, quæ disponit subiectū pertinet introducere formam, ad quam dirigitur talis dispositio: ergo tēperamentū viuētis præstat omnia munera potētia nutritiua, ac per consequens non distinguitur realiter ab illa.

Potētia nutritiua distinguitur realiter à tēperamento.

Dico 1. Potētia nutritiua distinguitur realiter à tēperamento primarū qualitatum, & à calore naturali. Ita cōmuniter authores, quos refert, & sequitur P. Rub. lib. 2. de An. c. 4. q. 1. Probatur quia præcipuus actus potētia nutritiua est cōuersio alimēti in substantiā viuētis: sed iste actus nō potest tribui calori naturali, aut tēperamento viuētis: ergo assignanda est alia potētia, ad quā pertineat. Maior est certa. Minor probatur quia cōuersio alimēti nō aliter fit, nisi per productionē formæ viuētis in materia alimēti, & uisionē eius cū ipso viuente: atqui iste effectus vt potè substantialis nō potest oriri à calore naturali, seu à tēperamento, cū hæc sint accidentia: ergo debet dari alia potētia perfectior, à qua oriatur. Videantur, quæ diximus in Phys. disp. 13. n. 17. Idē dixerim de cōuersione alimēti remoti

in alimentum proximum, vt est cōuersio chili in sanguinem, quæ fit in hepate in alimentum proximum ipsius hepatis, &c. conuersio sanguinis in medullam, quæ fit in ossibus in alimentum proximum ipsorum ossium, &c. hæ enim conuersiones, si fiat per introductionem nouæ formæ substantialis, vt ego existimo fieri, non possunt oriri à potentia accidentali, vt constat ex dictis.

5 Hinc colligo 1. potentiam nutritiuam, & conuersiuam alimenti remoti in proximum esse entitatē substantialem: quia effectus substantialis, qualis est is, quem diximus esse proprium potentia nutritiuæ, nō potest oriri nisi à substantia, iuxta dicta in Phys. disp. 13. n. 17. Colligo 2. potentiam nutritiuam secundū vim actiuam (& idem esto de conuersiuā alimenti remoti in proximum) non distingui ab anima: quia non est in viuente alia substantia, à qua possit oriri nutritio substantialis. Colligo 3. calorem naturalem, & temperamentū viuētis nō aliter concurrere ad nutritionem, nisi disponendo materiam alimentī ad hoc, vt viuens producat in illa suam formā, vel saltē illi vniet per vnionem substantialem. Ad eum modum, quo diximus in Phys. loco cit. calorem ignis non aliter concurrere ad productionem alterius ignis, nisi introducendo dispositiones in materia, vt hæc disposita substantia ignis producat formā sibi similem in eā materiā.

6 Hinc est, quod, dum Aristoteles tribuit calori naturali con-

coctionem alimenti, augmentatio nem viuētis, &c. non loquitur de causa immediatē producente; sed de instrumentali disponente materiam ad formā substantialem: cum autem potentia nutritiuā debeat esse illa, cui nutritio respondet, nō tanquam instrumento disponenti; sed tanquam immediatē producēti, fit, vt calor naturalis non possit esse potētia nutritiuā. Ex quo etiā cōstat ad rationem adductam opposita sentētia: verum enim est, quod ad potentiam nutritiuā pertinet disponere alimentū, & illud conuerrere in substantiam viuētis; cum hoc tamen discrimine, quod dispositionem non causat immediatē, sed medio suo temperamento, sicut ignis medio suo calore disponit lignum ad formā ignis: at formam viuētis in materia iam disposita causat immediatē per se ipsam, sicut ignis per se ipsum immediatē producit formam ignis in materia ligni iam disposita.

7 Quod verō attinet ad effectus attrahendi alimentū, retinēdi vtile, & expellendi inutile, arbitror eos non oriri à forma substantiali viuētis immediatē; sed à temperamento cuiuslibet partis, vel à qualitate aliqua secunda ex illo permanante. Cuius ratio est: quia debilitato temperamento, etiam sibi anima perseueret, debilitatur virtus attractiua, & expulsiua cuiusuis partis: ergo ex eo est, quia talis virtus cōsistit in ipso temperamento, vel in aliqua virtute ab eo pendente in suo esse, & operari.

Poten-

Potentia augmentatiua qua ratio-
ne distinguatur à nutri-
tiua?

8 **D**ico 2. potentia augmentatiua includit nutritiuā, & aliquid aliud addit supra illam. Explicatur, & probatur hæc conclusio. Augmentatio, vt dictum est in lib. de Gen. disp. 8. sect. duas actiones includit essentialiter, nutritionem videlicet, & vnitionem quantitatis alimenti cum quantitate viuētis. Vt dicit nutritionē, oritur à potentia nutritiuā: vt vnitionem vero, oritur ab indiuisibili materia, à quo emanat vnio illarum quantitatum tanquam passio illius, iuxta dicta in Phys. disp. 2. sect. vltima, & ideo potentia augmentatiua coalescit ex nutritiuā, & ex materia, seu indiuisibili materia, à quo producit vnio quantitatum.

9 Dices augmentatio non durat toto tempore vitæ viuētis; nutritio, & vnio quantitatum durat toto tempore vitæ: ergo separantur isti actus ab augmentatione: ergo hæc vel est adæquatē distincta ab illis, vel saltem aliquid aliud præter illa inuoluit, ac per consequens orietur à potentia aliā distinctā. Respondeo, augmentationem duo inuoluere, nempe & acquisitionem nouæ partis quantitatis viuētis; & quod per huius acquisitionem viuens maius euadat, quam antea. Primum durat toto tempore vitæ; secus secundum. Caterum id non prouenit ex eo,

quod in viuente deficiat aliqua potentia seu aliqua actio acquisitiua, quæ antea esset; sed ex eo, quod viuens, dum nouam partem quantitatis acquirit, aliam æqualem, seu maiorem deperdit è propriā substantia per reactionem alimentī, & contrarioriorum, quia virtus nutritiuā viuētis non est tam robusta ad resistendū, ac erat antea. Quod quidem non tam est amittere potentiam antea existentem, quam eandem fieri debiliorem. Et ideo nihilatenus probatur, potentiam augmentatiuam distingui à nutritiuā, & vnitiuā quantitatum.

Potentia generatiua viuētis est
idem realiter cum nutritiuā.

10 **D**ico 3. potentia generatiua viuētis est idem realiter cum potentia nutritiuā alicuius partis ipsius viuētis. Hanc conclusionē tenent Themist. libr. 2. de Anim. cap. 4. Titelm. in sua Philos. cap. 8. Duran. in 1. dist. 3. 2. p. q. 2. Valles. libr. 2. Controu. medic. cap. 19. & 20. P. Rub. hæc cap. 4. q. 2. P. P. Connimb. ibidem q. vnic. P. Suar. de An. lib. 2. c. 10. Et est expressa Aristotelis sententia pluribus in locis; sed præcipue lib. 2. de Gener. anim. cap. 4. ante medium, ubi ait eandem facultatem animæ vegetatiuæ generare sibi similem, & augere: & in hoc lib. 2. de An. cap. 4. tex. 4. ait eandem potentiam animæ esse vegetatiuam, & generatiuam.

11 Pro explicatione, & probatione huius sententiæ Notō.

tres

tres functiones pertinere ad potentiam generatiuam. Prima est productio seminis; secunda formatio membrorum fetus; tertia introductio animae prolis in materiam dispositam. Prima prouenit immediate a potentia generatiua uiuentis. Secunda a parte spirituosae seminis. Tertia uel a generante, si sit praesens, uel (si absens) a Deo operante ut primam causam ad exigentiam ultimam dispositionis materiae fetus. In hoc omnes conueniunt.

12. Noto 2. humores, & substantias liquidas in animalibus contentas; ut sunt chylus, sanguis, lac, spiritus vitales, & animales, semen, &c. non produci immediate ab omnibus partibus uiuentis; sed singulas a singulis: chylus enim a uentriculo producit; sanguis ab hepate; lac ab uerberibus; spiritus vitales a corde; animales a cerebro, &c. Id constat experientia, qua nouimus, officinas horum humorum esse, apud has partes, & non apud alias, quod aliunde prouenire nequit, nisi ex eo, quod ab his partibus, & non ab alijs tales humores conficiuntur. Noto 3. singulas ex his partibus immediate nutriri tanquam alimento proximo substantiam illam liquidam, quam immediate producit. Ex. gr. uentriculus immediate alitur, & nutritur chilo; hepar sanguine; uera lacte; cor spiritibus vitalibus, &c. Id, quod efficaciter colligitur ex accidentibus, quibus praedictae partes uigent, ualde similibus accidentibus liquorum,

quos apud se habent: uera enim pollent albedine propria lactis; hepar rubore proprio sanguinis; & uentriculus albore proprio chylus &c. In haec omnes medici, & philosophi conueniunt.

13. Noto 4. proprium esse potentiae nutritivae singularum partium non solum conuerrere alimentum proximum in substantiam uiuentis; sed etiam alimentum remotum in proximum conuerrere. Ex. gr. Non solum est proprium potentiae nutritivae hepatis sanguinem (qui est alimentum proximum illius) conuerrere in propria substantiam; sed etiam chylum uentriculo productum (qui est alimentum remotum ipsius) ad se tractum conuerrere in sanguinem. Id admittitur ab omnibus; & quidem merito: tum quia non sunt multiplicandae entitates, aut potentiae absque uigenti necessitate; quae quidem nullatenus in praesenti uiget ad duas potentias distinguendas: tum etiam quia alimentum remotum disponitur ad conuersionem in proximum per accidentia ualde ad similia accidentibus partibus nutriendis: ergo a temperamento talis partis disponitur immediate ad eam conuersionem: ergo & talis conuersione fit immediate ab ea parte; neque enim est maior ratio unius, quam alterius. His positis.

14. Probatum conclusio, nempe potentiam generatiuam non distinguere a potentia nutritiua illius partis, ad quam pertinet immediate productio seminis: quia potentia

generatiua uiuentis, consistit in potentia productiua seminis, ut constat ex notabili primo: sed potentia productiua seminis non distinguitur a potentia nutritiua illius partis, apud quam semen ipsum producitur, ut constat ex notabili 4. ergo potentia generatiua non distinguitur a potentia nutritiua illius partis.

15. Ex his colliges 1. cur alia quae animalia non generent sibi simile: id enim prouenit uel ex eo, quod careant parte productiua seminis, ac per consequens careant potentia generatiua (talibus sunt frequenter ea, quae non generantur ab alijs; sed solum ex putrefactione terrae, aut aliquorum mixtione generari solent) uel ex eo, quod non habeant in ea parte temperamentum sufficientem ad perfecte elaborandum semen: nam, cum ad productionem seminis non solum requiratur potentia ex se productiua formae ipsius seminis; sed etiam uirtus immediate disponens materiam ad talem formam; & haec uirtus sit temperamentum ipsius partis productiuae seminis, ut constat ex num. 6. necessarium est, quod, si ea pars tali temperamento careat non possit defecto producere semen aptum ad fetus formationem. Colliges 2. potentiam generatiuam arborum esse eam partem, quae producit immediate fructus, quia in illis continetur semen aptum ad generationem aliorum similium.

An generato sit naturalissimum opus uiuentis?

16. Secundum est difficultas: quae ratione sit uerum id, quod dixit Arist. hic cap. 4. tex. 34. Naturalissimum opus uiuentis, est generare sibi simile? Pro cuius enodatione aduoco, hic loqui Arist. de uiuentibus, in quibus inest potentia generatiua. Deinde in istis duplex status considerari potest. Unus imperfectus, qualis est infans, & pueritia. Alter perfectus, qualis est aetas prouecta, & ad generandum accommodata. Et quidem certum est, Aristotelem non loqui de statu imperfecto uiuentis: neque enim in eo statu natura inclinare potest uiuentiam ad generationem, ad quam pro eo tempore potentiam uel saltem dispositiones ad eam actionem requisitas denegauit.

17. Solum ergo loquitur Philosophus de statu perfecto uiuentis. In quo aliqui ita explicat Aristotelem: uel d naturalissimum non sumatur eopariuè; sed absolute, ita ut solum uelit, quod sit ualde naturale uienti generare sibi simile. Ceterum licet in hoc sensu sit uera Aristotelis propositio, non tamen uidetur esse ad mentem Philosophi praedicta explicatio: quia, cum ibi ageret Aristoteles de operationibus anime vegetatiuae, & inter eas naturalissimam uocaret generationem, comparatiue loqui credendus est.

18. Propterea alij docent id eundem generationem dici naturalissimum opus uiuentis relate ad nutritionem, & augmentationem, quia haec

tendunt ad conseruationē, & perfectionem cuiusque indiuidui; generatio vero ad conseruationem speciei. Cum autem conseruatio speciei, vt potē commune bonum, sit maius, quam conseruatio indiuidui, quæ est bonum particulare, ideo natura dicitur magis inclinari in illud, quàm in hoc. Non placet hæc sententia: quia non minus conducit ad conseruationem speciei conseruatio generātis, quam productio geniti, vt ex se patet: ergo nutritio viuētis, quæ tendit ad conseruationem generantis, non minus respicit commune bonum, quam generatio a terius: ergo non est, cur hæc operatio dicatur naturalissima præ illā.

19 Dicendum ergo est ideo generationem dici naturalissimum opus viuētis, quia, cum vnunquodque ex natura sua inclinatur in perpetuam sui conseruationē, & hanc non possit obrinere in se ipso, conatur in prolem vt in ea tanquam in aliquo sui perpetuitatem obrinere possit. Hæc est expressa mens Philosophi: nam paulo post illa verba subiungit apud Connibricensem translationem: *Vnusquodque, in quam, aliud sibi simile procreare, animal quidam animal; planta autem plantam, vt sint semper hoc pacto, conditionemque subeant quoad possint, Diuina*: Ac si diceret: ex eo appetunt viuētia generationem similitū, quia illius interuentu, quo ad possint, perennitatem obrinere intendunt; & amulari immortalitatem Diuinæ naturæ, ad quam ingenitā propensione

aspirant. Dicuntur autem viuētia perpetuitatem obrinere ratione prolis, quia cum hæc fiat ex aliquo, quod erat pars vtilis generāri, vt dictum est in libr. de Gener. quotiescumque foetus durat, censetur in eo durare generans tanquam in aliquo sui. Quod quidem non inuenitur in non viuētibus, quia hæc non generantur ex aliqua parte vtili causæ producenti.

DISPUTATIO IX.

De Sensu, & sensibili.

Post cognitionem potentiarum animæ vegetatiuæ succedit disputatio de sensitua, & eius potētibus. Et 1. occurrunt inuestiganda ea, quæ de sensu in communi, & obiecto sensibili dici possunt, quæ in hac disputatione pertractabimus acturi postea de sensibus in particulari.

SECTIO I.

Quid sit sensus, & quotuplex?

1 **S**ensus defini solet *Potentia vitalis cognoscitiua materialis*. Loco generis ponitur *Potentia vitalis*, in quo conuenit sensus cum reliquis potētibus vitalibus. Adicitur *cognoscitiua*, vt distinguatur a potētibus animæ vegetatiuæ, ab appetitu sensituo, & voluntate. Et denique dicitur *materialis*, vt ab intellectu discernatur. Hæc potētia iuxta dicta disp. 6. sect. 2. non distinguatur ab ea parte

te viuēti, in qua sua munera exercent, quia animam incidunt vt potentiam: ff. Animam sensationis, & materiam vt potētiam receptiuam simul cum anima, vt ibi dicebamus: & propterea sensus est potentia actiua simul, & passiuā sensationis, vt probatum est disp. 6. sect. 1.

2. Sensus diuiditur in internū, & externum. Externus dicitur, qui residet in extremis partibus corporis: Internus, qui in interioribus. Rursus externus diuiditur in quinque, scilicet in *visum, auditum, olfactum, gustum, & tactum*. Hæc sunt potētia: realiter distinctæ inter se tam in homine, quam in brutis: cum hoc tamen discrimine, quod in homine distinguuntur realiter ratione solum materiæ; in brutis vero non solum ratione materiæ; sed etiam ratione formæ; cum hæc etiā sit diuisibilis in brutis. Tactus vero ita distinguitur a reliquis, vt sit idem realiter cū singulis in ea parte, in qua singuli resident, cum omnes partes corporis transcendat: Sensus internus solet diuidi in sensum communem; phantasiam, imaginatiuam, estimatiuam, & memoriā. De quibus est controuersia an realiter distinguantur? Dirimēda tamen disp. 11.

SECTIO II.

Quid, & quotuplex sit sensibile?

3 **E**X dictis circa naturam sensus facile colligitur, quid sit sensibile: est enim id, quod

potest percipi per sensum. Neque potest aliter sic in genere declarari. Potestque sumi fundamentaliter, & formaliter. Fundamentaliter sensibile dicitur intrinseca entitas rei ex se capax, vt percipiat per sensum; vt, color, sonus, &c. qui ex se sunt capaces, vt percipiantur per visum, & auditum. Formaliter sensibile dicitur ipsa entitas rei sensibilis prout ita denominata a sensatione possibili, per quam percipi potest. In præfenti ergo agimus de sensibili fundamentaliter sumpto.

4 Hoc autem sensibile aliud dicitur per se aliud per accidens. Sensibile *per se* dicitur illud, quod potest immediatè percipi per sensationem. Ita que, vt aliquid *per se* sentiri dicatur, est necessariū, quod entitas eius per sensationem repræsentetur. Sensibile *per accidens* dicitur illud, quod, licet non percipiatur immediatè per sensationem; dicitur tamen percipi, quia sub eo, quod per se percipitur, continetur: sic paries contentus sub albedine dicitur videri, visū albedine in illo existente, etiam si immediatè non attingatur per visionem.

5 Rursus sensibile *per se* diuiditur in sensibile *proprium*, & *commune*. Hæc diuisio solum comprehendit sensibilia sensuum exteriorum: Sensibile *proprium* dicitur, quod ab vno tantum exteriori sensu potest percipi, vt, albedo dicitur sensibile *proprium* visus, quia a visu solum percipi potest. Vbi aduerte hic tantum excludi reliquos sensus

sensus exteriores, nam certum est sensibile proprium cuiusvis sensus externi posse percipi à sensu interno; Sensibile commune dicitur illud, quod à pluribus, vel aliquibus sensibus externis potest percipi: tales sunt *magnitudo, numerus, motus, &c.* quæ à visu, tactu, auditu, &c. percipiuntur.

6 Non melaret, Coment. 2, de An. tex. 65, & alios existimasse ea, quæ vocantur sensibilia communia, ideo ita dici, quia à solo sensu interno; qui communis appellatur, percipiuntur. Sed hi communiter rejiciuntur ab authoribus, & merito: quia certum est, sensibilia communia ab Aristotele recensita percipi à sensibus externis; vt, *magnitudinem, motum, &c.* quia visus percipit non solum albedinem, sed etiam eius magnitudinem, motum, aut quietem; & tactus etiam percipit magnitudinem corporis calidi, aut frigidi; &c. vt experientia constat; ergo non possunt ita dici, quia à solo sensu communi percipiatur.

SECTO III;

Quot sint sensibilia communia?

8 **Q**uinqve sensibilia communia recensuit Aristot. hic tex. 64. *magnitudinē* videlicet, *figuram, motum, quietem, & numerum*. Circa quæ est difficultas: an sint adtribuenda plura, vel pauciora? Nonnulli alia præter prædicta adstruere, nempe *distantiā, sitū, asperitatem, curuitatem, & rectitudinē*

in quia experientia ostendit, hæc omnia percipi per sensus aliquos externos; vt sunt *visus, tactus, &c.* Deinde *tempus* videtur addidisse Arist. 4. Phys. tex. 98. ubi ait, per sensus percipi. Alij putantur *numerum, motum, & quietem*, excludenda esse à numero sensibilibus communium, & ideo duo tantum asserenda esse, nempe *magnitudinem, & figuram*. Horum fundamentum est: quia, cum ratio formalis motus consistat in partium successione; & ratio formalis quietis in carentia motus; & denique, *numerus* in replicatione vnus vnitatis supra aliam, is solum dicitur hæc agnoscere, qui partes præteritas, & futuras; carentiam motus; & replicationem vnus partis supra aliam attingat; sed hæc omnia superant vires sensuum materialium, cum ad solum intellectum vnde deantur pertinere: ergo non sunt enumeranda ea tria inter sensibilia per se sensuum externorum.

8 Nihilominus dicendum est, omnia enumerata ab Arist. comprehendendi sub sensibili communi, neque alia addenda esse distincta ab illis. Hoc vltimū probatur: quia *distantia* reduci potest ad *magnitudinē: situs, asperitas, rectitudo, & curuitas* ad *figuram: tempus* denique ad *motum*. Neque enim sensus in *distantia* quid aliud percipit, nisi quod sit maior, aut minor, quod certū est pertinere ad *magnitudinem*; neque in *situ, asperitate, &c.* nisi quod extensio eius sit taliter disposita, quod nullus dubitat pertinere ad *figuram*; neque in *tempo*

ne quid aliud percipit sensus, nisi partes sibi succedentes, quod spectat ad *motum*; ergo omnia ea sensibilia bene reducuntur ad enumerata ab Arist.

9 Deinde, quod admittenda sint omnia enumerata ab ipso Aristot. explicatur simul, & probatur: quia *motus* duo dicit, nempe & partes sibi succedentes, & quod vna sit præterita, & altera futura; deinde *quies* dicit persistentiam in loco; & carentiam motus; & denique, *numerus* dicit pluralitatem vnitatum, & quod constituant talem numerum; vt, ternarium, quaternarium, &c. Licet ergo sensus non percipiat, quod vna pars sit præterita, & altera futura; percipit tamen partes sibi succedentes, ita vt modo percipiat partem modo existentē, & postea partē existentē postea; deinde, licet non percipiat carentiam formalem motus; percipit tamen existentiam positivam rei in vno loco toto eo tempore, quo ibi existit; & denique, licet non percipiat, an hæc vnitates constituant numerum ternarium, aut quaternarium; percipit tamen eas omnes vnitates, quas intellectus reducit ad numerū ternarium, quaternarium, &c. Dum autem Aristot. hæc tria inter sensibilia communia enumeravit, non aliter ea sensibus adscripsit, nisi sub ea ratione, quæ diximus à sensibus attingi; quod quidem sufficit, vt ad obiecta sensuum pertinere existimentur. Qui enim partes motu sibi succedentes percipit, licet non discernat, an vna præter-

ierit, & altera futura sit, rectè dicitur motum percipere, & sic de alijs, vt expendenti facile constabit. Ex quo constat ad rationem adductam pro opposita sententia.

Omnia sensibilia communia reducuntur ad presentiam, seu extensionem.

10 **S**ecundò est difficultas: an prædicta quinque sensibilia reuocari possint ad vnum sensibile? Pro cuius enodatione noto 1. *magnitudinem* in præsentia sumi pro extensione locali partium sensibilibus proprijs; neque enim dum albedinem magnam videmus, quid aliud percipimus, nisi extensionem eius ad magnum spatium. Noto 2. extensionem localem cuiusvis entitatis nihil aliud esse nisi præsentiam circumscriptionem illius, quia esse extensam entitatem in loco nihil aliud est, nisi quod partes eius respondeant diuersis partibus spatij; sed hoc habet per præsentiam circumscriptionem: ergo sunt extensa per illam; ac per consequens extensio illarum non distinguitur à præsentia circumscriptione. His positis.

11 Dicendum est, quinque sensibilia communia enumerata ab Aristot. reuocari omnia ad extensionem, seu præsentiam, per quam vel partes vnus sensibilibus proprijs sunt in diuersis locis; vel vnum sensibile proprium est in loco diuerso, ac aliud. Probatur: quia sensus non aliter per-

percipit *magnitudinem*, nisi quatenus percipit extensionem partium sensibilis proprii; deinde *numerum* non aliter percipit, nisi attingendo plura sensibilia propria localiter extensa: præterea *motum* percipit, dum duo saltem sensibilia propria sibi appropinquantia, vel à se recedentia per præsentias minus, vel magis distantes intuentur; deinde *quietem* non aliter attingit, nisi cognoscendo sensibile proprium in eodem loco perseverans: & denique *figuram* attingit, dum partes sensibilis proprii sic vel aliter dispositas in spatio percipit: ergo omnia sensibilia communia ab Arist. adducta reducuntur ad *præsentiam* unius, vel plurium sensibilium propriorum.

12 Confirmatur: quia in magnitudine inveniuntur & partes partentes occupare, seu occupantes diversum locum; & occupatio, seu extensio in loco. Si partes occupantes diversum locum sint partes sensibilis proprii, albedinis v. gr. caloris, &c. non possunt pertinere ad sensibile commune; sed ad proprium, ut de se constat: si fiat quantitatis, quæ communiter appellatur *magnitudo*, non possunt pertinere ad sensibile commune secundum se sumptæ præciudendo ab extensione, quia sensus non aliter discernit magnitudinem, nisi percipiendo extensionem partium sensibilis proprii: ergo extensio sola est, quæ in magnitudinæ habet rationem sensibilis communis.

13 Deinde *motus localis* (de quo est sermo in præsentia) inuol-

uit actionem, per quam acquiritur præsentia; ipsam præsentiam, & successiorem partium consistentem in eo, quod una præterierit, & altera futura sit: atqui sensus non percipit actionem formaliter ut talem, quia, dum quis navi inclusus monetur, non sentit se moveri; & non esset, cur non sentiret talem motum, si actio productiua præsentia sensibilis esset secundum se neque sensus percipit, quod una pars motus præterierit, & altera sit futura, ut fatentur omnes: ergo nihil aliud percipitur in motu, nisi præsentia acquisita per illud. Cæterum sensus non discernit diuersitatem præsentiarum, quæ successiue acquiruntur per motum, nisi simul percipiat extremum aliud, ad quod mobile accedat, vel à quo recedat per motum, ut experientia quotidiana docet: & propterea homo inclusus in navi non discernit successiorem præsentiarum, quas tunc acquirat, quia, videlicet, non percipit aliquod aliud extremum, ad quod accedat, vel à quo recedat.

14 Quod ad *quietem*, *numerum*, & *figuram* attinet, iam probatum est, non aliter pertinere ad sensibile commune nisi ratione unius, vel plurium præsentiarum, quibus unum, vel plura sensibilia propria extenduntur in loco: ergo ad præsentiam solum seu extensionem unius, vel plurium sensibilium priorum reducuntur omnia sensibilia communia ab Aristotele recensita.

15 Dices: si præsentia percipi-

peretur ut sensibile commune, esset sensibilis per se: atqui non potest esse sensibilis per se, sed solum per accidens: ergo, &c. Minor probatur: quia, si sentiretur per se, euidenter cognosceremus, dari præsentiam: atqui id est incertum: ergo, &c. Mala ratiocinatio: etenim certum est, albedinem intantum sentiri per se, & nihilominus est sub controuersa, an fiat intensio per additionem graduum, vel per maiorem radicationem in subiecto? ergo, licet præsentia sentiatur per se, poterit esse dubium, an sit distincta à re præsentia, vel non? Itaque sensu discernimus partes albedinis esse in diuersis partibus spatij: an verò id habeant per formam aliquam superadditam? non discernimus visu: & ideo, licet certò, & euidenter cognoscamus extensionem, sub dubio relinquatur: an sit aliquid intrinsecè superadditum entitati extensæ? Quod autem sensu discernatur præsentia, seu extensio videtur certò certius: quia manente eodem obiecto, solet augeri extensio, ita ut videamus, esse maiorem illam extensionem denuo auctam: ergo certum est extensionem sensu discerni.

Satisfit obiectionibus.

16 **O**bjicies sensibile commune est illud, quod potest percipi per plures sensus externos, sed nulla præsentia potest percipi per plures sensus externos: ergo nulla præsentia potest esse

sensibile commune. Minor probatur: quia præsentia non percipitur à sensu, nisi quatenus afficit sensibile proprium talis sensus, ut concedunt omnes: sed præsentia afficiens sensibile proprium unius sensus non potest afficere sensibile proprium alterius, quia est modus illius: ergo nulla præsentia potest percipi per plures sensus.

17 Respondeo, duo esse in præsentia albedinis, nempe, & quod sit præsentia, seu extensio localis; & quod sit affectio, seu unio sui ipsius cum albedine. Hoc vltimum non exprimitur à visu; neque enim visus discernit, an præsentia, seu extensio sit unita se ipsa, vel non? sed solum exprimit, & discernit extensionem afficientem albedinem, aut lucem, quia, si eam non afficeret, nullatenus à visu perciperetur, ut experientia constat: & ideo unio huius extensionis cum albedine est conditio, sine qua non perciperetur à visu talis extensio. Cum autem præsentia albedinis in ratione præsentia circumscriptiua, seu extensionis sit similis extensioni caloris, quæ percipitur à tactu, idè dicitur extensio, seu præsentia pertinere ad plures sensus, ac per consequens esse sensibile commune.

18 Vrgebis: sicut præsentia albedinis, & caloris sunt similes, seu conueniunt in ratione extensionis, quæ percipitur à tactu, & à visu, ita etiam albedo, & calor sunt similes in ratione qualitatis, quæ ab utroque illo sensu percipitur: ergo, sicut illa extensio-

nes pertinent ad sensibile commune; ita & qualitates debent pertinere ad sensibile commune. Cōcesso antecedente, nego consequentiam. Disparitas est: quia calor, & color non percipiuntur à tactu, & visu ex eo, quod sint qualitates; sed ex eo, quod sint tales, nempe calor & color, ita ut rationes, quæ expressè attinguntur in his qualitatibus, sint talitates, per quas in esse talium cōstituantur: cum autem non conveniant in talitatibus, non possunt dici ad sensus pertinere secundum rationem aliquam communē obiecti utriusque, & ideo non possunt dici sensibilia communia. At verò extensio coloris, & caloris percipiuntur à visu, & tactu ex eo, quod sint extensiones, ita ut ratio, quæ expressè attingitur in illis, sit ratio extensionis, quæ, cum communis sit obiecto utriusque sensus, ideo utrumque obiectum dicitur sensibile commune.

19 Instabis: extensio non pertinet ad obiectū visus, nisi afficeret colorem; neque ad obiectum tactus nisi afficeret calorem: ergo ratio, quæ expressè attingitur à visu, non est, quod sit extensio; sed quod sit talis nempe extensio coloris: & ratio, quæ expressè attingitur à tactu, est, quod sit extensio caloris, frigoris, &c. ergo, sicut color, & calor, licet conveniant in ratione qualitatis, non sunt sensibilia communia; ita etiam extensio coloris, & caloris; licet conveniant in ratione

extensionis, non erunt sensibilia communia.

20 Hic sunt duo distinguenda, nempe conditio, sine qua extensio coloris non pertineret ad visum, & ratio, quæ expressè attingitur à visu. Ratio præsentia, & extensionis est ratio, quæ in extensione coloris expressè attingitur à visu: at verò, quod sit affectio, seu unio sui cum colore, est conditio, sine qua non pertineret ad visum. Moueor ad id: quia inter prædicata alicuius obiecti sensibilis illud debet dici ratio, quæ expressè attingitur à sensu, quod exprimitur, & discernitur ab ipso sensu: sed talis est in extensione coloris ratio extensionis, & præsentia; hæc enim clarè discernitur à visu; non verò quod se ipsa sit affectio, seu unio sui cum colore, ut constat ergo ratio præsentia, & extensionis dicenda est ratio, quæ in extensione albedinis expressè attingitur à visu.

21 Deinde illud debet dici conditio, sine qua obiectum non pertinet ad sensum, quod cum non discernatur ab ipso sensu, nihilominus est tale, ut sine illo non possit exprimi, seu discerni id, in quo inuenitur: sed talis est affectio, seu unio extensionis cum colore, hæc enim non exprimitur à visu, ut diximus; & ex alio capite extensio non percipitur, saltem naturaliter ab ipso visu sine hac, ut fatentur omnes: ergo hæc se habet ut conditio, sine qua extensio non pertinet ad

ad

ad visum. Ex quibus facile deduces disparitatem inter extensiones coloris, & caloris ex vna parte; & colorem, & calorem ex alia, ut illæ dicantur sensibilia communia; secus hi.

SECTIO III.

An sensibile proprium, & commune per diversa species percipiatur?

22 Plures sunt, qui existiment, sensibile commune non sentiri per speciem distinctam à sensibili proprio; imò neque per ipsam speciem sensibilis proprii. Ita P. Hurt. hæc disp. 12. sect. 6. & alij. Probatur: quia si diceretur species propria sensibilis communis, ipsa etiam repræsenteret sensibile proprium; neque enim videri potest extensio albedinis, quin ipsa albedo percipiatur: ergo non esset, cur daretur species propria sensibilis proprii. Secundo: quia id, in quod primario tendit visus, est color, & lux: ergo id solum est, quod immutat visum per speciem propriam sui: atqui numerus, magnitudo, &c. non sunt color, aut lux: ergo non immutant sensum per speciem propriam sui. Hinc colligit P. Hurtad. sensibilia communia non cognosci immediatè per sensum; sed solum per discursum intellectus.

23 Id tamen contradicit experientia manifesta, qua con-

stat, visum non solum percipere colorem; sed etiam magnitudinem, & distantiam illius; neque est maior ratio, cur dicatur percipere colorem potius, quam magnitudinem eius, aut distantiam. Secundo, si visus non perciperet distantiam coloris, non esset unde intellectus posset colligere esse in hac, vel illa distantia: quia intellectus in discursu debet habere aliquod principium, unde deducat conclusionem: vel ergo, dum deducit per discursum magnitudinem, aut distantiam albedinis, habet aliud principium præter albedinem visam secundum se; vel non habet. Si hoc vitium? non poterit inde deducere hanc distantiam; aut magnitudinem potius, quam aliam, quia albedo secundum se est indifferens ad vnam, & ad aliam. Si dicatur primum? vel illud aliud principium cognitum est per visum; vel non. Si primum? dicitur etiam, visam esse magnitudinem, distantiam, &c. sicut videtur illud principium, quod neque color est, neque lux; quia non est maior ratio unius, quam alterius. Si dicatur secundum? illud cognoscetur per discursum ex alio principio cognito per discursum, sicut ipsum, & sic dabitur processus infinitus.

24 Dicunt aliqui, distantiam, & magnitudinē coloris deduci ex diuersa applicatione potētiaē visivæ: intellectus enim noscit, quā ratione sit applicata potētia visiva ad vidēdū obiectū, & inde colligi-

git, in qua distantia sit, ad quod la-
tus, &c. Sed contra: posita eadem
applicatione potentiae, cognosco
per eandem lineam duo obiecta vni in
maiori distantia, quam aliud, & cum
maiori extensione: ergo diuersitas
magnitudinis, & distantiae obie-
ctorum non potest colligi ex appli-
catione potentiae sensitivae.

25 Instant: si extensio, magni-
tudo, aut distantia viderentur im-
mediatè per visum, quando nauis
in caesus moneor, discernere visum
diuersitatem praesentiarum, quas
continuo motu successiue acqui-
ro. Sed contra: in primis idem ar-
gumentum potest fieri contra tuam
sententiam: quia ibi nec per discur-
sum certo cognosco diuersitatem
illarum praesentiarum: unde ergo
id prouenit? Solutione, quam ad-
hibueris pro tua sententia, dabo
ego pro mea. Secundo, si visum vnam
albedine, alia omnino similis ob-
oculos loco illius substituitur, non
discerno, an sit eadem, quam antea
vidi, vel diuersa? & nihilominus non
licet inde colligere, albedine non
attingi immediatè per visum: ergo
neque inde licebit colligere mag-
nitudinem, &c. non percipi im-
mediatè per visum. Ad hoc ergo,
vt sensus inter duo, quae percipit
discernat, non sufficit, quod illa sit
distincta; sed est necessarium, quod
proponantur visui cum aliqua dis-
similitudine, vel cum aliquo alio
admixto, ratione cuius diuersita-
tem eorum possit percipere. Hinc
est, quod, vt inter duas albedines
valde similes discernatur visus, sit ne-
cessarium, quod illas simul videat

in diuersis locis: sic etiam vt inter
duas praesentias eiusdem mobilis
discernat, est necessarium, quod
aliud corpus videat, ad quem ac-
cedat, vel a quo recedat per vnam
magis, quam per aliam.

26 Secunda sententia affir-
mat, speciem sensibilis commu-
nisi esse distinctam ab specie
sensibilis proprii, tanquam modum
illius. Ita P. Tol. hic quaest. 14.
Bañ. 1. p. quaest. 78. art. 3. dub. 3.
Quod sit distincta, videtur colligi
ex eo, quod sensibile commune
realiter distinguitur a proprio; at-
que adeo & species distinguuntur
realiter. Quod verò species sen-
sibilis communis sit modus speciei
sensibilis proprii, probant: quia
sensibile commune est modus sen-
sibilis proprii: ergo & species il-
lius erit modus speciei huius, cum
specie conformari debeat cum
suo obiecto.

27 Non placet haec sententia.
Et quod attinet ad primam par-
tem, eius falsitas constabit ex di-
cendis pro nostra sententia. Se-
cunda verò debili nititur funda-
mento. Neque enim ex eo, quod
praesentia sit modus sensibilis pro-
prii, rectè inferitur, quod species
illius debet esse modus speciei
huius: quia vniō est modus extre-
morum; & actio modus agentis;
& nihilominus nullus inde dedu-
xit, species intelligibiles vniōis, &
actionis esse modos specierum ex-
tremorum, & agentis: ergo neque
rectè deducetur in speciebus sen-
sibilibus.

28 Dicunt, species intelli-
gibiles

biles produci immediatè ab intel-
lectu agente, & ideo non esse ne-
cessarium, quod proportionen-
tur suis obiectis; & species sen-
sibiles produci immediatè ab ob-
iectis, & ideo debere proportio-
nari illis, ita vt quae producantur
a modis sint modi; & res, quae a re-
bus. Sed contra: in primis species
intelligibiles non solum produ-
cantur immediatè ab intellectu agen-
te; sed etiam a phantasmatis ob-
iectarum (vt dicemus infra) ita vt in-
tellectui solum respondeat spiri-
tualitas specierum; & phantasma-
tibus similitudo, seu representatio
obiecti: cum autem phantasmata
elicantur per species acceptas a
sensibus, si ab istis accedant spe-
cies modales representantes mo-
dos, producent etiam in intellectu
species modales, cum hoc solum
discrimine, quod in sensibus sint
materiales, & in intellectu spiri-
tuales.

29 Secundo: proportio, quae
datur inter speciem, & obiectum,
non debet esse quoad entitatem
physicam (in hac enim valde dis-
sidentia sunt, vt in inductione con-
stare potest tam in speciebus in-
tellectus, quam sensuum) sed in eo,
quod representet obiectum, vt est
in se, & ideo quo magis, vel minus
perfectè illud representat, dicitur
magis, aut minus illi proportio-
nari: atqui etiam si obiectum sit mo-
dus, & species res, potest illud re-
praesentare, vt est in se: ergo rectè
proportionabitur cum illo propor-
tione requisita inter obiectum, &
speciem.

30 Dices, debere proportio-
nari non solum quoad representa-
tionem, sed etiam quoad entitatem:
quia praesentia albedinis, v. g. non
pertinet secundum se ad visum, sed
ratione albedinis, quam afficit: si
autem perciperetur per speciem,
quae esset res, pertineret secundum
se ad visum, quia talis species pos-
set causare visionem praesentiae,
cum daretur visus albedinis. Sed
contra: hoc, quod est pertinere ad
visum ratione albedinis, vel est,
quod haec sit ratio formalis attingen-
di illam, vel quod non possit
attingi, quin representetur vt af-
fectio albedinis. Si primum erit
necessarium, quod vtique sen-
sibile attingatur per vnicam spe-
ciem, vt probò in mea sententia.
Si secundum potest esse representa-
tione affectio albedinis, etiam si spe-
cies illius sit res, sicut modus vni-
onis representatur per speciem in-
telligibilem vt affectio extremorum,
& etiam si talis species sit res:
ergo fundamentum adductum ad
probandum, speciem praesentiae esse
modum nullius momenti est.

Vera sententia duabus conclusionibus explicatur.

31 Dico 1. sensibile proprium
& commune immediatè at-
tinguntur per eandem speciem.
Ita P. Rab. hic cap. 5. & 6. q. 11.
n. 134. P. Suar. lib. 3. de An. c. 8.
num. 5. P. Font. 2. Met. cap. 2.
quaest. 2. sect. 5. P. P. Conimb. hic
cap. 6. q. 5. art. 2. & expressè tra-
ditur à S. Tho. 1. p. q. 78. art. 3.

& hic lect. 13. cuius verba referunt P.P. Connim. Probatur; quia extensio coloris, v. g. non pertinet ad visum, nisi prout adiuncta coloris: ergo ratio formalis, propter quam attingitur a visu, est color. Consequentia est bona: quia, si extensio non pertinet ad visum, nisi prout coniuncta coloris, iste erit ratio, propter quam pertinet ad visum, quod est esse ratione formale illam attingendi: sicut, quia res testificata non pertinet ad fidem, nisi prout coniuncta cum testimonio, dicitur istud ratio formalis attingendi illam per fidem.

32 Pergo: atqui, eo ipso quod color est ratio formalis attingendi extensionem, debent attingi ambo per eandem visionem: ergo & ambo representari debent per eandem speciem. Consequentia est bona: quia, cum species nihil aliud per modum habitus representet, nisi id, quod per cognitionem representatur per modum actus, si hæc actu attingit duo, vnum ratione alterius, necessarium est quod illa habitualiter representet duo, vnum ratione alterius. Minor vero probatur: quia visus in consensu omnium (& idem est de alijs sensibus externis) non attingit sua obiecta deducendo vnum ex alio; seu deveniendo ex cognitione vnius in cognitionem alterius; sed simplici quodam intuitu: atqui, dum simplici quodam intuitu attinguntur aliqua, vnum ratione alterius, attinguntur vna, & eadem cognitione: ergo, &c.

33 Confirmatur: quia, si sen-

sibile commune attingeretur ratione sui, & non ratione sensibilis proprii, equè primo & proprie pertineret ad sensum ac sensibile proprium: atqui hoc nullus admittit: ergo, neque illud debet admitti. Minor probatur: quia vtrumque attingeretur ratione sui, deinde quodlibet esset conditio ex natura rei requisita, vt alterum perciperetur: quid ergo deesset communi, vt æquè primo, & proprie pertineret ad sensum, ac proprium? Ex his constat ad argumenta P. Hurr. quæ quidem non tam probant, nõ dari speciem sensibilis communis, quam non esse distinctam ab specie sensibilis proprii.

34 Obijcies: ex eo, quod singulæ partes extensionis obiecti sint realiter distinctæ inter se, probabamus supra producere species realiter distinctas: ergo, cum sensibile proprium & commune distinguantur realiter, debent producere species realiter distinctas. Nego consequentiam. Ratio disparitatis est clara: quia singulæ partes obiecti prout inter se distinctæ, ratione sui sunt obiecta sensus, & idèò singulæ ratione sui possunt producere speciem sui, & cum inter se sint realiter distinctæ, non est, cur species realiter distinctas non producant. At verò sensibile commune non est obiectum sensus ratione sui vt obiecti formalis; sed ratione sensibilis proprii, & idèò non potest ratione sui producere speciem sui; sed prout coniunctum cum sensibili proprio producere speciem, quæ illud representet si-

ma]

mul eum sensibili proprio, modo explicando infra. Ex his constat ad primam rationem secundæ sententiæ.

35 Obijcies 2. si sensibile proprium, & commune viderentur per eandem speciem, in continuo motu locali sensibilis proprii continuo variarentur species illud representantes: atqui hoc non videtur admittendum: ergo neque illud. Maior est certa: quia in quouis continuo motu successiuè variantur præsentia, siquidè per singulas partes motus acquirit mobile singulas partes loci: sed variatam præsentiam variatur species illam representans: ergo, & species representans sensibile proprium, cum sit eadem. Concedo maiorem. Neque in hoc nullum est absurdum: quia, si non est inconueniens, quod variantur species sensibilis communis, nullum debet esse in eo, quod variantur species sensibilis proprii, cum probatum sit efficaciter, vna, & eadem speciem debere respondere vtrique.

36 Dico 2. hæc species producitur ab vtroque sensibili tanquam ab vno principio, à quo indiuisibiliter procedit. Ita P. Rub. supra. Ratio est: quia hæc species representat vtrumque sensibile: ergo debet procedere ab vtroque. Confirmatur: quia, prout est representatio sensibilis proprii, nõ potest procedere tanquam à propria causa à sensibili communi, vt admittunt omnes; deinde, vt est representatio huius sensibilis communis, v. g. extensionis in hoc loco cum hæc figuram, non potest de-

terminatè procedere à sensibili proprio, cum hoc sit indifferens ex se ad hoc, vt producat speciem huius extensionis, vel illius: ergo vtrumque coniungitur ad producendam eam speciem, ita vt representatio sensibilis proprii respondeat ipsi sensibili proprio tanquam efficienti, & representatio huius sensibilis communis respondeat ipsi sensibili communi eo modo, quo philosophati sumus in Phys. disp. 13. sect. 4. circa correspondentiam formalitatum eiusdem effectus respectu diuersarum causarum.

SECTIO V.

An sensibile proprium sine communi, & c. contra sententiam possit?

37 EX dictis sect. præced. colligo 1. sensibile proprium non posse naturaliter cognosci sine communi. Ratio est: quia sensibile proprium non potest naturaliter sentiri à sensu externo, quin speciem in eo producat: atqui nõ potest naturaliter producere speciem, quæ illud representet sine communi, tum quia nõ potest esse naturaliter sine sensibili communi, tum quia, cum producat speciem vt agens necessarium, eo ipso quod sit coniunctum cum communi, debet simul eum illo producere speciem, quæ representet vtrique: ergo nõ potest naturaliter sentiri à sensu externo, quin simul cum illo sentiat sensibile commune. Idem propter eandem rationem dicendum est de sensibili communi, nempe quod non possit naturaliter sentiri sine proprio.

38 Sed quid? Si sensibile proprium daretur miraculose sine villo communi, hoc est, absque vlla præsentia, posset tunc sine nouo miraculo sentiri absque communi? Responleo negatiue. Ratio est clara: quia sensibile proprium nõ potest naturaliter sentiri, quin determinet sensum ad sui sensationem per productionem speciei, vt fatentur omnes: atqui hanc non potest naturaliter producere, si careat sensibili communi: ergo neq; hoc ab ato sentiri sine nouo miraculo. Minor probatur: quia sensibile commune, vt diximus, nihil aliud est, nisi præsentia circumscripua, per quam partes sensibilis propriæ extenduntur in loco: sed sine præsentia non potest sensibile proprium speciem sui in sensu producere: ergo, &c. Minor est certa: quia nullum agens creatum potest naturaliter effectum aliquem in passo distincto producere, nisi sit illi proximatum, vt dixi in Phys. disp. 27. sect. 1. ergo, cum agens approximetur passo per præsentiam, hæc deficiente, non poterit sensibile proprium producere speciem in sensu.

39 Colligo 2. sensibile proprium posse supernaturaliter sentiri sine communi. Id est mihi probabile. Moneor: quia, vt constat ex 1. concl. sensibile proprium non est attingibile a sensu ratione sensibilis communis; sed potius e contra, atq; adeo erit attingibile ratione sui: ergo, deficiente sensibili communi, nõ deficiet in proprio ratio formalis, propter quã attingitur a sensu: ex

go nulla erit implicatio in eo, quod Deus sensum determinet ad sensationem talis obiecti vel per se immediate, vel producendo speciem, quæ illud solũ representet. Paret consequentia: quia talis sensatio nõ potest aliunde implicare, nisi ex eo, quod deficiat vel ex parte obiecti ratio formalis, propter quã attingitur; vel ex parte principij virtus ad eam producendam; atqui ex parte obiecti non deficit ratio formalis attingendi, vt probatũ est; neq; ex parte principij virtus, quia in sensu datur virtus inchoata ad attingendũ suum obiectum formale; neque in Deo potest deficere ad complendam talẽ virtutẽ determinando illã ad operationẽ vel per se ipsum, vel per speciem representantẽ solum sensibile proprium: ergo &c. Confirmatur: quia bonitas, quæ est ratio, propter quã voluntas amat alia obiecta, est sufficiens ratio, vt ipsa seorsim ametur secundum se, vt fatentur omnes: ergo sensibile proprium, quod est ratio attingendi sensibile commune, erit etiã ratio sufficiens, vt ipsum secundum se attingatur seorsim a sensibili communi, saltem de potentia absoluta.

40 Dices: de ratione essentiali potentia sensitivẽ est percipere obiectum, vt in se est existens a parte rei; & propterea repugnat sensui abstrahere: sed sensibilia proprium non potest existere a parte rei sine communi adhuc supernaturaliter; neq; enim potest existere sine præsentia, ad quam diximus reuocari sensibilia communia enumerata ab

Arist.

Arist. ergo adhuc supernaturaliter non potest sentiri sensibile proprium sine communi.

Potest fieri abstractio negatiua per sensus externos.

41 **M** Vltima sunt discutienda circa hæc obiectionem.

Et in primis obiectum vt in se existens a parte rei potest sumi secundum ea tantum, quæ identificantur cum illo a parte rei; vel simul cum illis, quæ illud consequuntur ex natura rei. Si primo modo sumatur? certum est, sensum non percipere, saltem expresse, obiectum, vt est in se a parte rei; quia nonnulla prædicata obiecti sensibilis, vt, connexio cum subiecto; relatio ad primam causam, &c. non cadunt sub expressam cognitionem sensus. Deinde si secundo modo sumatur? certum etiam est, obiectum non percipi a sensu, vt est in se a parte rei: quia vno cum subiecto, & dependentia ab illo sunt entitates ex natura rei adherentes sensibili proprio, vt est albedo, calor, &c. & nihilominus non percipiuntur a sensu: ergo absolute loquendo falsum est dicere, quod sensus percipit obiectum vt in se existens a parte rei.

42 Hinc fit sensum posse abstrahere negatiue suum obiectum ab aliquibus entitatibus illud circumstantibus ex natura rei; imo & in ipso obiecto vnum prædicatum ab alio: quia abstractio, seu præcisio negatiua, vt diximus in Logica disp. 4. n. 34. est illa, qua vnũ expresse attingitur non attacto expresse alio, quod est illi coniun-

ctum, vel cum illo identificatum: atqui sensus, vt dictum est, attingit suum obiectum, quin expresse attingat tum aliqua prædicata cum illo identificata, tum aliquas entitates cum illo coniunctas: ergo abstrahit negatiue. Adde, posse etiã sensum supernaturaliter abstrahere sensibile proprium a communi, secus naturaliter, vt dictum est.

43 Maior difficultas est: an possit sensus inter prædicata, quæ sub eius expressionem cadunt, vnũ negatiue abstrahere ab alio. V. gr. visus expresse percipit in albedine rationem coloris, albedinis, & differentiam indiuidualem. Rogamus: an possit fieri, quod percipiat expresse rationem coloris, quin exprimat rationem albedinis, & hanc, quin differentiam indiuidualem expresse percipiat?

44 Et in primis, si albedo non sit in debita distantia, certum est, posse naturaliter per sensum exprimi rationem coloris, quin exprimat ratio albedinis (vt experientia docet, quando eminus videmus colorem, quin discernamus, an sit huius vel illius speciei) atque adeo naturaliter poterit negatiue abstrahi vnum prædicatum ab alio. Non tamen a differentia indiuiduali: quia hanc semper attingit sensus, siquidem quantumuis a longe percipiat aliquod obiectum semper discernit distinctionem illius ab alio prope existente, quod fieri non possit, si differentiam indiuidualem illius non exprimeret, cum in tali casu non discernat specificam.

45 Secundò existimo, quod, quando obiectum est in debita distantia, nō potest naturaliter percipi vnum prædicatum sine alio: quia omnia mittunt speciem perfectè illa repræsentantem, atque adeo talis species vt pote agens naturale, quod operatur in quantum potest, determinabit potentiam ad omnia simul conspicienda. Tertio existimo; supernaturaliter posse percipi vnū prædicatum sine alio, adhuc quando obiectum est in debita distantia: quia, quādo obiectum non est in debita distantia, potest naturaliter sensus abstrahere negatiuè vnum prædicatū ab alio: ergo licet sit in debita distantia poterit fieri supernaturaliter eadem abstractio, quia poterit Deus contra exigentiā obiecti vel potentie conseruare illam sensationem, quæ extra debitā distantia facta fuerat naturaliter, cū in eo nulla appareat implicatio.

46 Et ratio à priori est: quia rā ratio albedinis, quam coloris, percipiuntur à sensu ratione sui, neque enim vlla est ratio, quæ probet vnā percipi ratione alterius: ergo qualibet ex illis est obiectū ex se sufficiens ad terminandam visionem sine aliā: cur ergo non poterit fieri de potentia Dei, quod dentur visiones tendentes in singulas seorsim sumptas? atqui tales visiones abstrahent negatiue vnum prædicatum ab alijs: ergo &c. In hanc doctrinam facilè consentiet P. Hurt. in Met. disp. 6. subf. 2. n. 177. Addiderim tamen, nullum prædicatū vniuersale pos-

se abstrahi à differentiā indiuiduā li adhuc de potentia Dei: quia sensatio sensus externi ex natura sua est intuitiua, & cognitio intuitiua, & si possit abstrahere vnā formam ab alia; non tamen potest aliquam abstrahere à differentiā indiuiduali, vt dicam infra.

Quid de abstractione positiuæ?

47 **S**ed quid dicemus de abstractione positiuæ? poterit ne sensus abstrahere positiuè vnum prædicatum ab alio saltem per potentiam Dei absolutam? Loquor de prædicatis, quæ sunt idem realiter. Pro responsione Noto 1. abstractionem, seu præcisionem positiuam esse illam cognitionē, quò vnum prædicatum cognoscitur vt distinctum ab alio: atque adeo abstractio positiuæ non solum debet attingere vnū & aliud prædicatum; sed formas etiam, per quas vnum distinguitur ab alio. Noto 2. formas, per quas duo prædicata realiter identificata distinguuntur inter se, esse vel unitates rationis fictas in ipsis prædicatis, vel cognitiones, per quas adinuicem vnum cognoscitur sine alio: de hoc egit in Log. disp. 4. à n. 7. Vnde cognitio attingens ea duo prædicata vt distincta debet attingere etiam vel unitates rationis fictas, vel cognitiones præcipientes. Noto 3. sermonem posse esse de sensu externo, vel de interno. His positis.

48 Dico 1. Sensus externus non potest adhuc de potentia Dei ab-

absolutā abstrahere positiuè vnū prædicatū ab alio. Ratio est: quia sensus non potest abstrahere positiuè vnum prædicatum ab alio quin percipiat formas, per quas ipsa prædicata distinguuntur: atqui has formas non potest percipere adhuc de potentia Dei absolutā sensus externus: ergo neque abstrahere positiuè vnum ab alio. Minor probatur: quia sensus non potest adhuc de potentia Dei per suum actum attingere immediatè rem, quæ non includitur intra latitudinem sui obiecti, vt dicemus infra: atqui intra latitudinē obiecti sensus externi neque includuntur unitates rationis fictæ, neque cognitiones præcipientes, quia obiectum proprium visus est color & lux; auditus sonus; gustus sapor, &c. vt dicemus infra: ergo sensus externus non potest eas formas percipere adhuc de potentia Dei.

49 Dico 2. sensus internus potest de potentia Dei abstrahere positiuè vnū prædicatum ab alio. Hanc conclusionem existimo veram ex suppositione, quod distinctio prædicatorum fiat formaliter per cognitiones, & non per unitates rationis fictas, vt dixi in Log. loco supra citato. Ratio est: quia sensus externus, vt dictum est, potest abstrahere negatiue de potentia Dei vnum prædicatum ab alio, deinde, vt dicam infra, sensus internus non solum cognoscit obiecta sensuum externorum; sed etiam sensationes ipsorū sensuum atqui, vt dictū est, sensus externus,

visus. v. gr. potest de potentia Dei percipere per vnā sensationem rationem coloris; & per aliam talitatem albedinis: ergo poterit sensus internus de potentia Dei percipere talitatē albedinis vt visam per vnā visionē, & rationem coloris vt visam per aliam: atqui, eo ipso quod illas sic perciperet cognosceret illas vt distinctas siquidem cognosceret formas, per quas distinguuntur: ergo abstraheret positiuè vnā ab alia.

50 Colligo 3. sensibile commune non posse adhuc de potentia Dei percipi à sensu sine proprio. Id facile probatur ex dictis: quia ratio formalis attingendi sensibile commune est proprium sensibile, vt diximus supra: ergo deficiente sensibili proprio, deficit ratio formalis attingendi commune: sed deficiente ratione formali, propter quam actus alicuius potentie attingit obiectum, non potest dari talis actus adhuc de potentia Dei: ergo, &c. Minor videtur certa à paritate: nam actus fidei (qui attingit rem testificatā propter testimonium, seu auctoritatem testificantis) non potest in consensu omnium attingere rem testificatā deficiente testimonio vero vel apparēte (cuius ratio à priori est: quia, cum actus fidei essentialiter sit assensus rei propter testimonium, seu auctoritatē dicentis, deficiente omnino testimonio, non potest cōsistere essētia actus fidei; ac per consequens neque dari talis actus adhuc de potentia Dei) sed visio, v. gr. præsentia albedinis

essentialiter est sensatio presentia propter albedinem: ergo non potest dari adhuc de potentia Dei sine albedine. Minor est certa: quia, si ratio formalis attingendi eam presentiam est albedo, necessarium est, quod visio illius sit sensatio talis presentia propter albedinem, aut ratione albedinis: sicut contingit in actu fidei, qui quidem quia ratio, propter quam attingit rem testificatam est testimonium, ideo dicitur essentialiter esse assensus, seu cognitio rei proprie testimonium.

SECTIO VI.

An sensibile proprium indivisibiliter existens; possit percipi per sensum?

51 **O**Mnia sensibilia propria, quæ hucusque nominamus sunt accidentia corporea, & divisibilia in partes, quæ naturaliter non possunt esse nisi extensæ, ut in ductione facile constat. Possunt tamen supernaturaliter constitui indivisibiliter in loco, ut fatentur omnes. Quod quidem duplici modo potest fieri. Primo ita ut omnes partes unius accidentis divisibilis, albedinis v. gr. constituentur in uno puncto spatii. Secundo, ita ut sint in spatio divisibili, taliter tamen ut omnes sint in singulis partibus, & punctis ipsius spatii: quia ratio est corpus Christi Domini in Eucharistia sub speciebus sacramentalibus. Et supponimus corpus esse indivisibiliter in spatio per modum quendam po-

strivum superadditum: quia sicut non potest esse in loco nisi per modum postriuum superadditum, ut probatum est in Phys. disp. 23. sect. 3. ita neque potest divisibiliter, aut indivisibiliter esse in loco nisi per modum positivum superadditum. Est ergo difficultas: an, si sensibile proprium alicuius sensus constitueretur in loco indivisibiliter, uno ex duobus prædictis modis, posset percipi per sensum? Ex. gr. an color Christi Domini existentis in Eucharistia indivisibiliter, videri possit à potentia visiva.

52 Prima sententia affirmat, videri posse naturaliter ex suppositione, quod talem habeat modum existendi. Ita O Cham. in 4. dist. 10. q. 5. art. 3. Mai. q. 5. & probabilem censet Gabriel. lect. 45. in Can. Missæ Litt. P. quibus consentiunt nonnulli recentiores. Probatur 1. quia color indivisibiliter existens est sensibilis ratione sui, & præterea est approximatus potentia: quid ergo illi deerit, ut in potentia producat speciem, quæ ipsam determinet ad visionem? Secundo: quia color cuius singulæ partes singulis partibus spatii respondent, potest naturaliter videri à potentia applicata, ut fatentur omnes: sed color, cuius omnes partes respondent singulis partibus, & punctis spatii, habent etiam singulas partes respondentes singulis partibus: ergo potest videri naturaliter. Minor probatur: & ponamus calorem octo partium existentem indivisibiliter in octo partibus spa-

spatii: in hoc casu, eo ipso quod omnes partes coloris sunt in singulis partibus spatii, verificatur, quod prima pars coloris (liceat ita loqui) sit in prima parte spatii; &, secunda in secunda; &, tertia in tertia, &c. ergo singulæ partes coloris respondent singulis partibus spatii. Addunt prædicti authores, Christum Dominum de facto non videri in Eucharistia, quia Deus miraculoè impedit eius visionem, ne euacuetur meritum Fidei.

53 Secunda sententia extreme opposita præcedenti tenet, obiectum indivisibiliter existens non posse videri adhuc de potentia Dei absoluta: Ita P. Suar. tom. 3. in 3. p. disp. 53. sect. 4. ubi refer alios, & P. Rüb. lib. 2. de An. cap. 6. q. 12. n. 115. Probatur: quia obiectum indivisibiliter existens non potest adhuc supernaturaliter videri cum modo existendi indivisibiliter; neque sine illo: ergo nullo modo. Antecedens probatur quod ad primam partem: quia modus indivisibiliter existendi non cadit sub sensibile proprio sensus, visus, v. g. cum non sit color, aut lux; neque sub sensibile commune, cum non sit extensio, ad quam diximus renocari omnia enumerata ab Arist. ergo non continetur intra obiectum visus, ac per consequens neque poterit videri, cum nulla potentia possit percipere id, quod intra suum obiectum non continetur, ut dicemus infra.

54 Quod vero non possit videri adhuc supernaturaliter absque modo indivisibiliter existendi

probant: quia visio materialis est cognitio inenitua; de cuius essentia est videre rem, ut est à parte rei existens: ergo obiectum indivisibiliter existens à parte rei, non potest videri, nisi videatur modus indivisibiliter existendi. Secundo: quia non potest intelligi, quod illud obiectum videretur, quin eius partes viderentur aut aliæ extra alias, aut omnes simul. Si viderentur primo modo, viderentur cum extensione, quod quidem fieri non potest in hoc casu, cum non sint extensæ. Si secundo modo viderentur, viderentur cum modo indivisibiliter existendi, quem iam probavimus non posse videri: ergo &c.

Obiectum indivisibiliter existens non potest naturaliter videri.

55 **D**ico 1. contra primam sententiam: color indivisibiliter existens non potest naturaliter videri. Ita authores secundæ sententiæ, & Aensl. 4. part. q. 10. memb. 7. art. 3. §. 8. Soc. in 4. dist. 10. q. 1. art. 7. Victor. in Sum. verbo *Eucharistia* n. 61. Probatur: quia obiectum naturale non potest naturaliter videri nisi ipsum possit naturaliter producere speciem sui in potentia visiva, ut concedunt omnes, & constat experientia, quæ nominamus, quod dum obiectum non producit speciem sui in potentia visiva, nullatenus videtur ab ista: sed obiectum indivisibiliter existens non potest naturaliter producere speciem sui in po-

tentia visiva; ergo non potest naturaliter videri. Minor probatur quia agens corporeum, & divisibile petit ex natura sua extensionem tanquam conditionem immediate requisitam ad suas functiones obsequandas: ergo hac deficiente non poterit operari, atque adeo, cum obiectum indivisibiliter existens careat extensione, non poterit producere speciem in potentia visiva. Antecedens est mihi certum: quia quodvis agens corporeum, & divisibile petit extensionem, cum non possit esse naturaliter sine illa: at qui ad nihil aliud potest illam petere nisi ad suas functiones obsequandas; si enim ea illi non esset opus ad operandum, ut quid ita sedulo in illam conareretur, ut non posset esse sine ipsa? ergo extensio est conditio ex natura rei requisita ex parte agentis corporei ad operandum.

56 Secundo: quia color indivisibiliter existens in spatio divisibili videri deberet vel simul cum modo indivisibiliter existendi; vel sine illo: at qui neutro modo videri potest naturaliter; ergo, &c. Minor probatur, & primo quod non possit videri naturaliter sine modo existendi: quia sensibile proprium non potest naturaliter videri sine communi, ut experientiam constat. Et ratio a priori est: quia cum ipsum ex se sit indifferens ad producendam speciem, quae illud representat cum hoc vel illo modo existendi, debet ex natura rei habere aliud principium determinans ad speciem representantem cum

hoc modo existendi potius, quam cum illo, quod quidem nullum aliud esse potest, nisi ipse modus existendi, cui tanquam propriae causae respondet in specie representatio ipsius, ut diximus supra sect. 4. in fine: ergo non poterit naturaliter videri unum sine alio.

57 Deinde probatur, quod non possit naturaliter videri color cum modo indivisibiliter existendi in spatio divisibili: quia iste modus est supernaturalis quoad substantiam, ut dicam concl. seq. ergo, si attingitur a visu per visionem, non attingitur ut obiectum naturale; sed ut supernaturale: at qui potentia naturalis ordinis non potest naturaliter per cognitionem claram, qualis est visio, attingere suum obiectum supernaturale; ut constat in intellectu, qui naturaliter non potest clare, aut certo attingere entia supernaturalia, ut concedunt omnes Theologi: ergo idem dicendum erit de potentia visiva.

58 Ad primum argumentum primae sententiae respondeo, colorem indivisibiliter existentem esse quidem sensibilem ratione sui, & deinde approximatum potentiae, non tamen modo proportionato, ut naturaliter videri possit, ut constat ex dictis pro nostra conclusione. Ad secundum respondeo, colorem, cuius partes sunt in diversis partibus spatii per extensionem, videri posse naturaliter; secus, si eius partes sint in diversis partibus per praesentiam, per quam omnes etiam sint simul in singulis:

tum quia sicut haec praesentia non dicitur extendere colorem; sic etiam non est conditio sufficiens ad hoc, ut obiectum producat naturaliter speciem sui, & videatur: tum etiam quia, cum sit supernaturalis non potest naturaliter attingi a visu per visionem, ut dicebamus.

59 Ex his colligo 1. quod, si duo corpora extensa penetrarentur miraculose, possent nihilominus videri naturaliter a visu: quia per miraculosam penetrationem neutrum amitteret suam extensionem, quae est quid requisitum ex parte obiecti, tum ut speciem producat, tum ut videatur modo iam explicato. Colligo 2. quod, si unum corpus esset eorum in singulis partibus spatii divisibilis, non per praesentiam definitivam; sed per replicationem plurium circumscriptionum (ut, si singulae partes ponerentur in omnibus partibus spatii per praesentias, per quas naturaliter alias ibi essent, si reliquae abessent) posset videri naturaliter a potentia visiva: quia in eo casu non carerent partes extensione; sed haberent plures extensiones replicatas, atque adeo philosophandum est de illis sicut de duobus corporibus penetratis cum praesentibus aliis illis connaturalibus.

60 Colligo 3. obiectum, cuius partes omnes reductae essent ad punctum spatii, non posse videri naturaliter, quia deesset illis extensio. Colligo 4. quod, si pars aliqua caloris, quantumvis mini-

ma, vel punctum (si continuam constat ex soli punctis) poneretur in spatio aliquo divisibili, vnius palmi v. gr. per praesentias replicatas, quas ipsa pars, vel punctum habere solet in eis partibus spatii quando eas occupat naturaliter; videretur naturaliter. Ratio est: quia illud punctum ratione sui est visibile, cum sit pars coloris (ex suppositione, quod color componatur ex punctis) deinde est in loco divisibili per partes praesentiae ex natura sua constituentes extensionem; si enim quaelibet ex illis coniungeretur cum alijs similibus praesentibus aliorum punctorum, constitueret extensionem, ut nullus non fateretur, atque adeo omnes illae inter se constituunt extensionem, vel quasi extensionem: ergo nihil deest illi puncto in casu posito, ut videatur naturaliter.

61 Confirmatur: quia multa grana tritici in cumulum coniuncta non aliter se mutuo iuvant, ut a magna distantia videantur (a qua singula seorsum videri non possunt) nisi quia, dum singula singulis adherent, constituunt unam quasi magnitudinem sufficientem determinare potentiam ad sui visionem, ut vidimus disput. 7. sect. 5. & 6. at qui idem contingeret, si unum granum per praesentias illi alias naturales replicaretur in tot locis, quot occuparet plura illa grana: tunc enim cum illis praesentibus constitueret unam quasi magnitudinem

dinem, neque visu discerni posset, an ille comulus coalesceret ex pluribus granis, vel ex vno in tot illis locis constituto; ergo idem dicendum est de puncto per presentiam illi alias connaturales constituto in pluribus spatijs continuis, seu contiguis.

Obiectum indivisibiliter existens potest supernaturaliter videri.

62 **D**ico 2. obiectum indivisibiliter existens potest supernaturaliter videri. Hæc est contra secundam sententiam: & eam tenent authores relatum pro 1. sent. tum pro 1. nostra concl. Adde Scot. in 4. dist. 10. q. 9. §. *Ad questionem dico.* Et est expressa sententia S. Thomæ in 4. dist. 10. q. 1. art. 4. quæst. 1. præsertim ad 2. Vbi loquens de oculo glorificati corporis ait, nõ implicare contradictionem, quod videat corpus indivisibiliter existens. Et dist. 11. q. 3. art. 1. ad 4. vbi dicit, oculum Christi Domini existentis extra Sacramentum, qualiter est in cælo, non videre se ipsum, prout est in Sacramento; nisi forte, inquit, per miraculum. Et 1. p. q. 76. art. 7. ad 2. affirmat, oculum Christi Domini existentis in Eucharistia videre se ipsum, quamvis non videat modum, quem in ea habet.

63 Et in primis, quod possit supernaturaliter videri sine modo existendi indivisibiliter, constat ex sect. 5. n. 39. vbi probavimus, sensibile proprium videri posse su-

pernaturaliter absque vilo communi. Cæterum hic mihi etiã probandum est, posse videri cum modo indivisibiliter existendi. Pro cuius probatione Noto 1. modum indivisibiliter existendi sensibilis corporei diuisibilis, siue is sit presentia definitiua constituens totum sensibile in singulis partibus, & punctis spatij, siue presentia constituens totum illud in vno puncto spatij, comprehendendi intra latitudinem sensibilis communis: quia extensio non solum percipitur expresse per sensum secundum rationem extensionis; sed etiam secundum rationem presentiam; vt experientiam constat, quã nominamus, nõ solum discerni visu esse extensum colorem; sed etiam esse in tali loco, qui est proprius effectus presentiam vt talis; atque adeo expresse attingitur per visum ratio presentiam; cum autem in presentiam definitiua inueniatur ratio presentiam, iam datur in ea aliquid, quod pertinet ad sensibile commune sensus.

64 Noto 2. presentiam definitiua, quã corpus est indivisibiliter in loco taliter, vt sit totum in singulis partibus spatij; esse supernaturalem quoad substantiam. Ratio est facilis: quia illud accidens dicitur supernaturalis quoad substantiam, quod est supra vires, & exigentiam totius naturæ; sed talis est presentia definitiua rei corporeæ diuisibilis: ergo est supernaturalis quoad substantiam. Minor est certa: quia in naturã nulla datur exigentia presentiam de-

definitivæ rei corporeæ diuisibilis; neque vlla vis eam producenti, vt constat ex communi omnium Theologorum consensu, qui omnes miraculosam prorsus fatentur presentiam definitiua Christi Domini in Eucharistia: si autem exigeretur à naturã, vel intra vires eius contineretur, nullatenus miraculosa dici posset. Vide quæ diximus in Phys. disp. 22. sect. 6.

65 Dices, presentia definitiua est connaturalis Angelo taliter, vt ipse eã in se producat iuxta exigentiam sui: ergo continetur intra vires, & exigentiam naturæ, atque adeo ea, quæ datur in Christo Domino in Eucharistia, nõ erit supernaturalis quoad substantiam; sed solum quoad modum, quia, videlicet, datur corpori, cū debeatur Angelo, & propterea dicitur miraculosa. Concesso antecedente, distinguo consequens: continetur intra vires, & exigentiam naturæ presentiam definitiua spiritualis, concedo: corporea, nego consequentiam: atque adeo hæc erit supernaturalis quoad substantiam.

66 Instabis: Presentia definitiua spiritualis est perfectior, quàm corporea: ergo, si illa est naturalis, hæc nõ poterit esse supernaturalis. Nego consequentiam: quia, sicut substantia naturalis est perfectior, quàm aliqua accidentia supernaturalia: sic etiam accidens spirituale naturale potest esse perfectior, quàm accidens supernaturalis, si hoc sit corporeum: quia perfectio entitatis nõ est pen-

sanda ex vno, aut altero predicato; sed ex collectione omnium. Adde supernaturalitatem accidentis præcise vt talis non tam arguere perfectionem ipsius accidentis, quàm improprietatem: cum subiecto, quod afficit: potest autem contingere, quod res imperfecta sit improprietate entitatis; cui res alia perfectior est proportionata, vt inductione facile constabit.

67 Ex prænotatis colligo, presentiam definitiua sensibilis proprii visus, aut alterius sensus externi esse obiectum supernaturale ipsorum sensus: quia secundum rationem presentiam continetur intra latitudinem sensibilis communis: deinde secundum rationem definitiua est supernaturalis: ergo est obiectum supernaturale sensus. Confirmatur: quia accidentia, & substantia supernaturales, eo quod secundum rationem entis pertinet ad obiectum intellectus, quod est ens, & secundum rationes proprias, & particulares sunt supernaturales, dicuntur esse obiecta supernaturalia intellectus: ergo propter eandem rationem presentiam definitiua sensibilis proprii dicitur esse obiectum supernaturale (secundarium intellige, quia est sensibile commune) sensus. Et quidem, si ratio presentiam pertinet ad sensibile commune, necessarium videtur, quod talitas presentiam, ratione cuius subiectum sit taliter presentiam, pertineat ad ipsum sensibile commune: quia impossibile videtur, quod per sensum attingatur obiectum aliquod vt presentiam, quia etiam percipiatur, an

hoc vel illo modo sit præsens. His
positis. 68 Probatur conclusio: quia
id, quod intra latitudinē obiecti
alicuius potētiae cōtinetur, potest
saltem supernaturaliter percipiā
tali potētia, ut fatentur omnes:
sed modus indivisibiliter existēdi
coloris cōtinetur intra latitudinē
obiecti potētiae visus, ut probatū
est: ergo potest videri ab ipsa po-
tētia visiva, nō quidem naturali-
ter, quia talis modus existēdi nō est
naturalis; sed supernaturaliter,
quia est obiectū supernaturale, ut
probatū est. Id, quod dictū est de
modo indivisibiliter existēdi per
præsentiā definitivā, dictū puta de
modo indivisibiliter existēdi co-
loris in spatio omnino indivisibili.

69 Ex dictis facile responderi
potest ad argumentū secundæ sen-
tentiæ propositæ n. 53. Dico eni-
go, obiectū indivisibiliter existēs
posse supernaturaliter videri cum
modo indivisibiliter existēdi, &
sine illo: quia licet modus indivi-
sibiliter existēdi non cadat sub
sensibile comune naturale, & ideo
non cōtineatur in enumeratis ab
Arist. quia ipse tantum cognovit
sensibilia cōmunia naturalia; ca-
dit tamen sub sensibile commune
supernaturale, ut probatum est.

70 Ad primum, quod n. 54. ad-
ducitur ad probandum, sensibile
propriū non posse percipi super-
naturaliter sine modo indivisibi-
liter existēdi, fateor, visionem
materialē esse cognitionē intuiti-
vā: de huius tamen essentia,
licet sit, quod percipiat existen-

tiam proprii obiecti singularis,
quia nulla cognoscitur à Philo-
sophis, aut Theologis intuitivā
cognitio, quæ non versetur circa
obiectum existens singulare; non
tamen est de essentia illius, quod
percipiat existentiā obiecti in
loco. Alioquin supposita sententiā
asserente, Deum ab æterno nulli-
bi fuisse, visio, qua Deus se vidit
ab æterno, nō esset intuitivā cum
non viderit se in loco: atque om-
nes Theologi unanimi consensu
affirmant prædictā visionē adhuc
suppositā eā sententiā, fuisse intui-
tivā: ergo plane existimant ad
rationem visionis intuitivæ non
requiri cognitionē existentiæ a-
ctualis in loco. Unde visio, quam
n. 39. diximus dari posse superna-
turaliter de sensibili proprio sine
communi, sine vilo dubio esset in-
tuitivā.

71 Circa secundū, quod ibi-
dem adducitur, iam monui alibi,
Dei omnipotentiā non esse intra
angustas nostri intellectus metas
coercendā, & ideo licet non pos-
simus intelligere, qua ratione vi-
deretur obiectū sensibile sine mo-
do existēdi in loco, non est Deo
denegandum, si aliunde non appa-
ret implicatio.

*Obiectum indivisibiliter existens
in spatio divisibili potest vi-
deri ut extensum.*

72 **R**ogas 1. an obiectum exi-
stens totū in singulis par-
tibus alicuius spatij divisibilis
possit supernaturaliter videri ibi

ex

extensum? Respondeo affirmati-
vè. Ponamus enim Christū Do-
minum existere indivisibiliter in
hostia magnitudinis humanæ: cū
corpus eius esset rotundum in singu-
lis partibus, posset Deus singularis
partes corporis ostendere in sin-
gulis partibus spatij; neque enim
in hoc vlla potest esse repugnan-
tia; quia, licet præsentia esset vna
omnino indivisibilis respondens
omnibus partibus corporis in sin-
gulis partibus spatij, posset à Deo
ostendi solum prout constituens
primam partem corporis in pri-
ma parte spatij; & secundā, in se-
cundā; & sic in reliquis. Cuius ra-
tio sumitur ex dictis supra n. 31.
quia, cū præsentia, & sensibile
propriū attingantur per vnam
speciem, ita ut illa attingatur ra-
tione huius, si in singulis partibus
spatij non attingatur præsentia
nisi ratione singularum partium,
non attingetur, nisi prout consti-
tuens præsentem singulas partes
coloris in singulis partibus spa-
tij: atque nulla est repugnantia in
eo, quod in singulis partibus spa-
tij non attingatur præsentia nisi
ratione singularum partium co-
loris: ergo poterit fieri à Deo. Si
autem hac ratione attingeretur
obiectum, videretur ut ibi exten-
sum, ut constat.

*Species obiecti indivisibiliter exi-
stentis non eliceret absq; novo
miraculo visionem.*

73 **R**ogas 2. An si obiectū in-
divisibiliter existens per
modum supernaturalem produ-

ceret speciem sui in potentia visi-
va; hæc eliceret visionem sine no-
vo miraculo? Pro responsione
Noto 1. visionē talis obiecti pro-
ut affectu tali modo supernaturali
fore supernaturale quoad substan-
tiam: quia hæc visio est ex natura
sua intuitivā, ut fatentur omnes:
ergo essentialiter petit suum ob-
iectum existere realiter eo modo,
quo attingitur per ipsam. Patet
consequentia: quia in hoc distin-
guitur cognitio existentiæ ex na-
tura sua intuitivā ab ea, quæ non
est intuitivā ex natura sua, quod,
licet vtraque tendat in existentia
sui obiecti, prima tamen ita con-
nectitur cum existentia, ut petat
verè dari in rerum naturā taliam
existentiam: secunda verò non
petat verè dari; sed verè, vel ap-
parenter tantum. Pergo: sed visio
essentialiter petens verè existere
obiectū supernaturale, debet esse
supernaturalis quoad substantiā;
alioquin iam existentia accidentis
supernaturalis exigeretur ab ali-
quo naturali; ac per consequens
non esset supra existentiam totius
naturæ: contra cōmūnem sen-
tentiam asserentem accidens su-
pernaturale debere esse supra vi-
res, & exigentiam totius naturæ:
ergo prædicta visio debet esse su-
pernaturalis quoad substantiam.

74 Noto 2. ad eliciendā præ-
dictam visionem non solum requi-
ri in potentia speciem obiecti; sed
etiam comprincipium supernatu-
rale. Ratio est: quia ad elicien-
dam visionem obiecti duo requi-
runtur, & quod potentia in ratio-

N 2 ne

ne potentia sit proportionata vi-
sioni; & quod illi adueniat species
applicans intentionaliter obie-
ctum ipsi potentia, vel eam com-
pensans, & determinans ad visionem;
sed potentia visiva non est ratio-
ne sui proportionata visioni su-
pernaturali: ergo debet dari illi
aliud principium supernatura-
le quod illam proportionet.

75. Dices proportionari per
speciem supernaturalem. Sed, con-
traria: in primis species in mea sen-
tentia non concurrunt efficienter
ad cognitionem; sed solum tan-
quam conditio applicans obie-
ctum potentia; atque adeo de-
bet dari alia entitas supernatura-
lis, quae potentiam compleat in
esse principij productiui actus su-
pernaturalis. Secundo, dato, quod
species concurrat efficienter, si-
cut ad visiones naturales, praeter
concursum speciei naturalis re-
quiritur potentia in esse potentia
proportionata visioni naturali;
sic etiam ad visiones supernatu-
rales praeter concursum speciei
supernaturalis requiretur, quod
potentia in esse potentia sit pro-
portionata visioni supernaturali:
ergo debet dari aliquid comprin-
cipium supernaturale, per quod
proportionetur.

76. Noto 3. comprincipium
istud supernaturale non debere po-
tentia adhuc ex suppositione,
quod species supernaturalis sit in
illa. Id colligo ex eo, quod eue-
nit in naturalibus: nam quando
potentia visiva est destituta con-
naturali temperamento (quod per

se requiritur ex parte potentia
ad eliciendam visionem natura-
le obiecti naturalis) est impropor-
tionata, seu inepta ad eliciendam
visionem taliter, ut licet species
producat in potentia ab obie-
cto approximato; nihilominus non
debeatur illi ex vi productionis
talis speciei restitutio tempera-
menti, ut fatentur omnes: ergo
similiter in supernaturalibus, e-
tiam si producat in potentia spe-
cies supernaturalis obiecti, non
debetur ipsi potentia comprinci-
pium supernaturale, per quod
proportionetur ad visionem su-
pernaturalem. His positis:

77. Facilis est responsio ad du-
bium propositum n. 73. Dico er-
go in casu, quo in potentia visiva
produceretur species supernatu-
ralis obiecti supernaturalis, non
posse produci visionem superna-
turalem absque nouo miraculo, si
non supponatur in potentia co-
principium aliud supernaturale.
Ratio sumitur ex dictis: quia, ad-
huc posita ea specie in potentia,
non debetur ipsi potentiae com-
principium supernaturale neces-
sario, requisitum ad talem visio-
nem: ergo supra exigentiam illius
daretur ipsi: atqui quod tribuitur
naturae supra exigentiam ipsius,
est miraculosum, si raro eueniat, ut
contingeret in casu posito: ergo
nouum miraculum, aut quasi mi-
raculum necessarium esset ad ta-
lem visionem eliciendam. Quod
dictum est de potentia visiva di-
ctum puta de reliquis sensibus ex-
ternis, circa sua obiecta.

SEC-

SECTIO VII.

*An sensus externus possit percipere
praesentiam, aut existen-
tiam obiecti, quando hoc
non est praesens, aut
existens?*

78. Certum est 1. id non posse
fieri naturaliter: quia sen-
sus externus non potest naturali-
ter percipere suum obiectum sine
specie illius, ut fatentur omnes
qui species admittunt: atqui ta-
lis species ex natura rei depen-
det in conservari ab obiecto, ut
dictum est disp. 7. sect. 4. & dein-
de obiectum non potest illam co-
servare, nisi sit existens, & praesens,
ut docent communiter authores:
ergo obiectum absens, aut non
existens non potest naturaliter
percipi a sensu externo. Certum
est 2. sensum externum non posse
adhuc supernaturaliter percipere
per actum positivum carentiam
existentiam, aut carentiam praesen-
tiam sui obiecti: quia nulla poten-
tia potest percipere positivam ad-
huc supernaturaliter id, quod non
continetur intra latitudinem sui
obiecti, ut dicemus sed. seq. ex
communi sententia: sed praedictae
carentiae non continetur intra la-
titudinem obiecti sensus externi,
ut fatentur omnes: ergo non po-
test eas adhuc supernaturaliter
percipere. Et propter eandem ra-
tionem est certum, sensus non pos-
se percipere possibilitatem sui ob-
iecti prout praesentem ab exi-
stentia: quia sub hac ratione non

continetur intra latitudinem sui
obiecti.

79. Difficultas ergo solum est:
an sensus, quando obiectum reue-
ra non est praesens, aut existens,
possit de potentia Dei percipere
praesentiam, & existentiam illius
ac si reuera esset existens, & pra-
sens? Et praeterea est difficultas:
an id fieri possit conferuata spe-
cie, quae dabatur in potentia, pre-
sente obiecto; vel sine illa? Circa
quam 1. sententia tenet sensum
externum adhuc de potentia Dei
absoluta non posse percipere pre-
sentiam, aut existentiam obiecti,
quando ipsum non est existens, aut
praesens. Ita Gabr. in 2. dist. 3. q.
2. concl. 2. & nonnulli recentio-
res apud P. Rub. infra referendū.

80. Probatur 1. quia sensatio
quavis sensuum externorum ex na-
tura sua est intuitiva: atqui de ra-
tione cognitionis intuitivae est
tendere in obiectum praesens, &
existens: ergo non potest dari sen-
satio obiecti, quando hoc non est
existens, aut praesens. Confirma-
tur: quia nulla potentia cogno-
scitiva adhuc de potentia Dei ab-
soluta potest percipere id, quod
intra latitudinem sui obiecti non
continetur: atqui quod non est
praesens, aut existens, non conti-
netur intra latitudinem obiecti sen-
sus externi: ergo, &c. Minor vide-
tur consistere ex Ar. 2. de An. tex. 6.
ubi in eo distinguit obiectum sensus
& intellectus, quod obiectum huius
non debeat esse extra animam; sed
obiectum sensus: ergo sentit de ra-
tione obiecti sensus esse existens.

N 3

8153

81 Secunda sententia asserit, sensum externum posse de potentia Dei percipere existentiam, & presentiam obiecti, quando hoc non est presens, nec existens, si a Deo accipiat speciem illius; seculsi talem speciem non accipiat. Ita nonnulli apud P. Rub. infra q. 14. Prima pars probatur infra. Secunda vero, nempe quod, deficiente specie, non possit percipi presentia, & existentia obiecti, hoc absente, probatur: quia potentia cognoscitiva, ut sit principium cognitionis debet precedere simili obiecto per speciem, ut ex Arist. & S. Th. docuimus supra disp. 7. num. 16. atqui, si non precedat in illa species, non potest precedere similis obiecto, neque enim quid aliud potest precedere, ratione cuius fiat similis obiecto: ergo, &c.

82 Confirmatur: quia cognitio non potest a potentia produci, nisi obiectum cum illa concurrat obiective concurrere cum potentia, nisi media specie: ergo, &c. Minor probatur: quia obiectum eatenus concurrat obiective, quatenus unitur intentionaliter potentia: at id non aliter fit, nisi media specie: ergo, &c. Confirmatur 2. quia actus sentiendi est expressa similitudo & imago obiecti: atqui de ratione imaginis est, quod procedat ab eo, cuius est imago: ergo debet procedere ab obiecto: sed non aliter procedit ab obiecto, nisi media specie: ergo haec est necessaria omnino ex parte potentie.

Prima conclusio contra primam sententiam.

83 **D**ICO 1. existentia; & presentia obiecti possunt percipi de potentia Dei per speciem positam in potentia, quando obiectum reuera non est presens, aut existens in rerum natura. Haec est contra 1. sent. & ea tenet P. Mol. 1. p. q. 55. art. 2. disp. 2. memb. 5. P. Suar. tom. 3. in 3. p. disp. 53. sect. 4. & disp. 55. sect. 2. PP. Connimb. 2. de An. cap. 6. q. 3. art. 1. P. Rub. ibidem q. 13. Probatur 1. ex S. Tho. 3. p. q. 76. art. 8. asserente, nonnumquam Deum in Eucharistia puerum, carnem, manum, & quaedam alia oculis representare, producendo in eis speciem talium rerum, etiam si haec praesentes non sint: ergo aperte sentit in his apparitionibus representari existentias, & presentias rerum per species a Deo impressas, quando tales res reuera non existunt, aut non sunt praesentes. Idem docet Scot. in 4. dist. 10. q. 1. Ledef. 1. p. 4. q. 14. art. vlt. Ant. 3. p. tit. 13. cap. 14. Victor. in relect. de Eucharistia n. 62. & Scot. in 4. dist. 10. q. 1. art. 8.

84 Probatur ratione: quia obiectum duplicem concursum habet in sensationem; unum efficientis media specie producta in sensu; alterum obiecti terminantis sensationem: sed Deus potest supplere primum, & ad secundum non requiritur essentialiter presentia, aut existentia realis obiecti: ergo

ergo de potentia Dei poterit dari sensatio presentiae; & existentiae obiecti, quando ipsum obiectum reuera non est existens, aut presens. Minor probatur quoad primam partem: quia obiectum non aliter producit speciem sui in potentia, nisi in genere cause efficientis non vitalis: atqui Deus potest se solo producere omnes effectus cuiusvis cause efficientis creaturae non vitalis, ut docet expressè S. Thom. 1. p. q. 115. art. 5. & cum eo communiter Doctores: ergo Deus potest se solo producere in potentia sensitiva speciem obiecti sensibilis. Idem manifeste confirmant visiones; quibus videri solent ut existentia, & presentia in Eucharistia nonnulla obiecta, quae ibi non sunt: nam, si visio non posset fieri nisi per speciem productam ab obiecto, qua ratione producerentur tunc species ab obiecto non existente, seu non praesente?

85 Secunda pars minoris propositionis probatur ex eodem fundamento: quia obiecta non existentia in Eucharistia terminant saepe visiones representantes talia obiecta ut ibi existentia, & presentia: ergo ad hoc, ut obiectum exerceat manus terminandi sensationem, non requiritur essentialiter, quod actu existat, seu sit praesens. Et ratio a priori est: quia quod obiectum terminet sensationem nihil aliud est, nisi quod representetur per istam: atqui, etiam si non existat, seu sit praesens obiectum, possunt presentia, & existentia eius representa-

ri per sensationem: ergo, &c. Minor probatur: quia, quando obiectum est absens, seu non existens, nihil aliud representat visio, nisi id, quod representaret, si esset existens, aut praesens obiectum: ergo talis visio non extenditur ultra suum obiectum. Deinde non est fundamentum aliquod convincens, existentiam, seu presentiam actuale obiecti esse conditionem essentialiter requisitam, sine qua non possit dari in rerum natura, adhuc de potentia Dei, sensatio ipsas representans: cur ergo denegabitur Deo productio talis sensationis?

86 Confirmatur: quia per hoc, quod est exigere ex natura sua existentiam, & presentiam actualem obiecti, quas representat, distinguitur sufficienter cognitio intuitiva a non intuitiva praecise ut tali, etiam si possit esse supernaturaliter sine illis: ergo non est, cur dicamus habere talem connexionem cum illis, ut essentialiter requiratur, eas adesse in rerum natura, ad hoc, ut ipsa detur. Id tamen non tollit, quod aliqua cognitio intuitiva, imò & non intuitiva sit talis natura, quae dari nequeat in rerum natura, quin verè detur obiectum e modo, quo illud representat; de quo aliquid dicemus disp. 1. r. sect. 4.

87 Ad rationem adductam pro 1. sent. concessa maiori, quod sensatio externa ex natura sua est intuitiva, distinguo minorem: de ratione cognitionis intuitivae est tendere in obiectum praesens, & existens taliter, ut habeat essen-

tialem connexionem cum existentia, & presentia, quas repræsentat, vere existentibus in rerum naturâ, nego: taliter, vt solum exigat talem existentiam, & presentiam, concedo minorem. Et nego consequentiâ: quia sicut quantitas ex naturâ suâ exigens extensionem potest dari de potentia Dei sine tali extensione; ita etiam cognitio intuitiua exigens ex naturâ suâ existentiam, & presentiam, quas repræsentat, poterit dari de potentia Dei sine tali existentia, & presentia actualibus.

88. Ad confirmationem concessâ maiori, nempe quod sensus non possit percipere id, quod non est obiectum illius, distinguo minorem: quod non est præsens, aut existens non continetur intra latitudinem obiecti sensus externi secundum non existentiam, aut non presentiam, concedo: secundum existentiam, aut presentiam, quas haberet, & habere solet, quando est præsens, & existens, nego maiorem. Itaque in obiecto non existente, & non presente possunt considerari & carentia existentia, seu presentia, & ipsa existentia, ac presentia, quas habere solet, quando est præsens, & existens. Ratione prioris, nempe carentia non pertinet ad obiectum sensus, & ideo nunquam talis carentia percipitur ab isto; at verò ratione posterioris pertinet, quia tunc nihil aliud repræsentat sensus, nisi id quod repræsentabat, seu repræsentaret, si obiectum vere esset existens, &

præsens, atque ad eò non prætergreditur latitudinem sui obiecti. Ad probationem adductam ex Arist. respondeo, discrimen ibi positum inter obiectum sensus, & intellectus esse desumptum ex eo, quod requiritur ex natura rei. An verò de potentia Dei possint res aliter contingere? non curat Philosophus.

Secunda conclusio contra secundam sententiam.

89. **D**ico 2. De potentia Dei potest sensus percipere existentiam, & presentiam obiecti, quando hoc non est existens aut præsens, absque vlla specie producta in ipso sensu. Hæc est cõtra 2. sent. Eam tenet P. Rub. supra q. 14. & videtur consentire P. Mol. supra disp. 1. ante medium. Probatur: quia species obiecti sensibilis non aliter conducit ad sensationem obiecti tam absentis, quam presentis, nisi vt cõprincipium efficiens non virale, seu vt conditio intentionaliter applicans obiectum potentia: quocumque modo concurrat, potest à Deo suppleri eius concursus: ergo sensatio presentia, & existentia obiecti, adhuc hoc absente, poterit dari de potentia Dei sine specie producta in potentia. Minor probatur quoad concursum efficientem: quia Deus potest se solo producere effectus cuiusque efficientis non vitalis, vt supra dicebamus in 1. cõcl. Deinde probatur minor quoad munus conditionis: quia conditio applicans obiectum sensui ex eo dicitur requi-

requirit, quòd, eâ deficiente, non debetur concursus sensui ad sensationem, vt saepe diximus: atqui potest Deus prestare concursum sensui, etiamsi illi non debeat; quid enim obesse potest, vt Deus concursum indebitum non præstet? ergo potest dari sensatio de potentia Dei, deficiente specie.

90. Ad rationem oppositam secundæ sententiæ distinguo maiorem: potentia cognoscitiua, vt sit principium cognitionis, debet præcedere simili obiecto, si operatura sit naturaliter, seu ex naturâ rei, concedo: si supernaturaliter, & miraculosè, nego maiorem: quia, vt diximus, Deus potest supplere concursum speciei, quæ est forma, per quam potentia fit similis obiecto ante cognitionem.

91. Ad 1. confir. respondeo, duplicem concursum obiectiuum distinguui posse in obiecto: vnum mouere potentiam mediâ specie ad cognitionem: alterum, terminare ipsam cognitionem (si forte is dici potest concursus.) Hoc vltimū nõ potest suppleri à Deo; secus primum: & ideo distinguo maiorem: cognitio non potest à potentia produci, nisi obiectum cum illa concurrat obiectiue terminando cognitionem, concedo: mouendo ipsam potentiam, nego maiorem: quia, licet ex naturâ rei necessaria sit ad cognitionem motio proueniens ab obiecto per speciem; nihilominus de potentia Dei potest suppleri talis motio, vt dictum est. Ad 2. confir. distinguo minorem: de ratione

imaginis est, quod procedat ab eo, cuius est imago, vel ab alio supernaturaliter supplente vices illius, concedo: quod procedat ab eo ita, vt non possit supernaturaliter suppleri concursus eius, nego minorem.

92. Ex dictis infero, cognitionem, seu sensationem prædictam presentia, aut existentia obiecti, quando hoc non est præsens, fore naturalem quoad substantiam, si repræsentet presentiam & existentiam naturalem obiecti: quia eadem sensatio, quæ dabatur, præsentente obiecto, potest perseverare de potentia Dei, eo absente, & non existente, vt constat ex dictis: sed hæc erat naturalis quoad substantiam, præsentente obiecto: ergo eodem modo erit naturalis, absente obiecto, cum eadem perseveret. Erit tamen supernaturalis quoad modum: quia, cum, absente obiecto, non possit ex natura rei conseruari species; neque hac deficiente elici visio, aut conseruari ex natura rei, siquidem ex natura sua petit existentiam, & presentiam obiecti, quod vt existens, & præsens repræsentat, necessarium est, quod conseruetur, seu producat talis visio supra vires, & exigentiâ, naturæ, ac per consequens supernaturaliter.

SECTIO VIII.

Vtrum aliquis sensus percipere possit obiectum spirituale, aut obiectum alterius sensus.

93. **C**ommunis omnium sententia est, nullum ex sensibus

bus, quos hucusque nouimus, ad huc de potentia Dei posse attingere obiectum aliquod spirituale; neque ullū ex externis posse percipere obiectum alterius. Difficile tamen assignatur ratio communem sententiam euincens. Pro eius probatione Pono 1. nullam potentiam cognoscitiuā posse ad huc de potentia Dei attingere entitatem, quæ non comprehendatur intra latitudinem sui obiecti. Ratio est clara; quia obiectū potentia cognoscitiuæ dicitur illud, quod potest obijci tali potentia; ergo, si non comprehenditur intra obiectum talis potentia, idcirco erit; quia non potest illi obijci per actum; atqui id, quod non potest obijci potentia cognoscitiuæ per actum, non potest attingi à tali potentia; quia non aliter attingitur obiectū à potentia cognoscitiuā, nisi per actum illud obijcientem tali potentia, ut fatentur omnes; ergo &c.

94 Pono 2. quælibet sensum ex naturā sua habere limitatum, & determinatum obiectum. Neque enim credendum est, obiectum cuiuslibet sensus comprehendere omnia, quæ comprehendit obiectum intellectus; aut singulos sensus extendi ad obiecta omnium: tum quia sensus sunt multo imperfectiores intellectu, & ordinis valde inferioris; ergo non se extendunt ad tot obiecta, & tam perfecta; ac intellectus; tum etiam, quia nisi sensus saltē terni valde differant, nec subordinati sunt inter-

se: congruum ergo est, ut habeant obiecta valde dissidentia.

95. Si autem obiecta sensuum artiores limites habent, quā obiectū intellectus; & inter se valde dissident, assignanda erunt singulis ea, quæ de facto nouimus, singulos percipere; & non alia, cum nullum habeamus fundamentum ad alia illis attribuenda. Neque enim vnquam nouimus, eos alia percipere; neque in istis obiectis aliquid prædicatū expressè attingūt, quod cōueniat alijs entitatibus. Visus nāque nihil aliud attingit ut obiectum proprium nisi colorem, & lucem; neque in istis exprimit prædicatum aliud superius, quod ad alias entitates se extendat; & idem est de auditu respectu sonus; & olfactu respectu odoris, &c. ergo singulā ex istis erunt adæquata singulorum; cum quibus ipsi sensus essentialem cōnexionem habeant, & ad quorum perceptionem ex natura sua ordinentur. Neque enim aliunde nouimus, essentiam hominis esse animal, rationale; equi animal hianibile &c. nisi quia longā experientia nouimus, eos tales operationes elicere, & non alias; ergo, cū diuturnā experientia deprehenderimus, visum nullum aliud obiectū percipere, nisi colorem, & lucem (non excludo sensibile commune; sed eo supposito loquor de proprio cuiuslibet sensus,) auditum nullum aliud nisi sonum &c. bene inde deducimus prædicta, & non alia esse obiecta propria singulorum sensuum.

Hinc

96. Hinc fit, inter actus sensuum externorum illum solum dici visionem, qui est perceptio coloris, aut lucis; illum auditionem, qui est perceptio soni, &c. Et ratio est clara, ex dictis: quia visio est actus potentia visua; & auditio auditiva; sed potentia visua est perceptiua solum coloris, & lucis; & audigua est solum perceptiua soni &c. ergo ille solum actus dicitur visio, qui est perceptio coloris, & lucis; & ille solum auditio, qui est perceptio soni. His positis.

97. Facile probatur communis sententia: quia nulla potentia cognoscitiua potest attingere id, quod non continetur intra latitudinem sui obiecti; sed entitas spiritualis, non continetur intra latitudinem obiecti alicuius sensus ex his, qui de facto datur; ergo nulla potentia sensitiua ex his, quæ de facto dantur potest attingere rem spiritualem. Minor constat ex dictis; quia obiectum adæquatum visus est color, & lux; obiectum adæquatum auditus est sonus; olfactus est odor; gustus est sapor; tactus qualitates primæ, &c. & denique obiectum adæquatum sensuum internorum sunt omnia obiecta sensuum externorum, & horum actus, ut dicemus infra: ergo, &c.

98. Dices: potest dari lux spiritualis conueniens in ratione lucis cum luce corporea; ergo iam datur aliqua entitas spiritualis, quæ contineatur intra obiectum potentia visua. Respondeo, nullam dari lucem spiritualem, quæ

vnice cōueniat in ratione lucis cum corporea: quia, ut S. Thomas 1. part. quæst. 67. art. 1. notauit, hæc vox lux primo imposita est ad significandam lucem corpoream, postea vero extensa est ad significandam eam, quæ lux spiritualis appellatur; & ideo addit ibi S. Thom. vocem illam spectatam secundum suam primam impositionem, metaphorice ad spiritualia transferri, quod etiam dixit Ambros. lib. 2. de Fide in principio: Hinc est, eam lucem spiritualem nullatenus comprehendere sub obiectum visus, quia non participat rationem lucis pertinentem ad obiectum visus; sed aliam longe diuersam, quæ propter aliqualem proportionem, quam habet cum luce corporea, eodem nomine appellatur, & ideo negandum est antecedens.

99. Obijcies: quælibet res potest assumi à Deo ut instrumentum ad quælibet aliam producendam; ergo poterit etiam assumi à Deo quælibet potentia ad quodlibet obiectum percipiendum. Id primis iam probaui in Phys. disp. 13. sect. 6. nullam rem posse assumi à Deo ad aliam producendam, quin habeat virtutem intrinsecam saltem inchoatam productricem talis rei; & addidi, vero similis esse non dari talem virtutem inchoatam in quavis re ad quamuis aliam producendam, & ideo, cum in præsentibus etiam probatum sit, non posse percipi ab aliqua potentia id, quod non continetur intra obiectum eius;

eius; & præterea dictum sit, nullam entitatem spirituales contineri intra obiectum sensuum, qui modo dantur, necessarium est, quod nullus sensus ex istis possit attingere rem spirituales.

100 Secundò, dato, quod quælibet res posset assumi ad quamvis aliam producendam, non bene inferitur inde, posse assumi potentiam cognoscitivam ad quodvis obiectum percipiendum; quia ad percipiendum obiectum non solum requiritur productio cognitionis illius; sed etiam, quod hæc tribuat suum effectum formalem potentie: atqui ex eo, quod potentia possit assumi, ut instrumentum ad producendam cognitionem cuiusvis obiecti, non inferitur, quod possit hæc tribuere illi suum effectum formalem: ergo, &c. Minor est certa: quia adhuc admissio, quod lapis possit assumi, ut instrumentum ad gratiam recipiendam, nullus est, qui admittat posse hanc illi tribuere suum effectum formalem Iusti, Sancti, Filij Dei, &c. ergo adhuc admissio, quod potentia visiva v.g. possit assumi ad producendam perceptionem soni &c. aut spiritus non recte inferitur, quod possit habere effectum formalem illius.

101 Et ratio a priori huius est: quia, ut dicebamus n. 96. perceptio soni est auditio; odoris olfactio; saporis gustatio, &c. & perceptio rei spiritualis est actus eius potentie, cuius obiectum est res spiritualis (ponamus esse solum intellectum; & ideo talis perceptio erit intellectio.) Hinc fit; quod si

potentia visiva eliceret perceptionem soni, aut rei spiritualis, (& idem est de reliquis) non eliceret visionem; sed auditionem, aut intellectioem. Cum autem potentia visiva non sit capax effectus formalis auditionis, aut intellectioem, quia ipsa non audit, aut intelligit; sed videt (sicut lapis non est capax effectus formalis gratie habitualis, quia ipse non potest esse Iustus, Sanctus, & Filius Dei,) necessarium est, quod non possit percipere sonum, aut rem spirituales.

102 Hic est advertendum, secundum nostram sententiam asserentem, potentias materiales non distinguere realiter ab ea parte compositi, in qua suos actus exercent, necessarium esse, quod in homine (in quo anima est indivisibilis) eadem anima, quæ cum una parte materia constituit potentiam visivam, & cum alia olfactivam, &c. vnde, cum omnes partes materia sint seiusdem rationis specificæ, in quavis parte compositi sunt omnia prædicata essentialia singulorum sensuum cum hoc solo discrimine, quod in una dantur dispositiones ad operationes unius sensus, v.g. ad visiones; in alia ad auditiones, &c. atque ideo hi actus ex natura rei non tribuunt suum effectum formalem anime, & materie, nisi in ea parte, in qua dantur dispositiones requisite ad illos, quia ex natura rei neque possunt elici, neque informare nisi partem instructam talibus dispositionibus.

Ca.

103. Cæterum, si ubi sunt dispositiones ad visionem, poneretur miraculose auditio eam partem informans, sicut effectum formalem tribueret tali parti; quia, cum ea pars secundum suam substantiam non solum sit potentia visiva; sed etiam auditiva, ex se est subiectum capax non solum videndi; sed etiam audiendi. Itaque miraculum in eo solum esset, quod auditio informaret partem hominis sine dispositionibus ex natura rei requisitis ad talem informationem. At semel dato eo miraculo, cum effectus formalis auditionis nihil aliud sit quam compositum coalescens ex ipsa auditione, & parte substantiæ hominis (quæ est virtus auditiva) unitis inter se, necessario daretur talis effectus formalis. Et idem dicendum esset in brutis, si omnes partes anime essent eiusdem rationis, quia in tali casu quævis pars, quæ ex se esset auditiva, esset etiam visiva. Secus vero accidet, si partes anime sint diversæ rationis, ut nos diximus esse: quia in tali casu una pars est potentia visiva solum; & alia auditiva, &c. & ideo quilibet ex illis solum est capax effectus formalis operationis illi respondentis, vnde si auditio poneretur in potentia visiva, non redderet illam audientem, quia non est capax huius effectus formalis, ut constat ex dictis.

104 Hic solet disputari: an sit possibilis potentia cognoscitiva materialis, quæ attingere possit obiectum spirituale? Et communitè negari solet; multaque ra-

tionem implicationis adducuntur, quæ quidem parum efficaces sunt. Neque pro parte affirmativa occurrit fundamentum aliquod efficax ad illam convincendam, & ideo libens hæc disputationem omitto. Videatur P. Arriag. hic disp. 5. sect. 2.

SECTIO IX.
An in sensu detur error circa eius obiectum

105. Arist. hic cap. 6. loquens de sensibus externis docuit, eos nunquam, aut raro decipi circa proprium sensibile, frequenter vero errare circa sensibilia communia, & sensibilia per accidens. Est tamen difficultas & non levis inter expositores: An hoc sit verum, & qua ratione id intelligendum sit? In qua re vix sententiam aliquam inuenies, quæ intellectui plenè satisfaciatur. Pro decisione Notor. errorem in præsentia sumi pro cognitione falsa, cuius falsitas in eo consistit (ut dicemus infra disput. 15. sect. 4.) quod sit difformis obiecto, hoc est, quod repræsentet illud aliter, ac est in se. Cæterum falsitas est duplex: una quæ est simpliciter talis; alia quæ solum est talis secundum quid. Prior inuenitur tantum in iudicio. Posterior in simplici apprehensione, ut latè explicabimus loco citato. Cum autem in sensu non detur iudicium; sed solum simplex quedam apprehensio obiecti, certum est in sensu non posse dari formaliter errorem, aut fal-

falsitatem simpliciter talem; sed, si datur, debere esse falsitatem solum secundum quid talem.

106 Nota 2. duplici modo posse intelligi quod datur error in sensibus. Vno modo formaliter; altero occasionaliter. Formaliter daretur, si ipsa cognitio sensus representaret rem, quæ non est, aut alio modo, quæ est, occasionaliter vero daretur, si ipsa sensatio exterior reuera representaret rem, quæ est, & eo modo, quo est, ita tamè imperfectè ut tribueret occasionem sensui interno, aut intellectui ad efficiendum actum erroneum vel circa ipsam rem, vel circa modum existendi rei. Rursus, error formalis potest esse positivus, & negativus. Positivus error datur, quando actus representat ex parte obiecti, quod reuera non est in illo. Negativus, quando actus, licet non representet in obiecto, quod reuera non est, nihilominus non representat totum, quod est. His positis.

107 Dico 1. cum P. Aguilonio lib. 1. opti. corum propof. 42. & P. Tol. hic cap. 6. quæst. 13. nullus sensus errare potest circa rationem communem sui sensibilis proprii. Id est certum apud omnes: neque enim, ut supra dicebamus, visus potest percipere, nisi colorè, & lucè; neque auditus nisi sonum &c. Secus vero accidit circa aliqua communia. ut circa motum, & circa quietem: aliquando enim apparet quiescere, quod movetur; & moveri, quod quiescit, ut experientia constat.

108 Dices: idem, quod dixi-

mus de errore circa sensibile proprium, contingit circa sensibile commune; quia circa rationem communem sensibilis communis nunquam datur error cum nunquam percipiatur obiectum sine aliqua presentia, & extensione, ad quam reduximus omnia sensibilia communia. Fateor, nunquam contingere errorem circa rationem communem extensionis, sed, cum inter sensibilia communia enumeraverit Arist. motum, & quietem, & circa hæc datur omnino error in sensibus, ideo datur discrimen in errore circa sensibile proprium, & commune, ita ut circa illud possit omnino negari error; secus circa illud.

109 Dico 2. sensus decipitur circa rationes particulares sensibilium tam propriorum, quam communium: sæpe enim apparet nigrum: quod viride, aut caruleum; proceræ magnitudinis, quod est paruum, & è contra: longe distans, quod propè est, & è contra: rotundum, quod quadratum est; & contra faciem quod est à tergo, ut experientia constat.

110 Dico 3. sensus sæpe decipitur in applicatione tam sensibilis proprii, quam communis: quia manus, inter quam, & visum interponitur virtus viride, apparet viridis, in quo casu non datur error circa viriditatem; sed in applicatione, applicatur enim manui color, qui non est in illa: similiter color vitreae fenestreae apparet in pariete è regione posito, ubi non est, & ideo datur error in appli-

catio-

catione coloris ad locum. Ex his facile constat, in quo sensu, sit verum, quod Arist. dixit de errore sensuum circa sensibile proprium, commune, & per accidens: dum enim negavit errorem circa sensibile proprium intelligendus est de ratione communi sensibilis proprii; & dum a misit errorem circa sensibile commune, intelligendus est de errore adhuc circa rationem communem aliquorum ex illis, quæ inter sensibilia communia enumeravit, ut sunt motus, buies, & numerus.

111 Dico 4. in nullo sensu datur error formalis positivus; sed vel negativus; vel tantum occasionalis. Quod non datur formalis positivus, videtur mihi certum: quia sensus omnia sua obiecta percipiunt per species acceptas ab ipsis obiectis: hæc autem species nequæ secundum se representant aliud præter obiecta, à quibus accipiuntur, ut concedunt omnes; neque sensibus deseruire possunt ad alia obiecta percipienda: quia secundum communiotem opinionem, quæ sequor disp. 10. soli intellectui concedenda est virtus ad hoc, ut per species unius obiecti cognoscat aliud. Ex hoc inferitur, quod error sensuum debeat esse vel negativus, quia, videlicet, non representat aliquando omnes partes, quæ sunt in obiecto, aut in ea dispositione, in qua sunt; vel occasionalis, quia, videlicet, imperfecta cognitio sensuum orta aut ex distantia obiecti, aut ex dispositione medij, aut ex indispositio-

ne potentia, est occasio, ut & appetitus prosequatur res ubi non sunt, & intellectus (nisi aliunde præveniatur) erret in iudicio talium obiectorum.

112 Hic est difficultas; unde pronuntiat, quod excellens sensibili lædat potentiam? Id constat experientia; & in cæteris potètijs præter visum facilis est ratio: quia cum obiecta physice contingant sensiteria earum, non solum eas immutant intentionaliter per species intentionales; sed etiam physice per qualitates physicas in ipsis existentes, quæ dum alias similes in organo prædictarum potentiarum producant, earum temperamentum dissolvunt, ac per consequens eas lædunt.

113 Circa potentiam visivam est maior difficultas; quia cum obiectum eius sit color, & lux, quæ intentionaliter tantum immutare videntur ipsam potentiam per species intentionales, quæ neque formaliter; neque efficienter opponuntur cum temperamento sensiterij non facile apparet, quæ ratione nocumèrum afferre possint potentia? Nilominus dicendum est; ideo potentiam visivam lædi ab excellenti sensibili, quia vel propter nimiam attentionem potentia attrahuntur plures spiritus vitales, qui suo calore ei offendant; vel physice immutatur hæc potentia ab intento obiecto, à luce videlicet per colorem ab ea productum; & à corpore colorato per qualitates in iplo existentes simul cum colore.

DIS-

DISPUTATIO X.

De Sensibus externis.

Explicuimus ea, quæ communia sunt omnibus sensibus, nunc de singulis seorsim agendum est: & primo de externis, quod præstabitur hac disputatione, deinde de internis, quod præstabitur in sequente.

SECTIO I.

De Potentia visiva, & eius obiecto.

Primum in dignitate, & excellentia, sensus, quæ est visus, primum in dispositione loci obtinere debet. Visus ergo est potentia cognoscitiva materialis percipiens colorem solum, & lucem. Per priora verba declaratur generis, in quo convenit cum reliquis sensibus, & intellectu. A quo distinguitur per rationem materialis. Et à reliquis sensibus externis per posteriora verba, quia inter illos solus visus percipit colorem, & lucem. Et adiungitur solum, ut excludatur sensus internus, qui licet idem obiectum attingit, non tamen solum; sed attingit etiam obiecta reliquorum sensuum externorum. Neque ea particula exacta sit sensibus commune; sed alia sensibilia propria.

Hæc potentia invenitur in oculis, qui quidem in eminentiore corporis parte residentes (ut & ibi sint securiores, & è loco ex-

celso omnia prospectent, ac speculentur, in globi figuram conformantur. Constant tribus humoribus, quinque tunicis, septem musculis, & duobus nervis: quæ quidem hoc ordine sunt disposita. In centro oculorum est humor quidam aliquantulum mollis, & pellucidus quasi cristallus, seu glacies, & propterea cristallinus, seu glacialis appellari solet. Huic ambit prima tunica tenuissima, quæ aranea dicitur ob subtilitatem; & specularis, quia in eâ veluti in speculo apparet obiecta è regione posita: & ex ea, ac humore cristallino cõstat pupilla. Huic succedit alius humor vitreus dicitur, seu albugineus eo, quod in consistentia, & colore vitro fuso seu recoccto, vel oui albo sit similis, cui una medietas humoris cristallini immersa est; altera vero illa supernatat, sicut ligneus globus in aqua, cuius una medietas mergitur aquis, & alia eminet supra illas.

Humorem vitreum posteriori parte ambit secunda tunica densa ubi humor cristallinus emicere incipit supra vitreum. Hæc dicitur reticularis, eo quod ad retis instar contexta est varijs venulis, & arterijs plenis sanguine quod alitur humor vitreus, ut hic sit in alimētū immediatū humoris cristallini. Postea succedit tertia tunica, quæ dicitur vnea, quia est similis pellicula vne; hæc totū oculū ambit relicto foramine in parte anteriori pupillæ, ut speciebus proveniētibz ab obiecto pateat aditus

rus ad ipsam pupillam: & à colore huius tunicæ, quæ varie intingitur, oculos castos, nigros, &c. appellamus. Hanc tunicam circumdat quarta, quæ cornea dicitur, quia fortissima, cuius medietas versus obiecta est transparentis. Inter has duas tunicas humor aqueus continetur eo sine à natura datus, ut humectet reliquos humores, & tunicas. Postremum atque extremum locum habet quinta tunica cæteras omnes ambiens, quæ consolidata dicitur, quia eas continet, & cohibet, ne huc, illuc diffluant. Hæc est valde pinguis, ut reliquas tunicas, & humores à contrarijs extrinsecus irruentibus tueatur. Dicitur præterea adhærens, seu adnata, hoc est, exterius nata, quia ducit originem à tunica calvariæ inuestiente. Uterque oculus his omnibus compingitur.

Præter hæc concurrunt etiam ad oculorum structuram duo nervi, qui optici, seu visorii nuncupantur. Hi à cerebro proficiuntur, alter è dexterâ parte, alter è sinistrâ, sed aliquantulum progressi coniunguntur, rursusque, antequam oculos pertingant, separantur. Per hos mittuntur ad sensum cõmunem species obiectorum, quæ visu percipiuntur; simulque per eos derivantur è cerebro spiritus animales, sine quorum ope facultas cernendi munus suum obire nequit, & ex eorum perfectione, vel imperfectione; copia, vel inopia

provenire solet perspicacia, seu hebetudo visus, ac variæ affectiones, quas in oculis experiri solemus. His nervis ita colligantur oculi, ut (nisi extrinsecum aliquod impedimentum obstet) nunquam accidat moveri unum, quin moveatur & aliud, ita ut semper in obiectum tendant per æqualem lineam: alioquin duplicata apparerent obiecta, ut contingit, quando manu pressus unus oculus elevatur; tunc enim obiectum apparet duplex.

Denique utriusque oculo sex musculi dantur ad motum, è quibus unus sursum, alter deorsum: duo ad lævam, dexteramque trahunt; alij duo circumferunt: & his additur septimus, qui totum globum sustinet, illigat, & in proprio centro continet, ne extra illud discurrat. His continetur plena oculorum descriptio. His positis.

Certum est, potentiam visivam consistere in oculis. Est tamen difficultas, in quâ ex prædictis partibus sita sit? Relictis aliorum sententijs, dicendum est, potentiam visivam sitam esse in humore cristallino. Ita PP. Connimbr. hic quæst. 7. art. 2. P. Rub. hic quæst. 8. num. 134. Galen. lib. 10. de Usu par. c. 1. & est expressa Arist. sententia lib. 1. de Histor. anim. cap. 9. & lib. de Sens. & sensib. cap. 2. & lib. 5. de Gen. anim. cap. 1. Ratio est: quia potentia visiva constituida est in nobiliori parte oculorum:

rum: at humor cristallinus est pars nobilior, & perfectior reliquis, quæ ad oculorum structuram concurrunt: ergo in eo debet esse potentia visiva. Maior est certa. Minor probatur: quia hic humor est in centro oculorum collocatus, reliquis humoribus, & tunicis circumseptus, ut illi sint in tutamentum, ornatum, alimentum, & conservationem: ergo ille est nobilior & perfectior istis: lex enim naturæ est, ut ea quæ ignobiliora sunt, & imperfectiora ancillentur nobilioribus, & perfectioribus.

7 Adde, quod hæc pars maximè splendida, & conspicua est, ac nullo colore infecta, quod ad visionem maximè necessarium est: cur ergo non dicemus in ea parte sitam esse potentiam visivam? Neque ex eo, quod duplex sit potentia, duplex apparebit obiectum, si per lineas æquales speciem mittat ad utranque: quia, sicut plures potentia in pluribus animalibus existentes unum, & idem obiectum simplex conspiciunt; cur id non præstabunt duæ potentia in eodem homine existentes?

8 Hic dubitant aliqui, qua ratione fiat visio? Nonnulli è philosophis antiquis finxerunt visionem fieri per nescio quam extramissionem radiorum à potentia visiva. Certum tamen debet esse visionem non fieri per extramissionem aliquam alicuius egredientis è potentia; sed per

actionem quandam immanentem ortam à pupilla instructa specie intentionali proveniente ab obiecto: Ratio est, quia cum visio sit actio vitalis, debet immediate oriri à potentia vitali, qualis est visus, taliter ut in ipsa maneat, siquidem omnis actio vitalis est immanens, ut constat ex disp. 5. deinde cum potentia sit ex se indifferens ad hoc, vel illud obiectum percipiendum, debet dari aliquid, per quod ad hoc potius, quam ad illud videndum determinetur: hoc autem nihil aliud esse potest, nisi species n. i. s. a. ab obiecto ad potentiam, ut constat ex disp. 7. sect. 1. ergo visio fit per actionem quandam immanentem ortam à pupilla instructa specie obiecti.

9 Pupilla autem est talis natura, quæ obiectum non bene percipiat, nisi hoc directè illi è regione opponatur, atque ad eò quo magis illi rectè opponitur, eò melius, & perfectius videtur. Hinc oritur, quod obiecta ad latius existentia imperfectè satis videamus; & quod, dum obiectum aliquod perfectè perspicere volumus, pupillam in singulas particulas seorsim intendamus, ut rectè intenta in singulas, perfectius singulas examinet. Oritur 2. quod plures partes magnæ molis videantur, quando est longe distita, ac quando propinqua: quia, videlicet, in magna distantia plures partes è regione opponuntur visui, quam in parva.

10 Dein-

10 Deinde pupilla ex natura sua est talis, quæ non videat obiectum, aut saltem non bene, nisi hoc aliquantum distet ab illa, ita ut secundum variam dispositionem potentia maior, aut minor distantia obiecti requiratur ad perfectam visionem illius, ut experientia constat. Alij enim, quales sunt senes, ut bene obiectum percipiant, illud remouent à potentia: alij verò illud magis propinquum faciunt, quod quidem aliunde provenire nequit, nisi ex peculiari natura pupilla, quæ cum tali dispositione petit tantam distantiam, & cum alia dispositione aliam maiorem, aut minorem. Quod verò obiectum longè distitum appareat minus, quam, si sit propinquum, ex eo provenit, quod, cum species perveniat ad potentiam iam remissa, ita imperfectè repræsentat obiectum, ut non possit discerni tota eius magnitudo.

11 Denique maximè conducunt ad operationem huius potentia: spiritus animales derivati ex cerebro, & ideo ex defectu, seu inhabilitate horum spirituum deficit virtus visiva, viresque resumit, si illi adsit numerosa manus eorum: ex ipsorumque subtilitate, puritate, seu crassitie provenire solent perfractia, seu hebetudo visus: nam ij, quibus spiritus sunt lucidi, & subtiles, oculorum aciem firmanant in obiecta, & res minutas, ac distantes facile discernunt: ij verò, quibus spiritus

est crassus, res non exactè distinguunt: imò ex inordinato horum spirituum ad oculos motu provenire solet, ut circumverti omnia videantur; ut in ebrijs experimur.

Expediuntur aliqua de natura visus.

12 **O** Biectum proprium potentia visiva sunt lux, & color, quorum natura investiganda est in præsentia. Et quod ad lucem attinet, certum est, non esse substantiam: quia non est spiritualis, siquidem producit à Sole, qui est corporeus. Neque est corporea: quia haberet quantitatem, ratione cuius esset impenetrabilis, & sic non posset penetrari cum crystallo, aere, aqua, cum quibus, ut experientia constat, penetratur. Neque potest dici, esse formam substantialem: quia, cum frequenter recipiatur in aere, aqua, crystallo, &c. daretur naturaliter duplex forma substantialis in eadem materia, seu subiecto, contra omnium philosophorum sententiam, qui absolute negant, materiam posse simul cum unâ formâ substantiali aliam adventitiam admittere.

13 Dicendum ergo est, lucem esse accidens: & cum non possit esse quantitas, quia cum quantitate cristalli, & aliorum corporum penetratur, quod fieri non posset, si ipsa esset quantitas, cuius proprium est esse impenetrabile;

necessario renouanda est ad prædicamentū qualitatis (neq; enim est aliud, sub quo possit comprehendī) & constituenda in secunda specie qualitatis, *Potentia* videlicet, & *Impotentia*, vt constat ex dictis in Log. ibi. Potest etiā reduci ad primam speciem, *Habitum* videlicet, & *Dispositionē*: quia, vt infra dicemus, per lucem rectè disponitur color ad producendam speciem sui in potentia visua. Hæc autem est præstantissima qualitas inter omnes materiales non vitales, quas hucusque nouimus, vnde præstantia quæque, excellentia, & quæ reliquis longo intervallo antecellunt dignitate, vocamus *illustria, clara, præclara, & lucidissima*, alijsque nominibus à luce desumptis.

14 Hic est difficultas: an lux sit qualitas intentionalis; vel physica? Et certum est, lucem existentem in luminoso, *Sole*, v.g. & *igne*, esse qualitatem physicam, quia est proprietas corporū physicorum, vt constat. Solum ergo est difficultas de luce producta in medio. Aliqui putant, esse qualitatem intentionalem: quia putant, lucem existentem in medio nihil aliud esse, nisi speciem quandam impressam à luminoso in medio vsque ad potentiam, vt hæc determinetur per illam ad visionem ipsius luminosi.

15 Dicendum tamen est, esse qualitatem physicam: tum quia producit effectum physicum, calorem videlicet: tum etiam quia,

si esset species intentionalis luminosi, videretur luminosum à tergo existens: atqui non videtur: ergo, &c. Maior probatur: quia luminosum à tergo existens producit lucem in medio taliter, vt perueniat ad potentiam visiuam: ergo, si lux esset species intentionalis luminosi, daretur in potentia talis species: atqui posita specie obiecti in potentia, videtur obiectum, etiam si à tergo sit, vt constat in speculo, in quo videmus obiectum à tergo existens, quia species reflectitur ex ipso speculo vsque ad potentiam: ergo etiam videretur luminosum, &c. Dicamus ergo, lucem existentem in medio esse qualitatem physicam, & eiusdem rationis cum luce existente in luminoso, cum habeat eodē effectus. Nominē tamen dissidere solent; nam ea, quæ est in luminoso appellatur *lux*; ea verò, quæ derivatur ab ista in medium, *lumen* nuncupari solet.

16 Lumen autem sic definitum est ab Aristot. hic capit. 7. tex. 69. *Actus perspicui prout perspicuum est*. Perspicuum aliud est simpliciter tale; aliud secundum quid. *Perspicuum simpliciter* dicitur corpus diaphanum, seu transparent, quod, videlicet, secundum omnes suas partes ita est peruium oculis, vt sit medium aptum ad videnda colorata, quæ sunt ultra illud: vt, aer, aqua pura, &c. & hoc vocat Arist. *perspicuum interminatam*, quia

quia intra illud nullus datur terminus, quem lumē transgredi non possit. *Perspicuum secundum quid* dicitur illud, quod vel non patet oculis secundum omnes suas partes; vt, paries (& hoc vocat Philosophus perspicuum terminatū, quia in se continet terminum, quē lumen transilire nequit) vel, si secundum omnes patet, ita tamen vt non sit medium aptum ad vteriora colorata discernenda; vt, vitrum colore aliquo imbutum, quod, licet sit transparent, tamen non est medium aptum ad videnda corpora ultra illud existentia, quia omnia videntur habere eundem colorem cum eo, quem habet vitrum interpositū. Propter eā Arist. in textu antecedenti dixit, perspicuum esse, quod non est visibile nisi per alienum colorem, certe non alia de causa, nisi quia ad perspicuum simpliciter requiritur, quod nihil aliud habeat, ratione cuius visibile sit, nisi lumen ab extrinseco luminoso illi proueniens, quod lib. de Sens. cap. 3. paulo post initium vocat colorem perspicui.

17 Arist. ergo in definitione luminis loquitur de *perspicuo simpliciter*: huius enim vt talis lumē dicitur esse *actus*, quia per lumen formaliter constituitur & visibile secundum omnes suas partes, & medium idoneum, vt vteriores colores benè videri possint. Est tamen aduertendum, in hoc, quod est esse medium aptum ad vteriora colorata rectè videnda, duo esse distinguenda, nempe, quod

sit medium, vt videantur; & vt benè videantur, hoc est, vt sunt in se. Primum habet corpus à lumine, tanquam à formā, quia id requiritur simpliciter ex parte medij ad videndos colores. Secundum verò non tam habet à lumine, quā à certis dispositionibus, vel potius à carentia aliquorum, quæ impedimento essent, ne vteriores colores viderentur, vt sunt in se.

18 Corpus autem perspicuum vt visu discerni possit, indiget aliqua densitate: si enim sit valde rarum, non mouebit visum: vel quia species propter imbecillitatem non bene representat corporis extensionem, & magnitudinem: vel quia ex parte obiecti requiritur aliqua densitas, vt discerni possit eius magnitudo per visionem. Perspicuo opponitur opacum, hoc est, corpus, quod aut non perfunditur lumine secundum omnes partes; aut medium aptum non est ad vteriora corpora videnda. Quo autē magis, aut minus opacū fuerit, magis, aut minus ineptū mediū erit ad alia corpora videnda, & plus aut minus lucis recipiet in partibus interioribus.

19 Hic est difficultas: an corpus perfecte opacum aliquid lucis recipiat in suis partibus. Aliqui putant, in sola superficie corporis perfecte opaci produci lumen quia, si in aliqua parte profunda produceretur, nō esset, cur non produceretur in reliquis, & sic totum corpus opacum penetraretur luce. Cæterum id non

potest esse verum in sententia asserente, superficies quantitatis esse modos, quibus continuantur, seu terminantur partes profundæ ipsius quætitatis: quia iuxta hanc sententiã superficies qualitatis sunt etiam modi, quibus continuantur, seu terminantur partes profundæ ipsius qualitatis: ergo, si lumen produceretur solum in superficie corporis opaci, iam daretur modus qualitatis, qui neque cõtinuaret, neque terminaret partẽ profundam ipsius qualitatis. Patet consequentia: quia in ea superficie deberet protrahi superficies luminis, quæ quidem est modus continuatus, seu terminatus partium luminis: sed ibi per te nulla datur pars luminis, quam terminet, seu continuet, cum nihil luminis detur in partibus profundis illius corporis: ergo daretur modus sine te, cuius est modus.

20 Dico ergo, aliquid luminis produci in partibus profundis corporis perfecte opaci. Ducor ad id asserendum motus experientiã: quia, si corpus quantum opacum in tenuissimas laminas diuidatur, & hæc exponantur intenso lumini, illo penetrantur, etsi remisse: ergo non solum in superficie, sed etiam in profundis partibus lumen admittit. Nec inde fiet, quod magna profunditas talis corporis penetraretur lumine: quia ratione opacitatis impeditur, ne intensum lumen in extremis partibus recipiat, quod quidem in isa remissum effectum in

interioribus partibus producat, vt breui non possit ulterius aliquid efficere. Id, quod experientia demonstrat in papyro: nam, si vnam solam filulam exponamus soli, penetratur lumine; at, si illi plures adglutinentur, ita debile peruenit lumen ad filulas interiores, vt nihil tandem lucis in posterioribus producat.

Expediuntur aliqua de colore.

21 **D**Vplex coloris definitio traditur à Philosopho. Prima hic cap. 7. tex. 73. quæ est huiusmodi: *Color est motuus perspicui in actu*, hoc est, qualitas ex natura sua petens medium actu perspicuum, vt speciem sui in eo producat. In quo distinguitur ab obiectis aliorum sensuum, quæ, licet speciẽ sui producere possint in medio perspicuo in actu; non tamẽ exigunt perspicuitatem ex parte mediij, vt talem speciem in illo producant. Differt etiam à luce, quæ quidem speciem sui per medium obscurum diffundit, vt dicemus infra.

22 Dices: species à colore producta in medio lucido non producit aliam sibi similem nisi in medio etiam lucido: ergo non solum color, sed etiam eius species est motuã perspicui in actu. Respondeo, eam speciem non producere speciem sui in medio proximo; sed speciem coloris, quem ipsa repræsented: & ideo hoc, quod est non producere speciem sui, nisi in medio perspicuo, solum

lum

lum conuenit colori; ac per consequens eius natura vt distincta ab omnibus alijs, recte explicatur per definitionem adductam.

23 Secunda definitio perspicui traditur ab Aristot. libr. de Sensu, & sensib. cap. 3. in hunc modum: *Color est extremitas perspicui in corpore determinato*, seu terminato. Cuius sensus est: color est perspicuum, quod solum apparet in extremis partibus corporis opaci. In quo distinguitur à luce, quæ etiam videtur in visceribus perspicui interminati. Dices: color etiam videtur in interioribus partibus vitri: ergo non potest dici videri solum in extremitate corporis opaci. Fateor antecedens: & propterea existimo cum nonnullis, hanc definitionem non esse traditam à Philosopho ex propria sententia.

24 Hic est difficultas: an color distinguatur realiter à lumine? Nonnulli ex antiquis putarunt, colorem nihil aliud esse nisi lumen receptum in corpore opaco, quod, cum pro diuersitate dispositionum talis corporis diuerso modo appareat, diuersos colores cõstituere censetur. Dicendum tamen est 1. dari veros colores distinctos realiter à lumine. Ita communiter auctores. Ratio est clara: quia inuariato lumine variatur color, vt experientiã constat, quã nouimus, quod, si temperamentum corporis varietur, nouum colorem admittit; etiamsi in eadem di-

stantia à luminoso perseveret: ergo distinctum quid est color à lumine; alioqui, inuariato hoc manere deberet ille inuariatus.

25 Dices, colorem coalescere ex lumine, & temperamento corporis illuminati. Sed contra: ergo iam color non est solum lumen; sed quid compositum ex lumine, & aliquo alio. Deinde visus non solum videbit lumen; sed etiam aliquid aliud: atqui id non potest esse temperamentum corporis opaci: ergo a signandum est aliquid aliud, quod ego voco colorem. Minor probatur: quia temperamentum corporis opaci nihil aliud est, nisi primæ qualitates, calor videlicet, frigus, humiditas, & siccitas sic vel aliter attemperatæ: at visus non percipit primas qualitates, quia hæc sunt sensibile proprium tactus, vt fatentur omnes; & vna, ac eadem res non potest esse sensibile proprium duorum sensuum externorum; alioqui nullius esset sensibile proprium; sed commune vtriusque: tum etiam quia visus non discernit in obiecto, quando excedat calor frigiditatem; aut humiditas siccitatem; vel è contra; quod quidem præstaret sine dubio, si has qualitates immediatè attingeret; sicut discernit nigredinem ab albedine, &c. & maiorem, aut minorem intensionem lucis, & coloris: ergo dicendum est, dari colorem distinctum à lumine, & à temperamento primarum qualitarum.

Est autem qualitas pertinens ad tertiam speciē qualitatis, vt constat ex dictis in Log. ibi.

26 Non inficior, esse colores aliquos apparentes, qui nō distinguuntur a lumine; vt, lux nimis remissa in vmbrosis locis, quæ quidem apparet nigredo, quia hæc, quā parū lucis participat, præfertur quandā obscuritatē: Deinde lux nimis intensa in vitro apparet albedo. Idem censent nonnulli de colore *iridis, nubis, coeli, &c.* Ego verō existimo, hos esse veros colores: quia, si semper cernitur idem color in corpore; vel saltem in illo datur causa veri coloris, existimandus est verus color (neque enim alia certior regula assignari potest discernēdi colores veros ab apparentibus) atqui in cælo semper cernitur idem color, & in nube datur causa veri coloris, cum sit corpus mixtum secum affrens temperamentum primarum qualitatum, & idem est de collo columbæ: ergo censendi sunt isti veri colores.

27 Causa efficiens coloris in corpore sublunari est certa permixtio quatuor primarum qualitatum, quam *temperamentum* appellamus, quæ quidem se etiam habet vt dispositio subiectū præparans ad coloris receptionem, vt dicebamus in lib. de Gen. Requiritur etiam in corpore sublunari opacitas aliqua. Ex defectu prioris carent colore elementa pura. Ex defectu posterioris non habent colorem subtilissimi vapores, & exhalationes ascen-

dentis è terra, donec coagmententur in nubem. Inter colores duo dantur extremi; *albedo* videlicet, & *nigredo*. Illa videtur participare naturā luminis, cum splendores eius non parum imitetur. Hæc verō obscuritatem tenebrarum adumbrat, & propterea aliquādo eam vocat Philosophus tenebras, & carentiam lucis, cum tenera sit quid positivum, vt vel oculis ipsis cernitur. Præter hos duos colores dantur alij, qui dicuntur medij, certè non quia formaliter componantur è extremis permixtis inter se (resultant enim ex varia primarum qualitatum permixtione, & attemperazione, sicut extremi colores) sed quia omnes similitudinem aliquam habent cum quolibet è extremis maiorem, aut minorem pro diversa natura eorum. Tales sunt pallor, rubor, &c.

Quo pacto requiratur lumen ad visionem coloris?

28 **I**N primis certum est, coloris sui existentiam: quia, vt ex proximè dictis constat, color est qualitas distincta a lumine orta per se ex permixtione primarum qualitatum: atqui permixtio harum datur independenter a lumine: ergo & ortus coloris ab illis. Et quidem, si positā permixtione primarum qualitatum, requireretur lumē ad coloris productionem, ex variatione illu-

minationis varia retur color, ita vt intērior, aut remissior color resularet ex maiori, aut minori illuminatione: ergo, cum semper resultet idem color, siue parū, siue multum illuminetur corpus coloratum, non est dicendus indigere lumine ad sui productionem.

29 Dum autem lux dicitur colores rebus restituere, ex eo dicitur, quia illos facit proximè visibiles, siquidē aduentu lucis cernimus colores, qui ante illius aduentum perinde nobis erant, ac si non essent in rerum naturā. Itaque color indiget moderato lumine, vt videatur: quia, si nullū habeat, omnino cessat visio illius, vt ostendit experientia; si vero valde intenso lumine afficiatur, impeditur eius visio, quia intensum lumen, visivā potentiā ad se rapit, & omnē eius attentionem occupat.

30 Certum est 2. quod, licet ad visionem lucis non requiratur, medium esse illuminatur, requiritur tamen ad visionem coloris. Quod ad visionem lucis non requiratur medium esse illuminatum, est communis sententia, quæ expressè docuit Arist. hęc cap. 7. text. 72. & constat experientia, quā novimus, ignem longè distitum videri in obscurissima nocte: imo sunt aliqua res lucida, quæ eo melius videntur, quo medium est obscurius: vt sunt oculi fellium, & nitedula hispane *luciernaga*, & alia, quæ quidem noctu in obscuro cubiculo videntur, in quo credi nequit, quod lumen diffun-

dant vsque ad oculos cum lumen habeant valde remissum: ergo necessaria non est medij illuminatione ad visionem lucis.

31 Quod vero necessaria sit ad visionem coloris, constat etiā experientia: quia colores existentes in nitedula, aut in oculis fellium non videmus per obscurum medium, cum lucem eorum clare conspiciamus: hoc autem aliunde provenire nequit, nisi ex eo, quod deficit lumen in medio: ergo dicendum est requiri hoc in ipso medio, vt videatur color. Adde, hanc esse expressam sententiam Arist. docentis, colorem esse motuum perspicui in actu; hoc est, talem, qui non producat speciem sui, nisi per medium illuminatum; vt docuimus supra. Lumen autem ex parte medij dicendum est requiri vt dispositionem præparatē ipsi medium ad receptionem speciei coloris; neque enim est fundamentum ad asserendum aliter requiri. Ex quo constat, ex parte potentiæ visivæ requiri etiam lumen ad visionem coloris: quia, cum species coloris debeat supponi in potentia ante visionem; & lumen sit dispositio requisita ex parte subiecti ad recipiendam eam speciem, non poterit recipi in potentia visiva, nisi hæc sit illuminata.

32 Obijcies 1. lumen est qualitas perfectior specie impressa coloris: ergo non potest illa esse dispositio ad istam. Patet consequentia: quia dispositio semper est imperfectior formā, ad quā disponit: ergo

ergo, &c. Confirmatur: quia species lucis est perfectior specie coloris; & tamen non requirit dispositionem aliquam ex parte medi; ergo neque eam requirit species coloris. Ad objectionem nego consequentiam: quia bene potest forma perfectior esse dispositio ad imperfectiorem, ut constat in primis qualitatibus, quæ sunt perfectiores secundis, colore videlicet, odore, &c. & nihilominus illæ sunt dispositiones ad has, cum semper supponantur in subiecto ante harum receptionem. Ad confirmationem nego consequentiam: quia lux est perfectior secundis qualitatibus, & nihilominus hæ requirunt in subiecto dispositionem primarum qualitatum, cum illa nullam requirat: ergo, licet species lucis sit perfectior specie coloris, bene poterit requiri dispositio ad istam in subiecto, etiam si non requiratur ad illam.

33. Obijcies. 2. Petrus existens in obscuro loco videt colorem extra illuminatum, etsi distantem: ergo non requiritur in medio lumen ut dispositio ad recipiendam speciem coloris. Probat consequentia: quia in loco sub obscuro, è quo videtur color, est species coloris, & tamen ibi non est lumen, quod medium disponat ad eius receptionem: ergo, &c. Distinguo primum antecedens: Petrus existens in loco omnino obscuro videt colorem illuminatum, nego: existens in loco aliquantulum obscuro, habente tamē

remissam lucem, concedo. Sufficit autem remissa lux in medio, ut sit dispositum ad recipiendam aliquam speciem coloris, quæ quidem sufficit, ut potentia ibi existens ipsum colorem intueatur. Ceterum, si res è contrario accidant, nempe quod Petrus sit in loco distante intense illuminato, & color in loco remisse lucido, non videbit illum: tum quia, cum color sit in medio remisse illuminato, remissam speciem in eo producat; & ideo non poterit se extendere usque ad Petrum in ea intensione, quæ sufficiat ad visionem eliciendam: tum etiam quia lux intensa existens in medio, & in obiectis intermedijs ita rapit attentionem potentiam, ut nullam relinquat attentionem ad obiectum distans remisse illuminatum.

Requiritur etiam lumen ex parte coloris ad eius visionem.

34. Certum existimo. 3. lumen requiri ex parte coloris ad visionem ipsius coloris. Itaque ad hoc, ut color videatur, non sufficit, quod medium sit illuminatum, sed est etiam necessarium, quod ipse color sit illuminatus. Ita P. Suarez lib. 3. de An. cap. 16. num. 4. & pro se adducit Alber. Auicem. Themist. Ægid. Caiet. & S. Thomam 1. part. quest. 67. art. 3. ad 3. videturque deduci hæc sententia ex Arist. lib. 3. de An. tex. 18. ubi ait, lumen facere colores acta, intellige visibiles. Hoc assertum probari solet nonnullis

nullis rationibus, & experientijs, quæ facilem habent solutionem. Hæc vna videtur mihi rem convincere. Si quis existens in inferiori parte specus, & ostium eius prospiciens habeat intra ipsam specum prope ostium unum obiectum coloratum parvo lumine affectum, & extra specum aliud distans, intense tamen illuminatum, melius videt obiectum hoc, quam illud, ut constat experientia: atqui contrarium eveniret, si lux non requiratur ex parte coloris ad illum videndum: ergo, &c. Minorem probor quia distantia existens inter obiectum propinquius, & hominem intus commorantem est æque disposita ad recipiendam speciem utriusque obiecti, deinde obiectum prope ostium specus existens est propinquius homini videntis ergo intensiorem speciem produceret in potentia visiva illius: ac per consequens perfectius videretur ab illo; quia cæteris paribus perfectius videtur obiectum, cuius intensior species afficit potentiam visivam.

35. Dices: obiectum extra specum existens propter meliorem medi; illuminati dispositionem producit in illo intensam speciem, quæ quidem in medio sub obscuro usque ad potentiam producit aliam intensiorem eam, quam producit obiectum ibi existens, & ideo hoc non videtur æque bene, ac aliud extra specum existens. Sed contra: obiectum extra specum existens non potest in eo medio illuminato producere spe-

ciem summè intensam, hoc est, usque ad octo gradus; quia est distans, & nullum agens potest in passio distanti summam intensiorem producere (nisi ratione maxime deificatis, aut plurimarum partium compositione ea distantia, quod quidem raro accidit). Ponamus ergo, illud agens producere in medio illuminato quinque, aut sex gradus speciei. Hi gradus ad producendam speciem in medio sub osculo non habent tantam virtutem, quantum habet obiectum existens intra specum: quia hoc habet virtutem ut octo, sicut quodvis obiectum; species verò illa solum habet virtutem ut quinque, vel ut sex: deinde potentia visiva est æque distans, medijs utriusque proxima æque disposita: ergo intensiorem speciem produceret in eo medio obiectum existens intra specum, quam species obiecti existentis extra, ac per consequens clarius videbitur illud, quam istud, si non requiratur lumen ex parte obiecti.

36. Si autem lumen dicatur requiri ex parte coloris ad visionem, facile assignatur ratio, cur obiectum magis distans perfectius videatur: quia, videlicet obiectum magis illuminatum intensiorem sui speciem producit in medio sibi proximo. Ponamus ergo obiectum illud distans ratione intensioris luminis producere usque ad ostium specus quinque gradus speciei; & obiectum ibi existens ex defectu luminis non producere nisi tres in medio sibi

proximo, in hoc casu cum mediū restans vsque ad potentiam sit æque dispositum respectu vtriusque obiecti; & species obiecti illuminati sit illi approximata per quinque gradus, obiectum verominus illuminatum non nisi cum virtute producendi tres gradus, intensior species obiecti illuminati produceretur in potentia, atque adeo videbitur perfectius: dicamus ergo, lumen requiri ex parte coloris ad visionem.

Qua ratione requiratur lumen ex parte coloris?

37 **E**st tamen difficultas, qua ratione requiratur ex parte ipsius coloris. Albertus in sum. de Hom. quest. de Subst. colo. putat, requiri lucem vt obiectum formale constituens colorem formaliter visibilem, cui consentire videntur Conrad. Palac. Medin. Petrus Martin. Alij dicunt, requiri tanquam concausam producentem simul cum colore vnam speciem indissolubiter representantem vtrunque. Alij docent, colorem, & lucem videri per species distinctas; cum hoc tamen discrimine, quod lux se sola producit suam speciem; color vero non nisi adiutus lumine tanquam causa vniuersali, quæ non præstabit suum concursum, nisi sit in eodem subiecto, in quo est ipse color. Alij denique docent, solum requiri lumen vt conditionem ex parte coloris, vt iste speciem sui producat in potentia.

38 Dico 1. lumen non requi-

ritur ex parte coloris vt obiectū formale reddens illum formaliter visibilem (dum dico *formaliter visibilem*, non loquor de denominatione extrinsecā *visibilis* proueniēte obiecto formaliter à visione; sed de ratione formali, per quam cōstituitur proximè capax terminandi visionem) Ita P. Rub. hic q. 6. n. 87. & nonnulli recentiores. Et videtur esse expressa sententia Arist. qui hic cap. 7. tex. 66. docuit, colorem in semetipso causam habere, cur sub aspectum cadat. Quod certe dici non posset, si esset formaliter visibilis per lumen. Probatur 1. quia vel color videtur eadem visione cum lumine; vel diuersa. Si diuersa? Non potest reddi formaliter visibilis per lumen: quia per illud redditur formaliter sensibile aliquod obiectum, per quod formaliter, & proximè terminat sensationem sui, vt fatentur communiter authores: sed color per suam entitatem formaliter & proximè terminat visionem sui, & non per lumen, vt admittis, cum supponamus, visionē coloris non terminari ad lumen; sed ad solum colorem: ergo per suam entitatem est formaliter visibilis, & non per lumen.

39 Dices: per visionem coloris attingitur immediate solus color; at supponitur visio luminis determinans potentiam ad visionem coloris; & ideo dicitur lumen obiectum formale coloris; sicut præmissæ dicuntur obiectum formale conclusionis, quia prius cognitæ determinant ad cognitionem cō-

clu-

clusionis. Sed contra: in primis modus iste cognoscendi excedit vires sensus præsertim externi: quia in eo inuoluitur discursus, qui non conceditur nisi intellectui, aut ad summum sensui interno: at externo nullus vnquam discursus adhuc imperfectissimum concessit.

40 Secundo: quia, si visio luminis determinaret potentiam ad visionem coloris modo dicto, nõ posset videri lumen afficiens colorem, quin color videretur: atqui sæpè videtur lumen afficiens colorem, quin videatur color, quia, vt experimento constat, lumen valde intensum sæpè impedit visionem coloris sibi proximi: ergo lumen non se habet vt obiectum formale determinans potentiam visivam ad visionem coloris. Adde lumen non posse prius visum determinare potentiam ad visionem coloris, nisi ratione alicuius connexionis, quam cum ipso colore habeat; sicut præmissæ non determinant ad cognitionem conclusionis, nisi ratione connexionis, quæ cum ipsa habent: atqui lumen nullam connexionem habet cum colore, cum possit esse, & videri sine illo: ergo, &c.

41 Si autem dicatur, colorem videri simul cum lumine eadem visione attingente illum vt obiectum materiale, & hoc vt formale, ratione cuius visus ad colorem terminatur. Cōtra hoc est, quod, si lumen esset obiectū formale per quod color redderetur formaliter visibilis, quo intensiori lumine

afficeretur color, melius videretur: atqui sæpè (vt ostendit experientia) visio coloris impeditur intenso lumine illum afficiente: ergo non potest hoc esse forma, per quam color redditur visibilis. Maior videtur mihi certa: quia si color est formaliter visibilis, quantum est lucidus: ergo quo lucidior fuerit, erit visibilior.

42 Dices, intensum lumen rapere totam attentionem potentia, & ideo hanc non discernere colorem in præsentia illius. Sed contra: quod magis rapitur potentia ab obiecto formali, per quod aliud redditur attingibile ab ipsa potentia, firmiter adhæret illi vt inductione constare potest; intellectus enim quo impèsius incumbit in testimonium verum loquentis, firmiter adhæret rei testificatæ per tale testimonium; & quo intensius assentitur præmissis, difficilius remouetur à cōclusionem, in quam tales præmissæ illum inclinant: ergo, si lumen est obiectum formale reddens visibilem colorem, quo intensius potentia intendit in lumen; intensius videbit colorem.

43 Dico 2. lumen non requiritur ex parte coloris tanquam concausa efficiens simul cum colore speciem huius. Hanc tenet P. Rub. supra num. 90. Probatur: quia color se ipso est formaliter visibilis per visionem, quæ ad illum solū terminatur, vt probatum est concl. 1. ergo se solo potest producere speciem sui. Probo consequentiam; quia e-

tenus

renus potest producere speciem, quatenus est visibilis; ergo, si se solo est visibilis, se solo poterit producere speciem sui. Confirmatur: quia nullum est predicatum in specie coloris, quod non possit respondere ipsi colori tanquam causa: ergo non indiget concursu luminis ad illam producendam. Si autem non indiget tali concursu, non est admittendus, cum non sint multiplicanda causa sine necessitate. Antecedens probatur a paritate: quia obiectis aliorum sensuum respondent adaequate omnia praedicata, quae sunt in speciebus talium obiectorum: ergo & coloris respondebant adaequate omnia praedicata suae speciei.

44 Et ratio a priori huius est: quia in tali specie inuenitur, quod sit qualitas, & quod sit corporea, & quod sit imago virtualis, ac semen intentionale coloris: sed ratio qualitatis, & ratio corporea non potest non contineri in colore, cui ipse sit qualitas corporea: deinde ratio imaginis virtualis, ac seminis intentionalis continetur eminenter in illo ut in prototypo per se (quia saltem admittit concursum inadaequatum coloris in suam speciem) sed color est prototypus adaequatus talis speciei, cum nihil aliud praeter illum representetur per talem speciem: ergo erit etiam causa adaequata in qua adaequate contineantur talia praedicata.

45 Dico 3. lumen requiritur ex parte coloris tanquam dispositio aut conditio necessaria ad

productionem speciei ipsius coloris. Hanc putat valde probabilem P. Rub. supra. Et facile probatur ex dictis: quia lumen requiritur ex parte coloris ad visionem ipsius coloris, ut constat ex num. 34. non ut obiectum formale, ut probatum est. concl. 1. neque ut concausa ad producendam speciem ipsius coloris, ut probatum est. concl. 2. ergo ut conditio, seu dispositio ad speciem producendam; quia non est alius modus, quo necessarium esse possit.

SECTIO II.

De Auditu, & eius obiecto.

46 **O**ccurrit secundo loco potentia auditiva, quae definiripotest, *Potentia vitalis corporea cognoscitiua soni duntaxat.* Loco generis ponitur *Potentia vitalis*, in quo convenit cum reliquis potentijs vitalibus. Additur tamen *corporea*, ut distingua-tur a potentijs spiritualibus. Dein de subiungitur *cognoscitiua soni* (ut sensibilis proprii intellige) tum ut discernatur a potentijs appetitiuis, ut sunt voluntas, & appetitus sensitivus; tum etiam ut separetur a reliquis sensibus externis, qui sonum nequeunt attingere. Et denique additur *duntaxat* ad exclu-sionem sensum internum, qui licet sonum percipiat, extenditur tamen ad obiecta aliorum sensuum externorum.

47 Organum huius potentiae continetur intra aurium foramina,

na, ita ut intra foramen vtriusque auris sit quaedam membrana (tympanum auditus, seu miringam vocant) quam tria ossicula sustentant, quorum unum figuram refert incudis pediculis duobus innixae; alterum malleoli; tertium stapedae. In praedicti tympano substantia quaedam tenuissima servatur, & aerea dicitur, seu aer congenitus, quae quidem eius modi vallo cohibetur, ne diffusat, vel saltem irruentibus extrinsecus hostibus dissipetur. Denique ab interiori parte veriusque tympani duo nervi protenduntur usque ad cerebrum, per quos & spiritus animales auditioni necessarii ex ipso cerebro derivantur, & species rerum auditarum ad sensum communem deferuntur.

48 Potentia auditiva consistit in substantia illa aerea seu in aere congenito intra miringam contento, ut ex Galeno, & Aristot. docent. PP. Connimbr. hic capit. 8. quaest. 4. art. 2. Et suaderi potest: tum quia sicut aer est id, quod potissimum recipit sonum, eiusque species deferat ad aures, ita ad easdem species suscipiendas, & eliciendam auditionem in ea constituenda est potentia auditiva: tum etiam quia eiusmodi substantia est vndique vallata reliquis partibus, quae in organo potentiae auditivae reperiuntur: ergo est pars potissima talis organi, atque adeo in ea resideat,

necesse est potentia auditiva. Hinc inferitur, eam partem esse viventem vita sensitiva, ac per consequens non esse omnino fluidam, sicut sanguinem; sed aliquam consistentiam habere, ratione cuius possit continuari cum miringa, & reliquis partibus.

49 Obiectum huius potentiae est sonus, de cuius existentia nullus dubitare potest. Ad eius generationem requiruntur tria corpora, e quibus duo vehementi ictu se concutiant; tertium vero ex eorum concussione resiliat. Propterea duo se concutientia, aut saltem unum debent esse dura, & tertium resiliens molle, & fluidum, ut ex illorum percussione hoc facile resiliere possit. Neque est necessarium, quod haec tria corpora sint omnino discontinua; sed sufficit, quod pars unius resiliat ex mutua concussione aliarum partium eiusdem corporis cum alio tertio: ut certitur, quando aer turrim verberat; & virga aera percutimus: quia tunc ex concussione aeris, & virgae, seu turris resiliat aliqua pars ipsius aeris, in qua sonus deferatur.

50 Ad hoc igitur, ut producat sonus, requiritur impetus impressus in corporibus se percutientibus, quae ut plurimum dura, & solida esse debent: deinde requiritur motus antecedens concussione; ipsa concussio eorum; & motus corporis resiliantis proveniens ex impetu causato ab alijs se concutientibus. Sonus ergo non est motus ille,

seu

seu impulsus, quo corpora impelluntur ad collisionem; quia hi dantur ante ipsam collisionem, & tamen tunc temporis non datur sonus: neque est indivisibilia terminativa motuum, quibus corpora se percutiunt, quia ea indivisibilia sunt eiusdem rationis cum terminativis, quibus terminantur illi motus, si corpora sisterent ante percussione: ac hi terminativi non sunt sonus, ut constat: ergo neque illi, qui sunt eiusdem rationis cum his: neque sonus est motus ille, seu impetus corporis resilientis ex percussione aliorum duorum: quia talis motus immediate producit ab impetu impresso in eo corpore; deinde talis impetus est idem in specie (modo & idem numero potest esse) sine corpus illud impellatur a duplici corpore, siue ab vno, vel ab alio agente extrinseco: ergo, cum non sit sonus, quando ab vno corpore causatur, neque erit quando a duplici.

51 Sonus ergo debet esse aliquid denuo productum, quando datur resilientia vnius corporis ex aliorum duorum concussione. Quod, cum non possit esse substantia, quia producitur, & destruitur manentibus eiusdem substantiis, quæ ad concussione, & resilientiam concurrunt; neque ad ullam aliam prædicamentum pertinere possit, nisi ad qualitatem, dicendum est, esse qualitatem pertinentem ad tertiam speciem, *Passionem* videlicet, & *Possibilem qualitatem*, ut ex ibi dictis in

Log. constat. Et quidem, cum sit entitas per se admittens intensiorem, & remissionem, ut ostendit experientia, necessario annumerari debet qualitati, cuius inter alia prædicamenta est admittere per se intensiorem, & remissionem, ut ibi diximus.

52 Est autem qualitas partim permanens, & partim transiens. Est partim permanens, quia postquam producta est, aliquando perseverat. Id constat experientia: quia, quando à longe percussione aliquam duorum corporum videmus, prius visum percipimus percussione, quam sonum inde causatum exaudiamus: quod aliunde provenire nequit, nisi ex eo, quod sonus in corpore aliquo deservat, quod appropinquans ad potentiam, speciem in ea producit, quam antea non producebat propter nimiam distantiam: ergo aliquam diu perseverat sonus, ac per consequens est aliquantulum permanens.

53 Cæterum, quia non diu perseverat, siquidem brevi elabatur, ut experientia ostendit, ideo dicitur partim transiens. Ratio autem, propter quam cito transit, est: tum quia sicut ad sui productionem requirit motum corporis resilientis; ita ad sui conservationem requirit motum corporis, in quo recipitur; cum autem non diu perseveret talis motus, ideo non diu perseverat ipse sonus: tum etiam quia est ex genere qualitatum, quæ separata à causa secunda producente petunt ex

naturam

natura sua conservari à Deo pro tempore determinato, quo transacto cessat conservatio eius ex defectu exigentiæ talis conservationis. Eodem modo, quo philosophati sumus de impulsu in Phys. disp. ult. lect. 4. Et verò, si sonus non esset eiusmodi naturæ, cum non habeat contrarium (neque enim illud hucusque novimus) & subiectum eius sæpe sæpius diu perseveret huc illuc agitatum (ut, quando in cubiculo vndiq; clauso, in quo continuo agitatur aer, emittitur; ibi enim diu continetur agitatus aer, in quo dicemus subiectari) & conservans, cum sit Deus, non deficiat, non esset, cur per longam intervallum temporis non duraret.

De Causis soni.

54 **Q**uod ad causam materialem attinet, certum est, sonum recipi in aere resiliente ex concussione duorum corporum: dum enim duo corpora se percutiunt, pars aeris intercepta cogitur resilire, & in eam efficitur sonus tantum in subiecto recipiente. Id constat experientia: quia sonum eminens causatum à securi percussione ligni non audimus nisi appropinquante nobis aere ex ea percussione resiliente: ergo aer in se sonum trahit ad nos, ac percussione in illo recipitur. Et quidem cum prædicta corpora se percutiunt in eodem loco perseverent, neque aliud sit corpus, quod appropinquans nobis possit se cum trahere sonum, nisi aer, necessarium est, quod dicamus, sonum in illo subiectari.

Nec mirum, quia ratione flexibilitatis, & leuitatis, quibus constat, maxime idoneus est, ut & ex concussione aliorum corporum resilient; & sonum in se receptum deferat ad auditum.

55 Certum est 2. sonum non subiectari in corporibus se percutientibus, aut sonacivis, præsertim si sint densa, solida, & dura. Ratio est: quia, si in corporibus se percutientibus reciperetur sonus, quum duo lapides se percutiunt, triplex audiretur sonus: hoc non est admittendum, quia cum experientia pugnat: ergo neque illud. Maior probatur; quia in lapidibus se percutientibus, & in aere resiliente triplex reciperetur sonus, cum non possit vnus & idem in triplici subiecto recipi: deinde quivis ex illis speciem sui produceret in auditu expedito ad audiendum: ergo perciperetur tres soni distincti: atqui certum est, non percipi nisi vnum solum: ergo certum est, debet esse, quod solum recipiatur sonus in corpore resiliente. Hinc colligo, duplicem dispositionem requiri in corpore ad recipiendum sonum. Prima est, quod sit molle, fluidum, & quod facile dividatur, ac resilient. Secunda, quod de facto resilient ex mutua duorum corporum percussione: vnus se, quando, percutiente aere turrim, resilient ex ea percussione partes aliqua ipsius aeris, solæ partes resilientes recipient sonum, quia in illis solum datur omnia requisita ad talem receptionem.

56 Obijcies: transacti percussio-

P

cussio-

cusione cimbali, sentitur tinnitus ibi perseverans: ergo recipitur sonus in illo. Confirmatur: quia in fractione vasis, aut scissione panni non intercipitur aer inter duo corpora se percutientia, & nihilominus auditur sonus: ergo non solum recipitur in aere intercepto, seu resiliente ex percussione; sed etiam in corporibus sonantibus. Confirmatur 2. quia si leui ictu vnam ligni valde longi extremitatem percutiam, & aurem apponas alteri extremitati, audies sonum, quem non audires, si aurem illuc non applicares: ergo ex eo est, quod sonus diffunditur per totum lignum.

57. Ad objectionem respondeo, tinnitum illum non esse sonum subiectum in cimbalo; sed in aere intra ipsum contento, qui impulsu prioris percussiois agitur pluries impingit in cimbalum, & sonum causat in partibus ipsius aeris resiliētib; ex illis percussio-nibus. Ad primam confirmationem dico, sonum illum causari ab aere velociter concurrente ad replendum locum relictum a partibus separatis per scissionem, aut fractionem, & ideo recipi in partibus aeris resiliētib; ex percussione aliarum partium aeris, & corporis diuisi. Ad secundam confirmationem respondeo, ex eo sonum illum audiri, quia species soni causari in vna extremitate diffunduntur per totum lignum (quod quidem, ut potest porosum, est medium aptum ad illas recipiendas) & cum potentia per applicationem auris

ad aliam extremitatem ab aliorum sonorum auditione subtrahatur, facile percipit illum, etsi lenem.

58. Hic est difficultas: an aqua sit subiectum idoneum ad recipiendum sonum? Et respondeo affirmatiue: tum quia est corpus fluidum & molle, & quod inter alia duo interceptum facile resiliat ex eorum percussione; quid ergo illi deest ad recipiendum sonum: tum etiam quia, si lebes submersa quis putealibus fundum putei percutit, causat sonum, qui foris exauditur: atqui ibi non est aliud corpus in quo possit produci sonus, nisi aqua resiliens ex leberis percussione: ergo recipitur in aqua.

59. Dices, sonum causari in aere sub aquis detento. Sed contra: aer non potest diu sub aquis detineri: tum quia, cum sit leuis, & aqua fluida, ac facile mobilis, facilis via illi pateret ad ascendendum: tum etiam, quia cum ibi sit magnum aquae pondus, & haec ex natura sua sit actiua in aere; facile illum in se conuerteret. Quod autem ij, qui sunt aquis submersi, sonum non percipiant, ex eo prouenit, quod temperamentum potentiae auditivae laesum frigiditate, & humiditate aquae, impedimento est ad auditionem. Ex dictis constat, ignem esse corpus idoneum ad suscipiendum sonum; tum quia ignis est subtilis, fluidus, & facile cedens diuisioni: tum etiam quia corpora se percutientia intra flammam sonitum edunt.

60. Circa causam efficientem cenſeo 1. non posse esse causam effici-

efficientem soni solum aere resiliētem. Sna detur: quia in eodem aere, & eodem modo disposito producuntur soni valde dissimiles: atqui si solus aer esset causa efficiens, non possent esse dissimiles: ergo, &c. Minor probatur: quia dissimilitudo effectus debet prouenire ex diuersitate efficientis, aut ex diuersitate subiecti, vel dispositionis illius: atqui in praesenti casu solus aer est subiectum soni, & est eodem modo dispositus: ergo, si ipse solus est causa sufficiens, non est vnde sumatur diuersitas soni.

61. Cenſeo 2. causam efficientem soni esse corpora se percutientia. Ratio est: quia pro diuersitate talium corporum solent produci diuersi sonitus: ergo ideo est, quia vel in eis recipiuntur, vel ab eis efficiuntur; neque enim alio modo possunt esse in causa diuersitatis sonorum: atqui iam probauimus, non recipi in illis: ergo effici debent ab illis. Eos autem efficientes immediatē per propriū temperamentum primarium qualitatum, vel per qualitatem ortam ex tali temperamento, quia variato temperamento corporum se collidentium variari solent soni, etiam si substantia eadem perseveret. Est tamen conditio ex parte corporum requisita percussio, aut collisio ipsorum impetu aliquo causata, quia si non se tangunt aliquo impetu, nullam sonum emittunt.

62. Hinc fit 1. sonum proprie loquendo non esse qualitatem secundam: quia haec oritur efficienter ex permixtione, & tempera-

mento primario in eodem corpore, in quo datur talis permixtio; sonitus autem non efficitur in corpore, in quo datur temperamentum primarium qualitatum, a quo causatur, sed in alio, ut constat ex dictis. Reuocari tamen potest ad qualitates secundas: tum quia in suo efficiente supponit certum temperamentum primarium: tum etiam quia in subiecto, in quo recipitur, supponit certam dispositionem, si non omnium, saltem aliquarum primarium qualitatum. Fit 2. aere resiliētem non esse recensendum inter causas efficientes soni: quia ex vna parte debent concurrere efficienter corpora sonantia, ut probatum est: & ex alia parte non est fundamentum cogens ad addendam aliam causam efficientem praeter illa: ergo non est addenda, quia non sunt multiplicandae causa sine necessitate.

63. Dices: ex diuersa dispositione corporis resiliētis oriri solent diuersi sonus: ergo corpus resiliens concurrat efficienter ad sonum. Consequentia videtur bona: quia ex eo, quod iuxta diuersam dispositionem corporum se collidentium variantur soni, probauimus, ea corpora concurrere efficienter ad soni productionem. Antecedens probatur: quia, si duo corpora se percutiant intra aquam, diuersum sonum emittunt ab eo, quae causant, dum in medio aere se percutiunt, quod quidem aliunde prouenire nequit, nisi ex diuersa dispositione corporis resiliētis.

64. Concesso primo antecedente, nego consequentiam. Ad pro-

bationem respondeo, quod, cum corpora, se percutientia non recipiant in se sonum, non posset in ea referri diuersitas sonorum, nisi efficienter concurrerent, & ideo, cum experientia constet, pro eorum diuersitate diuersos causari sonos, necessarium est, quod dicantur efficienter concurrere ad eorum productionem; at verò corpus resiliens recipit in se sonum ratione dispositionis, quam in se continet: diuersitas autem effectus sufficienter sumitur ex diuersitate subiecti, vel dispositionis illius: & ideo bene stat, quod pro diuersa dispositione corporis resiliens dentur diuersi sonitus; quin illud sit causa efficiens istorum.

65. Obijcies: soni omnino similes oriuntur saepe à corporibus diuersae rationis: ergo non efficiuntur immediatè ab illis, neque enim dissimilia corpora habere possunt virtutem eiusdem rationis. Confirmatur 1. sonus causatur in aere, quando corpora se tangunt: sed, quando corpora se tangunt, non possunt producere sonum in aere, quia iam tunc aer est distans ab illis: ergo assignanda est alia causa. Confirmatur 2. saepe intenditur sonus post factam percussorem: ergo sicut ea intentio non fit à percutientibus, ita nec sonus.

66. Ad obiectionem, admissio antecedente, nego consequentiam: quia sicut ex temperamētis valde diuersis oriri possunt colores eiusdem rationis, vt constat in niue,

& calce, quae, licet habeant diuersa temperamēta, nihilominus eodem afficiuntur colore; ita etiam ex diuersis temperamētis possunt soni similes prouenire.

67. Ad 1. confirmationem in primis dici potest, sonum causari in aere resiliente in duratione antecedente contactum; quia iam tunc incipit resiliere aer. Secundo dato, quod sonus causetur per contactum, dico, tunc aerem non esse distantem à corporibus sonantibus secundum omnes suas partes; sed esse contiguum secundum aliquam partem, cum non resiliant omnes simul, sed successiue; & hoc sufficere, vt praedicta corpora causent sonum in omnibus partibus aeris resiliens, quia ad hoc, vt agens agat in passio, sufficit, quod sit appropinquatum immediatè vni ex partibus ipsius passio, vt dictum est in lib. de Gen. Ad 2. confirmationem respondeo, nunquam intendi sonum post factam totam percussorem: quia, cum percussio non possit fieri simul secundum omnes partes corporum se tangentium; sed successiue facienda sit, vt dixi in Physic. disput. vltimum. 61. sonus causatus à prioribus partibus augetur per posteriores.

Qua ratione percipiatur sonus?

68. **R**estat discutiendum, qua ratione sonus potentiam auditiuam immutet ad auditum? Et est difficultas: an ipse sonus realiter, & physicè prouenire

debeat vsque ad potentiam, vt ab ipsa percipiatur; vel sufficiat, quod speciem sui in ea per medium interiectum producat, sicut color? Auicena lib. 6. cap. de Auditu docet, non percipi, nisi ipse physicè deferatur vsque ad potentiam in ea parte aeris, in qua primo productus fuit à corporibus sonantibus. Hae tamen sententia omnino reiicienda est: quia vna, & eadem vox è suggestu à concionatore prolata percipitur ab innumeris auditoribus; & tamen credi non potest, particulam aeris ex ore concionatoris resilientem perducì ad aures singulorum hominum praesentium. Secundo: quia saepius percipimus, sonum esse distantem; si autem ad aures vsque sonus perducì deberet, vt audiretur, non perciperetur distans; sed indistans.

69. Alij putant, perducì sonum physicè vsque ad auditum; non tamen eundem, qui causatus fuit à corporibus sonantibus; sed alium distinctum, etsi similem: quia pars aeris primo percussa percussendo aliam, sonum alium in ea causat; & illa aliam in alia simili modo percussa, & sic in reliquis vsque ad potentiam auditiuam: & id putant necessarium isti authores, vt sonus percipiatur. Ita Albertus in summo. de Homin. tract. de Auditu. Hae sententia est etiam falsa. Primo: quia ex ea colligitur, ex cuiusque soni productione totum aerem commouentium fore vsque ad potentiam: atqui oppositum

experientia constat, quia videmus, pluribus loquentibus in aliquo cubiculo non moueri flammam lucernae, & tamen moueretur, imò & extingueretur ferme, si ex cuiusque soni productione tanta commotio aeris fieri deberet.

70. Secundo: quia, quando vna vox leuiter prolata auditur à multis, non videtur possibile, quod illa, exigua pars aeris, in qua sonus vocis deferretur, habeat virtutem ad impellendas, & commouendas tot partes aeris, quae moueri debent, vt producat sonus in auribus omnium auditorum. Tertio: quia non posset non audiri multiplex sonus in medio, cum omnes soni in eo causati singuli audibiles: at non auditur nisi vnus sonus: ergo, &c. Quarto: quia soni producti in medio, vel essent eiusdem rationis cum primo; vel diuersae. Si hoc vltimum nescio, qua ratione sonus vltimo productus in auribus deferretur possit à audiendam vocem concionatoris è suggestu loquentis? Si dicatur primum, est impossibile, quia percussio vnus partis aeris cum alia eiusdem aeris non potest habere vim ad producendam vocem, ad quam requiritur motus gustoris, linguae, palati, & totius oris, vt de se est manifestum.

71. Vera ergo sententia est, sonum immutare auditum producendo species intentionales in illo per medium interiectum. Ita P. Tolet. hic c. 8. q. 2. r. P. Ry.

hic q. 4. & communiter recentiores. Probatum est, quia sæpe auditur sonus distans ab auditu: at qui non auditur per accessum physicum sui ad potentiam, ne per productionem physicam alterius soni, ut probatum est contra oppositas sententias; ergo per productionem specierum intentionum, quia non potest aliter fieri auditio. Secundo, etiam si sonus nonnunquam physicè appropinquet tympano continente aerem cogenitum, in quo diximus, sitam esse potentiam auditivam, non potest concurrere ad sensationem, nisi mediâ specie productâ in ipsâ, quæ illi applicet intentionem litter obiectum, ut diximus disp. 7. sect. 2. ergo necessaria est ad auditionem immutatio intentionis potentie per speciem.

72. Medium autem idoneum ad recipiendas species soni sunt ignis, aer, & aqua, ut concedunt omnes, & experientia constat: deinde signa, & alia corpora solida, de illis, & dura, ut sunt paries, vitrum, æs, &c. quia experientia constat, quod si intra cubiculum undique clausum, & intra vas æneum bene obturatum sonus vehementer emittatur extrinsecus auditur, quod quidem fieri non posset, nisi species in corpore intermedio, qualis est paries, & æs reciperentur. Neque enim dici potest recipi in aere intra poros illorum corporum contento: tum quia in ijs corporibus, præcipue in ære sunt pori quam paucissimi: tum quia ijs, qui sunt, non tendunt rectâ à superficie concavâ in con-

uexam; sed inter unum, & aliud, mediant partes solidae.

73. Hic est advertendum, aliquando non auditur sonus, licet iam ac profertur, quia non producitur in distantia, à quâ possit producere species in potentia, vel saltem intentionem, quæ sufficiat ad auditionem. Postea tamen appropinquante aere, in quo defertur, facile percipitur; quia iam est in distantia proportionata ad causandam speciem, sufficientem ad eliciendam auditionem. Et hinc sumitur ratio, cur sæpe ætus aliquis videatur prius, quam audiat: quia videlicet obiectum visus maiorem habet spheram adiuventis, & ideo ad maiorem distantiam producit speciem sui in potentia visiva; sonus vero, cum minorem habeat spheram, non producit speciem sui, quousque proximior fiat potentie per motum aeris, in quo defertur. Versus eam autem partem, versus quam defertur, producit species intensiores, quam versus oppositam. Et hinc sumitur ratio, cur ij, qui à tergo sunt loquentis non adeo facile, & bene percipiant voces, ac ij, qui è regione illi attendunt: quia videlicet aer resiliens, in quo vox defertur, producit speciem intensiorem versus istos, tum quia magis illis approximat per motum, tum etiam quia sonus intensiorem speciem producit versus eam partem, versus quâ defertur.

74. Ex dictis facile explicari potest, quæ ratione fiat echo, seu resonitus. Echo seu resonitus dicitur sonus, aut vox in corpus solidum

solidum laute, & concavum impactum, ab eoque rursus ad potentiam auditivam regrediens. Ad hoc ergo, ut detur echo, seu resonitus, non est necessarium, quod sonus realiter deferatur, & ad obstitens, è quo ipse sonus revertatur ad potentiam auditivam: tum quia sæpe auditur echo immediate post sonum editum, quod quidem fieri non posset, si particula aeris, in qua sonus defertur, peritura foret ad obstitens, quia, cum moueatur, successine, neque magno impetu ex ore resiliat, non poterit tam brevi illuc pervenire: tum etiam quia vehementi aere in oppositum persistente, alio iacitabitur ea particula aeris, ita ut non possit ad obstitens pervenire, & tamè tunc auditur vox per reflexionem, ergo non est necessarium, quod vox, aut sonus physicè deferatur ad obstitens.

75. Dicendum ergo est echo frequentius contingere per reflexionem specierum intentionum soni: quia dum eorum corpus solidum leve, & concavum impingatur, ab eo determinatur, ad alias similes reflexe producendas usque ad auditum, ratione quarum reflexe auditur sonus, qui antea directè fuerat perceptus. Est autem necessarium, quod obstitens sit concavum, ut species in eo receptæ melius applicentur ad producendam speciem intensiorem per eam lineam, per quâ fit reflexio. Aliquando vero contingit, quod ipse sonus physicè perveniat usque ad obstitens, & inde species revolet, imò & quod ipse physicè regrediatur, si non usque

ad ipsam potentiam, saltem propè ipsam, quia, cum aliquando pars aeris, in qua sonus recipitur, magno impetu resultat ex sonationum corporum concussionibus, contingere potest, quod impacta in obstitens vi inde regrediatur.

76. Hinc facilis assignatur ratio aliquorum, quæ in echo, seu resonitu experimur. Non quæ enim simul ac profertur vox, reflectitur, quia videlicet profertur in eadem distantia, quæ sufficiat, ut eo instanti revoletur species ab obstitente usque ad potentiam. Aliquæ lo verò post prolata integrâ dictione auditur echo solius, ultime syllabæ; quia resonitus primæ eo tempore, quo profertur ultima, regreditur ad potentiam, quæ occupata auditione directâ ultime ipsi non percipit; postea tamè percipit resonitum ultime, quia dum regreditur, est expedita potentia ab auditione aliquis prolationis, cum iam tunc temporis nulla detur.

77. Præterea aliquando integram dictionem recipit ab obstitente, quia dum vox profertur, non est sonus in distantia proportionata ad hoc, ut species impactæ in obstitens recurrere possint ad potentiam: & ideo est necessarium, quod aer, in quo sonus defertur, appropinquet magis obstitenti ad eam distantiam, è qua reflecti possint species ad potentiam secundum eam intentionem, quæ sufficiat ad producendam perfectam vocum sensationem. Cum autem aer successivus moueatur, suspenditur auditio-

re sonitus pro breviori, aut longiori tempore iuxta distantiam percurrendam ab aere, ut redire possint species. Hinc est, quod aliquando bis, ter, aut quater, & pluries redeat eadem vox ad auditum: quia videlicet obstitens est in ea, dispositione, quæ pro successiva applicatione aeris defectus vocem, successivè reddat eandem vocem.

78. Vox sic definita est ab Aristoteli hic capit. 8. text. 90. *Vox est ictus aeris in inspiratione attracti, qui ab anima in pulmonibus existente cum quadam imaginatione efficitur.* Dicitur ictus aeris, in sensu causali; non formali, quia vox non est ictus aeris, sed ex ictu aeris resultat. Additur *attracti ab anima.* Et hoc est aeris, qui primum attrahitur per aspirationem, deinde redditur per respirationem virtute motrice in pulmonibus constituta. Denique subiungitur *cum imaginatione*, quia eiusmodi virtus applicatur ad operandam ex motione phantasia, & appetitus sensibili. Hinc constat, vocem esse à natura datam animalibus ad significandum tum sensu phantasia (& in hominibus etiam mentis) tum internos affectus: & ideo ea etiam, quæ rationis expertia sunt, affectus animæ voce exponant: ut, canes latratu; boues mugitu; aues cantu; leones rugitu, &c. quæ autem voces naturaliter, & quæ ad placendum significant, & quo modo dictum est lib. 1. Instit. dial. cap. 9. num. 11.

79. Inter sonum autem, vocem, & sermonem id est discriminis, quod sonus inanimatis etiâ corporibus convenit; vox verò solis animantibus; cum non fiat nisi instrumentis, quæ animalia propria sunt; sermo denique solis hominibus, quia hic est manifestatio conceptuum mentis, quæ solum in ratione videntibus invenitur. Hæc de auditu, sono, & voce. Qui plura vellet de his PP. Connimb. hic q. 3. & P. Teter. cap. 8. q. 19. & sequentibus.

SECTIO III.

De olfactu, & gustu, ac eorum obiectis.

80. Olfactus est *Potentia vitæ in corpore cognoscitiva odorii distantiarum.* Quis explicatio facile colligitur ex dictis circa auditum. Huius organum in naribus constituitur. Pro cuius declaratione adverto, à cerebro usque ad nares procedere quosdam canales, per quos cerebri excrementa emittit, odoriferasque surgit substantias. Eiusmodi canales in quædam tubercula carnis spongiosæ mammillarum ad instar, desinunt, quæ idcirco caruncule mammillares appellantur, & existunt in parte superiori narium. Per canales insuper dictos descendunt usque ad extremum nasi duo nervi, per quos è cerebro derivantur spiritus animales olfactioni necessarij; & species obiecti odorati ad sensum communem deferuntur.

81. Potentia olfactiva refertur in carunculis mammillaribus. Primo: quia ratione spongiosæ temperaturæ sunt aptæ ad admitteudas in se odoriferas exhalationes: deinde sunt in loco idoneo tum ut lædi facile non possint ab agentibus contrarijs extrinsecus irruentibus, tum ut explorent olentia, quæ non cum mento esse possunt cerebro, & fomento, ut illa, antequam dammum inferant, effugiant; & hæc prosequantur.

82. Odor est qualitas quædam secunda orta ex temperamento primarum qualitatum, in quo calor cum siccitate prædominetur. Quod ex temperamento primarum oriatur, videtur certum; quia, manente sæpe eadem substantiâ, solum temperamenti variatione variatur odor, ut experientia constat: ergo est quid per se consequens temperamentum. Deinde, quod ex se perat præcellentiam caloris, & siccitatis, est certum, quia res odorifera vehementiorem emittunt odorem, si calorem concipiant, & siccitatem; atque adeo in hyeme parum olent ex defectu caloris, & siccitatis; indigent tamen aliqua humiditate, quia si hæc omnino deficit, parum odoris emittunt. Hinc constat, odorem non inveniri in elementis puris, quia hæc temperie carent primarum qualitatum: unde si terra, aut aqua odorem aliquem habent, ideo est, quia extrinsecus illis accrescunt quidam habitus de genere mixtorum secum deferentes odorem.

83. Odor percipitur à potentia olfactiva per species intentionales. Primo: quia aliquando percipitur è magna distantia, ad quam non potest odor peruenire; vultures enim feruntur subodorari corpus emortuum è distantia duarum, vel trium leucarum, & tamen verosimile non est exhalationes, seu vapores odoriferos illius cadaveris ad tantam distantiam peruenire. Unde, quod nos sæpe non percipiamus odorem, quousque rem odoriferam naribus admoveamus, non tam pronè ex defectu virtutis in tali re ad mittendas species sui, quam ex hebetudine nostræ potentie, quæ non exit in actum, nisi intensâ quâdam specie præmuniatur. Et hinc etiam oritur, quod non discernat distantiam odoris, quia, videlicet propter sui imperfectionem non potest talem distantiam discernere. Secundo: etiam si odorifera exhalationes non raro potentiam olfactivam physice contingant, non poterunt percipi sine specie intentionali, quæ per sui informationem obiectum applicet intentionaliter potentie in extra dicta disp. 7. sect. 2. & 3.

84. Medium aptum ad traiciendas species est aer in consensu omnium. Trem & aqua: quia pisces intra aquas sentiunt odorem cibi à piscatoribus inclusi intra nasas. Ex quo constat ad olfactionem non semper esse necessariam respirationem, quandoquidem pisces sub aquis olfactiunt, & non respirant, cum ibi non adsit aer res-

respirationi necessarius. Denique corpora solida, & densa, non videntur esse medium aptum ad recipiendas species odoris; quod in naturam talium specierum refundendum est.

85 Gustus est potentia vitalis corporea perceptiva saporis tantum. Residet in nerviculo quodam per linguam diffuso, qui quidem subtili, & spongiosa carne linguae contegitur; residet etiam in palato, & gutturo, imo & in stomacho, ut experientia docet: sed in linguae cuspide est vivacior, quam in alijs partibus. Obiectum eius est sapor, qualitas quidem secunda orta ex primarum temperie coalescente praecipue ex siccitate terrea, & humiditate aquea, ut colligitur ex arborum fructibus, qui ex terra imbuta aqua praecipue gignuntur; accedente tamen calore, & frigore attemperatis, sine quibus fructus maturitatem non assequuntur.

86 Sapor percipitur per speciem sui in gustu productam: tum quia non potest aliter applicari intentionaliter gustui: tum etiam quia frequentius non applicatur physice potentiae, cum haec sit carne tacta; & ideo debet producere aliquid in carne illa usque ad potentiam, ratione cuius possit determinare ipsam potentiam ad sensationem: atqui id non potest esse aliud, nisi species impressa: ergo haec produci debet in gustu, ut percipiatur sapor. Est tamen necessarium, quod sapor carne illa physice contingat, ut species in ea producat, quia nullum da-

ctur medium extrinsecum viventi, quod sit aptum ad species saporis recipiendas, ut experientia constat. Propterea Aristoteles dixit, gustum esse quendam tactum, & aliqui putarunt, gustum non distinguere a tactu. Sed immerito: quia gustus solum percipit saporis; tactus vero omnes primarias qualitates & alias. Deinde tactus diffunditur per totum corpus; gustus vero residet in parte determinata; atque adeo licet non distinguatur realiter a tactu existente in ea parte, in qua residet, ut supra diximus; distinguitur tamen formaliter.

87 Sapor supponitur in rebus antequam gustu percipiantur: neque enim obiecta sensuum suum esse ab illis participant, ut constat in reliquis sensibus; nec apparet, quare ratione gustus posset totamque diversos sapes in rebus producere. Sed dices res, quae aliquibus dulcia sunt; alijs sunt amara: ergo non habent dulcedinem, seu amaritudinem a se; sed a gustu. Respondeo, res habere ex se certum, & determinatum saporis; contingit tamen aliquando, quod pro diversa organi dispositione, una & eadem res alijs dulcis, amara alijs appareat: sicut una & eadem imago nonnullis pulchra; sorda alijs apparere solet, cum ipsa ex se pulchritudinem, aut foeditatem habeat, & non a visu.

SECTIO III.

De Potentia tactiva, seu tactu.

88 Potentia tactiva est perceptiva caloris, frigoris, humiditatis, & siccitatis, impulsus; cuiusmodi doloriferae qualitates. Id constat experientia, & ab omnibus ad-

admittitur; licet nonnulli putent, qualitates doloriferae non esse quidam distinctum a primis qualitatibus, quia dolor consistit in diste perie primarum qualitatibus, atque adeo dum dolor percipitur, nihil aliud sentitur, nisi ex superflua alicuius qualitatis supra id, quod exigit naturale temperamentum viventi. Ceterum, si dum dolor sentimus, aliquid aliud percipimus praeter exsuperantiam alicuius qualitatis: ergo qualitas dolorifera aliquid est distinctum a primis qualitatibus.

89 Aliqui addunt, a seditate, & laevitate; duritie, & molliem; gravitate, & levitatem pertinere ad obiectum proprium huius potentiae. Sed immerito: quia gravitas, & levitatis eatenus percipiuntur, quatenus impulsus imprimunt, illa sursum, & haec deorsum: unde, si taliter attinguntur, ut nullum imprimant impulsus, nullatenus discernitur tactu, an corpus grave sit, an leve: ergo ideo est, quia solus impulsus percipitur; non vero gravitas, aut levitatis. Deinde durum, & molle non aliter discernuntur, nisi quia dum manu tangitur corpus, aliquando facile cedit, aliquando resistit, unde si manu non prematur, neque durities percipitur, neque molliem: ergo solum percipitur impulsus impressus a corpore resistente, vel motus corporis cedentis.

90 Denique a seditas, & laevitas reducuntur ad sensibile commune: quia in eo solum consistunt, quod taliter disponatur partes corporis, ut vel omnes sint aequales, vel aliae alijs eminentiores: atqui hic

est esse quies extensionis, & praesentiae; per quam constituntur in loco: ergo, dum molliem, aut durities tactu percipiuntur, nihil aliud percipitur, nisi talis praesentia; aut talis extensio corporis in loco: atqui hoc pertinet ad sensibile commune: ergo nullum ex praedictis pertinet ad obiectum proprium tactus.

91 Haec potentia est diffusa per totum corpus, & residet in cute, carne, venis, nervis, & membranis, ut experientia constat. Neque sensatio, quae in carne, & cute exercetur, potest tribui solum nerviculis per totum corpus diffusis, quia nonnullae sunt partes nervis prorsus destituta, ut sunt cor, iecur, & tamen perfectam sensationem eliciunt. De ossibus putant aliqui, nullam sensationem elicere. Contrariam sententiam amplector: quia dolor, quae saepius in ossibus experitur, non videtur, quare ratione possit semper tribui carni, aut nervis vicinis: ergo tribuenda est ossibus sensatio: non tamen adeo perfecta, ac in nervis, carne, &c. quia siccitas, & frigus, quae viget in ossibus, non adeo apta sunt ad sensationem.

92 Obiectum huius potentiae non percipitur ab illa, nisi vivens physice ipsam obiectum contingat. Nec propterea dici potest non indigere specie impressa ad eliciendam sensationem: quia, cum obiectum non applicetur intentionaliter potentiae per solum physicum contactum, admittenda est species, cuius est obiectum praesentiae potentiae iuxta saepe dicta in superioribus. Est tamen difficultas: an ultra potentiam ipsam detur

detur aliquod aliud medium, hoc est, corpus mediū inter obiectū, & potentiam, per quod species ad sensationem requisita traiciantur. Pro cuius enodatione.

93. Noto 1. duplex esse medium: internum vnum, quod, videlicet, est continuum cum organo sensus, ut est caro spongiosa lingua respectu gustus; externum alterum, quod, scilicet, non est continuum cum organo, ut aer respectu visus. Noto 2. medium tam internum, quam externum aut esse purē medium, aut non purē medium. Purē mediū dicitur illud, per quod ita traiciuntur species, ut neque simul habeant rationem potentiae, neque rationem obiecti: talis est aer respectu visus. Nō purē medium dicitur illud, per quod ita transmittuntur species, ut simul habeat rationem potentiae, aut rationem obiecti. His positis.

94. Certum est 1. tactum non indigere medio externo, aut interno, quod sit purē mediū: quia manus aquae frigidae contigua percipit eius frigiditatem: sed nihil est ex parte manus, quod non habeat rationem potentiae tactivae, ut constat ex dictis; neque ex parte aquae quod non habeat rationem obiecti tangibilis, siquidem totum, quod attingitur ex parte aquae est humidum & frigidum: ergo inter manum, & aquam, non datur aliquid, quod sit purē medium, ac per consequens tactus non indiget purē medio interno, aut externo ad sensationem. Imo

& arbitrari, non posse illum habere: quia, ut experientia constat, si intercedat aliquid, quod neque rationem potentiae, neque rationem obiecti habeat, nullatenus tactus elicit sensationem: & propter ea existimo, hūc sensum absolute appellatum esse *tactum*, quia videlicet, indiget contactu physico sui organi & obiecti ad eliciendam sensationem.

95. Certum est 2. tactum per se indigere medio tam interno, quam externo, quod non sit purē mediū. Probatur de medio externo: nam obiectum tangibile nō est sensibile ratione ultimae superficiei tantū, sed etiam ratione partium profundarum, tum quia calor superficiei est modus caloris existentis in partibus profundis, & nunquam sentitur modus sine re, cuius est modus; tum quia quo plures partes profundas habet corpus calidum, v. gr. plus caloris percipit tactus in primo instanti approximationis, quod sane non ita contingeret, si sola superficies ultima sentiretur cum hac eadem sit, sine illi succedat plures, siue partiores partes profundae. Hinc sic argumentor: calor ille profundus habet duas medietates, vnam propinquam; alteram minus propinquam manui, sicut pars profunda corporis, cui inheret eulmodi calor: ergo inter manum, & colorem partis minus propinquae mediat pars propinqua corporis calidi, per quam alia minus propinqua suam speciem mittat ad potentiam; ergo tactus, ut suū obiectum

obiectum percipiat, indiget medio externo, quod simul sit obiectum.

96. Dices, omnes partes profundas caloris concurrere per concursum indivisibilem vel cum potentia ad producendam sensationem immediate, vel se solis ad producendam speciem indivisibiliter ipsas representantem, quae simul cum potentia producat sensationem indivisibilem ipsarum. Sed contra: sensationem non possunt immediate producere cum potentia, quia prius debent producere speciem intentionalem intentione applicantis obiectum potentiae iuxta dicta disp. 7. sect. 3. deinde neque speciem sui possunt indivisibiliter producere iuxta dicta ibidem sect. 5. atque adeo necessarium est, quod speciem divisibilem producant, cuius partes singulae & a singulis partibus obiecti procedant, & singulas partes ipsius obiecti representent. Hinc est, quod partes minus propinqua caloris debeant speciem sui producere in parte calidi propinqua potentiae, ut sic possint eam producere in ipsa potentia, quia non possunt agere in potentia distante, quin agant in subiecto intermedio propinquiori.

97. Neque possunt partes caloris distantes applicari potentiae medijs partibus proximioribus ipsius caloris ad hoc, ut speciem sui in ipsa potentia producant abique, quod eam produxerint in passo intermedio: quia, cum partes propinqua caloris neque concurrant

ad speciem eandem, ac partes remotiores, neque ad speciem, quae nō possit produci sine specie partium remotiorum, non censentur ita constituere omnes unū agens, ut remotiores censeantur applicari medijs proximioribus ad producendam suam speciem in potentia distante iuxta dicta in libr. de Gener.

98. Iam, quod tactus per se indigeat medio interno, quod non sit purē medium: sed simul etiam potentia tactiva, facile probatur: quia potentia tactiva non solum residet in ultimā superficie contigua obiecto tangibili, calido v. gr. sed etiam in parte profunda, cuius vna medietas est propinquior obiecto, & altera remotior: ergo ad hoc, ut obiectum producat speciem sui in parte potentiae remotiori, debet eam producere in parte propinquiori, ne agat in distans, quin agat in propinquum: ergo iam ea pars potentiae, quae est propinquior obiecto, est medium, per quod ipsum obiectum traicit speciem sui ad partem remotiorem talis potentiae, ac per consequens haec potentia per se habet medium internum, quod sit etiam potentia. Huc faciunt, quae dicta sunt duobus numeris precedentibus.

Examinantur conditiones obiecti tangibilis.

99. **N**onnullae conditiones assignari solent, sine quibus obiectum tangibile nequeat percipi per tactum, quas oportet exam-

examinare. Prima conditio dicitur à nonnullis esse, *quod qualitas tangibilis non sit in organo inherens; sed in subiecto ipsi organo cō-riguo.* Hæc ramen conditio admittenda non est: quia qualitas dolorifera sentitur ab ea parte, in qua inheret: deinde calor intensus productus ab igne in manu percipitur ab ipsa manu remoto igne, vt experientia quotidiana ostendit: cur ergo non dicemus, tactum percipere qualitatem ipsi inherentem?

100 Dices, has qualitates non sentiri à partibus in quibus inherent; sed à vicinis: quia hæc potentia ex eo dicitur tactus, quod debet tangere subiectum, in quo est qualitas tangibilis: at contactus non datur nisi inter entitates distinctas. Sed contrā: si hæc ratio aliquid probaret, conuinceret quidem, qualitatem inherentem in manu non posse percipi à parte vicina, quia hæc est illi continua; & contactus non datur inter partes continuas; sed inter contiguas tantum: cum illa dicantur tangi apud Arist. quorum *ultima*, hoc est, indiuisibilia terminatiua, *sunt simul*; vltima autem continuorum non dicuntur esse simul; sed vnum. Hæc autem potentia dicitur *tactus*, non quia nullam sensationem eliciat, nisi prius tangat obiectum per verum, & proprium contactum; sed solum quia circa qualitatem existentem in subiecto extraneo non elicit sensationem nisi tale subiectum contingat: imo aliqua sunt

obiecta, quæ non percipit, nisi illi inherant, vt impulsus, qui non percipitur, nisi ab ea parte, in qua imprimitur.

101 Obijcies: qualitas inherens organo est dispositio ad potentiam & actum tangendi: ergo non potest esse obiectum. Consequentia videtur bona; quia, si est dispositio ad potentiam, pertinet ad illius constitutionem: at qui obiectum non pertinet ad constitutionem potentie sensitivæ: ergo non potest esse obiectum illius: Concedo primum antecedens, si sermo sit de qualitatibus constituentibus naturale temperamentum ipsius potentie. Inde tamen non inferitur, qualitates aduenientes potentie vltra ipsius temperamentum, quales sunt impulsus, dolorifera qualitates, intensus calor, frigus, &c. non posse esse obiectum huius potentie, cum hæc non pertineant ad constitutionem talis potentie.

102 Addo, sentiri etiam qualitates pertinentes ad naturale temperamentum ipsius potentie: quia, licet hæc sint conditiones per se requisitæ ad sensationem; imo & ad existentiam ipsius potentie; non tamen sunt de conceptu formali, sicut essentiali talis potentie, cum hæc formaliter coalescat solum ex materia, & anima vnitæ, vt constat ex dictis disp. 6. sect. 2. licet ergo potentia sensitiva nō possit percipere ea, quæ sunt de conceptu formali illius, quia hoc quod est, reflexere supra se ipsam, aut suos actus

actus excedit perfectionem potentie sensitivæ; tamē nulla est ratio propter quam non possit percipere ea, quæ ad naturale temperamentum, & dispositionem illius spectant, si hæc secundum se continentur intra latitudinem obiecti talis potentie, vt cōtingit in presenti, quia qualitates constituentibus naturale temperamentum potentie tactivæ sunt eiusdem speciei cum alijs qualitatibus tangibilibus. Id confirmari potest ex potentia visiva, ad cuius naturalem dispositionem pertinet talis figura, ac talis dispositio partium; & nihilominus hæc percipitur ab ipso visu per reflexionem in speculo factam; cur ergo non dicemus sentiri à tactu eas qualitates, quæ ad naturalem eius dispositionem spectant? An veto tales qualitates debeant percipi per speciem impressam in potentia? Constat ex dictis disp. 7. num. 43.

103 Secunda conditio, quam nō pauci, ex authoribus requirunt est, *quod obiectum tangibile, ante quam speciem intentionalem sui producat in potentia tactiva, debeat istam physice immutare per productionem alicuius qualitatis physice.* Ex. gr. vt calidum percipiatur à tactu, est necessarium, quod in sensorio producat aliquem gradum caloris, vt postea succedat productio speciei intentionalis determinatis potentiam ad sensationem.

104 Hæc conditio absque vilo prorsus fundamento exigitur.

Eam impugno 1. quia in instanti, in quo ingens ignis applicatur manui, sentit magnum calorem, & tamen in eo instanti non producitnr magnus calor in manu: ergo ad hoc, vt manus sentiat calorem ignis applicati, non est necessarium, quod prius calefiat ab illo. Dices, in eo instanti produci in manu aliquem saltem gradum caloris, & hoc sufficere, vt ipsa manus percipiat totam intensiorem caloris existentem in igne. Sed contrā: gradus superiores caloris existentes in igne percipiuntur, quin alios sibi similes in manu producant: ergo & primus gradus poterit percipi, etiam si non producat alium sibi similem in manu.

105 Secundo: vel ea productio est conditio requisita ex parte obiecti ad producendam speciem sui, vel ex parte potentie ad recipiendam ipsam speciem. Non ex parte obiecti, quia, quum partes subiecti calidi habent æqualem calorem, pars remotior traicit speciem sui ad potentiam per partem propinquorem, quin in hac aliquid caloris producat, cum non possit agere in sibi simile: ergo idem poterit facere in potentiam. Deinde non ex parte ipsius potentie; tum quia, sicut pars calidi propinquior ipsi potentie recipit speciem partis remotioris, quin prænum calorem ab ea recipiat, ita etiam potentia poterit recipere speciem totius

tius calidi, quin prævium calorem ab eo recipiat: ergo nullatenus requiritur productio caloris prævii ad productionem speciei.

106 Obijcies: experientia constat, tangentibus se quantitatiue manu, & obiecto calido sensatione tactus fieri maiorem tempore procedente: ergo cum primum factus est contractus quantitativus, neque est producta species, neque elicitata sensatio caloris in tota sua intensione. Paret consequentia: quia, si in tota sua intensione esset elicitata, non auferetur postea. Distinguo antecedens: procedere tempore fit maior sensatio caloris existentis in calido contiguo, nego: fit maior sensatio caloris existentis in manu, concedo antecedens: quia, cum successiue incedatur calor productus in manu, successiue percipitur intensio huius caloris. Et ideo distinguo etiam consequens: in primo contractu neque est producta species, neque elicitata integra sensatio caloris afficientis manum, concedo: caloris afficientis corpus contiguum manui, nego consequentiam.

107 Obijcies 2. calor ex primario instituto est productivus potius caloris, quam speciei intentionalis: ergo in subiecto applicato prius producet calorem, quam speciem sui. Mala argumentatio: quia, si calor ex primario instituto est productivus caloris, lux etiam ex primario instituto erit productiva lucis; & nihilominus potest producere speciem in medio, in quo lucem non produxit, quia, ut

diximus supra n. 3. potest videri per medium obscurum: ergo etiam si calor primario ordinetur ad productionem caloris, poterit producere speciem in subiecto, in quo non produxit calorem. Deinde, adhuc quando partes subiecti sunt æque calidæ, pars remotior calidi traicit speciem ad potentiam per propinquiores, & tamen tunc nihil caloris producit in ea parte cum non possit agere in simili: ergo productio speciei intentionalis in aliquo subiecto non debet supponere productionem physicam caloris in eodem subiecto.

108 Ad objectionem ergo in primis nego antecedens: neque enim vlla est ratio, quæ probet, calorem primario ordinari ad productionem alterius caloris, & secundario ad productionem speciei; sed æque primo ordinabitur ad utrunque tanquam ad effectus omnino disparatos, cum nullum sit indicium, ex quo colligi possit subordinatio aliqua inter illos. Secundo: dato, quod calor primario ordinetur ad productionem caloris, neganda est consequentia: quia is primatus non esset desumendus ex eo, quod prius naturam producendus esset calor, quam species; sed ex eo, quod præcipue esset a natura datus in ordine ad producendum alium calorem; & minus præcipue ad producendam speciem: ad eum modum, quo lux non est primario ordinata ad productionem lucis ex eo, quod debet eam prius naturam producere.

re, quam speciem intentionalem sui, sed solum ex eo, quod præcipue sit posita ad illum effectum, & minus præcipue ad hunc.

109 Tertia conditio, quæ communiter circumfertur, est, quod tactus non sentiat, nisi exuperantias qualitatum, hoc est, qualitates secundum eos gradus, quibus obiectum applicatum superat qualitatem existentem in organo tactus. Ita P. Rub. hic q. 4. cum multis, & creditur esse sententia Arist. hic c. 11. text. 118. Oppositum tamen tenendum est cum multis recentioribus. Itaque potentia tactiva habens quatuor gradus caloris, v.g. non solum sentit obiectum calidum ut quinque, seu sex, &c. sed etiam calidum ut quatuor, imò & ut duo, & ut unum.

110 Probatur: quia obiectum secundum omnes suas partes calidum ut quatuor, applicatum potentie calidæ etiam ut quatuor producit in ea specie intentionalem sui: hæc posita in potentia, habet ipsa potentia omnia requisita ad sensationem illius obiecti: cur ergo eam non eliciet? Maior probatur: quia ad hoc, ut partes remotiores calidi ut quatuor traiciant suam speciem ad potentiam calidam ut duo, debent eam producere in partibus eiusdem calidi propinquo-ribus tali potentie, ut constet ex superius dictis in hac sectione: ergo, cum ex partes calidi habeant æqualem intensiōem, ut supponimus, necessarium est, quod una pars producat speciem sui in parte habente æqualem intensiōem: ergo eodem

modo producet suam speciem in potentia habente æqualem intensiōem. Paret consequentia: quia si propter aliquam rationem non posset talem speciem producere in potentia, maximè, quia habet æqualem intensiōem: ergo, cum hoc non obstat, ut probatum est, eam producet.

111 Iam, quod, specie posita, habeat potentia omnia requisita ad eliciendam sensationem illius obiecti, probatur: quia potentia rectè disposita per proprium temperamentum non est celsenda indigere aliquo alio præter speciem sui obiecti ad illud percipiendum, nisi oppositum certo constet, quia, cum firmatum sit apud philosophos, quod *ex obiecto & potentia paritur notitia*, non est addenda nova causa, aut nova compositio, nisi ratio, aut experientia cogat ad illam admittendam: atqui potentia calida ut quatuor (ponamus, hoc esse proprium, & conaturale temperamentum ipsius potentie): est rectè disposita per conaturale temperamentum ex una parte; & ex alia nihil est, quod nos cogat ad admittendam præter speciem obiecti aliam causam, aut conditionem ut necessariam ad eliciendam sensationem: ergo, hæc posita, elicietur sensatio tactus circa tale obiectum. Cum autem probatum sit, speciem produci ab obiecto habente æqualem intensiōem cum potentia, evincitur, potentiam posse percipere obiectum æque intensum, & idè debet esse de obiecto minus intenso.

112 Obijcies 1. organum potentie sensitivæ debet esse realiter

dissimile obiecto, vt illud percipiat ipsa potentia: ergo, si in potentia datur æqualis intensio, ac in obiecto, non percipiet illud, cū sint omnino similia. Antecedens probatur à paritate visus, qui, si habeat in se colorem, nullū colorem percipiet; & propterea dictum est *Intus existens prohibet extraneū*. Nego primum antecedens, si vniuersaliter extendatur ad omnes sensus. Ad probationē respondeo, id esse propriū, & peculiare visus, & non respectu omnium obiectorum, quia videt lumē exteriorū existens, etiam si ipse æquali lumine perfusus sit, vt experientia costat, & ideo id habet visus respectu coloris tantū. Neque id oritur ex similitudine, quia visus habens colorem non solum non videret alium similem; sed neq; alium dissimilem colorem. Ex eo ergo id oritur, quod dispositio requisita ad colorem, vt potē inuolueus aliquā opacitatē, est opposita dispositioni requisitę in potentia visiva ad eliciendam visionē, & ideo illa dispositio vel destruit hanc, vel saltē taliter imminuit, vt nō permittat elici perfectam visionem aliorū obiectorum, siue similia sint, siue dissimilia, & in hoc sensu, ac non in alio est verum, quod *intus existens prohibet extraneum*.

113 Obijcies 2. si tactus perciperet qualitates æque, aut minus intensas, essemus semper in cōtinua sensatione, cū nulla pars sit in viuente, quæ non habeat sibi proximā alteram æqualis, vel minoris intensiois aliquius qua-

litatis; atqui hoc videtur non esse admittendū, ergo neq; illud. Hęc ratio æquē militat contra auctores oppositę sententię asserētes, tactum percipere qualitates excellentes existētes in subiecto sibi continuo: quia in viuente sunt aliquę partes, in quib; viger frigus, & alię in quib; calor: ergo saltē hęc partes sentient continuo qualitates excellentes in partibus vicinis.

114 Respondeo ergo, omnes partes esse in cōtinua sensatione; eam tamē nō facile discerni: tum quia, cum tactus sit potentia imperfecta, imperfectā sensationem elicit, nisi obiectū propter nimiam intensioem intensam sui speciem producat in potentia: tum etiam quia sensus cōmunis, ad quē pertinet discernere inter obiecta sensuum exteriorū, & eorum sensationes, distractus in plura parum intendit ad sensationes potentię tactiue, quæ & propter sui imperfectionem, & propter cōsuetudinem, difficile ad se aduocant attentionem sensus cōmunis, quia *ab assuetis non fit passio*. Arist. autem, dum insinuat, tactū non percipere nisi excellentias qualitatū, manifeste loquitur de sensatione discretiua, hoc est, quę sufficiat ad hoc, vt sensus internus illā discernat ab alijs sensationibus.

115 Hic est difficultas: an in animali, cuius anima est diuisibilis, sint tactus specie diuersi? Respondeo affirmatiuē iuxta ea, quę diximus suprā disp. 3. n. 62. quia vna pars est perceptiua alicuius obiecti, quod ab alijs non potest

per-

SECTIO I.

De Operationibus sensus interni, & eius organo.

2 Vbi numeratur actus sensus interni apud philosophos. Primus est sensatio obiecti sensati per sensus externos ex illis, & presentis: & potētia elicitiua huius actus dicitur *Sensus cōmunis*, quia ad illū pertinet attingere obiecta omnium sensuum exteriorū, & inter ea discernere. Secundus est sensatio obiecti exterioris sensati simplicis, & absentis: & potētia elicitiua huius actus dicitur *Phantasia*. Tertius est sensio obiecti exterioris percepti sine presentis, siue absentis, cōpositi tamen ex alijs simplicibus; vt, quum ex mōte, & auro fingitur mons aureus: & potētia elicitiua huius actus dicitur *Imaginatix*, seu *Imaginatiua*. Quartus est sensio obiecti exterioris sensati cōmodi, aut nociui; iucūdi, aut iniucūdi ipsi animali: & potētia huius actus elicitiua dicitur *Astimatiua*, quia quasi apprehendit, & ultimam prætiā rerū; & propterea ad hanc potētiā pertinet excitare appetitū sensitiuū ad prosecutionē, seu amorē boni, & fugam, seu odium mali. Quintus est sensio obiecti exterioris sensati vt conuenientis, non existentis, & præteriti, quę sensio dicitur recordatio: & facultas eam eliciens dicitur *Memoria sensitiua*.

3 In homine verō datur sensio circa singularia sensibilia presentia comitans intellectū ratiocinātem, seu discurrētē circa eadem: & facultas elicitiua huius sensio-

Q2

nis

percipi, neque enim potentia tactiua manus potest sentire dolorē ortum ex fame & siti, quem quidē percipit potentia tactiua stomachi, &c. deinde diuersum temperamentū exigunt ad suas sensationes obeundas: cur ergo non dicemus, distingui specie? Hęc tamen species erunt inadæquarę, quia ordinantur ad vnum animal componendum. Vide, quæ diximus loco citato circa distinctionem specificam partium animæ.

DISPUTATIO XI.

De Sensu interno, & Appetitu sensitiuo.

1 Certū est, præter sensus externos dari alios, siue aliuū internum, cuius muneris sit discernere inter obiecta, & sensationes sensuum exteriorū, ac recordari eorum, quæ antea per externos sensus percepta fuerant: quia canis memor beneficiorū, quæ à Domino accepit, illi cauda blāditur, & catulos querit in loco, vbi eos antea reliquit: atqui res præteritę, seu absentes non percipiuntur sensibus externis, hi enim solū versantur circa obiecta presentia: ergo percipiuntur alio sensu. Qui quidem dicitur internus, quia in parte interiori, seu in centro animalis residet: vnde definitur potest, *Sensus internus est potentia vitalis materialis residens in interiori parte animalis vt perceptiua eorum, quæ sensibus externis percepta sunt*.

nis dicitur *Cogitativa*. Deinde datur alius actus circa singularia sensibilia præterita comitans intellectum illorum recordantem: & potentia esse ætina huius dicitur *Reminiscentia*.

4 Circa organum sensus interni est magna controuersia inter Arist. & Galenum: ille enim lib. 2. de Gen. anim. cap. 4. & lib. 5. c. 3. lib. 3. de Part. anim. cap. 3. & lib. 4. de Iuuet. & senect. c. 1. & lib. 2. de Somn. & vigil. c. 2. affirmat, esse in corde, cui consentiunt Comment. Auic. & Iand. adduci à P. Rub. infra. Probat Arist. quia sensus internus non potest esse in cerebro: ergo debet esse in corde. Consequentia videtur bona, quia in vna ex istis duabus partibus, ut potè præcipuis inter reliquas debet esse. Antecedens probatur: tum quia cerebrum est discontinuum à reliquis partibus corporis, atque adeò, si in cerebro esset iste sensus, non posset deservire ad gubernationem, & directionem reliquarum partium: tum etiã quia est frigidissimum, & valde humidum, ac percõsequens ineptum ad operationes sensus interni, & cõseruandas species rerum perceptarum. Secundò: quia cor est in centro corporis, & pars præcipua inter omnes, quæ primò viuunt, & mouentur, & à quâ tota virtus animæ deriuatur in reliquas partes: ergo in eo debet esse sensus internus. Adde, appetitum sensitiuum, qui proximè mouetur à sensu interno, esse in corde (ut ostendunt passiones iræ, amoris, & odij, quæ in corde fieri videtur,

& sunt actus appetitus) ac percõsequens in corde etiã debet esse sensus internus: alioqui, si in cerebro esset, non posset tam longè diffusus appetitum mouere.

5 Galen. verò lib. 8. de Vsu partium c. 3. & 4. & lib. 7. de Decretis docet, sensum internum residere in cerebro. Illi subscribit S. Tho. 3. p. q. 8. art. 1. & 6. & q. 66. ar. 7. ad 3. Albert. P. Tolet. P. P. Connim. quos sequitur P. Rub. hic q. 7. & hæc sententia mihi placet. Probat 1. quia in ea parte debet esse sensus internus, ad quã ex omnibus sensibus externis deriuatur nervi, per quos species rerum exterius sensatarum deferantur, ut sensus internus inter res ipsas discernat: sed tales nervi protèduntur ad cerebrum ex omnibus sensibus externis, ut constat ex anatomie: ergo in eo debet residere sensus internus. Secundò: quia læsio in capite impedit sensationem sensus interni, illæso corde, ut experientia constat: deinde diuturna attentione sensus interni ad obiecta defatigatur caput, & non cori præterea rerum imagines, phantasmata, & somnia fiunt in cerebro, ut experientia constat, unde Dan. 2. dictum est Nabucodono sori, *somniū tuum, & visiones capitis huiusmodi sunt, &c.* ergo in cerebro est sine dubio sensus internus. Eadem experientia ostendunt, esse in anteriori parte cerebri; quia ibi datur defatigatio proueniens ex nimia attentione, & ibi fiunt somnia, imagines, & phantasmata.

6 Ad

6 Ad 1. Arist. argumentum nego, quod sensus internus non possit esse in cerebro. Ad 1. probationem nego, quod non sit continuum cum reliquis partibus, quia medijs nervis, & cartilaginibus continuatur cum carne, & reliquis partibus mollibus animalis. Ad 2. probationem fateor, cerebrum esse frigidissimum, & humidum; id tamen est necessarium ad sensationem: quia ex corde ascendunt spiritus quidam vitales calidissimi, qui nisi frigiditate capitis temperarentur, neque apti essent ad sensationem præ nimio calore, neque consistentiam aliquam haberent ad recipiendas, & retinendas ibi rerum species, quia facile mobiles propter nimium calorem facile aliò auocarentur. Propterea dicuntur generari in capite spiritus animales; quia videlicet spiritus vitales illuc emissi à corde, admixti aliqua frigiditate, qua nimius eorum calor temperatur, transeunt in spiritus animales deservientes ad sensationes: cuius non leue indicium est, quod ibi sunt sensus externi, ad quorum operationes præcipue cõducunt spiritus animales: si autem ibi deberent esse calidissimi ad sensationes, non essent sensus in capite, in quo nimium calorem non possunt cõseruare spiritus illis deservientes.

7 Ad 2. respondeo, cor dici præcipuam partem inter reliquas, & à quâ virtus animæ deriuatur: quia in eo generantur spiritus vitales, qui necessarij omnino sunt

ad vegetationem, reliquarum partium corporis, quia nimio calore suo illas fouent, & alimentum disponunt ad conuersionem: præterea ex his proximè generantur spiritus animales, sine quibus non recte fiunt sensationes, & idco dicitur principium vitæ esse in corde, & ipsum primo viuere, nõ verò quia ipsum prius tempore informetur animâ, ut constat ex dictis in lib. de Gen. Ad id, quod additur, respondeo, appetitum non esse in corde, ut dicemus infra. Quod verò ex passionibus iræ, amoris, &c. commouetur cor, oritur ex sympatia, quam humores corporis habent cum affectibus appetitus, ratione cuius sanguis, existente actu timoris, concurrat ad cor, existente affectu iræ, ibi ebullit, &c. nec inde licet inferre esse in corde eos actus, seu affectus: quia, existente affectu verecundiæ, cõcurrit sanguis ad faciem, & tamè inde nõ licet inferre, affectum verecundiæ esse in facie.

S E C T I O II.

Quotuplex sit sensus internus.

8 **Q** Vinqve munerâ, seu operationes sensus interni recensuimus se. 2. præcedi quibus duas alias annueramus proprias hominis. Inuestigandū modo: an hæ operationes pertineant ad potentias realiter distinctas, vel vna solùm, quæ pro diuersis muneribus diuersa nomina sortiatur, eas omnes eliciat? Et certum est apud omnes, Cogitatiuâ, & Reminiscentiâ in homine non distingui ab Ætymatiuâ, & Memoria; sed Ætymatiuam dici Cogitatiuâ ex eo solùm,

Q 3

quod

quod intellectum comitatur, dum circa res præsentis ratio cinatur, & memoriã dei reminiscuntiam, quia species ministrat, seu excitat in intellectu, dum rerum præteritarum reminiscitur.

9 Circa reliquas variæ sunt Doctorum opiniones. Alij enim afferunt, quinque enumeratas operationes pertinere ad tot alias potentias realiter distinctas eo modo, quo sect. præcedente enumeratæ sunt. Pro hæc sententia refertur Amicn. lib. 6. Natur. p. 4. cap. 2. Alij dicunt, esse solû quatuor realiter distinctas, quia imaginatiuã non distinguunt à phantasia. Ita Comment. lib. 3. de An. comm. 6. Caiet. Bas. in 1. p. q. 78. art. 4. & refertur S. Tho. ibi. Alij dicunt, esse tantû tres potentias, nempe sensum cõmunem (ad quæ raucant phantasiã, & imaginatiuã) æstimatiuã, & memoriã. Ita Galen. cui subscribit Valles, lib. 2. cont. Med. cap. 22. & 23. cum quibus cõuenit P. Tolet. quoad numerum trium potèntiarum; phantasiã verò, & imaginatiuã retocat ad æstimatiuã, non ad sensum communem. Alij denique duas solûm distinguunt, nempe sensum cõmunem (ad quem reduciunt imaginatiuã) & phantasiã (cum quæ dicunt identificari æstimatiuã, & memoriã.) Ita P. Fonseca. 5. Met. ca. 28. q. 7. sect. 4. & P. P. Coniomb. 3. lib. de An. c. 3. q. 1. ar. 3.

10 Dicendû tamen est, vnicû tantum esse sensum internum, cui omnes præfatæ operationes re-

spondent sub diuersis denominationibus pro diuersitate operationû. Ita P. Rub. hic q. 1. & P. Hurt. disp. 17. de An. sect. 7. & 8. & P. Arriag. disp. 5. sect. 4. & est communis hæc sententia inter nostros recentiores. Probatur 1. quia, si propter aliquã rationem tot illæ potèntiæ distinguendæ essent, maxime, quia dantur diuersi actus; atqui ex hoc non rectè probatur, distinguendas esse tot potèntias; ergo, & c. Minorè probatur quia vni, & eidè potèntiæ tactuæ respondent actus omnino diuersi, vt sunt sensus primarû qualitatum, sensus impulsus, & sensus qualitatum doloriferarum; ergo vnicui sensui interno, cum sit potèntia longe perfectior tactu, possunt respondere diuersæ operationes.

Probatur conclusio de sensu communi, & phantasia sigillatim.

11 Secundo probatur sigillatim de omnibus potèntijs, quas authores aliarû sententiã realiter distinguunt: quia in primis eadem potèntia, quæ percipit objecta absentia, debet percipere præsentia; ergo sensus cõmunis, ad quæ pertinet sensus præsentiu, & phantasia, cuius est propria sensus absentiu, nõ distinguuntur realiter. Antecedens probatur: quia, vt phantasia possit res absentes percipere, est necessariû, quod earum species accipiat, vel à sensu externo, vel à sensu cõmuni percipiētibus res, dum sunt præsentis; neque enim phantasia potest ab villo alio species obiectõrum recipere, vt ex se cõstat: atqui nõ potest phantasia

recipere species rerû, quæ sunt præsentis, quin tunc tẽporis eas percipiat: ergo percipit res præsentis. Minor est certa, quia posita specie in potèntia sensitua, debet dici, statim pullulare sensatione, si non deficiat aliqua ex conditionibus, quas certo nouimus requiri ad ipsam sensatione: atqui nullû est fundamentû ad asserendum, posita specie obiecti in phantasia rectè disposita, requiri aliam conditionem ad eliciendam sensationem: ergo non est, cur eam tunc temporis non eliciat.

12 Dices 1. sensum cõmunem esse solû perceptiuû rerû præsentium, & absentiu, & ideo distingui realiter. Sed contra: nullo alio fundamento ducimur ad ponendû sensum cõmunem, & phantasiã, nisi quia experiētiã nouimus, bruta percipere objecta præsentia, & absentia; ergo, si necessariû est, quod vnus ex illis utrunque munus obbeat; sine fundamento additur alius realiter distinctus.

13 Dices 2. Sensus communis exigit diuersum tẽperamentû, ac phantasia, & ideo debet distingui realiter ab illa. Quod autè exigat diuersum tẽperamentû, ex eo cõstat, quod sensus communis, cum percipiat res præsentis, debet esse facilis in acquirendis speciebus illarû, ad quod requiritur tẽperamentum, in quo excedat humiditas; phantasia verò, cû percipiat res absentes, debet esse tenax specierum, ad quod requiritur tẽperamentû, in quo excedat siccitas.

Et propterea iuuenes, qui vigen humiditate, facile acquirunt rerû species, & difficile eas retinent; e contra verò senes, qui siccitate possent, difficile species acquirunt, semel tamè admissas, diu retinet, & cõseruant: atqui vna, & eadem potèntia nõ potest exigere simul excessum humiditatis, & siccitatis; ergo debent assignari duæ potèntiæ, quarû vni respondeat intèsa siccitas, & alteri intèsa humiditas.

14 Sed contra: Potèntia, quæ est facilis in admittendis speciebus, aliquando retinet species: ergo ad eandem potèntiam realem debet pertinere, species admittere, & retinere: sed vt admittens species est sensus cõmunis, vt fatetur, & vt retinens est phantasia; cum tendat iã res absentes; ergo eadè potèntia realis est sensus cõmunis, & phantasia. Primum antecedens probatur: quia homines faciles in mandandis memoriã multis obiectis ea repetunt, & meminere aliquandiu, licet non diu, postquæ ea mandarunt: ergo ea potèntia, quæ præ humiditate facile admittit species, eas postea cõseruat. Dices contra: seruaria phantasia tales species. Sed contra: phantasia potest esse inepta facili receptioni specierû: atqui in casu posito cõseruatur species à potèntia facili in recipiēdo: ergo cõseruatur species à potèntia distincta à phantasia, quã tu ponis: atqui hæc nulla alia est, nisi sensus cõmunis: ergo ad illum pertinet admittere species, & retinere, ac percõsequi versari circa obiectum præsens, & absens.

15 Eadem ergo potentia ratione diuersarū dispositionum est facilis, & difficilis in admittendis speciebus, & in eis conseruandis: nam species recipiuntur in spiritibus animalibus, & in organo potentie taliter, vt humiditas sit dispositio idonea ad hoc, vt species recipiatur: vnde, si organū sensus cōmunis humiditate viget, spiritus illud circumstantes humorem facile induunt; & ideo tam hi, quā illud sunt recte disposita, vt species recipiant in ea intensione, quæ sufficit ad perfecte percipiēda obiecta præsentiā, imò & absentia toto eo tempore, quo durant species in eadem intensione; sed cum spiritus animales præ humiditate sint valde fluidi; & obnoxij corruptioni, facile aut auocantur aliò, aut desinant in excrementa, & ideo species in illis existentes, vel corrumpuntur ex defectu dispositionis, vel ita separantur ab organo potentie, vt non possint deseruire sensationi. Et idem est de partibus, ex quibus cōstat organum potentie: quia hæc præ humiditate facile transeunt in alias substantias seu humores, qui non sunt apte dispositi ad conseruandas species, quas antea habebāt, & ideo, licet aliæ partes succedant, cum hæc adueniant expertes specterum, breui expoliatur potentia speciebus requisitis ad repetitionem eorum, quæ antea perceperat, & aliquandiu retinuerat.

16 At verò, quando potentia siccitate pollet, facile siccitatem

comparant spiritus animales illi adherētes, qua male disponuntur ad receptionem specierū, & ideo ita remissas eas accipiūt, vt mox ac obiectū transit, è memoria excidat: ceterum cum tam organū, quā spiritus circumstantes ratione siccitatis duritiem aliquam, & soliditatem contrahant, difficile transeunt in aliam substantiā, nec inde facile remouentur, quo fit, vt species licet initio remissæ, frequenti obiecti repetitione diuturnam comparent intensiōem, quæ & diu memoria retineat animal, quæ antea perceperat; & facile præteritorum meminerit.

17 Aliquando verò contingit ita esse dispositū organum, & spiritus animales, vt nō solum res facile percipiuntur; sed etiā semel percepta diu retineantur, ad quod non parum conducit temperatura totius cerebri, præcipue partium immediatè circumstantium sensum cōmunem, quæ sæpè maximè conducunt ad consistentiam spirituum animalium, & ad eorum & organi diuturnā conseruationē in eodē esse. Ex dictis facile erit rationē assignare, cur aliqui certū genus rerum, vt carmina, & c. facile memoria teneant, & alia difficile: id enim, & alia similia referenda sunt in dispositiōem tam organū sensus interni, quam reliquarum partium cerebri.

18 Obijcies 1. cōtra doctrinam traditam: species pertinentes ad sensum internum sunt productiue aliarum sibi similiarū, sicut de speciebus sensuum externo-

rum

tum diximus disp. 7. n. 56. neque enim est ratio, cur illæ non producant alias sibi similes, sicut hæc: ergo, licet aliquæ partes organi corrumpantur, & spiritus circumstantes alio deferantur, reliquæ partes ibi permanentes, species, quas in se habent, producent in partibus, & spiritibus denno aduenientibus, & illæ in alijs; & sic species semel productæ in organo, diu ibi conseruabuntur. Respondeo, eas partes producere species in partibus denno aduenientibus; sed remissas: tum quia species non habent tantam virtutem, quantam obiectum, vel sensatio externa illius; tum etiam quia partes denno aduenientes non sunt frequenter tam bene dispositæ erga eas species, sicut præ-existentes erant: tum denique quia frequenti applicatione aliorum obiectorum, aliæ ibi producuntur intensiores, quæ rapiunt potentiam ad cognitionem suorum obiectorum: & propterea breui excidunt è memoria antiqua obiecta.

19 Obijcies 2. quando obiectum præsens applicatur sensui interno, in quo viget siccitas, producit speciem sufficientem ad hoc, vt ipse sensus illud bene percipiat: ergo, cum hæc species diu ibi conseruetur iuxta dicta, absente obiecto determinabit etiam potentiam ad bene illud percipiendum. Nego consequentiam: quia, vt experientiā constat, minor intensio requiritur in specie ad hoc, vt dum primo producitur, seu cō-

seruiatur ab obiecto, aut à sensatione externa præsenti, sensum internum determinet ad sensationem; quàm vt illud determinet transactio obiecto, & sensatione externa illius. Quod quidem referendum est in naturam ipsarum specierum. Et quidem certum est, quod, licet species diu retineantur in memoria, non semper illam excitant ad operationem, nisi ab obiecto denno applicato intendatur, vel ab alio, cum quo habeant connexionem excitentur: ergo ex eo, quod obiecto præsente sensum determinet ad operationem, nō bene inferitur, quod, si intensio earum non augeatur, possint eodem absente, potentiam determinare. Ex dictis profensu communi, & phantasia facile deducitur æstimatoriam, & memoriam non distingui realiter inter se, cum earum operationes eo solum modo differant inter se, quo inter se differunt operationes sensus communis, & phantasia.

Phantasia est idem realiter cum imaginatiua.

20 **D**ico 2. Phantasia non est potentia realiter distincta ab imaginatiua. Probat: nam, si distinguerentur, maxime, quia illa attingit res simplices, vt, montem, & aurum; hæc vero aliquid compositum ex simplicibus, nempe montem aureum: atqui imaginatiua vel non percipit res compositas ex simplicibus; vel, si percipit debet etiam per-

percipere simplicia, ex quibus componuntur: ergo non est, cur distinguatur à phantasia. Minor probatur quoad primam partem: quia illam compositionem deberet percipere vel per species acceptas à sensibus externis; vel per species productas ab ipsa imaginatiua: non per species à sensibus acceptas, quia ut fatentur omnes, hæc nulla alia objecta externa representant, nisi ea, quæ representata sunt sensibus externis, quibus solum representantur objecta simplicia absque compositione supra adductâ; neque per species productas à potentia, quia nulli potentie cognoscitiua datû est, quod immediatè producat in se species non acceptas à sensibus illi subordinatis; & propterea intellectus utitur discursu ad percipiendâ ea, quorum species non accepit à sensibus: ergo, cum imaginatiua sit multo imperfectior intellectu, non poterit immediatè producere in se species non acceptas à sensibus: & cum sit ita imperfecta, ut non possit uti discursu, ut infra dicemus, nullatenus poterit percipere compositionem, cuius speciem non accepit à sensibus.

21. Iam, quod, si percipit talè compositionem debet etiam percipere res simplices, ex quibus coalescit ipsum compositum, facile probatur: quia imaginatiua nõ potest terri à aliquod ex simplicibus componere, nisi adiacet vel specie aliquâ immediatè representante ipsam compositionem, vel specie-

bus ipsorum simplicium: atqui nõ habet speciem representante immediatè compositionem, ut probatum est in præcedente: Deinde, si adiunctur speciebus simplicium, ab illis determinabitur ad eorundem cognitionem; neque enim est, cur, si sint in ipsa potentia, illam non determinent ad cognitionem suorum objectorum eodem modo, quo representantur ab illis: ergo non solum attinget compositum ex simplicibus resultans; sed etiam ipsa simplicia.

22. Confirmatur: quia intellectus non componit hominem ex animali, & rationali per species animalis, & rationalis, nisi prius seorsim apprehendat ipsum animal, & ipsum rationale, ut fatentur omnes: ergo neque imaginatiua percipiet compositum ex monte, & auro, nisi prius seorsim apprehendat ipsum montem, & ipsum aurum. Patet consequentia: quia alioqui perfectiori modo, quam intellectus attingeret phantasia rem compositam, cum ad eius perceptionem non indigeret tot administrabilis, ac intellectus. Si autem imaginatiua debet attingere res simplices, non est, cur distinguatur aliâ potentia, ad quam pertineat res solum simplices percipere.

Estimatiua non distinguitur ab imaginatiua, & phantasia.

23. Deo 3. Estimatiua nõ distinguitur realiter ab imaginatiua, & phantasia. Estimatiua dicitur distingui à phantasia, quia attingit convenientiam, seu disconuenientiam objecti, quas non possunt

possunt, nisi qui sensus anteriores percipere: & ad hoc dicitur operari per species in sensatâ: quia, videlicet, ad conuenientiam, seu disconuenientiam objecti percipiendâ utitur speciebus non acceptis à sensibus. Probatur, ergo, quod nõ distinguitur realiter à reliquis potentijs anterioribus, phantasia videlicet, imaginatiua, &c. Primum: quia nihil potest percipere estimatiua in objecto, quod nõ sit perceptum à phantasia: ergo non distinguitur ab illa. Consequentia est bona: quia nulla alia assignatur ratio distinctionis harum potentiarum, nisi quod aliquid distinctum percipiat estimatiua. Antecedens probatur: quia non potest id percipere per species à se ipsa productas, cum ipsa non possit tales species producere, ut probatum est de imaginatiua; neque per species à Deo infusas; quia si homini nõ infunduntur species intellectuales ex natura rei, ut fatentur omnes, cur infundetur bruto species sensitua? neque potest illâ ratione percipere per discursum; quia talis modus attingendi excedit vires potentie sensitue materialis; saltem earum, quas hucusque nominamus: ergo nullatenus cognoscit estimatiua objecta non percepta per sensus anteriores.

24. Dices: brutum, quis v. gr. non cognoscit per sensus externos lupum, ut inimicum, neque cibum ut conuenientem: ergo, ut prosequatur hunc, aut illum fugiat per appetitum, est necessarium, quod aliquo sensu inimicitia, & conuenientia

percipiat: nõ alio nisi estimatiua: ergo, &c. Concesso antecedente, nego consequentiam; quia, ut appetitus bruti non fugiat nocivum, & incundum, seu conuenientiam prosequatur, sufficit illi cognitio rerum, quæ nocivam, aut incundam sunt, quin formalem disconuenientiam, seu conuenientiam agnoscat.

25. Idem ita euenit, ut aliquando ex sola sensatione qualitatû rei nocivæ, seu conuenientis, moueatur appetitus ad illam fugiendam, seu prosequendam: nam sicut sanguis habet talè connexionem cum appetitu, ut posito affectu verecundie ascendat ad faciem; & posito affectu timoris concurrat ad dorsum, ita appetitus habet talè connexionem cum sensationibus sensus interni, ut posita hæc, fugiat rem propositam, & posita illa, eam prosequatur. Aliqua, & vera, re visâ, & recordatâ brutum doloris alicuius præteriti ab ea sibi illatâ, vel delectationis ex ea capta, & ea recordatione determinatur appetitus ad fugiendam, vel prosequendam ipsam rem. Aliquando denique visâ, & recordatâ in memoria speciebus alterius incipientis timoræ, & de hoc phantasia terretur brutum vel ab umbra sua, quia, videlicet, dum eam videt, excitatur in memoria species aliquæ rei determinantis appetitum ad timorè. Hæc hæc facile colligitur, nõ esse in bruto necessarias species representantes conuenientiam, seu disconuenientiam formalem objecti; nec per consequens addendam non esse potentiam à phantasia distinctam, cuius muneris sit

fit talis convenientia, seu disconuenientiam appetitui proponere.

26 Sed age iam, demus, æstimationem percipere objecta, quæ uocant in sensata, hoc est, conuenientiam, seu disconuenientiam formalem objectorum: adhuc in hoc casu non esset distinguenda à phantasia; quia æstimatione ad cognitionem huius rationis determinari debet per aliquid præiudicatum ad ipsam cognitionem: atqui id nihil aliud esse potest, nisi cognitio rei, quæ postea attingitur ut conueniens, vel disconueniens: ergo æstimatione attingit objectum, quod tu dicis esse sensus communis, & phantasia; ac per consequens non est, cur distinguatur ab illis. Confirmatur: quia intellectus ad cognitionem rerum insensatarum determinatur per apprehensionem rerum sensatarum; ex cognitione enim eorum, quæ per sensus nouit, deducimus per discursum cognitionem eorum, quæ sensibus non subiiciuntur, ut in confesso est apud omnes: ergo idem continget in æstimatione, nempe quod per cognitionem eorum, quæ percepta sunt per sensus externos, determinatur ad cognitionem rationum insensatarum.

27 Ex dictis constat, vnam tantum dari potestiam sensitivam internam, quæ comparata ad diuersas operationes, diuersas sortitur denominationes sensus communis, phantasia, imaginatiua, &c. Sicut vnus, & idem intellectus realis comparatus à apprehensione objecti apprehensus;

ad iudicia iudicatiuus, ad praxim practicus; & ad speculationem speculatiuus, &c. Vnde constat, sensum internum esse formaliter multiplicem, quia in ordine ad diuersas operationes distingui possunt in eo formalitates diuersæ; quarum vna sortitur rationem sensus communis, alia phantasia, &c. Sicut in homine distinguimus plures formalitates, quarum vna sit ratio uiuentis, alia sensibilis, &c.

28 Est tamen aduertendum, quod iuxta sententiam, cui subscripsimus, negantem, imaginatiuam attingere res simplices ut compositas; & æstimationem cognoscere rationes aliquas insensatas; non esse adhuc formaliter distinguendas imaginatiuam, & æstimationem, ac memoriæ à sensu communi, & phantasia: quia, cum nihil aliud attingant præter illa, quæ à sensu communi, & phantasia cognoscuntur, non dantur operationes, seu connotata, per ordinem ad quæ diuersas formalitates distinguamus.

29 Obijcies: sæpe læditur vnus sensus internus altero non læso: ergo distinguuntur realiter. Consequentia uidetur bona. Antecedens probatur: quia sæpe quis elicit sensationes sensus communis, quin elicere valeat sensationes phantasia: ergo læditur vnus illæso alio. Distinguo antecedens: læditur vnus sensus altero non læso quoad entitatem intrinsecam, nego: quo ad exercitium sui actus, concedo antecedens. Ex hoc

autem

autem solū infertur vnū, & eundem sensum posse admittere diuersas dispositiones, ratione quarum modo sit aptus ad exercendam vnā operationem; modo ad aliam, modo ad omnes.

SECTIO II.

Expediuntur aliqua de sensu interno.

30 Diximus, sensum internum percipere, & discernere inter objecta sensuum externorum. Et sane experientia ostendit, brutum non solum recordari eorum, quæ vidit; sed etiā eorum, quæ tetigit, audiuit, &c. sepe enim canis fugit hominem, à quo maleficium aliquod persensit; & currit ad locum vbi cibum gustare solitus est: id autem non faceret, nisi meminisset mali sibi illati, & saporis, quem gustauit antea. Præterea sæpe appetitus præfert bonū absens præsentī; quia canis memor beneficiorum ab hero acceptorum per singulos sensus illum repetit, relicto homine, à quo oblato pane mulceretur; ergo debet dari aliquis sensus, qui discernat inter objectum absens vnus sensus, & præsens alterius: atqui hic non potest esse sensus externus, cum ille non se extendat ad absentia: ergo datur aliquis internus, qui discernat inter objectum absens, & præsens, & inter objecta omnia sensuum externorum: & propterea dicitur sensus communis quia videlicet illi sunt communia, omnia objecta particularia sensuum externorum.

Est tamen difficultas x.

31 AN sensus internus percipiat non solum objecta, sed etiam sensationes sensuum externorum? Nonnulli aiunt, sensum internum non percipere sensationes sensuum externorum. Dicendum tamē est, eas percipere. Ita expresse S. Thom. 1. p. q. 78. art. 4. ad 2. & q. 87. art. 3. ad 3. & lib. 2. contra gent. cap. 6. Scot. in 4. d. 45. q. 3. P. Tolet. libr. 3. de An. q. 3. & P. Rub. hic q. 3. & est expressa Arist. sententia lib. 3. de An. cap. 1. vbi ex professo probat, sensationes externas non percipi à proprijs sensibus; sed à sensu interno. Probat: quia canis repetit locū, vbi vidit cibum; & fugit à loco, vbi dolorem aliquem persensit: ergo recordatur visionis cibi, & sensationis doloris.

32 Dices, recordari objecti antea visi, & doloris illati; non vero sensationis: Sed contra: ista recordatio est præterita rei; sed res sensata, sæpe non est præterita se, sed prout subest sensationi, ut constat in cibo, quem canis vidit in aliquo loco, qui secundum se non est præteritus; sed ut visus: ergo non datur in bruto recordatio objecti secundum se, sed prout subest sensationi; ergo non solum percipit sensus internus objectum; sed etiam sensationem externi. Secundò: quia sæpe brutum arrigit aures, & conatur aperire oculos ex appetitu audiendi, & videndi; ergo debet

sup.

supponi aliqua cognitio proponens, seu representans appetitui auditionem, & visionem; at qui hi actus non possunt representari appetui nisi per sensum internū, ut constabit ex dicendis: ergo sensus internus attingit sensationes sensuum externorum.

Secundo est difficultas.

33 **A**N sensus internus percipiat sensationem externi per eandem, vel per diuersam speciem ab specie obiecti? Aliqui putant, sensationem & obiectum percipi per eandem speciem. Ratio eorum est: quia, sicut se habet sensibile proprium, & commune respectu sensus externi, ita se habent obiectum sensus externi, & huius sensatio respectu sensus interni: sed illa duo obiecta percipiuntur à sensu externo per eandem speciem, ut diximus disp. 9. no. 31. ergo & hæc duo percipiuntur ab interno per eandem speciem. Secundo: quia, si sensatio externa perciperetur per diuersam speciem, perciperetur eius magnitudo, distantia, figura, &c. at qui hæc non percipiuntur à sensu interno: ergo non percipiuntur per diuersam speciem.

34 **D**icendum tamen est, prædicta obiecta percipi à sensu interno per diuersas species. Moueor ad id afferendum: quia species obiecti externi intenditur in memoria, quin intendatur species sensationis externæ: ergo distinguantur realiter hæc species.

Consequentia est bona: quia, si essent vnum quid realiter, eo ipso quod intēderetur realiter vna, deberet intendi alia. Antecedens vero probatur quoad priorem partem: quia, si pluries reperatur visio, aut auditio obiecti, augetur memoria ipsius obiecti, ut experientia constat: at qui memoria non alia de causa augetur potest crebra repetitione obiecti, nisi quia intenditur species illius existens in memoria: ergo dicendum est intendi talem speciem.

35 **S**ecunda vero pars, quod non intendatur species sensationis externæ, facile suadetur: quia intensio non datur nisi per accretionem partium qualitatis in eodem subiecto circa idem omnino obiectum, si enim partes qualitatis ad diuersa obiecta referantur, non tam dicentur partes intensiois, quam extensionis obiecti: ut constat ex disp. 7. no. 64. at qui species quæ accrescunt memoriæ ex crebra auditione obiecti, non representant eandem auditionem; sed diuersas, quia quotiescunq; denuo auditur obiectū, datur noua auditio, cū nō possit naturaliter reproduci antiqua: ergo nō possunt intendere speciem auditionis: tunc exiistentem in memoria. Hinc est, quod sæpius recordemur obiecti visū, aut auditū, quin recordemur visionis, aut auditionis illius, quia, videlicet, cum species obiecti sit intensior, quam species singularū auditionū, aut visionū, faciunt excitari potest species illius, quam illarum.

D13

36 **D**icendum est 2. has species distingui realiter tanquā rem à re. Moueor: quia sæpe recordamur obiecti, quin recordemur visionis illius v.g. ergo recordatio illius potest esse hæc recordatione huius: ergo & species, quia nō est maior ratio vnius quā alterius: ac per consequens species obiecti nō erit modus speciei visionis; quia modus non potest esse finere, cuius est modus. Deinde aliquando recordamur visionis, v.g. quin directe saltem recordemur obiecti, ut experientia constat: ergo recordatio directa visionis potest dari sine recordatione directa obiecti; ac per consequens species directa visionis sine specie directa obiecti: ergo species visionis nō est modus speciei directæ obiecti.

37 **D**ixi: recordatio directa visionis potest dari sine recordatione directa obiecti: quia, cum visio (& idē est de reliquis sensationibus) essentialiter sit representatio obiecti, non potest hæc per sensum internum attingi, ut visio est, quin per eandem sensationem in directe attingatur ipsum obiectum: bene tamen attingi potest, quin directe attingatur obiectum: & idē, licet sensatio interna visionis sit sensatio indirecta obiecti, distinguitur tamen à sensatione directa ipsius obiecti taliter, ut sine illa inueniri possit; neq; enim vlla est ratio cōuincens, quod quotiescunq; attingitur visio, debeat directe attingi eius obiectum.

38 **D**ices: species, & sensatio interna visionis representat obie-

ctum: ergo nō est necessaria in sensu interno alia species, quæ representet obiectum ipsum. Distingno antecedens: species interna visionis representat obiectum in directe, concedo: directe, nego antecedens. Et similiter distinguo consequens: non est, necessaria alia species, quæ representet obiectum ipsum indirecte, concedo: directe, nego consequentiam. Quod autem dicitur hæc species, constat experientia; quā nouimus, nos sæpe recordari directe obiecti, quin recordemur visionis illius.

39 **A**d 1. rationē oppositæ sensationis nego minorem, nempe quod, sicut se habet sensibile proprium, & commune respectu sensus externi, ita se habent obiectū, & sensatio externa respectu sensus interni. Disparitas est: quia sensibile commune non pertinet ad obiectū sensus externi, nisi prout afficiens sensibile proprium illius, ut probauimus loco citato; vnde collegimus, sensibile proprium esse rationem formalem attingendi sensibile commune, ac per consequens debere attingi vtrunq; per vnam, & eandem speciem: at vero tam obiectum, quam sensatio sensus externi pertinent per se ad obiectum sensus interni, ut constat ex dictis, & ideo debent directe percipi per diuersas species.

40 **A**d 2. rationem nego antecedens: quia per olfactū percipitur odor, & nihilominus nō percipitur eius magnitudo, distantia &c. ergo idem poterit contingere

in

in sensu interno respectu sensationis externæ: quod referendum est in imperfectionem essentialem speciei illam representantis. Et quidem idem argumentum posset fieri ad probandum, non posse cognosci sensationem externam adhuc per eandem speciem cum obiecto, quia, si non posset percipi sensatio externa sine præsentia, &c. idem haberet, siue per eandem siue per diuersam speciem, ac obiectum perciperetur.

Tertio est difficultas.

61 **A**N sensus internus percipiat suam sensationem? Nonnulli putarunt eam percipere per aliam sensationem reflexam. Alij vero non per aliam; sed per ipsam. Dicendum tamen est, nullatenus percipere suam sensationem. Ratio est: quia non percipit illam per ipsam, ita ut ipsa sit representatio sui ipsius; siquidem hoc, quod est se ipsam representare est perfectio, quæ vix à Theologis tribuitur cognitionibus supernaturalibus perfectissimis, qualis est visio beatificæ: qua ergo ratione tribuetur sensationi materiali multo imperfectiori omnibus intellectibus? Neque sensus percipit suam sensationem per aliam reflexam; quia hoc, quod est supra se ipsam reflectere, videtur esse perfectio excedens perfectionem potentie materialis. Et quidem, cum nullum sit vel leue argumentum suadens bruta percipere suas sensationes inter-

nas, non est, cur hanc perfectionem tribuamus sensibus, qui de facto dantur in brutis, atque adeo in homine perceptio talis sensationis referenda est in intellectu. Hinc facile colligitur, sensus externos non percipere suas sensationes; quia si sensui interno, cum sit perfectior externis, hæc perfectio non conceditur, multo minus concedenda erit sensibus externis.

Quarto est difficultas.

62 **A**N sensus internus percipiat negationes, aut carentias? Ratio dubitandi est: quia visum umbram terrentur bruta: ergo quia sentiunt aliquid in umbra, quod illis terrori sit: at non aliud nisi carentiam lucis: ergo illam percipiunt. Secundo canis non terret egredi per murum; si tamen ianuam; aut fenestram in eo aperitam sentiat, illuc accurrit ad exeundum: atquid nihil est, in quo possit discernere ianuam à pariete, nisi in eo, quod ianua careat corpore impediendo egressum: ergo dicendus est cognoscere carentias.

63 Nihilominus dicendum est, sensum internum non percipere negationes, aut carentias; quia eas perciperet aut per species proprias, aut per alienas: non per alienas, quia nulli sensui conceditur uti speciebus vnus obiecti ad cognoscendum aliud distinctum; sed solum intellectui id tribuitur: non per species proprias, quia species, quæ datur in sensu propriæ ob-

obiectorum à nullo alio accipiuntur nisi ab ipsis obiectis: cum autem carentiæ, cum nihil sint, non possint producere species proprias sui in sensibus; necessarium est, quod non possint inueniri in istis species propriæ illarum.

64 Ad 1. rationem dubitandi respondeo, brutum visum umbram terretur, quia percipit lucem remissam cum figura aliqua difformi, quæ vel per se ipsam cognitâ causat terrorem, vel saltem excitat aliquam speciem ex his, quæ in memoria reseruantur, quæ proponendo suum obiectum appetitui, terrorem illi incutiat. Ad 2. rationem dico, canem non egredi per murum; sed per ianuam, quia in ea videt pauperculum, per quod possit exire; secus in muro. Neque ad hoc est necessarium, quod carentiam corporis interpositi percipiat.

Quinto est difficultas.

63 **A**N sensus internus verum, & proprium iudicium habeat, & discurrat? Pro cuius enodatione aduerto, dupliciter sumi iudicium apud sanctos Patres, & Philosophos: vno modo impropijsime pro quacunque cognitione representante obiectum potentie: altero proprijsime pro cognitione affirmante, seu negante vnum de alio. Certum ergo est apud omnes, in sensu interno dari iudicium primo modo, quia illi representatur obiectum per suam sensationem. Difficultas solum est de iudicio secundo modo sumpto.

64 Circa quam nonnulli asserunt, in sensu interno hominis dari verum iudicium, & aliqualem discursum. Alii id etiam concedunt sensui interno brutorum. Et videtur fauere sacra Pagina. Nam Iob. 12. dicitur: *Nonne auris verba diiudicat, & fauces comedentis saporem? Vbi tribuitur iudicium sensibus externis, quanto magis sensui interno: & Proverb. 6. Vade ad formicam & piger, & considera vias eius, & discite sapientiam: vbi formicæ conceditur sapientia, quæ non habetur sine iudicio: & denique Arist. 1. Met. cap. 1. tribuit prudentiam formicis: & 6. Ethi. cap. 11. sensum internum hominis vocat rationem particularem. Idem constare videtur experientiâ, quâ nouimus, bruta apponere media proportionata ad finem, quem intendunt consequi: nam canis iam satur abscondit cibum, quem postea famelicus requirit; & hirundo lutum querit, ac defert ad locum, vbi decreuit nidum construere, & alia his similia videmus quotidie in brutis; hoc autem fieri nequit sine collatione mediæ cum fine, quæ pertinet ad iudicium proprium: ergo datur proprium iudicium in brutis.*

65 Vera tamen sententia asserit, sensum internum nullum elicere iudicium proprium, nec vllatenus discurrere. Ita P. Toler. lib. 3. de An. quest. 7. P. Rub. quest. 5. Probatur: si bruta haberent iudicium, aut discursum, possent vnum alteri conferre, &

deinde cognoscere proportionē, aut improportionem vnus cum alio, & hāc cogitā vnum ex altero deducere, ac melius eligere relicto minori bono, quod fieri non potest sine aliquo vsu rationis, qui quidem nullatenus concedendus est brutis: alioquin bruta inter rationalia recensenda essent.

66. Secundo: quia nihil ex his, quæ experimur in brutis, probat ea habere verum iudicium, aut discursum: ergo non est illis concedenda talis perfectio. Consequentia est bona: quia non sunt multiplicandæ perfectiones sine vrgenti fundamento. Antecedens probatur: quia in causis naturalibus sensu expertibus inueniuntur mirabiles effectus, qui quidem tribuuntur earum naturis sine aliquo iudicio, aut discursu in eis existente: ignis enim in passo indisposito producit dispositionem, prius quam formam in illo producat; sin autem applicetur illi iam disposito, nullam dispositionem in eo producit; sed immediatē introducit formam substantialem. Deinde virtus seminalis partes nimis diuersas organizat tribuēdo singulis dispositiones nimis diuersas. Preterea virtus nutritiua alimēta diuersa diuersis partibus subministrat; sanguinem venis, ac alijs partibus carnis; lac vberibus; medullam ossibus, &c. & tamen nullum inuenitur iudicium, aut discursus in his causis, quo discernant, quando hos effectus, & quando

illos productura sint; sed propria & natua vi determinata sunt ad producendos hos cum istis circumstantijs, & illos cum illis: ergo idē dici potest in brutis, nempe quod appetitus eorū cum talibus circumstantijs est determinatus ad appetenda hęc obiecta, & illa fugienda, &c. etiam si nullam proportionē vnus cum alio cognoscat. Circumstantiæ autem solent esse memoria præteritorū, dispositio corporis, contentus aliorum obiectorum, & alia huiusmodi, quibus positus est determinatus appetitus ad fugienda hęc obiecta; illa amplectenda: prosequenda hęc media conductia in illum finem, &c. ex sola apprehensione talium circumstantiarum absque vlla collatione vnus cum alijs: & propterea dicuntur bruta gubernari instinctu, non ratione. Ex his constat ad argumentum desumptum ab experientia pro opposita sententia.

67. Ad verba adducta ex cap. 12. Job, quibus videtur tribui iudicium sensibus externis, respōdeo, ibi esse sermonem de iudicio latissimē, aut impropriissimē sumpto. Ad aliud adductum ex Prouer. 6. dico, ibi pigrum mitti ad formicam, vt discat sapientiā, non quia in illa sit vera sapientia; sed vel quia in eius operibus splendet sapientia Dei, à qua regitur formica, vel quia opera eius sunt talia, quæ videantur dirigi prudenti iudicio, cum solo instinctu gubernentur. Et in hoc sensu tribuit Arist. formicæ prudentiam: dum

dum autem sensum internum hominis vocat rationem particularem, intelligendus est de ratione per denominationem solum extrinsecam ab intellectu, quem in suis ratiocinationibus comitatur apprehendendæ obiecta, circa quæ intellectus ipse discurret, vel alia similia, per quorum species intellectus attingit ea, quæ sensibus non percipiuntur.

68. Hinc colligo, quæ ratione sensus internus discernat inter obiecta, & sensationes sensuum externorum, neque enim inter hæc discernit, quia iudiciū aliquod eliciat, quo vnum cum altero comparet, & eorum distinctionem expendat; sed solū quia singula attingit sub hæc ratione, quæ ab alijs distinguuntur.

Sexto est difficultas.

69. AN omnia bruta habeant sensum internum? Respōdeo affirmatiue: quia imperfectissima animalia, qualia sunt conchilia, habent duplicē sensum externum, gustū videlicet, & tactū: ergo debet dari aliquis sensus internus, qui discernat inter obiecta, & sensationes horum sensuum. Et quidem, cum probatum sit, in brutis perfectis dari sensum, sub cuius obiectum cadant sensationes sensuum externorum, nescio cur imperfectis denegandus sit sensus, sub cuius obiectum cadant sensationes eorum sensuum externorum, qui in illis inueniuntur. Est tamen aduertendum, sensum internum esse inæqualis perfectionis in animalibus: quia quo-

rundam sensus ad plura extenditur, quam sensus aliorum, vt experientiā constat: ergo perfectior erit in aliquibus pro maiori, aut minori perfectione obiectorum, ad quæ extenditur.

Septimo est difficultas.

70. AN sensus internus attingat præterita vt præterita; & futura, vt futura? Pro enodatione aduerto, præteritum vt præteritum dicitur inuoluerē, nempe existentiam rei, quæ denominatur præterita, & negationem, seu carentiam existentie eius pro eo signo, in quo vere dicitur esse præterita. Dico ergo, sensum internum cognoscere rem, quæ præterita est; non tamen vt præterita; quia vt talis inuoluit negationem, seu carentiam, quæ non intrat latitudinem obiecti sensus interni, qui nihil percipit, vt dictum est supra, nisi sensata per sensus externos, & eorum sensationes: atque qui carentia existentie rei, neque est sensatio alicuius sensus externi, vt constat, neque per illum ex illis percipitur, cum illi solum percipiant ea, à quibus species accipiunt, seu accipere possunt: ergo, &c. Idem dicitur de futuris vt futuris: percipit enim ea, quæ sunt futura, siquidem bruta percipiunt gustationem cibi, quam appetunt; non tamen negationem existentie eius in hoc signo cum sit carentia iuxta dicta.

(.?)

R 2

054-

Octavo est difficultas.

71 **Q**ua ratione memoria sensitiva utatur speciebus, quas apud se reseruat? Respondet, ad hoc, ut eis utatur, esse necessarium, quod excitentur. Ex autem excitantur vel per novam sensationem externam eiusdem obiecti, aut alterius similis: vel quia denuo accedunt ad potentiam aliquam spiritibus animalibus, in quibus initio productæ fuerunt tales species: vel quia obiecta occurrunt, quæ simul cum illis, quorum datur recordatio, percepta fuerunt in prima sensatione: vel alia simili de causa. De natura, causis, & proprietatibus specierum sensus interni, diximus supra disp. 7. sect. 4.

SECTIO III.

Expediuntur aliqua de appetitu sensitivo.

72 **S**ensum internum comitatur appetitus sensitivus, cuius est proprium prosequi bona convenientia nature sensitivæ; & eidem disconvenientia fugere: diciturque cognitione sensus interni proponente illi animalium, & bonum, ut illud fugiat, & istud prosequatur. Dari in nobis hunc appetitum, & Fides docet, & experientia comprobatur. Est enim lex illa membrorum, quam Paulus ait *se sentire repugnantem legi mentis*: quia obiecta delectabilia sensu percepta appetitum delectatione pulsant,

& alliciunt, ita ut rationem antequam moribus primo primis conetur post se rapere voluntatem: & propterea à SS. Patribus dicitur fomes peccati, quem sanxit Tridentinū nobis ad agnem relictum. Deinde experientia constat, bruta quærere res sibi delectabiles, ac iucundas, & fugere nociuas, si eas per sensum percipiunt: ergo debet dari in illis facultas eā inclinans ad bonum propositum consequendum, & malum fugiendum. Hanc ergo inclinationem vocamus appetitum; qui quidem per actum à se elicitum tendit in bonum nature sensitivæ convenientem, & vitat malum disconveniens.

73 **O**biectum huius appetitus est bonum utile, & delectabile, seu iucundum: & deinde malum nociuum, aut iniucundum, & inutile. Ratio huius est: quia illud debet esse obiectum appetitus sensitivi, quod est convenientem, & disconveniens nature sensitivæ: sed bonum delectabile, & utile est convenientem; & malum nociuum, seu iniucundum, & inutile est disconveniens nature sensitivæ; & non aliud: honestum enim & inhonestum solum comparantur nature rationali, illud ut convenientem, & hoc ut disconveniens illi ut rationali, ut in confesso est apud omnes. ergo hæc sunt obiecta appetitus sensitivi, & non alia.

74 **C**irca bonum utile, & delectabile versatur appetitus per actum amoris, seu prosecutionis: circa

circa malum verò inutile, & iniucundum per actum odij, seu fugæ. Cæterum amor, qui datur circa bonum consequendum, appellatur desiderium; amor verò, qui datur circa bonum iam consecutum, dicitur complacentia, seu gaudium; deinde odium de malo imminente dicitur timor; & odium de malo præsentis, seu habito dicitur tristitia. Est tamen aduertendum, quod sicut sensus internus non apprehendit bonum ut convenientem, aut utile formaliter; neque malum ut inutile, seu disconveniens formaliter; sed solum materialiter, hoc est, illud, quod hic & nunc est utile, seu delectabile; aut nociuum, seu iniucundum, ut dictum est supra; ita etiam appetitus non fertur in bonum, seu malum formaliter ut tale, hoc est, secundum relationem convenientiæ, utilitatis, seu disconvenientiæ, sed materialiter tantum, in illud videlicet, quod hic & nunc est convenientem, seu disconveniens, & c. propter rationes supra traditas circa sensum.

75 **E**ijsmodi appetitus, qui sequitur sensum internum, est unus realiter habens plures, & varios actus. Ratio est: quia sensus internus, licet plures, & diuersos actus habeat, est unus realiter, ut dictum est supra: ergo idem dicitur esse de appetitu subordinato sensui interno. Cõfirmatur: quia intellectum, cuius varij sunt actus, sequitur unus appetitus rationalis, scilicet voluntas, quæ varios etiam actus comprehen-

dit circa varia obiecta: ergo idem dicendum est de appetitu sensitivo sequente sensum internum. Cæterum, licet hic appetitus sit unus, ex diuersis actibus diuersas fortitur denominationes: dicitur enim *concupiscibilis*, prout tendit in obiectum nature sensitivæ delectabile, aut commodum secundum se: dicitur prætere *irascibilis*, prout tendit in bonum sensibile arduum, hoc est, defensibile à contrario; ut, cum canis defendit cibum ab alio intendente rapere. Hæc potentia est maxime necessaria ad conservandam vitam animalis, siquidem illa moventur animalia ad quærenda sibi necessaria, ut cibum & potum; & fugienda nociua, & ideo inuenitur in omnibus animalibus.

Hic est difficultas I.

76 **A**n appetitus consequens sensum internum resideat in cerebro; an in corde? Arist. Prorag. Chrosip. cum omnibus Stoicis, quibus consentit Galen. lib. 2. de Placit. cap. 3. & ib. 3. cap. 8. asserunt, appetitum sensitivum situm esse in corde. Arist. probat: quia in corde est sensus communis: ergo & appetitus sensitivus. Cæterum iam supra probavi, antecedens esse sensum. Secundo probant omnes: quia anxietas, iracundia, melancholia, & mæsticia sentiuntur in corde: ergo ibi sunt actus appetitus, per quos irascimur, angimur, & mæremus.

77 Si hoc argumentum aliquid probaret ex eo facile deduci posset appetitum esse in maxillis: quia in illis ostenditur erubescantia; seu verecundia, quæ inter actus appetitus recitari solent. Ad argumentum ergo respondet deo, iram, mæstitiam, verecundiam, & tristitiam formaliter esse in appetitu, quem dicimus esse in cerebro; in corde verò, stomacho, & facie esse vel obiecta illorum actuum, vel aliquos effectus ex illis resultantis: & ideo dici, eas partes irasci, tritari, &c. obiective tantum, seu causaliter. In stomacho enim est dolor causatus ex defectu cibi, & potus, qui dolor est obiectum tristitia nascentis in appetitu ex sensatione interna talis doloris. In facie verò apparet sanguis ut effectus ortus ex verecundia per quandam sympathiam, & in eam est de sanguine feruescente in corde præ ira, & fugiente faciem præ timore.

78 Tertio argui potest ex Deuteronom. 6. v. 9. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*: non autem diceretur *ex toto corde tuo*, si facultas dilectiva non resideret in corde. Cæterum, cum ibi etiã dicatur, *& ex totis visceribus tuis*, non concluditur, appetitum esse in corde magis, quam in visceribus. Ibi ergo exprimitur intenta sollicitudo, qua toti debemur amori Dei, ita ut nec cordis operatione, nec viscerum usu fruamur nisi ad obsequium Dei. Quarto probant: quia Christus Dominus dixit, *de corde exire malas cogi-*

tiones: ergo appetitus, rati let in corde. Respondet, ibi sicut in pluribus, alijs Scripturæ locis, nomine cordis significari animam. 79 Dicendum ergo est, appetitum sequentem sensum internum residere in cerebro. Ita communiter recitantes, Probatur: quia sensus internus sicut est in cerebro; ergo & appetitus. Probo consequentiam: quia appetitus per sensationem mouetur in suum obiectum: atqui, si sensatio esset in cerebro, & appetitus in corde, non posset hic per illam moueri; ergo, &c. Minorem probat: quia sensatio non aliter mouet appetitum, nisi representando illi formaliter obiectum: atqui, si sensus esset in cerebro, sensatio esset ibidem, cum reddat illum formaliter sentientem: ergo non posset representare obiectum formaliter appetitui, si hic esset in corde. Patet consequentia: quia forma representans formaliter aliquid subiecto debet illud informare, ac per consequens esse in eodem loco. Vide, quæ adduximus disp. 6. a. num. 11. ad probandum, idem esse principium cognitionis, & amoris. Bene video, appetitum mouere potentiam locomotiuiam distantem; sed id contingit efficienter per imperium ratione sympathie, quæ habet potentiam locomotiuiam cum appetitu, ut posito actu huius sequatur effectus illius; at appetitus non aliter mouetur per cognitionem, nisi tanquam per formalem

malem representationem obiecti; & ideo ille debet esse in eadem parte, in qua est ista.

Secundo est difficultas.

80 **A**N præter appetitum, qui sequitur sensum internum, dentur alij, qui sequantur externos, singuli singulos? Nonnulli affirmant. Sed immerito: quia vnus appetitus sufficit ad appetenda omnia bona, & fugienda omnia mala cognita per sensus externos: ad quid ergo alios addamus appetitus? Antecedens est certum: quia sensus internus attingit, & discernit omnia obiecta, & sensationes sensuum externorum: ergo appetitus sequens sensum internum poterit tendere in obiecta omnia, & sensationes sensuum externorum. Confirmatur: quia appetitus eo sine est concessus animalibus, ut ab illo inclinentur in bona sibi conuenientia, & diuertantur à nocivis: at vnus appetitus sufficit ad hæc omnia præstanda, quandoquidem omnia bona, & mala percepta per sensus externos proponuntur illi per internum: ergo, &c.

81 Obijcies: potentiam cognoscitiuam sequitur potentia appetitiua: ergo diuersas potentias cognoscitiuas, quales sunt sensus externi, sequuntur diuersæ potentie appetitiuæ. Distinguo antecedens: potentia appetitiua sequitur potentiam cognoscitiuam non subordinatam alteri

cognoscitiuæ in eodem gradu viuendi, concedo: subordinatam alteri in eodem gradu viuendi, nego antecedens. Et deinde nego consequentiam. Licet ergo dentur plures potentie cognoscitiuæ externæ; hæc tamen subordinantur sensui interno, siquidem omnes mittunt ad illum species suorum obiectorum: sensus autem internus est in eodem gradu viuendi, ac potentia sensitiva externa, cum omnes pertineant ad gradum viuentis sensitivi.

82 Instabis: in homine subordinatur sensus internus intellectui, cum ille ministret huic species obiectorum; & nihilominus datur appetitus respondens sensui interno distinctus à voluntate, quæ est appetitus respondens intellectui: ergo, licet sensus externi sint subordinati sensui interno, poterunt habere appetitus distinctos ab appetitu sensus interni. Distinguo primam partem antecedentis: in homine subordinatur sensus internus intellectui tanquam potentie cognoscitiuæ existenti in diuerso gradu viuendi, concedo: existenti in eodem gradu viuendi, nego antecedens: quia intellectus pertinet ad gradum viuendi rationalis; sensus verò internus ad gradum viuendi sensitivi. Et ideo habent diuersos appetitus. Adde, certum esse de Fide in homine dari appetitum sensitivum, & rationalem: imò & experientia ipsa id suadet, cum appetitus sepius

resistat voluntati: at verò neque Fides, neque experientia suadet, dari appetitus externos distinctos ab appetitu sensus interni: & ex alio capite non sunt necessarii tales appetitus ad conservationem vite animalis: ut quid ergo admittimus tales appetitus?

83. Obiicies 2. obiectum delectabile ut visum est bonum: ergo ut tale est appetibile: ergo respondet illi suus appetitus. Distinguo primum consequens: ut tale est appetibile, si proponatur per aliam cognitionem sensus interni, concedo: si non proponatur per aliam, nego consequentiam. Et deinde nego secundam consequentiam. De influxu sensationis internæ in actum appetitus idem censendum est, ac de influxu intellectus in actum voluntatis, de quo agemus infra.

84. In animalibus datur mo-

tus progressivus, qui quidam supponit per se actum sensationis internæ, & appetitus; actum huius ut imperantem motum; & illius ut dirigentem ad motum: quia sensus internus proponit appetitui convenientiam talis motus, quâ inducitur appetitus ad motum, elicitque desiderium illius, quod dicitur imperium, quia, eo posito, potentia locomotiva ratione connexionis, sympathiæ, & subordinationis, quam habet erga appetitum, determinatur ad motum eliciendum: qui quidem respondet potentia loco motivæ ut causæ physicæ; sensationi verò internæ, & actui appetitus ut causæ morali suadenti, seu inclinanti ad ipsam motum. Hæc autem potentia locomotiva residet in musculis, & in nervis. An verò hæc potentia sit vitalis? dicitur est disp. 5. num. 67.

LIBER

TERTIVS

ARISTOTELIS DE

ANIMA.

DE huius libri exordio non parva est inter exotericos Aristotelis diffusio. Quidam enim incipiendum putant ab ea parte, in

qua Philosophus incipit agere de sensibus internis. Alij ea, quæ ad sensus attinent, referunt ad secundum librum, & ideo putant initium secundi sumendum esse à

po-

potentijs animæ rationalis Intellectu videlicet & Voluntate. Horum secutus divisionem egi de sensibus in secundo libro, acturus in hoc tertio de potentijs animæ rationalis.

DISPUTATIO VII.

De Intellectu, & eius obiecto.

EGimus de potentijs animæ corporeis. Agendum modo est de spiritualibus, inter quas primum in dignitate, & ordine operationis locum sibi vendicat intellectus; & propterea primo loco investiganda eius natura, & ea, quæ pertinent ad illum. Est autem intellectus potentia spiritualis per se conveniens naturæ rationali ad eliciendam cognitionem spiritualem. Solet dividi in *Agentem*, & *Possibilem*. *Agens* appellatur, qui efficienter concurrat ad speciem intelligibilem producendam, ex cuius productione denominationem sumpsit *Agentis*. *Possibilis* dicitur, qui, recepta specie intelligibili ab agente, intellectum in se ipso producit. Dicitur autem *possibilis* (quod in presenti est idem, ac *passibilis*) à receptione, seu passione speciei intelligibilis, quam recipit ab intellectu agente. De utroque procedit disputatio prefens.

SECTIO I.

De Intellectu agente.

Agendum nobis est in hac sectione de existentia, natura, & muneribus intellectus agentis, cuius meminit Arist. 3. de An. cap. 5. text. 18. & D. Th. 1. p. q. 16. art. 2. & in Disp. q. vii. de An. art. 13. & 5. & interpretes Arist. ad citatum textum. Est ergo certum 1. ex interna sensatione, seu phantasmate (sic appellatur actus phantasiæ) obiecti cogniti per sensus exteriores excitari in intellectu possibili intellectum eiusdem obiecti. Id est ab omnibus admissum.

3. Certum est 2. ad hoc, ut intellectus eliciat intellectum obiecti sensati per sensus exteriores, & phantasiam, necessarium esse, quod in illo præcedat species impressæ spirituales talis obiecti, quas vocat intelligibiles. Est hoc assertum fere omnium authorum. Ratio desumitur ex dictis disp. 7. quia intellectus non potest obiectum attingere per intellectum, quin hoc prius applicetur illi intentionaliter per representationem aliquam formalem ipsius obiecti: sed ante intellectum, quam excitat phantasma, nihil est quod intellectui possit applicare formaliter obiectum, nisi species intelligibilis: ergo debet admitti talis species. Minorem probat quia obiectum non potest sufficienter applicari intellectui ad intellectum spiritualement, nisi per re-

representationem spirituales ipsius obiecti: applicatio enim intentionalis obiecti debet esse proportionata, & eiusdem ordinis cum actu, ad quem præsupponitur, ut constat in voluntate, cui ad efficiendam amorem spirituales sui obiecti, non proponitur ipsum obiectum sufficienter per phantasma; sed solum per intellectiōem (etiam si idem obiectum representet phantasma, & intellectiōem) ut concedunt omnes, non alia de causa; nisi quia illud est materiale, & hæc spiritualis; sed ante primam intellectiōem obiecti sensati nulla datur representatio spiritualis ipsius obiecti; si non ponatur species intelligibilis; ergo &c. Minor constat: quia ante primam intellectiōem nulla alia representatio intentionalis obiecti præcedit, nisi sensatio externi (sensus, & interni, quæ quidem omnes materiales, & corporeæ sunt; ergo admittenda est species intelligibilis spiritualis, quæ modo proportionato applicet obiectum intellectui ad cognitionem spirituales eliciendam.

4. Certum est 3. phantasmata concurrere ad productionem specierum intelligibilium representantiū obiecta sensata. Probatum: quia species intelligibiles talium obiectorum nunquam producuntur, nisi præcedant phantasmata eorundem obiectorum, ut concedunt omnes, & ostendit experientia; ergo aliquis concursus cōcedendus est phantasmatis circa eas species. Certum est 4. phantasmata non esse causas adequatas

talium specierum, quia cum hæc species sint spirituales, sunt perfectiores phantasmatis; quæ materialia sunt; ergo non possunt hæc esse causas efficientes adequatas illarum. Pater consequentia; quia, cum causa efficiens debet esse active effectui, debet in sua virtute continere omnia predicata ipsius effectus: alioquin quæ ratione daret active id, quod in se non habet? sed id, quod perfectius est, non potest adequate contineri in virtute imperfectioris, cum sit supra vires illius; ergo assignata est alia causa, quæ, cum sit spirituali, virtualiter contineat spiritualitatem speciei intelligibilis.

5. Dico, ergo 1. dari intellectum agentem, qui efficienter concurrat ad productionem speciei intelligibilis. Ita Arist. & D. Thom. supra adducti cum fere omnibus philosophis, quos referunt, & sequuntur P. P. Cohn; 3. de An. cap. 5. q. 1. art. 2. contra Dur. & alios, quibus subscripsit P. Hurt. hic: Probatum: quia species intelligibilis est spiritualis; ergo ex parte causæ efficientis debet dari virtus productiva talis spiritualitatis: at hæc non potest esse solum phantasma, ut probatum est numero præcedenti; neque Deus ut author naturæ, quia nunquam confugiendum est ad Deum in productione effectuum naturalium, quæ aliis assignari potest causa aliqua secunda absque aliqua repugnantia; ergo cum nulla detur repugnantia in eo, quod intellectus agens concurrat efficienter ad

ad speciem spirituales producendam, ad producendum est talis intellectus.

6. Idicere: proprium est obiecti speciei sui producere in intellectu, sicut eam producit in sensu, atque adeo, si in perfectione speciei intelligibilis non potest illa adequate producere, confugiendum est ad Deum ut authorem naturæ, cuius proprium est supplere defectus causarum secundarum; non vero ad potentiam intellectivam: alioquin iam confunderentur munera propria obiecti, & potentia; quæ quidem diuersa esse debent, ut admittunt omnes. Sed contra: duo inveniuntur in specie intelligibili, & esse imaginis, seu representationis sui obiecti, & esse spirituales. Ratio imaginis pertinet tanquam ad propriam causam ad suum obiectum, vel ad quid aliud se habens ex parte ipsius obiecti; quia, cum species, ut imago est sui obiecti, sit vicaria, seu instrumentum illius ad eius cognitionem excitandam in potentia; ad ipsum pertinere debet productio talis speciei, quatenus imago est ipsi; atque adeo, si in eo deficeret virtus ad eam rationem imaginis producendam, recurrendum esset ad Deum, qui ut author naturæ eam produceret.

7. At vero ratio spiritualitatis speciei intelligibilis nullatenus pertinet ad obiectum tanquam ad propriam causam; sed ad animam, in qua ea species producenda est: quia ad illud debet pertinere productio spiritualitatis speciei intelligibilis, quod primario petit talis species esse spirituales; atque obiectum non exigit per se, eam speciem

esse spirituales; sed animam: neque enim potest spirituales quare presentat talis obiectum (cum hæc representetur per species materiales sensu) sed solum, quia anima non potest elicere intellectiōem eius obiecti; quin hoc prius spiritualiter applicetur illi, ut numero 3. probauimus: ergo anima est, quæ exigit immediate, eam speciem spirituales esse; ergo ad animam pertinet productio spiritualitatis talis speciei.

8. Obiectum 1. non datur sensus agens, ad quæ pertineat productio speciei sensibilis; ergo neque debet dari intellectus agens, ad quæ pertineat productio speciei intelligibilis. Concessio ante cedente, nego consequentiam. Disparitas est clara, quia species sensibilis (ut pote, quæ materialis est) si sit sensus externi, potest adequate produci ab obiecto, cuius est imago; quia ex una parte, hoc est illa perfectius, & ex alia potest sufficienter applicari sensui externo ad illam producendam. Si vero sit sensus interni potest adequate produci a sensatione sensus externi; quia cum hæc sit imago vitalis obiecti, ex una parte est perfectior specie non vitali sensus interni, & ex alia, potest vires obiecti agere ad productionem talis speciei: unde necesse est non esse sensus agens, qui ad speciem sensibilem concurrat. At species intelligibilis obiecti, quod percipitur per sensum, cum sit spiritualis, non potest adequate produci ab ipso obiecto, neque a sensationibus illius, cum hæc omnia materialia sint;

ac proinde assignari debet ex parte anime, ut probatum est, virtus aliqua concurrentes ad productionem talis speciei; quam virtutem intellectum agentem appellamus.

9. Obijcies 2. si in nobis daretur intellectus agens, deberet etiam Angelis concedi: Angelis non conceditur: ergo neque nobis concedendus est. Duplex datur inter Theologos sententia circa speciem Angelorum. Alij dicunt produci efficienter ab obiectis ipsis. Et iuxta hanc admittendus est intellectus agens, saltem ad producendam spiritualitatem specierum obiectorum materialium. Alij vero dicunt, ad solum Deum pertinere productionem predictarum specierum. Et iuxta hanc non est necessarius intellectus agens, quia ipsi Deo respondere possunt omnia predicata ipsarum specierum.

10. Dico 2. Phantasma concurrat efficienter simul cum intellectu agente ad productionem speciei intelligibilis. Ita P. P. Cōnimb. 3. de An. cap. 5. q. 2. art. 1. §. vlt. P. Rub. ibidem cap. 4. & 5. q. 3. num. 51, vbi præter alios adducit D. Thom. 3. p. q. 9. art. 4. ad 2. & q. 10. de Ver. art. 6. ad 7. Itaque, posita in sensu interno, seu phantasia specie expressa albedinis (quæ quidem species expressa phantasia dicitur), ipsa simul cum intellectu agente immediate concurrat ad efficiendam speciem intelligibilem in intellectu possibili. Probatur conclusio: quia species intelligibilis est ima-

go virtualis, seu habitualis obiecti; ergo ex parte causa debet assignari aliquod influens, cui respondeat hæc formalitas speciei intelligibilis: sed hoc non potest esse intellectus agens: ergo erit phantasma, quia non potest assignari aliud. Minorem probō: quia ex eo solum probatur, intellectum agentem concurrere ad speciem intelligibilem, quia est spiritualis, si enim spiritualis non esset, adæquate produceretur à phantasmate, sicut species sensus interni adæquate producitur à sensatione externi: ergo concursus intellectus agentis necessarius solum est ad spiritualitatem speciei, & non ad alias formalitates, ac per consequens nullum fundamentum est ad hoc, ut reliquæ dicantur illi respondere: ergo respondebunt de facto illi causæ, quæ eas produceret adæquate, si cum spiritualitate coniunctæ non essent, ea autem causa est phantasma: ergo illud de facto concurrat efficienter ad reliquas formalitates speciei.

11. Confirmatur: quia, ut assignant omnes, species impressa est quasi semen, & instrumentum obiecti, medio quo ipsum obiectum concurrat cum potentia ad producendam cognitionem sui, unde ortum est commune proloquium ab Augustino traditum, & ab omnibus philosophis admissum: *Ex obiecto, & potentia pariter notitia*: ergo ad ipsum obiectum pertinet talem speciem physice producere vel se ipso immediate, vel medio aliquo se tenente ex parte

19.

ipsius. Consequentia patet: quia physica productio seminis, aut instrumenti physici ad illud pertinet, cuius semen, & instrumentum est. Pergo: sed obiectum non potest speciem intelligibilem producere in intellectu, nisi medio phantasmate, ut constat: ergo, si aliunde non implicet, phantasmati tribuenda est immediate productio talis speciei: atqui nulla repugnantia est in eo, quod phantasma concurrat, tanquam causa inadæquata ad immediate efficiendam speciem intelligibilem, ut imaginem sui obiecti: ergo dicendum est concurrere de facto.

12. Obijcies 1. phantasma est materiale, & corporeum: ergo non potest efficienter concurrere ad speciem intelligibilem, quæ est spiritualis. Confirmatur ex Aug. lib. 12. de Gen. ad lit. cap. 15. in fine, & in principio capituli 16. vbi ait, spiritum non posse subijci corpori, ut hoc in illo aliquid efficiat: ergo sentit, animam spiritualement non posse aliquid recipere à phantasmate materiali tanquam à causa efficiente. Ad objectionem distingo consequens: Non potest efficienter concurrere ad speciem intelligibilem tanquam causa totalis, conceloc: tanquam causa partialis, nec consequentiam, quia, sicut intellectus naturalis ordinis potest tanquam causa inadæquata concurrere simul cum lumine gloriæ ad productionem visionis beatificæ, quæ, cum sit supernaturalis, superioris est ordinis; ita etiam

poterit phantasma corporeum simul cum intellectu agente efficienter concurrere ad speciem spiritualement tanquam causa inadæquata illius. Eodem modo explicandus est Aug. loco citato, vbi non negat, rem materialem posse aliquid efficere in subiecto spirituali, tanquam causam inadæquatam eleuatam ab alia concausa spirituali; sed solum negat, id posse efficere, tanquam causam totalem, & adæquatam.

13. Obijcies 2. species intelligibilis solum exercet munus conditionis applicantis obiectum intellectui possibili, ut iste tanquam causa adæquata efficiat intellectionem, ut probatum est; disp. 7. ergo & phantasma exercebit munus solum conditionis applicantis obiectum intellectui agenti, ut iste tanquam causa adæquata efficiat speciem intelligibilem in intellectu possibili. Concesso antecedente, nego consequentiam. Ratio disparitatis est: quia intellectus possibilis in sententia omnium est productivus intellectionis formaliter, ut talis; deinde in ipsa intellectione nulla est formalitas exigens aliam concausam efficientem, ut probauimus in predicto loco. & ideo necessarium est, quod intellectus possibilis sit causa adæquata intellectionis: at vero intellectus agens non diceretur esse causa speciei intelligibilis, nisi hæc esset spiritualis, & propterea non est fundamentum, ut illi tribuatur virtus adæquate productiva reliquarum formalitatum

talis

talis speciei, sed hæc pertinebunt ad phantasma, cuius muneris esset speciem adæquate producere, si non esset spiritualis.

14 Dico 3. phantasma concurret ad speciem intelligibilem vt causa principalis inadæquata. Hæc conclusio constat ex dictis in Phys. disp. 13. sed. 5. vbi probauimus, eam esse causam principalem inadæquatam, quæ ita concurret immediate ad effectum, vt aliqua formalitas huius illi respondeat: sed phantasmati respondet aliqua formalitas speciei intelligibilis, vt probatum est: ergo ea est causa principalis inadæquata talis speciei. Quod si D. Tho. aliquibus in locis dixit, phantasma concurrere ad productionem speciei intelligibilis, vt instrumentum intellectus agentis, explicandus est de instrumento, non stricte sumto, quia hoc in sententia Angelici Doctoris, vt ibidem probauimus, est id, quod producitur præuium ad effectum principalem: sed illud vocat instrumentum late, quia videlicet concurret ad effectum superioris ordinis.

Nonnulla consuetaria.

15 **EX** dictis infero 1. quo sensu communiter dicatur intellectus agens tum illuminare phantasmata, tum species ex phantasmatis abstrahere? Primum enim dicitur, non quia intellectus agens lumen aliquod in phantasmatis producat neque enim intelligi potest, quale esset hoc

lumen, aut quod munus exerceat; sed ideo dicitur, quia dum intellectus agens cum phantasmatis concurret ad productionem speciei intelligibilis, est in causa, vt phantasma manifestet intellectui suum obiectum media specie intelligibili: quod quidem præstare non poterat per se ipsum. Et in hoc sensu explicandus est Arist. 3. de An. textu 18. vbi ait, intellectum agentem se habere ad obiectum, sicut lumen ad colores: nam sicut colores non possunt speciem sui producere in potentia, nisi lumine adiuti, vt dictum est disp. 10. n. 34. ita neque obiectum intelligibile potest medio phantasmate speciem sui producere in intellectu possibili, nisi adiutum ab intellectu agente. Secundum vero dicitur, quia intellectus agens producit species intelligibiles similes quidem phantasmatis in representando, quia representant idem obiectum; dissimiles tamen in materialitate, quia sunt spirituales, ac per consequens a materia abstractæ.

16 Infero 2. intellectum agentem non distingui realiter a possibili: tum quia potentia spirituales, quales sunt intellectus agens, & possibilis non distinguuntur realiter ab anima, vt probatum est disp. 6. sect. 2. ergo neque distinguuntur realiter inter se iuxta commune principium; quæ sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se: tum etiam, quia, licet potentia distinguantur realiter ab anima, intellectus agens ad

ad id solum admittitur, vt detur causa spiritualis ex parte animæ, cui respondere possit spiritualitas speciei intelligibilis: sed intellectus possibilis est spiritualis: ergo illi respondebit spiritualitas speciei, & non erit necessarium addere aliam causam.

17 Infero 3. intellectum agentem, & possibilem, vt tales distinguuntur formaliter tanquam conceptus mutuo se excludentes: quia intellectus agens formaliter vt talis est productiuus speciei intelligibilis; intellectus vero possibilis est productiuus intellectus: ergo habent diuersos effectus, per ordinem ad quos formaliter distinguuntur. Deinde mutuo se excludunt hæc formalitates: quia potest concipi intellectus vt productiuus speciei intelligibilis, quin concipiatur vt productiuus intellectus; & e contra potest concipi vt productiuus intellectus, quin concipiatur vt productiuus speciei intelligibilis: ergo mutuo se excludunt isti conceptus. In hunc sensum explicat Arist. & S. Tho. dum dicunt, intellectum agentem, & possibilem esse potentias diuersas: intelligendi enim sunt de diuersitate non reali; sed rationis.

18 Infero 4. quo sensu sit verum id, quod docet Arist. 3. de An. text. 30. & 39. nempe, *animam non posse intelligere, aut intellectu aliquid speculari nisi dependenter a phantasmatis*: & enim, si sermo sit de primâ intel-

lectione alicuius obiecti, albedinis v. gr. eatenus est verum id, quod dicit Arist. quatenus intellectus non potest speciem intelligibilem habere, nisi dependenter a phantasmate, quod simul cum intellectu agente talem speciem producit in ipso intellectu possibili (de quo loquitur Arist. citatis locis) vel aliam alterius obiecti ita connexi cum albedine, vt ex eius cognitione denegat intellectus per discursum in cognitionem ipsius albedinis. Si vero sermo sit de intellectione, per quam intellectus recordatur albedinis antea cognitæ, eatenus est verum id, quod dicit Arist. quatenus intellectus non potest albedinis antea cognitæ recordari, nisi excitetur species intelligibilis ipsius albedinis reseruata in memoria intellectiua.

19 Talis autem species excitari nequit pro hoc statu, nisi per phantasmata. Quod quidem ex eo colligitur, quod, si organum phantasmatis læditur, nullatenus, vel saltem ægre, & inordinate præteritorum recordamur, quod ita non contingeret, si species in memoria intellectuali reseruata excitari possent pro hoc statu independentem a phantasmatis, vt ex se constat. Possunt tamen species intelligibiles albedinis antea cognitæ excitari dupliciter per phantasmata. Primum, si detur iterum phantasma eiusdem albedinis; hoc enim denovo intendit speciem intelligibilem ipsius albedinis antea productam

in intellectu, qua noua intensio excitatur, ut simul cum intellectu iterum eliciat cognitionem ipsius albedinis. Secundo, si detur phantasma alterius obiecti ita connexi cum albedine, ut ex illius cognitione species albedinis exciteretur propter connexionem talis obiecti cogniti cum albedine.

20 Obijcies: non habet maiorem connexionem intellectus cum phantasia, quam hæc cum sensu externo: sed phantasia potest recordari obiecti antea cogniti absque nouo actu sensus externi: ergo & intellectus sine nouo phantasmate, quod est actus phantasiae. Distinguo maiorem: non habet maiorem connexionem intellectus cum phantasia, quoad primam cognitionem obiecti, concedo: quoad recordationem obiecti antea cogniti, nego maiorem. Itaque intellectus quoad primam cognitionem obiecti non habet maiorem connexionem, seu dependentiam, imo minorem habet a phantasia, quam hæc a sensu externo, quia phantasia non potest obiectum aliquod primo attingere, nisi prius sensatum hoc sit per sensum aliquem externum: at vero intellectus potest attingere obiectum non cognitum per phantasia, quia ex his, quæ præuio phantasmate ipsorum nouit, potest per discursum deuenire in cognitionem aliorum, quæ sub phantasiae obiectum cadere non possunt.

21 Alterum circa recordationem obiecti antea cogniti maiorem connexionem habet intel-

lectus cum phantasia, quam hæc cum sensu externo: quia, cum species phantasiae non solum subiectentur in organo ipsius phantasiae, sed etiam in spiritibus animalibus, quæ per totum cerebrum diuagantur, (ut diximus disp. 11. n. 15.) potest species reserua in phantasia excitari non solum per iteratam sensationem externam sui obiecti; sed etiam per spiritus animales, in quibus reseruantur etiam species eiusdem obiecti: quia hi, dum innata vi, vel ab agente aliquo externo concitati impinguntur in organum phantasiae, excitant in ipsa phantasia speciem obiecti, quam antea in se susceptam reseruarunt: at vero species intelligibiles ut pote spirituales recipiuntur solum in anima, & ideo non possunt aliter excitari; nisi vel per phantasma sui obiecti, vel alterius cum illo connexi: & propterea nunquam datur in intellectu recordatio obiecti, quin præcedat phantasma eiusdem, vel alterius cum illo connexi.

22 Dices: anima in statu separationis per species, quas acquisiuit in corpore recordatur obiectorum, quæ nouit in ipso corpore, & tamen nullum ibi præcedit phantasma talium obiectorum: ergo non pendet intellectus a phantasmate, quoad recordationem obiecti antea cogniti. Concesso antecedente, distingo consequens: non pendet a phantasmate in statu separationis animæ a corpore, concedo: in statu coniunctionis cum corpore, nego consequentiam,

tiam; quia sicut anima in statu separationis loco unionis, quam habebat cum corpore, habet quendam modum perseuerantis, quo complètur in suo esse in ordine ad operationes eliciendas in eo statu, ut dicemus infra; ita etiam loco phantasmatis excitantis species animæ in statu coniunctionis habet in statu separationis alium modum excitandi tales species similem modo, quo species Angelorum excitantur, de quo in materia de Angelis.

SECTIO II. De intellectu possibili.

23 Intellectus possibilis est, qui simpliciter, & absolute significari solet nomine *Intellectus*, & definitur *Potentia cognoscitiua spiritualis*. Per *id cognoscitiua*, dicitur a potentijs appetitiuis, uoluntate uidelicet, & appetitu sensitiuo. Per ultimam particulam differt ab omnibus sensibus tam internis, quam externis, qui licet sint cognoscitiui; non tamen sunt spirituales; sed materiales: unde repugnat intellectus, qui non sit immaterialis. Intellectus datur in Deo, Angelis, & hominibus. In presenti uero nostri muneris est agere solum de intellectu hominis.

24 Et certum est, in singulis hominibus dari singulos intellectus, etiamsi potentia ab anima distinguatur: uidemus enim hunc hominem assentire huic obiecto; alium uero eidem obiecto dissentire; quod esse non posset, si utri-

que idem inesset intellectus, quia assensus, & dissensus circa idem obiectum sunt contrarii; & ideo non possunt saltem naturaliter simul oriri ab eodem intellectu. Secundo: quia intellectus est passio animæ: ergo multiplicari debet ad multiplicationem animæ. Certum est 2. intellectum comitari animam in quacumque corporis parte. Ratio est; quia intellectus est passio per se ex natura rei consequens animam secundum se independenter a quavis corporis dispositione, seu ab aliquo alio extrinseco: ergo ubicumque ipsa anima fuerit ex natura rei, habebit intellectum; etiamsi iste distinguatur realiter ab anima. Confirmatur: quia anima se sola producit in se ipsa suas potentias, si hæc realiter distinguantur ab illa: sed ubicumque est anima ex natura rei, habet uirtutem productiuam potentiarum cum omnibus requisitis ad illas producendas: ergo ubicumque fuerit, eas producet ex natura rei.

25 Sed rogas: an etiam intellectio detur in quavis corporis parte, sicut intellectus? Respondeo solum in cerebro. Est communis philosophorum sententia; & nititur experientia, qua uimus, quod dum nimio conatu intendimus ad aliquod obiectum, caput solum fatigatur; non uero reliquæ partes corporis: ergo in solo capite exercetur intellectio, & non in reliquis partibus. Patet consequentia: quia si in reliquis exerceretur, non esset, cur nimiam attentionem

tione non laborarent, sicut caput laborat?

26. Et ratio a priori est: quia intellectio in ea solum parte datur, in qua datur species intelligibilis a phantasmate producta: sed species intelligibilis datur solum in cerebro; ergo & intellectio. Maior est certa: quia, sicut intellectio non producit, nisi primum specie intelligibili tanquam conditione applicante obiectum intellectui, ita neque produci debet, nisi ubi est ipsa species applicans tale obiectum. Minor probatur: quia species intelligibilis in ea solum parte datur, in qua producit a phantasmate: hoc autem solum illam producit in cerebro, nam agens corporum, licet possit diuersas partes sui effectus producere in diuersis partibus spatij, etiam si non sit omnibus immediatè applicatum, ut constat ex dictis in lib. de Gen. disp. 3. sect. 4. ramentum concedendum non est, posse unum, & eundem omnino effectum repetitè actione producere in pluribus spatijs, ita ut totum producat in singulis, seu in singulis partibus unius spatij, nisi singulis immediatè applicatum sit; id enim vires agentis corporei excedere quis non videat? sed phantasma non est immediatè applicatum singulis partibus corporis, cum in solo cerebro detur dispositio ad illud requisita: ergo concedendum non est producere in omnibus speciem intelligibilem, quæ ut eandem intellectiorem in

singulis produceret, deberet esse secundum se totam in singulis.

27. Hinc sumitur ratio, cur intellectus comitetur animam in quavis corporis parte, secus species intelligibilis, & intellectio: quia videlicet intellectus, cum a solâ animâ producatur independentè a quocunque extrinseco; & ipsa anima, ubicunque est, habeat virtutem ad intellectum producendum, nihil est, quod impedire possit, ne intellectum producat, ubicunque fuerit ex natura rei: at verò species intelligibilis producitur a phantasmate, quod, cum non sit in omnibus partibus corporis, sed solum in cerebro, ibi solum illam producit, & mediâ illâ intellectiorem, ut dictum est.

28. Obijcies: intellectio est in intellectu: sed intellectus est in omnibus partibus corporis: ergo & intellectio. Mala consequentia: alioqui simili argumento probaretur humanitatè Christi Domini esse ubique: quia humanitas Christi Domini est univèrsa Verbo Divino: sed Verbum Divinum est ubique: ergo & humanitas Christi Domini. Consequens autem est hæreticum: ergo non bene inferitur ex antecedente. Ad objectionem ergo, concessa maiori, & minori propositione, nego consequentiam: quia intellectio pendet a phantasmate mediâ specie intelligibili: cum autem phantasma non possit concurrere ad productionem speciei intelligibilis in quavis corpore.

corporis parte, ut probatum est num. 27. fit, ut neque intellectio possit esse in quavis corporis parte.

29. Instabis: phantasmata, licet sint corporea, concurrunt simul cum intellectu agente spiritali ad producendam speciem spiritualem: ergo, licet non sint, nisi in vna parte corporis, possunt simul cum intellectu agente, qui est in omnibus partibus corporis, concurrere ad producendam speciem intelligibilem in singulis. Concesso antecedente, nego consequentiam. Ratio disparitatis est: quia intellectus agens non cõcurrit de facto, nisi ad speciem, ad quam phantasmata intellectum determinant: phantasmata autem intellectum determinant ad speciem sui obiecti, quæ, cum esse debeat spiritalis, non potest produci sine confectione intellectus spiritalis; non verò determinant intellectum ad producendam speciem talem in omnibus, & singulis partibus corporis: quia, cum ex se non petant eam produci in partibus, quibus immediatè non sunt applicata, non est, cur tribuendus sit illi concursus ipsius intellectus ad eam in singulis partibus producendam.

30. Urgebis: species intelligibilis neque pendet in conservari a phantasmate, hoc enim per eunte conservatur illa; neque ab aliqua corporis dispositione, corruptâ enim unione animæ cum

corpore perseverat species intelligibilis in animâ separata: ergo nihil est, quod impedire possit, ne species intelligibilis, corrupto phantasmate, comitetur animam, ubicunque fuerit. Nego consequentiam; quia, licet species non dependeat in conservari a phantasmate, aut ab aliquo corporeo, dependet tamen ab illo in operari, dum anima est coniuncta corpori, quia pro hoc statu species intelligibilis semel acquisita non potest excitari ad operandum, nisi prævio aliquo phantasmate, ut dicebamus section. 1. Hinc est, quod, sicut non potest species primò produci, nisi in ea parte, in qua est phantasma propter rationem traditam num. 26. ita neque excitari, aut operari potest in posterum, nisi in eadem parte propter eandem rationem: ac per consequens neque esse, aut conservari potest, nisi in ea parte, quandoquidem esse, & conservari est propter operari. Si verò anima separata a corpore in pluribus locis poneretur, in omnibus haberet species intelligibiles: quia, cum in eorum statu non pendeant tales species in conservari, aut in operari a phantasmate, aut ab aliquo alio extrinseco existente in uno tantum loco, non esset, cur non comitarentur animam in omnibus locis iuxta doctrinam traditam in Physic. disp.

22. sectio. 7.

(?)

De obiecto intellectus.

31 **Q**uod ad obiectum intellectus attinet, certum est, obiectum *terminatiuum* intellectus adæquatum (obiectum *terminatiuum* intellectus voco, quidquid representatur per actus ipsius intellectus, id enim dicitur esse obiectum *terminans* ipsum intellectum) esse ens in tota sua latitudine, prout comprehendit ens reale, & rationis; spirituale, & corporeum; substantiale, & accidentale; singulare, & vniuersale, imò & negatio entis includitur intra latitudinē obiecti *terminatiui* intellectus. Hoc assertum constat experientia; quia de his omnibus habemus apprehensiones, formamus iudicia, & deducimus conclusiones, quandoquidem de his omnibus disputamus, quod prætare non possemus, nisi per tales actus ea attingeremus. Communiter verò dicitur, *ens ut verum* esse obiectum intellectus: potest tamen *verum* sumi fundamentaliter, & formaliter. Fundamentaliter sumptum nihil aliud est, nisi ipsa entitas, quæ ex se est cognoscibilis per cognitionem veram; formaliter verò est ipsa entitas prout cognoscibilis per veram cognitionem, hoc est, prout extrinsece denominata à cognitione verà *vere cognoscibilis*, in quo autem consistat veritas cognitionis, dicemus infra.

32 Certum autem est, obiectum, quod hic dicitur *terminatiuum* intellectus, non esse verum formaliter sumptum; alioqui, cum *verum* hac ratione sumptum inuoluat cognitionem tanquam formam, vel connotatum constituens ens formaliter verum, nunquam intellectus cognosceret obiectum, quin simul cum illo cognosceret cognitionem, per quam constituitur, formaliter verum, & cognoscibile; quod quidem est contra experientiam, & aperte falsum. Obiectum ergo intellectus *terminatiuum* est verum fundamentaliter sumptum, hoc est, ens, quod ex se est cognoscibile per actus veros, quia id est, quod representatur per intellectum, & in quod terminatur eius actio. Hæc doctrina expresse traditur à S. Thoma 1. part. quæstion. 16. artic. 3. ad 3. & subscribunt Caietan. ibi, & P. Vazquez circa eam quæstion. disput. 77. capit. 5. numer. 14. imò & quando ens ut cognitum per cognitionem veram cognoscitur per aliam cognitionem reflexam, licet, prout est cognitum per primam cognitionem, sit verum formaliter, at concenterum illud ex ipso ente, & prima cognitione resultans, si comparetur cum secunda cognitione reflexa, est verum fundamentaliter sumptum, quia est id, quod vere potest attingi per talem cognitionem reflexam.

33 Hinc

33 Hinc colliges 1. quod, dum communiter dicitur, obiectum *terminatiuum* intellectus esse *verum*, nihil aliud significatur, nisi quod sit ens secundum se, quia ens secundum se est, quod reuera dicitur *verum* fundamentaliter sumptum; id, quod clare tradit Aug. in lib. Sol. vbi agens de vero ratiōe fundamentali, reprobatis alijs eius definitionibus, hanc solam approbavit, *verum est id, quod est*. Colliges 2. veritatem, & bonitatem transcendentem entis non distinguuntur formaliter per actus intellectus, & voluntatis, per quos directe cognoscitur, & amatur ipsum ens; sed per actus quosdam reflexos intellectus, quibus ens cognoscitur ut cognoscibile, & amabile per actus directos. Vnde actus directi intellectus, & voluntatis non supponunt veritatem, & bonitatem entis formaliter distinctas, ut ferantur in illas prout formaliter distinctas; sed sunt fundamentum ad hoc, ut intellectus per actus reflexos illas distinguat per ordinem ad ipsos actus directos tanquam ad connotata diuersa. Colliges 3. ex parte entis *terminantis* cognitionem veram, non esse necessariò distinguendas entitatem, & veritatem, quarum illa se habeat, ut obiectum materiale, & ista ut obiectum formale *terminatiuum*: quia, ut ex dictis constat, ipsa entitas formaliter secundum se est veritas fundamentalis, quæ immediate terminat actus directos intellectus.

34 Obijcies: ex eo ens ut verum fundamentaliter est obiectum *terminatiuum* intellectus, quia ex se est cognoscibile per actus veros; sed etià est cognoscibile per actus falsos: ergo ut falsum fundamentaliter est etià obiectum *terminatiuum* intellectus. Minor probatur: quia homo non solum potest cognosci per actum verum, quo representetur esse animal; sed etià per actum falsum, quo representetur esse equum: ergo, &c. Nego minorem. Ad probationem dico, quod, quando affirmatur, *hominem esse equum*, ea cognitio non terminatur ad entitates hominis, & equi se cūstr se, sed prout identitatem realiter inter se: id est, entitas auream realis non datur in illis entitatibus; sed fingitur ab intellectu, & ideo ea cognitio non terminatur ad cognoscibilitatem, quæ datur ex parte ipsarum entitatum realium; sed ad eam, quam fingit intellectus in illis. En qua ratione ens, quatenus est ex parte sui, non sit cognoscibile per actus falsos; ac pereò sequens, neque fundamentaliter, aut radicaliter falsum.

35 Et ratio à priori est: quia cognoscibilitas intrinseca cuiuslibet entis nihil aliud est, nisi suamet entitas; ergo, si iuxta suam cognoscibilitatem cognoscatur, nihil aliud cognoscetur, nisi sua entitas; sed, si nihil aliud cognoscatur, nisi sua entitas, erit tamen cognitio vera; quia conformabitur mo obiecto, ut est à parte rei: ergo ens reale, quatenus est

S 3 ex

ex parte sui, nō potest cognosci, nisi per cognitionē veram. Quod verō aliquādo per falsam cognitionem attingatur, provenit ex defectu potētię intellectiue, quę, cum decipiatur circa suum obiectū, fingit in illo, quod reuera nō est. Vnde colliges, aurichalcum non dici aurū falsum, quia ipsum ex se est cognoscibile per actū falsum; sed quia intellectus frequēter decipitur circa illud putans esse aurū, cum reuera aurum non sit.

36 Duo hic adverterim. Primum est duplicem actum distinguī posse in intellectu, assensum videlicet, & dissensum. Assensum hic voco actum, quo res cognoscitur esse; Dissensum verō actum, quo res cognoscitur non esse, de quorum natura agemus infra. Intellectus autem tendit in verum nō per dissensū; sed per assensum; quia, cum verum iuxta supra dicta sit ens, quod terminare potest cognitionem veram, ille solum actus tendet in verum, qui cognoscit ens, seu rem esse: atqui talis actus est assensus; ergo, &c. Dissensus verō dicitur rendere in falsum, quia, cum neget rem esse, versatur circa negationem, quę quidem falsa dicitur, vel quia est destructio entis, quod est verum (ad eum modum, quo negatio dicitur malum naturę, quia destruit entitatem, quę est bonum naturę) vel quia decipitur intellectus circa illam, dum illam apprehendit, ac si esset forma positiva: ad eum modum, quo aurichalcum dici solet aurum falsum,

quia, cum non sit vere aurum, decipitur intellectus circa illud dū putat esse verum aurum. Id traditur ab Arist. apud P. Vazq. 1. p. disp. 77. cap. 4. num. 12. vbi sic verba Philosophi adducit ex 5. Meta. cap. 29. *Res itaque falsę dicuntur, aut, eo quod non sunt* (hoc est quia datur negatio, seu destructio illarum) *aut, eo quod phantasia ab eis facta non entis est*, hoc est, quia phantasia decipitur circa illas, dum eas considerat ad modum entis.

37 Secundo aduerto, intellectum adhuc per assensum non semper tendere in verum realiter, sed in verum realiter, vel apparenter, quia quando decipitur intellectus prebendo assensum obiecto apparenti esse, quod nō est, reuera non cognoscit id, quod realiter est verū; sed id quod illi apparet verum; ergo non solum assensum prebet obiecto realiter verō; sed etiam illi, quod apparenter est verum. Est tamen necessarium ad assensum, quod obiectum appareat verum, vt intellectus tendat in illud ratione veritatis, quę est proprium obiectū assensus: sicut ad hoc, vt voluntas tendat per actum prosecutionis in aliquod obiectum, est necessarium, quod hoc sit bonum, vel saltem vt tale appareat, quia bonitas est obiectum prosecutionis. Hinc intelliges, quā ratione comparentur ad nostrum intellectū ens reale, & ens rationis; illud enim cum reuera habeat entitatē realem, reuera habet ratione sui veritatem

ritatem fundamentalem, & propterea directā, & ratione sui est obiectū intellectus; ac verō ens rationis, cum non habeat entitatē realem, non habet reuera veritatem, sed apparentem, & ideo indirectē solum; & secundario pertinet ad obiectū intellectus ratione similitudinis, & analogię, quam habet cum veritate entis realis.

SECTIO III. De Specificatione actuum intellectus.

De Specificatione actuum intellectus.

38 Diximus supra in Sect. 4. quālibet potentiam virtutalem extrinsece specificari (iam ibi explicuimus, quid sit vnum specificari extrinsece ab alio) immediate ab actibus adæquatis; hoc est, a collectione omnium actuum, quos potest elicere; & mediate ab obiecto adæquato, hoc est, a collectione omnium obiectuum, quę potest attingere per suos actus. Hinc constat 1. potentiā intellectiuiam immediate specificari a collectione omnium suorum actuum, & mediate ab ente in tota sua latitudine, & a negatione entis. Constat 2. quā ratione intelligendum sit id, quod docent communiter philosophi, nempe intellectum specificari ab ente vt intelligibili, & verō: vel enim loquantur de intelligibili, & verō fundamentaliter sumpto, vel formaliter sumpto. Si loquatur primo modo, intelligēdi sunt de specificatione remoto: quia intelligibile, & verum sic sumptum, nihil aliud est, quam ipsa entitas obie-

cti, in quam tendit intellectus per suos actus; specificatur autem intellectus remoto ab obiecto, vt dictum est. Si verō loquantur secundo modo, intelligēdi sunt de specificatione proximo: quia intelligibile, & verū formaliter sumptum est ipsum obiectum prout denominatum ab intellectioibus, seu actibus intellectus veris; aliquibus proxime specificatur intellectus iuxta dicta.

39 In presenti ergo intellectuanda sunt specificatiua extrinseca actuum intellectus, vt inde clarius nobis innotescat natura ipsius intellectus. Ceterum in actibus intellectus duo inveniuntur (vt probabimus disp. seq.) Species videlicet expressa, quę est qualitas quędam, per quam intellectui expresse representatur obiectum; deinde inuenitur actio, per quam talis qualitas produciuntur in ipso intellectu. In presenti ergo nō loquimur de specificatione actionis; sed de specificatione speciei expressę, quę communiter appellari solet actus intellectus. Specificationi autem appellamus totū illud, a quo extrinsece sumitur predicatū aliquod essenziale, siue sit speciei infimę, siue subalternę. Quod verō dixerimus de specificatione actuum intellectus, dictum puta de specificatione actuum voluntatis, & aliarum potentiarum, de quibus non nihil etiam attingemus.

40 Pro decisione obseruo, quęlibet actum intellectus extrinsece versari circa aliquod

obiectum: est enim ex natura sua representatio actualis obiecti. Porro obiectum potest esse duplex materiale videlicet, & formale. *Materiale* est, quod attingitur ratione alterius: *Formale* vero est ratio attingendi aliud. Exemplum utrinque inuenitur in assensu Fidei, quo propter testimonium Dei credo Christum esse mortuum: obiectum enim materiale huius actus est, *Christum esse mortuum*; quia credo hanc veritatem propter Divinum testimonium: obiectum vero formale est ipsum *testimonium Divinum*; quia est ratio attingendi talem veritatem.

41 Rursus obiectum materiale potest esse proximum, & remotum. *Proximum* est, quod licet ratione alterius attingatur; immediate tamen attingitur per actum: ut contingit in predicto assensu Fidei, quo propter testimonium Dei credo Christum esse mortuum; talis enim assensus non solum representat immediate testimonium Dei; sed etiam mortem Christi Domini, quia ea est, quae expresse creditur propter testimonium Dei. *Remotum* est, quod non attingitur immediate ab actu; sed solum dicitur attingi, quia immediate attingitur aliud, quod est coniunctum cum illo; talis est paries respectu visionis albedinis in illo existentis, neque enim visio attingit immediate parietem; sed solum dicitur paries videri, quia albedo immediate representata per visionem est in ipso pariete. Idem est de apprehensione

albedinis, quae immediate exciatur in intellectu per phantasma causatum a visione ipsius albedinis.

42 Praeterea obiectum formale est etiam duplex. Aliud est motuum, seu impulsivum solum; aliud terminativum. *Terminativum* dicitur, quod non solum est ratio attingendi aliud; sed ipsum etiam immediate attingitur per actum, ut contingit in testimonio Divino respectu actus Fidei, quod quidem non solum est ratio credendi mysterium reuelatum; sed ipsum etiam immediate attingitur, seu representatur per actum Fidei. Obiectum formale *motivum solum*, est, quod ita movet ad aliud attingendum, ut ipsum non attingatur immediate per eundem actum; sed supponatur actum per aliud: tale est obiectum praemissarum respectu conclusionis, quod quidem cognitum per praemissas determinat intellectum, ut assentiat obiecto conclusionis, per quam ipsum obiectum praemissarum non attingitur immediate, ut dicemus infra. Praeter haec est aliud genus obiecti, quod ita attingitur per actum, ut neque attingatur ratione alterius, neque ipsum sit ratio attingendi aliud; & propterea dici non potest materiale, aut formale, quia nullius definitio illi convenit; sed dicitur obiectum simplex. Huiusmodi obiecta habent simplices apprehensiones, quibus praedicata superiora praescindimus a suis inferioribus; ut, hominem, equum, &c.

43 Ob-

43 Observo 2. inter actus, qui versantur circa idem obiectum, posse dari aliquos, qui ex natura sua exigant oriri ab vno principio; & alios, qui exigant oriri ab alio diversae speciei: v. gr. idem color representari potest per speciem expressam potentiae visivae petentem oriri ab ipsa potentia visiva; & per speciem expressam sensus interni petentem oriri ab ipso sensu interno, qui in animalibus saltem constantibus animadivisibili, specie distinctus est a potentia visiva. Observo 3. ab eadem potentia, & circa idem obiectum posse oriri actus diverso modo tendentes in ipsum obiectum. Id constat in intellectu, qui circa hoc obiectum, *Petrus est animal*, potest habere apprehensionem, per quam illud cognoscat sine affirmatione, & negatione; & praeterea potest habere iudicium, per quod illud idem attingat, affirmando praedicatum de subiecto. His positis.

44 Certum est 1. actus intellectus non specificari ab obiecto materiali remoto; quia hoc obiectum non aliter attingi dicitur a cognitione, nisi quia de facto coniunctum est cum obiecto mediato ipsius cognitionis; sed quod de facto coniunctum sit cum obiecto immediato cognitionis est per accidens ad hoc, ut cognitio feratur in suum obiectum immediatum: ergo & per accidens attingitur a cognitione, ac per consequens non poterit specificari ab illa, quia quod ab altero specifi-

catur, per se connectitur cum illo. Minorem proba: quia visio, & apprehensio albedinis eodem modo ferantur in ipsam albedinem, siue haec sit in substantia, siue separata ab ipsa substantia, ut constat in albedine hostiae consecratae, quae eodem modo videtur, imo & saepe per eandem visionem, ante consecrationem, quando coniuncta est cum substantia panis, & post consecrationem, quando separata est ab ipsa substantia panis: ergo visio, & apprehensio albedinis omnino per accidens feruntur in substantiam, in qua est ipsa albedo.

45 Certum est 2. actus intellectus habentes obiecta formalia specificari ab illis, ita ut quotiescunque obiecta formalia fuerint specie distincta, actus in illa tendentes debeant esse specie distincti. Id est ab omnibus admissum. Ratio est: quia ex diversitate specifica obiectorum formalium colligere solemus diversitatem specificam actuum in illa tendentium: ergo specificantur extrinsece ab illis. Pater consequentia; quia nihil aliud est specificari vnum extrinsece ab alio, nisi, quod ita connectatur cum illo, ut, si hoc sit specie distinctum, illud etiam affirmari debeat specie distinctum ab altero, quod connectitur cum alio extremo specie distincto. Et ratio a priori est: quia res specificatur extrinsece ab his, ad quae per se ordinantur: sed actus intellectus habentes obiecta formalia ordinantur per se ad illa; imo & primario, tanquam ad terminos, ra

ratione quorum terminantur ad obiecta materialia: ergo specificantur ab illis. Hinc colliges, actus tendentes in obiecta simplicia, quae non coalescunt ex materialibus, & formalibus, ut apprehensiones hominis, & equi &c. specificari etiam ab illis: quia ea obiecta sunt id, ad quod per se, & primario ordinantur tales actus.

46. Certum est, 3. actus intellectus specificari a modo tendendi in sua obiecta. Ratio est: quia apprehensio, qua apprehendo hanc propositionem, *Quodlibet est, vel non est*, specie distinguitur a iudicio, quo eandem propositionem affirmo, ut concedunt omnes, non alia de causa, nisi quia illa attingit tale obiectum simpliciter sine affirmatione, aut negatione; hoc vero attingit idem obiectum affirmando praedicatum de subiecto: ergo distinguuntur specie ex diverso modo attingendi, seu tendendi in ipsum obiectum.

47. Est tamen difficultas: an actus specificentur ab obiectis materialibus proximis, & a principijs producentibus? Circa quam Dico 1. Actus specificantur ab obiectis materialibus proximis, ita ut quotiescunque obiecta materialia proxima fuerint specie distincta, actus in illa tendentes sint etiam specie distincti, licet habeant idem obiectum formale: v. g. habeo unum actum, quo propter testimonium Dei credo Christum mortuum fuisse, & alium quo propter idem testimonium credo, Iudaeum peccasse: isti actus specie di-

stincti sunt, quia habent obiecta materialia specie distincta. Ita P. Suar. in Met. disp. 48. sect. 3. nu. 16. ubi ait, actus vitales sumere speciem ex obiecto, in quod immediate tendunt. Idem docet. Grabr. in Prol. Sent. q. 8. in initio. & OKam. item P. Hurt. hic disp. 5. n. 41. ubi pro se adducit P. Mol. 1. p. q. 1. art. 3. disp. 3. Probatur conclusio: quia praedicti actus non solum sunt representationes actuales sui obiecti formalis, testimonij videlicet Divini; sed etiam obiecti materialis proximi, nempe rei reuelatae: ergo non solum dicunt ordinem, & respectum intrinsecum ad obiectum formale, sed etiam ad materiale proximum. Id est certum apud omnes: sed respectus tendentes ad terminos specie distinctos sunt specie distincti: ergo & actus continent respectus intrinsecos ad obiecta materialia proxima specie distincta, sunt specie distincti.

48. Dices, respectus esse specie distinctos, quando tendunt in terminos formales specie distinctos; non vero quando tendunt in terminos materiales specie distinctos. Sed contra: in primis id gratis omnino dicitur, quia respectus tendentes in obiecta materialia specie diversa ita se habent, ut vnus reuera aliquid attingat specie distinctum, ac alius: cur ergo, non distinguuntur specie? Confirmatur: quia respectus tendentes in obiecta materialia specie diversi magis dissiident inter se, quam qui tendunt in obiecta materialia nu-

mero diversa: sed hi differunt numero, ergo illi differre debent specie. 49. Secundo: quia obiectum materiale, & formale comparantur ad extrinsecam specificationem entitatis respicientis: talia obiecta, sicut materia, & forma comparantur ad intrinsecam specificationem compositi substantialis ex illis resultat: sed compositum includens materiam specie distinctam a materia alterius est specie distinctum ab illo, etiam si verumque habeat formam eiusdem speciei: ergo & respectus ordinati ad terminos materiales specie distinctos erunt specie distincti. Minore probatur: quia essentia compositi substantialis non est sola forma: sed coalescit ex materia, & forma unitis, ut docet S. Th. opusc. de ente, & essentia cap. 1. & ex se patet: quia essentia hominis non est sola anima rationalis; sed etiam materia; alioquin animae parata esset homo: ergo composita includentia materias specie distinctas habent aliqua praedicata specie distincta: ergo specie distinguuntur. Patet haec ultima consequentia: quia ut duo aliqua specie differant sufficit, quod in aliquo praedicato essentiali dissident, etiam si in aliquibus conveniant, ut inductione constat. Quod si Arist. frequenter dicit formam esse *quod quid erat esse*, seu, *quidditatem compositi*, non ideo dicit, quia ea sit tota essentia compositi; quis hoc diceret? sed quia est praecipua pars essentiae, & quae materiam ex se indifferentem determinat ad hanc essentiam potius, quam ad aliam. Eodem

modo explicata auctores, qui absolute dicunt, specificationem extrinsecam actu esse obiectum formale.

50. Obijcies: ex doctrina tradita inferitur, dari actus fidei Divinae specie distinctos: hoc non est admittendum: ergo neque illud. Distinguo maiore: inferitur dari actus fidei Divinae specie distinctos ratione obiecti formalis, neque: ratione obiecti materialis, concedo maiore. Hoc autem nullum est inconueniens. Instabis: ergo datur etiam habitus fidei specie distincti, qui terminantur ad actus specie distinctos ratione obiecti materialis. Mala consequentia: neque enim pro singulis actibus distingui debent singula principia, ut experientia constat. Et ratio est facilis in praesenti: quia habitus fidei datur intellectui, ut illum eleuet, & confortet in ordine ad assentiendum reuelatis propter Divinum testimonium: cum autem Divinum testimonium sit idem circa omnia reuelata, non est necessarium multiplicare habitus pro diversitate reuelatorum. Dixi Divinum testimonium esse idem circa omnia reuelata: non quia Deus vnus actu singula reuelat; sed quia omnes reuelationes habent eandem auctoritatem, & infallibilitatem.

51. Dico 2. actus exigentes principia specie distincta sunt specie diversi, etiam si habeant idem omnino obiectum. v. gr. actus, quo potentia visiva attingit lucem, & actus, quo sensus internus eandem lucem attingit, sunt specie distincti, non alia de causa, nisi quia vnus petit oriri a sensu

interno, & alius à potentia visiva, quæ vel specie distinguitur à sensu interno, vt contingit in animalibus constantibus anima diuisibili in partes heterogeneas; vel saltè determinatur ad productionem actus per speciem impressam diuersæ rationis ab specie impressa sensus interni. Hæc conclusio est communiter recepta inter philosophos. Probari potest rationibus præcedentis conclusionis. Deinde confirmatur: quia omnes philosophi dicunt, actum, quo sensus internus percipit lucem, esse specie distinctum ab actu, quo potentia visiva eandem lucem percipit: sed non est, vnde distinguatur isti actus, nisi ex principijs: ergo &c.

52 Dices: prædicti actus habent diuersa obiecta formalia, quia visio tendit in lucem vt visibilem, & actus sensus interni in lucem vt sensibilem per ipsum sensum internum: ergo dantur diuersa obiecta formalia, à quibus specificari possint. Sed contra: vel isti actus feruntur in lucem, vt visibilem, & sensibilem formaliter: vel fundamentaliter. Primum dici non potest; alioqui visio videret se ipsam, & sensatio interna se ipsam sentiret (vt in simili dicebamus sect. one præcedente nu. 31. & 32. vbi egimus de obiecto terminatiuo intellectus) quod quidem est & contra experientiam, & supra perfectionem sensationis materialis, vt fatentur omnes. Si dicatur secundum obiectum formale illorum actuum nihil aliud

erit, nisi ipsa entitas lucis secundum se, vt constat ex eadem sectione præcedente: ergo idem erit obiectum formale vtriusque actus.

53 Obijcies: potentia specificantur à suis actibus, vt supra diximus, & concedunt omnes: deinde actus per nos specificantur à potentijs: ergo admittimus circulum vitiosum in specificatione potentiarum, & actuum. Nego consequentiam: quia ad hoc, vt detur circulus vitiosus, nõ sufficit, quod duo mutuo se respiciant, id enim necessarium est in omnibus rebus mutuis, saltem transcendentibus; sed requiritur, quod respectus, seu essentia vnius explicetur per ordinem ad aliud, cuius essentia non sit aliunde explicata, nisi per ordinem ad illud primum; vt, si essentia materiae explicetur per ordinem ad solam formam, & essentia formæ per ordinem ad solam materiam: in hoc enim casu explicatur ignotum per æque ignotum, quod est vitium. At vero quando id, per quod aliquid explicatur est aliunde cognitum, seu explicatum, & non præcise per illud, quod per ipsum explicatum est, non datur circulus vitiosus. Quod quidem ita contingit in presenti, quia distinctionem specificam potentia visiva, & sensus interni colligimus ex eo, quod iste versatur per suos actus circa omnia obiecta sensuum externorum; illa vero circa lucem & colorem: so um: deinde, semel cognita hæc distinctione specificâ poten-

tentiarum, ex ea colligimus, actus earum specie distingui per ordinem ad ipsas, quanto idem obiectum representant; in quo nullum committitur vitium, cum essentiam potentiarum explicemus per ordinem ad collectionem omnium actuum prout tendentium in obiecta earum adæquata: essentiam vero actuum tendentium in idem obiectum non adæquatum; sed inadæquatum, per ordinem ad potentias.

SECTIO IIII.

An possit dari actus naturalis ordinis circa obiectum formale supernaturale?

54 **C**ertum est apud omnes, posse dari actum naturalis ordinis circa obiectum materiale supernaturale, si motuum formale illius sit ordinis naturalis: actus enim, quo credo Deum esse Trinum, quia Ioannes, mihi dixit, est ordinis naturalis in sententia omnium. Et ratio est: quia credere hoc mysterium propter humanum testimonium, quod secundum se est fallibile, non excedit vires potentia naturalis. Certum est 2. circa obiectum formale supernaturale dari de facto actum supernaturalis ordinis: habemus enim fidem Diuinam supernaturalem, qua credimus mysteria nostræ Fidei ex testimonio Diuino: & actus charitatis Dei, quo iustificamur, vel saltè proxime disponimur ad iustificationem, qui quidem non potest non esse supernaturalis ordinis, vt ostendunt Theologi,

55 Est tamen difficultas: an fieri possit, quod de facto detur actus naturalis circa obiectum formale supernaturale? Circa quæ P. Alarc. 1. part. tract. 1. de Vis. disp. 6. cap. 5. §. 3. vbi pro se adducit S. Thom. Bañ. Med. P. Vazq. P. Sua. P. Azor. P. Arrub. & P. Turr. docet id esse impossibile. Præcipua probatio est: quia actus sumit suam speciem, & essentiam ab obiecto formali: ergo, si obiectum formale fuerit supernaturale, actus erit supernaturalis: Antecedens probatur: quia ex diuersitate specifica obiecti formalis colligitur diuersitas specifica actuum. Propter eandem rationem dicit, actum supernaturalem non posse versari circa obiectum formale naturale.

56 Hæc tamen ratio est infirma: quia actus specificantur ab obiecto formali tanquam ab specificatione extrinseco: sed non est de ratione specificationis extrinseci, quod suamet speciem communicet rei specificationi: ergo ex eo, quod obiectum formale specificationum actus sit supernaturale, non recte colligitur, actum esse supernaturalem. Minor est certa: quia visio specificatur à colore, & luce; & tamen non est eiusdem speciei cum ipsis: ergo &c. Confirmatur: quia cognitio, qua Angelus attingit quantitatem, specificatur ab ipsa quantitate: ergo actus spiritualis specificatur ab obiecto corporeo, quin corporeitatem ab illo accipiat: ergo non est, cur non possit actus naturalis spe-

specificari ab obiecto formali supernaturali, quin supernaturalitatem illius participet. Patet consequentia: quia, si aliquid obstreret, maxime, quod obiectum formale supernaturale est diversi ordinis, ac actus naturalis: sed quantitas naturalis est diversi ordinis, ac cognitio spiritalis Angeli, & nihilominus hæc specificatur ab illa, quin participet eius materialitatem: ego idem poterit contingere in actu naturali respectu obiecti formalis supernaturalis.

57 Respondet P. Alar. cognitio nem spiritalis sumere prædicatum genericum spiritualitatis à potentia spiritali, quo impeditur ipsa cognitio, ne sumat materialitatem à quantitate, à qua specificatur: quia prædicatum genericum spirituale non potest contrahi ad speciem materialem. Similem doctrinam tradit circa actus, quibus Angelus, & homo clare vident Deum: hi enim actus (ait) à potentijs intellectiuis, à quibus oriuntur, sumunt diversitatem genericam, qua impediuntur, ne sumant eandem speciem ab eodem obiecto formali: quia quæ sunt genere diversa, non possunt esse eiusdem speciei.

58 Hæc responsio vim nostre rationis non infringit. Primo: quia, si potest impedi, ne actus tendens in obiectum formale corporeum sumat ab illo corporeitatem, cur non poterit etiam impedi, ne actus tendens in obiectum formale supernaturale sumat ab

illo supernaturalitatem? Secundum: quia ideo per te actus tendens in obiectum formale corporeum est spiritalis, quia à potentia spiritali sumit prædicatum genericum spiritualitatis: ergo, si actus tendens in obiectum formale supernaturale sumeret à principio naturali prædicatum genericum naturalitatis, posset esse naturalis ordinis: sed nihil est, quod prohibeat, ne actus tendens in obiectum formale supernaturale sumat à principio naturali prædicatum genericum naturalitatis: ergo nihil est, quod prohibeat, ne detur actus naturalis circa obiectum formale supernaturale. Minor probatur: quia non minus distat corporeitas ab spiritualitate, quam naturalitas à supernaturalitate: sed per te potest actus tendens in obiectum formale corporeum sumere à potentia spiritali prædicatum genericum spiritualitatis: ergo & actus tendens in obiectum formale supernaturale poterit sumere à principio naturali prædicatum genericum naturalitatis.

56 Dicendum ergo est, actum naturalis ordinis posse versari circa obiectum formale supernaturale: v. gr. potest quis per actum naturalis ordinis mysterium aliquod à Deo reuelatum credere propter Divinum testimonium, quod est obiectum formale supernaturale. Ita P. Agid. de Fide disput. 3. dub. 3. num. 19. ubi adducit P. Molin. Concord. disp. 7. præsertim §. *Nostram sententiam* infine,

&

& disp. 13. & 14. in qua ipse P. Molin. fuse probat, hæc esse sententiam S. Thom. P. Agid. cōsentientis. Lopez. 2. 2. disp. 12. ad 4. & tom. 1. de Grat. disp. 9. P. Silas. 1. 2. tract. 2. quest. 5. disp. 12. sect. 3. num. 23. P. Harr. hic disp. 5. sect. 5. num. 26. P. Heric. 1. part. tract. 4. disp. 28. cap. 2. & sequentibus. Arag. 2. 2. quest. 1. art. 1. & P. Granad. 1. 2. contro. 2. tract. 8. disp. 4. num. 4. in principio, ubi docet unum, & idem obiectum formale posse attingi actibus specie diversis, quod ex eo probat, quod eandem bonitatem Dei amare possumus amore naturali, & supernaturali.

60 Probatur hæc sententia: quia naturalitas, seu supernaturalitas actus, sumitur à principio elicente talem actum: ergo potest dari actus naturalis circa obiectum formale supernaturale. Cōsequentia patet: quia ex eo per te potest dari intellectio spiritalis circa obiectum formale corporeum, quia spiritualitas actus sumitur à potentia: atque adeo, si naturalitas actus sumitur à principio elicente, non erit, cur non possit dari actus naturalis circa obiectum formale supernaturale. Antecedens vero probatur: quia iuxta communem Philosophorum, & Theologorum sententiam accidens supernaturale definitur, *quod est supra vires, & exigentiam nature*, hoc est, quod exigere non potest, neque adæquate produci à principio aliquo naturali;

sed necessario indiget ad sui productionem principio aliquo supernaturali. Accidens vero naturale, prout distinguitur à supernaturali, definitur, *quod est iuxta vires, seu exigentiam nature*: hoc est, quod exigitur, vel potest adæquate produci à principio aliquo naturali: ergo iuxta communem Philosophorum, & Theologorum sententiam naturalitas, & supernaturalitas actuum sumitur à principio producete. Patet consequentia: quia ab illo desumi debet naturalitas, & supernaturalitas actuum, per ordinem ad quod essentialiter definiuntur. Eodem argumento probatur, posse dari actum supernaturalis ordinis circa obiectum formale naturale. Alia argumenta omitto, quia Theologica.

61 Dices: actus naturalis ordinis non est proportionatus obiecto formali supernaturali: ergo non potest versari circa illud. Distinguo antecedens: non est proportionatus proportionate constituyente illum in eodem ordine cum obiecto formali supernaturali, concedo: proportionate præcise requisitæ inter actum, & obiectum, nego antecedens. Itaque ad hoc, ut actus aliquis cognitionis, verbi gratia versetur circa aliquod obiectum formale, necessarium quidem est, quod talem habeat proportionem cum illo, ut illud representet formaliter potentie cognoscenti;

ti

ti: alioqui si illud non representaret, non esset cognitio illius. Ceterum necessarium non est, quod illud ita representet, ut sit eiusdem ordinis cum illo; sed potest fieri, quod actus inferioris ordinis representet obiectum formale superioris. Id constat; quia cognitio substantiæ, cum sit accidentis, representat ipsam substantiam, & visio beatifica hominum, & Angelorum, cum sit finita, & limitata perfectionis, attingit tanquam obiectum formale proprium, Deum, ut est in se, qui est in finita, & illimitata perfectionis: ergo bene poterit actus naturalis ordinis attingere obiectum formale supernaturale.

62 Est tamen hoc discrimen inter actum naturalem attingentem obiectum formale supernaturale, & actum supernaturalem attingentem idem obiectum formale: v. gr. inter actum naturalem, quo credo propter Divinum testimonium, Christum Dominum mortuum fuisse, & actum supernaturalem, quo idem credo propter Divinum testimonium, est hoc discrimen, quod actus fidei supernaturalis talem habet connexionem cum testimonio Divino reuera existente, ut si Deus reuera non revelasset, Christum Dominum fuisse mortuum, nullatenus dari posset actus supernaturalis Fidei circa hoc mysterium, quantumvis prudenter quis existimaret, Deum eam rem testificatum fuisse; alioqui esset falsus talis actus supernaturalis, quod repugnat, ut do-

cet communis Theologorum sententia, & apperte supponit Tridentinum sessione 6. cap. 9. ubi ait: *cum nullus scire valeat certitudine fidei, cui non possit subesse falsum, se gratiam Dei consecutus esse: At vero actus naturalis, quatenus ex se est, posset dari circa tale obiectum formale, etiam si Deus reuera nunquam tale mysterium revelasset, dummodo is, qui credit, existimaret Deum re illam revelasse quia actus naturalis non necessario nititur testimonio Dei vere existente; sed vere, vel apparenter, & propterea non repugnat tali actui, quatenus ex se est, non conformari cum suo obiecto, ut est a parte rei.*

63 Hinc fit, eum, qui cognosceret talis actum naturalem nullatenus cogniturum, esse reuera possibile obiectum aliquod supernaturale; quia, cum talis actus non connectatur cum obiecto formali supernaturali vere existente; sed solum cum obiecto vere, vel apparenter existente, non potest ex eo determinate colligi vera existentia, seu possibilitas talis obiecti; sed solum vera, vel apparens. Fit 2. non posse dari cognitionem intuitivam naturalem obiecti supernaturalis; quia, cum visio intuitiva exigat existentiam sui obiecti, ut dixi disp. 9. n. 73. iam in cognitione naturali daretur exigentia existentia obiecti supernaturalis ut talis, quod pugnat cum ratione accidentis, & obiecti supernaturalis; quod quidem in ratione talis debet esse supra

pra vires, & exigentiam cuiuscunque entis naturalis. Vide, quæ diximus supra loco citato.

64 Ad argumentum oppositæ sententiæ respondeo, actum sumere suam essentiam, & speciem ab obiecto formali tanquam ab specificatio inadaquato: non tamen tanquam ab specificatio adæquato. Hinc est, quod si obiecta formalia sint specie distincta, actus esse debeant specie distincti; quia in tali casu iam dissident in aliquo predicato essentiali, quod sufficit, ut specie distinguantur. Ceterum non erunt eiusdem speciei ex eo solū, quod habeant idem obiectum formale: quia, cum præter obiectum formale specificentur etiam ab obiecto materiali, & principio, si hæc sint specie distincta, erunt etiam actus specie distincti. Adde, actū specificari ab obiecto formali tanquam ab specificatio extrinseco, & ideo necessarium non esse, quod ab isto participet eandem, quam habet, speciem. Unde ex eo, quod obiectum formale sit supernaturale, non bene inferitur, quod actus ab illo specificatus debeat esse supernaturalis.

65 Obijcies: obiectum formale supernaturale est supra vires, & exigentiam potentia naturalis: ergo non potest hæc illud attingere per actum naturalem. Patet consequentia: quia potentia naturalis potest proprijs viribus elicere actum naturalem, ac per consequens posset proprijs viribus attingere obiectum for-

male supernaturale, si hoc posset attingi per actum naturalem: ergo iam tale obiectum non esset supra vires potentia naturalis. Distinguo primum antecedens: obiectum formale supernaturale est supra vires, & exigentiam potentia naturalis ut attingendum per actum proportionatum, & eiusdem ordinis cum ipso, concedo: ut attingendum per actum impropportionatum, & inferioris ordinis, nego antecedens. Et deinde nego consequentiam. Ad probationem, concessa prima parte antecedentis, distinguo id, quod dicitur in secunda: posset proprijs viribus attingere obiectum formale supernaturale per actum tali obiecto proportionatum, & eiusdem ordinis cum illo, nego: per actum impropportionatum, & inferioris ordinis, concedo antecedens.

SECTIO V.

Nonnulla discutuntur circa ordinem, & modum quo intellectus sua cognoscit obiecta.

66 **I**Nter obiecta, quæ ex natura rei potest intellectus nostrer attingere; quædam sunt spiritualia; ut, Deus, Angeli, animus rationalis; quædam corporea; ut, equus, leo. Rursus tam ex spiritualibus, quam ex corporeis quædam sunt substantia; ut, Angelus, equus; quædam accidentia; ut, intellectio creata, quantitas, color. Præterea ex accidentibus corporeis;

T porcis;

poris alia sunt sensibilia per sensus externos; vt, color, sonus, odor, & c. alia insensibilia; vt, quantitas, species intentionales sensuum, & c. denique ex his omnibus, quaedam sunt vniuersalia; vt, Angelus, equus, quantitas, albedo: quaedam singularia; vt, Michael, Petrus, hæc numero quantitas, & c. Primo ergo certum est, intellectum nostrum pro hoc statu prius attingere objecta corporea, quam spiritualia, quia, vt experientia constat, nunquam nouimus res spirituales, nisi per cognitionem deductam per discursum, ex cognitione rerum corporearum, vel saltem ad similitudinem earum: ergo cognitio spiritualium supponit semper in nobis cognitionem rerum corporearum. Certum est 2. ad cognitionem accidentium, quæ per sensus percipiuntur, non supponi necessario in intellectu nostro cognitionem alterius obiecti, ex cuius cognitione deueniat in cognitionem illorum. Ratio est: quia intellectus immediatè accipit à phantasmatibus species proprias horum accidentium, vt dicebamus sect. 1. quibus proxime determinatur ad eliciendam cognitionem propriam illorum: ergo ad eliciendam horum cognitionem non indiget præià intellectione alterius obiecti.

An intellectus cognoscat immediatè substantias corporeas?

67 **¶** Si tamen difficultas 1. An intellectus noster cognoscat immediatè non solum accidē-

tia sensibilia; sed etiam substantias corporeas, in quibus sunt? Est dicere; an intellectus à phantasmatibus accipiat non solum species proprias accidentium sensibilibus; sed etiam substantiarum corporearum, per quas species immediatè, & eque primo cognoscantur ipsa substantia cum prædictis accidentibus? Circa quam prima sententia affirmat, dari non solum in intellectu; sed etiam in phantasia species proprias substantiæ corporeæ, per quas immediatè attingatur ipsa substantia tam à phantasia, quam ab intellectu: & idem docent de accidētibus corporeis non sensibilibus per sensus externos. Ita Sonzi. 7. Meta. q. 14. P. Fons. 2. Meta. cap. 1. q. 2. sect. 6. & 5. Meta. capit. 28. q. 4. sect. 4. P. P. Connimb. 3. de An. cap. 5. q. 5. art. 1. concl. 2. & 3. & alij. Secunda sententia affirmat, produci à phantasmate in intellectu speciem propriam non solum substantiæ, aut solum accidentis; sed totius coniuicti ex utroque coalescentis. Ita P. Toler. apud P. Rub. infra referendum.

68. Dico 1. phantasia non habet speciem propriam substantiæ corporeæ, seu totius resultantis ex substantia, & accidenti sensibilibus. Ita Scot. in 1. dist. 3. q. 1. & 3. & dist. 8. q. 2. Heruæus quod lib. 3. quæst. 12. Valles in lib. de Sacra philos. cap. 74. P. Rub. 3. de An. cap. 4 & 5. q. 4. Probat 1. quia, si phantasia haberet species proprias substantiæ corporeæ, siue samptæ seorsim, siue simul cum albe-

albedine, v. g. haberemus conceptum proprium illius, sicut habemus conceptum proprium albedinis; sed non habemus conceptum proprium substantiæ, cum semper eam concipiamus ad modum alterius rei, vt constat experientia: ergo non datur in phantasia species propria substantiæ. Secundo: quia eodem modo cognoscimus albedinem hostiæ post consecrationem, ac ante, vt constat experientia: sed post consecrationem non percipimus ibi substantiam hostiæ; quia perijt per ipsam consecrationem: ergo neque eam percipimus ante consecrationem, quando datur sub albedine.

69. Confirmatur: quia diuersum conceptum experimus, quando cognoscimus lucem simul cum colore, ac quando lucem solam attingimus: ergo, si, quando percipimus albedinem hostiæ non consecratæ, non experimur diuersum conceptum, ac quando illam consecratam percipimus, sequitur manifeste, quod ante consecrationem non percipimus immediatè substantiam simul cum albedine; sed solam albedinem. Et ratio à priori est: quia phantasia non habet alias species, nisi eas, quas accipit à sensationibus sensuum externorum; sed sensationes sensuum externorum non produunt, nisi species obiectorum, quæ immediatè representant; ergo non produunt in phantasia species proprias substantiæ, quando quidem substantia non percipitur immediatè per cogitationem sensuum

externorum, vt cõcedunt aduersarij, & deducitur ex dictis.

70. Respondent aduersarij, phantasia receptis speciebus proprijs obiecti sensati per sensum externum determinari ad producendas in se species (quas vocant insensatas) proprias alterius obiecti connexi cum illo priori, etiã si hoc vltimū non sit immediatè cognitum per sensum externum. Hæc tamen responsio fallam continet doctrinam: quia, vt ipsi aduersarij cõcedunt, intellectus agens non potest producere in possibili species proprias obiecti non cogniti per phantasia: ergo neque phantasia poterit producere in se ipsa speciem propriam obiecti non cogniti per sensus externos, cum sit potentia multo imperfectior intellectu. Et quidē nullū est fundamentum ad tribuendam hanc virtutem phantasiæ, imò est fundamentum ad oppositum, quia experientia cõstat, cõcū nunquam formare conceptum proprium coloris, quātunus per alios sensus percipiat obiecta alia cõnexa cum colore: posset autē formare conceptum proprium coloris, si per speciem vnius obiecti determinaretur phantasia ad producendam speciem propriam alterius cum illo cõnexi; quando quidē per alios sensus percipit ipse cõcū alia obiecta per se cõnexa cum colore.

71. Dico 2. intellectus agens non producit in possibili species proprias substantiæ corporeæ, aut accidentium insensibilibus. Ita authores adducti propria conclusione. Probat 1. quia intellectus agens non requiritur

ad productionem speciei intelligibilis, nisi ratione spiritualitatis ipsius speciei, ut supra probauimus sect. 1. num. 3. ergo, quod species sit huius, vel illius obiecti, tribuendum est phantasmati tanquam propriae causae: sed phantasma non potest concurrere ad producendam speciem propriam illius obiecti, quod non repraesentat: ergo non potest concurrere ad producendam speciem intelligibilem propriam substantiae corporeae, aut accidentium insensibilium. Consequenter patet: quia ipsum phantasma non repraesentat haec obiecta, ut probatum est. Minor probatur, tum experientia, qua constat, semper nos intelligere substantias corporeas ad modum obiectorum, quae per sensus percipiuntur: si autem haberemus species proprias earum, perciperemus quidem eas, ut in se sunt (sicut percipimus colores) & non ad modum aliorum; tum etiam, quia non est, cur tantam perfectionem tribuamus phantasmati, ut possit species proprias obiectorum, quae non percipit, in intellectu producere, cum nostrae potentiae discursivae, qualis est intellectus, non concedatur, quod ex cognitione vnus deueniat per discursum in cognitionem propriam alterius repraesentantem illud, ut est in se.

72 Ex his colligo, intellectum cognoscere substantias materiales, & accidentia earum insensibilia per discursum: dum enim ipse intellectus experitur, agens

calidum; v. g. producere calorem in corpore applicato; & deinde remoto calido, ac applicato alio agente frigido, produci in eodem corpore frigus corrumpens calorem praesistentem, inde colligit intellectus, dari ibi aliquod subiectum commune horum accidentium, quod ab vno transire possit in aliud. Deinde ex alijs principijs colligit, debere dari aliquod subiectum, quod non sit in alio, & propterea sit primum in ratione subiecti: quod quidem est proprium substantiae creatae.

73 En, qua ratione intellectus ex cognitione accidentium sensibilem deueniat per discursum in cognitionem substantiae corporeae: quia haec est vis potentiae discursivae, qualis est intellectus, ut per cognitionem propriam vnus obiecti determinetur ad cognoscendum alium, cum quo illud primum habet connexionem. Hinc oritur, quod intellectus non attingat substantiam per conceptum proprium repraesentantem illam, ut est in se; sed semper eam concipiat ad modum alterius, quia videlicet ad cognitionem substantiae non determinatur per speciem propriam illius; sed per cognitionem aliorum diuersae rationis ab ipsa substantia, quae quidem cognitiones non possunt determinare intellectum ad eliciendam cognitionem repraesentantem substantiam, ut est in se; sed solum ad modum aliorum quorum speciebus, aut cognitionibus de-

determinatur intellectus ad rationem cognitionem eliciendam.

Quanam primo attingat intellectus, singulariana, an vniuersalia?

74 Secundum est difficultas: An intellectus directe, & primario attingat singularia, vel solum vniuersalia? Explico. Ex dictis concluditur, constat, intellectum primario attingere accidentia sensibilia, & inde provenire in cognitionem substantiae corporeae, & aliorum accidentium, praeterea certum est, intellectum non solum cognoscere praedicata vniuersalia talium accidentium, sed etiam rationes singulares illorum: tum quia cognoscit praedicata vniuersalia ut apta esse in pluribus indiuiduis, atque adeo necessarium est, quod cognoscat plura indiuidua, seu singularia: tum etiam quia, ut experientia docet, plura enuntiat de singularibus, & ex illis plura colligit, quod fieri non potest sine cognitione singularium. Est tamen difficultas, quanam ex istis rationibus directe ab intellectu attingatur? Circa quam Thomista, & ex Scotistis non pauci, quibus consentit P. Fons. 1. Mera, cap. 2. quest. 3. sect. 5. affirmant, intellectum nostrum pro hoc statu cognoscere directe vniuersale per speciem immediate productam ab intellectu agente cum phantasmate; & deinde cognoscere indirecte singularia per quan-

dam quasi reflexionem: quae reflexio varijs modis explicatur ab authoribus huius sententiae.

75 Dicendum tamen est, intellectum directe cognoscere singularia accidentium sensibilem, & deinde vniuersalia. Ita P. P. Conr. 1. Phys. cap. 1. quest. 4. art. 2. P. Rub. 3. de Anima cap. 4. q. 3. P. Tolet. quest. 12. P. Hurt. hic disp. 5. sect. 6. & est communis inter nostros recentiores, probatur 1. quia intellectus ea obiecta directe cognoscit, quae immediate repraesentantur illi per species intelligibiles productas a phantasmatibus; sed species productae a phantasmatibus, repraesentant immediate singularia accidentium sensibilem: ergo haec cognoscit directe noster intellectus. Minor probatur: quia phantasmata producant immediate species eorum obiectorum, quae ipsa immediate repraesentant. Id est certum apud philosophos; sed phantasmata repraesentant immediate singularia, ut concedunt omnes: ergo immediate producant species repraesentantes immediate singularia. Secundum probatur conclusio: quia, si duae albedines applicentur visui, primo intuitu cognoscuntur ab intellectu ut distinctae, ut constat experientia: sed distinguuntur ratione singularitatum: ergo primo intuitu cognoscuntur ab intellectu singularitates illarum: ergo directe attingit singularia.

76 Obijciunt 1. Intellectus agens abstrahit species a phan-

phantasmatibus representantibus singularia: ergo species productæ ab intellectu agente representant solum vniuersalia: ergo & intellectus possibilis non intelligit directè, nisi vniuersalia. Distinguo antecedens: intellectus abstrahit species à phantasmatibus, secundum quod materialia, seu corporea sunt, concedo: secundum quod representationes singularium sunt, nego antecedens. Est dicere: ex eo, quod intellectus producit species spiritualiter representantes id, quod phantasmata materialiter, seu corporaliter representant, dicitur abstrahere species à materia; cæterum, cum intellectus agens ex se non magis inclinatur in speciem huius, quam illius obiecti, determinatur à phantasmatibus ad speciem obiecti, quod ipsa representant: ipsa autem phantasmata representant singularia, & ideo determinatur intellectus agens ad speciem singularium producendam. Unde non potest abstrahere species à singularitate.

77. Obijciunt 2. singularia sunt materialia, seu corporea: ergo non possunt intelligi ab intellectu spirituali. Consequentia probatur: quia materialitas impedit intellectiōem: ergo, &c. Confirmatur: quia intellectus per intellectiōem fit similis obiecto: sed non potest fieri similis singularibus, quia hæc sunt materialia, intellectus verò spiritualis: ergo non cognoscit illa.

Hæc tamen obiectio, si quid probaret, duo quidem probaret contra suos authores. Primum est, intellectum non posse cognoscere prædicata vniuersalia rerum corporearum, quia plura ex his sunt formaliter corporea, vt prædicatum corporis, viuentis, sensibilis, equi, &c. Secundum est, neque intellectum posse cognoscere singularia, adhuc in directè, & per reflectionem: quia, cum semper ipsa sint materialia, & intellectus spiritualis, nunquam posset iste fieri similis illis.

78. Ad obiectiōem ergo concesso antecedente, nego consequentiam. Ad probationem distinguo antecedens: materialitas se habens ex parte potentie cognoscentis impedit intellectiōem, concedo, quia de ratione potentie intellectiue est, esse spiritualem; vt supra diximus: materialitas se habens ex parte obiecti impedit intellectiōem, nego antecedens: alioqui neque Deus, neque Angeli possent intelligere singularia materialia, imò neque nos prædicata vniuersalia rerum corporearum. Ad confirmationem distinguo maiorem: intellectus per intellectiōem fit similis obiecto intentionaliter, concedo: physice, nego maiorem. Deinde distinguo minorem: non potest intellectus fieri similis singularibus physice, concedo: intentionaliter, nego minorem: quia esse si-

milem

milem intentionaliter singularibus nihil aliud est, quam quod represententur illi formaliter singularia per speciem intelligibilem, aut intellectiōem. Sicut autem non repugnat, quod intellectui represententur prædicata vniuersalia corporea; ita neque repugnat, quod represententur illi singularia, etiamsi corporea sint.

79. Obijciunt 3. Aristotelem 1. Phys. cap. 5. tex. 49. vbi dixit vniuersale esse notum intellectui; singulare verò sensui: & probat ex eo, quod *ratio est vniuersalium; sensus vero singularium*; ergo sentit aperte, intellectum attingere vniuersalia solum, & sensum singularia. Pro solutione noto, duplicem intellectiōem dari in intellectu: vnam, quæ immediatè excitatur à phantasmate per speciem intelligibilem ab illo productam; quæ quidem intellectiō est simplex quædam representatio, seu apprehensio obiecti, & licet sit spiritualis non distinguitur à phantasmate in modo attingendi obiectum; quia sicut phantasma attingit obiectum simplici representatione sine vlla affirmatione, ita & hæc intellectiō; & propterea dicitur simplex apprehensio. Alia datur intellectiō, quæ obiectum scientificè attingit; diiudicando circa illud, ac deducendo vnum ex alio per discursum, & hæc non solum distinguitur ratione spiritualitatis à phantasmatibus, & alijs sensationibus; sed etiam ratio-

ne modi attingendi obiectum, qui modus est proprius intellectus, & nulli conuenit sensui.

8. Respondeo ergo, Aristotelem loco citato (& alijs vbi similem doctrinam tradit) dum asserit, rationem esse vniuersalium, & hæc esse illi nota, loqui de intellectu vt operante per cognitioem scientificam, & propterea dixit, *ratio est vniuersalium*, vt denotaret se non loqui de intellectu vt cuiusque sumpto, sed prout est ratiocinatio, & discursus: quod quidem illi conuenit per ordinem ad cognitioem scientificam, ad cuius consecutionem ordinantur ex intentione nature omnes ratiocinationes, & discursus intellectus. Dicit autem Aristot. intellectum sub hac ratione esse vniuersalium, quia in eius sententia scientia non datur, nisi de vniuersalibus. Dum verò asserit, sensum esse singularium; & hæc esse nota illi, non negat intellectum attingere singularia per simplicem illam intellectiōem, seu apprehensionem immediatè excitatam à phantasmate (quis enim hoc negat, quod quotidianâ experientiâ manifestum est) sed talem cognitionem reducit ad sensum, quia, cum hæc intellectiō non attingat obiectum diuerso modo, ac phantasma, reputatur ab Arist. ac si esset cognitio sensuum, & ideo ibi sub nomine sensuum cõprehendit intellectum vt operantem per istâ intellectiōem. Solum ergo negat ibi Aristot. intellectum attingere

singularia per cognitionem scientificam, quia cum in sententia eius non detur scientia de singularibus, non potest intellectus verari circa illa per hanc cognitionem.

81 Aliud testimonium Arist. adducunt aduersarij ex 3. de An. cap. 4. tex. 10. vbi videtur dicere, intellectum cognoscere singularia per quandam reflexionem. Ibi tamen subobscurè loquitur, nec vllum verbum habet de vniuersalibus, aut singularibus; sed solum insinuat, carnem cognosci per sensum; rationem vero, seu quod quid est esse carnis, per intellectum: in phrasi autem Philosophi forma appellatur, quod quid est esse, seu ratio quidditatis rei, & ideo prædictis verbis solum docet, compositum illud, quod est caro, cognosci per sensus; quia videlicet per istos percipiuntur accidentia, quæ sunt propria carnis: formam verò carnis prout distinctam ab ipsa carne, ait cognosci per intellectum, quia, cum accidentia carnis non demonstrant per se formam illius, prout distinctam à composito, sed ipsum compositum secundum se, non dicitur absolute percipi talis forma prout distincta à composito, dum percipiuntur ea accidentia, & ideo cognitio eius prout distincta à composito tribuitur solum intellectui, qui per discursum deducit dari ibi aliquam formam distinctam à composito, & propterea dicit Aristotel. cognosci eam formam per quandam reflexionem,

in quo nobis non contradicit.

82 Constat ergo, intellectum immediatè recipere à phantasmatis. species intelligibiles representantes immediatè singularia accidentium sensibilium, quibus speciebus determinatur intellectus immediatè, vt directè cognoscatur ipsa singularia: postea verò procedit ad cognitionem rationum vniuersalium talium accidentium. Quod quidem duobus modis potest contingere. Primo, si cognitio pluribus singularibus propter similitudinem, quam videt in illis, abstrahat ab illis vnam rationem omnibus communem. Secundò, si species plurium singularium; seu alicuius singularis reseruata in memoria intellectiua taliter excitentur per phantasmata, vt determinent intellectum ad eliciendam expressam cognitionem prædicti alicuius superioris sine expressa cognitione indiuiduorum; quod quidem tunc contingit, quando videmus obiectum similitudinè aliquam habens cum albedine, v. g. quin determinate, huic potius, quam illi numero albedini assimilatur. In hoc enim casu phantasma producit speciem huius obiecti in intellectu, quæ species excitat species plurium albedinum, vel vnius tantum existentis in memoria, vt intellectum determinent ad cognitionem albedinis incommuni non exprimentem hanc, vel illam in singulari; ex cognitione tamen vniuersalis habitata per

per species singularium relinquuntur species intelligibiles in intellectu immediatè representans vniuersale, per quam intellectus determinari potest in posterum ad eliciendam immediatè cognitionem ipsius vniuersalis. Ratio est: quia actus phantasia, eo quod sit imago expressa sui obiecti, producit in intellectu speciem ipsius obiecti: ergo, cum actus intellectus sit etiã imago expressa sui obiecti, relinquit in intellectu speciem ipsius obiecti, quã in posterum determinari possit ad iterum cognoscendum ipsum obiectum.

83 Idem ordo seruetur in cognitione substantiarum: quia, cum ex cognitione accidentium, deueniamus in cognitionem substantiæ, & primario nobis obijciatur accidentia singularia; ex eorum cognitione deuenimus immediatè in cognitionem substantiæ singularis, & postea præscindimus prædicata vniuersalia eo modo, quo diximus de accidentibus sensibilibus. Dices: quando à longe video corpus aliquod moueri, ex cognitione talis motus, venio in cognitionem animalis, quin discernam, an sit equus, leo, &c. ergo ex cognitione illius accidentis, deuenio immediatè in cognitionem prædicti vniuersalis substantiæ, quin præcedat cognitio singularitatis ipsius substantiæ. Fateor in eo casu me non discernere, an illud animal sit equus, vel leo; cognosco tamen, esse animal singulare: quia, si iuxta illud apponatur

aliud, primo intuitu discerno esse distincta singularia animalis: sed non possum discernere, esse distincta singularia animalis, quin cognoscam singularitates illius prædicti: ergo in eo casu cognosco singularitates, & non rationem communem animalis.

Conciliantur duo Arist. testimonia.

84 **E**X dictis facile conciliari possunt duo loca Arist. in quibus videtur sibi ipsi contrarius circa cognitionem vniuersalium, & singularium: nam. 1. Post. cap. 2. ante medium docet, *singularia nobis esse notiora; vniuersalia vero esse notiora simpliciter, & secundum naturam*: vocat ibi notiora nobis ea, quæ nostris sensibus magis obiecta sunt; & notiora simpliciter, & secundum naturam ea, quæ sunt à sensibus remotiora. Postea vero 1. Phys. cap. 1. docet, *vniuersalia esse nobis notiora; singularia vero notiora simpliciter, & secundum naturam*; & propterea in tradenda quauis disciplina procedendum esse ab vniuersalibus ad singularia, quia recta methodus docendi petit, vt à manifestioribus nobis procedamus ad immanifestiora nobis, & manifestiora simpliciter, ac secundum naturam. En videtur Arist. sibi contradicere in his locis.

85 Respondeo ex doctrinã traditã, vniuersalia, & singularia posse comparari ad nostrum intellectum vel vt operantem per sim-

simplicem apprehensionem immediate excitatam à phantasmatis, vel ut operantem per cognitionem scientificam. Si comparètur ad intellectum ut operantem primo modo, singularia sunt nobis notiora, hoc est, prius nota, quia primario ea attingimus per cognitionem illam immediate excitatam à cognitionibus sensuum, ut dictum est: & in hoc sensu loquitur Arist. 1. Post, dum dicit, *singularia esse notiora nobis*. Si vero comparentur ad intellectum nostrum ut operantem per cognitionem scientificam; vniuersalia sunt nobis notiora, hoc est, magis nota, quam singularia; imo & quam minus vniuersalia. Ratio est: quia non aliter acquirimus scientiam cuiuslibet rei, nisi per experientiam operationum, quas per sensus percipimus. Operationes autem respondententes prædicatis vniuersalioribus, dicuntur esse propinquiores nostris sensibus: tum quia ex natura rei mouent sensus ad maiorem distantiam, quando quidè ad maiore distantiã discernimus accidentia corporis, quam viuientis; & accidentia viuientis, quã animalis, &c. tum etiam quia, cù operationes prædicatorũ vniuersaliũ sicut in pluribus indiuiduis, frequentius noscuntur per sensus, ac per consequens certiore noticiã comparamus prædicatorũ illis respõdentium, quia cognitio taliũ operationum pluries repetita firmat conceptum, quem semel formauimus de natura, & proprietatibus causã, à qua oriatur.

86 In hoc ergo sensu loquitur Arist. 1. Phys. cum dicit, *vniuersalia esse nobis notiora, & propterea addit in tradenda qualibet doctrina procedendum esse ab vniuersalioribus ad singularia*: quia videlicet maximum in docendo vitium est, sæpius idem repetere, quod quidem euitatur, si à superioribus ad inferiora procedatur: quia explicatis, & probatis proprietatibus prædicati superioris, animalis v. gr. non est necessarium, ea probare in quolibet inferiori, equo videlicet, leone, &c. in quibus tale prædicatum includitur: at vero si à leone, & equo seorsim sumptis inciperemus, in quouis probandæ essent proprietates animalis, & sic pluries idem repeteremus.

87 Ut autem explicemus, quæ ratione Arist. in vno loco dicat, vniuersalia esse notiora simpliciter, & secundum naturam, in alio vero idem dicat de singularibus, Noto 1. noscibilitatem naturam, & intrinsecam cuiuscunque rei esse suammet entitatem, ut dicebamus sect. 1. Noto 2. entitatem vnius rei posse dici notiore alia secundum naturam, vel quia est prior illa secundum naturam (in quo sensu idem est esse notiore, ac esse prius cognoscibile secundum se) vel quia secundum se est perfectior, seu plus habet cognoscibilitatis intrinsecæ (in quo sensu idem est, esse notiore, ac habere maiorem, seu meliorem cognoscibilitatem intrinsecam) His positis.

Dico

88 Dico, in 1. Post. dici, vniuersalia notiora secundum naturam primo modo: quia, cum secundum se sint partes essentielles metaphysice componentes singularia, sunt causæ intrinsecæ horum, & ideo sunt priora secundum naturam respectu illorum. Sic autem sumpta dicuntur remotiora à sensibus, quia non attinguntur immediate per simplicem intellectionem immediate excitatam in intellectu per sensus, ut supra dictum est. At vero 1. Phys. dicuntur singularia notiora secundum naturam secundo modo: quia, cum præter vniuersalia includant in se singularitates, sunt perfectiora vniuersalibus, & plus habent cognoscibilitatis intrinsecæ. Sic autem sumpta dici possunt remotiora à sensibus: quia non attinguntur immediate per noticiã scientificam; quam intellectus comparare solet experientiã sensuum.

SECTIO VI.

De Notitia rerum spiritualium pro hoc statu.

89 **H**ic est difficultas: an intellectus noster pro hoc statu habeat proprium conceptũ rerum spiritualium? & eadem est difficultas circa substantias corporeas, & alia, quorum species proprias intellectus non accipit à sensibus. Nonnulli recentiores apud P. Rub. 3. de An. cap. 5. q. 5. num. 154. docent intellectum nostrum pro hoc statu habere conceptum proprium rerum spiritua-

lium representantem illas, vt sunt in se à parte rei: existimant enim, quod intellectus agens habet virtutem ad hoc, vt postquam intellectus possibilis per discursum ex rebus corporeis deuenit in cognitionem spiritualium, ipse intellectus agens producat speciem propriam illarum in possibili, per quam iste eas in posterum cognoscat, vt sunt in se. Probant: quia sensus internus, accepta specie propria obiecti sensati per externum, potest producere in se species proprias insensatas obiecti non cogniti per sensum externum: ergo intellectus acceptã specie propria obiecti corporei cogniti per sensum internũ, poterit in se producere speciem propriã obiecti spiritualis non cogniti per ipsum sensum. Hæc autem ratio infirma est: tum quia sensus internus non producit in se species illas insensatas, vt probatum est supra disp. 1. n. 23. tum etiã quia, si intellectus in se produceret species proprias rei spiritualis, non cognosceret semper illam ad modum rerum corporearũ: atqui experientiã constat, illam sic semper cognoscere: ergo &c.

90 Alij recent. apud eundem P. Rub. supra num. 152. docent, intellectum nostrum non habere conceptum proprium rei spiritualis immediate hanc attingentem, neque aliter eam cognoscere, nisi representando sibi idolum quoddam rei materialis, cui similem existimat rem spiritualem: quod quidem idolum sibi

sibi substituit intellectus loco rei spiritualis tanquam vicarium illius: ad eum modum, quo imago depicta substitui solet pro suo prototipo. Probatur hæc sententia: quia, quom volumus Angelum intelligere, pulcherrimum inueniem concipimus, quem loco Angeli substituiimus, vt pulcritudinem ipsius Angeli representet: ergo non habemus conceptum immediatum ipsius Angeli; sed solum idoli pro illo substituti.

91 Hæc sententia est falsa; quia, quando intellectus substituit iuuenem vt idolum Angeli, vel cognoscit illum formaliter vt idolum, & imaginem ipsius Angeli; vel solū vt iuuenem. Si dicatur prima? ergo iam intellectus non solum attingit per cognitionem idolum Angeli; sed etiam ipsam entitatē Angeli: neque enim cognosci potest imago Angeli formaliter vt imago illius, quin aliquo modo cognoscatur ipsa entitas Angeli, sicut non potest cognosci imago depicta Cæsaris formaliter vt talis, quin aliquo modo cognoscatur ipsa entitas Cæsaris. Si dicatur secundum? ergo, quando affirmo, *Angelum esse spiritum*, perinde est, ac dicere: *adolescens est spiritus*. Patet consequentia: quia per illam cognitionem nihil aliud attingo ex parte subiecti, nisi adolescentem secundum se, vt tu affirmas: ergo de nullo alio prædico spiritū, nisi de adolescente secundum se. Id autem dici nequit; alioqui falsa esset ea propositio: ergo aliquid aliud at-

tingo ex parte subiecti, cui in re conueniat ratio spiritus: ergo immediate attingitur talis entitas per illam cognitionem,

92 Pro decisione huius difficultatis. Nota, conceptum aut cognitionem alicuius rei, posse dici propriam illius dupliciter, Primo, si immediate attingat prædicatum aliquod essentialē, & proprium illius rei. Secundo, si illam representet per species proprias illius, vt est in se. Dico ergo, intellectum nostrum pro hoc statu non attingere res spirituales per conceptum, seu cognitionem propriam secundo modo; bene tamen per cognitionem propriam primo modo. Ita. P. Rub. supra num. 157. vbi adducit S. Thom. 3. contra Gent. cap. 45. & 1. p. q. 88. art. 1. & 2. vbi idem docent Cai. Banez, & alij interpretes: & hæc est communis sententia authorum.

93 Probatur prima pars: quia nunquam concipimus Angelum, v. g. nisi ad modum rerum corporearum: ergo non attingimus illum per cognitionem representantem ipsum, vt est in se, ac per consequens neque per cognitionem propriam illius secundo modo supra posito: alioqui sicut colorem, quem, vt est in se, concipimus, non cognoscimus ad modum alterius, ita neque Angelū ad modum rei corporeæ cognoscemus, saltem quando illum concipimus, vt est in se. Secunda vero pars probatur: quia, quando cognosco Angelum reuera cognosco aliquid, cui vere attribui po-

test

test ratio spiritus: ergo reuera cognosco aliquid, quod est propriū Angeli prout distincti à corpore: ergo cognosco Angelum per cognitionem propriam primo modo. Antecedens constat ex refutatione secundæ sententiæ.

94 Dices: ea cognitio attingit Angelū, ac si reuera esset adolescens; ergo representat Angelum quasi vnum cum adolescente: sed entitati Angeli repugnat esse vnum cum adolescente: ergo id, quod concipitur per istam cognitionem, non est entitas Angeli; sed alia conficta à meo intellectu. Respondeo Angelum reuera cognosci per illam cognitionem, ac si esset vnum cum adolescente; inde tamen non inferri, non attingi propriam entitatē Angeli per talem cognitionem; quia, licet intellectus fingat per illam cognitionem; fictio tamen non consistit in eo, quod aliam entitatem omnino excludentem Angelum sibi proponat intellectus per talem cognitionem; sed in eo, quod entitatem Angeli reuera distinctam à iuvene faciat vnam cum ipso iuvene, atque adeo in illa entitate conficta inuoluitur vera substantia Angeli, quasi aliquid illius. Ad obiectiōnem ergo in forma distinguo vltimum consequens: ergo id, quod cognoscitur per illam cognitionem non est entitas Angeli, vt est in se à parte rei, concedo: non est entitas Angeli concepta aliter, ac est in se, nego consequentiam: quia, dum concipio Angelū, ac si est iuuenis, fingo en-

titatem quandam, quæ inuoluit in se veram substantiam Angeli. Vide quæ diximus in Log. disp. 12. à num. 26.

95 Hic est aduertendum, quod postquam per species inuenis habita est cognitio Angeli, ac si esset iuuenis, talis cognitio relinquit in intellectu speciem, quæ immediate representet Angelum, ac si esset iuuenis, per quam immediate determinari potest in posterum ad cognoscendum ipsum Angelum, ac si esset iuuenis, iuxta dicta supra num. Idem, quod diximus de cognitione rerum spiritualium, quæ sunt extra animā, dicendum est de cognitione ipsius animæ, quæ se ipsam, & suas potentias cognoscit per species alienas, imo & suas intellectiōnes, & volitiōnes: quia licet hæc producant speciem sui ipsarum in intellectu; imperfectas tamen, & quæ non representant illas, vt sunt in se; sed ad modum aliarum rerum, vt dictum est supra.

SECTIO VII.

An intellectus pro hoc statu possit simul cognoscere plura vt plura?

96 **N**ON est dubium, intellectum posse simul cognoscere plura sine distinctione secundum aliquam rationē, in qua omnia conueniant, vt contingit in cognitione vniuersalium, animalis v. gr. quæ, vt diximus in Log. attingit omnia singularia representando illa confuse sine distinctione.

ctio.

ctione differentiarum. Dissidium tamen est: an possit plura simul cognoscere vt plura, & inter se distincta, siue id fiat vnico actu, siue pluribus? S. Thom. 1. p. q. 58. art. 2. & q. 85. art. 4. quem sequitur Thomista ibi, & Duran. in Prol. Sent. q. 1. art. 1. nu. 24. docent, intellectum posse plura simul cognoscere vt plura, si habeat vniam speciem intelligibilem eorum; secus si singulorum singulas species habeat.

97 Contraria tamen sententia verior est, nempe intellectum posse plura simul cognoscere vt plura, siue vniam, siue plures species habeat eorum. Hanc tenent Scot in 1. dist. 3. q. 6. Gab. dist. 1. q. 1. conc. 6. PP. Connimb. 3. de An. cap. 8. q. 6. art. 2. P. Hurt. hic disp. 5. sect. 7. Quod per diuersos actus possit intellectus plura simul cognoscere vt plura, facile probatur à paritate potentie visus simul cognoscentis plura obiecta valde diuersa; vt, albedinem, & nigredinem; hominem, & equum, &c. quæ quidem cum inter se maxime dissideant, & sæpius ab se inuicem loco distent, non possunt vniam speciem in potentia visua producere; sed singula singulas producent species. Si ergo potentia visua potest simul plura videre per plures actus, & species, multo melius poterit intellectus. Quod vero possit idem prestare vnico actu, probatur: quia actus, quo dico, *Petrus non est lapis*, est vna simplex entitas; vt infra dicam,

& tamen attingit plura vt plura; quia representat Petrum vt distinctum à lapide: ergo, &c. Neque dici potest Petrum, & lapidem attingi in prædicto casu per vniam speciem; quia antequam primo iudicarem Petrum non esse lapidem; non erant in meo intellectu aliæ species hominis, & lapidis, nisi hæ, quas medijs sensibus adquisieram horum obiectorum: per sensus autem nunquam adquisieram vniam speciem eorū; sed duas, vt constat.

98 Obijciunt 1. plura accidentia eiusdem generis non possunt simul esse in eodem subiecto: ergo neque plures cognitiones simul in eadem potentia. Antecedens constat: quia non possunt esse plures colores simul in eodem pariete, neque plures figuræ in eodem corpore. Distinguo antecedens: plura accidentia eiusdem generis non possunt esse simul in eodem subiecto, si repugnent inter se, concedo: si non repugnent, nego antecedens. Constat autem experientia; neque plures species, neque plures cognitiones diuersorum obiectorum repugnare inter se; quia in aere medio recipiuntur simul plures species intentionales obiectorum maxime dissidentium inter se; & in potentia visua recipiuntur simul plures visiones, vt probatum est. Ad probationem dico, plures colores, & plures figuras esse repugnantes in eodem subiecto, vt constat experientia, & ideo

ideo non posse simul cognosci.

99 Obijciunt 2. si eodem actu possent plura cognosci vt plura, idem actus posset esse simul verus, & falsus, quia posset representare vnum obiectum, vt est in se; & aliud aliter, ac est in se. Respondeo 1. id non inferri ex nostra sententia: neque enim necessarium esset, quod vnus actus posset attingere quæcunque obiecta quantumuis disparata; sed quæ aliquo modo connexa sunt inter se. Respondeo 2. dupliciter versari posse eundem actum circa diuersa obiecta. Primo illa copulando; vt, si quis dicat, *Petrus currit, & Ioannes audit*. Secundo, nulà apposita copulà inter illa, vt si quis dicat, *Petrus currit, Ioannes audit*. Si primo modo actus feratur in plura obiecta, quodcunque ex illis non sit eo modo, quo affirmatur, erit tota propositio falsa: quia, cum non affirmet illa secundum se seorsim; sed prout coniuncta, quodcunque ex illis deficiat, deficit coniunctio, atque adeo actus affirmans talem coniunctionem erit absolute falsus. Si vero actus attingat illa obiecta secundo modo, poterit idem actus esse simul verus & falsus respectu diuersorum obiectorum; neque in hoc vitium inuenitur absurdum.

100 Obijciunt tertio; Aristot. qui 2. Topic. capit. 4. in principio dixit: *multa enim scientia comprehendit possunt; multa simul cogitari non item*: ac

si diceret, simul possunt dari in intellectu plures habitus scientifici, non vero plures cognitiones plurium obiectorum. Respondeo Philosophum hic solum intendere, non bene deduci argumentum ab scientia ad cognitionem, ita vt necessarium sit, quod ea omnia, quorum scientiam habitualement simul habemus; simul etiam cogitare possimus. Quod quidem nobis non aduersatur, quia non asserimus, intellectum posse simul cogitare ea omnia, quorum scientiam habet habitualement; sed solum, quod possit aliqua distincta cognoscere vt distincta siue vno, siue pluribus actibus.

SECTIO VIII.

De Memoria intellectiua.

101 **M**emoria solet definiripotencia, qua per species in se ipsa reseruatæ repetit cognitionem eorum, quæ antea nouerat. In primis necessarium est ad rationem memoriæ, quod species in illa reseruentur adhuc remoto obiecto, quia sensus externi non dicuntur recordari obiecti antea cogniti, etiam si post primam cognitionem illud iterum cognoscant; non alia de causa, nisi, quia non reseruant species remoto obiecto. Deinde requiritur, quod antea notum fuerit obiectum; neque enim dicimur reminisci eorum, quæ primo noscimus. Præterea est necessarium, quod cognitio obiecti

interrupta fuerit per aliquod tempus: propterea dicitur in definitione, *repetit cognitionem eorū, &c.* quia dum in prima obiecti cognitione perseveramus, non dicimur recordari illius. Hinc est, quod in Deo non sit proprie memoria, nec dicatur proprie reminesci, quia nunquam cessat ab actuali rerum cognitione. Necessarium tamen non est ad recordationem, quod quis actu cognoscat rem præteritam esse, vel se antea eam novisse; sed sufficit, quod rem semel cognitam, cuius cognitione interruptit, iterum cognoscat: quia, dum repero psalmum, dicor reminisci illius, & tamen non semper adverto, me antea illud didicisse, seu iam præterijisse.

102 Difficultas est: an detur memoria intellectiva. Et primo certum est, species intelligibiles semel acquisitas, reservari in anima. Id expresse docet Arist. 3. de An. cap. 4. tex. 6. his verbis; *Bene utique, qui dicunt, animam esse locum formarum* (hoc est specierū) *nisi quod nō tota, sed intellectiva.* Ratio est: quia species intelligibiles productæ in intellectu possibili non possunt desinere ex adventu contrarij, quia nullum habent; neque ex defectu subiecti, cū hoc sit intellectus, qui perseverat semper: neque ex defectu conservantis, quia si species phantasiæ non pendent in conservari à sensibus externis, à quibus primò producuntur, non est, cur species intelligibiles dicantur pēdere in conservari à phantasmatis, à qui-

bus primo producuntur; sed à Deo solum, sicut species phantasiæ. Cum autem Deus deficere non possit, neque species intelligibiles deficient ex defectu conservantis: ergo species productæ adservantur in posterum in intellectu.

103 Dices; si species intelligibiles omnium obiectorum, quæ semel novimus, conservarentur in intellectu, esset hic semper in actu intelligendi omnia, quia potentia informata specie est sufficiens principium intelligendi; sed remoto obiecto nō perseverat intellectus in actu intelligendi semper: ergo non conservantur species in ipso intellectu. Cæterum idem argumentum posset fieri de memoria sensitiva, in qua, ut omnes admittunt, conservatur species obiectorum, quæ semel cognovit; & nihilominus non semper est in actu cognoscendi ea omnia obiecta. Vnde ad objectionem nego maiorem: quia postquam intellectus cessavit à cognitione alicuius obiecti, manet species quasi sopita, & ideo non potest iterum illud cognoscere, nisi denuo excitetur ipsa species: excitatur autem species, tū modo dicto supra num. 19. tum etiam per voluntatem imperantem recordationem obiecti; cuius reminiscitiam aliquam habere cepit, ut dicemus infra.

104 Est ergo dubium: An in intellectu dentur cætera requisita ad memoriam? Negat S. Thom. 2. lib. contra Gent. cap. 74. cui cōsentiunt Ferr. ibi, Alb. in Sum. de Hom. tract. de Mem. & Scot. in

in 4. dist. 45. q. 3. §. De secundo. Ratio est: quia memoria est alicuius prout cadit sub determinato tempore præterito: ergo memoria debet attingere tempus præteritum singulare: sed intellectus abstrahit à singularibus: ergo non datur proprie in illo memoria.

105 Contraria sententia est verior. Eam tenet P. Rub. 3. de An. cap. 5. q. 5. dub. 2. P. Hurt. hic disp. 5. sect. 8. & est communis inter recentiores in eamque inclinatur S. Tho. 1. p. q. 19. art. 6. vbi videtur mutare sententiam traditam loco citato pro prima opinione, vel saltem de illa dubitare: ait enim; *si verò de ratione memoria sit, quod eius obiectum sit præteritum ut præteritum, memoria in parte intellectiva non erit, sed sensitiva tantum; quæ est apprehensiva singularium;* vbi nō absolute; sed sub cōditione, quod memoria debeat versari circa obiectum præteritum ut præteritum, negat esse memoriam intellectivam; atqui probatum est initio huius sectionis, memoriã non versari circa præteritum ut præteritum: ergo iuxta mentem S. Tho. non est neganda memoria intellectiva. Deinde probatur ratione: quia, etiam si de ratione memoriæ sit, versari circa tempus præteritum singulare, intellectus potest cognoscere singularia, ut probatum est num. 4. ergo ex hoc cap. non est neganda memoria intellectiva. Confirmatur: quia homo recordatur, se habuisse talem actū intellectus, & talem actum volun-

tatis in tali tempore: sed non potest horum recordari per memoriã sensitivam, quia hæc non attingit obiecta spiritualia: ergo per intellectivam: ergo datur memoria intellectiva.

106 Obijcies Arist. qui lib. de Memo. cap. 1. ait: *Memoria autem ea, quæ est intelligibilem, non sine phantasmate est, quare intellectus secundum accidens utiq; erit; per se autem primi sensitivi:* ergo sentit, memoriã per se, ac proprie inveniri in parte sensitiva. Respondeo, ideo dixisse memoriã primò convenire sensitivo, non quia proprie non sit etiam in intellectu; sed quia, cum intellectus pro hoc statu dependeat in operari à phantasmatis, à quibus excitari solent species reservatæ in ipso intellectu, est necessarium, quod memoria sensitiva prius memnerit obiecti, quam intellectiva. Quod quidem non tollit, quod proprie datur memoria in intellectu: sicut non tollit propriam rationem memoriæ sensitivæ, quod aliquando excitetur ab extrinseco obiecto extrinseco applicato per sensus externos.

107 Rogas: An memoria intellectiva distinguatur realiter ab intellectu? In sententia, quam supra secuti sumus de idēitate reali potentiarum spiritualium cum anima certum est, memoriã intellectivam non distingui realiter ab intellectu. Idem dicendum est, adhuc in sententia distinguente realiter intellectum, & voluntatem ab anima. Ita S. Thom. 1. p.

q. 79. art. 1. Ratio est: quia memoria intellectiua est illa potentia, in qua adseruantur species intelligibiles, vt concedunt omnes: at species intelligibiles adseruantur in intellectu; ergo, &c. Minorem probo: quia in ea potentia adseruantur, in qua primo producuntur ab intellectu agente, neque enim transire possunt de subiecto in subiectum: sed primo producuntur in intellectu possibili ab agente: ergo in illo adseruantur. De memoria sensitua actum est supra, disputatione 11.

DISPUTATIO XIII.

In quonam consistat intellectio?

1 **E**gimus iam de intellectu. Agendum modo de intellectiionibus, & prius qua de singulis in particulari sermonem instituiamus, examinandum est in hac disputatione, quid sit intelligere, seu in quo consistat intellectio? Porro intellectio definitur *cognitio spiritualis*. Per primam particulam distinguitur ab actibus voluntatis, & appetitus, qui non sunt cognitiones. Additur *spiritualis*, vt distinguatur a sensationibus tam sensuum interiorum, quam exteriorum, quæ licet sint cognitiones tamen non sunt spirituales; sed corporeæ.

(P.)

SECTIO I.

Nonnullis suppositis status difficultatis explicatur.

2 **S**uppono 1. intellectiionem non consistere in sola receptione speciei intelligibilis impressæ. Id est contra Gotfredum, Ægid. Vener. & Iand. adductos à P. Rub. 3. de An. cap. 5. tract. de Actu intell. quæst. 2. num. 244. Colligitur aperte ex Arist. 3. de An. cap. 4. tex. 8. vbi, cum docuisset, intellectum ad hoc, vt obiecta intelligat, debere fieri ipsa obiecta, non per identitatem, aut inclusionem realem illorum; sed per formas, hoc est, per species; deinde addit: *Cum autem sic singula factus est, vt sciens dicitur, qui secundum actum; hoc autem tunc accidit, cum potest operari per se ipsum: est quidem & tunc potentia quodammodo; non tamen similiter, vt & erat antequam addisceret, aut inueniret; & ipse autem se ipsum tunc potest intelligere.* Ac si dicat (vt explicat S. Th. ibi, & clare ostendunt ipsa verba) tunc dicitur intellectus factus esse singula ratione specierum intelligibilium, quando potest operari per se ipsum, hoc est, quando in se habet omnia requisita ad elicendam intellectiionem: ergo sentit aperte Aristoteles, intellectum non constitui formaliter intelligentem per species; sed solum in potentia proxima ad intelligendum. Quod clarius expræsit vltimis illis verbis, *ipse autem se*

se ipsum tunc potest intelligere, quibus suppositis iam speciebus, concedit intellectui potentiam ad se intelligendum: ergo sentit non intelligere actu per receptionem illarum.

3 Deinde probatur ratione 1. quia viuens, vt tale est actiuum suæ perfectionis in se ipso eo modo, quo diximus disp. 5. sect. 3. ergo id, quod est proprius actus viuents vt talis, debet esse actio, vel inuoluere actionem ortam ab ipso viuente. Consequentia patet: quia proprius actus actiui est actio, vel saltem aliquid inuoluens actionem. Pergo: sed intellectiuum, vt tale est viuens: ergo intellectio, quæ est proprius actus intellectiui, debet esse actio, vel saltem inuoluere actionem ortam ab ipso intellectu: ergo intellectio non potest consistere in sola receptione speciei impressæ. Secundò: quia in intellectu dantur species intelligibiles, quin ipse intelligat: ergo non constituitur actu intelligens per receptionem illarum. Antecedens constat, quia, vt diximus sect. præced. in intellectu adseruantur species obiectorum, quæ semel intellexit, & tamen non semper est in actuali cognitione illorum: ergo non constituitur formaliter intelligens per receptionem specierum intelligibilium.

4 Dices, præter receptionem specierum requiri attentionem potentia, quæ non datur sine actione ipsius potentia. Sed

contra: vel attentio ex parte potentia requisita versatur immediate circa obiectum, vel circa ipsam speciem. Si primum? in ea attentione consistet intellectio obiecti, quia intellectio est id, per quod intellectus attendit ad obiectum. Si dicatur secundum? attentio ad speciem erit id, quo formaliter intelligimus & ipsam speciem, & obiectum in illa, quandoquidem attentio ad rem cognitam est cognitio illius in consensu omnium: ergo iam in tali casu non cognoscemus obiectum per receptionem specierum formaliter.

Intellectio non consistit in sola actione sine termino.

5 **S**uppono 2. intellectiionem non consistere in actione de predicamento actionis sine termino. Est contra Aureol. & nonnullos Thomistas adductos à P. Rub. supra quæst. 3. num. 257. & 259. A nobis verò stant auctores, quos pro supposito sequente referemus. Probatur: quia talis actio versari debet circa obiectum, non quidem illud producendo; sed representando expresse, quia in sententia omnium de ratione cuiuscunque cognitionis est representare expresse suum obiectum: vel ergo illud representat efficienter, vel formaliter. Si efficienter? ergo producendo representationem forma-

V 2 lem,

lem, quia non datur alius modus representandi efficienter; unde iam non erit actio sine termino. Si autem formaliter representat obiectum? ergo præter formalitatem actionis involuit aliam, quæ sit representatio formalis expressa obiecti; quæ quidem ad prædicamentum qualitatatis pertinebit: tum quia non est aliud prædicamentum, ad quod possit pertinere, ut inductione constabit; tum etiam quia species impressa, quæ est representatio formalis obiecti, pertinet ad prædicamentum qualitatis in omnium sententia: ergo ea entitas non est dicenda actio sine termino; sed potius qualitas dependens ab agente se ipsa, vel per actionem realiter ab illa indistinctam; sicut in sententia non distinguente creationem Angeli ab ipso Angelo, non dicitur Angelus esse actio sine termino; sed substantia dependens à creatore se ipsa, vel per actionem ab illa realiter indistinctam. Vide, quæ diximus in Phys. disp. 20. lect. 1. ubi probavimus, non posse dari actionem sine termino.

6. Prædicta autem qualitas dicitur species expressa obiecti. Species dicitur, quia est representatio obiecti: species enim significat similitudinem, seu representationem; & propterea quando aliquis exhibet signa præferentia præter naturam, dicitur rem facere speciepietatis. Appellatur etiam expressa, quia taliter representat obiectum, ut illud exprimat, & quam declarat intellectui ad distin-

ctionem speciei impressæ, quæ non representat obiectum, declarando illud intellectui; sed solum inclinando per modum habitus ad illius declarationem.

7. Dices cum Capreolo, intellectio non esse similitudinem, seu imaginem obiecti ratione sui; sed ita appellari ratione speciei intelligibilis, à quâ procedit. Sed quis non videat, inepte effectum aliquem appellari imaginem alterius rei ex eo solum; quod causa, à quâ procedit, sit imago, seu similitudo talis rei. Secundò per cognitionem manifestatur, & explicatur nobis obiectum quod ante illam erat nobis occultum: ergo ipsa cognitio est representatio expressa obiecti, vel secum affert talem representationem. Et quidem S. Anselm. in Monol. cap. 31. expressè docet, obiectum intelligi per expressionem imaginis ipsius: *Nulla ratione (inquit) negari potest, cum mens rationalis se ipsa cogitando intelligit, imaginem ipsius nosci in sua cognitione; imo ipsam cognitionem sui esse imaginem à sui similitudinem, tanquam eius impressione formatam; & postea addit idem contingere in intellectu cuiuscunque rei.* Idem docet S. Augustin. 9. de Trin. capit. 20. circa finem, & cap. 11. in principio.

8. Obijcies Arist. qui 9. Met. text. 16. & 1. Ethic. cap. 1. hoc constituit discrimen inter actiones immanentes, & transeuntes, quod per has fit aliquid, quod fit

finis operantis; per illas verò nihil fit, in quod agens tendat tanquam in finem; sed ipsæ sunt finis operantis; & similem doctrinam tradit S. Tho. nonnullis in locis: ergo sentit Philosophus, actiones immanentes, qualis est intellectio, esse actiones sine termino. Respondeo, Arist. non constituit discrimen inter eas actiones ex eo, quod aliæ habeant terminum productum; aliæ verò non; sed ex eo, quod hæ, quas vocat transeuntes, producant terminum, qui ipsiis transactis perseveret; secus immanentes; & propterea perinde se habeant in existimatione omnium, ac si nullum terminum producerent. Id colligo ex 1. Magn. mor. cap. 33. ubi simile constituit discrimen inter facultates activas & factivas, nempe, quod factivæ præter actionem habent alium finem, ut justificatiua præter ædificationem habet domum; activæ verò non habent alium finem, nisi ipsam actionem; ut facultas citharizandi non habet alium finem præter citharæ modulationem; & tamen certum est, per citharæ modulationem produci aliquem terminum, nempe sonum; ergo non sumit Arist. discrimen ex eo, quod per unam actionem producatur terminus; secus per aliam; sed solum ex eo, quod una tendat in terminum, qui, ipsa transacta, perseveret; secus alia, & propterea vulgò censetur, nihil aliud vitra se producere. Eodem modo explicandus est S.

Thom.

Species expressa dependet ab intellectu per actionem superadditam.

9. **S**uppono 3. eam qualitatem, quam dicimus esse speciem expressam obiecti non pendere se ipsa ab intellectu; sed per actionem superadditam. Ita Scot. Dur. Gab. Gregor. Sor. & Bah. quos refert, & sequitur P. Rub. supra nu. 276. Idem docet P. Mol. 1. p. q. 27. art. 1. dis. 8. P. Hurra hic dis. 6. sect. 1. ubi refert P. Vazq. & P. Suar. Probatum quia Deus potest concurrere se solo cum intellectu ad producendam eam speciem expressam obiecti, quam intellectus potest simul cum alio principio producere: ergo ea species expressa non pendet se ipsa ab intellectu; sed per actionem superadditam. Antecedens admittitur communiter à Theologis, qui dicunt posse Deum loco habitus supernaturalis simul cum intellectu concurrere ad producendum actum Fidei Divinæ (hoc est, speciem expressam representantem obiectum à Deo revelatum) quem ipse intellectus simul cum habitu Fidei solet producere. Consequentia probatur: quia non alia ratione probamus calorem produci à suo agente per actionem superadditam, nisi quia calor productus ab hoc agente conservari potest à Deo, vel ab alio: ergo, si species expressa obiecti revelati, quæ produci solet ab habitu supernaturali Fidei simul cum intellectu, potest

V 3   rest

test produci à Deo concurrente loco habitus, necessariū est, quod non pendeat se ipsa à suis causis; sed per actionem superadditam. Confirmatur: quia id, quod se ipso pēdet à sua causa, est actuale exercitium illius, ac per consequens, ea pereunte, pereat exercitium necesse est: ergo, si species expressa pendet se ipsa ab habitu supernaturali, hoc deficiente, non poterit produci à Deo concurrente loco ipsius habitus.

10 Dices, diuersam speciem expressam produci, quando concurrat intellectus cum habitu, ac quando Deus loco habitus substituitur ad cōcursum: quia in primo casu producit species expressa, quę se ipsa depēdet ab habitu, & in secundo: & in secundo producitur alia, quę se ipsa depēdet ab intellectu, & Deo. Sed cōtra: quādo remoto agēte calefaciēte hoc subiectum, applicatur aliud, nō dicitur producere diuersū calorē, ac primum; sed conseruare eundem per diuersam actionem: ergo, quando concurrat Deus loco habitus ad conseruandam representationem obiecti, non est dicendus producere nouam speciem expressam se ipsa pendentem à Deo; sed producere, seu conseruare eandem per diuersam actionē, ac habitus eam producebat, seu saltem producebat, si tunc applicaretur.

11 Confirmatur: quia in specie expressa obiecti nullum datur predicatum, ratione cuius debeat pendere se ipsa ab intellectu: ergo sicut calor, & reliquę quali-

tates producuntur per actionem superadditam; ita etiam species expressa. Probatur antecedens: quia, si aliquod, maxime predicatum vitalitatis: sed hoc sufficienter constituitur in eo, quod potest produci ab intellectu per actionē in ipso immanentē, quia per hanc exigentiam distinguitur à qualitibus non vitalibus; ergo, &c. Et quidem, si se ipsa penderet species expressa ab intellectu, esset modus, quod longe esse debet ab specie expressa, quę, cum inter qualitates vitales sit perfectissima, se cum non compatitur rationem modi, quę entitates in quolibet serie imperfectissimas commitari solet, vt inductione constare potest.

Productio speciei expressę est naturalis passio.

12 **S**uppono 4. actionē, per quā producitur species expressa, esse realiter passionem: Ratio est: quia per eam actionem producit species expressa in intellectu tanquam in subiecto: ergo talis actio est id, quo effectus constituitur in subiecto, & est in illo: ergo est realiter passio. An verò actio, & passio distinguantur formaliter in eā entitate, constat ex dictis in Phys. disp. 20. sect. 3.

Species expressa vnitur per unionem superadditam.

Suppono 5. speciem expressam non vniri intellectui per se ipsam; sed per unionem superadditam.

tam. Probatur: quia quantitas, & alia qualitates, vt sunt calor, & frigus, &c. non vnuntur suis subiectis per se ipsas; sed per uniones superadditas, vt docent communiter philosophi: ergo idem dicendum est de specie expressa, cū nulla sit specialis ratio, propter quā vniri debeat per se ipsam: neque enim ratione vitalitatis id exigit, cum ratio vitalitatis ipsius speciei expressę sufficienter constituitur in eo, quod potest produci ab intellectu, in quo recipitur, & illi vniri: ergo dicenda est vniri per unionem superadditam.

13 Dices: species expressa est modus potentie intellectiue: ergo se ipsa illi vnitur; & non per unionem superadditam. Antecedens probatur 1. quia species expressa est actualis determinatio potentie ad obiectū: ergo est modus vtriusque. Secundo: quia est relatio, quę potentia intellectiua immediatē refertur ab obiectum: ergo est modus illius. Consequētia patet; tum quia omnis relatio est modus extremorum, inter quę versatur: tum etiam quia, si non esset modus se ipso potentie vnitus, non posset ipsa potentia per ipsam speciem expressam referri immediatē ad obiectum. Nego primum antecedens. Ad primam probationem distinguo antecedens: species expressa est actualis determinatio in actu secundo, nego antecedens: in actu primo causę formalis, concedo antecedens. Est dicere: species expressa est forma, quę si infor-

met potentiam, illi representabit expresse obiectū per modū actus. Caterū non est de conceptu essentiali talis formę actualis informatio, & ideo non determinat potentiam se ipsa; sed per informationē superadditam: ad eum modū, quo si albedo informet subiectum, constituet illud album tanquam actus illius; non tamen est de conceptu albedinis informatio actualis subiecti, & propterea non constituit album se ipsa; sed per informationem superadditam.

14 Ad secundā probationem distinguo antecedens: species expressa est relatio predicamentalis potētis ad obiectū, nego transcendentis, concedo antecedens: & nego consequentiā; neque enim est de conceptu relationis transcendentis vt sic, quod sit modus extremorum, inter quę versatur, vt constat in quantitate, per quā materia prima constituitur proximē potens recipere qualitates disponentes ad formā substantiā: & nihilominus quantitas non est modus materie primę, etiā si hęc mediā illā ad qualitates referatur. Ad id, quod additur, nempe, *potētia per speciem expressam immediatē refertur ad obiectū*, dico esse verū, si id immediatē excludat qualitatem aliam, seu formā realem interiectam inter potētiā, & speciem expressā; sed si excludat modum unionis interiectū, quia sicut causa dicitur immediatē effectum producere, quando non mediat alia causa inter vtranque, etiam si mediet actio; ita etiam potentia di-

ctur immediatè referri per speciem expressam, si inter vtraque non mediet alia qualitas, etiamsi mediet informatio, seu unio superaddita.

Vnio speciei expressæ producitur per diversam actionem, ac ipsa species expressa, & hæc representat obiectum formaliter potentie.

15 **S**uppono 6. hanc unionem produci per actionem, & passionem distinctam realiter ab actione, & passione, per quam producitur species expressa: quia unio formæ produci solet per diversam actionem ab ipsa forma, ut diximus in Phys. disp. 13. sect. 8. Suppono 7. obiectum representari formaliter intellectui per speciem expressam, non vè pendentem ab ipso intellectu per actionem, & passionem; sed prout unitam illi præcise. Itaque, si species expressa à solo Deo producta per creationem uniretur intellectui per unionem à Deo solo etiam creatam, representaret formaliter obiectum intellectui, etiamsi actu non produceretur ab illo. Ratio est: quia species expressa tribuit suum effectum formalem intellectui per informationem: sed informatio est sola unio, ut constat ex Phys. disp. 5. num. 36. ergo per solam unionem tribuit illi suum effectum formalem: ergo, cum effectus formalis speciei expressæ sit representare formaliter obiectum, id præstabit per unionem

solam, etiamsi actu non pendeat ab intellectu per actionem, & passionem.

26 Ex his constat, in intellectu inueniri speciem expressam obiecti, actionem, & passionem, per quam hæc species producitur ab intellectu in se ipso; deinde unionem, per quam unitur intellectui; & denique actionem & passionem, per quam ipse intellectus talem unionem in se ipso producit. Est tamen difficultas: An intellectio formaliter consistat solum in specie expressa, vel secundum se sumptam, vel prout unitam intellectui? vel an solum consistat in actione, & passione, per quam ipsa species expressa, seu unio illius producitur? vel an in his omnibus constituenda sit? Id autem, quod de intellectu dixerimus, dictum putanda de sensationibus, & appetitionibus, quia in his omnibus inueniuntur ea, quæ in intellectu dari diximus; cum hoc tamen discrimine, quod qualitas producta per voluntatem & appetitum, nõ dicitur representatio, seu species expressa obiecti, sed amplexus illius, seu pondus in illud, quia per eam fertur, seu quasi rapitur voluntas in suum obiectum iuxta illud D. Aug. *Amor meus pondus meum, illo feror, quocumque feror.*

SECTIO II.

Nonnulla sententiæ discutuntur.

17 **P**rima sententia affirmat, in intellectu consistere formaliter

maliter in sola specie expressa. Ita Scot. in 1. dist. 27. q. 3. in sol. ad 3. 1. q. & in 4. dist. 49. q. 2. §. *Ad argumenta* in sol. 4. Sonz. 9. Met. q. 20. & 21. Cai. 1. p. q. 34. art. 1. §. *In responsione ad 2. P. Vazq. 1. p. disp. 141. cap. 4. n. 17. P. Rub. 3. de An. cap. 5. nu. 276.* Probatur: quia in Diuinis tota ratio intellectio est essentialis. Consistit in sola specie expressa absque vllâ actione: ergo & in creatis. Antecedens est certum: quia species expressa, quæ Diuinitas cognoscit se ipsam, & reliqua omnia, est realiter in distincta ab ipsa Diuinitate, & propterea nulla potest ibi intelligi actio realis, per quam à Diuinitate procedat. Consequentia patet: quia, si ex eo præcise, quod obiectum representetur Deo per speciem expressam, dicitur Deus intelligere, cur non sufficiet in creatis, quod obiectum representetur formaliter intellectui per speciem expressam, ut dicitur intellectus intelligere ipsum obiectum?

18 Ceterum, si liceret argumentum ex Diuinis deducere ad creatam, facile probari posset, intellectio creatam non consistere in specie expressa, seu imagine obiecti; sed in productione talis imaginis: quia, quando in Diuinis imago obiecti cogniti producitur à potentia intellectiva per veram actionem distinctam realiter ab ipsa imagine; cognitio consistit in productione imaginis, & non in ipsa imagine, ut constat in cognitione notionalis Patris a ter-

ni, quæ consistit formaliter in actione, per quam potentia intellectiva Patris producit verbum Diuinum, quod est imago representans Patrem: ergo in creatis, in quibus species expressa, seu imago obiecti cogniti producitur ab intellectu per veram actionem, cognitio debet consistere formaliter in productione imaginis, & non in ipsa imagine producta.

19 Ratio à priori huius est: quia, ut diximus disp. 5. num. 42. de ratione viuientis prout comprehendit Deum, & creaturas, est habere à se suam perfectionem: unde per illud constituetur viuens in actu secundo, per quod actu habet à se suam perfectionem: cum autem viuentia intellectiva creata non aliter habeant à se suam perfectionem, imaginem videlicet obiecti, nisi quatenus illam in se ipsis producant, necessarium est; quod per ipsam productionem imaginis constituantur formaliter intelligentia in actu secundo. Et hinc sumitur ratio, cur cognitio essentialis Dei debeat consistere in specie expressa, & non in actione aliqua: nam Deus non habet à se istam perfectionem, quia eam in se ipse producit; sed quia eam habet secum identificatam independentem à principio aliquo producente: cum autem illa se ipsa sit independens ab alio, & identificata cum Deo, se ipsa constituit illum viuentem, seu intelligentem in actu secundo, & non ratione alienius superadditi. Ex quo soluta manet ratio adu-

adducta pro prima sententia: 20 Secundo probari solet: ea sententia: quia intellectus eatenus intelligit formaliter obiectum, quatenus sit illi expresse similis; sed sit expresse similis obiecto: per speciem expressam: ergo in specie expressa consistit formaliter intellectio. Minor constat: quia per id debet fieri intellectus similis expresse obiecto, quod est expressa similitudo, & representatio ipsius obiecti: sed id convenit speciei expresse: ergo &c. Hæc tamen ratio non urget; quia duo possumus distinguere, & quod intellectus sit expresse similis obiecto; & quod fiat illi similis, non quidem a quocunque agente; sed a se ipso, ita ut ipse intellectus sit, qui se ipsum facit expresse similem obiecto. Intellectus ergo est expresse similis obiecto formaliter per speciem expressam; cæterum intellectio non potest formaliter consistere in hoc propter rationem adducendam pro nostra sententia. Si autem dicatur intellectio consistere in eo, quod intellectus faciat se ipsum similem obiecto consistet in actione, quia per actionem, per quam intellectus in se ipso producit speciem expressam, facit se similem obiecto expresse, sicut ignis facit calidum subiectum per actionem, per quam producit in illo calorem.

21 Unde ad argumentum distinguo maiorem: intellectus eatenus intelligit obiectum, quatenus a se ipso sit expresse similis ipsi obiecto, concedo; quatenus

a quocunque alio sit similis obiecto, nego maiorem. Cum autem productio speciei expressæ, vel unionis sit id, per quod intellectus sit similis a se ipso, seu se ipsum facit similem obiecto, in ea productione consistet intellectio formaliter, & non in specie expressa. Alia argumenta, quæ adducuntur pro hac sententia, non tam probant, intellectio consistere in specie expressa, quam non consistere in actione, de quibus infra.

22 Secunda sententia affirmat, intellectio consistere formaliter in specie expressa, & simul in actione, per quam talis species producit ab intellectu in ipso. Ita P. Hurt. hic disp. 6. sect. 1. sub. 1. & in eam inclinari videtur P. Suar. tom. 1. in 3. p. disp. 24. sect. 2. concl. 3. Quod dicitur de actione infra examinabitur, & probabitur. Quod vero intellectio simul cum actione includat speciem expressam, probatur a P. Hurt. num. 63. quia intellectio est potissima perfectio potentie intellectivæ: sed actio, per quam producit species expressa non est potissima perfectio potentie intellectivæ, cum ipsa species expressa sit perfectior tali actione: ergo intellectio præter actionem debet includere formaliter speciem expressam. Hæc ratio inanis est, quia maior propositio non probatur a suo auctore, neque probari potest: nam non est de ratione intellectiois, quod ipsa sit potissima perfectio potentie intellectivæ; sed quod secum affe-

rat potissimam perfectionem humanæ potentie, ut videbimus sectio- ne sequente. Aliam rationem adducit num. 64. quam infra sect. 4. solvemus.

23 Tertia sententia asserit, intellectio consistere formaliter in specie expressa se ipsa pendente ab intellectu sine actione superaddita. Ita nonnulli recent. Sed in primis iam supra probatum est, speciem expressam intellectus creati pendere ab illo per actionem superadditam. Secundo, si pendeat se ipsa (demus hoc) debet habere duas formalitates realiter indistinctas, nempe & rationem speciei expressæ, quæ est formaliter qualitas; & rationem dependentiam actualis ab intellectu, quæ est formaliter actio. Vel ergo intellectio consistit formaliter in formalitate actionis; vel in formalitate speciei expressæ; vel in utraque. Si dicatur primum; est sententia probanda sect. sequente. Si secundum, vel tertium impugnatur impugnatione prima, & secunda sententiæ, & ex probatione nostrâ plenius refutabitur.

24 Quarta sententia, quam tenet P. Zur. tom. de Trin. disp. 1. dub. 2. memb. 1. & 2. Cui consentit P. Arr. disp. 2. de An. sect. 2. sub. 5. duas vitas distinguit: unam physicam; aliam intentionalem. Primam dicit consistere formaliter in actione, per quam vivens producit in se suam perfectionem. Secundam vero consistere formaliter in specie expressa, per quam re-

presentatur formaliter obiectum potentie cognoscitivæ; & in qualitate, per quam potentia appetitiva fertur in obiectum. Hanc vitam intentionalem ita distinguunt isti auctores a vita physica, ut, licet non sit producta a vivente; nihilominus præcise per informationem constituat illud actu vivens vitam intentionalem. Probatur hæc sententia: quia ratio vivens consistit in hoc, quod est operari aliquid intra se, seu a se tendere in propriam perfectionem suam intentionaliter, sine physice; sed, quando agens producit in se suam perfectionem (cum conditionibus assignatis disp. 5. sect. 3) operatur aliquid intra se physice; deinde, quando quis fertur in obiectum per speciem expressam, seu per qualitatem, quæ est pondus in obiectum, operatur intentionaliter intra se circa obiectum cognoscendum, aut appetendum; ergo datur duplex vita supra assignata.

25 Præterea, quod attinet ad vitam intentionalem, probatur 2. quia licet Divinitas nihil in se physice producat, nihilominus quia per speciem expressam fertur intentionaliter in obiectum, dicitur vivere vitam intentionalem; ergo ad rationem vite intentionalis nihil aliud requiritur, nisi, quod obiectum intentionaliter præsentetur potentie cognoscitivæ, seu quod potentia appetitiva fertur in illud per pondus, seu amplexum illius. Ex his inferunt isti auctores vitam intellectivam creatam ha-

habere duplicem vitam; physicam videlicet, quia producant in se speciem expressam tanquam propriam perfectionem; deinde intentionalem, quia per ipsam speciem expressam præcise ut informantem, tendunt intentionaliter in obiectum. Inferunt 2. intellectio- nem consistere formaliter in specie expressa, quia intellectio est vita intentionalis, ut nullus negat; sed id, quod in intellectu habet rationem vitæ intentionalis est species expressa: ergo in illa consistit formaliter intellectio.

26 Hæc sententia valde mihi displicet quoad id, quod docet de vitæ intentionalis, ut primo argumentor ad hominem contra hos auctores: quia per te de ratione viventis est operari aliquid intra se, non quidem in genere causa materialis; sed in genere causæ efficientis, ut tu cum omnibus concedis: at qui per speciem expressam præcise ut informantem non operatur vivens efficienter aliquid intra se: ergo non vivit formaliter per illam præcise ut informantem. Minorem probó, quia vivens præcise per informationem speciei expressæ non producit illam efficienter, neque obiectum, quod ipsa representat: ergo nihil: quia non est aliud, quod producere possit. Confirmatur; quia vivens respectu speciei expressæ præcise ut informantis solum se habet, ut subiectum, cui illa communicat suum effectum formalem: sed hoc non est operari efficienter circa obiectum; sed solum ha-

bere effectum formalem formæ tendentis in illud: ergo &c.

27 Dices, non esse operari efficienter physice; sed intentionaliter. Sed contra: ex eo præcise, quod subiectum aliquod habeat effectum formalem formæ physicæ respicientis aliquem terminum, non dicitur operari efficienter physice circa talem terminum; ergo neque ex eo præcise, quod vivens habeat effectum formalem formæ intentionalis tendentis in obiectum, dicitur operari efficienter intentionaliter circa ipsum obiectum. Omitto alia argumenta, quæ videri possunt apud P. Hurt. supra impugnantem hanc sententiam. Bene novi, esse aliquos recentiores, qui docent ad rationem vitæ intentionalis non requiri, quod vivens in se aliquid operetur; sed solum, quod intentionaliter feratur in obiectum per informationem vitæ intentionalis. Hi tamen aperte contradicunt communi philosophorum sententia: hucusque afferentium de conceptu viventis esse, quod se moveat ab intrinseco, vel salté quod à se habeat suam perfectionem, à quibus recedendum non est prohibito cuiusque intendentis novae rerum definitiones invehere in scholas.

28 Hinc facile solvantur rationes supra adductæ pro hac sententia. Ad primam, si loquatur de vivente, ut abstrahit à creato, & in creato, dico, non esse de ratione eius operari aliquid intra se, quia Deus per cognitionem essential-

SECTIO III. Vera Sententia.

lem nihil operatur intra se; sed de ratione viventis est habere à se suam perfectionem, quam quidem Deus habet à se, quia illam habet improductam ab aliquo agente; creaturæ vero, quia illam in se ipsis producant per actionem propriam. Si vero loquatur de vivente creato, verum est, quod de ratione viventis est operari aliquid intra se, ita tamen, ut debeat in se illud efficere per propriam actionem, quod præstari non potest per speciem expressam præcise ut informantem, quia secundum hanc rationem nihil operatur efficienter vivens; sed solum se habet ut subiectum informationis formæ intentionalis.

29 Ad 2. dico, Deum non vivere per speciem expressam præcise, quia illi formaliter representat obiectum; sed quia eam habet à se ut propriam perfectionem: in intellectuum vero creatum, si non produceret in se suam speciem expressam, non haberet illam à se, & ideo non diceretur vivere per illam. Hinc collige contra illam sententiam, intellectio- nem non posse consistere formaliter in sola specie expressa præcise ut informantem, quia, cum intelligere sit vivere & vivere sit habere à se suam perfectionem, quam à se non habet intellectuum creatum, nisi per propriam actionem in eam in se producat, nec cessarium est, quod non possit intelligere formaliter per speciem expressam præcise ut informantem.

30 DICendum est 1. intellectio- nem consistere formaliter in sola actione. Ita P. Mol. 1. p. q. 12. art. 2. disp. 1. & q. 27. art. 1. PP. Consimb. 3. de An. cap. 8. q. 3. art. 3. P. Gasp. Hurt. 1. 2. disp. Probatur ex Aristot. qui 1. Et hic. c. 3. apud PP. Con. docet, operationes virtutis, & felicitatem non esse qualitatem. Deinde cap. 7. constituit felicitatem in contemplatione, quæ quidem est intellectio: ergo sentit intellectio- nem non consistere in specie expressa, quæ est qualitas, ac per consequens sentit consistere in actione terminata ad speciem expressam. Secundo probatur ex S. Th. 1. p. q. 27. ar. 1. ubi ait: *quicumque autem intelligit ex hoc ipso quod intelligit, producit aliquid intra ipsam quod est conceptio rei intellectæ ex vi intellectiva proveniens, & ex eius notitia procedens, quæ quidem conceptionem vox significat, & dicitur verbum cordis.* Vbi docet, verbum in intellectio- ne procedere ex notitia, seu per notitiã obiecti: notitia autem obiecti, nihil aliud est, nisi cognitio ipsius obiecti: at qui in sententia S. Th. verbum intellectus creati non distinguitur ab specie expressa, ut probavimus sect. 5. ergo sentit intellectio- nem consistere formaliter in actione, per quam intellectus in se ipso producit speciem expressam. Idem clarius docuit

q. 5. de Pot. art. 1. vbi dicit; conceptionem intellectus; & verbum distingui ab actu intelligēdi, quia conceptio consideratur, vt terminus actionis, actus autem intelligēdi, vt actio, quę ad conceptionem terminatur.

31 Deinde probatur hac vnica ratione: quia intellectio est exercitium potentie intellectiue; sed exercitium potentie intellectiue consistit formaliter in sola actione prout distincta ab specie expressa: ergo intellectio consistit formaliter in sola actione prout distincta ab specie expressa. Maior est certa: quia sicut calefactio est exercitium potentie calefactiue, & motio exercitium potentie motiue &c. ita etiam intellectio debet esse exercitium potentie intellectiue. Minor probatur: quia intellectiuum vt tale est viuens: sed exercitium viuētis consistit formaliter in sola actione prout a termino distincta: ergo & exercitium intellectiui. Minor probatur; quia ratio viuētis consistit formaliter in virtute productiua suę perfectionis in se ipso; eo modo, quod diximus disp. 5. sect. 3. sed exercitium potentie productiue suę perfectionis in se, consistit in actione, per quam viuens talem perfectionem in se producit; ergo exercitium viuētis consistit formaliter in actione. Vnde exercitium intellectiui, quod est tale viuens consistit formaliter in tali actione; nempe in ea, per quam specie expressam in se producit.

Hoc autem non ita intelligendum est, vt intellectio consistat in sola actione, prout formaliter excludit passionem (etiam si ratione ratiocinata distinguatur) sed in actione realiter sumpta, prout formaliter dicit actionē, & passionē, quia vt disp. 6. sect. 2. probauimus ex Arist. & cōmuni Philosophorum sentētia, principium viuens, seu potentia vitalis essentialiter includit principium actiuum, & passiuum suę perfectionis: ergo exercitiū eius essentialiter includit actionem, & passionem; ac per consequens vtranque dicet essentialiter intellectio.

32 Dices 1. actio, & passio sunt res diuersorum prædicamentorū: ergo, si intellectio ex illis resultaret, esset vnū per accidens. In primis iuxta doctrinam a nobis traditam in Phys. disp. 2. sect. 3. duo illa prædicamēta non dātur in abstracto, per actionem videlicet, & passionem; sed in concreto per agere, & pati, seu per agens, & patiens. Secundo: quid quid sit de hoc: distinguo antecedēs: sunt res diuersorū prædicamentorū realiter idētificatę, concedo: realiter distinctę, nego antecedens. Et deinde nego consequentiā: quia ad hoc, vt ex illis resultaret vnū per accidens, deberent accidentaliter coniungi: ad hoc autē, vt accidentaliter coniungerētur necessariū esset, quod possent non coniungi. Quod quidē illis repugnat: tū, quia sunt idem realiter: tum etiā, quia educitio (quę nomine actionis hic significatur) ex suo conceptu forma-

mali habet connexionem essentialē cum passione, ita vt ab illa saltem in obliquo concepta separari nequeat, adhuc per rationem in eadem entitate.

33 Dices 2. intellectiuum vt tale, non solum est productiuum suę perfectionis in se ipso; sed etiā est representatiuū obiecti: ergo, sicut in ratione productiuū exercetur per actionem, & passionem, ita etiā in ratione representatiui exercetur per representationē: sed id, quod habet rationem representationis est species expressa: ergo ea pertinet ad exercitiū actuale intellectiui vt talis: ergo est de conceptu formali intellectiois. Hic est lata æquiuocatio: nam representatiuū potest sumi, vel pro potentia productiua representationis formalis, vel pro forma potenti representare obiectum. Si sumatur pro potentia productiua representationis formalis, debet exerceri, seu reduci ad actum secundum per productionem ipsius representationis, & ita exercitium talis potentie consistit in actione. Si vero sumatur pro forma potente representare formaliter obiectum, debet reduci ad actum per informationem, media qua informat potentiam, cui representat formaliter obiectum, & ita exercitium eius erit vnio.

34 Hinc facile soluitur argumentum. Distinguo antecedens: intellectiuum; vt tale non solum est &c. sed etiam representatiuum efficiēter, concedo, formaliter, nego antecede-

dens. Deinde distinguo consequens: ita etiam in ratione representatiui exercetur per representationem actiuam, hoc est, per productionem representationis formalis, concedo: per formalem, nego consequentiam; quia representatio formalis non est exercitium suę potentie productiue; sed terminus. Præterea distinguo minorem: Id, quod habet rationem representationis formalis, est species expressa, concedo: quod habet rationem representationis actiue, nego minorem, & denique nego consequentiam.

35 Dico 2. intellectio consistit formaliter in actione, & passione, per quā intellectus producit in se vnionem speciei expressę, non vero in actione, & passione, per quam producit ipsam speciem expressam. Probatur: quia intelligere est facere sibi præsens formaliter obiectum; sed per productionem modi vnionis speciei expressę in se ipso facit intellectus præsens sibi formaliter obiectum: ergo per hanc productionem intelligit formaliter. Minorem probo: quia obiectum eatenus est formaliter præsens intellectui, quatenus, species expressa per sui informationē representat illud formaliter ipsi intellectui: ergo per eam actionem facit sibi intellectus formaliter præsens obiectum; per quam causat in se informationem speciei expressę: sed per productionem vnionis causat in se

ralem informationē: neque enim informatio est aliud, quam unio: ergo &c.

36 Ad idendum tamen est, actionem, per quam intellectus in se ipso producit speciem expressam, esse essentialiter vitalem, & propriam intellectus ut talis, quia est actio, per quam intellectuum producit in se perfectionem non pertinentem ad naturalem constitutionem illius: & licet hæc productio non sit de ratione intellectio- nis formalis; potest tamen dici intellectio radicalis: quia est actio propria intellectus ut talis prævia ex natura rei ad intellectio- nem formalem.

37 Duo hic advertenda sunt circa speciem expressam, & unionem eius. Primum est, eas esse terminos vitales: quia ex natura sua perunt produci à principio intellectivo per actionem in ipso manentem ultra naturalem eius dispositionem, quod sufficit ad rationem termini vitalis. Secundum est, eas non solum non esse de conceptu intellectio- nis formalis, sed neque de conceptu formali intelligentis: quia intelligens resultat essentialiter ex potentia intellectiva tanquam ex subiecto, & intellectio- ne tanquam formâ: sed intellectio adæquate consistit in actione, & passione, ut dictum est: ergo &c. Species vero expressa & unio sunt termini immediati, & intellectio- nis, & intelligentis: ad eum modum, quo terminus productus per motum non est de conceptu essentiali mouentis, aut ma-

ti ut talium; sed terminus immediatus istorum.

38 Hinc est, quod species expressa, & unio intellectus possunt dici actus intellectus, quia licet non sint de ratione formali exercitij actualis ipsius intellectus, terminant tamen immediate eius exercitium, quod sufficit, ut dicatur actus illius iuxta doctrinam à nobis traditam in Phys. disp. 3. sect. 2. ubi ex Arist. probauimus, non solum dici actum alicuius potentia id, per quod formaliter exercetur, seu constituitur operans in actu secundo; sed etiã terminum productum per tale exercitium: cum hoc tamen discrimine, quod exercitium dicitur actus productivi ut talis, quia immediate actuat potentiam productiuam; terminus vero dicitur actus producentis ut talis, quia actuat potentiam prout iam affectam exercitio actuali.

SECTIO III. Soluuntur obiecta.

39 Primo obijcitur Arist. qui 3. de An. cap. 7. text. 28. ait, *sensibile autem ad actum ex potentia sensituum ipsum deducere, actuque videtur efficere non enim patitur, ac alteratur, qua propter alia quadam est species motus: nam motus actus est imperfecti: at actus simpliciter, qui quidam est rei perfecte, alius est omnino diversus ab illo: sentire igitur ipsi dicere solum, ac intelligere simile est: ac si diceret: sentire non est actus im-*
per-

perfecti, sicut nec dicere, & intelligere: si autem sentire, & intelligere consisteret in actione solâ, sine dubio essent actus imperfecti, quia positâ actione, & passione manet potentia cognoscitiua in potentia ad speciem expressam. respondeo cum S. Tho. & P. Tol. & P. P. Connimb. circa hunc locum, Philosophum ibi distinguere motum sensationis, & intellectio- nis à motu alterationis corruptiuæ, qui datur inter contrarias qualitates. Hunc autem motum vocat actum imperfecti, quia cum qualitates per illum productæ ex natura sua disponat materiam ad formam aliquam substantialem, quæ est præcipuum complementum & potissima perfectio materiæ, semper relinquit illâ imperfectâ, donec adueniat ipsa forma substantialis: at verò sensatio supponit iam totum substantiale constitutum, & completum in suo esse substantiali, neque in illo aliquid corrumpit, quod sit proprie eius perfectio; sed solum illud perficit: & propterea dicitur actus rei perfectæ, quia, videlicet, actuat rem iam perfectam in esse substantiali taliter, ut nullam illi adimat perfectionem debitam illi ex natura rei.

40 Id autem, quod additur in obiectio- ne, nempe, quod posita actione, & passione potentia cognoscitiua manet in potentia ad speciem expressam, fallum est: quia, cum per actionem, & passionem constituitur potentia in actu secundo ad ipsam speciem exprei-

sam, non potest dici manere in potentia, sed iam esse in actu ad illam, & propterea diximus supra, speciem expressam non esse actum potentia productiuæ, seu cognoscitiuæ ut talis: sed potius potentia producentis, seu cognoscantis.

41 Obijcitur 2. S. Tho. 1. p. q. 34. art. 1. ad 3. ubi ait: *Intelligere importat solum habitudinem intelligentis ad rem intellectam; in qua nulla ratio originis importatur; sed solum informatio quæ datur in intellectu nostro, prout intellectus noster fit actu per formam rei intellectæ: Ergo sentit D. Thom. intellectio- nem non consistere in actione, quæ est origo speciei expressæ ab intellectu; sed solum in ipsa specie expressa, per quam obiectum representatur formaliter intellectui. Respondeo, longe aliam esse mentem Angelici Doctoris in eo loco: qui ibi intendit probare, quod, licet in Diuinis omnes tres personæ sint intelligentes; non tamen omnes, sed solus Pater est dicens. Quod ex eo probat: quia, ut aliquis dicere dicatur, necessarium est, quod producat id, quod immediate dicit, nempe verbum; cum autem non omnes personæ, sed solus Pater verbum producat, solus ipse dicit: at verò, ut quis dicatur intelligere, necessarium non est, quod rem intellectam producat: unde bene poterunt omnes personæ intelligere, licet non omnes ad intra aliquid producant.*

42 Hinc est quod, quando di-

cit S. Thom. *Intelligere importat solam habitudinem intelligentis ad rem intellectam, in qua nulla ratio originis importatur; nō negat originem intellectiois ab intelligente; sed originem, qua res immediate intellecta procedat ab intelligente: ad distinctionē illius, quod immediate dicitur, quod quidem oriri debet a dicente. Et D. Tho. nobis non aduerfatur, quin potius verbis sequentibus nostram firmat sententiam; dum enim addit, *Sed solum informatio quoddā, idem est, ac si diceret; sed unio speciei expressa. Pergit, prout intellectus noster fit actu per formā rei intellecta: hoc est prout intellectus noster producens in se hanc unionē actuatur, ac informatur per formam rei intellecta, id est, per speciem expressam, quibus verbis clarē tradit sententiam, quam secuti sumus.**

43. Obijcitur 3. idem S. Tho. in 1. dist. 27. q. 2. art. 2. §. *Alij dicunt; ubi ait: Unde oportet, quod verbum vel dicatur sola operatio intelligendi, vel ipsa species, quia est similitudo rei intellecta. Et sine utroque istorum non potest quis intelligere: utrunque enim istorum est, quo quis intelligit formaliter; quibus verbis videtur dicere S. Thom. intellectioem non solum consistere in actione; sed etiam in specie expressa. Respondeo a nobi esse in hoc loco S. Thom. quia illi verbis: *vel dicatur sola operatio intelligendi, vel species*: clare ostendit, speciem non ingredi rationem formalem intellectiois,*

si quidem speciem ipsam distinguit ab operatione intelligendi, seu intellectioe: inepta enim ea distinctio esset, si species expressa includeretur in intellectioe, seu, quod idem est, in operatione intelligēdi. Vnde cum in fine dicit: *Utrumque enim istorum est, quo quis intelligit formaliter*; perinde est, ac si diceret, non posse quem intelligere, quin tam actio, quā species expressa illius potentiam informet. Quod verissimum est; nō tamen inde inferitur, quod intellectio formalis in sola actione nō consistat, ut ex dictis circa nostrā sententiam colligitur.

44. Obijcitur 4. D. Aug. qui aliquibus in locis docet, cogitationem, & cognitionem esse verbum: sed verbum consistit formaliter in specie expressa; ergo & cognitio. Respondeo D. Aug. ibi non loqui de cognitione formali; sed de termino cognitionis, quem vocat cognitionē, seu cogitationē mutuando vocabulū a cognitione formali. Hanc explicationē colligo 1. ex eo, quod in aliquibus ex his locis, ut lib. 15. de Trin. c. 10. & 16. verbū vocat cognitionē, seu cogitationē formatā: neque enim esset cur rā formatā adderet, nisi loqueretur de termino producto per cognitionē. Secundo: quia, ut dicemus sect. seq. in alijs locis docet, cognitionem esse id, quo verbum producitur. Quod nō potest convenire speciei expressa; sed actioni, per quā producitur. Eodem modo explicandus est S. Ansel. in Monol. cap. 11.

45 Ob-

45. Obijciunt 5. obiectum immediate denominatur cognitum, seu intellectum: sed non potest immediate denominari cognitum a sola productione speciei expressa, nisi prout coniuncta cum ipsa specie expressa: ergo intellectio non consistit in sola actione; sed coalescit ex illa, & specie expressa. Minor probatur: quia actio nō attingit immediate obiectum; sed speciem expressam, quā est terminus intrinsecus illius: ergo actio non potest se sola immediate denominare cognitum obiectum; sed id præstat simul cum specie expressa: ergo in utraque consistit intellectio. Distinguo minorem obiectum non potest immediate denominari cognitum a sola actione, nisi prout coniuncta cum specie expressa tanquā cum termino per ipsam actionem producto, concedo: tanquā cum forma denominante obiectum cognitum simul cum ipsa actione, nego minorem. Ad probationem, distinguo antecedens: actio non attingit immediate obiectum tanquā terminum productum, concedo: tanquā quid representatum in intellectu, nego antecedens: & deinde etiam consequentiam. Itaque intelligere nihil aliud est, quā sibi representare actine obiectū, quod præstat intellectus, producendo in se formalem representationem ipsius obiecti, & hac ratione denominat illud cognitum, & quidem immediate, quia nulli alteri ante obiectum tribuit hanc denominationem; neque enim eam

tribuit speciei expressa: quia licet hæc sit terminus productus per cognitionem, non tamen est cognita per illam.

46. Obijciunt ultimo: si productio speciei expressa, seu unionis illius eo esset intellectio, quo est productio, sicut dicitur speciem expressam, seu unionem producere, diceretur etiam illā intelligere: sed neque species expressa, neque unio intelliguntur per illam actionem: ergo talis productio non eo est intellectio, quo productio. Respondeo, eam productionē non eo esse intellectioem, quo productionem præcise; sed quatenus talem productionem, nempe speciei expressa representantis formaliter obiectum intellectui, sub qua ratione respicit & speciem expressam, & obiectum; illam tanquā terminum immediate productū, hoc verō tanquā quid cognitū: quia, cum cognoscere nihil aliud sit, quā producere in se representationem formalem rei cognita; illud tantum debet dici cognitū, cuius representatio formalis producitur ab intellectu in se ipso. Per productionem autem speciei expressa, seu unionis non producitur representatio formalis ipsius speciei; sed solum obiecti, & ideo hoc solum denominatur cognitum; illa verō non nisi producta. Id, quod explicari potest exemplo calefactionis, quā, cū sit productio caloris in subiecto, hoc denominat calefactum, ill-

lum verō produ-

ctum.

X 2

S E 3

SECTIO V.

De Verbo mentis.

47 **V**erbum dicitur inter philosophos *manifestatio obiecti per locutionem producta*. Per priora verba conuenit cum quibuscunque signis, quae quidem rem significatam nobis manifestant. Deinde dicitur *per locutionem producta*, quo denotatur verbum solum oriri à facultate rationali, seu intellectiua ut tali: quia locutio iuxta communem philosophorum existimationem est signum, seu representatio vel immediatè orta ab intellectu, vel mediâ eius directione procedens ex intentione saltem interpretatiua manifestandi secretum mentis: & propterea non attribuunt verbû sensibus externis, quia licet hi producant, & formant imagines representantes obiecta; non tamen participant rationem. Imò & bruta, quae communiter dicuntur loqui, non existimantur verba proprie dicta facere, quia ea non formant ratione dirigente. Hinc excluditur à ratione verbi cognitio essentialis Dei: quia licet sit species expressa omnium obiectorum, non tamè est producta.

48 Verbum diuiditur in mentale seu internum; & vocale seu externum. Vocale seu externum dicitur, quod ore vel actione aliqua externa profertur, præcedente directione rationis ex intentione saltem interpretatiua manife-

standi secretum cordis. Mentale verò, quod ab intellectu immediatè producitur. Nonnulli addunt dari etiam verbum in imaginatiua; seu phantasia hominis. Sed immerito: quia actus harum potentialium neque oriuntur immediatè ab intellectu, ut constat; neque eliciuntur ex imperio voluntatis præuâ directione rationis ex intentione manifestandi secretum: tum quia isti actus immediatè excitantur à sensibus externis, & non per directionem rationis: tum etiam quia si aliquando præcedit directio rationis, non tamen eliciuntur ex intentione manifestandi secretum medijs illis.

49 Est autem aduertendum primò, tam verbum mentale, quàm vocale, seu externum proprie significari hoc nomine *verbum*, quia licet primo impositum sit ad significandum verbum vocale, & propterea hoc non possit non significari proprie per illud; inde tamen deductum est ad significandum verbum mentale, cui propriissime conuenit definitio rei significatae per hoc nomen, atque adeo debet significari proprie per illud. Aduertendum est 2. verumque verbum produci per locutionem, seu dictionem, quia dictio, aut locutio non consistit formaliter in ipso verbo: sed in productione verbi, ut docet D. Aug. lib. 5. de Trin. cap. 15. his verbis: *Cum verbû nostrum cogitatione nostra dicitur: & iterû: & verum verbum nostrum intimum, nisi nostra cogitatione non dicitur.*

Vbi

Vbi aperte docet verbû dici per cognitionem, hoc est, per cognitionem; sed cogitatio est actio, ut diximus sect. 3. ergo & dictio, seu locutio est actio. Et ratio huius est: quia loqui nihil aliud est incommuni omnium existimatione, nisi proferre verbum; ergo locutio nihil aliud est, quam prolatio verbi: sed prolatio verbi est productio ipsius, ut fateatur omnes: ergo & locutio, seu dictio est productio verbi.

50 Obijcies: si dictio, seu locutio esset productio verbi, id, quod dicitur per illam, quando loquimur, esset verbum: atqui non dicimus verbum: sed rem significatam per illud: rogati enim quid diximus? Respondemus, nos dixisse rem ipsam quae significatur per verbum, non verò ipsum verbum: ergo dictio, seu locutio non consistit in productione verbi, sed in ipso verbo. In primis maior propositio est falsa: quia sicut per intellectioem, quae est productio speciei expressae representantis obiectum, non intelligitur species expressa, sed solum obiectum, ut diximus num. 46. ita etiam per dictionem, & locutionem consistentem in productione verbi posset dici obiectum significatum per verbum productum, quin diceretur ipsum verbum.

51 Secundo respondeo, per locutionem, & dictionem non solum dici res significatas per verba; sed etiam ipsa verba. Quod quidem constat 1. ex Diuinis: Patet enim per productionem verbi

Diuini non solum dicit ea, quae representatur in verbo; sed etiam ipsum Verbum. Secundò constat ex D. Aug. adducto num. præced. & ex communi hominû existimatione, qui frequenter affirmant, se loqui, & dicere verba salubria, iucunda, &c. Quod verò rogati, quid dixerimus? Respondemus tē significatā per verbum, & non ipsum verbum; non prouenit ex eo, quod vere non dicamus ipsum verbum; sed quia id, quod primo intendimus manifestare alijs per locutionem, sunt res significatae per verba, & ideo potius respondemus, nos ea dixisse, quam verba.

52 Inter verbum autem vocale, & mentale hoc versatur discrimen, quod verbum mentale per suam entitatem manifestat, & representat obiectū, vocale verò non manifestat obiectū per suam entitatem; sed per denominationē extrinsecā prouenientē ex communi hominû consensu, qui in hoc conspirant, quod hac, vel illa voce, significaretur hoc, vel illud obiectum. Inter verbum verò, & sermonem hoc datur discrimen, quod verbum est vna dictio vnus rei; sermo verò aggregatum plurium dictionum, seu dictio vna plurium proferens.

53 Rogas: an verbum mentis in creatis sit idem, quod species expressa producta per intellectioem? Respondeo affirmatiue cum P. Suar. 1. p. lib. 2. de Attrib. neg. cap. 11. P. Mol. 1. p. q. 12. art. 2. disp. 1. P. Vazq. circa eam quaest. & tom. 2. in 1. p. disp. 1. q. 1. r. q.

X 3 P. Har.

P. Hur. hic disp. 6. sect. 5. n. 157. & est expressa sententia S. Tho. 1. p. quest. 27. art. 1. Cuius verba relata sunt supra, & idem docet in 1. dist. 27. q. 2. art. 2. §. *Alij dicunt* ubi ait: *Vnde oportet, quod verbum vel dicatur sola operatio intelligendi, vel ipsa species (intellege expressa) qua est similitudo rei intellecta, &c.* Et ratio a priori est, quia species expressa est manifestatio obiecti, cum illud formaliter representet, deinde producit ab intellectu; ergo est idem cum verbo mentis, ut constat ex illius definitione. Et quidem non video, quod minus obiret in intellectu verbū mentis, si ab specie expressa distingueretur, quia sufficienter manifestaretur obiectū per specie expressam tam intellectui; quem informaret, quam qui illam obiectivē nosceret: ad quid ergo desideraret postea verbum mentis?

54. Advertendum tamen est, ad hoc, ut species expressa verbi minus exerceat, necessariū non esse, quod intellectū informet; sed solum, quod ab illo producatur; verbum enim Divinum habet reverentiam rationē verbi, licet non informet potentiam intellectivā Patris, imo & verbū vocale est propriē verbum, licet non informet hominem proferentē; ex eo solum, quod ab illo proferatur: ergo idem dicendum est de verbo mentis. At verō ad hoc, ut minus representatio- nis formalis exerceat, necessariū est, quod potentiam informet: quia non aliter representat formaliter obiectum, nisi informando po-

tentiam, cui dicitur illud repræsentare.

55. Hinc colliges 1. distingui in creatis locutionē mentalem, & intellectiōnē formalem: quia locutiō mentalis est ea actio, per quā intellectus producit in se verbum, seu speciem expressam; intellectiō verō formalis est ea actio, per quā intellectus producit in se ipso- nionem Verbi, seu speciei expressæ. Vnde intellectiō formalis est, quasi auditio, aut perceptio rei dicte per locutionem, quia per intellectiōnem percipit intellectus id, quod antea manifestauerat per locutionem.

56. Colliges 2. verbū mentis non requiri in intellectu, ut in illo tanquam in obiectū prius cognito cognoscatur obiectū (ut docet Caiet. 1. p. q. 27. art. 1. & Capr. in 1. distin. 27. q. 2. & alij) sed requiri ut formam representantem formaliter obiectū intellectui sine sui cognitione. Ita P. Mol. 1. p. q. 27. art. 1. dis. 8. memb. 3. P. Hur. hic disp. 6. sect. 8. & consentiunt fere omnes authores nostrę Societatis. Id tradit expresse S. Tho. 4. contra Gent. cap. 11. ante medium, ubi ait: *Dico autem intentionem intellectā id, quod intellectus in se ipso concipit (hoc est parit) de re intellecta, qua quidem in nobis neque est ipsa res, que intelligitur, neque est ipsa substantia intellectus; sed est quoddam similitudo concepta intellectu (id est parit ab intellectu) de re intellecta. Vnde & ipsa intellectio verbū interius nominatur, quod est exteriori verbo signifi-*

fica-

ficatum: & quod non sit res intellecta, inde apparet, quod aliud est intelligere rem, aliud ipsam intētionem, quod intellectus facit, dum su per suū opus reflectitur, unde & alia scientia sunt de rebus, & alia de intētionibus intellectus: ergo sentit aperte S. Tho. verbum non cognosci ab intellectu, dum ille directe per illud cognoscit obiectum; sed dum postea reflectitur supra ipsum verbū per aliam cognitionem reflexam.

57. Deinde facile suaderetur ratione: quia, quādo obiectū intelligimus, plane experimur, nos immediate cognoscere obiectū, in se ipso, & non in imagine aliqua prius cognita: alioqui clare discernere- mus semper nos habere in nostro intellectu imaginē aliquā distinctā ab obiecto, sicut, quādo videmus imaginē Cæsaris clare discernimus esse distinctā a Cæsare. Dicamus ergo, verbū non requiri in intellectu, ut in illo tāquā prius cognito cognoscamus obiectū: atq; adeo solū requiretur tanquā forma representans nobis formaliter obiectū. Confirmatur, quia hæc sunt valde diuersæ propositiones: *Petrus currit: &, In meo intellectu datur imago Petri currētis:* atqui non possunt ex alio capite distingui, nisi; quia hæc terminatur ad verbū seu imaginē Petri currentis tanquā ad obiectū immediatū; illa verō immediatē ad ipsum Petrum currentē: ergo in illa prima propositione verbū non se habet ut obiectum prius cognitū; sed ut forma representans formaliter obiectū intellectui.

58. Hic solet disputari: an possit dari verbum, quod se ipsum representet; vel cognitio, quæ se ipsam cognoscat, aut sit cognitio sui ipsius? Et quidē si sermo sit de cognitione, seu verbo confuse representatō obiectum, bene potest dari cognitio, & verbum se ipsum confuse representans: quia cognitio, per quā cognoscitur; intellectio ut sic, reuera representat confuse omnia singularia intellectiōnis, ut constat ex dictis in logica, ubi docuimus, per cognitionē universalis cognosci confuse omnia singularia illius. Cum autem hæc cognitio sit unum ex singularibus intellectiōnis ut sic, necessariū est quod se ipsam confuse cognoscat, ac per cōsequens, quod verbū per illam productū se ipsum confuse representet. Si verō sermo sit de cognitione clara, & distincta, cōmuniter affirmari solet, non posse dari cognitionē creatā, quæ se ipsam clarē & distinctē representet: difficile tamē assignatur implicatio. Vide P. Arria. hic disput. 6. sect. 3.

SECTIO VI.

An intellectio possit produci a solo Deo sine concursu intellectus?

59. **I**n sententia, quam secuti sumus supra sect. 3. afferente, intellectiōnem consistere formaliter in actione, & passione, per quā intellectus in se ipso producit speciem expressam sibi unitā, certum est, non posse produci a solo Deo sine concursu intellectus, quia, cum ea actio se ipsā dependeat actiue, & passivē ab intellectu tanquam

modus illius, nullatenus dari potest sine concursu activo, & passivo ipsius intellectus. Solum procedit difficultas præsens supposita sententiæ asserere, intellectio consistere solū in specie expressa realiter distincta ab actione, per quā producitur ab intellectu: an videlicet in hoc casu produci possit à solo Deo vel per creationē, vel per reductionem sine concursu activo intellectus? Et supponimus non posse produci à solo Deo in ratione qualitatis, quin etiā producat in ratione intellectio: quia, cum ratione qualitatis existens in ea intellectio sit idem realiter cum ipsa, eo ipso quod de facto produceretur realiter à Deo in ratione qualitatis, deberet produci etiā realiter in ratione intellectio.

60 Vazq. 1. 2. q. disp. 9. c. 4. & 5. docet intellectio (quam ipse putat consistere in sola specie expressa distincta realiter ab actione, per quā producitur ab intellectu) non posse produci à solo Deo sine concursu activo intellectus. Pro se refert Capr. Ferr. & Sor. Probat 1. quia de ratione intellectio est, quod per illā intellectus attendat ad rem cognitā, attentio autē involuit conatū; & actionē eius, qui attendere dicitur, ut ex se constat: ergo non potest dari intellectio sine actione, per quā ab intellectu procedat. Hæc tamen ratio est inefficax: quia vel est de ratione intellectio, quod per illā actu attendat intellectus ad obiectū; vel solū, quod ipsa pe-

rat attentionē. Si primum: ergo, cum per te attentio consistat in actione attendētis, intellectio nō solū consistit in specie expressa (ut supponimus in præfenti) sed etiā in actione, per quā producitur. Si dicatur secundū: ergo de potentia Dei potest dari intellectio sine attentione actuali: quia sicut Deus potest facere, quod quantitas petens ex natura sua extensionē detur de facto sine illa, ut contingit in Christo Domino existente in Eucharistia, cur non poterit facere, quod intellectio ex natura sua petens attentionem detur de facto sine illa?

61 Secundo probat P. Vazq. suam sententiā: quia impossibile est, amorē, quo aliquid diligimus produci sine concursu nostræ voluntatis: ergo impossibile est, intellectio, qua aliquid intelligimus produci sine concursu nostri intellectus. Consequentia est bona à paritate. Antecedens verò probatur: quia de ratione amoris est, esse voluntariū: sed voluntariū est, quod procedit à principio intrinseco (hoc est à voluntate) cognoscente singula, in quibus est actio, ut docet Arist. 3. Ethic. c. 1. prope finē: ergo de ratione amoris est, quod procedat à voluntate. Parū urget hæc ratio: quia vel de ratione voluntatis est actualis processio à principio intrinseco cognoscente singula; vel solum exigentia talis processio. Si primum: ergo, cum ratione voluntatis sit de essentia amoris, hic non solum involuet essentia-

liter

liter qualitatem productam à voluntate (ut supponimus in præfenti) sed etiā actionem, per quam actu dependet à voluntate. Si dicatur secundū: ergo de facto potest dari amor sine actuali dependentia à voluntate. Patet consequentia: quia, ut concedis, ratio voluntarij consistit solum in exigentia procedendi à voluntate: sed hæc exigentia potest dari de potentia Dei sine processione, quam exigit, ut in simili dicebamus num. 60. ergo &c.

62 Dicendum ergo est (posito, quod consistat intellectio in sola specie expressa modo supra dicto) posse produci à solo Deo sine concursu intellectus. Ita P. Suar in Meta. disp. 48. sect. 2. num. 12. P. Mol. 1. p. q. 12. art. 2. disp. 1. P. Hurt. hic disp. 6. sect. 3. dub. 2. & alij plures. Probat: quia species expressa non pendet se ipsa ab intellectu; sed per actionem superadditam: ergo poterit Deus supplere concursum intellectus. Probo consequentiam: quia Deus continet in se omnes effectus causarum secundarum: ergo, si isti se ipsis non pendeant à causis secundis, poterunt produci à solo Deo secundum omnes suas formalitates. Confirmatur 1. quia non habet maiorem connexionem species expressa cum intellectu, quā quantitas cum subiecto inhesionis; sed quantitas potest à solo Deo produci sine subiecto inhesionis, ut constat in quantitate Eucharistie: ergo & species expressa sine concursu intellectus.

Maior est mihi certa, quia species expressa non aliter connectitur cum intellectu, nisi quia ex natura sua petit produci ab illo: sed quantitas ex natura sua petit etiam subiectum inhesionis: ergo &c.

63 Confirmatur 2. quia ex eo, quod poneretur species expressa sine actu concursu intellectus non inferrentur duæ contradictoria: ergo non est Deo denegandū. Antecedens probatur: quia si aliqua inferrentur, maxime, quod intellectio penderet, & non penderet simul ab intellectu; atqui id non inferretur: quia, cum qualitas illa non pendeat se ipsa ab intellectu; sed solum petat pēdere per positionem eius præcisam à quocunque alio non poneretur actualis dependentia ab intellectu; sed solum exigentia talis dependentie: ergo nō inferretur, quod actu penderet, & non penderet, sed solum, quod peteret dependere, & de facto non dependeret: quæ non sunt contradictoria, ut constat. Nec inde licet inferre creaturas, posse produci sine concursu Dei cum producantur per actionē superadditam: quia nulla creatura potest continere in sua virtute alias creaturas secundum eam rationem, secundum quam petunt dependere à Deo vide quæ diximus in Phys. disp. 14. sect. 2.

64 Dico 2. Si intellectio à solo Deo producta uniretur intellectui, constitueret illum formaliter intelligentem. Ita authores adducti pro prima conclusione. Probat: quia hoc concretum intelli-

gens

gens nihil aliud inuoluit essentialiter, nisi potētiam intellectiuam, speciem expressam (in qua sola supponimus consistere intellectio nē) & vñionem huius cū potentia: sed totum hoc daretur casu, quo Deus intellectuē a se solo productam vniret intellectui: ergo hic esset formaliter intelligens.

65. Obijcies: vt intellectio cōstituat potentiam intelligentem, debet vniri ipsi potentia, vt terminans actionem, per quam ab illa depēdeat: atqui in casu posito intellectio non vniretur potentia, vt terminans talem actionem: ergo non constitueret illam intelligentem. Distinguo maiore: debet vniri potētia vt actu terminans actionem, nego (aliās iam inuolueretur actio in conceptu formali intellectio nis) vt in potentia terminans, seu vt petens terminare talē actio nē, cōcedo maiorem, cum autem in suppositione facta, tota essentia intellectio nis cōsistat in specie expressa potēte, seu petente terminare actionem, in eo casu tota essentia intellectio nis esset vnita potentia, atque adeo illam constitueret intelligentem.

66. Rogas: An species expressa, seu intellectio in illa sola cōsistens possit de potentia Dei vniri subiecto nō viuēti, v. g. lapidi. Respondeo, nullam esse implicationē ex parte speciei expressa: quia, si aliqua, maxime ratione vitalitatis: sed non repugnat ex hoc capite: ergo, &c. Minor probatur: quia vitalitas speciei expressa solum consistit in eo, quod ex natu-

ra sua petat dependere ab intellectu, & illi vniri, sed hanc exigentiam seruaret, etiam si lapidi vniretur ergo &c.

67. Dices: si lapidi vniretur intellectio, sequeretur lapidē intelligere, quod non est concedendū. Nego sequēdā: quia intelligens nihil aliud est essentialiter nisi totū resultans ex potentia intellectiua, & intellectuone vniri; sed lapis non est potentia intellectiua: ergo in casu posito non daretur tota essentia intelligentis: ergo lapis non esset intelligens. Instabis: forma non potest vniri subiecto, cui effectum formalem tribuere non potest: ergo cum intellectu non possit tribuere lapidi effectum formalem intelligentis, non poterit illi vniri. Distinguo antecedens: cui non potest tribuere aliquem effectum formalem, concedo: cui non potest tribuere omnem effectum formalem, quem in se continet, nego antecedens. Intellectio autem in casu posito, licet nō tribueret lapidi effectum formalem intelligentis; tribueret tamen illi effectum formalem habitus intellectio nis.

DISPVATIO XIII.

De Triplici intellectus operatione.

I. **A**D tria genera reducuntur omnes operationes intellectus; ad apprehensionem

142

videlicet, iudicium, & discursum: de quibus late egit Aristot. apud Log. in lib. de Interp. ac de Priori; & Post. resol. vbi nonnulla facilliora, & que logicorum captum non excederent, breuiter perstrinximus, relictis alijs difficultatibus in hunc locum, vbi cōmodius ea explicabimus, & facilius a discipulis capientur.

SECTIO I.

De simplici apprehensione.

2. **P**hantasma simul cum intellectu agente producit in possibili speciem intelligibilem obiecti, quod ipsum phantasma representat, vt diximus disp. 12. sect. 1. Hęc species intellectum determinat ad intellectuonem, quę, licet ratione spiritualitatis sit perfectior (phantasmate materiali, non tamen representat obiectum diuerso modo, ac ipsum phantasma, vnde, cum phantasma obiectum representet simpliciter sine affirmatione, aut negatione, eodem modo representabit illud intellectu immediate excitata per speciem a phantasmate productam.

3. Ratio huius est; quia actus phantasiae eatenus producit speciem sui obiecti in intellectu, quatenus est imago ipsius obiecti: ergo, cum ipse sit imago simpliciter representans obiectum sine affirmatione, & negatione, producet speciem illud representantem (per modum habitus)

simpliciter sine affirmatione, aut negatione. Patet consequentia: quia, sicut non potest producere speciem obiecti distincti ab eo, quod ipse representat; ita neque poterit producere speciem habitualiter tendentem in obiectum diuerso modo, ac ipse tendit actualiter seu expresse. Hinc est, quod inter actus ipsius intellectus, qui in eo relinquunt speciem sui obiecti, vt dicemus sect. sequente, nunquam iudicium probabile alicuius obiecti relinquit speciem inclinantem in iudicium euidentis ipsius obiecti, neque e cōtra: non alia de causa, nisi, quia nullum producit speciem, quę inclinet in actum diuersę rationis ab actu, qui fuit causa talis speciei.

4. Iste ergo actus immediate excitatus per speciem a phantasmate productam, dicitur simplex apprehensio. In ratione apprehensionis conuenit cum omni actu intellectus, quia, cum proprium sit intellectus representare seu præfens sibi facere obiectum per suos actus, censetur illud quasi apprehendere, seu apprehendere per ipsos actus. Dicitur vero prædictus actus apprehensio simplex; quia obiectum attingit simplici quadam representatione, nō affirmando, aut negando aliquid de illo. Diuiditur autem talis apprehensio in complexam, & in cōplexā: In cōplexa est, quę terminū simplicem representat; vt, apprehensio albedinis, rationalis &c. Complexa vero est, quę repræ-

seu-

sentat duos terminos, vt interse coniunctos; vt, quando expresse apprehendo animal, & rationale vt realiter identificata. Hæc autem apprehensio complexa dicitur, non quia resultat ex duplici apprehensione illorum terminorum; sed, quia licet simplex sit in se, attingit tamen ex parte obiecti duos terminos, qui prout illis nominibus significati diuersis apprehensionibus attingi possunt.

5 Est tamen difficultas: An circa copulam propositionis, huius, v. gr. *Petrus est sapiens*; dari possit simplex apprehensio. Negant aliqui Primò, quia cognitio tendens in copulam propositionis vnit essentialiter extrema: ergo affirmat vnum de alio. Patet consequentia; quia affirmari nihil aliud est, quam vnam alteri intentionaliter vnire, seu attribuere. Secundò: quia Arist. apprehensionem vocauit *simplicium apprehensionem*; ergo sentit non posse per illam attingi copulam, quæ est compositio extremorum.

6 Contrariam sententiam sequor cum P. Hurt. disp. 7. sect. 1. Probat 1. quia non possumus de aliquo dubitare; quin notitiã aliquam de illo habuerimus, neque enim quis vnquam dubitat de rebus, quæ in mentem non venere: atqui sæpe dubitamus de vnione extremorum alicuius propositionis: ergo præcedit in mente apprehensio illius; cū nulla alia cognitio præcedere possit. Minor est certa: quia quando ego dubito; an Petrus sit sapiens, vel nõ; nec du-

bito de Petro; nec de sapiëntia secundum se, vt constat; sed de coniunctione horum extremorum; an videlicet Petro conueniat hoc, quod est esse sapientem; ergo &c. Secundò: quia intellectus non potest ferre sententiam circa id, cuius nullam cognitionem habuit: sed ante primum iudicium sententiam ferens circa copulam aliquorum extremorum non potest habere aliam cognitionem talis copulæ, nisi apprehensionem: ergo debet ita præcedere circa illam.

7 Dices: sufficit apprehensio extremorum secundum se. Sed contra: vel extrema apprehenduntur cum aliqua connexionem, seu vnione interse, vel non. Si primum: ergo apprehensio extremorum non terminatur ad illa secundum se; sed prout vnita. Si secundum: ergo ex vi illius apprehensionis non magis inclinabitur intellectus ad illa extrema vninda per iudiciũ, quam ad illa separanda. Patet consequentia; quia non habet maius fundamentum pro vna parte, quã pro alia, cum apprehensio non magis representet vnionem extremorum: quam illorum separationem.

8 Hic aduerto 1. quod, postquam semel habui iudiciũ circa aliquod obiectum, tale iudiciũ relinquit in intellectu speciẽ immediate inclinãntem ad eliciendum in posterum iudiciũ circa tale obiectum; in quo casu iam deinceps elici poterit iudiciũ ex sola determinatione illius speciẽ sine noua apprehensione copulæ,

&

& extremorum; propterea dixi supra esse necessariam apprehensionem copulæ ante primum iudiciũ circa talem copulam, hoc est, ante iudiciũ, cui nec antecesserit in intellectu aliud proxime representans tale obiectum, nec præmissæ ex quibus deduci possit. Aduerto 2. quod quauis possint dari apprehensiones extremorum sine apprehensione copulæ; non tamen potest apprehendi copula; quin extrema apprehendantur; imo, & per eandem apprehensionem: quia copula nihil aliud est ex parte obiecti, nisi idẽtas, aut separatio extremorum: idẽtas autem aut separatio aliquorum non potest attingi, vt talis per cognitionem, quæ non sit cognitio illorum; Cum obiectum talis cognitionis sit hoc complexum, *idẽtas aut separatio huius, & illius*.

9 Ad primam rasonem oppositæ sententiæ, concesso antecedente, nego consequentiam: quia affirmare non est vnire, vt cunque extrema; sed ita, vt intellectus maneat determinatus in alteram partem contradictionis ferendo sententiam circa illam. Ad secundam in primis, nego Arist. quãcunque apprehensionem vocasse simplicium apprehensionem; sed solum eas, quæ tendunt in terminos simplices seorsim sumptos. Secundò, admissio, quod omnem apprehensionem vocauerit Arist. apprehensionem simplicium respondeo, ideo esse, quia vnio extremorum facta per apprehensionem copulæ est adeo imperfecta, vt eã positã non

videantur extrema simplicitatis terminos trãgressa: quia ita suspensa manent per talem apprehensionem, vt cum ea recte componi possit in eodem intellectu apprehensio, imo & iudiciũ negationis oppositæ: in quo distinguitur ab vnione facta per iudiciũ: quia hoc omnino determinatum relinquit intellectum ad vnã partem contradictionis, ita vt in eius consortio in oppositum inclinari nequeat per iudiciũ. Id magis explicabitur sect. sequente.

10 Rogas 1. An idem actus possit esse apprehensio & iudiciũ simul? Respondeo id implicare circa idem obiectum; secus circa diuersa. Primum facile probatur: quia simplex apprehensio tendit in obiectum sine affirmatione, aut negatione; iudiciũ vero affirmãdo, seu negando: at idem actus nõ potest idẽ obiectũ affirmare, aut negare, & simul neque affirmare, neque negare; ergo &c. Quod vero circa diuersa obiecta possit, ex eo constat, quod nulla in hoc potest inueniri implicatio, aut ex parte actus, aut ex parte obiectorum in nostra sententia asserente eundem actũ plura posse representare vt plura: Rogas 2. An in Deo detur simplex apprehensio? Respondeo negatiue: quia est cognitio ex natura sua imperfecte attingens suum obiectũ. Idẽ dico de Angelis respectu obiectorum sibi connaturalium, quorum proprias habent species, secus respectu supernaturalium, quæ quidem ex natura rei per alienas species attingunt.

SECTIO II.

De Iudicio.

Apprehensioni succedit iudicium, per quod intellectus percipit obiecta more iudicis in alterutram partem sententiam ferens. Ex quo constat, esse actum valde diversum ab apprehensione copulæ; quia licet uterque actus circa idem obiectum versetur, illud tamen attingant diverso modo; nam apprehensio ita attingit copulam, ut suspensum relinquat intellectum circa illius esse, vel non esse; & propterea possunt esse simul in eodem intellectu apprehensio copulæ, & eius contra dictoria: at vero iudicium illum determinat, quasi figendo illum in una parte contradictionis, & propterea secum non copatitur iudicium circa alteram. Dividitur in *affirmativum*, quo intellectus iudicat, *rem esse*, & *negativum*, quo intellectus iudicat, *rem non esse*. Iudicium affirmativum dicitur *assensus*, quia assensum est sentire, seu approbare, rem esse quod non aliter fit, nisi per affirmationem. Negativum vero dicitur *dissensus*, quia dissensum est sentire, rem non esse, seu eius esse reprobare, quod nihil aliud est, quam tale esse negare.

12 Hinc colliges; quare dicitur *assensus esse veri*; & *dissensus falsi*; quia videlicet, cum veritas fundamentalis nihil aliud sit quam simpla ratio entis secundum se iuxta dicta disput. 12. num. 33. quando intellectus sentit, rem esse,

illam quasi approbat ut vere participantem rationem entis, & ideo dicitur in eam tendere ut veram. At vero, quando dissentit, vel sentit rem non esse, seu non habere identitatem cum alia, rem ipsam, seu identitatem eius cum alia reprobat ut non participantem rationem entis, quod est illud ut falsam reiicere. Aliter id explicui disp. illa 12. num. 36. sed hæc est clarior explicatio.

13 Iudicium præterea dicitur *compositio*, quando est affirmativum; & *divisio*, quando negativum (id intellige solum de iudicio, quod nos habemus pro hoc statu conjunctionis animi cum corpore.) Rationem huius assignant aliqui: quia, dum intellectus affirmat, unum esse aliud, componit prædicatum cum subiecto, & quando negat unum de alio, ea dividit, & seiungit inter se. Hæc tamen ratio, ut iacet, mihi displicet: quia Deus, dum unum de alio affirmat, vel negat, vere unum cum altero componit, vel seiungit ab illo: & tamen non dicitur componere, seu dividere; ergo aliter explicanda est compositio, & divisio, quæ invenitur in nostro iudicio affirmativo, & negativo. Dices: quando Deus unum de altero affirmat, non cognoscit illa ut distincta; & propterea non dicitur componere. Bene; sed neque nos dum unum de altero affirmamus, cognoscimus illa ut distincta per illum actum, ut dixi in Log. quia, cum per affirmationem iudicemus, subiectum esse idem cum prædi-

dicato, non possumus per illum actum cognoscere esse diversa.

14 Ratio ergo, cur iudicium affirmativum dicatur in nobis *compositio*; est: quia ex una parte per affirmationem identificamus ea, quæ in nostro intellectu præcessere, vel saltem præcedere solent distincta per apprehensiones, quibus subiectum a prædicato, & contra prædicatum a subiecto præscindimus. Id docet D. Tho. 3. de An. sect. 17. circa text. 21. Ex alia vero parte ita ita identificamus per affirmationem, ut intellectus omnino maneat determinatus circa identitatem extremorum: quia velut iudex sententiam profert, qua talem identitatem firmam, & stabilitam relinquit.

15 Ex defectu prioris non habet rationem compositionis iudicium, quo Deus aliquid affirmat: quia videlicet ea, quæ Deus affirmat, nunquam præcessere distincta in intellectu illius, cum Deus non possit res cognoscere, nisi ut sunt in se a parte rei. Ex defectu posterioris non dicitur absolute compositio apprehensio copulæ, quia sicut in rebus physicis tunc datur solum compositio totius substantialis; quando materia ex se indifferens ad hanc, aut illam formam determinate afficitur per informationem huius, per quæ proxime, & formaliter quævis alia excluditur ab ipsa materia; sic etiam in rebus intentionalibus (quibus ratione similitudinis, quam cum physicis habent metaphoricè tribuitur nomen

compositionis, & *divisionis*) tunc debet dari compositio inter extrema (quæ alias possent mentaliter distinguari) quando intellectus mentaliter ea coniungit proferendo sententiam ita firmam, ut se ipsa formaliter, & proxime excludat quancunque aliam sententiam oppositam. Id autem fit per iudicium, quod quidem se ipso proxime, & formaliter excludit iudicium oppositum; quia, ut infra dicemus, non possunt simul dari in eodem intellectu assensus, & dissensus circa idem obiectum. Id vero, quod fieri diximus, per iudicium, non præstat apprehensio, & ideo dicitur illud absolute compositio; sententia hæc. Iudicium negativum dicitur *divisio*, quia seiungit ea, quæ per apprehensionem identificari solent, vel saltem determinate cognita non erant ut distincta.

16 In statu conjunctionis animi cum corpore (in quo in nullius cognitionem devenimus, nisi per species proxime, vel remote a sensibus acceptas) circa nullam rem primum iudicium elicit intellectus, nisi apprehensio extremorum, & copulæ præcesserit. Ita P. P. Connim. in Log. circa caput 4. de Orat. q. 4. art. 4. & est communis sententia dialecticorum. Ratio est: quia intellectus non potest elicere actum cognitionis, nisi obiectum præcedat intentionaliter illi applicatum, ut diximus. disp. 7. n. 34. sed ad iudicium elicendum, non applicatur, insufficienter obiectum per speciem immediate pro-

producta à phantasmate, vt constat ex n. 2. & 3. ergo debet applicari per simplicem apprehensionem extremorum, & copulæ (neque enim aliud esse potest; per quod applicetur) id autem mirum non appareat, quia cum apprehensio obiectum representet clarius, & perfectius, quam species immediate à phantasmate producta, non est mirum, quod illa determinet ad iudicium, ad quod ista determinare nequeunt.

17 Prædicta simplex apprehensio aliquando ita representat extremam copulata, vt nullo alio intellectu indigeat ad elicendum iudicium siue evidens, siue probabile, & propterea iudicium sic elicium dicitur evidens, seu probabile ex sola apprehensione terminorum; & ipsa apprehensio dicitur iudicium virtute. Aliquando vero non sufficit apprehensio terminorum, & copulæ, vt intellectus determinetur ad iudicium; & propterea indiget vel testimonio extrinseco, vel intrinsecis principijs, quibus determinetur per discursum ad tale iudicium elicendum. Id contingit, quando, apprehensis terminis, iudicamus de eorum connexionem; & inquirimus rationes quibus determinamur ad assensum vel dissensum circa illam; semel tamen habito iudicio, relinquatur ex illo species in intellectu, qua in posterum determinari possit ad simile iudicium sine noua apprehensione terminorum, & copulæ. Id docet Sonz. 7. Met. q. 9. Ratio est: quia ex eo, quod

actus ille est imago expressa sui obiecti potest producere speciem impressam illius in intellectu, sicut actus potentiarum inferiorum producunt speciem sui obiecti in potentijs superioribus: ex eo vero, quod est imago iudicativa debet producere speciem, quæ inclinet ad iudicium; quia sicut non potest producere speciem obiecti distincti ab eo, quod ipsa representat, ita neque potest producere speciem, quæ intellectum inclinet in actum alterius rationis, vt dicebamus num. 2.

18 Dices: Actus potentiarum inferiorum non producunt species suorum obiectorum in ipsis potentijs, à quibus elicuntur; sed in alijs superioribus: neque enim actus visionis producit speciem sui obiecti in potentia visiva; sed in sensu interno; neque actus istius producit speciem sui obiecti, nisi in intellectu; ergo actus intellectus non producent speciem sui obiecti in ipso intellectu; imo neque in alia potentia superiori; quia non datur. Admissio ante cedente, nego consequentiam. Ratio disparitatis est clara: quia intellectus potest reflectere supra suos actus, & illorum recordari, atque adeo necessarium est, quod ex ipsis actibus relinquatur in intellectu species eorum, quibus ad eorum cognitionem adiueretur.

19 Si autem actus sui ipsorum species producant in intellectu, producent etiam species suorum obiectorum; tum, quia non est ratio, cur illas producant, & non

istas

istas: tum etiam quia imago, seu representatio non potest mouere ad sui cognitionem, quin ad cognitionem sui obiecti moueat: ergo, cum actus intellectus sint ex natura sua imagines, seu representationes expressæ obiectorum, non possunt ad sui cognitionem mouere per speciem sui, quin vel per eandem moueant ad cognitionem sui obiecti, vel simul cum illa aliam producant, quæ immediatè representet ipsum obiectum. Et quidem ego in hoc vltimum inclinor: quia experientia constat: quod, actibus pluries repetitis, circa idem obiectum, facilius recordamur postea ipsius obiecti, & sapius id fit sine memoria ipsorum actuum. Si autem species obiecti non esset distincta ab specie ipsorum actuum, non possemus obiecti recordari, quin simul recordaremur actuum, cum horum species non sit aliter representativa obiecti, nisi quatenus actus, qui sunt imagines illius representat. Secus res accidunt in potentijs sensitivis. Hæ enim non possunt reflectere supra suos actus, cum id excedat perfectionem potentie materialis, vt admittunt communiter philosophi; & ideo non est mirum, quod neque actus earum possint in ipsas potentias reflectere producendo in illis species suorum obiectorum.

SECTIO III.

An iudicium sit vnus simplex actus vel compositus?

20 Rogamus: An iudicium sit entitas coalescens ex di-

uersis apprehensionibus, quarum vna attingat subiectum; alia prædicatum; & alia copulam? vel potius sit vna simplex entitas, & incomposita indiuisibiliter representans prædicatum, & subiectum, vt in se coniuncta, & identificata? omisis aliorum opinionibus.

21 Vera sententia est, iudicium esse actum simpliciter intellectus approbantis, seu reprobantis convenientiam, seu (quod idem est in presenti) identitatem prædicati cum subiecto. Ita P. Connimb. in Log. ad cap. 4. de Orat. q. 4. art. 2. vbi pro se referunt Grego. Gabr. Vigner. Boet. & Durand. Idem docet P. Hurt. hic disp. 10. sect. 2. & de iudicio affirmatiuo idem asserit S. Thom. 1. p. q. 58. art. 2. vbi ait, prædicatum, & subiectum cognosci per vnum actum, seu vnam operationem intellectus, quando attinguntur vt vnus. Probatur de iudicio affirmatiuo: quia, si propter aliquam rationem iudicium affirmatiuum non potest esse vnus simplex actus, maxime, quia subiectum, prædicatum, & copula, cum sint obiecta distincta, non possunt vnico actu representari: sed in primis respectu huius iudicij non sunt distincta obiecta, cum per illud attingantur vt vnus, & idem: deinde, demus esse distincta: in quacunque sententia concedendum est hæc omnia vnico actu attingi: ergo non est, cur iudicium affirmatiuum non sit vnus, & simplex actus.

22 Maior est ipsa ratio aduersariorum. Minor probatur quoad secundam partem: quia in vna sententia

Y tentia

tentia distinguente apprehensionem copulæ ab apprehensionibus subiecti, & prædicati, cum copula nihil aliud sit, quam identitas subiecti, & prædicati, necessarium est, quod cognitio attingens copulam representet identitatem subiecti, & prædicati: sed cognitio representans identitatem subiecti, & prædicati representat subiectum, & prædicatum, quia representat totum hoc complexum, *identitas subiecti, & prædicati*; ergo, &c. Deinde in altera sententia adstruente duas cognitiones, quarum una attingat prædicatum ut conueniens subiecto; & altera subiectum ut conueniens prædicato, quælibet ex istis cognitionibus attingit utrumque extremum, quia una attingit hoc complexum; *prædicatum ut conueniens subiecto*; & altera hoc, *subiectum, ut conueniens prædicato*; ergo in qualibet sententia admittenda est una cognitio, quæ utrumque extremum ut inter se conueniens representet.

23 Confirmatur: quia eodem actu, quo attingo identitatem huius, & illius, cognosco hoc, & illud esse idem: sed identitas huius, & illius cognoscitur per unum actum simplicem, ut nullus negat: ergo per eundem cognoscitur, hoc, & illud esse idem: ergo iudicium affirmans subiectum, & prædicatum esse idem, est unus simplex actus. Eadem argumenta possunt fieri circa iudicium negativum, cuius mensuris est negare conuenientiam prædicati cum subiecto, seu cognoscere repugnantiam inter sub-

iectum & prædicatum: eodem enim actu, quo negatur conuenientia prædicati cum subiecto, seu attingitur repugnantia utriusque, debet utrumque attingi, ut probauimus in assensu.

24 Ex his inferes 1. iudicium negativum ita appellari, non quia non sit quid posituum, seu quia intrinsece inuoluat in se negationem aliquam; sed quia, dum representat repugnantiam prædicati cum subiecto, reuera positive representat unum non esse aliud. Inferes 2. compositionem iudicij affirmatiui non dari in ipso iudicio; sed in obiecto. Est dicere: Non appellatur compositio ex eo, quod constat diuersis actibus unitis inter se; sed ex eo, quod in obiecto coniungat ea, quæ antea erant separata in apprehensionibus. Id confirmari potest à paritate iudicij negatiui, quia affirmatiuum est compositio eo modo, quo negatiuum est diuisio: sed negatiuum non est diuisio ex eo, quod inuoluat plures conceptus inter se disiunctos; sed ex eo, quod attingat unum extremum, ut ab altero distinctum, ut concedunt aduersarij: ergo neque affirmatiuum est compositio ex eo, quod inuoluat plures conceptus inter se unitos; sed ex eo, quod attingat unum extremum ut alteri coniunctum. Iuxta hanc doctrinam explicandus est Arist. 3. de An. cap. 6. tex. 21. ubi agit de compositione actuum, in quibus datur veritas, & falsitas. Videantur PP. Connab. & P. Tolet. & S. Thom. ibi.

25 Da-

25 Datur autem hæc coniunctio extremorum, non per unionem aliquam eorum inter se; sed per identitatem: neque enim iudicium ea representat ut unita; sed ut identificata. Unde tale iudicium non alia de causa dicitur compositio, nisi quia extrema, quæ distincta erant per simplices apprehensiones representantes ea sine identitate aliqua inter se, fiunt unum per iudicium, dum ea representat ut identificata. Propterea hoc iudicium dicitur à nonnullis virtualiter compositum: quia, videlicet, etsi formaliter non constet pluribus conceptibus, virtute tamen eos continere dicitur, quatenus, unum cum sit, attingit ea, quæ pluribus conceptibus antea apprehendebantur.

26 Obijcies Arist. qui in principio Post. ait, propositionem resolui posse in prædicatum, & subiectum: ergo componitur ex conceptu prædicati, & ex conceptu subiecti, quia unumquodque resoluitur in ea, ex quibus componitur. Respondeo, Arist. ibi loqui de propositione obiectiua: hæc enim est, quæ constat prædicato & subiecto, & ideo hæc debet esse, quæ resoluitur in prædicatum, & subiectum. Quod quidem tuac fit, quando extrema, quæ ut unum, & idem cognita erant per iudicium, seu propositionem mentalem, distinguuntur per apprehensiones ea attingentes sine identitate. Neque obest, quod hæc apprehensiones non fuerint antea intrinsece partes iudicij: quia ad hoc, ut propositio obiectiua dicatur resolui in subie-

ctum, & prædicatum, ex quibus componitur, sufficit, quod resoluitur in obiecta, quæ in propositione habebat rationem subiecti, & prædicati; licet post resolutionem diuersa afficiantur forma, ac in ipsa propositione.

27 Dices: in hac propositione, *homo est animal*, datur subiectum, & prædicatum: ergo debet dari forma, à qua *homo* denominatur subiectum, & *animal* prædicatum; sed hæc non potest esse unus simplex actus: ergo debet esse duplex. Minor probatur: tum quia una, & eadem forma non videtur posse dare diuersas denominationes; tum etiam, quia non esset, cur hæc potius denominaret *hominem* subiectum, & *animal* prædicatum; quam è contrâ. Nego maiorem. Ad primam probationem nego, unam, & eandem formam non posse dare diuersas denominationes: actio enim tribuit principio, à quo oritur, denominationem producentis; & termino, seu effectui denominationem producti: deinde eadem cognitio potestiam denominat cognoscentem; & obiectum cognitum. Omitto alia plura exempla. Secunda probatio falsam continet doctrinam: quia id denominari debet *subiectum*, de quo aliquid affirmatur; & id *prædicatum*, quod de alio affirmatur; cum autem per formam illam simplicem non affirmetur *homo* de *animali*; sed è contrâ *animal* de *homine*, fit, ut homo denominari debeat *subiectum*; animal vero *prædicatum*; & non è contrâ.

Y 2

28 Ro-

28 Rogas: an, dum actus affirmatur, hominē esse animal, distinguantur actus formaliter *subiectū*, & *predicatum*? Respondeo, non distinguuntur formaliter per ipsam affirmationem: quia, cum per illam cognitionē cognoscantur ut vnū, & idē, non possunt ab illa participare distinctionē formalem. Distinguntur tamen fundamentaliter: quia, sicut in homine datur fundamentū, ut animal distinguatur a rationali per cognitionē præscindentem vnū ab alio; ita etiam in eo iudicio est fundamentū, ut per cognitionē reflexam duæ formalitates distinguantur, quarum vnā tribuat homini denominationem subiecti, & altera animali denominationem prædicati.

29 Doctrina tradita non solum est vera in iudicio categorico; sed etiam in hypothetico. Hoc enim iudicium, *Si sol lucet, dies est*, attingit vnionem diei cum luce ex suppositione, quod sol oriatur, atque adeo per eundem simplicem actum, per quem attingitur talis vnio, debent attingi extrema ipsius vnionis. Idē dico de iudicio disiunctiuo, & copulatiuo: quia, quando dico, *Petrus loquitur, vel sedet*, affirmo, vnū ex illis duobus esse verum: ergo eodē actu, quo vnū, debeo alterū attingere: alioquin, si duplici actu duas illas partes seorsim attingerē, non diceretur absolute tota propositio vera ex eo, quod vnū ex illis esset verum; sed potius vna esset dicenda falsa, quia *bonum ex integra causa*; *malum ex quocumque defe-*

ctu. Præterea in propositione copulatiua, dū dico, *Petrus currit, & Ioannes sedet*, affirmo coniunctionem harum propositionum: ergo eodē actu, quo attingo coniunctionem illarum, debeo illas etiam attingere, ut probatum est de iudicio categorico.

30 Dices: sæpè tot propositiones copulatiuæ coniunguntur, quot non possunt vnico actu comprehendere: ergo saltem in eo casu non potest iudicium copulatiuum esse vnus simplex actus. Antecedens probatur: quia, dum quis dicit, *Petrus currit, & Ioannes loquitur, & Franciscus audit, & Antonius ridet, &c.* non potest vnico actu hæc omnia simul attingere, sed successiue vnā propositionē post alteram; ergo, &c. Respondeo, quod quando exterius proferuntur tot propositiones copulatiuæ, quæ non possunt vnico actu comprehendere, attinguntur simul vnico actu duæ, vel tres priores: deinde quādo quarta coniungenda est tertiæ, cessat ille actus, & datur alius attingens tertiā ut coniunctam cum quartā, & sic dantur successiue plura iudicia copulatiua; ita tamen, ut quoduis debeat attingere eas omnes propositiones, quarum copulam representat.

SECTIO IV.

De Discursu.

31 **D**iscursus iuxta communem Philosophorum placitum dicitur *mentalis quidā cursus ex vno*

ex vno actu iudicatiuo in alterum ex illo deductum. Prioribus illis verbis, *mentalis cursus*, denotatur, discursum inuoluerē actus realiter distinctos: sicut enim cursus materialis non datur, nisi in pluribus spatijs, & quorum vno currens tendat in aliud, ita etiā mentalis cursus dari non potest, nisi inter actus realiter distinctos, & quorum vno ad alterum progreditur intellectus. Deinde debet esse iste progressus *ex vno actu iudicatiuo in alterum*: neque enim intellectus dicitur discurre, quādo ex apprehensione terminorum determinatur immediatē ad eliciendum iudicium. Præterea non sufficit, quod intellectus vnus iudicium post alterū eliciat; sed est necessarium, quod obiectum vnus ita cōtineatur in obiecto alterius, ut ex cognitione huius obiecti determinetur intellectus ad cognitionem illius: propterea dicitur *in alterum ex illo deductum.*

32 Hinc fit 1. obiectum posterioris actus debere representari saltem implicite per priorem: quia tunc vtimur discursu ad eliciendum posteriorē actum, quando obiectum eius non proponitur sufficienter intellectui per apprehensionem terminorum: ergo ad hoc, ut intellectus per priorem actum determinetur ad eliciendū posteriorem, necessariū est, quod obiectum huius proponatur ipsi per illum. Et sane, si prior actus non representaret intellectui obiectum posterioris, nescio, qua ratione determinari posset intelle-

ctus per illum ad hunc eliciendū. Fit 2. per priorem cognitionem non penetrari omnino obiectum posterioris: alioquin non esset, cur ex priori cognitione progredetur intellectus ad posteriorem.

33 Fit 3. Deum non discurre: quia eodē actu, quo cognoscit aliquod obiectū, penetrat omnia, quæ in illo quocumque modo continentur: alioquin imperfectionem aliquam inuolueret talis actus, quandoquidē aliquid obiecti illū lateret. Idē dicendū est de Angelis respectu eorum, quorū proprias, & quidditatiuas species habent. Fit 4. actum, quo simul cognoscitur explicite essentia cum suis proprietatibus (idē dico de actu Fidei, quo cognoscitur obiectum reuelatum simul cum reuelatione, propter quā creditur ipsum obiectum reuelatum) non esse formaliter discursum, quia nō inuoluit formaliter plures actus: potest tamen dici virtualiter discursus, quia attingit explicite, & immediatē obiecta, quæ attingi possunt duobus actibus, quorum vnus deducatur ex alio. Non melius, fuisse aliquos, qui formalem discursum vocarunt quenlibet actum immediatē, & explicite percipientem obiectum materiale, & formale simul. Hi tamen loquuntur contra communem philosophorum vsum, qui ex eo negant communiter discursum Deo, & Angelis, quod vno, & eodē actu attingunt obiectum materiale, & formale simul.

34 Præcipua species discursus

est syllogismus sic definitus ab Arist. lib. 1. Prior. *In quo, quibusdam positis, aliud sequatur, necesse est per ea, quae posita sunt.* Est dicere: est, in quò ex cognitione duplicis extremi vniti cum aliquo medio deducitur cognitio attingens vnionem immediatam eorundem extremorum inter se. Itaque in syllogismo præcedunt duæ cognitiones, quarum vna attingit vnionem, seu idèntitatem vnus extremi cum aliquo, cum quo altera vnit, seu idèntificat alterum extremum, quæ cognitiones dicuntur præmissæ formales, & obiecta eorum præmissæ obiectiua. Deinde datur alia tertia cognitio ex duobus prioribus deducta, quæ attingit ea duo extrema, vt immediatè idèntificata inter se: hæc cognitio dicitur conclusio formalis, & obiectum eius conclusio obiectiua. De modo, quo disponenda sunt extrema in præmissis, vt rectè ex illis deducatur conclusio, egimus in 5. lib. Instit. dial. vbi late dedimus ea omnia, quæ ad artificium logicum spectant, auctori in hoc loco de modo, quo præmissæ ad conclusionem concurrunt, & quâ necessitate hæc cum illis connectantur.

35 Et primò certum est, præmissis formales præsupponi ad conclusionem tanquam conditiones applicantes intellectui obiectum ipsam conclusionis; quia, vt diximus disp. 7. num. 34. intellectus non potest actum cognitionis elicere circa aliquod obiectum, quin hoc præcedat illi intentionaliter

applicatum; sed obiectum conclusionis non applicatur sufficienter intellectui per species intelligibiles extremorum immediate productas à phærasmatibus, quia hæc non applicant obiectum intellectui ad elicendum iudicium, vt dicebamus n. 16. neque sufficienter applicatur obiectum conclusionis per ipsas apprehensiones extremorum, & copulæ; alioqui non esset, cur expectarentur præmissæ ad elicendam assensum circa ipsum obiectum conclusionis, vt dicebamus n. 17. ergo necessarium est, quod tale obiectum applicetur per præmissas formales. Consequètia patet: quia non est aliud, per quod possit sufficienter applicari. Applicatur autem per præmissas; quia, eo ipso quod istæ representant expresse vnionem extremorum cum vno, & eodem medio, representant implicite vnionem immediatam ipsorum extremorum inter se.

36 Est tamen difficultas: an præmissæ formales concurrant ad conclusionem tanquam causæ physice immediatè illam efficientes simul cum intellectu? In sententia asserente species impressas concurrere efficienter physice ad cognitionem, dicendum est, præmissas formales concurrere physice ad efficiendam conclusionem formalem, quia cum intellectus iuxta hanc sententiã non sufficiat ad productionem cognitionis sine alio cõprincipio, est necessariũ, quod ad producendam conclusionem, aliquid habeat cõprincipium, quod quidem nullum aliud esse potest, nisi

nisi præmissæ, cum ea solũ determinant intellectum ad conclusionem. In nostra verò sententia asserente, species impressas solũ se habere vt cõditiones ad producendam cognitionem, idem dicendum est de præmissis respectu cõclusionis. Vide disp. 7. sect. 2.

37 Rogas 1. An possit obiectum vtriusque præmissæ vno actu cognosci? Respondeo affirmatiue: neque enim in hoc assignari potest repugnãtia. Possitque ex illa deduci conclusio per verum discursum, quia iam progredetur intellectus ab vno actu in aliũ ex illo deductũ. Rogas 2. An totus syllogismus obiectiuus possit vno actu attingi? Respondeo, nullam in eo apparere repugnãtiam: in eo tamen casu non daretur discursus, quia non esset progressus ab vno actu in alium.

SECTIO V.

An præmissæ obiectiua immediatè attingantur per conclusionem formalem?

38 Certum est apud omnes, præmissas obiectiuas esse obiectum formale conclusionis formalis: quia obiectum formale conclusionis debet esse id, quod intellectui est ratio attingendi obiectum ipsius cõclusionis; sed obiectum præmissarum est intellectui ratio attingendi obiectum conclusionis: ergo est obiectum formale conclusionis. Maior constat ex definitione obiecti formalis tradita disp. 12. num. 40. Minor probatur: quia ex eo intellectus per conclusionem as-

sentitur vnioni immediatè extremorum inter se, quia per præmissas videt illa vnita cum vno, & eodem medio: ergo vnio extremorum cum medio cognita per præmissas est intellectui ratio attingendi vnionem extremorum inter se, quæ est obiectum conclusionis.

39 Est tamen difficultas: an præmissæ obiectiua sint obiectum formale terminatiũ cõclusionis formalis; vel motiũ solũ? Est dicere: an obiectum præmissarum ita moueat intellectum ad assensum cõclusionis, vt hic non solum attingat immediatè suum obiectum; sed etiam obiectum præmissarum, ita vt in hoc syllogismo, *Omne rationale est risibile: omnis homo est rationalis: ergo omnis homo est risibilis*, iste vltimus actus totum hoc immediatè attingat, *Omnis homo est risibilis, quia omne rationale est risibile, & omnis homo est rationalis*; vel potius dicendum sit, solum attingere immediatè, *omnem hominem esse risibilem*, & reliqua solum se habere, vt quid mouens, seu inducens intellectum ad elicendum illum actum circa prædictum obiectum?

40 P. Arria. in Logi. disp. 15. sect. 4. subf. 2. vbi pro se adducit Capr. Ferr. & P. Rub. in lib. de Post. resol. q. 6. nu. 54. docet obiectum præmissarum attingi immediatè per actum conclusionis, ac proinde illud esse obiectum formale intrinsece terminatiũ actus cõclusionis. Probat 1. quia semel positis præmissis, potest per assensum conclusionis attingi immediatè

obiectum ipsarum præmissarum: ergo de facto semper attingitur. Antecedens datur ab aduersarijs. Consequentia probatur: quia intellectus est potentia necessario operans: ergo semper operatur, quantum potest: sed per te, possis præmissis, dantur omnia requisita ad hoc, vt intellectus per assensum conclusionis attingat immediatè obiectum ipsarum præmissarum: ergo illud attinget semper de facto. Confirmatur: quia vno simplici actu Fidei credo, Abrahamum fuisse, quia Deus id reuelauit, & quia Deus est verax: ergo vno, & eodem actu cognosco immediatè, hominem esse risibilem, quia rationale est risibile, & quia homo est rationalis. Patet consequentia: quia sicut se habent præmissæ respectu conclusionis, ita se habent cognitiones reuelationis Diuinae, & veracitatis Dei ad obiectum reuelatum: ergo, sicut hoc creditur per actum attingentem immediatè ipsum obiectum reuelatum, reuelationem Dei, & eius veracitatem: ita etiam per vnum, & eundem actum cognoscitur immediatè obiectum conclusionis, & obiectum præmissarum.

41. Secundò probatur: quia id ergo se habens ex parte conclusionis aliquid significat distinctum à significato consequentis: sed id non potest esse aliud, nisi, quod obiectum consequentis est tale, quia obiecta præmissarum sunt talia: ergo id significatur, & attingitur per actum conclusionis. Confirmatur: quia eodem actu fertur intellectus

in obiectum formale, & materiale: sed obiectum præmissarum est obiectum formale conclusionis: ergo in illud fertur per ipsam conclusionem.

42. Opposita sententia est verior, nempe actum conclusionis non ferri immediatè in obiectum præmissarum, sed solum in suum obiectum, atque adeo obiectum præmissarum non esse obiectum formale terminatiuum conclusionis; sed solum motiuum. Ita P. Hurt. hic disp. 7. sect. 5. & nonnulli recent. & in eam inclinatur P. Valé. 2. 2. disp. 1. q. 1. p. 2. §. *Ad 4. argumentum*, & sequentibus, dum docet, discursum in eo consistere, quod assensus, præmissarum, & conclusionis ita subordinentur inter se, vt iste vltimus non sit perfectior illis in euidentiâ, & certitudine. Probatur 1. quia omnia requisita ad rationem discursus dantur sine eo, quod actus conclusionis attingat immediatè obiectum præmissarum: ergo sine fundamento adstruitur necessarium ad rationem discursus, quod per actum conclusionis attingatur immediatè obiectum præmissarum. Antecedens probatur: quia ex eo, quod intellectus eliciat actum præcise attingentem obiectum conclusionis non applicatum sufficienter, nisi per præmissas, dicitur deducere conclusionem ex præmissis: ergo habebit omnia requisita ad rationem discursus. Consequentia patet ex definitione discursus adductâ sectione præcedenti. Antecedens probatur: quia de-

de-

deducere vnum ex alio est ex cognitione vnius deuenire in cognitionem alterius: sed, eo ipso quod intellectus assentiatur obiecto conclusionis non aliter illi applicato, nisi per præmissas, in quarum obiecto implicite continetur, dicitur deuenire in cognitionem conclusionis ex cognitione præmissarum: ergo deducit vnum ex alio.

43. Secundò probatur: quia si actus conclusionis attingit immediatè obiectum præmissarum: ergo species ex illo relicta attinget immediatè obiectum præmissarum, quia species idem obiectum repræsentat, quod actus, ex quo relinquitur, vt sepe dictum est: ergo post primam cognitionem conclusionis non poterit in posterum cognosci obiectum conclusionis per illam speciem, quin simul cognoscatur obiectum præmissarum. At hoc est falsum: tum quia non aliunde cognoscimus, hominem esse animal rationale, nisi per discursum deductum ex cognitione singularium operationum, quas experimur in illo, & tamen postea per speciem ex illa cognitione relictam cognoscimus, esse animal rationale, quin actu recordemur talium operationum: tum etiâ, quia alias nunquam haberemus cognitionem euidenter conclusionis, quæ remote deducitur ex primis principijs; nam per te per actum euidenter huius conclusionis debet cognosci euidenter obiectum præmissarum, ex quibus immediatè deducitur: deinde, cum hæc non sint euidenter per te, sed per alias

præmissas, ex quibus deductæ fuerint, debet per eundem actum cognosci obiectum illarum præmissarum, & sic in reliquis vsque ad prima principia.

44. Ex gr. Ex eo, quod homo sit animal rationale immediatè deducitur euidenter, quod sit capax disciplinae; & ex eo, quod sit capax disciplinae, quod sit admiratiuus; & ex eo, quod sit admiratiuus, quod sit risibilis. Si ergo per hanc vltimam conclusionem cognosceretur euidenter, hominem esse risibilem, quia est admiratiuus, cum homo sit admiratiuus, quia est capax disciplinae, per illum eundem actum deberet id euidenter cognosci: deinde, cum homo sit capax disciplinae, quia est rationalis, etiam deberet euidenter cognosci per illum actum, ac per consequens non posset vltima illa conclusio repræsentare euidenter, hominem esse risibilem, quin simul euidenter repræsentaret, id illi conuenire, quia est capax disciplinae; & id, quia est rationalis: quis autem id audeat affirmare? Cum impossibile sit, nostrum intellectum tot obiecta simul, & vnicò actu attingere.

45. Respondet P. Arria. disp. 15. num. 47. & 48. speciem relictam ex actu, quo euidenter cognoscitur, *hominem esse admiratiuum, quia est capax disciplinae*, repræsentare quidem totum hoc obiectum: cæterum, cum intellectus iuxta communem sententiam possit specie repræsentante duo obiecta, vt ad vnum solū cognoscen-

scen-

scendum, poterit postea illa uti ad cognoscendum, *hominem esse admiratum*, quin actu recorderet, *esse capacem disciplinae*. Unde immediate ex tali cognitione poterit deducere cognitionem affirmantem, *hominem esse risibilem, quia est admiratiuus*: quæ quidem cognitio non attingat capacitatem disciplinæ, & reliqua objecta usque ad prima principia.

45 Sed contra: illa cognitio, qua primo cognitum est, *hominem esse admiratiuum, quia est capax disciplinae*, non est evidens ex sola apprehensione terminorum conclusionis; sed ex præmissis: ergo species, quæ relinquatur ex illa, non erit evidens ex eo præcise, quod representet objectum conclusionis; sed, quia illud representat simul cum præmissis. Consequentia patet: quia species relicta ab aliquo actu debet representare habitualiter objectum eo modo, quo actus representabat illud actualiter, ut sepe dictum est: ergo cognitio orta ex illa specie circa solum objectum conclusionis sine objecto præmissarum, non est evidens. Patet consequentia: quia species, ex qua oritur, eatenus representat evidenter objectum conclusionis, quatenus illud representat simul cum objecto præmissarum ut objecto formaliter: atqui cognitio solius objecti conclusionis non oritur ab illa ut representante tale objectum simul cum objecto præmissarum, ut concedis: ergo neque ea cognitio erit evidens. Hinc fit, ex illa non posse demonstrari, *hominem esse risibilem*:

quia demonstratio constare debet præmissis evidentibus, ac per consequens non poterit evidenter à priori cognosci, *hominem esse risibilem*, quin simul eodem actu cognoscatur id illi convenire, *quia est admiratiuus*, & id, *quia est capax disciplinae*, & id, *quia est rationalis*.

47 Confirmatur: quia, si ex actu Fidei, quo credo, *Deum esse trinum, & unum, quia Deus dicit, & quia est verax*, relinquatur species in intellectu idem representans, & postea utar illa ad præcise cognoscendum Deum esse trinum, quin meminerim aliorum, iste actus non erit Fidei Divinæ, quia non nittur testimonio Divino, nec oritur ab specie ut representante Divinum testimonium; sed solum ab illa ut representante Deum trinum: ergo, si cognitio orta ab specie representante objectum conclusionis cum objecto præmissarum, solum attingat objectum conclusionis, non oritur ab specie ut evidente, ac per consequens non erit evidens.

48 Dicamus ergo, intellectum per actum conclusionis non attingere formaliter, nisi objectum ipsius conclusionis. Determinatur tamen ad hunc assensum conclusionis per præmissas, quæ dum expresse representant duo extrema unita cum unico medio, implicite proponunt intellectui unionem ipsorum extremorum inter se, quæ est objectum immediatum conclusionis. Eadem autem propositione positâ, assentitur intellectus objecto conclusionis, & propter-

ea dicitur inferre conclusionem ex præmissis: quia videlicet, ad assensum conclusionis determinatur per præmissas formales tanquam per condiciones applicantes illi sufficienter objectum, quod alias non erat sufficienter applicatum; & tunc dicitur esse illatio bona; quando intellectus determinatur per præmissas, quæ revera illi proponunt objectum conclusionis; mala vero, quando licet quis existimet tale objectum proponi per præmissas, revera non proponitur.

Nonnulla consuetaria.

49 Hinc fit r. ad hoc, ut intellectus, positus præmissis, assentiat conclusioni, necessarium non esse, quod ante ipsam conclusionem præcedat in illo cognitio reflexa de bonitate illationis. Probatur: quia ad hoc, ut intellectus assentiat primis principiis, non est necessarium quod, post apprehensione terminorum, habeat cognitionem aliquam reflexam, per quam iudicet, objectum sufficienter propositum esse per illas apprehensiones: ergo neque ad hoc ut positus præmissis assentiat conclusioni, est necessarium, quod habeat cognitionem aliquam reflexam de bonitate illationis. Patet consequentia: quia ideo ad assensum præmissarum sufficienter apprehensiones terminorum sine cognitione aliqua reflexa, quia sufficienter proponitur per illas objectum talis assensus: sed per præmissas

proponitur sufficienter intellectui objectum conclusionis: ergo, &c. Minor est certa: quia, eo ipso quod præmissæ representant identitatem extremorum cum medio, representant saltem implicite identitatem extremorum inter se: ergo sufficienter proponitur intellectui objectum conclusionis per præmissas: Et quidem non video, cur præmissæ representent sufficienter objectum illationis ad hoc, ut sequatur cognitio illa reflexa, quam tu adstruis; & non representent sufficienter objectum conclusionis, cum hoc contineatur formaliter in objecto præmissarum; illud vero solum virtualiter.

50 Obijcies r. ergo appositum conclusioni significat ipsam conclusionem inferri ex præmissis: ergo debet dari in intellectu ex parte conclusionis aliqua cognitio, per quam talis illatio cognoscatur. Hic duo distinguenda sunt, & quod detur de facto cognitio reflexa representans conclusionem deduci ex præmissis; & quod hæc cognitio sit necessario requisita tanquam prævia ad conclusionem. Hoc vitium negamus: quia id solum debet præquiri ad conclusionem, quod necessarium est, ut sufficienter proponatur intellectui objectum ipsius conclusionis: hoc vero sufficienter proponitur per præmissas, ut probatum est, & ideo sine fundamento dicitur præquiri cognitionem reflexam de bonitate illationis. Id autem non tollit,

collit, quod, posita iam conclusione, cognoscamus reflexe eam bene inferri ex præmissis, pro qua cognitione reflexa substituimus particulam *ergo*, ut alijs significemus talem illationem: qui quidem tunc negant consequentiam, quando putant, conclusionem non bene inferri ex præmissis, hoc est, non proponi sufficienter per præmissas obiectum conclusionis; cōcedunt vero consequentiam, si putant, bene inferri.

51. Fit 2. conclusionem fore evidentem, si præmissa fuerint evidentes; & probabilem, si probabiles. Ratio est: quia præmissa eate nus determinat ad conclusionem, quatenus intellectui manifestant obiectum ipsius conclusionis: ergo determinabunt ad claram, seu obscuram conclusionem, si clare, aut obscure obiectum eius proponant. Confirmatur: quia ex eo assentitur intellectus per conclusionem identitati extremorum inter se, quia per præmissas nouit eam identificate cum medio: ergo ex eo, quod per præmissas nouerit euidenter, vel probabiliter identitatem extremorum cum medio, sequetur, quod cognoscat euidenter, seu probabiliter identitatem extremorum inter se. Pater consequentia: quia simpliciter, & absolute loquendo, cognitio obiecti præmissarum est causa conclusionis: ergo non est, cur cognitio evidens obiecti præmissarum non sit causa conclusionis euidētis; & cognitio probabilis præmissarum non sit causa conclusionis probabilis.

52. Hinc desumitur ratio, cur conclusio iuxta commune proloquium semper sequatur debiliorem partem, ita ut, si vna ex præmissis fuerit euidēs, & altera probabilis, conclusio debeat esse probabilis, & non euidēs. Ratio ergo est: quia, quando identitas extremorum inter se non aliunde cognoscitur, nisi ex identitate ipsorum cum medio, non potest illa certius, & clarius nobis innotescere, quam ista: ergo, si non constet euidenter, vtrunque extremum identificari cum medio, non poterit constare euidenter esse idem inter se: atqui quando vna ex præmissis est probabilis, non potest constare euidenter, vtrunque extremum esse idem cum medio, quia saltem de illo, quod per præmissam probabilem cognoscitur, non constat euidenter; sed solum probabiliter, esse idem cum medio: ergo &c.

53. Fit 3. in quocunque syllogismo dependere reuerā actum conclusionis a præmissis, quia obiectum talis actus in syllogismo non proponitur sufficienter intellectui, nisi per præmissas: atque adeo, cum intellectus non possit actum elicere, nisi præcedente propositione obiecti, necessarium est, quod hic, & nunc dependeat a præmissis quoad elicentiam huius actus. Fit 4. hunc actum conclusionis, qui de facto dependet ab his præmissis, non ita pendere ab illis, ut habeat intrinsecam connexionem cum ipsis. Ratio est: quia non dependet ab illis nisi tāquam

quam a conditionibus applicantibus eius obiectum intellectui: sed hic numero actus non habet connexionem essentialē, seu intrinsecam cum hac numero applicatione, ut constat ex paritate physicorum; neque enim in physicis hic numero calor, & hæc actio, per quam de facto producit, habent intrinsecam connexionem cum hac numero presentia, per quam de facto agens applicatur passivo, ut constat ex *Phys. disp. 27. sect. 2.* ergo idem dicendum est de hoc effectu intentionali respectu huius applicationis intrinsecalis. Ex quo constat non pendere per suam entitatem a præmissis. Si enim per suam entitatem pederet a præmissis, haberet connexionem intrinsecam cum illis.

54. Fit 5. istum actum non esse conclusionem intrinsecam per suam entitatem: quia actus est conclusio, quatenus sit dependenter a præmissis: sed non pendet a præmissis per suam entitatem, ut probatum est num. præc. ergo neque est conclusio per suam entitatem. Est ergo conclusio per denominationem extrinsecam ab ipsis præmissis, quia videlicet intellectus hic, & nunc ad istum actum elicendum determinatur per præmissas tanquam per conditiones applicantes illi intentionaliter obiectum talis actus: id autem est denominatio extrinseca in ipso actu, quia extrinsecū est illi quod obiectum eius proponatur intellectui per præmissas, vel per aliam formam: sicut extrinsecū est huic

calefactioni, quod agens, & passum applicata sint per hanc numero presentiam, vel per illam.

55. Hinc fit 6. quod transacto isto actu, potest postea intellectus per speciem ab illo relictam determinari ad alium similem actum sine actuali cognitione præmissarum, ex quibus deductus fuit ille primus actus. Et in primis, quod talis actus relinquat in intellectu speciem sui obiecti representantem illud euidenter, seu probabiliter iuxta naturam actus, a quo relictus fuit, constat ex dictis. Quod vero intellectus per hanc speciem determinetur in posterum ad alium similem actum sine actuali cognitione præmissarum, facile colligitur ex dictis: quia ea species solum representat obiectum actus, a quo producta fuit, neque enim ullus actus producit speciem alterius obiecti, nisi eius quod ipse representat, ut admittunt omnes: sed actus, a quo ea species producta fuit, solum representabat id, quod erat obiectum immediatum conclusionis; non vero id, quod erat immediatū præmissarum, ut probatum est: ergo ea species solum representat obiectum conclusionis: ergo ad illud solum cognoscendum determinat in posterum.

56. Hinc facile explicatur, quare ratione possit conclusio remota euidenter deduci ex præmissis illi proximis, quin actu cognoscatur prima principia, ex quibus antea hæc præmissa deducte fuerunt. Ex gr. hæc propositio, *omnis homo est admirativus*, quæ prius deducta fuit

fuit ex alijs præmissis in hoc syllogismo, *Omne animal rationale est admiratiuum: sed omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est admiratiuus*: postea se habet ut præmissa, ex qua deducitur alia conclusio in hoc syllogismo, *Omne admiratiuum est risibile: omnis homo est admiratiuus: ergo omnis homo est risibilis*: Et itaq; propositio, quando deducta fuit ex suis præmissis, produxit in intellectu speciem immediate representantem, *omnem hominem esse admiratiuum*, quin representaret obiectum præmissarum. Vnde, quò postea ea species excitatur in intellectu, determinat illum ad cognitionem immediatam sui obiecti, nullà factà mentione de obiecto præmissarum, & ideo potest intellectus illam assumere ut præmissam ad deducendam aliam conclusionem, quin actu meminerit obiecti præmissarum, ex quibus antea deducta fuit talis propositio. An vero propositio excitata immediate per speciem relictam à conclusione, dicenda sit immediata? constat ex dictis in Log. disp. 2 r. n. 30. & 31.

57 Nunc soluenda sunt argumenta oppositæ sententiæ. Ad primum, concessio antecedente, nego consequentiam: quia ad hoc, ut per actum conclusionis attingatur obiectum præmissarum simul cum obiecto ipsius conclusionis, requiritur magna attentio, & cura potentia, quæ, cum non semper detur, non semper attinget conclusio simul cum suo obiecto ob-

iectum præmissarum. Addo, quod quando actus conclusionis attingit obiectum præmissarum, talis attingentia non pertinet ad rationem formalem conclusionis, quia sine illa datur omnia requisita ad istam, ut probatum est nu. 49. Ad confirmationem respondeo, id esse discriminis inter actum fidei, & actum conclusionis, quod de ratione actus fidei est credere dicenti propter eius autoritatē, & ideo non potest dari talis actus, quin simul attingat rem testificatam, testimonium, & veracitatem dicentis: at vero de ratione actus conclusionis non est, nisi, quod deducatur ex præmissis; quod quidem potest fieri, quin per illum actum attingatur immediate obiectum præmissarum, ut probatum est; & ideo potest dari sine tali attingentia.

58 Ad secundum fateor, *et ergo* significare aliquid distinctum ab obiecto actus conclusionis; id tamen nihil aliud est, quam illatio ipsa, quæ non est aliquid ex parte obiecti, ut cõcedunt omnes, neq; aliquid intrinsecum actui conclusionis; sed extrinsecum, ut probatum est. Ad confirmationem respondeo, eodem actu ferri intellectum in obiectum materiale, & formale terminatum; non vero in obiectum formale, quod solum est motiuum, ut præmissa obiectivæ sunt respectu conclusionis, ut ex hæcunque dictis constat.

SEC

SECTIO VI.

An assensus præmissarum necessitent ad assensum conclusionis?

59 **D**Vplex distingui solet necessitas: una quoad speciem; & altera quoad exercitium. Quoad speciem dicitur illa, quæ potentia determinatur ad aliquam speciem actus, ita ut non possit elicere actum speciei oppositæ: hanc necessitatem habet voluntas respectu amoris boni in communi; neque enim potest bonum odio habere; sed illud debet amare, si aliquem actum circa illud habere velit. Huic necessitati opponitur libertas contrarietatis, quæ est indifferentia ad actus contrarios: hanc habet unus homo respectu alterius, quia potest illum odio prosequi, & amare. Necessitas, quoad exercitium dicitur illa, quæ potentia ita determinatur ad unum actum, ut non possit illum cohibere, vel ab illo cessare. Isti opponitur libertas contradictionis, quæ est indifferentia ad actum exercendum, vel non exercendum.

60 Certum ergo est, positis assensibus præmissarum attingentibus rectam dispositionem extremorum cum medio, intellectum necessitari ad conclusionem quoad speciem. In hoc omnes conveniunt, & constat ex definitione syllogismi: est enim, *in quo quibusdã positis* (hoc est præmissis) *in assensu* (conclusionem videlicet) *ne-*

cesse est per ea, quæ posita sunt: quod intelligi debet de necessitate saltem quoad speciem actus. Et ratio est clara: nam posita identitate adæquatâ duorum extremorum cum medio, non potest non dari identitas extremorum inter se; quod quidem ita est lumine naturæ notum, ut ex solâ apprehensione terminorum constet aperte, ea; quæ adæquate sunt eadem vni tertio, esse eadem inter se; ergo qui animadvertit se per præmissas assensum præbuisse identitati extremorum cum medio, non potest negare identitatem extremorum inter se. Quod argumentum non solum vim habet in syllogismo evidenti, sed etiam in probabili, quia, licet ita assentiamur præmissis probabilibus, ut possimus illis dissentire; nihilominus, posito assensu præmissarum, non possumus dissentire conclusioni: quia, cum identitas extremorum non possit non dari, datâ identitate illorũ cum medio, eo ipso quod quis animadvertit, se hæc cõcessisse, non potest illam negare: & propterea qui, concessis præmissis, negat consequentiã, deducitur ad impossibile: quia cogitur concedere propositionem contradictoriam vni ex præmissis.

61 Est tamen difficultas circa necessitatem quoad exercitium, an videlicet, positis præmissis, ita determinetur intellectus, ad assensum conclusionis, ut illũ cohibere non possit. PP. Cõn. lib. 1. Post. cap. 1. q. 4. art. 4. conc. 2. ubi pro se adducunt S. Thom. 1. p. q. 82. art. 2.

art. 2. & 1. 2. q. 13. art. 6. Caiet. Sonz. Scot. Dur. Henr. & P. Bonf. asserunt, intellectum ita determinari per præmissas ad assensum conclusionis, vt directe impediti non possit talis assensus à voluntate; bene tamē indirecte, hoc est, diuertendo alio intellectum vel nimium affigendo illum alteri cogitationi, per quam impediatur talis assensus conclusionis. P. Hurr. hic disp. 7. sect. 4. num. 33. & P. Arria. in Log. disp. 15. sect. 6. absolute docent, non posse vllō modo impediti assensum conclusionis, posito assensu præmissarū, adhuc in syllogismo probabili.

62 Dico in syllogismo probabili non necessitatur intellectus quoad exercitium per præmissas ad conclusionem. Huic conclusioni subscribent, vt existimo, authores primæ sententiæ, & eam tenent nonnulli recent. apud PP. Conim. supra. Probat: quia per præmissas syllogismi probabilis cognoscitur obscure, & incerto identitas extremorum cum medio; ergo, positis talibus præmissis, non est certus intellectus de identitate extremorum inter se: ergo potest suspendere actum conclusionis circa illam. Confirmatur: quia postquam quis ob testimonium Ecclesiæ, seu concionatoris prudenter credit Deum, qui est summe verax, reuelasse mysterium Trinitatis, potest suspendere actū Fidei Diuinæ circa illud, non alia de causa, nisi quia obscure, & incerto nouit reuelationem Diuinam, & propterea requiritur

ex parte voluntatis pius affectus liber determinans intellectum ad assensum Fidei, vt cōcedit Theologi; ergo, cū intellectus per præmissas probabiles obscure nouerit identitatem extremorum cum medio, poterit suspendere actum conclusionis circa identitatem extremorum inter se. Imo indigebit actu voluntatis determinate intellectū ad talem actum, quia sine illo actu non habebit omnia requisita ad talem determinationem.

63 Dices: ex suppositione, quod extrema identificentur cum medio, est necessarium, quod sint idem inter se: ergo ex suppositione, quod intellectus assentiatur identitati extremorum cum medio, est necessarium, quod assentiatur identitati ipsorum inter se. Concesso antecedente, nego consequentiam: quia licet intellectus euidenter noscat, esse necessariam identitatem extremorum inter se, supposita identitate eorum cum medio; tamen per præmissas probabiles, non supponit vt certam, & necessariam identitatem extremorum cum medio; sed vt probabilem, & contingentem; & ideo non cogitur assentiri identitati eorum inter se.

64 Dico 2. nec per præmissas euidentes necessitatur quoad exercitium intellectus ad conclusionem. Ita nonnulli recent. & P. Rub. lib. 1. Poster. cap. 1. q. 8. & adducit pro se S. Tho. 1. 2. q. 9. art. 1. ad 2. vbi expresse docet, intellectum subdi voluntati quoad exercitium actus; & aliqui ex au-

thoribus adductis pro prima sententia explicari possunt de necessitate quoad speciem. Probat: quia, positis præmissis euidentibus, potest quilibet pro libito suæ voluntatis elicere conclusionem directam, seu indirectam, vt experientia constat; ergo, positis præmissis euidentibus, non ita necessitatur intellectus ad conclusionem, vt non subdatur imperio voluntatis ad illam eliciendam: ergo, si voluntas imperaret omnimodā cessationem actus conclusionis, cessaret omnino intellectus ab illo eliciendo.

65 Dices, intellectum necessitari per præmissas ad habendam conclusionem directam, vel indirectam disiunctam, ita vt, positis præmissis, necessario debeat habere vnam ex illis; quæ verò futura sit pendet ex imperio voluntatis, & ideo ipsa poterit imperare vnam, vel alteram; non verò suspensum relinquere intellectum; sicut, positā intentione efficaci finis, potest voluntas eligere hoc, vel illud medium; non tamen poterit cessare ab omni electione. Sed contra: per te, positis præmissis euidentibus, non est intellectus ex se necessitatus determinate ad eliciendam conclusionem directam, nec determinate ad eliciendam indirectam: ergo in tua sententia si non daretur imperium voluntatis intellectum determinans ad vnam, vel alteram, cessaret ab vtraque; sed nihil est, quod possit cogere voluntatem ad imperandum vnam, vel alteram conclusionem: ergo

nihil est, quod cogat ad habendam vnam, vel alteram positis præmissis euidentibus. Minor est mihi certa: quia voluntas nullā cogitatione necessitatur ad eliciendum actum volitionis, nisi ea repræsentet clare summū bonum: sed nulla ex præmissis euidentibus demonstrationis repræsentat illi clare, summum esse bonum in elicienda conclusione: ergo non necessitatur per illas ad imperandam vnam, vel alteram conclusionem.

66 Id verò, quod adducitur de intentione efficaci finis, nihil fauet oppositæ sententiæ, quia intentio efficax finis est volitio efficax consequendi finem, quæ, cum consequi non possit voluntas, nisi per media, cogitur ea apponere, eo ipso quod efficaciter vult illū consequi: at verò cognitio præmissarum non potest cogere voluntatem ad imperium, nisi proponendo illi, summam esse bonitatem in elicienda conclusione, quod cum præmissæ non præsentent, nō possunt voluntatem cogere ad imperandam vnam, vel alteram conclusionem.

67 Dices 2. intellectū per præmissas necessitari ad eliciendam conclusionem illam (directam videlicet, aut indirectam) quā videt euidentius, vel cuius species fuerit efficacior: quod si vtriusque species fuerit æqualis, tunc determinabitur à causa prima, vel ab imperio voluntatis. Sed contra: experientia constat, quod quomodo vterque proponatur præmissæ, elicitur conclusio directā, vel indirectā pro libito voluntatis; ergo in nullo

casu est determinatus intellectus, ad unam ex illis determinate eliciedam. Adde, quod si in casu, quo species utriusque conclusionis esset æqualis determinandus esset intellectus per imperium voluntatis, cum hoc libere eliciatur a voluntate, adhuc positis præmissis, ut probatum est num. præced. saltem in eo casu posset suspendi conclusio positis præmissis evidentibus. Dices: intellectus determinatur semper per præmissas ad eliciedam conclusionem directam, si per voluntatem non applicetur ad indirectam. Bene. Eodem modo dici poterit, positis præmissis, esse ex se determinatum ad eliciedam conclusionem, si non suspendatur per imperium voluntatis.

8. Obijcies 1. positam in intellectu specie impressam intuitivam obiecti, non poterit intellectus cohiberi ab actu circa ipsum obiectum: ergo positis præmissis evidentibus, non poterit cohiberi ab assensu conclusionis. Nego consequentiam. Ratio disparitatis desumitur ex experientia, quam novimus, voluntatem, quam unis velit, nunquam impedire, ne species sufficienter applicans obiectum, potentiam determinet ad actum; impedit tamen, & imperat pro suo libito conclusionem directam, aut indirectam; deinde frequenter videmus, intellectum obtemperare voluntati imperanti illi tam intensam cognitionem obiecti, cuius aliquam notitiam habuit; suam etiam reminiscentiã eorum, quorum non bene recordatur: ergo magis subordinatur intellectus

voluntati, dum obiectum illi proponitur per cognitionem, quam, dum per speciem impressam. Et ratio a priori utriusque poterit esse; quia species impressa taliter proponit obiectum intellectui, ut illud non proponat voluntati in prædicta disput. 7. n. 19. & ideo determinat intellectum independentem a voluntate ipsa: at verò præmissa non solum proponunt obiectum conclusionis intellectui; sed etiam voluntati, ut notum est, atque adeo non mirum, quod determinent intellectum ad conclusionem dependentem a voluntate.

DISPUTATIO XV.

De Evidentia, Certitudine, & Veritate.

Erimus in Log. de Demonstratione, quam propositionibus veris, certis, & evidentibus constare diximus: sed quia ea, quæ ad exactam naturam veritatis, certitudinis, & evidentiam cognitionem pertinent, logicorum vires excedere putavimus, huc, ubi propriam sedem habent, explicanda remisimus.

SECTIO I.

De Evidentia.

In intellectu evidens dicitur illa, quæ ita distincte, & clare representat suum obiectum, ut nullus dubitandi locus dari possit circa illud se cunctum eam rationem, secundum quam evidenter cognoscitur.

tur. Propterea dicitur evidens a videndo: quia inter sensus externos potentia visiva conetur clarius suum obiectum attingere per proprium actum: atque adeo qui aliquid asseverat firmissimum testimonium adhibere existimat, si se rem vidisse testificetur. Difficultas tamen est, & non levis in explicando, in quam consistat claritas, & evidentia cognitionis, & unde illi prononciatur.

2. P. Hurt. hic. disp. 8. sect. 1. num. 2. docet, evidentiam actus consistere in eo, quod oritur ex principiis, cum quibus non potest componi dissensus circa illud obiectum. Ceterum hæc doctrina contraria est alteri, quam ipse author tradiderat disp. 7. sect. 4. Ibi enim docet, in syllogismo probabili non posse, positis præmissis, dari dissensum circa obiectum conclusionis, imò necessarium ponendum esse assensum circa illud: & nihilominus nullus est, qui dicitur, & conclusionem deductam ex præmissis probabilibus esse evidentem: ergo datur cognitio orta ex principiis, cum quibus non potest componi dissensus, quæ non sit evidens; sed solum obscura: non ergo recte explicat iste author rationem evidentie.

3. Omisissis aliorum placitis, Dico, eum actum esse evidentem, qui ita est incoposibilis cum dubio, aut formidine circa suum obiectum, ut non solum a cognoscere expellat tale dubium, aut formidinem; sed etiam impediat eius ingressum. Itaque evidentia, & certitudo in eo conveniunt, quod neutra componi potest in eodem cognoscere cum du-

bio, aut formidine circa veritatem obiecti certo, & evidenter cogniti: differunt tamen in eo, quod certitudo licet expellat dubium, aut formidinem præexistentem, non tamen impedit advenientem; quia mirum se expellunt e subiecto. At verò evidentia non solum expellit dubium, aut formidinem præexistentem, sed etiam impedit advenientem, ita ut actus evidens semel existens reddat incapacem potentiam intellectivam ad habendum dubium circa rem evidenter cognitam, neque ullam formidinem talis potentia possit admittere, nisi prius evidentiã amittat, per cuius amissionem ad formidinem preparatur. Hanc doctrinam comprobat communis omnium acceptio, qui, ut deprent, se habere evidentiam alicuius rei, affirmant, ita esse claram, ut nullus dubitandi locus dari possit: sentiant ergo, de ratione evidentie esse, impedit re omne dubium circa obiectum.

4. Hinc colliges 1. eum actum esse obscurum, qui non impedit dubium, aut formidinem circa suum obiectum. Colliges 2. evidentiam insinuari tum in actu cognitionis, qui dicitur evidens, quia hic formaliter impedit in potentia cognoscitiva dubium, & formidinem circa suam obiectum; tum etiam in principio ex se determinato ad eliciedum actum evidentem, quia hoc etiam impedit dubium, & formidinem circa obiectum, vel solum efficienter, producendo videlicet actum evidentem (ut contingit in specie impressa ex se determinante potentiam ad actum evidentem,

quæ quidem non formaliter; sed efficienter solum, quatenus concurrat, suo modo, ad productionem actus evidentis, impedit dubium, & formidinem circa suum obiectum, vel etiam formaliter, ut contingit in præmissis evidentiis, & apprehensione clara terminorum, quæ non solum efficiendo actum evidentem circa obiectum aliquod; sed etiam formaliter per sui informationem impediunt dubium circa tale obiectum: quia, illis positis, etiã si de facto nõ sequatur actus, in quem potentiam inclinant, non potest admitti dubium, aut formido circa obiectum talis actus.

5 Id tamen non præstant formaliter per oppositionem immediatam cum dubio de obiecto talis actus; sed per immediatã oppositionem cum ratione dubitandi circa illud; eo enim ipso, quod impediunt rationem dubitandi circa tale obiectum, impediunt etiam dubium, quod dari non potest, nisi præcedente ratione dubitandi. Hinc constat, evidentiã dividi posse in evidentiã actus, & principij: quibus addi potest evidentiã obiectiva; quæ nihil aliud est, quam obiectum ex se determinans potentiam ad actum evidentem.

6 Rogas: ex quibus principiis proveniat evidentiã cognitionis? Respondeo, provenire vel ex specie propria, & immediata obiecti, hæc enim determinat potentiam ad cognitionem obiecti, ut est in se; vel ex apprehensione clarè representante identitatẽ terminorum inter se; hæc enim determinat ad iudi-

cium evidens ex ipsis terminis: vel ex præmissis evidentiis, quæ quidem non inferunt nisi conclusionẽ evidentẽ: vel ex specie relicta in potentia ab actu aliquo evidente, quæ semper excitat ad actum eiusdem rationis cum eo, à quo est producta: vel ex principio aliquo activo, cui annexa est ex natura rei species propria obiecti, ut contingit in lumine gloriæ, quod (si distinguatur ab specie impressa Dei) est habitus intellectualis, cui annexa est ex natura rei species propria, & intuitiva Dei.

7 In singulis ex prædictis tribus evidentiis, actus videlicet, principij, & obiecti solet distinguatur triplex evidentiæ genus: alia enim dicitur evidentiã *moralis*; alia *physica*; alia *metaphysica*, quæ hic explicandæ sunt ex professo, & quidquid inter explicandum quamlibet dixerim de evidentiã obiecti, dictum puta suo modo de evidentiã actus, & principij; & è contra, quidquid dixerim de evidentiã actus, seu principij, dictum pura suo modo de obiectiva. *Moralis* evidentiã datur, quãdo iuxta regulas prudentiæ nõ potest quis de obiecto proposito dubitare; v. g. homo gravis, doctus, & sanctus, quem veracissimum semper experti sumus, iureiurando rem aliquã affirmat, ex qua nihil emolumenti ei accedet. Res illa dicitur evidens moraliter, ac per consequens actus illi assentiens, quia iuxta regulas prudentiæ tenemur non dubitare de illa. Hæc evidentiã sunt evidentes res nostræ Fidei, quæ a tot homi-

hominibus doctis, & sanctis affirmata sunt; tot miraculis confirmata, ut iuxta regulas prudentiæ nullus possit de illis dubitare; & propterea tenentur omnes illis credere: neque excusationẽ aliquã habebunt infideles, qui vel reliquerunt fidem, vel nunquam eam acceperunt.

8 Hæc evidentiã moralis simpliciter loquẽdo est obscura: quia evidentiã oritur ex principiis, quæ ex se determinant ad cognitionẽ, seu assensum obiecti, & impediunt dubiũ, & formidinem circa obiectum; sed possunt dari principia, quæ iuxta dictamen prudentiæ determinant ad assensum, & non patiuntur dubiũ, aut formidinem circa obiectum, & nihilominus physice loquendo, nec determinent ad primum, nec impediunt secundũ: ergo potest dari actus moraliter evidens, & obscurus physice. Minor constat in testimonio hominis fidedigni, quod quidẽ iuxta dictamen prudentiæ obligat ad assensum rei testificatæ, nec patitur dubiũ, & formidinem circa illã; & tamen physice neque determinat ad primum, neque impedit secundũ: quæ enim repugnãtia physica est in eo, quod ego dubitẽ de re ab homine fidedignissimo testificata? Hinc constat, hanc evidentiã ex genere suo posse admittere falsitatem; neque enim repugnat, virum gravem, & fidedignum mentiri.

9 Evidentiã *physica* actus (hinc facile colligetur, quid sit evidentiã physica principij, & obiecti) est cognitio evidens ex physicis prin-

cipijs. Talis est conclusio ex existentia effectus evidenter visi deducta circa existentiam causæ secundæ; ut, quando ex cognitione abbedinis, quã video, deduco existentiam subiecti; & ex visione fumi deuenio in cognitionẽ existentie ignis. Hæc dicitur evidentiã *physica*, quia stando principiis physicis impedit omne dubiũ, aut formidinem. Est dicere: si naturæ iura servantur, nihil potest esse, quod in præsentia talis actus dubium, aut formidinem inducat circa eius obiectum. Huic evidentiæ potest subesse falsitas: quia Divina vi potest fieri, quod, existentibus accidentibus, non existat subiectum, ut contingit in Eucharistia.

10 Evidentiã *metaphysica* datur, quando obiectum clarè cognoscitur, ita ut nec tali cognitioni vlllo modo possit subesse falsum, nec vlllum dubium circa obiectum admitti possit. Hæc evidentiã polent hæc principia: *Quodlibet est, vel non est. Deus est*, & quæcunque cognitio attingens connexionem prædicatorum essentialium alicuius entitatis per species proprias illius. Hæc autem dicitur evidentiã *metaphysica*, non quia nõ nitatur principiis physicis, sæpè enim nititur his principiis; sed quia quæ admodum principia metaphysica sunt ita clara, & evidentiã, ut illis non possit vlllo modo subesse falsum; sic & hæc evidentiã eandem fortitur dignitatem.

11 Ex his colliges 5. hæc tria genera evidentiæ subordinari ita inter se, ut evidentiã moralis ex

genere suo admittat obscuritatem physicam, & hæc obscuritatem metaphysicam; non tamen e contra, saltem ordinaria via. Colliges 2. evidentiam *metaphysicam* esse maiorem, clariorem, & perfectiorem reliquis in ratione evidentia; & evidentiam *physicam* perfectiorem *moralis*; quia *metaphysica* nullum admittit dubium, aut falsitatem circa obiectum; *physica* vero admittit dubium; at quod non oriatur ex principiis naturalibus; sed solum supernaturalibus: *moralis* denique admittit dubium, quod oriatur etiam ex principiis naturalibus physicis: quapropter evidentia *metaphysica* includit *physicam*, & *moralis*; *physica* vero *moralis*.

SECTIO II.

Nonnullæ difficultates expediuntur circa evidentiam.

12 **P**rima difficultas est: *An evidentia distinguatur realiter ab actu cognitionis?* Respondeo negative: quia vel cognitio (quæ dicitur evidens) præciso quocunque alio modo, aut entitate positivâ superadditâ illi, se ipsâ impedit dubium, & formidinet circa suum obiectum; vel non. Si primû: erit evidens per suam entitatem; quia in eo consistit evidentia. Si secundum: erit obscura per suam entitatem, ac per consequens, quicunque modus illi superaddatur, perseverabit obscura: ergo debet esse evidens per suam entitatem, & non per aliquid superadditum.

13 Confirmatur: quia evidentia formalis est forma, per quam obiectum manifestatur intentio-

naliter intellectui: ergo id, quod est realiter evidentia, debet esse realiter manifestatio formalis obiecti: ergo debet esse cognitio. Patet consequentia: quia omnis manifestatio formalis obiecti est representatio formalis illius: sed omnis representatio formalis obiecti (quando est actualis, seu per modum actus ut in præsentia) est cognitio, ut cõcedunt omnes: ergo, &c. Maior est certa: quia non aliter manifestatur formaliter obiectum potentia, nisi per representationem formalem illius. Si ergo evidentia formalis est realiter cognitio: ergo iam datur cognitio, quæ se ipsa sit evidens, & non per aliquid à se distinctum. Hinc constat, evidentiam, & obscuritatem esse differentias essentielles actuum evidentis, & obscuri.

14 **S**ecunda difficultas est: *An idem actus eiusdem obiecti possit esse simul evidens & obscurus?* Circa quam certum est primo, posse eundem actum simul esse evidentem in vno genere evidentia inferioris, & obscurum in altero superioris: actus enim evidens moraliter potest esse obscurus physice; & actus evidens physice potest esse obscurus metaphysice, ut constat ex dictis sect. præced. Certum est secundo, in eodem genere posse eundem actum esse simul evidentem & obscurum circa diversas formalitates eiusdem obiecti. Id constat in actu, quo à longe video hominem, quin discernam, an sit Petrus, vel Ioannes: hic enim actus evidenter physice attingit rationem

ho-

hominis, hoc est, entitatem hominis prout affectam accidentibus, quibus discernitur à non homine: obscure verò rationem individualem huius hominis, hoc est, ipsam entitatem hominis prout affectam accidentibus, quibus discernitur ab alio individuo hominis: ergo, &c.

15 **N**ec propterea putes, verificari duplex contradictorium de eodẽ homine, nempe quod per eandem cognitionem cognoscatur clare, & nõ cognoscatur clare: quia, cum hæc verificentur de eodẽ homine prout affecto diversis accidentibus, seu respiciente diversa connotata, non sunt eiusdem de eodem, ac per consequens neque sunt contradictoria. An vero circa eandem formalitatem vnius obiecti possit dari vnus actus, qui simul sit evidens, & obscurus in eodẽ genere? Constat ex infra dicendis: ubi agemus: an idem actus possit esse simul scientia, & fides?

16 **T**ertia difficultas est: *An vnus actus possit esse evidentior alio?* Circa quã certum est 1. actum metaphysice evidentem esse evidentiorẽ actu physice solũ evidente, & hunc evidentiorẽ actu moraliter solũ evidente, ut constat ex dictis. Certum est 2. inter actus evidentes in eodẽ genere, posse dari vnũ evidentiorẽ alio ratione maioris intensionis: homo enim proximus parieti clarius videt illum, quam qui distat, non alia de causa, nisi quia habet visionem intensiorem: ergo vnus actus est evidentior alio ratione maioris intensionis.

17 **D**ifficultas ergo est: an in-

tra idẽ evidentie genus detur vnus actus, qui per suam essentiam sit alio evidentior? In qua nõ affirmativa sententia tenenda est. Cum P. Hur. hic disp. 8. sect. 6. P. Arri. in Log. disp. 18. sect. 5. & P. Cominob. lib. 2. Post. c. 2. q. 2. art. 5. Et facile probari potest: quia, ut dicemus disp. seq. inter cognitiones evidentes, quæ habentur per proprias, & quidditativas species obiecti, sunt possibles quedã, quæ distincte representent omnes formalitates obiecti; aliæ, quæ vnã, vel alterã solũ: ergo ex priores erunt essentialiter evidentiores istis posterioribus. Patet consequentia: quia distinctius attingunt obiectum illæ, quæ istæ. Et vniuersaliter loquedo, omnes præmissæ per se notæ sunt evidentiores conclusionibus, quæ nõ aliunde nisi ex illis præmissis deducuntur.

18 **R**atio à priori est: quia evidentia consistit in virtute impediendi dubium circa obiectum evidenter cognitum; sed maiorem vim impediendi tale dubium habet cognitio immediatè attingens obiectum in se ipso, quã illa, quæ illud attingit ex alio prius cognito: ergo est evidentior. Minor probatur: quia magis penetratur veritas obiecti in se ipso cogniti per speciem propriam, seu ex apprehensione terminorum, quã obiecti, cuius cognitio ex alterius cognitione deducitur; quod quidem inde constat aperte, quod cum nunquam necessarium putemus confirmare præmissas per se notas, non raro confirmamus conclu-

clusiones inde deductas; quod autem de provenire nequit, nisi ex eo, quod præmissa illæ euidentes, & clariore sunt, quam conclusiones ex illis deductæ.

19 Objicit P. Hurt. in Log. disp. 1. r. sect. 3. (ubi docet præmissas non esse euidentes conclusionem) per conclusionem assentium usidentitati duorum extremorum inter se, quæ per præmissas non minus esse idem cum medio: ergo tamen euidenter assentimur conclusioni, quam præmissis. Consequentia patet: quia per se notum est, quod, *quæ sunt eadem uniterio, sunt eadem inter se.* Confirmatur: quia unio extremorum inter se est eadem cum unione illa cum medio: ergo eadē euidentiā, quā huic assentimur, assentimur & illi. Ad objectionem nego consequentiā. Ad probationem admittō illud axioma; sed ex eo non colligitur, quod quando unio extremorum inter se attingitur diuersā cognitione, ac unio eorum cum medio, debet esse æque euidens utraque. Ad confirmationem nego consequentiā: quia sicut idem obiectum potest cognosci cognitione euidente, & obscurā, sic etiam potest cognosci duplici cognitione, quarum una sit euidens, altera aliā.

SECTIO III.

De Certitudine.

20 Triplex certitudo distinguitur: solet una *obiectiua*; altera *formalis*; tertia *subiectiua*. Certitudo *obiectiua* (omniā aliorum explanatione) est ipsa entitas ob-

iecti, quæ ex se cognoscibilis est per actum certum: nam sicut entitas, quæ cognoscibilis est per actum verum, dicitur *veritas obiectiua*, ita etiā dici debet *certitudo obiectiua* ipsa entitas, quæ cognoscibilis est per actum certum. Nec ex hoc inferas, concedendā etiā esse incertitudinem obiectiua in obiecto realiter, quod cognoscitur per actum incertum: id, inquam, non bene inferitur ex eo, quod datur certitudo obiectiua a nobis explicata: quia sicut falsitas actus non provenit ex obiecto, quod per illum cognoscitur; sed ex defectu potentia, ut dicebamus disp. 1. 2. n. 34. & propterea, ut ibidē dicebamus, non datur falsitas obiectiua; ita etiā incertitudo actus non provenit ex defectu obiecti, quod per illum noscitur, quia cum istud ex se non habeat aliā cognoscibilitatē, nisi propriā entitatem, ex se non est cognoscibile, nisi per actum, qui propriam eius entitatē representet, ac per consequens ex se determinatū est ad terminandum semper actum determinate verum. Unde oritur, quod, quando cognoscitur per actum, qui ex se potest esse falsus (quod est esse incertū) id non est tribuendum obiecto cognito; sed imperfectioni potentia, seu obiecti formalis, quod nititur talis actus, aut defectui principij adiuvantis, seu determinantis potentiam ad productionem talis actus.

21 Certitudo *formalis* est ipsa certitudo actus, & consistit in determinatione actus ad verū. Ut docet P. Hurt. hic disp. 3. sect. 4. ex P. Mol.

P. Mol. 1. p. disp. q. 1. art. 5. & ex P. Vazq. 1. p. disp. 68. num. 33. & 34. & disp. 65. num. 2. in quod scholastici conveniunt: & sumitur ex S. Thom. in 3. dist. 23. q. 2. art. 2. questum. 3. Itaque actus certus dicitur ille, qui ex natura sua est determinatus ad representandū obiectum eo modo, quo est a parte rei (hoc enim est determinatum esse ad verum, ut dicemus infra) ille vero actus est ex natura sua determinatus ad representandum obiectum, ut est in se, qui ex natura sua perit oriri a principio, quod ex se non potest elicere nisi actum verum; v. g. actus Fidei Divina ex natura sua est determinatus ad representandum obiectum, ut est in se, quia ex parte efficientis requirit habitum supernaturalē Fidei, & ex parte motui formalis testimonium Divinum, quæ non possunt influere, seu determinare potentiam, nisi ad actum verum. Ad hanc vero certitudinem sufficit, quod unum ex principijs requisitis ad actum sit tale; quod non possit concurrere, nisi ad verum; e contra vero ad incertitudinem est necessarium quod omnia, & singula principia requisita ad actum possint ex se concurrere ad falsum; & ideo idem actus non potest simul esse certus, & incertus in eodem genere, circa idem obiectum.

22 Ex his constat 1. certitudinem formalem, quæ datur in actu, non distingui realiter ab ipso actu: quia, eo ipso quod actus se ipso perit oriri a principio non

potente influere, nisi in actum verum, est determinatus se ipso ad representandum obiectum, ut est in se; sed actus Fidei Divina, & reliqui actus certi se ipsis perunt oriri a tali principio, ut ex se constat: ergo se ipsis sunt certi. Constat 2. certitudinem actus distincti formaliter ab euidentiā ipsius actus: quia hæc consistit formaliter in virtute impediendi dubium circa obiectum, ut diximus sect. 1. illa vero in determinatione actus ad verum: sed hi sunt conceptus formaliter distincti, quia habent diuersa connotata, in ordine ad quæ possunt seorsim concipi unū sine alio: ergo &c. Comparantur tamen inter se, tanquam superius & inferius: quia certitudo se extendit ad plura, quam euidentiā, cum datur in omnibus euidentiis; & præterea in fide, quæ est in euidens, & obscura.

23 Constat 3. certitudinem actuum esse idem cum infallibilitate: quia, eo ipso quod actus est ex se ipso determinatus ad representandum obiectum, ut est in se, non potest fallere potentiam, quæ informat, ut patet: ergo est infallibilis, ac per consequens certitudo actus non erit aliud, quam infallibilitas illius. Constat 4. actum naturalis ordinis attingentem obiectum formale supernaturale non esse certum ex eo, quod tale obiectum attingat: quia, ut diximus disp. 1. 2. n. 62. talis actus non nititur obiecto formali supernaturali vere existente; sed existente vere, vel apparenter atque obiectum ad-

adhuc supernaturale apparenter solum existens non est determinatum ad causandum actum verum, ut ibi dicebam: ergo actus naturalis illo nitens non est certus.

24 *Certitudo subiecti* est firma intellectus adhesio ad rem ut veram: quæ certitudo datur, quando intellectus ita assentitur rei, quâ veræ, ut nullum admittat dubium circa illâ: vel quia assensus oritur ex principijs ex se impediens dubium, ut contingit in omni actu evidente; vel quia voluntas assensum imperat eo affectu, qui nullum permittit dubium circa obiectum; ut, quum catholicus vitam vult perdere potius, quam fidem negare; vel quando quis ita adigitur, vel amici opinioni, ut difficile ab ea dimoueri possit. Hæc tamen certitudo orta ex affectu voluntatis potest de facto coniungi cum actu falso, ut contingit, quando infidelis ex prava dispositione ita suo adheret errori, ut multis se exponat periculis pro eius defensione. Imo potest esse firmiter hæso in infideli, quâ in fideli. Ex his tribus membris certitudinis id, quod proprie, & primario habet rationem certitudinis est *certitudo actus*: quia *certitudo* proprie sumpta, & dubium seu formido sunt differentie oppositæ: ergo debent contineri sub eodem genere: sed dubium, aut formido est differentia contenta sub genere actus intellectio nis: ergo & certitudo debet contineri sub eodem genere.

25 Confirmatur; quia certum proprie dicitur, quod non potest

esse falsum: id autem cui primario repugnat falsitas: est actus intellectus non potens repræsentare obiectum aliter, ac est in se: ergo is actus est, cui primario convenit certitudo. Hinc derivatum est nomen ad obiectum, quod, quatenus est ex se, non potest terminare actum falsum, & ad subiectum, quod ita adheret actui vero, vel quæ putat esse verum, ut ab eo nullatenus, vel saltem difficile dimoueri possit. Hinc etiam protractum nomen ad significandam dexteritatem attingendi scopum: quia sagittarius, & sclopetarius, qui raro ab scopis aberrant dicuntur certi, seu habere sagittam, iactusque certos. Imo & quælibet res ad unum determinata appellari solet certa; & quæ est indifferens ad unum, vel ad aliud dicitur incerta. Id tamen improprie satis dicitur: quia res non tam sunt certæ, vel incertæ, quam necessaria, aut contingentes; seu, evitabiles, aut inevitabiles, ut recte docet P. Vazq. 1. p. disp. 68. num. 33.

26 *Certitudo actus* (& idem dicitur suo modo de certitudine obiecti) est triplex. Alia *moralis*: alia *physica*: alia *metaphysica*. *Moralis* est actus habens principia, quæ iuxta hominum existimationem hic & nunc censentur non posse influere in actum falsum: sic dicitur moraliter certus actus, quo homini graui, & si dedigno rem aliquam tanquam à se visam affirmanti credo: iste tamen actus physice est incertus; quia principia eius possunt reuera influere in actum falsum.

Cer-

27 *Certitudo physica* est actus petens principia, quæ iuxta ordinem & vires naturæ non possunt non influere in actum verum, ut, quando ex existentia accidentis deducitur existentia subiecti, conclusio inde deducta est certa physice, quia non potest iuxta naturæ ordinem esse falsa, cum naturaliter non possit accidens esse sine subiecto. Iste actus inuoluit certitudinem moralem, & est certior actu moraliter soluto certo: est tamen incertus metaphysice, quia, cum supernaturaliter possit esse accidens sine subiecto, supernaturaliter potest fieri, quod talis actus sit falsus.

28 *Certitudo metaphysica* est actus petens principia, quæ nullatenus possint influere in actum falsum; talis est actus Fidei Diuine, & omnes actus evidentes metaphysice. Hi, qui possunt metaphysice certitudine sunt certiores reliquis, quia nullam inuolunt incertitudinem, neque ullam falsitatem possunt admittere adhuc supernaturaliter.

An intra idem genus certitudinis possit dari vnus actus certior alio?

29 **Q**uod ad moralem certitudinem attinet, certum est, vnum actum posse esse moraliter certiore alio: quia moraliter loquendo certior est actus nitens testimonio plurius hominum grauius, & si dedignorum, quam ille, qui nititur testimonio vnus, vel duorum solus. Certum est 2. inter actus physice certos (& idem est de certis me-

taphysice) dari vnum certiore alio quoad intentionem; quia vnus habet plures gradus intensio nis alio: Certum est 3. actum attingentem plures formalitates vnus obiecti esse essentialiter certiore alio attingente vnâ, vel alteram formalitatem eiusdem obiecti. v. gr. detur aliquis à longe videns certo aliquid animal, quin discernat, an sit homo, vel leo; alius vero è propinquo certo videat esse hominem: hic certius attinget hoc obiectum, quâ ille, quia ille primus ita certo videt, esse animal, ut errare possit circa rationem hominis; at vero secundus certo videt vtrumque, & ideo circa neutrum errare potest: ergo iste certius attingit hoc obiectum, quam ille. Difficultas tamen est: An circa eandem formalitatem vnus obiecti, vel circa diuersas diuersorum possit vnus actus secundum suam essentiam esse certior alio intra idem genus certitudinis physice, vel metaphysice?

30 In qua re Dicendum est 1. actum Fidei Diuine, qui est certus metaphysice, simpliciter & absolute esse certiore, certitudine formalis actus, quocumque alio actu naturali metaphysice certo. Ita S. Tho. 2. 2. q. 4. art. 3. Cai. ibi, cum Thomistis. Gabr. in 3. dist. 23. q. 2. littera D. P. Agid. de Fide disp. 14. dub. 4. n. 48. P. Hurt. de Fide disp. 58. sect. 4. P. Gas. Hur. disp. 4. de Fide, dist. 64. estque communis inter Theologos. Probatur 1. quia ille actus est certior, qui ex se magis determinatus est

ad

ad veritatem: sed actus Fidei Divinae est ex se magis determinatus ad veritatem, quam quilibet actus naturalis, etiamsi sit metaphysice certus, & evidens: ergo est certior quocumque actu naturali. Minor probatur: quia actus Fidei Divinae nititur Divino testimonio tanquam motivo, & ratione formali assentiendi reuejatis: ergo magis determinatus est ad veritatem, quam quilibet actus naturalis. Patet consequentia: quia multo magis repugnat Deū testificari falsum, quā quod actus, adhuc qui est notus ex apprehensione terminorum, sit falsus: tum quia plura contradictoria sequerētur ex mendacio Dei, quā ex deceptione luminis naturalis creati; tum etiam quia, cum veritas Dei sit infinita, infinite distat à falsitate: lumen vero naturale creatum, cum sit finitum non distat infinite à deceptione.

32 Secundo probatur conclusio: quia, eatenus actus est certus, quatenus exigit principia, quae non possunt influere in actum falsum; ergo, quo plura exegerit principia non potentia influere in actum falsum, eo certior erit absolute, & simpliciter; sed actus Fidei Divinae exigit plura principia non potentia influere in actum falsum, quam quivis actus naturalis: ergo absolute, & simpliciter est certior quovis actu naturali. Primum antecedens constat ex num. 21. ex quo bene deducitur primū consequens quia, ut omnes concedunt, id, quod à pluribus homi-

nibus fidedignis affirmatur, est moraliter certius, quam id, quod ab vno, vel altero ex illis solum dicitur, non aliā de causā, nisi quia primum oritur ex pluribus principijs, quae iuxta prudentum hominum estimationem non possunt influere in actum falsum. Idē ergo dicendum est in actibus physice, aut metaphysice certis, quādo vnus oritur ex pluribus principijs ex se determinatis ad actum verum, quam alius. Minor vero probatur: quia actus Fidei Divinae oritur immediate & ex testimonio Divino tanquam ex motivo formali, & ex habitu supernaturali Fidei tanquam ex efficiente; quorum cuilibet secundū se essentialiter repugnat concurrere in actum falsum; quia testimonium Divinum non potest esse testimonium falsi, ut ex se constat: neque habitus supernaturalis potest influere efficienter in actum falsum, habitus enim supernaturalis ex se eleuat potentiam naturalem ad perfectionem aliquam supra naturam illius, cum autem actus falsus non sit supra naturam potentiae naturalis, secus actus verus, quādo est proportionatus obiecto supernaturali, necessarium est, quod habitus supernaturalis ex se semper concurrat ad actum verum. En actus Fidei habet duo principia immediata, quorum cuilibet seorsum sumpto repugnat influere in actum falsum.

31 At vero actus naturalis non exigit nisi vnum principium certum: quia vel immediate oritur ex apprehensione terminorum, vel

apprehensione terminorum, vel actus, quo cognoscitur, quodlibet est vel non est; & in hoc casu non datur aliud principium necessarium requisitum ad istum actum, quod non possit influere in actum falsum, nisi apprehensio ipsa terminorum: vel immediate oritur ex praemissis certis, & evidentibus, ut in hoc syllogismo, *Omne totum est maius sua parte: vna est totum coalescens ex quatuor palmis: ergo est maior vno palmo*, in quo casu licet conclusio oriatur immediate ex duabus praemissis, quae coniunctae non possunt determinare intellectum ad actum falsum, quivis tamen seorsum sumpta potest influere in actum falsum, si cum aliā falsa coniungatur, atque adeo non concurrunt ut duo principia, quorum cuilibet secundum se repugnet influere in falsum; sed ut vnum tantum: ergo actus Fidei ex natura sua exigit plura principia certa, quā quivis actus naturalis, ac per consequens ille erit certior isto. Ex dictis facile erit colligere, inter actus certos qui sint alijs certiores, seu aequae certi.

33 Dico 2. quilibet actus metaphysice evidens est certitudine subiectiva certior, quam actus Fidei Divinae. Ita S. Thom. 2. 2. q. 4. art. 4. vbi docet, Eidem esse ex se certiore scientiā, incertiorē tamen ex parte subiecti. Consentit P. Agid. de Fide, disp. 14. num. 61. & P. Hurt. hic disp. 8. num. 53. & 54. vbi explicant S. Thom. in sentu nostrae conclusionis. Probatur: quia certitudo sub-

iectiva est firma intellectus adhaesio ad rem ut veram, ut diximus num. 34. sed firmius adhaeret intellectus obiecto evidenter cognito, quā obiecto Fidei: ergo actus evidens (loquor de evidentia metaphysica) est ex parte subiecti certior actu Fidei. Minor probatur: quia in primis intellectus neque potest habere dissonum, neque dubium circa obiectum evidenter cognitum, ut constat ex num. 2. & 3. secus circa obiectum Fidei obscure (ut solet) propositum. Quod testatur infinita haereticorum multitudo quotidie deficiens à Fide. Deinde intellectus ab obiecto semel evidenter cognito amouetur difficile propter claritatem cognitionis: ab obiecto vero Fidei credito discedit facile propter obscuritatem actus, & propositio- nis Divini testimonij: ergo firmius adhaeret intellectus obiecto evidenter cognito, quā Fidei credito: ergo actus evidens est certitudine subiectiva certior actu Fidei.

SECTIO III.

Explicatur definitio veritatis, & falsitatis.

34 **E** Gimus disp. 12. sect. 2. de veritate obiectivā. In praesenti agendum est de formali, hoc est, de veritate actuum, qui versantur circa obiectum verum: de qua longē lateque disputat P. Suar. in Meta. disp. 8. per sex priores sectiones P. Hurt. disp. 9. de An. & P. rriag. in Log. disp. 14. Veritas ergo formalis sic definita est à S. Tho.

à S. Tho. x. p. q. 16. ar. 2. & supponit esse definitionem communiter receptam inter Doctores. *Veritas est conformitas intellectus (medio suo actu) & obiecti.* Dicuntur autem conformia actus, & obiectum, quando illé representat istud, ut est à parte rei. v.g. si curréte Petro affirmet quis, *Petrus currere* talis affirmatio, & Petrus currés erunt conformes, nō quia sint eisdem rationis, & essentia (maximū enim dissidium est inter essentias vtriusque) sed quia actus representat intellectui cursum, qui reueradatur in Petro. Hęc doctrina desumpta est ex Aristot. in Prædic. cap. de *Substantiâ*, vbi ait: *ex eo, quod res est, vel non est, oratio, seu opinio dicitur vera vel falsa:* hoc est, ex eo præcise, quod res est reuera eo modo, quo representatur per orationem, seu cognitionem, est ratio seu cognitio vera; & ex eo præcise, quod res non est reuera eo modo, quo representatur per cognitionē, ipsa cognitio est falsa: ergo conformitas inter cognitionem, & obiectum requisita ab Aristot. ad veritatem in eo solum consistit, quod cognitio representat obiectum eo modo, quo reuera datur in rerum naturâ.

35 Sed est difficultas; quodnam ex istis duobus extremis dicendum sit alteri conformari: An videlicet obiectum, & conformetur cognitioni, vel è contra cognitio obiecto? Respondeo, generaliter loquendo, cognitionem conformari obiecto cognito, & non è contra. Ita Caiet. 1. p. q. 16.

ad ar. 2. §. *Ex his autem patet* circa finem. Ratio est: quia inter duo conformia id, quod alterum supponit & fit ad normam illius, est illi conforme; non è contra: cognitio autem & supponit frequenter obiectum, quia hoc est saltem causa remota illius; & deinde fit ad normam ipsius obiecti, quia cognitio est representatio obiecti: representatio autem fit ad normam eius, quod representatur per illam, & non è contra. Hinc est, quod veritas formalis primo convenit cognitioni, non obiecto: quia veritas consistit in conformatione actus, & obiecti: ergo illi primario convenit veritas, cui convenit esse alteri conforme; sed id convenit cognitioni: ergo eidem primario convenit veritas.

36 Ex dictis colligo 1. id, quod docet P. Suar. in Met. disp. 8. sect. 3. n. 7. P. P. Coniung. cap. 1. de Signis q. 5. ar. 2. §. *Deniq;* in prima operatione. P. Hurt. hic disp. 9. sect. 2. & P. Arria in Log. disp. 14. sect. 4. nempe, non solum dari veritatem in iudicio; sed etiam in simplici apprehensione: quia tam ista, quam illud conformantur cum obiecto, quando illud representat, ut est in se. Est tamen hoc discrimen; quod veritas datur in iudicio absolute; & simpliciter: in apprehensione vero solum secundum quid. Ratio est: quia intellectus per iudicium attingit rem, non vtrunque; sed ut iudex, qui sententiâ latâ in vnam partem contradictionis, eam præ-

alte;

alterâ stabilit. & firmat: per apprehensionem vero rem attingit, nullam partē contradictionis præ alterâ statuendo; sed proponendo sibi nude obiectum, ut inde transeat ad ferendam sententiâ circa illud.

37 Hinc est, quod intellectus omnino conformatur, & adæquatur cum obiecto per iudicium, quia sicut obiectum, eo ipso quod est in rerum natura determinate habet esse præ suo contradictorio illud determinate, & formaliter excludens à rerum naturâ; ita & iudicium, eo ipso quod informat intellectum tanquam vera sententiâ lata in fauorem vnius partis contradictionis præ alia, se ipso formaliter excludit ab intellectu sententiâ pro altera parte contradictionis, quia, ut infra dicemus disp. 16. sect. 7. non possunt simul esse in eodem intellectu assensus, & dissensus circa idem obiectum. Secus accidit in simplici apprehensione; hæc enim aut indifferentem relinquit intellectum ad ferendam sententiâ pro vna, vel altera parte contradictionis, ut sæpè contingit, quando datur apprehensiones probabiliter suaden-tes vtrunque partem; aut, si determinat illum ad ferendam sententiâ pro vna parte præ alia; non tamen excludit se ipsa formaliter, & proxime sententiâ pro altera; sed solum virtualiter, & remote, quatenus vel determinat ad ferendam sententiâ pro vna, vel excludit fundamenta, quæ in sententiâ pro

altera inclinare possent. Propter ea diximus, apprehensionem esse veram, seu conformem obiecto secundum quid: iudicium vero simpliciter. Id quod ex cōmuni omnium existimatione, & probatione confirmatur: quia quando quis simplicem dictionem profert (quæ quidem simplici apprehensioni respondet) non censetur verum, aut falsum absolute dicere donec propositionem aliquam integre pronuntiet: ergo ex eo est, quod simplex apprehensio non est absolute vera, aut falsa.

38 Ex his facile conciliari possunt diuersa Arist. loca, in quibus videtur sibi ipsi contrarius. Nam lib. 1. de Interp. cap. 1. docet, in sola compositione, & divisione (hoc est in solo iudicio affirmatiuo, aut negatiuo) esse veritatem: & idem docet 3. de An. cap. 5. text. 22. & 6. Meta cap. 2. & subscribit S. Thom. ad 1. caput. libr. 1. de Interp. lect. 3. & 1. p. q. 16. ar. 2. & in alijs locis. Oppositum vero docet Aristot. 3. de Anim. capit. 6. in fine vbi ait, *intellectum, qui est ipseus quid est, ex ipso quid erat esse, verum esse, etiamsi non aliquid de aliquo:* imple enuntiat: ac si diceret, in intellectu datur veritas circa quidditatem rei, etiamsi per solam simplicem apprehensionem cognoscatur. In quem sensum Aristotelem explicat S. Thom. ibi lect. 17. Deinde ipse Arist. in eodem loco intellectum in apprehensione simplicium comparat cum

sec-

sensu, quem lib. 2. de An. cap. 6. docuerat, semper esse verum circa proprium sensibile. Eandem doctrinam tradit 9. Meta. capit. 7. tex. 21. & 22. vbi idem docet S. Thom. lect. 11. Explicandi ergo sunt Arist. & S. Tho. iuxta doctrinam a nobis traditam; ita vt, quando docent, veritatem dari in solâ compositione, & diuisione, intelligendi sint de veritate absolute, & simpliciter sumptâ: & in hac acceptione definita est veritas à S. Tho. adducto supra n. 34. Quando vero dicunt, veritatem inueniri in simplici apprehensione, intelligendi sunt de veritate secundum quid: & sic facile conciliantur loca aliâ sibi contraria.

39 Colligo 2. falsitatem, vt pote quæ opposita est veritati, esse difformitatem actus cum obiecto: quæ difformitas in eo consistit, quod actus representet obiectum aliter, ac est à parte rei; vt, si, Petro non corrente, affirmem, illum currere, talis affirmatio erit falsa, quia attribuit obiecto id, quod reuera non datur in illo. Falsitas datur absolute, & simpliciter in iudicio: in apprehensione vero datur solum secundum quid: vt deducitur ex dictis circa veritatem.

Et quidem, si apprehensio sit integra propositionis, vel alicuius termini complexi, certum est, posse admittere falsitatem (loquor de falsitate secundum quid) quia si quis apprehendat hanc propositionem, *homo est hinnibilis*, talis apprehensio non conformabitur cum obiecto, cum homo reuera non sit hin-

nibilis. Est tamen difficultas: An in apprehensione solius subiecti, aut solius prædicati, vel termini alicuius incomplexi possit inueniri falsitas?

40 Negant PP. Connimb. supra art. 4. vbi plures pro se afferunt, quibus cõsentiunt P. Hurt. & P. Arriag. supra. Ratio est: quia apprehensio termini incomplexi hominis v. gr. vel representat hominem, vel non. Si primum: erit vera. Si secundum: iam non erit apprehensio hominis; sed alterius obiecti, respectu cuius erit vera: ergo nunquam erit falsa. Ego vero existimo, posse dari apprehensionem termini incomplexi falsam. Moueor: quia quotiescunque per apprehensionem fingo aliquod terminum incomplexum, v. gr. relationem inter animal, & rationale, apprehendo illam, ac si esset realis (ex eo enim illâ fingo, quod, cum nõ sit, cognosco, ac si reuera esset) ergo falso illam apprehendo. Patet consequentia: quia, eo ipso quod talis apprehensio representat illam relationem, ac si esset realis, non conformatur cum illa, quandoquidem illa non est relatio realis: ergo est falsa apprehensio.

41 Colligo 3. illationem, seu consequentiam, quæ inuenitur in discursu, non esse veram, aut falsam. Ratio est: quia veritas, & falsitas consistunt in conformitate, seu difformitate actus cum obiecto, quod representatur per illum actum. Illatio autem, seu consequentia non consistit in repræsen-

ta-

tatione aliqua obiecti; sed in eo, quod intellectus determinatus per præmissas tanquam per conditiones applicantes illi sufficienter obiectum conclusionis, assentiatur ipsi obiecto conclusionis, vt dictum est disp. 14. num. 48. atq; adeo in illatione nulla inuenitur difformitas, aut conformitas cum obiecto, ratione cuius conformitatis, aut difformitatis dici possit vera, vel falsa. Dicitur tamen bona, aut mala: quia, si præmissæ reuera proponant sufficienter obiectum conclusionis, datur sufficiens ratio ad assentiendum ipsi conclusioni, & ideo dicitur intellectus recte procedere in assensu conclusionis: male vero, si obiectum conclusionis non proponatur sufficienter per præmissas, quia non datur sufficiens ratio ad assentiendum conclusioni.

42 Colligo 4. veritatem (& idem est de falsitate respectu eorum, in quibus inuenitur) primario conuenire iudicio; reliquis vero secundario, & per analogiam ad iudicium (sicut sanitas conuenit animali primario; reliquis vero (quæ denominantur sana) secundario, & per analogiam ad sanitatem animalis) Quia veritas conuenit iudicio ratione sui; deinde apprehensioni, & imagini depictæ conuenit propter similitudinem, quam habet cum iudicio vero in ratione representandi obiectum: deinde intellectui, & speciei impressæ, quia sunt causa cognitionis veræ: præterea voci-

bus, quia sunt signa, seu substituta cognitionis veræ: & obiecto facto per directionem cognitionis practicæ veræ, quia est signum veritatis ipsius cognitionis: denique ens quodlibet dicitur verum, & quia mediâ specie est causa remota cognitionis veræ; & quia ex se est cognoscibile per cognitionem veram, quatenus reuera in se habet prædicata, quibus conformatur cognitio vera, dum ea representat: vt, dum dicimus, in hostia consecrata esse verum corpus Christi Domini, nihil aliud significamus, nisi ibi esse corpus, quod per verum, & proprium conceptum corporis Christi Domini representatur: similiter, dum dicimus, Christum Dominum esse verum hominem, significamus, habere eam naturam, quam proprius conceptus hominis representat.

43 Colligo vltimo, vnum actum posse esse magis verum, aut magis falsum, quam alterum. Quod ad veritatem attinet, probatur: quia veritas consistit in conformitate actus cum obiecto: sed potest dari vnus actus magis conformis obiecto, quam alter: ergo potest dari vnus verior altero. Minor probatur: quia actus affirmans, *hominem esse animal rationale*, magis conformatur homini, quam actus solum affirmans *esse animal*, quandoquidem ille representat totam essentiam hominis; hic vero solum representat vnâ partem essentia.

A 2

44 Di-

44 Dices: obiectum posterioris actus solum est, *hominem esse animal*: & tam conformis est ite actus huic obiecto, ac prior actus est conformis obiecto, quod affirmat. Sed contra: hoc obiectum, *homo est animal*, reuera identificatur realiter cum rationali; & tamen rationale non representatur expresse per prædictum actum: ergo talis actus non est tam conformis suo obiecto, sicut est alter, qui affirmat, *hominem esse animal rationale*.

45 Instabis: ergo actus solum affirmans, *hominem esse animal*, non est verus: quia, cum non representet expresse rationale, quod idem est realiter cum homine, non conformatur cum suo obiecto, ut datur à parte rei. Respondeo, eum actum esse conformem obiecto in adæquatione: quia licet non representet eorum, quod à parte rei datur in illo, representat tamen rationem *animalis*, quæ reuera datur in illo; neque negat esse conceptum *rationalis*. Ex quo sequitur, talem actum ex vna parte esse conformem homini, quatenus est *animal*; ex alia verò non esse villo modo positive difformem illi, quia, licet non affirmet *esse rationale*, non tamen illud negat; sed præscindit. Unde ratione prioris habet veritatem, & ratione posterioris nullam continet falsitatem, quia, ut docuit Arist. *abstrahentium non est mendacium*.

46: Quod verò vnus actus magis falsus sit, quam alius, facile probatur: quia actus negans, *hominem esse animal rationale*, magis difformis est homini, quam qui solum negat esse *racionalem*: ergo est magis falsus ille, quam iste: quandoquidem falsitas consistit in difformitate actus, & obiecti, atque adeo vbi est maior difformitas, debet esse maior falsitas. Secundò: quia actus affirmans, *quatuor esse centum*, magis distat à veritate, quam affirmans, *quatuor esse quinque*: ergo est magis falsus. Pater consequentia: quia falsitas cum sit difformitas actus, & obiecti, inuoluit recessum à conformitate vtriusque, in qua veritas consistit: ergo, quo magis recedit actus à veritate, maiorem continet falsitatem.

47 Obijcit P. Arriag. ad quancunque veritatem requiritur existentia obiecti, sicut per propositionem affirmatur: sed non potest magis existere vnum obiectum, quam aliud: ergo neque vnus actus esse magis verus, quam alter. Mala consequentia: quia non solum requiritur ad veritatem existentia obiecti; sicut representatur; sed etiam representatio illius, ut est in se. Unde, licet non possit vnum obiectum magis existere, quam aliud, si tamen vna representatio magis penetret obiectum, quam alia, erit quidem magis

magis propria imago illius, quam alia; ergo magis conformis: ergo magis vera: ergo, cum probatum sit, dari vnam cognitionem magis penetrantem obiectum, quam aliam, necessarium erit, quod sit magis conformis illi, ac per consequens magis vera.

SECTIO V.

An veritas formalis sit aliquid distinctum ab actu vero?

48 DIXIMUS, veritatem formalem consistere in conformitate cognitionis cum obiecto cognito. Inuestigandum modo, an hæc conformitas sit aliquid distinctum ab ipsa cognitione? & quidnam sit? Et ommissa sententiâ asserente consistere formaliter in relatione rationis: & sententiâ asserente consistere in sola entitate actus, quæ facile refutari possunt ex dictis in Logic. disput. 19. sect. 4. circa relationem predicamentalem: & ex dictis in Physic. disput. 5. sect. 1. circa unionem materiæ & formæ.

49 Dico 1. veritas actus, qui, cum versetur circa obiectum materiale contingens, nec nititur motiuo formali, nec oritur ex principio efficiente, quibus repugnet concurrere in actum falsum, integratur ex ipsa entitate actus, & existentia obiecti eo modo, quo cognosci-

tur per actum (idem dicitur suo modo de falsitate talis actus, nempe integrari ex entitate actus, & non existentia obiecti eo modo, quo cognoscitur per ipsum actum) Præque actus, quo affirmo, *Petrus currit*, quia *Ioannes dicit*. (qui nec nititur motiuo formali impote erroris, nec oritur ex principio efficiente non potente influere in actum falsum, ut ex se constat) est formaliter verus partim per suam entitatem, partim per existentiam cuius Petri, & testimonij Ioannis. Ita P. Suar. in Metaphys. disput. 8. sect. 2. num. 9. & P. Arriag. in Log. disput. 14. sect. 1. subf. 2. & multi recentiores: & traditur aperte ab Aristotele in Log. cap. de *Substantia*, vbi docet eandem opinionem (hoc est cognitionem probabilem) intrinsicè inuariatam posse interdum admittere veritatem, & interdum falsitatem ex sola variatione obiecti: ergo sentit aperte, veritatem cognitionis probabilis non consistere in sola entitate cognitionis; sed in coexistentia ipsius cognitionis, & obiecti.

50 Probatum ratione: quia veritas actus consistit in eo, quod cognitio representet obiectum esse (loquor de cognitione affirmatiua, & idem est suo modo de negatiua) & quod obiectum reuera sit: sed ex eo quod detur cognitio de facto representans, seu affirmans, *Petrum currere*, quia *Ioannes dicit*, non est

necessarium, quod Petrus reuerá currat: ergo ex eo, quod detur talis cognitio, non est necessarium, quod sit vera: ergo non est vera per solam suam entitatem. Deinde, posita eá cognitione simul cum testimonio Ioannis, & cursu Petri, quocunque alio practico, datur, quod repræsentetur obiectum, vt reuera est in se: ergo veritas illius coalescit ex ipsa cognitione, & ex obiecto. Quod verò, data tali cognitione, non sit necessarium, quod reuera currat Petrus, est certum experientia. Et ratio á priori est: quia nihil est, quod hic, & nunc intellectum moueat ad assensum circa cursum Petri, nisi testimonium Ioannis, & species ex isto resultans: testimonium verò Ioannis (& idem est de specie ex illo resultante) cum fallibile sit, potest mouere ad assensum, quin detur id, quod testificatur; ac per consequens potest dari talis assensus, quatenus ex se est, quin Petrus reuera currat.

51 Obijcies: prædicta cognitio affirmat, *Petrum reuera currere*: ergo habet connexionem essentialem cum Petro reuera currente: ergo est talis, quæ dari nequeat, quin Petrus reuera currat. Mala consequentia: quia certum est, dari posse cognitionem falsam affirmantem *Petrum reuera currere*, quin Petrus de factò currat: ergo ex eo, quod prædicta cognitio affirmet, *Petrum reuera currere*, non bene inferatur, quod non possit dari

talis cognitio, quin Petrus reuera currat.

52 Respondeo ergo. Concesso antecedente, distinguo primum consequens: habet connexionem essentialē cum Petro reuera currente in actu signato, seu in apprehensione, concedo: cum Petro reuera currente in actu exercito, seu in re ipsa, nego consequentiam. Est dicere: prædicta cognitio per se ipsam essentialiter significat, seu repræsentat, *Petrum reuera currere*; sed, cum repræsentari possit, *Petrum reuera currere*, quin de factò ipse cursum reuera exerceat, necessarium non est, quod ea cognitio petat essentialiter, quod Petrus reuera currente de factò detur in rerum natura; sed solum quod sit terminus repræsentatus per illam. Si autem cum hoc, quod est esse terminus repræsentatus per talem cognitionem coniungatur, quod reuera detur de factò in rerum natura, erit talis cognitio vera, sin minus erit falsa.

53 Instabis: ex hac doctrina sequitur, eam cognitionem ordinari ad se ipsam, seu petere se ipsam, quod quidem repugnat: quia ordo, seu exigentia non datur nisi inter extrema distincta. Sequelam probo: quia per te ea cognitio exigit, quod Petrus reuera currente sit terminus repræsentatus per illam: sed Petrus reuera currente constituitur in esse repræsentati per ipsam cognitionem: ergo non potest exigere, quod Petrus reuera currente sit termi-

terminus repræsentatus per illam, quin exigit se ipsam, seu ordinetur ad se ipsam. Nego sequelam. Ad probationem distinguo maiorem: ea cognitio exigit, quod Petrus currente sit terminus repræsentatus per illam, ita vt exigentia tendat in terminum repræsentatum specificatiue sumptum, concedo: in terminum repræsentatum reduplicatiue prout repræsentatum, nego maiorem.

54 Itaque ea cognitio petit, quod hoc complexum, *Petrus reuera currit*, sit id, quod repræsentatur per illam, independenter ab eo, quod de factò detur, vel non detur talis cursus Petri in rerum natura: quia, cum intellectus per aliquam cognitionem possit illud repræsentare independenter ab eo, quod de factò sit, vel non sit in rerum natura, necessarium est, quod ipsum independenter á suâ existentia actuali in rerum natura, possit terminare talem repræsentationem, seu esse id, quod repræsentatur per illam: ex hoc autem non sequitur, quod cognitio exigit se ipsam, seu ordinetur ad se ipsam, vt ex se patet; sed solum, quod ordinetur ad obiectum, vt est id, quod repræsentatur per illam.

55 Obijcies 2. actus ille per suam essentiam vel assimilatur obiecto, vel non assimilatur. Si assimilatur, erit verus per suam essentiam: si non assimilatur, erit falsus per suam essentiam: ergo veritas, vel falsitas est essentialis illi actui. Respondeo, actum

illum neque per suam essentiam habere, quod sit similis obiecto, vt est in se; neque quod sit dissimilis, seu non similis; sed solum esse fundamentum, quod, si accedat existentia obiecti, constituitur simile, & conforme formaliter ipsi obiecto. Si verò non accedat existentia obiecti constituitur dissimile, & difforme ipsi obiecto.

56 Dico 2. veritas actus, qui ex natura sua vel nititur motiui formali, vel habet principium aliquod efficiens, seu quasi efficiens, quibus omnino repugnat concurrere ad actum falsum, non distinguitur realiter ab ipso actu; sed est illi essentialis: v. g. actus supernaturalis, quo propter testimonium Dei non potest testificari falsum credo, Christum Dominum mortuum fuisse, est verus formaliter per solam suam entitatem, & essentiam; & idem est tum de actu, quo Deus se, vel alia cognoscit (quia talis actus quasi oritur ab essentia Diuina, cui ex se repugnat actus falsus) tum etiã de omni actu metaphysice certo, seu euidente. Pro hac conclusione est P. Hurt. supra, & nonnulli recentiores.

57 Probatur: quia veritas consistit in eo, quod actus repræsentet obiectum, vt est in se à parte rei: ergo, si actus per suam essentiam repræsentet obiectum, vt est in se à parte rei, per suam essentiam erit verus: sed actus supernaturalis Fidei Diuina, v. g. per suam essentiam repræsentat

obiectum ut est in se à parte rei; ergo per suam essentiam erit verus. Minorem probat: actus supernaturalis Fidei Divinæ essentialiter nititur Divinæ revelatione vere existente, tanquam motivo formali assentiendi obiecto revelato: ergo ratione suæ essentiaæ repugnat illi non representare obiectum, ut est in se à parte rei. Pater consequentia: quia Deus non potest revelare rem, nisi, ut est in se à parte rei: ergo, si actus Fidei Divinæ essentialiter assentitur obiecto propter Divinam revelationem vere existentem, necessarium erit, quod essentialiter illud representet, ut est in se à parte rei.

58 Dices: actus supernaturalis Fidei Divinæ est verus præscindendo à connexionem, quam habet cum Divina revelatione: ergo non est verus per suam essentiam. Cōsequenter patet: quia, si essentialiter esset verus, maxime, quia essentialiter nititur, seu connexus est cum Divina revelatione: atque adeo, si semel concedatur esse verum præscindendo à tali connexionem, non erit essentialiter verus. Antecedens autem probatur: quia, eo ipso quod ex vna parte intelligatur talem actum representare obiectum revelatum, & ex alia obiectum existere à parte rei eo modo, quo per actum representatur, præciso quocunque respectu ad Divinam revelationem, intelligitur esse conformem obiecto: ergo & esse verum: quia veritas consistit in conformitate actus cum obiecto: ergo actus su-

pernaturalis Fidei Divinæ est verus independentem à connexionem, quā habet cū Divina revelatione.

59 Pro responsione noto 1. id, quod docui disp. 14. sect. 5. nempe actum fidei non solum attingere immediatè obiectum revelatum, seu testificatum; sed etiam ipsam revelationem, seu testimonium, propter quod assentitur obiecto revelato. Noto 2. ad hoc, ut actus fidei sit verus, non sufficere, quod obiectum, quod existimatur revelatum, existat eo modo, quo representatur per talem actum; sed esse etiam necessarium, quod reuera detur revelatio illius: quia, cum actus fidei assentitur obiecto non propter illud; sed propter testimonium dicentis, non cōformabitur suo obiecto adæquato, si non detur tale testimonium.

60 Ex his infero, ad hoc, ut intelligatur, actum fidei esse verum, non sufficere, quod, cognitā existentia obiecti crediti, concipiatur ipse ut representatio illius: quia ratio representationis obiecti crediti potest contrahi & per differentiam respicientem testimonium, seu revelationem reuera existentem; & per differentiam respicientem revelationem, seu testimonium non-existent. Si per priorem differentiam contrahatur, erit actus fidei verus; falsus verò, si per posteriorem: ergo coexistentia obiecti crediti, & actus fidei præcise ut representantis tale obiectum non constituit adæquate veritatem talis actus.

61 Hinc

61 Hinc facile respondeo ad objectionem. Nego antecedens. Ad probationem distinguo antecedens: intelligitur esse conformem obiecto inadæquato, concedo: obiecto adæquato, nego antecedens. Et deinde nego consequentiam: quia ad veritatem actus est necessaria conformatio cum suo obiecto adæquato, quia bonum ex integra reusa. Hinc fit, actum supernaturalis Fidei Divinæ non esse verum independentem à connexionem, quam habet cum Divina revelatione. Unde, cum talis actus ratione prædictæ connexionis sit conformis obiecto per suam essentiam, ut probatum est num. 57. necessarium est, quod sit etiam formaliter verus per suam essentiam; & non per coexistentiam extrinsecam obiecti.
62 Instabis: non potest esse verus formaliter prædictus actus, quin existat obiectum: ergo existentia obiecti requiritur ad illius veritatem. Distinguo consequens: requiritur ad illius veritatem tanquam terminus extrinsecus; et conformatur actus, concedo: tanquam forma inadæquata, com-
pensans actum in ratione veri, nego consequentiam: quia, cum ipse actus per suam essentiam sit formaliter conformis obiecto, per suam essentiam est formaliter verus: & ideo non indiget obiecto ut parte integrante veritatem; sed ut mero termino, cui adæquetur.

63 Ex his colligo 1. actum

naturalem fidei nitentem testimonio Dei revelantis obiectum creditum per illum non esse verum formaliter per suam essentiam; sed veritatem eius completi per existentiam obiecti revelati, & Divini testimonij. Ratio est: quia, ut diximus disp. 12. num. 62. talis actus non est connexus ex natura sua cū Divino testimonio reuera existente; sed solum cum illo vere, vel apparenter existente: ergo potest dari talis actus; quin testimonium Divinum reuera existat. Ex quo inferes, posse talem actum esse falsum ex duplici capite. Primo, quia, si non detur reuera divinum testimonium, non erit conformis suo obiecto adæquato, quandoquidem ipse affirmat rem esse, quia Deus revelavit, quum nulla datur revelatio. Secundo, quia, cum Divinum testimonium solum apparenter existens non inferat existentiam obiecti crediti, poterit dari talis actus; quin obiectum creditum existat: atque adeo tunc & iam erit falsus ex defectu conformitatis cum obiecto materiali: ergo veritas huius actus non consistit in sola entitate illius: ergo completur per existentiam obiecti crediti, & Divini testimonij.

64 Colligo 2. actum representantem obiectum materiale necessarium, si illi assentiarur ex motivo formali fallibili, & oritur ex se concurrere ad actum falsum, non esse verum formaliter per seã

entitatē; sed per illam simul cum existentia obiecti tam materialis, quam formalis. Ut, quando quis credit, Deum existere, quia Petrus dicit, veritas huius actus non consistit in sola entitate illius; sed coalescit ex entitate actus, & existentia obiecti formalis. Ratio est: quia talis actus, quatenus ex se est, potest dari, quin existat testimonium Petri, ut constat ex dictis num. 52. In quo casu deficeret illi veritas formalis ex defectu existentiae testimonij Petri: ergo existentia huius testimonij pertinet ad veritatem formalem illius actus. Ex dictis facile intelligitur, quid dicendum sit circa alios actus.

65 Colligo 4. actum affirmantem obiectum omnino impossibile (ut est is, quo affirmo *homo est equus*) non esse falsum adaequate per suam entitatem, & essentiam; sed compleri falsitatem eius per ipsum obiectum. Ratio est: quia, licet iste actus ex sua essentia sit affirmatio obiecti omnino repugnantis; nihilominus nullum habet praedicatum essentialiter exigens non conformari obiecto, ac per consequens eius difformitas complebitur per ipsum obiectum.

SECTIO VI.

An eadem cognitio possit transire de falsa in veram; vel e contra de vera in falsam?

66 Diximus num. 49. cognitionem obiecti contingē-

tis (quae neque habet motuum formale, neque principium, seu quasi principium efficiens, quibus ex natura sua repugnet concurrere ad actum falsum) esse veram, seu falsam partim per suam entitatem, partim per existentiam, seu non existentiam obiecti representati per illam. Nunc autem inquirimus: an, si deficiente obiecto, perseveret cognitio, quae, eo existente, erat vera, quia affirmabat eius existentiam, constituatur falsa per deficientiam obiecti? v. g. sedente Petro, affirmavi *Petrus sedet*; postea, eo surgente, perseverat in meo intellectu eadem affirmatio, nunquid ea cognitio, pereunte veritate, quae antea pollebat, induit denuo falsitatem? Et ratio dubitandi est: quia sicut veritas cognitionis affirmantis existere obiectum contingens, completur per existentiam ipsius obiecti; ita etiam falsitas eiusdem cognitionis integratur per non existentiam eiusdem obiecti: sed in casu posito, perseverante affirmatione sessionis Petri, transit Petrus de sedente in non sedentem: ergo & ipsa affirmatio transit de vera in falsam.

67 Propter hanc rationem P. Suar. in Meta. disput. 8. sect. 2. num. 19. docet, actus, de quibus loquimur in praesenti, transire de veritate in falsitatem, & e contra: cui consentiunt nonnulli recentiores, quibus fauet Arist. in Log. cap. de Subst. ubi ait: *in oratione vero, atque opinione non ita fit; sed ipsae*

ipsa quidem immobiles poenitus manent: si res autem moueatur, ibi tunc evadunt circa ea contraria; oratio autem eadem manet, quempiam, inquam, sedere: res autem mota interdum vera, interdum falsa fit. Eadem circa opinionem etiam sunt: ergo sentit Arist. eandem orationem, & opinionem (hoc est cognitionem probabilem) transire de vera in falsam, variato obiecto. Idem docet S. Thom. 1. p. q. 14. art. 15. ad. 3. & q. 16. art. 8. in corpore, & ad 3.

68 Contraria sententia mihi magis arridet cum P. Hurt. hic disp. 9. sect. 4. & P. Arria. in Log. disp. 14. sect. 2. Dico ergo, cognitionem semel veram non posse falsitatem admittere, neque e contra semel falsam, veritatem; etiam si obiectum, per quod completur veritas, & falsitas varietur. Probatur: quia cognitio affirmans. *Petrus sedet*, v. g. vel affirmat sessionem de Petro secundum se sumpto, praescindendo a tempore; vel de Petro respectu alicuius temporis, v. gr. respectu huius instantis A. Si primum: erit semper falsa ea cognitio: quia Petro secundum se sumpto non convenit actu habere sessionem; alioqui semper sederet. Si dicatur secundum: erit vera cognitio, sedente Petro in illo instanti: deinde, si ea cognitio perseveret tempore sequenti, in quo Petrus surgat, non potest fieri falsa; quia ad hoc, ut ea cognitio fiat falsa, est necessarium, quod Petrus non sedeat eo tempore, in quo sedere affirmatur; sed

hic, & nunc non potest Petrus non sedere in instanti, pro quo, sedere affirmatur: ergo, si semel fuit ea cognitio vera, non potest esse falsa postea. Maior est certa: quia, cum cognitio non affirmet sessionem de Petro, nisi relate ad tale instans, veritas, & falsitas eius non est mensuranda per sessionem Petri, nisi relate ad tale instans. Minor probatur: quia eadem res non potest simul esse, & non esse in eodem omnino instanti reali: sed, ut in praesenti supponimus, Petrus sedet in instanti A: ergo cognitio semel representans Petrum sedere in instanti A, in quo sedebat, non potest postea esse falsa, etiam si Petrus postea surgat.

69 Confirmatur: quia cognitio hodie affirmans, *cras urgebit calor*, non est falsa hodie ex eo, quod hodie calor non urgeat; non ob aliam rationem, nisi, quia ipsa non affirmat esse hodie calorem; sed futurum cras: ergo cognitio affirmans, *Petrus sedet in instanti A*, non erit falsa in instanti B, etiam si, ea perseverante, surgat Petrus in ipso instanti B. Cuius ratio ea debet esse; quod ipsa non affirmat sessionem in instanti B; sed in instanti A.

70 Dices: potest dari cognitio, quae non affirmet sessionem Petri pro instanti A determinate; sed vage pro instanti tibi coexistente, & in tali casu, sedente Petro pro primo instanti, erit vera talis cognitio; deinde, non sedente pro instanti B, erit falsa, quia non sedet Petrus in instanti

tunc

tunc coexistente cognitioni, pro quo hæc affirmat sessionem illius. En, qua ratione vna, & eadem cognitio possit transire de verâ in falsam. Sed contra: vel ea propositio est vniuersalis cōprehendens distributive omnia instantia sibi coexistentia; vel solum particularis, seu (quod idem est in præsentibus) indefinita comprehendens omnia ea instantia sibi coexistentia, distinctiue.

71. Est dicere: vel propositio affirmat, Petrum sedere in omni instanti sibi coexistente; vel solum affirmat, sedere in aliquo ex instantibus sibi coexistentibus. Si dicatur primum ab initio erit falsa, si Petrus surgat in instanti B ipsi coexistente postea: quia propositio vniuersalis, vt sit vera, debet verificari de omnibus singularibus, quæ comprehendit: ergo, cum ea propositio non verificetur de omnibus instantibus illi coexistentibus, nunquam erit vera, ac per consequens nunquam transibit de verâ in falsam. Si dicatur secundum: ex suppositione, quod sederit Petrus in primo instanti, erit vera propositio adhuc in reliquis instantibus, etiâ si pro illis non sederit ipse Petrus; quia propositio particularis est vera, quando verificatur in vno ex singularibus significatis per illam. Sic currente vno homine, vere dicitur, *aliquis homo currit*, etiamsi reliqui non currant. Sed in casu posito verificatur de Petro, quod sederit in primo instanti: ergo propositio affirmans se-

dere in aliquo ex instantibus sibi coexistentibus erit semper vera, etiamsi in reliquis præter primum non sedeat.

72. Instabis: hæc propositio, *omnes homines, qui sunt in foro currunt*, si hi tres sint in foro, determinate significat eos currere; si vero hi tres non sint; sed loco illorum alij tres, determinate significat eos currere: ergo similiter potest dari propositio affirmans, *Petrus sedet in instanti presenti*, quæ, si instans A sit præsens, determinate significet, Petrum sedere in illo, si vero post illud succedat instans B determinate significet Petrum sedere in instanti B: ergo potest dari cognitio, quæ transeat de verâ in falsam; quia sedente Petro in primo instanti, esset vera, & surgente in secundo, esset falsa. Aduerte in propositionibus, seu cognitionibus indefinitis, seu particularibus esse duo distinguenda, significationem, scilicet, aut representationem; & verificationem: inter quas est hoc discrimen, quod *significatio*, seu *representatio*, cuius sit de essentia propositionis, non potest, propositione inuariata, variari: secus *verificatio*, quæ completur per aliquid extrinsecum.

73. Ex gr. propositio affirmans, *aliquis homo currit*, significat distinctiue omnia singularia hominis, & ideo quandiu fuerit eadem, significabit eodem modo. Attamen, vt verificetur, necessarium non est, quod om-

nes

nes currant; sed sufficit, quod vnus ex illis, quicumque sit, currat. Vnde si currat Petrus, verificatur in Petro, si vero Ioannes verificatur in Ioanne, & sic de reliquis; quia veritas eius completur per existentiam obiecti significati, & cum ipsa non magis significet hoc singulare, quam illud; sed vtrunque distinctiue, id est, hoc, vel illud currere, completur veritas eius per existentiam cursus Petri, quando currit Petrus, & per existentiam cursus Ioannis, quando currit Ioannes: & ita seruata semper significatione potest variari veritas quoad complementum extrinsecum.

74. Idem contingit in ea propositione, *omnes homines, qui sunt in foro currunt*: quæ quidem licet supponat esse aliquos homines in foro, & affirmet eos currere; non tamē significat determinate hos homines, aut illos; sed distinctiue hos, aut illos esse in foro; atque adeo sic resoluenda est prædicta propositio: *vel omnes hi homines, vel omnes hi, vel omnes hi, qui sunt in foro, currunt*. Vnde siue existant hi, siue illi verificabitur propositio; ita tamen, vt, si affirmet homines currere pro hac tantum duratione, solum sit vera respectu eorum qui sunt in foro currentes pro illa duratione: si vero affirmet cursum pro vna hora vel vno die erit vera respectu eorum, qui in singulis durationibus illius horæ currant; atque adeo, cum pro singulis durationi-

bus possint esse diuersi currentes, inuariata semper significatione, variabitur verificatio in singulis durationibus pro diuersitate eorum, qui in singulis durationibus currunt. Ex his instaurò argumentum adductum, 71. ad probandum eam propositionem, *Petrus sedet in instanti presenti*, non posse transire de verâ in falsam: illud reperere. Vnde fit, quod significatio illius propositionis est semper eadem, verificatio vero potest variari. Quia si Petrus sederit in primo instanti erit vera ratione sessionis existentis in primo instanti, & si sederit in secundo, ratione sessionis in secundo, &c. si tamen semel sit vera nunquam transibit in falsam; neque in veram si semel sit falsa.

75. Obijcies 1. hæc propositio, *Petrus sedet in instanti A*, non solum affirmat Petrum sedere in instanti A; sed etiâ ipsum instans A coexistere ipsi propositioni: quod quidem totum est verum in instanti A, in quo primo profertur propositio; non vero in instanti B, in quo non coexistit propositioni instans A: & propterea transit ea propositio de verâ in falsam. Distinguo antecedens: hæc propositio, *Petrus sedet &c.* sed etiam ipsum instans A. coexistere ipsi propositioni pro ea duratione, seu mensura, quam constituit ipsum instans A. concedo: pro omni mensura, nego antecedens. Vnde nunquam, ea propositio transit de verâ in falsam: quia semper est verum, quod Petrus sederit in in-

stanti

stanti A pro ea mensura, quam ipsam constituit: si tunc sedet; si vero tunc non sedet, semper est falsa.

76 Obijcies 2. si propositio affirmet. *Petrus sedebit in instanti D.* & duret usque dum illud instans (in quo reuera sedeat) prætereat, vel præsens sit, iam fiet falsa (cum antea esset vera) quia affirmat *sedebit*: &, *non sedebit*; sed *sedebit*, vel *sedet* actu: ergo potest vna propositio de vera transire in falsam. Respondeo, dupliciter posse esse de futuro eam propositionem: Primo, si intellectus affirmet sessionem Petri in instanti D reuera futuro, quin illud exprimat ut futurum; secundo, si illud exprimat ut futurum. Si primo modo fiat, talis actus intellectus erit propositio de futuro per solam denominationem extrinsecam: quia, sicut ipsum instans D antequam adueniat, dicitur futurum per negationem suæ existentiam existentem ante ipsam existentiam; dum vero aduenit, dicitur præsens per suam existentiam defacto tunc extrinseco tempori coexistentem; denique præteritum per negationem subsequutam ad ipsius existentiam: ita etiam cognitio affirmans sessionem Petri pro instanti D præscindendo ab eo, quod id sit præsens, præteritum, & futurum, dicitur de futuro ante aduentum talis instantis; de præsentis vero, dum ipsi coexistit; & de præterito, post illius existentiam. Quod quidem nihil est intrinsecum in ipsa cognitione; sed solum denominatio extrinseca proueniens ab eo, quod

tale instans vel non dum aduenierit, vel defacto sit, vel negatio eius successerit post ipsius existentiam. Vnde eadem cognitio intrinsece inuariata, erit vera pro quocunque tempore; & in vno dicitur de futuro; in alio de præsentis; & in alio de præterito, per solam extrinsecam temporum variationem.

77 Si secundo modo contingat propositio de futuro; ea quidem non affirmat, esse futuram sessionem Petri respectu cuiuscunque temporis (alioquin ab initio esset falsa talis affirmatio cum aliquod tempus detur, respectu cuius non sit futura sessio Petri) sed relate ad illud instans, in quo primo profertur propositio, ita ut sensus sit, *Petrus sedebit in instanti D, quod respectu instantis A antecedentis est futurum.* In hoc autem casu semper erit vera ea propositio, adhuc adueniente, seu transacto instanti D quia, quandocunque comparentur inter se instans A, & instans D, semper hoc ultimum se habet ut posterius respectu illius prioris: ergo semper se habet ut futurum respectu illius: ergo, quandocunque affirmatur, esse futurum, respectu illius erit vera talis propositio: non ergo transit de vera in falsam adueniente instanti D, sed potius permanet vera, adhuc eo transacto.

78 Obijcies 3. Hæc propositio, *Petrus sedet in instanti A.* v. gr. contingenter est vera, aut falsa: ergo ex se poterit veritatem, aut falsitatem admittere: ergo & potest vnam ex illis admissam iterum

rum deperdere. Distinguo antecedens: contingenter est vera, aut falsa, antequam supponatur existentia, aut non existentia sessionis in instanti A, concedo; suppositam existentiam, aut non existentiam sessionis in illo instanti, nego antecedens. Et eodem modo distinguendum est primum consequens: ac deinde neganda vltima consequentia. Itaque ea propositio, quando profertur, est contingenter vera, aut falsa, quatenus est ex se: quia affirmat obiectum, quod, cum dependeat a voluntate libera Petri, potest esse, & non esse. Cæterum ex suppositione, quod semel existat tale obiectum in eo instanti, non potest esse in eo ipso instanti (cum in vna, & eadem duratione non possit eadem res esse, & non esse) ac per consequens propositio semel verificata circa sessionem Petri in illo instanti, non potest amittere veritatem; neque enim potest eam amittere, quin sessio desinat esse in illo eodem instanti, ut constat. Ex dictis soluitur ratio dubitandi adducta initio sessionis.

79 Ad Aristotelem adductum num 67. pro sententia opposita respondeo, mentem Arist. non esse, quod eadem oratio, admissa semel veritate transeat ad falsitatem (id enim, ut probauimus, est impossibile) sed solum, quod eadem oratio intrinsece inuariata potest esse vera, si obiectum existat, quando profertur; falsa vero, si non existat. Vnde quando dicit, *motu obiecto, orationem inte-*

dum veram fieri, interdum falsam, non loquitur de motu contingente in obiecto positam iam oratione; sed de motu contingente ante ipsam orationem. Si enim Petrus ante orationem affirmantem esse album, admiserit albedinem, & eandem conseruauerit vsque ad prolationem orationis, hæc erit vera: & eadem omnino oratio inuariata intrinsece erit falsa, si ante eius prolationem Petrus albedinem amiserit.

80 Aliter explicandus est S. Thom. ibidem adductus ex 1. p. q. 14. art. 15. ad 3. vbi asserit, nostram cognitionem variari secundum veritatem, & falsitatem, si, mutata re, eandem opinionem de illa retineamus. Vt, si forte, surgente eo, qui antea dicebatur sedere, perseveret eadem affirmatio de sessione illius, transibit talis affirmatio de veritate in falsitatem. Explicari enim potest in hoc loco ita, ut velit, non quod illa ipsa cognitio, quæ erat vera, perseverans eadem numero transeat in falsam; sed solum, quod alia numero diuersa, quæ eandem sessionem Sorris affirmet, eo surgente, sit falsa: quia, licet ista affirmet eandem sessionem, quam prior affirmabat, refert tamen illam ad diuersum tempus, in quo reuera iam non datur.

81 Hanc explicationem colligo ex ipso Ang. Doctore 1. p. q. 16. art. 8. vbi docet, conformitatem intellectus, & obiecti. (in qua docet consistere veritatem) posse dupliciter variari. Primo, si, ma-

nente eodem obiecto, opinio mutatur; ut, quâ quis dixit *Sortes sedet*, si adhuc eo ipso sedere, dicat, *Sortes non sedet*, opinionem inuertat de vera in falsam; non alia de causa, nisi quia pro actu affirmativo vero subrogatur negatiuus falsus. Secundo docet, variari posse veritatem, si, obiecto mutato, non varietur opinio, ut si, *Sortes surgente*, adhuc quis dicat, *Sortes sedet*. Quod autem hæc variatio non sit faciendâ in eodem numero actu, non obscure indicat verbis, quæ subiungit: *Veritas autem nostri intellectus mutabilis est, non quod ipsa sit subiectum mutationis* (id est non quod ipse actus mutetur de vero in falsum) *sed in quantum intellectus noster mutatur de veritate in falsitatem: sic enim formæ mutabiles dici possunt*; atqui intellectus noster non potest mutari mutatione non conueniente immediate actui, nisi per receptionem noui actus falsi, qui loco anterioris veri subrogetur; ergo de hoc genere mutationis loquitur Doctor Ang.

82. Et quidem non incongrue dicit, tunc non mutari opinionem circa sessionem Petri: quia, quando quis affirmat de subiecto idem predicatum; ac alter, eandem cum illo opinionem habere dicitur, etiam si diuerso actu illud affirmet; imo, & si pro diuerso tempore eandem formam affirmet: neque enim si heri relate ad tempus externum dixi, *Sortes est albus*; & hodie diuer-

so actu idem affirmem relate ad tempus hodiernum, censor mutare opinionem; sed in eadem perseuerare.

83. Rogas: An vna; & eadem propositio vocalis, seu scripta mutari possit de vera in falsam; vel è contra? Respondeo negative: quia, cum voces, & scripta substituantur pro conceptibus mentalibus ex institutione hominum, ut significant obiecta concepta per istos, ad idem tempus referri debeant, ad quod referuntur conceptus, pro quibus substituantur. Cuius non leue indicium est, quod, si ex circumstantijs nobis non constet, ad quod nam tempus relata fuerint à proferente, non diiudicamus circa illorum veritatem vsque dâ, aliunde nobis innoscant.

SECTIO VII.

De Veritate propositionum de futuro.

84. Futurum in comparatione huius instantis dicitur, quod, cum modo non sit in rerum natura, erit tamè postea. Neque ad hoc, ut nunc vere dicatur futurum, est necessarium, quod nunc detur aliquod esse reale in rerum natura, in quo consistat futuritio; quia ex eo præcise, quod res postea habitura existentia, non sit modo, vere modo dicitur futura; ergo impertinenter, & sine villo fundamento quidquam aliud requiritur ad rationem formalem futuri. Itaque futurum formaliter ut tale dicitur in recto

exi-

existentiam in tempore sequente, & in obliquo negationem existentia in tempore antecedente, in quo affirmari solet esse futurum. Quando autè dicitur, *res est futura*, per id, est, nihil significatur esse de presenti, quia apud grammaticos, *res est futura*, nihil aliud significat, quam *res erit*; per hæc autè verba nullum esse de presenti significatur, ut constat; ergo neque per illa. Vnde Aug. lib. 11. Conf. cap. 15. & 18. satis opportune dixit, improprie dici, *res est futura*: *res est præterita*; nã *præteritum* iam non est; *futurum* vero nõ dum accessit. Addit tamen hanc locutionem tolerandam esse, quia, licet sit impropria, nobis est familiarior & corrigitur propriâ intelligentiâ: quandoquidem *futurum est*, idem apud omnes significat, quod *erit*; & *est præteritum*, idè, quod *fuit*. Hæc Aug.

85. Sed obijcies: res in sua temporis differèntia nõ est futura; sed præsens; ergo ante illud instans est futura; ergo ante illud instans datur futuritio illius. Distinguo antecedens: res in sua temporis differèntia non est futura in comparatione illius instantis, cui coexistit, concedo: in comparatione instantis antecedentis, nego antecedens. Est dicere in ipso instanti, in quo res primo existit, nõ potest res dici esse futura pro illo eodem instanti: in instantibus vero antecedentibus dicitur res esse futura pro illo instanti sequente, quia in illo habebit existentiam. Deinde distinguo primum conse-

quens: ante illud instans est futura pro tempore præcedente illud instans, nego: pro illo instanti, concedo consequentiam. Et nego ultimam consequentiam, si loquatur de futuritione, quæ ante illud instans sit aliquid positium: quia ad hoc, ut res in hoc tempore futura, sit pro sequente instanti, nihil aliud requiritur, nisi, quod modo non sit, & quod postea habeat existentiam.

86. Futurum, aliud dicitur necessarium; aliud contingens. Necessarium est, quod ita existit, ut non possit non existere ex vi suarum causarum saltem naturaliter loquendo; ut, ortus Solis crastina die. Contingens est, quod reuera existit; ita tamen, ut positis omnibus requisitis ex parte causæ, & omnibus ablati impedimentis, posset non existere: ut, peccatum Petri, quod reuera erit cras; ita tamen, ut Petrus tunc posset pro suo libito non peccare: propterea futurum contingens est idem, ac futurum liberum. Rursus futurum liberum, seu contingens, aliud est absolutum, aliud conditionatum. Absolutum est, quod absolute existit à parte rei dependenter à voluntate libera: ut, peccatum Petri, quod reuera fiet cras libere; ab ipso Petro. Conditionatum est, quod, licet forte non sit ponendam absolute per voluntatem, fore tamen, si poneretur talis conditio: v. gr. licet ego reuera non daturus sim crastinâ die

li-

librum Petro, darem tamen libere, si amicus à me peteret. Eodem modo potest dividi futurum necessarium. Aliud enim est absolutum; aliud conditionatum. Absolutum dicitur, quod reuera erit necessario à suis causis necessarijs, vt, ortus Solis de crastino. Cōditionatum, quod necessario esset, si poneretur talis conditio; vt, motus Petri necessario foret cras, si ipse curreret.

87 Quod attinet ad propositionem de futuro necessario tam absoluto, quam conditionato; certum est apud omnes, esse determinate veras, aut determinate falsas. Nunc enim verum est dicere, *Sol cras orietur*; & falsum, id negare. Ratio est: quia ortus Solis determinate erit crastina Dei absq; indifferentia ad non existendum; ergo propositio determinate affirmans fore, conformabitur determinate cum illo; ergo erit vera. Difficultas vero est circa propositiones de futuro contingente, seu libero tam absoluto, quam cōditionato: An scilicet, quando proferuntur, determinatam habeant veritatem.

88 Arist. lib. 1. de Interp. cap. 8. cum docuisset contradictionum omnium vniuersalium necessario fore alteram partem veram, & alteram falsam, quod idem docuit de contradictorijs singulariū, quæ præterita sunt, vel præsentia; addidit, in contradictionibus singularibus de futuro contingente non esse alteram partem determinate, & distincte veram; & alterā

determinate falsam; sed quamlibet ex illis esse veram, aut falsam distinctim, ita vt de nulla ex illis determinate affirmari possit, *est vera: est falsa*, sed de qualibet ex illis dicendum sit: *est vera, vel falsa* distinctim. Non desuere, qui in bonum sensum conati sint Arist. interpretari, ne videretur errasse in philosophia; & cōtra bonā Theologiam Deo scientiam denegasset futurorum. Sed P. Vaz. 1. p. disp. 66. cap. 1. & P. P. Connimb. lib. 1. de Interp. cap. 8. q. vnica optimis rationibus probant, mentem Arist. absque dubio fuisse eā, quam proposuimus; & in eo sensu secuti sunt Arist. Cather. in Opusc. de Verit. Enunt. Aureol. in 1. disp. 39. q. 1. art. 1. concl. 1. & art. 3. concl. 2. & fauet Caietan. 1. p. q. 14. art. 13. Imo nonnulli ex authoribus nostræ Societatis licet concedant, Deum per suam comprehensionem vere noscere futura; dicunt tamen hæc non habere ex natura rei determinatam veritatem, aut falsitatem. Qui quidem intelligendi sunt quātum ad nos, hoc est, ita vt velint non posse à nobis determinate cognosci vt veras, vel determinate vt falsas. Si enim assererent, non habere in se ipsis determinatā veritatem, aut determinatā falsitatem, nullatenus concederent Deo cognitionem illorum determinate veram. Hi sunt P. Molin. 1. p. q. 14. art. 13. disput. 17. §. *Verum tamen contingentiâ* P. Fons. 4. Meta. cap. 7. initio. Bellarm. tomo 3. de Gratia cap. 55. P. Perci. in Daniele

nielelem ad illa verba: *Respondent Chaldaei.*

89 Probatur hæc sententia: & prius inuesto Aristotelis argumentum, quia, si modo est verum, *Petrus peccabit cras*, necessarium erit peccatum Petri crastinā die: hoc non est concedendum; ergo neque illud. Maior probatur: quia, si hodie est vera ea propositio, fuit vera heri, & nudius tertius, & sic in infinitum; neque enim est maior ratio, cur potius heri, vel nudius tertius, quam ante mille annos cæperit esse vera; ergo ab æterno est vera; sed si ab æterno fuit verum, *Petrus cras peccaturum*, non poterit non esse crastinā die peccatum Petri; ergo necessario erit tale peccatum; ergo non erit libere. Minor videtur certa: quia, quod ab æterno est futurum, non potest non esse futurum pro eo tempore, pro quo affirmatur ab æterno esse futurum; alioqui, si posset, non esse futurum pro eo tempore, demus, quod non peccet Petrus die crastinā: ergo propositio ab æterno affirmans, *Petrus cras peccaturum*, esset vera, vt supponimus, & simul falsa, quia reuera nō peccabit, quod quidem est omnino implicatorium.

90 Secundo: quia, si contradictionum de futuro contingente singulari vna pars est determinate vera, & altera determinate falsa, ponamus, hanc esse veram, *Petrus se occidet*; ergo determinate erit occisio Petri,

quia, cum propositio sit vera, vel falsa ex eo, quod res est, vel non est, non poterit ea propositio esse determinate vera, quā determinate sit futura occisio Petri. Ex quo duo sequentur absurda. Primum, quod occisio Petri non eueniet contingenter, quandoquidem contingens, vt potest quod inuoluit indifferentiam ad esse, vel non esse, opponitur determinato ad esse. Secundum, quod frustra datur consultatio de futuris contingentibus; consultatio enim ordinatur ad hoc, vt determinate fiat, vel determinate non fiat, quod potest fieri, & non fieri; seu ad hoc, vt hoc, vel illo modo fiat, quod pluribus modis potest fieri; sed quod determinate est futurum tali modo, non est indifferens, vt fiat, vel non fiat, seu vt hoc, vel illo modo fiat: ergo frustra datur consultatio de futuris contingentibus. Hæc pro sententia Aristotelis.

91 Opposita sententia tenenda est vt communis iam inter scholasticos; vt conformis bonæ philosophiæ; & vt necessaria in Theologia. Dicendum itaque est contra Aristotelem, in contradictionibus singularibus de futuro contingenti tam absoluto, quam conditionato alteram esse determinate veram ab æterno, & alteram determinate falsam. Ita Capr. in 1. dist. 39. quest. 1. art. 2. ad 3. contra 6. concl. Bonau. in 1. dist. 38. art. 2. quest. 1. ad 2. Gabr. quest. 1. art. 1. not. 7. Scot.

in 1. dist. 39. quæst. 1. §. *Viso de contingentia*, & §. *Ad argumenta principalia*. Domin. doto in cap. 9. Epist. ad Rom. P. Suar. in opusc. de Scientia futurorum lib. 1. capit. 2. P. Vazquez. 1. part. disp. 66. cap. 2. P. Hurt. hic disp. 9. sect. 6. sub. 2. P. Arriag. in Log. disp. 14. sect. 5. subsect. 3. & omnes nostri. Doctores vno agmine fatentur, Deum determinate cognouisse ab æterno res contingentes tam absolute, quam conditionate futuras.

92 Dico 1. In contradictionibus singularibus de futuro contingente absoluto altera pars ab æterno est determinate vera; & altera determinate falsa. Ita auctores citati. Probat 1. ex principijs Aristotelis; qui, vt bene vidit P. Vazq. sibi est aperte contrarius in hac re; nam lib. 1. de Interpret. capit. 3. ubi oppositam adstruit sententiam, docet, contradictionum omnium vniuersalium alteram partem esse determinate veram, & alteram determinate falsam; ergo ex his duabus, *omnis homo curret cras; non omnis homo curret cras*, altera est determinate vera; altera est determinate falsa. Ponamus priorem esse determinate falsam; neque enim credi potest, omnes homines cursuros crastina die; ergo vltima erit determinate vera: sed non potest esse determinate vera, quin sit determinate vera aliqua ex singularibus, quæ sub illa continentur: ergo iuxta principia Aristotelis da-

tur propositio singularis de futuro absoluto determinate vera.

93 Minor probatur: quia iuxta regulas inter omnes dialecticos satis receptas, ad hoc, vt propositio particularis sit vera, est necessarium, quod aliqua ex singularibus sub illa contentis sit vera: verbi gratia: ad hoc, vt hæc, quæ est particularis; *aliquis homo est albus*, sit vera, est necessarium, quod vel Petrus sit albus, vel Ioannes sit albus, &c. & ideo ex illa descensu diiunctino recte deducitur, *ergo vel hic homo est albus; vel hic homo est albus*, &c. atqui illa propositio, quam ex duobus contradictorijs supra positis deducebamus esse veram, nempe *non omnis homo curret cras*, est particularis; æquiuale enim illi, *aliquis homo non curret cras*; ergo necessarium est, quod aliqua ex singularibus sub illa contentis sit determinate vera: ergo datur propositio singularis de futuro contingente determinate vera.

94 Secundò: hæc duæ propositiones, *Petrus peccabit cras*; & *Petrus non peccabit cras*, sunt contradictoriæ, vt fatetur Aristoteles: ergo hæc propositio posterior negat, quod prior affirmat (id enim est de lege contradictoriarum ex Aristot. in hoc lib. 1. de Interpret. capit. 6.) Vel ergo prior affirmat peccatum Petri determinate futurum crastina die: vel Petrum esse ex se indifferentem ad peccandum, seu non peccandum.

dum. Si primum: ergo posterior negat peccatum Petri crastina die determinate futurum: ergo iuxta tua principia hæc est determinate vera, & illa determinate falsa. Patet consequentia: quia per te antequam adueniat dies crastinus, non potest esse determinate futurum peccatum Petri, ne cogamur asserere, crastina die necessariò euenire tale peccatum: ergo propositio affirmans esse determinate futurum, est determinate falsa; ergo negans esse determinate futurum est determinate vera. Si dicatur secundum: prior propositio erit determinate vera, cum affirmet id, quod reuera datur ex parte obiecti, nempe indifferentiam Petri ad peccandum, vel non peccandum, & secunda erit determinate falsa, quando quidem negat indifferentiam ad peccandum, quæ reuera datur in Petro: ergo in quocunque sensu accipiantur contradictoriæ singulares de futuro absoluto, est vna determinate vera, & altera determinate falsa.

95 Tertiò: necessarium est, quod, adueniente die crastina, vel Petrus libere se determinet ad peccandum; vel quod non se determinet: neque enim fieri potest, quod neque vnum, neque alterum tunc contingat. Ponamus ergo, quod adueniente die crastina, Petrus libere se determinat ad peccandum. Tunc sic argumentor. Propositio hodie

affirmans, Petrum peccaturum crastino adueniente, erit determinate vera: ergo datur propositio singularis de futuro contingente absoluto determinate vera. Antecedens probatur: quia adueniente crastino, erit determinatio libera Petri ad peccandum, vt supponimus: ergo propositio hodie affirmans talem determinationem libere futuram crastino die, repræsentat obiectum, vt erit à parte rei; neque enim quidquam aliud affirmat, nisi id, quod de facto erit: ergo conformatur cum suo obiecto: ergo est determinate vera. Patet consequentia: quia veritas propositionis consistit in conformatione illius cum obiecto: confirmatio autem consistit in eo, quod cognitio repræsentet obiectum, vt est in se à parte rei: ergo nihil deest illi propositioni, vt sit determinate vera.

96 Quarto probatur Theologico argumento: quia Deus per se, & per suos Prophetas prædixit multa futura contingentia, vt peccatum Antichristi; trinitatem negationem Petri; prodicionem Iudæ, & alia plura: vel ergo propositiones, quibus Deus hæc prænuuntiabat erant tunc determinate veræ; vel non. Si dicas hoc vltimam, est plane falsum; quia Deum facis capax erroris, & mendacij; quod pugnat cum vera Fide; imò & cum lumine naturali tribuente

Deo summam perfectionem; cui subvertatur quavis indifferentia ad errorem, & mendacium: quin etiam ex hoc sequeretur, non teneri nos certo, & determinate credere revelationi Dei circa futura contingentia. Quæ omnia procul esse debent ab homine sana mentis, ne dum à Theologo, & Catholico. Si verò dicatur primum: ergo dantur in Deo propositiones singulares de futuro contingente determinate veræ: ergo & in nobis. Patec hæc ultima consequentia: quia ideo illæ propositiones à Deo prolatae sunt determinate veræ, quia affirmant id, quod reuera erit: sed, si ego tunc idem affirmarem pro meo libito, affirmarem quidē id, quod reuera erit: ergo mea propositio esset determinate vera circa futurum contingens: si verò illud, quod Deus affirmat, negarem determinate, determinate esset falsa talis propositio negans: ergo dari possunt in nobis propositiones singulares de futuro contingente determinate veræ, & determinate falsæ. Hic adducuntur aliquæ solutiones à Thomistis, quas insequuntur nostri Doctores in tractatu de Scientia Dei. Eas in præsentia omitto, quia Theologicæ sunt. Veniamus ad futura conditionata.

De propositionibus de futuro contingente conditionato.

97 **D**ico 1. propositiones singulares de futuro con-

tingente, conditionato sunt determinate veræ, vel determinate falsæ: Ita omnes auctores nostræ Societatis: Pro explicatione obseruo 1. ad rationem futuri conditionati non esse necessarium, quod de facto ponendum sit in rerum natura; sed solum quod detur, si ponatur aliqua conditio præscindendo ab eo, quod de facto ponenda, aut non ponenda sit. Hinc oritur, ad rationem propositionis conditionalis (quæ quidem est ea, quæ versatur circa futurum conditionatum) esse necessarium, quod res significata ex parte conditionis sit aliquo modo principium per se requisitum ad positionem rei futuræ; neque enim vnquam dicitur conditio ad alterius existentiam id, quod nullatenus per se concurrat ad talem existentiam. Vnde hæc propositio, *si Papa sedet Romæ, Ioannes currit Matrini; & alia similes, etsi in modo proferendi videantur conditionales, reuera non sunt: quia id, quod significatur ex parte conditionis, nullum habet concursum in effectum, qui significatur vt futurus sub eâ conditione.*

98 Obseruo 2. ad veritatem propositionum conditionalium non esse necessarium, quod conditio ita connectatur cum re futurâ, vt hæc sequatur ex illa necessario; sed sufficere, quod libere in illam influat. Probatur: quia ratio conditionis requisitæ ad aliquem effectum salua-

saluatur in hoc, quod illa per se concurrat ad istum taliter, vt hic sine illa non ponatur, vt ex communi omnium conceptione constat: sed causa libere influens, vel se habens ex parte causæ libere influentis in effectum, reuera concurrat per se in effectum libere productum: ergo habet rationem conditionis requisitæ ad talem effectum producendum.

99 Hinc fit, has propositiones (præcise vt conditionales sunt) non esse illatiuas. Est dicere: ad hoc, vt propositiones conditionales veræ sint, non est necessarium, quod id, quod sub conditionem cadit, deduci possit per bonam consequentiam ex eo, quod ponitur ex parte conditionis. Ratio est: quia ad hoc, vt vnum deduci possit per bonam consequentiam ex alio, requiritur, quod, hoc posito, non possit illud non poni: sed ad veritatem propositionis conditionalis non requiritur, quod posita conditione, non possit non poni res cadens sub illam, vt paulo ante dicebamus: ergo neque quod res conditionate futura deducatur per bonam consequentiam ex conditione. Maior ab omnibus admittitur. Et ratio est facilis: quia deduci vnum ex alio nihil aliud est, quam, quod intellectus ex cognitione huius determinetur ad cognitionem illius, hoc est, ex cognitione antecedentis determinetur ad cognitionem consequentis; vt diximus disp. 14. sect. 4. Si autem, posito antecedente, potest non poni cõ-

sequens, non potest cognitio illius determinare intellectum ad cognitionem huius, quia, si antecedens potest ex se esse absque consequenti, non erit, cur cognitio antecedens antecedens, secundum se non possit esse sine cognitione contingente consequens. His positis.

100 Facile probatur prædicta conclusio rationibus adductis propria conclusione. Primum, quia quando dico, *si, Petrus cras à me petierit librum, dabo illi; vel adueniente crastino, & petente Petro, do illi librum; vel non: neque enim fieri potest, quod positus iam illis conditionibus, neque vnum, neque alterum ex illis duobus contingat. Si dicatur primum: erit hodie determinate vera illa propositio, quia hodie affirmat sub conditione, quod reuera erit crastino die, posita tali conditione, ac per consequens hodie representat sub conditione obiectum eo modo, quo cras erit, si ponatur talis conditio. Si dicatur secundum: erit hodie determinate falsa ea propositio: quia, cum affirmet sub conditione id, quod reuera non erit, etiam si ponatur talis conditio, non conformatur cum suo obiecto; neque enim illud representat eo modo, quo erit à parte rei.*

101 Secundò: quia hæc duæ propositiones, *si Deus cras dederit Petro talem cogitationem, libere consentiet. Non si Deus cras dederit Petro talem cogitationem, consentiet libere, sunt contradictoria, quando quidem vna ne-*

gat, quod altera affirmat. Vel enim prima affirmat, quod, postea in die in Petro tali cogitatione, sequitur determinate consensus liber; vel quod, postea cogitatione, erit Petrus indifferens ad consentiendum, vel non consentiendum. Quodcumque dicatur, debet esse vna determinate vera, & altera determinate falsa: quia, si primum: vel, postea ea cogitatione, sequitur reuera determinate consensus liber Petri, & sic prior propositio erit determinate vera, quia affirmat id, quod reuera determinate sequitur; posterior vero erit determinate falsa, quia negat, quod reuera erit. Vel non sequitur reuera, & sic prior erit determinate falsa, quia affirmat, quod reuera non erit, & posterior determinate vera, cum neget id, quod reuera non erit. Si dicatur secundum, nempe, priorem propositionem affirmare, quod postea ea cogitatione, erit Petrus indifferens ad consentiendum, vel non consentiendum, prior illa propositio erit determinate vera, quia affirmat id, quod necessario sequetur postea ea cogitatione cum alijs circumstantijs necessarium enim est, quod postea cogitatione inuitante voluntatem ad amorem obiecti, si ad illa retrahens cum reliquis requisitis, voluntas sit indifferens ad operandum, vel non operandum. In quo casu posterior propositio erit determinate falsa,

quia negat id, quod vere affirmatur per eius contradictoriam: ergo, quocumque modo sumatur hec propositio, erit vna determinate vera, & altera determinate falsa.

102. Tercio denique probatur: quia Deus saepe affirmat futura contingentia conditionata: ergo propositio, per quam ea affirmat, est determinate vera. Consequentia negari nequit; alioqui, si talis propositio non esset determinate vera; sed vera, vel falsa disiunctim, nihil oblatere posset, quominus scientia eius subiaceret de facto falsitas; & affirmaret fore, quod reuera futurum non esset, ac per consequens scientia eius fallax esse posset, quod est contra Fidem. Antecedens vero probatur ex pluribus Scriptura locis, in quibus Deus affirmat propositiones conditionales, ex quibus nonnulla adducam. Primus sit ex 1. Regum capit. 23. vbi, cum timeret Dauid, Sulem venturum Ceilam (vbi tunc erat ipse Dauid) seque illi tradendum a viris Ceilae, si expectaret, consuluit Dominum dicens: *Si descendet Saul?* & respondit Dominus, *descendet.* Et iterum Dauid, *si tradent me viri Ceilae, & viros, qui sunt mecum in manus Saul?* & dixit Dominus, *tradent.* Quo audito, fugit Dauid, & propterea neque descendit Saul, neque traditus est Dauid in manus eius. Ecce affirmavit Deus, quod si Dauid

com-

commoraretur Ceilae, venturus erat Saul, vt illum comprehenderet, & viri Ceilae illum tradiduri erant. Deinde Lucae 10. ait Christus Dominus: *Vae tibi Ceilae, & tibi Betsaida, quia, si in Tyro, & Sidone facte fuissent virtutes, quae factae sunt in vobis, olim in silicio, & cinere sedentes poeniterent.*

203. Dices; Matthaei 11. haberi eandem sententiam addita particula, *forte*, quae coniecturam potius denotat, quam certam scientiam circa futurorum euentum. Vnde videtur Christus Dominus praedictis verbis loquutus fuisse non ex certa scientia; sed quia existimabat verosimilius rem ita euenturam, si causarum proportionem attendamus. Haec tamen solutio nullus est momenti: tum quia pluribus in locis non additur particula *forte*, vt est in illo Regum 23. vbi Dauid consulebat Dominum non vt coniecturam ab illo audiret; sed vt certissimum iudicium circa reueuentum haberet. Secundo, quia particula, *forte*, in sensu ambiguo maiestati Dei non potest conuenire, vt docet Hieronim. in 2. Ezechiel, & in 26. Ierem. in illa verba, *Noli subtrahere verbum si forte audiant*, & Theodoret. ibidem.

104. Ea autem particula frequenter ponitur in Scriptura non ad denotandam incertitudinem affirmationis; sed vel ad denotandam arbitrij libertatem, vt

docent Hieronim. & Theodoret. supra; vel ad significandam difficultatem talis effectus, vt docet Gregor. Homil. 18. in Ezequielem. Interdum etiam est phrasis, & modus loquendi Scripturae, quae more humano ad homines loquitur, vt ait Ambros. lib. 2. de Poenit. capit. 5. & significauit etiam August. tract. 37. in Ioann. & enarratione in Platimum 2. ad illa verba, *Ne quando irascatur Dominus.* Deinde alibi etiam additur *ro forte* in rebus certissimis; Ioanni 7. *Si me scieritis forsitam, & Patrem meum scieritis;* & Ioanni 5. *Si crederetis Moysi, forsitam & mihi.* Actor 8. *Poenitentiam age, si forte remittatur tibi.* Denique in Graecis codicibus saepe est particula, quae certitudinem potius, quam ambiguitatem denotat, & verri potest, *utique sane*, vt notat Abulen. in Math. quaest. 52. & Iansen. capit. 47. Concordiae Euang. Carthus. & Titel. in Math. 11. Toletus in Ioann. 4. 5. & 8. Videatur P. Sobar. lib. 2. de Scient. condic. futur. c. 1. a n. 5. in 105. Restat soluere Aristot. argumenta. Pro quorum solutione obseruo 1. Cum P. Vazq. 1. p. disp. 68. cap. 4. ex Anselm. lib. de Concord. praef. & praedest. cap. 1. duplicem distingui posse necessitatem; quae res aliqua dicatur esse, vel fore necessario. Vna est antecedens; altera consequens. *Antecedens* est illa, quam effectus habet a sua causa

Bb 4. in ex

ex natura sua determinatâ ad illam producendam. Dicitur autem *antecedens*, quia provenit ex causa, quæ, cum antecedit effectum, ante huius existentiam inducit necessitatem talis existentie. Hæc necessitate oritur calor ab igne, quia ignis producit calorem ut causa ex se determinata ad illum producendum. Necessitas *consequens* est, quæ datur ex suppositione existentie effectus: quia, cum impossibile sit, rem simul esse, & non esse; vel, simul fore, & non fore, eo ipso quod sit, vel futura sit in aliquo tempore, est necessarium, esse, vel fore pro illo eodem tempore. Unde ortum habuit commune proloquium, *Omne, quod est, quando est, necesse est esse*: hoc est, omne quod est in aliqua differentia temporis siue presentis, siue futuri, siue præteriti, ex suppositione quod sit, necesse est, esse pro eâ differentia temporis.

106 Hinc colliges, priorém necessitatem opponi cum libertate; secus posteriorem. Ratio est: quia ad libertatem est necessarium, quod ea, quæ ante effectum prærequiruntur ex parte causæ in actu primo proximo, relinquunt illam indifferentem ad operandum, vel non operandum. Hæc autem in differentia tollitur per necessitatem antecedentem; secus per consequentem: quia per illam determinatur causa ad unam partem contradictionis, antequam effectus supponatur esse, vel fore in seipso: hæc vero supponit causam liberam à se ipsa determinatam,

seu determinandam ad unam partem contradictionis per ipsam positionem effectus; & ideo non potest tollere libertatem causæ; sed ipsam iam libere determinatam, seu determinandam, ex suppositione quod determinata, seu determinanda sit, impedit, ne possit non determinari libere pro eo tempore, quo determinata est, seu determinanda, quia *Omne, quod est, quando est, necesse est esse*.

107 Colliges 2. cum necessitate consequente recte componi posse potentiam antecedentem ex parte causæ ad hoc, ut res, quæ est præsens, vel futura, non sit præsens, vel futura: quia, licet ex suppositione, quod res sit iam præsens, vel futura, nullatenus fieri possit, quod simul non sit præsens, vel non sit futura (hoc enim contradictionem involuit) tamen eadem potentia, quæ rem facit existentem, vel futuram, est talis ex parte actus primi, quæ, quando se determinabat ad existentiam; seu futurationem, poterat pro suo libito, lo coexistentie, seu futurationis ponere non existentiam, seu non futurationem ipsius rei. Ratio huius est: quia necessitas consequens oritur ex positione effectus: atqui per effectus positionem non tollitur indifferentia antecedens, quæ ex parte actus primi datur in causa ad producendum, seu non producendum effectum: ergo neque tollitur potentia antecedens ad non producendum effectum. Consequentia patet: quia potentia antecedens

cedens ad non producendum effectum involuitur in indifferentia causæ ad illum producendum, vel non producendum, atque adeo si hæc non tollitur per positionem effectus, neque illa tollitur. Minor vero probatur: quia indifferentia antecedens non potest tolli nisi per aliquam determinationem illi oppositam; determinatio autem opposita indifferentiæ antecedenti debet esse etiam antecedens, quia oppositorum eadem est ratio: atqui ex effectus positione non potest oriri aliquid, per quod causa antecedenter determinetur ad effectum; id enim, quod causa provenit ex effectu, non potest esse antecedens; sed potius debet esse consequens effectum: ergo per positionem effectus non potest tolli indifferentia antecedens, quæ ex parte actus primi datur in causa ad producendum, seu non producendum effectum.

108 Observo 2. scientiam, qua futura ut talia cognoscuntur à Deo, non esse natura priorem, & quasi causam talis futurationis; sed potius è contrâ, futurationem esse quasi natura priorem scientiæ talis futurationis; & ideo non est verum dicere, *quia res cognoscitur ut futura, est futura*; sed potius è contrâ, *quia res est futura, cognoscitur futura*. Id expresse docent plures PP. loquētes de præscientia Dei: aiunt enim, ideo rem aliquam à Deo præsciri, quia futura est; non è contrâ. Videatur P. Suar. supra. Et ratio est facilis: quia vel scientia, quam Deus ha-

bet de futuris, est ante decretum liberum Dei circa illorum productionem; vel post tale decretum. Si hoc ultimum prius esset futurationum, quam scientia illorum; vel saltem hæc non erit prior illâ, quia futurationum sequitur immediata ex tali decreto. Si dicatur prius: ergo datur aliquod futurum extra Deum independentem à decreto libero Dei: hoc autem dici nequit (quia quæcunque ponuntur extra Deum, in rerum natura, oriuntur à Deo libere operante per decretum liberum, ut in confesso est apud omnes Theologos) ergo neque illud.

109 Hinc deducitur, contingentiam liberorum futurorum non tolli per præscientiam, quæ Deus illa novit ab æterno: quia, cum scientia futurorum non influat in ipsa futura secundum se; sed potius supponat, ipsa futura esse à suâ causâ, si hæc aliâ sit ex se libera, præsupponuntur effectus libera, ac contingentem futuri ante præscientiam Dei: ergo non poterit talis præscientia eorum contingentiam tollere, & causæ libertatem impedire. Confirmatur: quia libertas potentie liberæ non potest impediri, nisi per causam, seu principium, quod, cum requiratur ex parte actus primi ante effectum, necessariam connexionem habeat cum illo: ergo, cum præscientia non præsupponatur ante effectum futurum, non poterit eius contingentiam tollere, neque libertatem causæ impedire.

110 Ex his facile colliguntur argu-

argumenta pro sententiâ Arist. adducta supra à num. 89. Ad primū ergo, nego maiorem; ne pe., quod si hodie est determinate verū, *Petrus eras peccabit.*; necessariū erit absolute peccatūm Petri crastinā die. Ad probationem fateor, prædictam propositionem fuisse verā ab æternis; inde tamen non inferitur, peccatūm Petri fore necessariū in necessitate antecedente; sed solum consequente; quia eius necessitas non oritur ex aliquo principio habente essentialē connexionem cum ipso effectu; sed solum ex suppositione, quod ipse sit fururus. Necessitas autem consequens alicuius effectus non opponitur cum libertate cause illum producentis, ut dictum est num. 106.

111. Hinc est, quid, licet ea propositio *Petrus eras peccabit.*, absolute loquendo, potuerit loco veritatis falsitate admitti; quia sicut Petrus, aduentē die crastino, se determinabit ad peccatum, poterit se in oppositum inclinare; tamen factā suppositione, quod semel sit vera, non potest simul esse falsa. Nunc enim est vera, quia supponitur futurum peccatū; ex suppositione vero, quod futurum sit, non potest non fore, quia *omne quod est, quando est, necesse est esse*; & ideo non potest ea propositio simul cum veritate falsitatem admitti. Ex quo constat ad omnia, que adducuntur pro primo Aristotelis argumento.

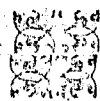
112. Ad 2. concedo, quod, si

ea propositio *Petrus se occidet.*, sit determinate vera, determinate erit occisio Petri. Cæterum hæc determinata futuritio non provenit ex necessitate aliqua antecedente; sed solum ex consequente; & ideo non tollit contingentiam effectus; quia hæc non destruitur per determinationem ortā ex necessitate consequente; sed solum per determinationem ortam ex necessitate antecedente, ut constat ex dictis. Ex quo constat ad primum ab surdum deductum in illo secundo argumento.

113. Ad secundum nego, ex nostra doctrina inferri, quod frustra detur consultatio de futuris contingentibus: consultatio enim ordinatur ad hoc, ut fiat, quod antecederet potest fieri, vel non fieri; cum autem per veritatem propositionum de futuro non impediatur indifferentia antecedens causa ad faciendum, vel non faciendum effectum futurum, sit, ut neque frustra sit consultatio circa eius productionem; quin potius sicut ordine naturæ est prius, quod effectus sit futurus; quam quod propositio affirmans eius futuritioem sit vera, ita etiam consultatio futura de eius productione est prior ordine naturæ, quam eius productio, & veritas propositionis illam affirmantis. Sicut enim propositio est vera ex eo, quod res est futura, & non e contra; ita etiam res futura erit ex eo, quod præcedet talis consultatio, & non e contra.

114. Obijcies; hæc est bona con-

consequentiâ; *Deus cognovit ab æterno. Petrum peccaturum ergo. Petrus est peccaturus.* ergo necessario inferitur hoc consequens ex illo antecedente. Consequentia patet; quia in bona consequentiâ, necessario inferitur consequens ex antecedente; ut concedunt omnes, & probatum est supra num. 99. sed id quod necessario inferitur ex alio, necessario ponitur illo posito; ergo posita ab æterno scientiâ, quâ Deus novit, Petrum peccaturum in tempore, necessarium est, quod Petrus peccet in tempore. Distinguo primum antecedens: ea est bona consequentiâ à posteriori, concedo: à priori, nego antecedens. Est dicere, ea consequentiâ non est bona ex eo, quod scientiâ Dei sit aliquid requisitum ex parte causæ creatæ ad causandum peccatum Petri; sed potius, quia talis scientiâ non potest dari in Deo, quin peccatum Petri supponatur futurum. Hinc oritur, quod, eo ipso quod datur talis scientiâ, debet esse futurum peccatum Petri, non ex vi scientiâ; sed quia ante illam supponi debeat futurum; & ideo, eâ posita, est necessarium peccatum Petri necessitate consequente, non vero antecedente: ex quo soluta materia nec obiectio opposita.

DISPUTATIO XVI.

De Divisione, & oppositione actuum intellectus.

Examinatis ijs, quæ ad essentiam cognitionis ut sic pertinent, gradum facimus ad explicandas eius species, & earum oppositionem examinandam.

SECTIO I.

De Cognitione obiecti in se, & in alio.

1. Cognitionis obiectio in se dicitur illa, quæ habetur per species proprias, & immediatas ipsius obiecti. Ita S. Th. 1. p. q. 14. art. 5. ubi P. Mol. §. *Iuxta hæc ergo.* P. Vaz. disp. 60. cap. 3. P. Didac. Ruiz de Scientiâ disp. 11. sect. 3. num. 5. & communiter interpretes. Et merito hæc dicitur cognitio obiecti in se: quia cognosci obiectum in se est cognosci per cognitionem; quæ non nititur in alio obiecto; sed in ipso: sicut enim inter entitates sed ea dicitur esse in se, quæ non nititur, sustentatur in alio; ita etiam inter obiecta cognita illud debet dici cognosci in se, cuius cognitio non nititur in alio. Talis autem est cognitio, quæ habetur per species proprias, & immediatas obiecti: quandoquidem species non ex alia causa dicitur esse propria alicuius obiecti, nisi quia illud repræ-

representat, ut est in se, hoc est, non ad modum alterius. Deinde illa dicitur esse immediata, quia ita obiectum attingit, ut est, in se, ut illud attingat ratione sui, & non ratione alterius: quod tunc contingit, quando obiectum ratione sui terminat cognitionem, ita ut non supponatur terminata ad aliud, neque ex cognitione alterius deducatur.

2 Cognitio obiecti in alio dicitur, quæ ita directe attingit unum obiectum, ut ab eo determinetur ad attingendum aliud. Itaque quædo cognitio aliqua ita directe attingit unum obiectum; ut, eo ipso quod illud attingit, debeat attingere aliud, dicitur esse cognitio unius obiecti in alio, in illo videlicet, ratione cuius determinatur ad attingendum tale obiectum. Hinc fit 1. cognitionem unius in alio non posse haberi per species immediatas illius, quod dicitur cognosci in alio; quia, si tale obiectum cognosceretur per species immediatas, non diceretur cognosci ratione alterius; sed ratione sui, siquidem species immediatæ primariæ, & per se representant obiectum, cuius immediatæ esse dicuntur.

3 Fit 2. per cognitionem unius in alio attingenda esse duo obiecta ut distincta, quia si non attingantur ut distincta, sed ac si essent unum, non tam diceretur cognosci unum in alio, quam cognosci unum, ac si esse alterum. Propterea cognitio, qua Angelus cognoscitur per species iuuenis non dicitur

esse cognitio Angeli in iuueni; sed cognitio Angeli, ac si esset iuuenis, vel ad modum iuuenis: quia videlicet ita determinatur à iuueni ea cognitio ad attingendum Angelum, ut non attingat istum ut distinctum ab illo; sed ac si essent idem, ut diximus disput. 12. sect. 6.

4 Fit 3. illud obiectum, quod in alio cognosci dicitur, debere attingi per eandem cognitionem, per quam aliud attingitur: quia, si per diuersam cognitionem attingeretur, non dicendum esset cognosci unum in alio; sed unum ex alio, quandoquid ex cognitione unius determinaretur ad eliciendam cognitionem alterius. Vnde cognitio deducta per discursum, per quem ex cognitione unius devenimus in cognitionem alterius, non est cognitio unius in alio, si proprie loquendum sit; sed unius ex alio.

5 Fit 4. cognitionem, qua causa attingitur ut conexa cum suo effectu (vel quodlibet relatiuum transcendente prout conexum cum suo termino) esse cognitionem talis effectus, (seu termini) in alio, hoc est, in sua causa (vel in illo, cuius relationem terminat) quia, eo ipso quod cognitio attingit causam ut conexam cum suo effectu, debet attingere effectum; ergo istum attingit ratione illius; ac per consequens attingit effectum in causa, quia nihil aliud est attingere unum in alio, quam attingere unum ratione alterius, ut dictum est.

6 Fit 5. Iudicium euidens ex apprehensione terminorum, & copula, si talis apprehensio habita esset per species proprias, & immediatas ipsorum terminorum, & copulæ, fore cognitionem illius obiecti in se ipso: quia, licet intellectus non determinatur ad tale iudicium per species impressas ipsorum terminorum; sed per apprehensionem illorum iuxta dicta disp. 14. nu. 16. nihilominus tale iudicium non nititur in alio tanquam in obiecto formali; sed immediate nititur in veritate sui obiecti; neque habetur per species alienas; quandoquidem habetur per species proprias, & immediatas terminorum apprehensorum, & copulæ, circa qua versatur prædictum iudicium tanquam circa proprium suum obiectum; ergo non est, cur hoc iudicium non sit cognitio sui obiecti in se ipso. Ex dictis deduci potest, quid dicendum est circa alias cogniciones?

apprehensione terminorum, & copula, si talis apprehensio habita esset per species proprias, & immediatas ipsorum terminorum, & copulæ, fore cognitionem illius obiecti in se ipso: quia, licet intellectus non determinatur ad tale iudicium per species impressas ipsorum terminorum; sed per apprehensionem illorum iuxta dicta disp. 14. nu. 16. nihilominus tale iudicium non nititur in alio tanquam in obiecto formali; sed immediate nititur in veritate sui obiecti; neque habetur per species alienas; quandoquidem habetur per species proprias, & immediatas terminorum apprehensorum, & copulæ, circa qua versatur prædictum iudicium tanquam circa proprium suum obiectum; ergo non est, cur hoc iudicium non sit cognitio sui obiecti in se ipso. Ex dictis deduci potest, quid dicendum est circa alias cogniciones?

SECTIO II.

De Intellectione intuitiua, & abstractiua.

7 Non parum sudarunt auctores in explicanda distinctione intellectionis *intuitiua*, & *abstractiua*. Sed meo iudicio faciliè explicari potest, si exacte perpendamus ea, quæ in intuitione materiali potentie visivæ (à qua translatum est nomen intuitiua ad intellectionem) reperiuntur. *Visio* ergo, & *intuitio* potentie visivæ in primis habetur per species proprias, & immediatas

tas obiecti visi, ut fatetur omnes, ac per consequens debet esse cognitio obiecti in ipso, iuxta dicta num. 1. Deinde tendit in obiectum ut existens; neque enim potentia visiva, potest esse in possibilitate prout præscindentem ab existentia, ut experientia satis compertum est. Præterea visio semper est circa obiectum singulare; nullam enim visionem experti sumus, quæ non tendat in obiectum singulare, representando expresse eius singularitatem, saltem in completam, ut dictum est in Log. disp. 5. n. 34. Denique visio terminatur ad obiectum ut præsens in aliquo loco, quia potentia visiva non præscindit ab spatio sua obiecta, ut constat. Id tamen non est de essentia visionis ut sic; quia potest dari aliqua visio intuitiua præscindens ab spatio, ut dicebamus supra disput. 11. n. 70. atque adeo, si de potentia Dei daretur sensatio sensibilis proprii (ut dari posse probauimus loco citato) sine sensatione præsentis, nihil deficeret illi ad rationem formalem visionis actualis sui obiecti. Ex his facile explicari potest natura intellectionis intuitiua.

8 Dico ergo, intellectionem intuitivam formaliter esse illam, quæ representat obiectum in ipso per species proprias ipsius, ita ut immediate tendat in eius existentiam secundum rationem aliquam singularem, & propriam talis obiecti, representando illud non solum in aliquo loco, sed etiam in aliquo tempore seu duratione.

Hoc

Hoc ultimum non est de ratione formali intellectiois intuitiua; quia potest dari aliqua intellectio intuitiua, quae praescindat à loco, & tēpore, vt dicebamus de visione sensitiua. Probatur conclusio: quia nomen cognitionis intuitiuae translaturum est de visione corporeā ad intellectioem: ergo ex his, quae reperiuntur in visione corporeā, colligere debemus naturam intellectiois intuitiuae: sed in visione corporea inueniuntur ea, quae enumerauimus, praeter cognitionem durationis obiecti: ergo ea sunt de ratione intellectiois intuitiuae. Additur tamen cognitio durationis: quia sicut ex natura rei non potest inueniri visio corporea sine cognitione praesentiae sui obiecti, ita etiam non potest intuitio intellectiua dari sine cognitione durationis sui obiecti; atque adeo sicut illā dicimus pertinere ad intuitionem corporeā, ita etiam, & haec pertinere debet ad intuitionem intellectiuam. Praedictam explicationem cognitionis intuitiuae rueret P. Did. Ruiz tom. de Scientia disp. 17. sect. 5. & licet nonnulli ab ea videantur dissentire; tamen non est adeo confusa vocis significationi eorum sententia, sicut nostra, vt constat ex ratione adducta.

9 Cognitio abstractiua prout opponitur intuitiuae in praesenti est, quae vel non est rei, vt existentis: vel non repraesentat illam per species proprias illius: vel non attingit illum in ipsa: sed in alio, vel nō attingit singularitatem, seu indi-

uiduationem saltē in adequatā. Hinc est, quod est abstractiua Primo cognitio possibilis vt talium, quia non repraesentat res vt existentes: deinde cognitio Angelī, ac si esset inuenis, quia non attingit illum per species proprias illius: praeterea cognitio effectus in causa, aut causae in effectu, quia non attingit rē in se; sed in alio: & deniq; cognitio albedinis vt sic ad huc habita per species proprias albedinum singulariū, quia nullam attingit singularitatem expresse.

10 Rogas: An actus visionis externae circa albedinem, si de potentia Dei absoluta conseruetur corrupta albedine, sit intuitiuus, necne? Respondeo, esse intuitiuū: quia talis actus per suā entitatem repraesentat existentiam albedinis singularis in ipsa per speciem propriam illius, quid ergo deest illi ad rationem intuitiui? Dices: ille actus esset falsus, quia repraesentaret albedinem existentem, cum ipsa non existeret: ergo non esset intuitiuus. In primis, nego antecedens: nam, licet ille actus repraesentet existentiam albedinis; non tamē repraesentat existerē in hoc, vel illo tēpore; quia potentia v. siua nō est cognoscitiua temporis; vt constat ex disp. 9. n. 8. & 9. ergo ex eo, quod albedo non existat in hoc tēpore, nō recte deducitur illum actum esse falsum. Imo absolute loquendo est verus: quia repraesentat albedinis existentiam secundum se eo modo, quo ipsa est secundum se. Vel 2. respōderi potest, concesso antecedente, negādo

do consequentiā: quia nullum est inconueniens, quod actus intuitiuus sit falsus; quandoquidem ea omnia, quae ad rationem actus intuitiui requiruntur, inueniri possunt simul cum falsitate, vt constat ex dictis pro nostra conclusione.

SECTIO III.

An possit dari cognitio intuitiua attingens vnā formalitatem sine alia eiusdem obiecti?

11 **N**Oro, duplicē esse sententiam circa praedictionē praedicatorū essentialiū aliterius entitatis; vnā, quae affirmat, vnū praedicatorū praescindi obiectiue ab alio, ita vt, quando cognoscitur animal, v. g. sine rationali, cognoscatur ex parte entitatis hominis praedicatorū reali animalis non cognito praedicatorū reali rationalis; alterā, quae affirmat vnū praedicatorū praescindi formaliter tantū ab alio; ita vt, quando cognoscitur animal sine rationali, cognoscatur tota entitas realis hominis; in ordine tamen ad solā sensationē; per ordinē ad quā est animal; & nō in ordine ad rationem: per ordinē ad quam est rationalis. De hoc egi in Logica disp. 4. vbi secutus sum secundā sententiā. Et quidem certū est per intellectioem intuitiuā non posse vnū praedicatorū ita cognosci sine alio, vt obiectiue praescindatur ab illo; quia, vt dicebamus disp. illa 4. n. 7. ad hoc, vt obiectiue praescindatur animal à rationali, est necessarium quod in vtroque fingatur vnitas rationis, per quā ad inuicem distinguantur: haec autē fingi non potest per visio-

nē intuitiuā, quia, cū rem attingat per species proprias, nō potest in ea cognoscere, quod vere non est in illa. Difficultas ergo praesens solū procedit de praedictione formalis: An videlicet per cognitionem intuitiuam praescindi possit formaliter vnū praedicatorū, seu vna formalitas ab alia.

12 P. Maz. tom. 1. in 1. p. disp. 50. n. 12. ait, non posse per intellectioem intuitiuā videri vnā formalitatem non visis alijs, quae sunt idē realiter cum illā. Idem docuerat disp. 48. cap. 2. vbi ait, non posse videri i Beatis vnū attributū Dei, quin alia cū illo videatur, & quoad hoc idē docent P. M. 1. p. q. 12. art. 8. ad disp. 4. P. Suar. 1. p. lib. 2. de Attributis c. 22. P. Heriz. disp. 50. cap. 1. & 2. Ratio huius sententiā est: quia per intellectioem intuitiuā videtur obiectū clare, & vt est in se à parte rei; sed omnes eius formalitates sunt in se à parte rei idē: ergo non potest videri vna clare, quin clare videatur esse idē cū reliquis: atqui o potest clare videri esse vnū, & idem cū reliquis; quin reliqua videantur: ergo &c. Secūdo, quia cognitio, quae videtur vnū praedicatorū sine alijs cū ipso realiter identificatis, est sepe abstractiua: ergo nō potest esse intuitiua. Pater consequentiā: quia cognitio intuitiua opponitur cū abstractiua. Antecedens videtur certum: neque enim quid aliud est abstrahi vnū praedicatorū ab alijs, quam cognosci sine illis.

13 Opposita sententia videtur mihi verior. Eam tenent P. Salas

Salas. 1. 2. t. 1. art. 2. disp. 4. sect. 2. P. Granad. tracta. 5. de Visione disp. 5. & 7. sect. 1. Agid. Iust. lib. 5. q. 14. art. 3. §. 3. Hi enim asserunt, posse videri intuitiue vnū attributum Dei sine alijs. Probat: quia non repugnat dari intellectiōnem habitam per proprias species obiecti existentis, & singularis in ipso quæ quidem nō attingat expresse omnes formalitates sui obiecti: ergo non repugnat intellectiō intuitiua vnus formalitatis sine alia eiusdem obiecti. Cōsequētia patet ex dictis circa naturam cognitionis intuitiue. Antecedens autem probatur: quia de facto datur visio corporea habitata per species proprias albedinis existentis, & singularis in ipsa; quæ quidem nō attingit expresse omnes formalitates albedinis neque enim attingit expresse respectum, quem vt creatura habet ad Deum, neque respectum, quem vt accidens habet ad substantiam: ergo datur cognitio, quæ, cum habeat omnes proprietates visionis intuitiue, nihilominus nō ex primat omnes formalitates obiecti.

14 Dices, ideo visionem corpoream nō exprimere prædictas formalitates albedinis, quia tales formalitates nō continentur intra latitudinem obiecti potentiæ visuæ. Bene. Ergo iam concedis vnā, & idem obiectum reale ad vnā & eandem potentiam visuam, & intuitiuam pertinere secūdam vnā formalitatem, quin pertineat secundum alias: ergo nulla

est repugnātia in eo, quod vnū, & idem obiectum secundum vnā formalitatem terminet intuitiōnem intellectus, quin eam terminet secundum alias. Patet consequentia: quia, si aliqua esset, maxime, quia intuitiō intellectus versatur circa suum obiectum per speciem propriam representantem illud, vt est in se: sed potentia visiva versatur circa suum obiectum per speciem propriam representantem illud, vt est in se, vt fatearis, & nihilominus nō penetrat omnes formalitates illius: ergo nō est, cur repugnare debeat intuitiō intellectus, quæ, cum tendat in suum obiectum per speciem propriam representantem illud, vt est in se, nihilominus nō penetrat omnes formalitates illius.

15 Instabis, obiectum sensibile per potentiam corpoream nō est sensibile secundum omnes suas formalitates, sed solum secundum aliquas: at vero obiectum intelligibile est intelligibile secundum omnes suas formalitates. Hinc est, quod visio corporea representans nonnullas formalitates sine alijs tendit in suum obiectum, vt est in se sensibile; at vero intellectiō, quæ representaret vnā formalitatem obiecti, nō representaret alijs, nō representaret obiectum, vt est in se intelligibile, ac per consequens nō esset intuitiua: quia de ratione intuitiue est representare obiectum, vt est in se.

16 Sed contra: vel de ratione cognitionis intuitiue est videre obiectum, vt est in se a parte rei, vel solum, vt est in se cognoscibile. Si dicas primum: vel dicendum est, visionem corpoream nō esse intuitiuā, quia cum nō representet omnes formalitates, quæ a parte rei dantur in obiecto, nō potest dici representare obiectum, vt est a parte rei: vel, si dicitur representare obiectum, vt est a parte rei, etiam si nō representet omnes formalitates, idem dici poterit de cognitione intellectuā, etiam si nō attingat expresse omnes formalitates obiecti. Si dicatur secundū: ergo, si obiectum in se est cognoscibile per intellectuā intuitiōnem representantem clare vnā formalitatem sine alia, iam per talē intuitiōnem attingetur, vt est in se cognoscibile. Vnde ergo probas, nō esse cognoscibile in se per talem cognitionem?

17 Dices: est intelligibile in se secundum omnes suas formalitates, & ideo, dum cognoscitur per intellectuā representantem vnā tantum, nō intelligitur, vt est in se intelligibile. Sed contra: obiectum est in se intelligibile per omnes intellectuōnes, per quas potest attingi eius entitas ab intellectu: atqui nullā adducis rationē, qua probes, nō esse possibile intellectuā representantem vnā formalitatem obiecti sine alijs: ergo nulla est ratio, quæ probet, obiectum per illā cognitionem nō videri, vt est cognoscibile.

18 Confirmatur: quia intellectu albedinis directe excitata per visionem corporeā ipsius albedinis est intuitiua in consensu omnium; & nihilominus nō representat omnes formalitates obiecti: quia, vt experientia constat, nō representat plures formalitates, quā visio ipsa corporea; ergo iam admititur intellectuō intuitiua albedinis, quæ nō attingat expresse omnes formalitates ipsius albedinis.

19 Dices: ea est imperfecta intuitiō, quia habetur per species acceptas a potentia visuā, quæ cum clare attingat aliquas formalitates, nō tamen potest attingere omnes formalitates albedinis. Bene. Ergo, si dentur posibles species nō acceptæ a potentia visuā, sed in se a Deo, quæ quidem nō representēt clare reliquas formalitates obiecti, nō representatis alijs, erit possibile intellectuō in dependens a sensibilibus, quæ sit intuitiua vnus formalitatis sine alijs: sed nulla est ratio, quæ probet, nō esse posibles tales species: ergo neque vlla erit ratio, quæ probet esse impossibile talem intellectuōnem intuitiuā. Minor constat ex dictis: nam, si aliqua esset, maxime, quia de ratione cognitionis intuitiue est videre obiectum, vt est in se a parte rei secūdam omnes suas formalitates: atqui hæc ratio iam probatū est esse malā ex proprio visionis corporeæ, & intellectuōnis directe excitatæ per species acceptas a potentia visuā: ergo, &c.

20 Ratio a priori nostra cōclusionis est: quia ad hoc, vt expresse & distincte cognoscatur aliqua formalitas alicuius obiecti, est necessarium, quod simul cum entitate

vel solum, vt est in se cognoscibile. Si dicas primum: vel dicendum est, visionem corpoream nō esse intuitiuā, quia cum nō representet omnes formalitates, quæ a parte rei dantur in obiecto, nō potest dici representare obiectum, vt est a parte rei: vel, si dicitur representare obiectum, vt est a parte rei, etiam si nō representet omnes formalitates, idem dici poterit de cognitione intellectuā, etiam si nō attingat expresse omnes formalitates obiecti. Si dicatur secundū: ergo, si obiectum in se est cognoscibile per intellectuā intuitiōnem representantem clare vnā formalitatem sine alia, iam per talē intuitiōnem attingetur, vt est in se cognoscibile. Vnde ergo probas, nō esse cognoscibile in se per talem cognitionem?

20 Ratio a priori nostra cōclusionis est: quia ad hoc, vt expresse & distincte cognoscatur aliqua formalitas alicuius obiecti, est necessarium, quod simul cum entitate

te ipsius obiecti attingatur connotatum, per ordinem ad quod constituitur talis formalitas; sed non repugnat species propria, & intuitiva alicuius obiecti, quæ simul cum illo representet connotatum unius formalitatis, quin representet connotatum aliarum, ut satis constat ex rationibus adductis pro nostra conclusione: ergo neque repugnat intellectio intuitiva unius formalitatis sine alijs eiusdem obiecti.

21 Pro solutione argumentorum. Nota 1. hoc, quod est videre obiectum, ut est in se a parte rei, duplicem sensum habere posse. Primum, ita ut denotet, videri distincte obiectum secundum ea omnia, quæ in illo sunt eadem a parte rei, per ordinem ad omnia sua connotata: quæ ratione cognoscit Deus omnia obiecta, ut sunt in se a parte rei: & hoc est adequate videri obiectum, ut est in se a parte rei. Secundum, ita ut denotet, videri non per speciem alterius, seu ad modum alterius, sicut cognoscitur a nobis Angelus ad modum iuuenis; sed per speciem propriam directe representatam propriam entitatem ipsius obiecti eo modo, quo est, etiam si distincte non representetur in ordine ad omnia sua connotata: quæ ratione cognoscimus albedinem per visionem corpoream, & per intellectiōnem directe excitatam per illam: & hoc est inadæquate videri obiectum, ut est in se a parte rei: quia ex una parte ita cognoscitur, ut non cognoscatur per speciem alterius, seu ad modum alterius: & ex alia non cognoscitur distincte ea omnia, quæ

reperiuntur in illo. Nota 2. cognitionem abstractivam posse sumi stricte, prout opponitur intuitivæ; & largè, prout comprehendit omnem cognitionem præscindentem unum prædicatum ab alijs. His positis.

22 Ad primum argumentum oppositæ sententiæ adductum num. 12. distinguo maiore: per intellectiōnem intuitivam videtur clare obiectum, & ut est in se a parte rei, ad æquate, vel inadæquate, concedo: ad æquare solum, nego maiorem. Deinde concessam maiori, distinguo consequens: ergo non potest ad æquate videri una formalitas clare, quin clare videatur esse idem cum reliquis, concedo: non potest inadæquate videri una clare, quin clare videatur esse idem cum reliquis, nego consequentiam. Hęc doctrina satis clara est ex prænotatis.

23 Ad secundum distinguo antecedens: cognitio, quæ videtur unum prædicatum sine alijs cum ipso identificatis, est semper abstractiva eo genere abstractionis, quod opponitur cum intuitiva, nego: eo genere abstractionis, quod potest competere intuitivæ, concedo antecedens: & nego consequentiam. Ex dictis in tota hac sectione satis constat, qualis sit abstractiva cognitio, quæ opponitur cum intuitiva. Et quidem, si recte perpendantur authores oppositæ sententiæ, nobis non aduersantur: quia illi non tam videntur negare cognitionem intuitivam, quæ formaliter solum præscindat unam formalitatem ab alia, quam quæ obiective unam ab alia præscindat.

SE-

SECTIO IIII.

De cognitione quidditativa, & comprehensiva.

26 **D**istinctum quid est, quidditatem rei cognoscere, & re quidditativè cognoscere. Nā cognoscere quidditatem dicitur, qui quovis modo essentiam rei attingit, siue expresse, siue confuse: ac verò quidditativè, solum ille, qui explicite, clare, & distincte essentiam propriam rei representat. Hoc discrimen adducit P. Suar. in Met. disp. 30. sect. 12. n. 5. ex Caie. quibus subscripsit P. Hur. disp. 10. de Ani. sect. 3. qui bene dividit cognitionem quidditativam in intuitivam, & abstractivam. Illa est, quæ absolute, & simpliciter quidditativa dicitur, quia clare, & explicite cognoscit essentiam propriam rei, ut est in se. Abstractiva verò est duplex. Alia, quæ talis dicitur ex eo solum, quod abstrahit ab existentia; qualis est cognitio, quæ Deus cognoscit possible, quæ quidem propriè quidditativa dicitur. Alia quæ talis dicitur, quia habetur per species alienas, siue quæ re attingunt ut existentem, siue solum ut possibile: talis est ea, quæ ex effectibus distincte cognoscimus, hominem esse animal rationale. Hęc quidem improprie satis quidditativa dicitur, quia imperfecte proponit nobis quidditatem rei, quando quidem eam representat ad modum alterius.

27 Hic advertit P. Hurr. non esse quidditativam quamlibet cognitionem intuitivam, quia, cum emicet colorē intuemur confuse, habemus cognitionem intuitivam eius, & tamē

ta'is cognitio non est quidditativa, quia non representat clare propriam differentiam illius coloris. Ego tamen dicere, eam non esse quidditativam cognitionem talis coloris; bene tamē coloris ut sic: quia, licet differentiam propriam talis coloris non representet distincte, representat tamē propriam rationem coloris ut sic.

28 Circa cognitionem comprehensivam, nota, duplicem acceptionem habere hoc nomen *comprehensio*. Una est lata, & impropria pro apprehensione, seu consequentione rei, quam investigamus. In hoc sensu loquitur Paul. 1. Corin. 9. dū dicit: *Omnes quidem currunt, sed unus accipit præmium: sic currite, ut comprehendatis* & ad Philip. 3. *sequor autem, si quo modo comprehendam.* & ad Ephe. 3. *ut possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, &c.* In hoc sensu applicari solet prædictum nomen visioni beatificæ, quæ est consequentio, seu apprehensio summi boni. Altera acceptio est stricta, & propriissima pro illa tantum cognitione, quæ sui obiecti cognoscibilitatem propriè adæquat eo modo, quo explicabitur in sequentibus. In hac acceptione agendum nobis est de comprehensione in præsentia.

29 Sic eam definit Ang. Epil. 1. r. 2. ad Paulin. c. 8. initio. *Totum autem videndo comprehenditur, quod ita videtur, ut nihil illius lateat videntem, aut cuius fines circumspici possunt.* Hanc definitionem admittunt omnes Theol. cū S. Th. 1. p. q. 1. r. 2. art. 7. in corpore. Ex qua colligitur 1. comprehensionem non solum debere attingere omnia ea, quæ sunt intrinsece ea

Cc 2 obic.

obiecto cōprehensio; sed etiam ea, cum quibus tale obiectum habet connexionē, & quæ in eius virtute cōtinentur adhuc sine cōnexione: hæc enim omnia dicuntur esse aliquid obiecti; & cum nihil obiecti latere debeat cōprehensio, necessarium est, quod comprehensio ad ea omnia protendatur.

30. Et in hoc intellectualis cōprehensio distinguitur à corporeā (à qua præsertim est nomen ad intellectualē) nam ad corporale sufficit, quod ea, quæ intrinseca sunt corpori cōprehensio, claudatur corpore cōprehensio: at verò ad intellectualē est necessarium, quod ultra intrinsecā obiecti alia illi extrinseca attingantur per cōprehensionē. Ratio vtriusque est: quia ea solum dicuntur corporaliter pertinere ad rem corporeā, quæ in illa corporaliter cōtinentur intrinsece, & ideo, his clausis, totū corpus corporaliter claudi necesse est. At verò ad rem intelligibilem, prout ad intellectū referuntur, non solum pertinet prædicata, aut partes intrinsecæ illius; sed etiā ea, ad quæ ordinatur, & quæ in eius virtute cōtinentur; neque enim perfecte cognosci existimatur, nisi hæc omnia cognoscantur, & ideo non comprehenderetur intellectualiter, si aliquid horum effugeret cognoscentem.

31. Colligitur 2. esse necessarium ad cōprehensionē, quod tam prædicta extrinseca, quam intrinseca obiecti cōprehensio clare, & euidenter cognoscantur: si enim aliquid horum obscure cognosceretur, iam

aliquid obiecti lateret cognoscentem, quia quod obscure cognoscitur, non omnino manifestatur cognoscenti. Existimo tamē, ea, quæ extrinsece pertinent ad obiectum cōprehensum, nō esse euidentia clare, & euidenter secundum omnes suas formalitates; sed solum secundum eas, ratione quarū dicuntur ad obiectum comprehensum pertinere, quia ratione harum solum dicuntur esse aliquid obiecti.

32. Colligitur 3. ad cōprehensionē esse necessarium, quod cognitio non solum attingat de facto ea, quæ de facto cōtinentur in virtute productiua obiecti; sed etiam quod, quatenus est ex se, extendatur ad ea omnia representanda, quæ obiectū, quatenus ex se est, cōtinet in sua virtute productiua. Rē explicō. Iuxta dicta in Phys. disp. 10. à n. 40. Dei omnipotentia non solum continet in sua virtute creaturas, quæ de facto dantur possibili; sed etiā continet quatenus est ex se, hęc creaturæ, & alias creaturas impossibiles: quia si per impossibile hæc fieret possibile, absque vlla variatione intrinsecā omnipotentia possent ab ea produci, sicut reliquæ, quæ de facto sunt possibile. Ad hoc ergo, ut cognitio aliqua sit cōprehensio Dei, est necessarium, quod, quatenus est ex se, sit representatio rerū impossibilium, si fieret possibile, ita ut sine vlla variatione intrinsecā sui extenderetur ad illa representanda in eo casu.

33. Moueor ad id: quia comprehensio debet adæquare totam cog-

cognoscibilitatem obiecti: ergo in ratione cognitionis debet se extendere ad ea omnia, ad quæ se extendit obiectū: atqui, si, quatenus est ex se, non sit cognitio eorum, quæ obiectū, quatenus est ex se, continet in sua virtute modo explicato, non se extendet in ratione cognitionis ad ea omnia, ad quæ se extendit obiectum, quatenus est ex se ut constat: ergo necessarium est, quod, quatenus est ex se, sit cognitio eorum, quæ obiectū, quatenus est ex se, continet in sua virtute modo explicato.

34. Propterea existimo Aug. lib. 12. de Trin. cap. 18. post medium dixisse, *Quidquid scientia comprehenditur, scientia comprehenditur finitur*: neque enim obiectum scientiæ finitur, nisi hæc in ratione cognitionis ad ea omnia, quæ in se continet obiectū, extendatur eodem modo, quo obiectum ea continet absolute, eadem absolute cognoscantur à scientiā; si verò obiectum solum ea continet, quatenus est ex se, scientia etiā sit solum cognitio eorum, quatenus est ex se. Ex his colligam in tract. de Visione Dei, nullatenus comprehendere posse Deum à creaturā bene tamē à se ipso. Nonnulli alias addunt conditiones ad rationē cōprehensionis, nempe quod ea, quæ cōtinentur in obiecto, debeat cognosci in ipso obiecto; & quod cognitio debeat esse æque perfecta, ac obiectū. Cæterum hæc pro libito suorum authorū conflaguntur, cum nullatenus ex definitione August.

(cui standum est) deduci possint. Longam eorum impugnationē dabo, Deo volente, in tract. de Visio.

35. Rogas: an ad cōprehensionem alicuius causæ requiratur cognitio effectū, quos actu recipit, vel efficit? Respondeo affirmative: quia in sententia omnium ad cōprehensionē causæ requiritur cognitio effectuum, quos potest producere: ergo & cognitio effectuum, quos actu producit. Pateat consequentia: quia effectus possibile dicuntur esse aliquid causæ ex eo, quod potest communicare illis existentia; etiam si non habeat connexionē cum illis: ergo & effectus existētes debent esse aliquid causæ ex eo, quod de facto illis comunicet talē existentiam, etiā si non cōnectatur cum illis ut existentibus. Pateat cōsequentia: quia multo plus est actu comunicare existentia, quā illā posse communicare: ergo, si propter hoc effectus possibile dicuntur esse aliquid causæ, multo melius dicuntur esse aliquid causæ effectus existētes.

SECTIO VII.

An assensus, & dissensus circa idē omnino obiectum possint esse simul in eodē subiecto?

36. **D**O cui iam disp. 14. sect. 2. assensum esse iudicium, quo rem affirmamus esse; dissensum vero esse iudicium, quo rem esse negamus. Vide, quæ ibi diximus. Inquirimus in præsentia: an possint coniungi simul in eodē intellectu circa idē omnino obiectū? hoc est, an quis possit affirmare, & simul negare

gare re esse. Et valde communis sententia est non posse dari simul in eodem intellectu assensum, & dissensum circa idem obiectum adhuc de potentia Dei absoluta. Nihilominus non desunt, qui putent id esse possibile saltem miraculose. Ita Gabr. in 4. dist. 10. dub. 3. apud nostrum Turrian. de Fide disp. 8. dub. 3. & nonnulli recentior. Prohuius difficultatis enodatione.

37 Pono 1. idem, quod docui supra disp. 9. n. 13. nempe obiectum representari formaliter intellectui per speciem expressam ut illi unitam, siue intellectio formaliter consistat; in tali specie sola, siue in sola actione, per quam producitur, siue in utraque. Pono 2. speciem expressam posse produci a solo Deo in intellectu sine concursu actiuo ipsius intellectus. Id probatum est ibidem n. 62.

38 Pono 3. quando intellectus concurret efficienter ad productionem speciei expressae pertinentis ad iudicium, dupliciter contingere posse tale productionem. Primo, ita ut obiecto iudicij sufficienter proposito, vel per apprehensionem terminorum, vel per praemissas, vel per testimonium extrinsecum intellectus a se ipso, vel a voluntate intelligentis determinetur ad elicendam tale speciem expressam. Secundo, ita ut obiecto iudicij nullomodo, vel saltem non sufficienter proposito determinetur intellectus a Deo ad speciem expressam producendam, quod quidem praestare potest Deus tribuendo illi concursum tunc temporis indubitum eo modo, quo disp. 7. n. 47. diximus, posse Deum determinare potentiam intellectiuam ad elicendam

intellectionem sine specie impressa, quia videlicet potest concursus, qui alias, si adessent omnia requisita ad operandum, esset debitus, tribuere, quando ex defectu requisitorum est indebitus. Pono 4. quando intellectus se determinat ad iudicium, dupliciter comparari posse ad assensum, & dissensum circa idem obiectum. Primo, si actu cognoscat (id, quod est lumine naturae notum) nullam rem posse simul esse, ac non esse. Secundo, si distrahatur id non consideret actu. His positis.

39 Dico 1. in nullo casu coniungi possunt adhuc de potentia Dei absoluta assensus, & dissensus circa idem omnino obiectum taliter, ut uterque sit simul verus. Id est certum apud omnes. Ratio est clara: quia actus constituitur verus ex eo, quod obiectum detur eo modo, quod affirmatur, aut negatur per illum actum; ergo ad hoc ut duo actus, quorum vnus dicit, *Petrus esse*, & alter dicit, *Petrus non esse*, sint simul veri, est necessarium, quod simul sit Petrus, & non sit: sed implicat, Petrum simul esse, & non esse: ergo & dari tales actus simul veros: Idem dicendum est, si uterque actus sit simul falsus: quia sicut implicat duo contradictoria esse simul, ita etiam implicat, nullum ex illis esse, iuxta principium illud per se notissimum, *Quodlibet est, aut non est*.

34 Dico 2. si Deus se solo producat speciem expressam assensus, & dissensus, potest uterque simul coniungi in eodem intellectu circa idem omnino obiectum, dummodo vnus ex illis sit falsus, & alter verus.

Hoc

Hoc ultimam ex suppositione; quod tales actus coniungantur, est necessarium, ut constet ex num. praeced. Quod vero possint coniungi in eodem intellectu modo dicto, facile probatur; quia ex eo, quod Deus producat simul in eodem intellectu utranque illam speciem expressam, nullum sequitur contradictorium ex parte obiecti: neque enim ad hoc, ut eo modo coniungantur tales actus, est necessarium, quod obiectum simul & sit, & non sit, ut constet ex dictis. Neque sequitur vllum contradictorium ex parte intellectus: quia ex vna parte intellectus non se determinat ad illos, ut supponimus; sed solus Deus illam determinat; ex alia vero ipsi actus non opponuntur contradictorie inter se; quia vnus non est negatio alterius; sed uterque est entitas positua: ergo non est, vnde repugnet in eodem intellectu coniunctio talium actuum. Idem ex illi modo dicendum, quando intellectus concurreret efficienter ad tales actus, ita tamen, ut neque a se ipso, neque a voluntate intelligentis determinaretur ad illos elicendos; sed a solo Deo; in hoc enim casu eadem ratio est, ac in praecedente.

41 Dico 3. si intellectus actu noscat principium illud per se notum, *Impossibile est eadem rem simul esse, & non esse*, non potest se determinare ad elicendum assensum, & dissensum simul circa idem omnino obiectum; imo neque determinari potest a sua voluntate. In hanc conclusionem consentiunt fere omnes auctores. Omissis rationibus aliorum, Probatur: quia semel concessis

premissis, est necessitatis intellectus saltem quoad speciem ad assentiendum conclusioni, quae legitime sequitur ex praemissis. Id est certum apud omnes, & continetur in ipsa essentia syllogismi, qui dicitur esse *Oratio, in qua, quibuslibet positis, aliud quidpiam necessario (saltem quoad speciem) sequitur, &c.*

42 Itaque si semel intellectus assentiatur praemissis, licet possit in exercitio abstinere ab actu conclusionis, nequit tamen inclinari in actum oppositum conclusioni: quia id est esse determinatum intellectum quoad speciem, ut diximus supra disp. 14. n. 60. ergo si semel posito in intellectu hoc assensum, *Nulla res simul est, & non est, seu caret esse*, affirmat intellectus, *Petrus est*, erit necessitatus saltem quoad speciem ad conclusionem, quae legitime infertur ex his praemissis: conclusio autem legitima est, ergo *Petrus nunc non caret esse*: ergo non poterit ipse intellectus elicere eius contradictorium: atqui contradictorium illius est *Petrus nunc caret esse*: ergo, si semel posito illo principio euidenter, intellectus habeat assensum circa esse Petri, non potest habere dissensum circa idem esse Petri.

43 Haec videtur mihi demonstratio nostrae conclusionis. Et quidem, si semel posito illo principio posset intellectus se determinare ad assensum, & dissensum circa idem omnino obiectum, nulla esset vis syllogistica ad conuincendam veritatem: quia, cum intellectus posset simul assentire, & dissentire eidem obiecto, non possent praemissae, quantumuis

evidentes illum cogere ad nō negandam consequentiam: ergo nihil unquā convincerent præmissæ.

44 Quod autē intellectus sic dispositus non possit à suā voluntate determinari ad dissensum cōiungendū simul cū assensu, est certum: quia potentia distincta à voluntate nō subduntur ipsi volūtati in eis operationibus, ad quas ipse ex natura sua sunt determinatæ, vt cōstare potest inductione: sed intellectus ex natura sua est determinatus ad nō dissentiendū conclusio-
ni positæ præmissis: ergo non potest determinari à volūtate ad talem dissensum.

45 Prædicta cōclusio non solū est vera loquendō naturaliter; sed etiā de potētia Dei absoluta: quia licet Deus de potentia absoluta possit determinare intellectū simul ad assensum, & dissensū, vt dictum est in 2. concl. nō tamē potest facere, quod intellectus, semel posito illo principio per se noto, se determinet, aut determinetur à voluntate ad vtrunq; simul: quia, vt dictū est, si posito illo principio, intellectus eliciat assensum circa esse Petri, ex natura sua est necessarius ad nō eliciendū dissensū circa idē esse Petri: ergo non potest fieri de potētia Dei, quod ad talē dissensum determinetur, nisi illi addatur supernaturaliter aliquid, quod eum determinet, quādo quidē ex se potius habet determinationē ad oppositū: si autē illi supernaturaliter addatur aliquid, quod eum determinet, iam ipse nō determinabitur à se, aut à volūta-

te: ergo adhuc de potētia Dei nō potest fieri, quod in casu posito se determinet intellectus ad coniungendum dissensum cum assensu circa idem omnino obiectum.

46 Dices: potest fieri, quod cū præmissis, quæ inclinant ad assensum, cōiungatur aliæ, quæ inclinēt ad dissensum: ergo in eo casu poterit intellectus se determinare ad vtrunq; simul. Admissio antecedente (de cuius veritate nō curo modo) nego cōsequentia, si in eo casu intellectus actu admittat illud principium, *Impossibile est, vñ esse simul, & nō esse*: quia, cū clare videat, nō posse simul cōiungi in rerū natura esse, & nō esse rei, pro cōperto debet habere, aliquas ex illis præmissis esse falsas: atq; adeo suspendet iudiciū cōclusionis, quousque veritate illarū prævio examine perpensa, in cōclusionē earū, quas deprehenderit veras, se determinet.

47 Dico 4. si intellectus actu nō advertat ad illud cōmune principium, *Impossibile est, eādē rem simul esse, & non esse*, poterit simul se determinare ad assensum, & dissensum circa idem omnino obiectum. In hunc sensum intelligendū puto Gabr. & nonnullos recentiores, qui dicunt, posse simul coniungi naturaliter assensum, & dissensum in eodē intellectu circa idem omnino obiectū. Probatur: quia ratio, propter quā intellectus nō potest se determinare ad assensū, & dissensum simul, est, quia nō potest indicare coexistere simul ea, quæ videt sibi inuicē cōtradicere: sed in casu posito non advertit ea duo

duo sibi inuicē cōtradicere, quia non advertit repugnare inter se esse, & non esse eiusdem rei: ergo non est, cur non se determinet ad assensum, & dissensum simul. Hinc est, quod, quando quis, concessis præmissis, negavit cōsequentiam legitime ex illis illatam, deducimus illum ad impossibile, vt visā contradictione ortā ex his, quæ concessit, ac negavit, respiscat à primo iudicio, & velit nolit, concedat consequentiam, quam antea negauerat.

SECTIO VIII.

De Opinione, Fide, Dubio, Formidine, & Suspensione.

48 **O**pinio est Actus intellectus deductus ex principijs, quæ ex se neque impediunt dubium, aut formidinem circa obiectum, neque determinata sunt ad eliciendum actum verum. Per primam partem definitionis distinguitur *Opinio* à cognitione euidēte morali, seu physica: quia licet istæ possint admittere falsitatem absolute loquendo, vt constat ex dictis disp. 15. num. 8. & 9. oriuntur tamen ex principijs, quæ vel moraliter iuxta regulas prudentiæ, vel physice, hoc est, stādo principijs physicis rerum, ex natura rei non possunt admittere dubium circa suum obiectum: & propterea non censentur actus opinionis; sed evidentes. Per secundam partem definitionis differt *Opinio* ab actu certo, qui, vt diximus ibidem num. 21. oritur ex principijs ex se determinatis ad eliciendum actum verum; secus *Opinio*, quæ li-

cer probabiliter assentiatur suo obiecto, potest nihilominus esse falsa.

49 Fides est Actus, quo quis assentitur obiecto propter testimonium alterius, quem veracem putat. Itaque obiectum formale, quo nititur actus fidei, includit & testimonium, & veracitatem alterius: in qua veracitate cōtinetur, & quod testificans non decipiat, & quod non velit decipere. Quod autem hæc omnia requirantur, vt credamus, facile probatur: nam, si alter non testificetur aliquid, fidem non adhibebimus illi, quantumvis verax sit. Deinde si testificetur, aliquid & existimetur decipi, aut velle decipere, non habebit fidem apud audientes: ergo ad fidem requiritur & testimonium alterius, & quod existimetur non decipi, aut velle decipere. Dicuntur autem hæc omnia pertinere ad obiectum formale fidei, quia illis movemur ad præbendum assensum testificatis. Et quidem pertinent ad obiectum formale proximum: quia actus fidei ita nititur illis, vt immediate attingat illa simul cum obiecto. *Fides* dividitur in *Divinam*, & *Humanam*. *Divina* nititur testimonio, & veracitate Divinā, & fallere nequit, quia testimonium Divinum, quo nititur, est omnino infallibile vt pote ortum à Deo, qui neque falli, neque fallere potest. *Fides humana* nititur testimonio, & veracitate humana, & est fallibilis: quia testimonium humanum, quo nititur, oritur ab homine, qui falli, & fallere potest. Sub

nomiae fidei humane comprehen-
dit eam, quæ adhibetur Angelo, &
cuiuslibet creaturæ peccabili.

50 Hic est difficultas: An
actus fidei ut talis deduci possit
per discursum. De quo late Theo-
logi in tractatu de Fide Breniter
tamen dicendum est, actum fidei
ut talem non posse deduci per di-
scursum. Ratio est: quia actus Fi-
dei ut talis nititur veracitate &
testimonio dicentis secundum se
sumptis tanquam obiecto forma-
li: atqui conclusio per discursum
deducta ut deducta per discursum
non potest niti testimonio, & vera-
citate dicentis secundum se sum-
ptis: ergo &c. Maior est certa:
quia, eo ipso quod nobis pruden-
ter proponitur testimonium, &
veracitas dicentis, etiam si hæc nõ
sint disposita in figura aliqua syl-
logistica, assentimur sæpe rei testi-
ficata: atque adeo non mouent ad
assentiam ratione dispositionis syl-
logisticæ; sed præcise ratione sui.

51 Minor vero probatur in
hoc syllogismo, *quidquid Deus di-
cit, est; Deus Christum Dominum
dicit hominem; ergo Christus Do-
minus est homo*, in quo datur con-
clusio, quæ, licet nitatur testimo-
nio Dei; non tamen secundum se
sumpto; sed prout vnito cū extre-
mis in præmissis. Vnde obiectum
formale talis conclusionis non tã
est testimonium Dei, quã vnio illius
cū extremis; ex hac enim conuin-
citur intellectus ad assentiendum
per conclusionem vnioni extre-
morum inter se: ergo talis conclu-
sio non est actus fidei.

52 Confirmatur: quia obie-
ctum cognitum per præmissas nõ
tribuit secundum se certitudinem;
aut incertitudinem conclusio-
ni; sed ratione præmissarum, per
quas cognoscitur: & ideo si co-
gnoscitur per præmissas certas,
& euidentes causat conclusionem
euidentem; probabilem vero, &
incertam, si cognoscatur per præ-
missas probabiles, ut fatentur om-
nes: ergo si reuelatio, aut testimo-
nium dicentis non mouet ad assen-
sum rei testificatæ, nisi per discursum,
non tribuet certitudinem ta-
li assensui ratione sui; sed ratione
præmissarum, per quas immédia-
te attingitur: atqui reuelatio Di-
uina non tribuit certitudinem as-
sensui credendi ratione cognitio-
num, per quas proponitur intelle-
ctui; sed ratione sui immediate;
alioqui non haberet certitudinem
Theologicam, siquidem non de-
sumeretur ex Deo; sed ex modo
attingendi Deum: ergo talis reue-
latio non mouet ad assensum Fi-
dei per discursum; sed immediate
ratione sui.

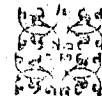
53 Hinc fit 1. testimonium,
& veracitatem dicentis debere
attingi immediate per ipsum ac-
tum fidei: alioqui non poterunt
secundum se sumpta esse obiectum
formale illius. Fit 2. quod quan-
uis præmissæ eliciantur ab habitu
infuso fidei (quod quidem tunc
continget, quando assensus præ-
beatur illis, quia reuelatæ sunt à
Deo) conclusio tamen non elicie-
tur ab ipso habitu, neque ad illum
pertinebit tanquam actus pro-
prius

prins illius. Ratio est clara: quia
ad habitum fidei infuse solus perti-
net actus, qui nititur motiuo for-
mali ipsius fidei; quod quidem est te-
stimonium infallibile Dei: sed ille
actus non nititur testimonio Dei:
ergo non pertinet ad habitum fidei.

54 Dices, illum actum niti te-
stimonio Dei, quia nititur præmis-
sis, quæ proxime nituntur ipso te-
stimonio Dei, quod quidem suffi-
ciet, ut dicatur pertinere ad ha-
bitum fidei tanquam actus pro-
prius illius. Sed contra: ille actus
pertinere debet ad habitum, ad
quem pertinet obiectum formale
proximum illius: sed obiectum for-
male proximum illius non perti-
net ad habitum fidei; sed ad habi-
tum Theologiæ: ad illi enim per-
tinet actus nitens testimonio Dei;
ad istum vero actus nitens præ-
missis, quarum altera, vel vtraque
sit de fide: ergo &c. Confirmatur:
quia conclusio deducta ex princi-
pijs non pertinet ad habitum prin-
cipiorum; sed ad habitum ipsius
conclusionis, hoc est, ad habitum
scientiæ, quæ proxime nititur illis
principijs: ergo idem dicendum
est de conclusione deducta ex præ-
missis de fide. Antecedens est cer-
tum inter omnes philosophos sub-
scribentes Aristoteli. Id quod di-
ctum est de Fide Diuina, dicen-
dum etiam est de fide humana, quæ
quidem ab opinione differt in eo;
quod opinio nititur suo obiecto
proposito per præmissas proba-
biles; fides vero humana nititur
testimonio humano immediate at-
tingendo illud.

55 *Dubium*, aut *hesitatio* est
*Actus intellectus iudicans, neutram
partem contradictionis sufficienter
ostendi, & propterea neutri es-
se præbendum assensum*. Hinc est,
quod dubium pugnat cum determi-
nato iudicio alterius partis.
Formido est *Actus reflexus, per
quem iudicamus, propositionem,
cui assentimur, posse esse falsam*.
Hæc opponitur cum determina-
to iudicio alterius partis contra-
dictionis, dummodo non sit cer-
tum, aut euidentem.

56 *Suspicio* est *Actus intelle-
ctus, quo iudicamus probabile esse
hoc, aut illud fieri*. Vt cum ego iu-
dico, probabile esse, seruum ea,
quæ domi sunt, furari. Quod si le-
ui fundamento nixa sit talis *suspi-
cio*, erit temeraria; probabilis ve-
ro, si probabili fundamento nita-
tur. Hæc differt ab opinione, quia
opinio vni parti contradictionis
directe assentitur; *suspicio* vero
nulli parti directe assentitur; sed
reflexe iudicat, vnam ex partibus
contradictionis esse probabilem,
in quo etiam differt à *dubio*, quod
quidem reflexe iudicat, neutram
partem contradictionis esse pro-
babilem. Hæc de natura, & quid-
ditate prædictorum actuum. Mo-
do examinandum est: an oppo-
sitionem habeant in-
ter se, & cum
scientiâ?

SECTIO IX.

De Oppositione prædictorum actuum
secundum se.

57 **P**rimo certum est, *Dubium*, & *Formidinem* non posse componi cum Fide Divina circa idem obiectum. Hæc enim assentitur obiecto propter testimonium Dei ut omnino infallibile: ergo certum constituit cognoscentem de veritate obiecti: sed cum certitudine de veritate obiecti non potest componi *dubium*, aut *formido* circa veritatem talis obiecti: ergo &c. Minor probatur quia, qui certus est de veritate obiecti, indicat non posse aliter se habere; qui vero dubitat, aut formidinem habet, indicat posse aliter se habere: sed non potest quis simul iudicare, rem aliquam posse, & non posse aliter se habere; haberet enim simul assensum, & dissensum circa idem obiectum, quod impossibile esse probauimus supra num. 41. ergo simul cum Fide Divina non potest coniungi *dubium*, aut *formido* circa idem obiectum. Quod intellige, nisi quis alio distractus non adverteret opponi inerte hoc, quod est simul posse, & non posse rem aliter se habere, quia in tali casu dicendum est idem, quod de dissensu, & assensu diximus supra num. 47. Id quod dictum est de Fide dicendum est de *Scientia*, videlicet, quod non possit componi simul cum *Dubio*, & *Formidine* circa idem obiectum.

58 Certum est 2. non posse

componi *Dubium* cum *Opinione*, aut *Fide humana* circa idem obiectum: quia qui opinionem elicit, habet aliquod fundamentum, ratione cuius assentiatur alteri parti contradictionis: ergo non potest habere iudicium affirmans non esse fundamentum ad assentiendum vni ex illis partibus, ac per consequens non potest habere *dubium*, quia hoc consistit in tali iudicio. Consequentia patet: quia alioquin iudicaret, se habere fundamentum ad assentiendum, quandoquidem assentiret propter illud; & simul iudicaret, se non habere fundamentum: quod implicat, ut ex dictis constat. Certum est 3. *Formidinem* non opponi cum *Opinione*, aut *Fide humana*; quia istis actibus potest subsistere falsum: ergo illis existentibus potest quis iudicare, propositionem, cui assentitur, posse esse falsam.

59 Difficultas ergo est: An possint dari simul *Scientia*; & *Fides* aut *opinio*, de eodem obiecto. Prima sententia asserit, non posse coniungi in eodem intellectu *Scientiam*, & *Fidem* de eodem obiecto adhuc per diuersa media, & motiva. Hanc tenent Caiet. 2. 2. q. 1. art. 4. & 5. & reliqui Thomistæ ibi, Scotus in 3. dist. 24. q. 1. P. Mol. 1. p. q. 1. ar. 2. disp. 4. & alij: Probatur 1. quia fides est obscura; actus vero scientificus clarus, & evidens: sed claritas, & obscuritas circa idem obiectum contradictorie opponuntur: ergo non possunt tales actus coniungi simul in eodem intellectu. Secundo: quia fides

fides est argumentum non apparentium: ergo non potest coniungi cum cognitione evidenti. Tertio: quia quædam illuminat splendissima lux solis, nihil efficit lux exigua candela: ergo in præsentia actus scientifici (saltem intuitivi, qui est clarissimus, nihil operatur fides, quæ est obscura.

60. Dico 1. de eodem obiecto materiali per diuersa media possunt dari ex natura rei simul in eodem intellectu actus Fidei Divinae, & actus evidens naturalis siue intuitivus, siue abstractivus. Ita P. Salm. ad Hebr. disp. 2. 1. ad 4. dub. P. Suar. disp. 3. de Fide sect. 9. n. 7. & alij. Probatur: quia si prædicti actus coniungi non possent, maxime, quia stante vno superfluit alius; vel quia inter se opponantur: atqui ex nullo ex his capitibus repugnat eorum coniunctio ex natura rei: ergo non est, unde repugnet. Minor probatur: & quidem facile quoad priorē partē: quia per actum evidentem naturalem clarius cognoscitur obiectum, quam per fidem supernaturalem, ut notum est: deinde per fidem supernaturalem certius attingitur, quam per actum evidentem naturalem, ut communiter docent authores, quibus subsci ipsi supra disp. 15. sect. 3. n. 30. ergo aliquæ effectum tribuit qui ubet ex illis actibus, quem non præstat alter: ergo nullus ex illis potest dici superfluo in præsentia alterius: neque enim dici potest superfluo in præsentia alterius id, quod minus obicit, quod alterum exercere

non potest. Adde, quod, si esset nullus ex illis clarius, aut certius obiectum attingeret, tamen nullus dici deberet superfluo, quia unus tendit in obiectum per diuersum modum, ac alius: atque a deo qui libet ex illis præstat effectum diuersæ rationis, ac alter.

61. Deinde probatur, secunda pars illius minoris propositionis supra adductæ numer. 60. nempe non opponi inter se actum Fidei Divinae, & actum evidentem naturalis ordinis: quia actus intellectus non opponuntur, nisi ratione alicuius oppositionis, quæ vel in ipsis reperitur, vel ex ipsis refundatur in obiectum: at prædicti actus non opponuntur ratione oppositionis, quæ ex ipsis refundatur in obiectum, quia, cum vterque sit affirmativus, non potest deduci ex illis, quod obiectum simul sit, & non sit, sicut deducitur ex assensu & dissensu, neque vlla alia refundi potest in obiectum: deinde non opponuntur ratione alicuius oppositionis, quæ in ipsis reperitur: quia, si aliqua, maxime, quod unus sit obscurus, siue non clarus, & alter clarus: atqui claritas, & obscuritas, siue non claritas non opponuntur in eodem intellectu adhuc circa idem obiectum materiale, si sint in diuersis actibus, & per diuersa media, seu motiva formalia: ergo &c. Minorem probat: quia apprehensio, & iudicium possunt esse simul in eodem intellectu respectu eiusdem obiecti, ut fatentur omnes, & tamen iudicium est affirmatio, aut negatio;

ratio; apprehensio vero non est affirmatio, aut negatio: ergo, licet fides attingat obiectum obscure seu non clare, & actus evidens clare, non opponuntur in eodem intellectu, adhuc respectu eiusdem obiecti: neque enim est maior ratio vnius, quam alterius.

62 Dico 2. potest in eodem intellectu dari Fides Divina simul cum actu eidente supernaturali, siue intuitivo, siue abstractivo circa idem obiectum materiale per diversa media: Ita P. Hurt. hic disp. & P. Arr. hic disp. 6. n. 107. & alij. Probatur argumentis adductis pro 1. concl. Probatur deinde, quia existente actu eidente supernaturali in meo intellectu, potest mihi proponi revelatio Dei veracis mihi testificantis idem obiectum, quod cognosco per actum illum eidentem: cur ergo non poterit mea voluntas per piū affectum determinare intellectū, ut assentiatur illi obiecto propter testimonium Dei?

63 Dices: quia in presentia actus eidentis presertim intuitivi non potest testimonium extrinsecum mouere ad assentiendū obiecto viso. Certe ego nescio, cur nō possit? Et quidem experientia nouit me videntem intuitiue lucem affectiue existentie illius propter testimonium alterius hominis. Et ratio à priori id suadet: quia testimonium dicentis mouet ad fidem ratione veracitatis illius, qui rom testificatur: sed in presentia actus intuitivi non minuitur veracitas testificantis, & adest testimonium

eius, ut supponimus: ergo non est, cur non possit mouere intellectū ad assentiendū obiecto. Id quod dictū est de actibus *Fidei*, & *Scientie*, dicendū est de habitibus illis respectu eidentibus: quia, si actus non opponuntur, multo minus opponuntur habitus.

64 Ex his colliges, nō solū Fidei Diuinā, sed etiā fidē humanā posse coniungi in eodem intellectu simul cū actu eidente tā naturali, quā supernaturali; tā intuitivo, quā abstractivo circa idem obiectum materiale. Rationes enim adductæ pro 2. concl. id etiā probant. Dices: *Opinio*, & *Fides humana* sunt assensus obiecti cū formidine: sed *Formido* nō potest coniungi cum actu eidenter attingente obiectū: ergo neq; *Opinio*, & *Fides humana*. Respondeo. *Opinionē*, & *Fidē humanā* esse assensus, qui quidem nō inuolunt in suo intrinseco conceptu formidinem; sed, quatenus est ex se, illā causant, seu secum admittunt, si non detur aliquod impedimentum; cū autem datur actus eidentis circa idem obiectū, imeditur formido per talē actū, & propterea dantur in eo casu fides, & opinio sine formidine: quia, licet ista opponatur cū euidētia, illæ tamē secundū se non opponuntur cū ipsa euidētia, ut probatum est.

65 Nunc facile soluentur argumenta 1. sententia. Ad 1. cōcessā maiori, distingo minorem: claritas, & obscuritas circa idē obiectū opponuntur cōtradiētorie respectu eiusdem actus, concedo: respectu diuersorum, nego minorem: & deinde

deinde nego consequentiā. Ad secundum distingo antecedens: Fides est argumentum non apparentium per medium ipsius Fidei, concedo: per aliud medium, nego antecedens. Hac ratione explicandi sunt P. P. qui dicunt fidem esse, qua credimus, quod nō videmus, & alia similia: intelligendi enim sunt ita, ut solum negent, nos credere per idem medium, per quod videmus. Itaque non est de essentia Fidei, quod, quando ipsa est in aliquo intellectu, non appareat illi suum obiectum per vllum mediū, sed solum, quod non appareat per mediū, quod est propriū fidei: cum quo recte componitur, quod appareat per aliud medium: sicut cū apprehensione, quæ est actus nō affirmans, aut negans suum obiectum, recte componitur iudicium affirmans, seu negans idem obiectum.

66 Tertium argumentū desumptum ex luce exigua candelæ in presentia splendidissimæ lucis Solis, certe nullius est momenti: quia vel exigua candela habet intensiorem lucem, quā medium illi appropinquatum, & in tali casu augebit aliquantulum in illo lucem, quia, cum ex vna parte habeat virtutem ad illud augmentum producendū, ut supponimus; & ex aliā talis virtus non sit occupata in conseruandis gradibus inferioribus, quia isti conseruantur à Sole, non est, cur non producat de facto tale augmentum. Si vero exigua illa cādela nō habet intensiorem lucem, quam medium, sed solum æqualem, vel

minorem, nullū augmentum intentionis producet in ipso medio, quia nullum agens potest intendere passum æquē, vel magis intentum, ut diximus in lib. de Gen.

67 Fides vero non illuminat intellectum producendo aliquid in illo; sed illum informando: cum autem effectus formalis illius non opponatur cum effectū formali visionis, non est, cur non possit esse simul cum illo in eodem intellectu. Et quidem si visio, & fides nō possent esse simul ex eo, quod visio est clarissima, & fides nō adeo clara, repugnaret etiam visio intuitiua cum scientia abstractiua eiusdem obiecti: quia illa respectu istius se habet, ut lux splendidissima respectu lucis exiguæ admodum, & imperfectissima: atqui hæc cognitiones non pugnant inter se (cum coniunctæ fuerint in Christo Domino, qui plura ex ijs, quæ per scientiā infusam intuitiue cognoscebat, cognoscebat simul per notitiā abstractiuam per sensus acquisitam, ut docent Theologi) ergo neque *Visio*, & *Fides*.

68 Rogas: An idem actus possit esse scientia & fides de eodem obiecto materiali per diuersa media aliā adæquata? v. gr. si positis præmissis eidentibus, ex quibus eidenter deduci possit, dari vnum Deum, proponatur mihi revelatio Dei id testificantis, poterit ne vno, & eodem actu assentire illi veritati per præmissas eidentes, & per testimonium Dei dicentis? Respondeo affirmatiue cum P. Arria. disp. 6. de An.

Art. 6. subsect. 3. Id mihi persuasum est: quia, si duæ causæ physicae adæquate respectu vnius effectus simul applicentur, possunt illum simul producere per concursum indiuisibilem ab vtraque procedentem, vt docent communiter philosophi: cur ergo, si duo motiua, quorum quodlibet adæquate moueret aliâ intellectum, ad assentiendum alicui veritati, simul applicentur, non poterunt mouere ipsum intellectum, vt per actum indiuisibilem assentiat illi veritati propter vtrumque? Certe nulla potest assignari ratio implicationis.

69. Dices: vnumquodque ex illis motiuis est sufficiens ad elicendum adæquate assensum illius veritatis: deinde non opponuntur in eodem intellectu assensus diuersi illius veritatis propter diuersa illa motiua: ergo propositis illis duobus motiuis elicientur duo actus adæquati propter illa; non vero vnus propter vtrūque. Concesso antecedente, distinguo consequens: propositis illis duobus motiuis elicientur duo actus adæquati, si voluntas determinet intellectum ad duos actus, concedo: si determinet ad vnum propter vtrumque motiuum, nego consequentiam. Potest autem voluntas pro suo libito determinare intellectum ad vnum, vel duos actus: quia non solum actus fidei est liber quoad exercitium, vt fatentur omnes; sed etiâ conclusio deducta ex præmissis euidentiis, vt diximus disp. 14. sect. 6. & ideo,

propositis præmissis euidentiis, & testimonio Diuino, poterit intellectus ex determinatione voluntatis obiecto reuelato assentire vel vno actu indiuisibili nitente vtroque illo motiuis tanquam obiecto adæquato, vel duobus actibus, quorum quolibet adæquate assentiat eadem obiecto propter vnum ex illis motiuis.

70. Obijcies: ille actus esset scientia, & fides simul; ergo esset euidens, & obscurus simul. Antecedens videtur certum: quia nitetur motiuis scientiæ, & motiuis fidei. Consequentia patet: quia de ratione scientiæ est esse euidens, & de ratione fidei est esse obscurum: atqui repugnat eundem actum esse simul euidens, & obscurum: ergo repugnat ille actus, qui esset simul scientia, & fides. Respondeo, illum actum fore scientiam, & fidem, non tamen fore positiuè & absolute obscurum: quia non est de ratione fidei, quod sit absolute obscura; sed solû præcisue, hoc est, quod non habeat claritatem ratione sui motiui: neq; enim est vllum fundamentum ad tribuendam illi obscuritatem alio modo, vt docet P. Suarez. disp. 3. de Fide sect. 9. num. 23. cum Alensi. 3. p. q. 68. Durand. in 3. dist. 3. r. q. 4. vbi etiam Maior & Bassol.

71. Et in hunc sensum explicant Paulum, dum ad Hebr. 1. r. ait, fidem esse *argumentum non apparentium*; videlicet ex motiuis ipsius fidei. Prædictus autem actus, licet sit euidens, id tamen non habet ex motiuis fidei; sed ex

mo-

motiuis scientiæ, & ideo verificatur de illo, quod sit obscurus præcisue, hoc est, quod non sit clarus ratione motiui fidei. Nihilominus hoc sufficit, vt dicatur absolute euidens; non tamē, vt dicatur absolute obscurus: quia, cum rō *obscurus* sit terminus negatiuis (involuit enim negationē claritatis) vt pote malignantis naturæ destruit omnem claritatem, atque adeo nō potest vere applicari nisi actui, qui ex nullo capite sit clarus: at verō rō *euidens* est terminus affirmatiuis, qui quidem absolute verificari potest de actu, qui ex aliquo capite habet claritatem, sicut de eo, qui inter alia accidentia habet albedinē, absolute verificari potest, quod sit alb⁹.

SECTIO X.

Nonnulla expediuntur de actu pratico, & speculatiuo.

72. **D**E essentia actus practici, & speculatiui egi in Log. disp. vnica prox. sect. 8. acturus hic de alijs quæstionibus ad illos pertinentibus. Rogas 1. An idem actus possit esse simul practicus, & speculatiuus? In primis certum est, eundē actum, si diuersa obiecta simul attingat, posse simul esse practicum, & speculatiuum: quia, si eodem actu qui cognoscat, hominē esse ex lapidib⁹, &c. respectu prioris obiecti erit ille actus speculatiuus, & respectu posterioris practicus. Quod verō eadem cognitione possit attingi duplex obiectum

realiter distinctum, probaui sup. dis. 12. sect. 6. Et quod attinet ad Angelos, communiter admittū est, posse vnica cognitione plura obiecta realiter distincta attingere.

73. Secundo certū est, eundem actum respectu diuersarū formalitatum obiecti posse habere simul rationē practici, & speculatiui, vt si eodē actu cognosceretur, definitiōne esse construendam ex genere, & differentia taliter dispositis; & conuerti cū suo definitiōne huius posterioris esset talis actus speculatiuus, quia ratione huius non dirigit ad illā efficiendā: ratione verō prioris esset practicus, vt potē qui ratione illius dirigeret ad construendam definitiōnem.

74. Tertiō certū est, vnum, & eundē actum respectu eundē formalitatis obiecti non posse esse simul practicum, & speculatiuum in eodem subiecto: quia de ratione practici est, quod ex natura sua dirigit ad efficiendū suum obiectum; de ratione vero speculatiui, quod ex natura sua dirigit ad solā contēplationē veritatis: sed vnus, & idē actus existens in vno, & eodē subiecto non potest siltere in sola contēplatione sui obiecti, & simul dirigere ad illud efficiendum per representationē eundē formalitatis, quia iam non silteret in sola contēplatione illius formalitatis, sed transiret ad illā efficiendā: ergo, &c. An verō in diuersis subiectis possit esse practicus, & speculatiuus, dicam infra. Id, quod dictum est de actibus, dicendum est de habitibus illis respondentibus.

D d

75 Ro-

75 Rogas 2. an idē actus transire possit de practico in speculativum; & e contra de speculativo in practicum? Pro responsione Noto 1. non esse necessarium ad rationem actus practici, quod in actu 2. dirigat ad faciendū suum obiectum; sed solum, quod ex natura sua sit aptus dirigere: neque enim in actu 2. dirigit, nisi quando effectus sit actu ab agente per directionem eius; & tamen certū est, actū proponētē mihi, domū esse construendā hoc modo, esse practicum, etiamsi actu non concurrā ego ad efficiendā ipsam domum: ergo ad rationē actus practici nō est necessariū, quod dirigat in actu 2. ad effectum; sed solum, quod ex se sit aptus dirigere. Tunc autem dicitur aptus dirigere, quādo proponit artifici modū operis efficiēti, ita ut ipse possit uti eā propositione ad tale opus efficiendum.

76 Noto 2. adhuc in sentētia (quam secuti sumus supra disp. 13 sect. 3.) asserente cognitionē consistere in sola actione, & passione, rationem practici non conuenire proxime, & formaliter actioni; sed speciei expressæ: quia hæc est, quæ formaliter repræsentat artificem, quo modo costruenda sit domus. Noto 3. speciem expressam non solum connecti essentialiter cum obiecto (loquor de creatā) sed etiā cum natura intellectiua, à qua oritur; species enim expressa elicitā ab anima rationali, ex natura sua petit ab illa oriri; & species expressa elicitā ab Angelo petit ex se oriri à natura Angelica; &

quæ est elicitā ab Angelo superiori, petit ex se ab illo oriri. Ratio est, quia, quo perfectior est natura intellectiua, debetur illi perfectior species expressa, hoc est, quæ ad plura se extēdat obiecta simul, vel, si ad eadē, maiori tamē claritate: ergo species expressa, quæ est proportionata naturæ perfectiori respondebit illi ex natura sua, & quæ proportionata est imperfectiori, ex ea petit oriri ex natura sua. His positis.

77 Dico 1. si actus docens, quo modo faciendū sit obiectū, ex natura sua connectitur cum natura reali potente ex se in omni statu producere tale obiectū per directionem ipsius actus, erit ex se, & essentialiter practicus. Ratio est: quia talis actus ex natura sua est aptus dirigere eam naturā in quocunque statu ad faciendū suū obiectū: ergo ex natura sua est practicus. Cōsequētia patet ex definitione practici. Ex hoc infero, prædictum actum fore practicum, etiamsi natura realis, quam consequitur miraculose priuetur potentia, vel aliter ab extrinseco impediatur producere obiectum talis actus: neque enim id sufficiet, ut ille actus, quatenus est ex se, dicatur impotens dirigere naturam illam in quocunque statu ad faciendum suum obiectum. Infero 2. talem actum non posse transire de practico in speculativum, quia in sua essentia conuenit illi esse practicum per determinatam connexionem cum natura, quæ in quocunque statu potest ex se producere obiectū talis

talis cognitionis per directionem huius, ut supponimus.

78 Dico 2. actus per se consequens naturā realē ex natura sua non potest producere obiectum talis actus per eius directionē in quolibet statu, est essentialiter speculativus. Ratio est: quia talis actus ex natura sua petit sistere in contemplatione veritatis; neque enim potest ex natura sua ordinari ad opus, si substantiæ reali, quam consequitur, repugnat, quatenus ex se est, tale opus elicere in omni statu sibi connaturali.

79 Obijcies: si Angelus ex se cognoscens, quomodo producendus sit homo, assumatur à Deo ad illū producendū, dirigetur ad talem productionē per eam cognitionem, quæ ex se, & essentialiter erat speculatiua iuxta doctrinam traditam: ergo potest contingere, quod cognitio essentialiter speculatiua transeat in practicā. Respōdeo, dupliciter posse intelligi, quod Deus assumat Angelum ad producendū hominē. Primo, tribuendo illi potentiam, quā ipse possit per imperiū suæ voluntatis applicare ad producendū hominē. Secundo, tribuendo illi cōcursum ad talē productionē indepēdēter ab imperio voluntatis ipsius Angeli. Si hoc 2. modo cōtingeret nō dirigeretur Angelus ad productionē hominis per cognitionē ipsius hominis: quia cognitio nō aliter dirigit ad producendū suū obiectū, nisi proponendo voluntati modū, quo faciendū est, ut ipsa voluntas per suum imperiū determinet po-

tentiam executricē ad producendū tale obiectū: cum autē in casu posito productio hominis nō oriretur ab Angelo depēdēter ab imperio voluntatis eius, nullatenus diceretur dirigi per eā cognitionē: ac percōsequens neque ipsa cognitio rationē practice fortiri posset.

80 Si verò 1. modo contingeret productio hominis ab Angelo, tunc ea cognitio obiret quidē minus cognitionis practice; ipsa tamē essentialiter, & intrinsece esset speculatiua: quia, cū illa potentia productiua nō conueniat Angelo ex natura rei, neque effectus ille per se potest oriri ab Angelo, semper est verū, quod illa cognitio ex natura sua consequens Angelū, ut quandā substantiā naturālē, sistat, quatenus est ex se, in contemplatione veritatis: in hoc autē consistit ratio formalis cognitionis speculatiuæ: ergo semper manet speculatiua formaliter: sicut quantitas manet formaliter quantitas, etiā si illi auferatur extensio actualis, quia essentia eius non consistit in actuali extensione; sed in sola exigentia talis extensionis, quæ quidē exigentia perseveraret adhuc ablata extensione actuali. Neque in prædicto casu ea cognitio dici potest practica, quia essentia practice consistit in eo, quod ex natura sua sit apta dirigere ad opus: quod quidem neutiquā conueniret illi cognitioni, ut constat ex dictis.

81 Dico 3. actus per se consequens naturam rationalem, cui connaturalis sit duplex status, in quorum vno ex se sit potens pro-

ducere obiectum talis actus per eius directionem; secus in altero, est ex se practicus, & speculativus simul. Talis est actus cognitionis, quo anima rationalis in hac vita cognoscit, quomodo facienda sit saltatio (suppono animam rationalem esse connaturalem tam statum separationis a corpore, quam conjunctionis cum illo, ut constat ex disp. 2. num. 79.) quia non magis connaturalis est animae status conjunctionis cum corpore, in quo est illi debita potentia ad saltandum, quam status separationis, in quo illi non debetur talis potentia: ergo actus per se conveniens animae (qualis est is, de quo loquimur in praesenti) in utroque statu, per se coniungitur in vno cum potentia ad faciendum eius obiectum; & in alio cum carentia talis potentiae: ergo ex se est potens dirigere animam in vno statu ad faciendum suum obiectum, & in alio non est ex se potens ad talem directionem. Patet consequentia: quia tunc actus ex se est potens dirigere animam ad faciendum suum obiectum, quando ex vna parte representat illi modum obiecti efficiendi, & ex alia datur ex natura rei in anima potentia ad illud faciendum: sed in vno statu dantur haec ex natura rei, & non in alio: ergo in vno est ex se potens dirigere animam ille actus; secus in alio: ergo ex se est practicus respectu vnius status, & speculativus ex se respectu alterius. Hinc colliges, hunc actum esse ex natura sua practicum, & speculativum simul.

82 Dices: transacto statu con-

iunctionis non potest ille actus dirigere animam ad operandum suum obiectum: ergo transacto illo statu non est practicus: deinde in statu conjunctionis non erat speculativus: ergo nunquam est practicus, & speculativus simul. Primum antecedens probatur: quia transacto statu conjunctionis non habet anima potentiam ad saltandum: imo neque eam potest habere ex natura rei, quia non potest ex natura rei iterum coniungi cum corpore: ergo non potest per illum actum dirigi ad saltationem: ergo iam non manet ex se practicus. Pro responsione aduerto, actum cognitionis in hac vita eliciti, ex se non magis petere effici ab anima coniuncta corpori, quam ab anima separata: quia, licet ad primam acquisitionem specierum dependeat anima a corpore; at postquam semel eas acquisivit, potest illis uti siue in hac, siue in alia vita ad eliciendas cognitiones eiusdem rationis, ut fatentur communiter auctores.

83 Hinc colligo, quolibet ex istis actibus ex natura sua non magis petere conjunctionem animae cum corpore, quam separationem: sed ex se esse semper indifferentem ad utrumque, & ideo ex se esse indifferentem, ut coniungatur cum potentia ad saltandum, vel cum carentia illius potentiae, ac percipere sequens, quatenus est ex se, semper esse capace dirigendi animam ad saltationem, vel cessandi a tali directione. His positis facile solvitur obiectio. Distinguo primum antecedens: transacto statu conjunctionis

tionis non potest ille actus, quatenus est ex parte sui, dirigere animam ad producendum suum obiectum, nego: non potest ex defectu potentiae in anima, quem defectum non magis petit ex se actus, quam ipsam potentiam, concedo antecedens. Et deinde nego consequentiam: quia, ut sit practicus, sufficit, quod actus ille ex natura sua sit aptus dirigere ad opus, id autem habet, quando est in eo statu (quod quis non habeat prout in illo, sed solum secundum se) & ideo in illo feruat rationem practici. Ceterum quia ille status, in quo non potest dirigere, est iuxta naturam talis actus, quia is ex se est indifferentis ad utrumque, ideo est etiam ex se speculativus, ac per consequens practicus, & speculativus simul.

84 Ex dictis colligo divisionem actus intellectus in practicum, & speculativum non esse adequatam: est enim aliud membrum, nempe actus, qui est simul practicus, & speculativus. Dices: differentiae oppositae non possunt simul coniungi in eadem specie, seu individuo: sed practicum, & speculativum sunt differentiae oppositae actus intellectus: ergo non possunt simul dari in eodem actu. Distinguo minorem: sunt differentiae oppositae in eodem actu respectu eiusdem formalitatis obiecti, & eiusdem subiecti in eodem statu, concedo; in eodem statu respectu diversarum formalitatum obiecti, seu diversarum subiecti, seu relate ad diversos status, eiusdem subiecti, nego maiore: quia

in tali casu non sunt eiusdem de eodem, & ideo non potest esse oppositio inter eas rationes.

85 Tandem aduerto, quod, si aliqua species expressa representans aliquod obiectum producibile ab aliqua natura rationali, & non ab alia, sit ex natura sua indifferens ad efficiendam utranque istam naturam, erit ex se practica, & speculativa simul: quia ex se erit apta vna naturam dirigere ad opus, & aliam non dirigere, eo modo, quo philosophari sumus de cognitione animae rationalis illi conveniente in statu conjunctionis cum corpore, & in statu separationis.

DISPUTATIO XVII.

De Voluntate, eius actibus, & obiecti.

Longe, lateque disputavimus in praecedentibus de intellectu, eius obiecto, & actibus. Agendum restat de voluntate, cuius operatio operationem intellectus sublequitur. Est ergo voluntas *Potentia appetitiva spiritualis*. Per rationem appetitivam convenit cum appetitu sensitivo, & differt a potentia cognoscitiva tam materiali, quales sunt sensus; quam spirituali, qualis est intellectus. Est autem hoc discrimen inter potentiam cognoscitivam, & appetitivam, quod haec suam attingit obiectum per actum, quo ipsa dicitur ferri in illud; & ideo dixit Au-

gallinus, *Amor meus pondus meum; illo feror, quocumque feror*: quia videlicet voluntas per suum actum quasi inclinatur, seu trahitur ad oblinendum obiectum. Potentia vero cognoscitiva attingit proprium obiectum per actum, quo dicitur illud ad se trahere: quia cum actus potentie cognoscitivae sit vera obiecti representatio, necessarium est, quod obiectum fiat praesens potentiae per talem actum. Deinde additur in definitione: *ro spirituale*, ut voluntas distinguatur ab appetitu sensitivo, qui quidem materialis est, & ideo repugnat voluntas, quae non sit immaterialis.

SECTIO I.

Quod sit obiectum adequatum voluntatis?

DVplex actus tribui solet voluntati, amor, videlicet, & odium: ille fertur in bonum, & dicitur *prosecutio*; hic vero in malum, & dicitur *fuga*: unde obiectum adequatum voluntatis est bonum, & malum reale, vel apparens: voluntas enim amat bonum, & odio habet malum, quod illi representatur per intellectum ut tale. Intellectus vero aliquando representat id, quod vere est bonum, aut malum in se; aliquando vero id, quod solum est bonum, aut malum per operationem ipsius intellectus fingentis talem bonitatem, aut malitiam.

3 *Bonum*, seu *bonitas*, alia dicitur *entitativa*; alia *conveniencie*. Bonitas *entitativa* est inte-

gritas praedicatorum essentialium, cuiuscunque rei. Haec est, quae communiter dicitur passio entis, & in eo solum distinguitur ab illo, quod *ens* formaliter, ut tale solum dicitur, sua praedicata essentialia; *bonitas* vero formaliter ut talis dicitur, praedicata essentialia ut constantia, amorem, seu complacentiam, per quam voluntas complacet de integritate talium praedicatorum, ad eum modum, quo *verum* supra ens solum addit connotare actum intellectus, per quem vere cognoscitur ab ipso intellectu. Circa hanc bonitatem versatur voluntas, per amorem, seu complacentiam, quae quidem, quando est de integritate praedicatorum essentialium alicuius naturae rationalis secundum se considerata (eo modo, quo dicemus infra, sect. 3. num.) dicitur amor, benevolentiae; quia bonitas entitativa naturae rationalis secundum se sumpta est obiectum formalissimum; & proprium amoris benevolentiae; quando vero est de integritate praedicatorum cuiusvis rei distinctae a natura rationali, & non habetur ex complacentia alicuius personae, seu naturae rationalis, dicitur *amor strictus*.

4 Est tamen advertendum, hos actus non tendere in bonitatem entitativam, prout formaliter distinctam a ratione entis: bonitas enim entitativa distinguitur formaliter a ratione entis per connotationem praedicatorum actuum, ut paulo ante dicebamus; at praedicti

dicti actus non versantur circa integritatem prout connotantem ipsos; sed circa illam secundum se sumptam, ut experientia constat; ac per consequens non versatur circa bonitatem prout formaliter distinctam a ratione entis, sed circa bonitatem fundamentaliter sumptam, quae nihil aliud est, quam ratio entis secundum se, ut in summi dicebamus de intellectu, cuius obiectum diximus esse *verum*, non formaliter; sed fundamentaliter sumptum, quod quidem nihil aliud est, nisi ens secundum se sumptum. Vide, quae diximus disp. 12. n. 32; & 33. Et eodem modo philosophandam est de voluntate tendente in bonitatem entitativam per actus supra dictos. *Malum*, seu *malitia* opposita bonitati entitativae est negatio, seu carentia entis, circa quam versatur voluntas per simplicem quandam displicentiam.

5 *Bonum conveniencie* dicitur illud, quod est tale respectu alterius; quia videlicet, est alteri congruum, seu conveniens. Et est triplex, *honestum*, videlicet, *delectabile*, & *utile*. Bonum *honestum*, dicitur illud, quod ratione sui est consonum naturae rationali ut tali, hoc est, prout apta est operari secundum regulam rectae rationis. Hoc dicitur etiam bonum morale; quia pertinet ad bonos mores; imo per illud constituuntur boni mores; bene enim morati homines dicuntur, qui operantur iuxta regulam rectae rationis.

6 Bonum *delectabile* dicitur illud, quod est conveniens taliter,

ut e se, sic causatiuum delectationis. Haec bonitas est bonum, quid ratione sui consentaneum est, & proportionatum naturae cognoscitivae, si cognitio eius subesse potest. Id, quod traditur ab Arist. 10. Ethic. c. 4. ubi ait: *Quoniam autem sensibile, vel intelligibile, & id, quod iudicatur, vel contemplatur, tale fuerit, quale esse debet, in operatione ingrit voluntas*; ac si diceret: quando id, quod per sensum, aut intellectum percipitur, est congruum, & proportionatum naturae cognoscitivae, ex se aptum est delectationem excitare; ac per consequens delectabile. Idem docet S. Tho. 1. 2. q. 32. art. 1. ubi ait: *Respondeo, dicendum, quod, sicut supra dictum est, ad delectationem duo requiruntur, scilicet, consecutio boni convenientis, & cognitio huiusmodi adeptiois.*

7 Bonum *utile* dicitur, quod est conveniens, non quidem ratione sui; sed in ordine ad aliud bonum consequendum. Talis est portio, seu sanguinis emissio, quae quidem secundum se est saepe iniucunda; conveniens tamen in ordine ad consequendam sanitatem. Haec tria bonorum genera possunt in eandem entitatem reale conuenire; sub diversa tamen ratione: nam erogatio elemosinae potest esse honesta, delectabilis, & utilis. *Honesta*, quatenus est iuxta regulam rectae rationis, praescindendo ab eo, quod moueat ad delectationem; *Delectabilis*, quatenus voluntatem mouet ad delectationem se ipsa erogatione elemosinae. *Utilis* vero, quatenus est medium conduens ad consequendam beatitudinem.

8. Circa hæc tria bonora genera volentur voluntas per amorem, quo ea persona, eorum convenientia sunt, amat ex complacencia bonitatis ipsius, qui amor prout ad illa bona terminatus dicitur concupiscentia; benevolentia vero prout terminatus ad bonitatem personae ratione talis bonitatis. Inter bona autem honesta, & delectabilia ex una parte, & utilia ex altera, est hoc discrimen, quod illa duo, cum sint bona ratione sui convenientia personae amari, habent rationem finis; bonum vero utile, cum non sit convenientia, nisi in ordine ad aliud consequendum, non habet rationem finis, sed solum mediijuxta dicta in Phys. disp. 16. sect. 1.

9. Dicitur bonum delectabile non esse contentiuum ratione sui, sed in ordine ad delectationem, quia per illud excitatur appetitus; ergo non potest habere rationem finis, sed solum mediij. Nego antecedens, quia licet ex se sit aptum causare delectationem in appetitu, per se tamen est convenientia natura, etiamsi de facto non causet delectationem: obiectum enim pulchrum per se est convenientia visui, etiamsi ex visione illius non oriatur de facto delectatio in appetitu; imo ex eo appetitus delectatur de visione obiecti pulchri, quia secundum se est convenientia natura: ergo non est, cur non possit amari ratione sui, & propter se ipsum. Bene video, posse etiam appetitum utile ad excitandam delectationem in appetitu, & tunc non habere rationem finis, sed solum mediij

amari propter delectationem tantam quam propter finem. Hinc triplici bono opponitur triplex malum, *inhonestum*, videlicet, *iniucundum*, & *inutile* circa quæ versatur voluntas per odium, qui dicitur *abominationis*, quando ea odit quia mala alicui personae, quæ amore persequitur. Dum vero persona aliqua ratione alicuius ex istis malis constituitur mala, est obiectum odij *inimicitiae*, quo eam odit voluntas, quia nihil aliud se habet. Quare ratione odit Deus peccatores graviter delinquentes, quia, videlicet, ratione malitiae in ipsis existentis constituantur mali, & Deo odibiles. Adverto 1. *bonum honestum, & malum illi oppositum esse obiecta solius voluntatis, quæ est appetitus rationalis, quia ad solium appetitum rationalem pertinet, operari iuxta, vel contra regulam rectæ rationis. Et idem est de bono utili, quia ad amandum bonum utile ut tale prærequiritur cognitio proportionis mediatorum cum fine, ad cuius consecutionem utilia sunt: hæc autem cognitio solum videtur inveniri in his, qui ratione utuntur, ut diximus in Phys. disp. 16. sect. 4. ergo illis solum convenit appetitus boni utilis. Secus est de bono delectabili, ad hoc enim extenditur appetitus brutorum, quæ quidem & appetunt, quæ iucunda sunt, & fugiunt iniucunda.*

12. Adverto 2. id, quod malum est entitative, posse sortiri rationem boni respectu alterius, ut,

negatio caloris intensi, quæ est malum entitative, est bona respectu mei, quia à me remouet tantum calorem, qui me torquerat: in aliud, quod est malum alicuius in genere, potest esse bonum illi in altero, ut, dolor, qui est malus homini, quærens illum torquet, potest esse bonus illi, ut Deo placeat, satisficiat pro peccatis, & gloriam promereatur.

SECTIO II.

An Voluntas possit amare malum formaliter ut malum, & odio habere bonum formaliter ut tale.

13. Diximus sect. præced. voluntatem ferri in bonum per actum amoris, qui *prosecutio* dicitur, & in malum per odium, qui appellatur *fuga*. Modo inquiremus, an fieri possit, quod in malum ut tale (hoc est nulla in ipso considerata ratione boni) feratur per actum amoris, & e contra in bonum ut tale (hoc est nulla considerata ratione mali) feratur per actum odij? Et sunt, qui dicant voluntatem posse per actum amoris, seu prosecutionis ferri in malum ut malum. Ita Okamin 3. q. 13. ad 3. tubium. Maior, Angesto, & alij adducti à P. Vazq. 1. 2. disp. 35. in idemque inclinatur & cor. ibi adductus, & subscribunt recentiores aliqui ex nostris.

14. Præcipua probatio est: quia, quando quis odio habet inimicum, vult illi malum, quia ma-

lum illius est ex displicencia ipsius; ergo affectu prosecutionis feratur in malum formaliter ut malum: eo quæ enim alia ratione incedit, si ut parat inimico mortem, infamiam, &c. nisi, quia malum illius est. Confirmatur: quia actus odij, & amicitiae sunt actus contrarij, & inter se oppositi, ut fatentur omnes; ergo debent habere obiecta omnino opposita; sed amor amicitie fertur in bonum amici, quia bonum illius est; ergo odium debet ferri in malum inimici, quia malum illius est.

15. Veratamen, & communis sententia est, voluntatem non posse per actum amoris, seu prosecutionis ferri in malum ut malum. Ita P. Vazq. supra cap. 2. vbi profert adducit S. Thom. Cater. Conrad. & recentiores Thomistas 1. 2. q. 8. art. 1. quibus subscribit P. Arriaga disp. 7. de Anim. sect. 1. subsect. 2. Probatur: quia obiectum actus amoris, seu prosecutionis est bonum; ergo non potest amor, seu prosecutio tendere in aliquid nisi sub ratione boni. Consequentia est bona: quia nullus actus potest versari circa id, quod non habet rationem sui obiecti. Antecedens probatur ex communi Patrum, & Philosophorum consensu, qui omnes vno ore definiunt, amorem non esse nisi boni.

16. Prodeat primus Princeps philosophorum Arist. qui pluribus in locis ad naturam usque id tradit. L. 1. E. hic cap. 1. ait *omnis ars, omnisque doctrina, etque actus itidem, & intellectio bonum quoddam appetere videntur. Quæ*

propter bene veteres bonum ipsum id esse dixerunt, quod omnia appetunt. Deinde 3. Ethic cap. 4. text. 23. ait. *Nam si sit affectabile, erit continuo bonum.* Et 8. Ethic cap. 2. text. 3. *Non enim omne quodvis amari videtur, sed ipsum amabile: hoc autem (scilicet amabile) aut bonum (hoc est honestum) aut iucundum, aut utile esse videtur.* Et cap. 5. text. 23. *Nam amabile quidem & id expetibile esse videtur, quod est absolute bonum, aut iucundum, &c.* In quibus locis expresse tradit solum bonum esse appetibile, quod est idem, ac amabile affectu prosecutionis.

r7 Idem docent plures ex PP. Anselm. lib. de Cōc. lib. arb. & præd. *Nihil vult voluntas, nisi si commoditatem, aut rectitudinem: quidquid enim aliud vult, aut propter commoditatem, aut rectitudinem vult, & ad has, etiam si fallitur, putat se referre, quod vult.* Dionis. de Diuinis. nom. ca. 4. *Nemo proposito sibi malo facit, quod facit.* Vnde desumptum est proverbium illud ab omnibus receptum, *Nullus intendens ad malum operatur.* Tandem S. Tho. 1. p. q. 19. art. 6. & q. 62. art. 8. ait: *Impossibile est, quod aliquod malum in quantum huiusmodi, appetatur.* Cum ergo philosophi, & PP. expresse asserant, nihil esse amabile, seu expetibile, nisi bonum, sentiunt aperte, solum bonum esse obiectum appetitionis, seu prosecutionis: ergo malum ut tale non potest terminare tales actus. Idem dicendum est de bono

respectu odij: nam, si solum bonum est obiectum amoris, solum malum erit obiectum odij, & ideo nunquam possumus odijse bonum, nisi ratione alicuius mali.

r8 Respondent aduersarij Arist. & prædictos PP. non esse intelligendos de affectu, quo quis aliquid amat inimico, quia, cum cum odio habeat, non potest illi amare bonum; sed solum intelligendos esse de affectu, quo quis sibi aliquid amat: talis enim affectus semper versatur circa bonum, quia nemo carnem suam odio habet. Sed contra: In primis nullatenus admitti potest prædicta explicatio: quia expresse asserunt prædicti doctores, nihil esse amabile, seu expetibile, nisi bonum; & quidquid voluntas appetit, appetere sub ratione boni; & impossibile esse, quod malum in quantum malum appetatur. Hæc autem omnia incepte satis ita absolute præferrentur, si voluntas posset aliquo modo prosequi malum ut tale; imo & si posset amare aliquid non sub ratione boni. Ex quibus refutati manent, qui dicunt, posse quemlibet se amare, nullam in se cognitam ratione boni.

r9 Sed age iam, probemus, quod, si quis non potest velle sibi malum, nisi sub aliqua ratione boni, neq. alteri velle possit, nisi sub aliqua ratione boni: vel quod, si alteri potest velle malum ut malum, potest etiam sibi. Quia vel malum, ratione cuius personæ aliqua displicet, secundum se est sufficiens motuum ad amandum illi malum ut malum ex displicentia ipsius, nullam consideratam ratione boni; vel non est sufficiens motuum. Si hoc ultimum: ergo non possum velle malum inimico ex displicentia ipsius, nisi sub aliqua ratione boni.

20 Si dicatur primum: ergo, si detur in me aliquod malum, ratione cuius mea persona mihi displicet, poterò velle mihi malum ut tale ex displicentia mei, nulla considerata ratione boni in prosecutione talis mali. Consequentia videtur bona. Sed sic est, quod potest dari in me aliquod malum, ratione cuius ego met mihi displiceat; ergo &c. Minor est plusquam certa; quia dum me ipsum considero peccatorem, mihi met ipsi displiceo: deinde possum mihi velle aliquod malum, puta poenam, seu dolorem ex displicentia mei ut peccatoris: ergo, si malum, ratione cuius personæ displicet, est sufficiens motuum ad hoc, ut possit amari malum ut tale ex displicentia talis personæ, nulla est ratio, propter quam non possim mihi velle malum ut tale ex displicentia mei.

21 Pro solutione rationis adductæ ab aduersarijs Noto 1. personam quamlibet considerari posse ut bonam in se, & ut bonam alteri. Ut bona in se est obiectum formale amoris benevolentiae, seu amicitiae; quia ratio formalis benevolentiae consistit in hoc, quod est, velle bonum personæ alicui ex complacencia ipsius, hoc est, quia est bona in se: at vero ut est bona alteri, solum terminat amorem concupiscentiae; quia, dum amamus alios, quia bonos nobis, nos po-

tius, quam illos amamus, & ideo dicimur illos nobis concubiscere. Simili modo philosophandum est circa malitiam personæ: potest enim considerari ut mala in se, & ut mala alteri: ut mala in se est obiectum formale odij inimicitiae; quia ratio formalis huius consistit in hoc, quod est velle malum personæ ex displicentia ipsius, hoc est, quia est mala in se: at vero prout est alteri mala, est obiectum odij abominatio nis; quo odio habemus ex complacencia nostri ea, quæ mala nobis sunt.

22 Noto 2. unam, & eandem personam posse eandem bonitatem esse bonam in se, & bonam alteri, & similiter, posse esse eandem malitiam in se malam, & malam alteri: v. g. is, qui erogat elemosinam pauperi per talis erogationem confirmatur bonus in se, quia operatur iuxta regulam recte rationis benefaciendo alteri, & fit dignus gloria; deinde constituitur bonus alteri: quia illi benefacit. Hinc est, quod ratione illius bonitatis potest amari & amore amicitiae, & amore concupiscentiae: nam, si illi velim bonum aliquod ex complacencia ipsius ut misericordiam, ita ut misericordia in illo existens me moueat, ut illi velim bonum, quia bonum illi est, erit actus amicitiae: at vero, si illi ut misericordiam amem bonum aliquod ex complacencia pauperis, ita ut misericordia in illo existens me moueat ad amandum illi bonum: quia pauperi est bonum, quod ipse habeat tale bonum, erit amor concupiscentiae respectu hominis misericordiam, & amicitiam respectu pauperis. Idem dicito circa odium: quia,

quia, si inimico velim malum ex displicentia ipsius, quia, videlicet, in se est malus, talis actus erit odij inimicitia; si vero mihi displiceat persona eius, quia mala mihi ex complacentia mei, talis displicentia erit odium abomipationis respectu inimici, non vero odium inimicitia.

23 Noto 3. idem bonum posse amari ex complacentia amici, & simul ex complacentia mei tanquam ex vno motivo formali adæquato. Ratio est: quia vna, & eadem res potest esse bona mihi, & amico meo: ergo potest simul amari ex complacentia mei, & amici. Neque obesse potest, quod ego, & ille seorsim possimus esse obiectum adæquatum vnius actus, quo culibet seorsim ametur bonum illud ex complacentia ipsius. Hoc, inquam, non obest: quia, licet Petrus, & Ioannes possint seorsim cognosci quilibet per diuersum actum, nihilominus potest dari vnus actus, qui vtrunque simul representet; quid enim prohibet, quod vno, & eodem actu cognoscam Petrum, & Ioannem currere? Ergo, licet quælibet persona possit amari per distinctum actum, nihilominus poterit dari aliquis actus, qui vtrâque simul amet propter semetipsam, ita vt ex vtrâque resultet vnus obiectum formale adæquatum illius actus.

24 Est tamen aduertendum, quod prædictus actus, quo ego amarem mihi, & alteri bonum ex complacentia vtriusque, prout terminatus ad personam alterius

esset vere actus amicitia, quia ita terminaretur ad illam, vt esset volitio boni alterius personæ ex complacentia ipsius, quia, videlicet, in se est bona; non quia alteri est bona: ergo terminaretur ad illam, vt est obiectum formale amicitia, ergo non est, cur talis actus deficiat à ratione amicitia. Præterea idem actus esset amor benevolentia propria, quia esset volitio boni proprii ex complacentia propria.

25 Hinc facile colligitur, non esse contra rationem odij inimicitia, quod quando inimico volo malum ex displicentia ipsius, quia, videlicet, in se est malus, simul velim per eundem actum illud malum vt bonum mihi ex complacentia mei: quia ratio formalis odij inimicitia consistit in eo, quod ego velim malum inimico ex displicentia ipsius, quia, videlicet, in se est malus: sed quauis illò actu velim illud malum vt bonum mihi, possum illud velle illi ex displicentia ipsius, quia in se est malus: ergo recte componitur in eodem actu vera ratio odij inimicitia cum ratione benevolentia propria. Minor probatur ex dictis, quia, quando eadem res est bona alteri, & mihi, possum eodem actu illam velle alteri ex complacentia ipsius, & mihi ex complacentia mei, vt probatum est nu. 23. ergo, quando eadem res est simul mala alteri, & bona mihi, possum eodem actu velle illam alteri ex displicentia illius, & mihi ex complacentia mei.

Imo

26 Imo hoc est necessarium in omni actu odij inimicitia: quia, cum non possit affectus prosecutionis terminari ad malum, nisi sub aliqua ratione boni, vt probatum est à nu. 16. necessarium est, quod, dum amo inimico malum ex displicentia ipsius, inueniam in illo malo aliquam rationem boni, ratione cuius possim illud amare: hæc autem nulla alia esse potest, nisi, quod mihi, vel amico meo sit bonum malefacere inimico: ergo, quotiescunque feror in inimicum odio inimicitia, feror eodem actu in me, vel in amicum amore benevolentia.

27 Itaque in actu odij inimicitia, in eo videlicet, quo odio habeo inimicum, datur triplex respectus formaliter distinctus: vnus ad personam inimici vt malam in se, ratione cuius respectus, prædictus actus dicitur *odium inimicitia*; aliter ad me ipsum vt in me bonum, ratione cuius respectus dicitur *amor benevolentia propria*; alius denique ad id, quod est malum inimico, & bonum mihi, ratione cuius ille actus dicitur *amor concupiscentia*. Hic autem tertius respectus habet pro obiecto materiali rem concupitam, vt est mala inimico, & pro formali eandem rem vt mihi bonam. Ipsa vero res vt mala inimico, & vt bona mihi est obiectum materiale totius actus: & obiectum formale adæquatum illius est persona inimici, vt mala in se, & mea persona vt in se bona.

28 Ex his facile soluantur rationes opposita sententia. Ad pri-

mam, concesso antecedenti, nego consequentiam: quia, licet actu odij velit quis inimico malum, quia malum illius, semper considerat in eo malo aliquam rationem boni, ratione cuius amat illud malum, vt ex dictis constat. Ad confirmationem fateor, odium ferri in malum inimici, quia malum illius est, sicut amor amicitia fertur in bonum amici, vt bonum illius est. Cæterum, sicut non est contra rationem amicitia, quod bonum volitum amico ex complacentia ipsius ametur eodem actu ex complacentia propria; ita etiam non est contra rationem odij inimicitia, quod malum volitum inimico ex displicentia ipsius, quia malum illius est; ametur eodem actu vt bonum illius, qui odit, ex complacentia ipsius.

An malum vt malum possit odio haberi, quin præcedat amor boni oppositi?

29 Pro responsione distinguendum est duplex malum: vnus, quod consistit in priuatione boni; alterum, quod positium, & ratione sui est malum alteri. Tale est peccatum, si consistat in dissonantia positium, ad rationem, vt probabilior opinio fertur, quia iuxta hanc sententiam esset nobis malum ratione sui, etiam si non expelleret gratiam à subiecto, in quo admittitur: talis est etiam tristitia, quæ quidem ratione sui esset nobis mala, etiam si aliis non possemus habere laetitiam. Deinde

de aduerto, bonum dupliciter opponi posse malo: vel enim illi opponitur tanquam forma incompossibilis cum illo in eodem subiecto; sicut opponitur gratia cum peccato; lætitia cum tristitia; & visus cum privatione sui: vel opponitur tanquam subiectum, cui malum disconueniens est; sic opponitur natura rationalis cum peccato; & homo cum privatione potentie visivæ: quia, eo ipso quod hæc sunt illis disconuenientia, dicuntur opponi illis. His positis.

30 Dico 1. odium mali consistens in privatione boni supponit semper amorem boni, quod tali malo opponitur formam. Ita S. Tho. 1. 2. q. 29. art. 2. & cum eo communiter Theologi. Ratio est: quia prædicta privatio ex eo solum est mala, quia priuat bono conueniente: ergo ex eo displicet, seu odio habetur, quia amatur bonum oppositum. Pater consequentia: quia ea privatio non esset mala, si non priuaret bono opposito; ergo non esset, cur displiceret, si non placeret bonum oppositum. Confirmatur: quia privatio non esset mihi disconueniens, si non remoueret à me bonum mihi conueniens: ergo non esset, cur eam fugerem per odiū, nisi per amorē vellē mihi coniungere bonū illi oppositū. Pater consequentia: quia, si ego nō vellē mihi coniungere formā aliquā possitiuā, non esset, cur vellē à me remouere priuationē illi oppositā: ergo, si non veliam consequi bonū mihi conueniens, non erit, cur fugiam priuationem illi oppositam.

31 Dico 2. malum, quod positivè & ratione sui est malū alicuius personæ, potest odio haberi, quia præcedat amor alicuius boni, quod illi opponitur vt forma. Itz nonnulli recentiores, & cōsentire videtur P. Vaz. 1. 2. disp. 95. nu. 43. Probatur: quia prædictum malum, peccatum v. g. ratione sui, & independentē à gratia illi opposita est mihi disconueniens: ergo independentē ab amore gratiæ possum illud odio habere. Confirmatur: quia, etiā si nō cognoscerē esse possibilē gratiam, aut eam expelli per peccatū, possem cognoscere peccatū esse ex se dissonum, & disconueniens naturæ rationali: ergo cognoscerē illud vt obiectū displicentiæ independentē ab aliquo opposito, quod esset obiectū cōplacentiæ: ergo posse illud odio habere, etiā si non amare bonū aliquod conueniens, illi oppositū. Idē esto de tristitia, quæ ratione sui, & independentē ab opposita lætitia est mala.

32 Est tamen aduertendū odiū horū malorū semper oriri ex amore bonitatis personæ, cui sunt disconuenientia: ex eo enim odio habeo malum mihi disconueniens, quia me amo; & ideo est vera sententia S. Thomæ supra adducti asserentis, omne odium oriri ex amore boni oppositi, hoc est, quod est oppositum vel vt forma, sicut est bonum conueniens eidem personæ, cui malum est disconueniens; vel vt subiectam, qualis est persona, cui tale malum dicitur disconueniens.

SEC-

SECTIO III.

Varij voluntatis actus explicantur.

33 **E**X dictis supra disp. 13. in qua egimus de natura intellectiōnis, constat, volitionem quolibet formaliter consistere in actione, & passione, per quam voluntas sibi vitam producit qualitatem, quæ dicitur pondus in obiectum. Modo explicanda nobis est natura singulorum actuum voluntatis. In primis ergo datur actus, qui dicitur *simplex cōplacētia* de bono, seu *displicentia simplex* de malo. Hæc terminatur ad bonum, seu ad malum secundum se præcindendo ab eorum consecutione, vel fuga: & dicitur *simplex*, quia ita afficit voluntatem circa obiectum, vt præcindat ab eius consecutione, vel fuga.

34 Deinde circa bonum datur actus alius, qui dicitur *desideriū*, quo amatur bonū non secundū se præcise; sed prout cōsequendū; & supponit cognitionē, qua repræsentetur vt possibilis consecutio talis boni. Is actus semper tendit in bonum vt consequendū ex cōplacētia alicuius personæ: quia, qui bonū appetit, adhuc vt consequendū, & non illud appetit ex cōplacētia personæ, non tā dicitur desiderare illud, quā cōplacere de bonitate, aut de consecutione illius. Potest autem *desideriū* esse efficax, & inefficax. *Efficax* desiderium est, quod ex se determinat ad consecutionē boni: & si sit cū aliquo periculo, dicitur *audacia*. *Inefficax* est, quod licet talē appetat cōsecutionē, nō tamen

ex se determinat ad illā exequendam de facto; sed eo posito manet voluntas indifferens ad bonū exequendum, vel non exequendum de facto. Desiderio respōdet odiū mali cogniti vt possibilis, quod versatur circa malum vt euitandum ex complacētia personæ, & dici potest *fuga*. Est autē *efficax*, quando ex se determinat ad euitandum malum; *inefficax* vero, quando non determinat ex se ad illud euitandum.

35 Præterea datur alius actus, qui dicitur *intentio*, & est actus tendens in bonum vt consequendum, non utcumque; sed per media: & est *efficax*, quando ex se determinat ad electionem, seu positionem mediorum; *inefficax* vero, quando ex se non determinat ad talem positionem; sed eo posito, potest voluntas pro libito ponere, aut nō ponere media. Actus vero, quo voluntas amat media vt vtilia ad consequendum finem, dicitur *electio*. An vero electio sit actus distinctus realiter ab intentione, dictum est in Phys. disp. 16. vbi late dedimus ea omnia, quæ ad intentionem, & electionem pertinent, & diximus, hos actus non cōuenire brutis; sed esse proprios solius naturæ rationalis.

36 Alius actus datur, qui dicitur *spes*, & est *desideriū*, quo efficaciter quis desiderat obtinere sibi bonum ab alio. In primis est *desideriū*; neque enim quis dicitur *spes rare*, nisi ea, quorum consecutionem, seu adeptionem expetit. Debet autem esse *efficax* tale desiderium

riam

riū, quia, ut ait Cicero, q. 4. Tullian. *Spes est expectatio boni futuri*; & non dicitur proprie expectare bonum futurum, qui inefficaciter tantum illud desiderat; sed, qui ita illud appetit, ut se accingat ad eius consecutionem. Denique hæc consecutio boni *obtinenda est ab alio*, libere nobis illam conferente, ut bene docet P. Vazq. 1. 2. disp. 40. cap. 2. nu. 6. ex Paulo Oroño in Apologia pro libere arb. longe ante medium, ubi ait; *sperare autem non est possibilitatis propria, sed largitatis aliena*. Et ratio est: quia nullus dicitur *sperare*, seu *expectare* bona, quæ in sua potestate sunt posita independentem a voluntate alterius libere conferentis talia bona.

37 Propterea ad spem præsupponi debet iudicium formale, seu virtuale, quo quis non solum noscat esse potentiam in alio ad bonum illud conferendum, sed etiã probabiliter saltem credat, tale bonum hic & nunc esse sibi conferendum ab illo: quis enim bonum aliquod speret ab alio apponendo media, quæ eius excitent voluntatem ad talis boni collationem, si nullatenus credat, illum alium tale bonum collaturum? Hinc dicitur spes esse circa *bonum arduum, & difficile*, & habere modum quædam *erectionis*; quia, eo ipso quod bonum est ab alio obtinendum, censetur arduum, seu difficile, cum non sit in nostrâ potestate: & est necessarium, quod voluntas, quasi rigatur, seu animetur per actum per ad apponenda media, quæ ne-

cessaria sunt ad mouendam voluntatem alterius, ut bonum illud conferat.

38 Itaque hæc omnia involuuntur in *Spe*. In primis requiritur *iudicium* saltem virtuale, quo quis noscat, esse potentiam in alio ad illi benefaciendum; deinde requiritur, quod per idem iudiciū, seu per aliud, certo, vel saltē probabiliter credat, conferendum sibi esse ab alio donum aliquod, si apponat hæc, vel illa media: hoc iudicium subsequitur *desiderium*, seu *intentionem efficacem*, qua quis ex complacentia sui intendit consequi per media congruentia bonū illud ab alio potente, & volituro illud conferre. In hoc desiderio, seu intentione consistit formaliter actus *Spei*, & habet pro obiecto tum bonum consequendum; tum etiam alteram personam ut potentem, & volituram illud conferre; tum denique bonitatem ipsius personæ desiderantis, quæ ex complacentia sui bonum illud sibi desiderat.

39 Quæ quidem obiecta ita se habent, ut bonum desideratum, sit obiectum materiale talis actus; bonitas personæ desiderantis sit obiectum formale, ratione cuius ille actus determinatur ad esse benevolentia propria, & distinguitur ab actu charitatis, seu benevolentia aliena, qui semper habetur ex complacentia alterius. Potentia vero alterius, & futura voluntas dandi beneficium, seu ipsum beneficium desideratum ut prouenturum a potentia, & voluntate al-

terius (iuxta diuersas sententias examinandas in tractatu de Spe) sunt obiectū, ratione cuius actus ille contrahitur ad rationem formalem spei. Ex prædicto desiderio, seu intentione efficaci sequitur positio mediorum congruentium ad mouendam voluntatem alterius. Spei respondet alius actus circa malum, qui dicitur *timor*, & est odium efficacis mali imminentis, quod creditur euenturū: nisi enim quis credat malum euenturū, non dicitur illud timere; sed odisse tantum, aut fugere.

40 Eidem spei opponitur alius actus, qui dicitur *desperatio*, quæ quidem est actus, quo *voluntas cum quadam animi deiectione recedit, aut desistit à consecutione boni ardui, seu adipiscibilis ab alio, ob arduitatem illius*, hoc est, quia credit tale bonū non esse hic, & nunc sibi ab alio conferendum. Itaque iste est actus odij abominationis, quo consecutio boni ab alio adipiscibilis ita desperanti displicet ob arduitatem, quam in illa cognoscit (hoc est, quia putat non posse sibi conferri, vel non esse sibi conferendum hic, & nunc) ut nullum medium velit apponere ad illius consecutionem. Dicitur autem esse *cum quadam animi deiectione*, quia per talem actū determinatur voluntas ad non apponenda media, quæ conducere possent, ut bonum ab alio obtineret. Obiectum materiale huius actus est bonū, à cuius consecutione recedit; & formale, negatio collationis prout ab alio prouenientis; seu bonum

prout non conferendum ab alio iuxta dicta circa Spem.

41 Præter dictos est alius actus, qui dicitur *delectatio*, seu *gaudiū*, quod quidem in eo distinguitur iuxta plurimum sententiam à desiderio, quod hoc esse debet circa bonum absens; gaudiū vero circa bonum præsens. Ego verò non acquiesco huic sententiæ: quia desiderium efficacis, ut pote quod est causa boni desiderati imperans eius consecutionem, coniungi debet cum ipso bono; actus enim voluntatis efficaciter imperans executionem alicuius actus exterioris perseverare debet, vel saltē potest, vsque ad executionem talis actus: ergo non est de ratione desiderij esse circa bonum absens; alioquin nunquā posset cum suo obiecto coniungi.

42 In eo ergo distinguendū arbitror *gaudiū à desiderio*, quod hoc est circa bonū ut consequendū, & ideo debet se præsupponi prioritate saltē naturæ ad consecutionem boni; gaudiū vero est circa bonū iam obtentū, & possessum; & ideo ex natura sua præsupponit prioritate saltē naturæ consecutionem, seu possessionem boni. Et in hoc sensu explicari possunt auctores, qui dicunt desiderium esse boni absens; gaudiū vero præsens; ita ut per bonū absens intelligant bonū consequendū, quia censeatur abesse ante consecutionem; & per bonū præsens intelligant bonum possessum, quia per possessionem sit præsens. *Delectatio, & gaudiū* distinguuntur tantum superius, & inferius, quia delectatio extenditur ad ea, quæ con-

uenientia sunt tã secundũ sensum, quam secundũ rationẽ; gaudium verò ad ea solum, quæ conuenientia sunt secundum rationẽ; & ideo delectatio inuenitur in homine, & brutis; gaudiũ vero solũ in homine. Ita S. Tho. 1. 2. q. 31. *Gaudio, seu delectationi* opponitur *dolor, seu tristitia*, quæ est odium, seu displicentia de malo præsentis.

43 His adde alium actum, qui dicitur *amor strictus*, & est simplex quædam complacentia de qualibet bonitate entitativa (dummodo nõ sit natura rationalis) secundum se consideratã præscindendo ab eo, quod ametur ex cõplacentia alicuius personæ. Si verò cõplacentia sit de bonitate entitativa personæ, seu naturæ rationalis, pertinebit ad amorem benevolentia. *Benevolentia* est actus, quo volumus bonum alicui personæ, seu naturæ rationali ex complacentia ipsius, hoc est, ex cõplacentia bonitatis, qua in se est bona talis personæ. Hic actus prout terminatur ad bonitatẽ personæ amatæ dicitur beneuolentia; quia bonitas personæ amatæ est obiectum formale, & proprium benevolentia; prout terminatur verò ad bonum amatũ personæ dicitur amor concupiscentia, vt supra dicebam; non quia in eo actus detur duplex amor; sed vnus solum cum diuersis respectibus, seu denominationibus. Quando verò amatũ bonũ ex cõplacentia ipsius personæ amatæ, dicitur actus *beneuolentia propria*; & quãdo amatur ex cõplacentia personæ alterius distincta ab amante,

dicitur *beneuolentia alterius*, & habet rationẽ *amicitiæ*, si ille alter mutua beneuolentia correspõdeat. Videatur Arist. 8. Ethic. c. 2.

44 *Beneuolentia* verò, & *concupiscentia*, ita se habent inter se, vt non possit dari amor concupiscentia, qui non inuoluat beneuolentiam personæ, cui amatur bonũ per cõcupiscentiã; neq; dari possit beneuolentia, quæ, saltẽ quatenus ex se, est, non inferat concupiscentiã boni alicuius erga personã beneuole amatã, & odiũ cuiusuis mali grauitè illi displicentis. Ratio prioris est; quia qui rem appetit, & nõ ex cõplacentia personæ, non tã dicitur illã concupiscere, quam complacere de bonitate illius, vt in simili dicebamus supra de desiderio. Ratio posterioris est; quia beneuolentia est amor personæ ratione suæ bonitatis; nõ autem censetur vere amare personã is, qui nullum illi bonũ amat, si videt illo indigere, & qui non odit omnia mala, quæ illi grauitè displicere noceat; ergo amor beneuolentia vel includit amorem concupiscentia, vel saltem illum virtualiter continet.

45 Hinc colliges: amorem beneuolentia debere semper esse efficacem, quatenus est ex se, in amante ad hoc, vt, si possit, procuret efficaciter personæ amatæ bonum, quo videt illam maximopere indigere, & procuret efficaciter auertere omne malũ, quod illi maxime displicet; si enim bonum illud non procuret, aut hoc malũ non auertat, cum possit, qui dicitur illam ama-

amare? Tunc autẽ dicitur amor beneuolentia efficax, quatenus est ex se, ad procurandũ personæ amatæ bonum, aut malũ auerendum, quando est talis, qui quatenus ex se est, determinet amantem ad remotionẽ mali, & consecutionem boni, si illud remouere, & hoc cõsequi possit. Vnde gaudium, quo quis de bono possesso a personã amata gaudet ex cõplacentia ipsius, erit proprie beneuolentia, si prout ad personã terminatus sit talis, qui illud bonũ procuraret illi, si periculiã adesse illud amittẽdi.

46 Si vero talis amor esset ex se inefficax, non esset beneuolentia proprie propter rationẽ traditã: & idem dicitur de quouis alio amore inefficaci, quo quis vult bonum alteri ex cõplacentia ipsius. Reducitur tamẽ ad beneuolentiã; quia, licet non habeat efficaciam, quæ est de ratione formali benevolentia, terminatur tamen ad obiectũ formale beneuolentia. Sicut in sententia omnium assentiũ, spem esse desiderii efficacem, quo quis desiderat obtinere sibi bonũ ab alio potẽte, & volituro illud cõferre, desiderii inefficax nõ est proprie spes, quia deest illi efficacia pertinẽs ad esse tiam spei; sed reducitur ad spem, quia habet idem obiectũ cum illa.

47 *Beneuolentia* opponitur *maleuolentia*, quæ est odium inimicitia, quo volo malũ alicui ex displicentia ipsius, de quo late egimus seet. præced. Hic actus si sit efficax, erit proprie *maleuolentia*; secus, si inefficax iuxta dicta de beneuolentia. Deinde, quando persona vult

sibi malũ ex displicentia sui, est *maleuolentia propria*; & *alterius*, quãdo vult alteri malũ ex displicentia illius; & erit *inimicitia*, si simile odium in alio correspõdeat. Hic solet disputari? an sit possibilis actus voluntatis absolutus ex parte actus, & cõditionatus ex parte obiecti, ille videlicet, quo quis velit aliquid agere si ponatur talis cõditio; ita vt positã eã cõditione idẽ actus perseverans exequatur absolute rem, quã antea volebat sub cõditione. Dicẽdũ est esse possibile talẽ actũ, sicut est possibilis scientia conditionata. Sed de hoc agitur in tract. de Volunt. Dei.

SECTIO IIII.

De oppositione actuum voluntatis inter se.

48 **D**ICO 1. nõ possunt cõiungi simul in eadẽ voluntate cõplacentia, & displicentia simplices circa idẽ obiectũ sub eadẽ omnino ratione formali. Probatum: quia obiectũ formale cõplacentia est bonitas vt talis: obiectũ verò displicentia malitia vt talis: atqui idẽ obiectum sub eadem ratione non potest esse bonum, & malum ergo &c. Dices; calor vt octo vt talis est in se bonus igni; mihi vero malus: ergo idem obiectum sub eadẽ ratione potest esse bonũ, & malũ. Nego consequ. quia, eo ipso quo formalitas caloris vt octo cõparatur ad diuersa extrema, induit diuersas formalitates, ratione quarum potest esse bonus, & malus respectu diuersorũ. In quo casu possunt dari circa illud displicentia,

tia, & complacentia simul: quia hæc non repugnant circa diuersas formalitates eiusdem obiecti, vt experientia constat.

49 Dico 2. sub diuersis rationibus circa idem obiectum non repugnat odiū efficac, & simplex complacentia; neque è contrà, amor efficac, & simplex displicentia. Id constat experientia: nam efficaciter amat agrotus cæterium, quia vtile ad sanitatem, & tamen illi displicet, quia iniucundum est, & molestum.

50 Dico 3. eadem voluntas non potest se determinare simul ad odium efficac, & ad amorē efficacem circa idem obiectū, adhuc sub diuersa ratione formali, si actu aduertat, non posse simul coniungi esse, & non esse eiusdem rei. Ratio est: quia amor efficac tendit ad positionem, seu productionē obiecti; odiū verò efficac ad illius destructionē: sed, si voluntas aduertat, non posse simul esse productionē, & destructionē eiusdem obiecti, nō potest conari ad illas simul ponendas: ergo neque habere odiū, & amorem efficaciam simul. Minor probatur: quia non potest voluntas efficaciter conari ad id, quod cognoscit impossibile. Caterū, si Deus solus producat amorem, & odiū; vel ipse determinet voluntatem ad illorū productionē; vel ipsa voluntas, licet se determinet, nō aduertat, non posse simul coniungi esse, & non esse eiusdem rei, poterunt dari simul in eadem voluntate odium efficac, & amor efficac circa idem obiectum; ita tamen vt nō

possit vterque simul habere suum effectum de facto. Id constat ex ijs, quæ circa assensum, & dissentium diximus disp. 16. lect. 7.

SECTIO V.

An possit dari actus voluntatis sine præuia cognitione obiecti?

51 **C**ommune semper fuit philosophorum proloquium, *Nihil esse volitum, quin præcognitum.* Quod quidem experientia duce compertum est; neque enim vnquam voluntas amat, aut odit obiectum, nisi prius bonum, aut malum esse nouerit per cognitionem: ergo necessaria est cognitio obiecti, saltem ex natura rei, ad eius volitionem, aut nolitionem. Et ratio à priori est: quia sicut nulla potentia physica potest ex natura rei physice operari in subiecto, nisi hoc sit physice applicatum illi; ita neque vlla potentia intentionalis poterit intentionaliter operari circa obiectum, nisi hoc sit illi intentionaliter applicatum: atqui voluntas non potest sibi applicare obiectum per suum actum, quia, cum is non sit representatio obiecti, nō potest esse id, quo ipsum obiectum præsens fiat volūtati: ergo indiget aliquo præuio illi applicante intencionaliter obiectū: hoc autē nihil aliud esse potest, nisi cognitio: ergo, & c.

52 Est tamē difficultas, an de potentia Dei absolutā possit dari actus volūtatis sine præuia cognitione obiecti? Et respondeo affirmatiue cū Palu. in 4. dist. 49. P. Grad. 1. 2. cōtr. 2. de Actib. human. trac. 3. dist. 2. lect. 1. n. 8. P. P. 1. omnib.

omb. 3. de An. c. 13. q. 13. art. 2. ad 3. Argent. in 1. dist. 1. quest. 1. art. 4. Ocham ibid. q. 25. ad 7. neque obscure id insinuauit Ferrari. 3. contra Gent. cap. 89. §. *Ad uidentiam* circa finem illius. Probat: quia cognitio obiecti non est principium physice influens in actionem voluntatis; sed conditio solum, intencionaliter applicans obiectum voluntati, vt infra probabo: ergo, ablata cognitione, manent omnia principia immediata actionis voluntatis: ergo non est, cur non possit de potentia Dei dari talis actio sine præuia cognitione obiecti. Patet hæc consequentia: quia sine applicatione obiecti potest Deus dare voluntati concursum, quem ex natura rei illi præberet, existente tali applicatione: sicut potest concursum dare agenti physico in passum non applicatum physice, vt diximus in Phys. disp. 27. lect. 2.

53 Obijcies 2. voluntas saepe amat bonum fictum: atqui hoc nō habet esse, nisi per cognitionem illud fingentem: ergo nullatenus potest illud amare, nisi præcedat cognitio illius. Respondeo 1. hoc argumentum solum probare, non posse dari amorem boni ficti, nisi præcedat cognitio dans illi esse; non verò probat, non posse dari amorem boni veri, & realis sine cognitione illius, quia hoc habet existentiam independentem à cognitione, & ideo solum eget illa vt applicatione, quam diximus posse Deum supplere. Respondeo 2. nullam esse implicatio-

nem in eo, quod datur amor boni ficti, nullā præcedente cognitione illius: quia in eo casu amaret voluntas bonum, quod existeret, si daretur cognitio (quæ de facto est possibilis) illud fingens: ad eum modum quo disp. 9. lect. 7. diximus, sensum externum percipientem existentiam obiecti nō existentis attingere existentiam, quæ daretur, si vere existeret. Vide quæ ibi diximus.

54 Obijcies 2. voluntarium ex Arist. 3. Ethic. c. 1. dicitur id, *quod est à principio intrinseco* (hoc est à voluntate) *cognoscentis singula, in quibus est actio*: sed actus voluntatis ex natura sua est voluntarius: ergo pugnat cum natura eius produci sine præuia cognitione obiecti. Respondeo, de ratione voluntarij non esse, quod fiat actu: sed solum quod petat fieri præcedente cognitione obiecti. Quod quidē daretur in actu volūtatis, qui sine cognitione fieret, quia ex natura sua peteret fieri præcedente cognitione.

55 Si autem diceretur, quod de ratione voluntarij esset actu fieri præcedente cognitione, dicendum etiam esset, rationem voluntarij non esse intrinsecam, & essentialem actui voluntatis; sed compleri per denominationem extrinsecam prouenientem illi à cognitione propter rationem adductam pro nostra conclusione. Hic aduerto, obiectum voluntatis esse bonum, aut malum vt cognitum; ita vt rō, vt cognitum, non reduplicet rationem forma-

lem obiecti; sed solum conditionem requisitam ex natura rei, quam cum possit Deus supplere, iuxta dicta, potest etiam facere, quod voluntas versetur circa obiectum non cognitum.

Voluntatis actus sine praeuia cognitione elicitus neque liber esset, nec procederet ab obiecto.

55 **Q**uod talis actus non esset liber, est certum: quia ad libertatem requiritur, & quod voluntas sit indifferens ad eliciendum, vel non eliciendum actum; & quod ipsa se determinet: atqui in praedicto casu neque esset indifferens, cum nullam haberet notitiam convenientiae, aut disconvenientiae obiecti, seu actionis eliciendae, quod per se requiritur ad indifferentiam, vt fatentur omnes; neque se determinaret voluntas, tum quia non potest se determinare is, qui non est indifferens ad vnum, vel aliud; tum etiã quia tunc operaretur voluntas miraculose ex eo, quod daretur illi à Deo concursus, quem nullatenus exigebat, atque adeo iam tunc determinaretur a Deo, & non à se ipsa.

56 Quod vero tunc non moueretur ab obiecto, facile probatur: quia obiectum non aliter mouet voluntatem nisi intentionaliter, alliciendo videlicet illam ad sui amorem: id autem non aliter pra-

stat, nisi per cognitionem, quae dum voluntati proponit obiecti bonitatem, quasi illam inducit, & trahit ad amorem talis bonitatis: ergo, deficiente cognitione, non potest voluntas dici moueri ab obiecto ad amorem.

57 Hinc fit, neque in eo casu obiectum exercere munus causae finalis circa illum actum: quia, vt dixi in Phys. disp. 16. sect. 5. obiectum non aliter exercet munus causae finalis circa voluntatem, nisi illam mouendo ad sui amorem: atqui, deficiente cognitione, non potest obiectum mouere voluntatem ad sui amorem, vt probatum est: ergo, &c. Confirmatur: quia omnis causa debet praesupponi existens ante effectum, physice quidem si sit physica; & intentionaliter, si sit intentionalis, qualis est finis: sed obiectum non existit intentionaliter; nisi per cognitionem, vt fatentur omnes: ergo, hac deficiente, non potest exercere munus causae finalis. Ex his constat, obiectum in eo casu solum se habere vt terminum amoris, quia ad hoc, vt sit terminus, seu obiectum terminatum, sufficit, quod ad illud dirigatur amor, etiam si ipsum nullatenus praesupponatur ad amorem, vt dixi in Phys. disp.

put. 16. num. 50.

& 51.

SEC-

SECTIO VI.

Quae cognitio requiratur ad actum voluntatis

58 **C**errum est, requiri cognitionem spirituale intellectus, & non sufficere cognitionem materiale sensus interni. In id omnes conveniunt. Communis ratio est: quia omnis appetitus ex natura sua est connexus, & subordinatus cognitioni ad eliciendum proprium actum; sed appetitus spiritualis, qualis est voluntas, non potest ex natura sua esse annexus, & subordinatus cognitioni materiali ad eliciendum proprium actum spirituale: ergo tribuenda est illi cognitio spiritualis, cui annexus sit ex natura sua ad eliciendum talem actum. Minor probatur: quia id, quod ex natura sua est annexum, & subordinatum alteri ad aliquem effectum producendum, non potest ex natura rei talem effectum producere, illo altero deficiente: sed voluntas potest elicere amorem spirituale, deficiente cognitione materiali sensus interni, vt de facto elicit in statu separationis animae à corpore: ergo ex natura sua non est annexa, & subordinata tali cognitioni ad proprium actum eliciendum; ac per consequens tribuenda erit illi alia cognitio spiritualis, cui annexa, & subordinata sit ex natura sua.

59 Si autem voluntas est annexa, & subordinata ex natura sua cognitioni spirituali, hanc pe-

tet ex natura sua tanquam conditionem proportionatam ad eliciendum proprium actum; ac proinde non sufficere cognitio materialis sensus interni ad talem elicientiam. Idque ex eo maxime confirmatur, quod res ordinis inferioris non potest ex natura rei supplere effectum proprium causae superioris ordinis: sed hoc, quod est applicare obiectum voluntati ad eliciendum amorem spirituale pertinet ad cognitionem spirituale tanquam ad propriam applicationem obiecti ad talem amorem: ergo non potest ex natura rei suppleri talis applicatio à cognitione materiali.

60 Ratio à priori praedictae conclusionis est: quia ad effectum producendum requiritur per se causa non utcumque; sed prout affecta conditionibus, quae per se illam complent immediate, & intrinsece in ordine ad talem effectum producendum: ergo, sicut ad effectum superioris ordinis per se requiritur causa superioris ordinis, ita etiam per se requiritur, quod conditio immediate, & intrinsece complens causam ad talem effectum producendum sit ordinis superioris. Patet consequentia: quia, sicut virtus causae debet esse proportionata effectui, ita & conditio immediate, & per se deseruiens ad ipsius effectus productionem, vt constat ex subsistentia, quae cum sit conditio intrinsece complens naturam substantialem in ordine ad

suas operationes: ergo, cum effectu superiori ordinis non proportionetur causa, nisi sit etiam superioris ordinis, nullatenus proportionabitur conditio per se, & immediate requisita, nisi sit ordinis superioris. Cum autem cognitio sit conditio per se necessaria ad eliciendam volitionem; & immediate conducat ad eam elicientiam tanquam affectio intrinseca voluntatis, quia non aliter applicat illi obiectum, nisi illam informando, vt diximus disp. 6. sect. 1. necessarium erit, quod, si cut volitio est spiritalis, ita etiam cognitio ad illam immediate requisita sit spiritalis.

61 Certum mihi est 2. ad actum voluntatis supernaturalem praequiri cognitionem etiam supernaturalem. Hoc est commune placitum fere omnium, exceptis nonnullis recentioribus. Et deducitur ex proxime dictis: quia ad eliciendam volitionem spirituales non solum requiritur, quod principium physice eam producens sit spirituale; sed etiam quod ab intellectu spiritali applicetur illi obiectum per cognitionem spirituales: ergo ad eliciendam volitionem supernaturalem, non solum requiretur, quod ex parte voluntatis detur principium supernaturale physice influens in ipsam volitionem; sed etiam quod ex parte intellectus detur principium supernaturale eliciens cognitionem supernaturalem, quae applicet obiectum voluntati.

An ad actum voluntatis sufficiat simplex apprehensio obiecti?

62 **E**st tamen difficultas: an ad actum voluntatis eliciendum debeat illi proponi obiectum per iudicium, vel sufficiat simplex apprehensio ipsius obiecti? Pro enodatione. Noto 1. in voluntate dari actus quosdam simplicis complacentiae, seu inefficaces: alios efficaces. Hi sunt, qui obiectum volitum exequuntur, saltem quatenus est ex se: illi, qui non ponunt effectum; sed solum in eius bonitate complacent. Noto 2. duplex esse genus simplicium apprehensionum. Vnum est earum, quae ex se neque determinant, neque inclinant intellectum ad eliciendum iudicium determinatum circa vnam, aut alteram partem contradictionis. Talis est ea, quae apprehendo, *Turca sedet*; quia non allicit ad assensum, seu dissensum determinatum circa suum obiectum, & ideo, ea posita, est necessarium investigare rationes, quae intellectum inclinent ad vnam, aut alteram partem.

63 Aliud genus est earum apprehensionum, quae ex se inclinant intellectum ad eliciendum iudicium circa suum obiectum; & ideo frequenter dicimus, hoc, aut illud esse evidens, aut probabile (pro diuersitate apprehensionum) ex apprehensione terminorum: quia videlicet, posita apprehensione terminorum, quasi

quasi allicitur, & suadetur intellectus ad eliciendum iudicium evidens, seu probabile circa tales terminos; vel quia ita clare proponit connexionem extremorum, vt intellectus nulla alia indigeat ratione ad eliciendum assensum; vel quia simul cum connexionem extremorum proponit rationes, quae intellectum moueant ad assensum. Tales sunt ea, quibus haec obiecta apprehendimus: *Quodlibet est vel non est: Mater diligit suum*, quarum prima inducit ex se ad iudicium evidens; secunda vero ad probabile: & propterea dicuntur esse iudicia virtualia. His positis.

65 Dico 1. Ad actum simplicis complacentiae sufficit, quod obiectum proponatur per simplicem apprehensionem, etiam si non sit iudicium virtuale. Ita P. Vaz. 1. 2. disp. 44. cap. 2. & 3. & pro se adducit Scot. Gabriel. Mai. Holcot. & recentiores Thomistas. Ratio est: quia simplex complacentia potest haberi de obiecto, quod actu iudicatur impossibile, vt constat in eo, qui simplici affectu amat conseruationem possessionis mercium, quas quidem in mare proiecit, quia videt hic, & nunc esse impossibile aliter conseruare vitam, quae per se necessaria est ad conseruandam possessionem talium mercium: ergo ad simplicem complacentiam non est necessarium iudicium de possibilitate obiecti (hoc enim non potest componi in eodem intellectu cum iudicio impossibilitatis ipsius obiecti, vt constat ex disp. 16. sect. 7.)

sed sufficit cognitio bonitatis illius secundum se: atqui bonitas illius secundum se potest cognosci per simplicem apprehensionem: ergo haec sufficit ad simplicem complacentiam voluntatis.

65 Dico 2. simplex apprehensio, quae non est iudicium virtuale, non sufficit ad actum efficacem voluntatis. Pro hac stat P. Suarez in Met. disp. 23. sect. 7. n. 9. Lorca. de Actib. hum. disp. 10. & P. Ripal. lib. 3. de Actib. supern. disp. 62. n. 10. & est expressa sententia Arist. lib. 3. de Anim. cap. 3. text. 154. vide P. Ripal. Ratio est: quia voluntas per amorem efficacem determinatur ad consequendum de facto obiectum exequendum media, quae necessaria sunt ad illius conseruationem: ergo non proponitur illi sufficienter obiectum per cognitionem, quae non inclinat ad assensum futuritionis, seu possibilitatis ipsius obiecti potius, quam ad dissensum: quia enim ratione conabitur exequi de facto voluntas id, quod prorsus ignorat, an sit possibile?

66 Confirmatur: quia ea apprehensio non potest suadere intellectui futuritionem, aut possibilitatem sui obiecti: ergo neque poterit mouere voluntatem ad amorem efficacem circa tale obiectum. Pater consequentia: quia, si ex se non est sufficiens vt eliciat ab intellectu assensum circa suum obiectum, multo minus erit sufficiens vt moueat voluntatem ad amorem efficacem circa illud.

67 Dico 3. per simplicem apprehensionem

prehensionem (de qua est sermo in conclusione) potest proponi obiectum ut futurum, aut possibile; ergo sufficiens erit talis apprehensio, ut voluntas illud amet efficaciter. Distinguo antecedens: potest proponi obiectum ut possibile, aut futurum tanquam per propositionem, quæ omnino suspensum reliquat intellectum ad assensum talis futuritionis, aut possibilitatis, concedo: tanquam per propositionem inclinantem intellectum ad assensum futuritionis, aut possibilitatis obiecti, nego antecedens. Et deinde nego consequentiam. Neque enim creditur potest, eam cognitionem, quæ nullatenus suadere potest intellectui futuritionem, aut possibilitatem sui obiecti, posse mouere voluntatem ad amorem efficacem consequendi de facto tale obiectum.

98 Instabis: voluntas est potentia libera: ergo quocumque modo proponatur obiectum, poterit se determinare ad illud consequendum. Fateor, esse liberam ad consequendum obiectum, si sufficienter illi proponatur. Cæterum, cum simplex apprehensio, de qua loquimur in præsentibus, non sufficienter proponat obiectum ad amorem efficacem, ut probatum est, non constituitur libera per illam ad talem amorem.

69 Dico 3. simplex apprehensio, quæ est iudicium virtuale, est sufficiens, & proportionata propositio obiecti ad actus efficaces voluntatis tam liberos quam neces-

sarios. Ita P. Ripal. supra n. 7. & consentit P. Vazq. circa aliquos affectus efficaces. Probat: quia appetitus brutorum ex apprehensione boni conuenientis mouetur efficaciter ad prosequendum bonum, & fugiendum malum; ergo & voluntas poterit moueri efficaciter in obiectum ex apprehensione talis obiecti. Consequentia est bona: neque enim minus efficax esse debet apprehensio intellectus ad mouendam voluntatem, quam apprehensio sensus interni ad mouendum appetitum. Antecedens videtur certum: neque enim bruta diiudicare possunt circa obiectum affirmando, aut negando aliquid de illo, cum hoc excedat eorum perfectionem, ut constat ex dictis in Phys. disp. 16. n. 43. ergo quilibet affectus efficax elicitus ab illis oritur ex sola simplici apprehensione: non tamen ex quacumque; sed ex ea solum, quæ sit iudicium virtuale; quia, videlicet, si esset coniuncta cum intellectu, ut coniungitur in homine sentatio interna, alliceret saltem remote ipsum intellectum ad iudicium.

70 Propterea Arist. 3. de An. cap. 7. text. 29. dixit: *quæ autem sensus incundum, aut molestum discernit, quasi affirmauerit, aut negauerit, tum prosequitur, aut fugit*: ac si diceret tunc appetitus prosequitur, aut fugit efficaciter obiectum, quando sensus illud proponit per cognitionem, quæ sit quasi affirmatio, aut negatio, hoc est, quæ licet sit simplex apprehensio; tamen se habet ut affirmatio, & nega-

negatio, quia ex se alliceret remote saltem ad iudicium, si cum intellectu coniungeretur. Plura hic omitto. Vnum tamen aduerterim, nempe ex prædicta apprehensione oriri frequenter in intellectu iudicium formale circa obiectum ipsius apprehensionis; unde semper impediatur iudicium oppositum aut formaliter per formale illud ortum ex prædicta apprehensione; aut radicaliter per ipsam apprehensionem, quæ secum non admittit fundamenta sufficientia ad oppositum iudicium; alioqui iam ipsa non esset iudicium virtuale, quandoquidem per fundamenta opposita vel determinaretur intellectus ad oppositum iudicium; vel ita suspensus maneret, ut ad nullam partem determinari posset, si nouæ rationes pro vna, aut altera parte non occurrerent.

Reijcitur alius actus intellectus; qui sit imperium.

71 **N**onnulli ex Thomistis docent, voluntatem præter cognitionem representantem illi obiectum indigere ex parte intellectus ad volitionem liberam alio actu imperij, qui explicari solet hac voce, *Fac hoc*: quia putant, voluntatem aliàs indifferentem ad operandum, aut non operandum non posse determinari ad hoc potius, quam ad illud; nisi per illud imperium. Hæc sententia mihi displicet: quia illud imperium vel determinaret voluntatem ad hunc actum ita, ut relinqueret illam indifferentem ad ipsum eliciendum,

vel ita, ut non relinqueret illam indifferentem. Si primum: ergo non tollit indifferentiam voluntatis. Si secundum: ergo voluntas operatur necessario, & non ut potentia libera. Patet consequentia: quia potentia necessario operans, ut dicemus infra, est, quæ positis omnibus requisitis ex parte actus primi ad agendum non potest non operari; potentia vero libera, quæ positis omnibus requisitis ex parte actus primi ad agendum potest non operari: sed per te illud imperium est requisitum ex parte actus primi ad agendum, & eo posito ita determinata est voluntas ad actum, ut non possit illum non elicere; ergo nunquam operatur libere voluntas.

72 Confirmatur: quia vel illud imperium elicitur dependenter à libertate eius, qui elicit ipsum imperium; vel non. Si primum: cum libertas primario sit in voluntate, eatenus fiet libere, quatenus voluntas per proprium actum vult elici tale imperium; ergo iam datur actus liber voluntatis ante illud imperium; ac per consequens non requiritur per se illud imperium ad omnem actum voluntatis. Si dicatur secundum: cum per te, illo posito, non possit voluntas non operari, corrumpit omnino libertas. Patet: quia non datur libertas respectu alicuius actus, quando non datur potestas ad illum cohibendum: sed per te non datur potestas in voluntate ad cohibendum suum actum ante imperium intellectus, quia hoc non subest libertati illius; deiu-

deinde, hoc posito, non potest cohibere proprium actum: ergo non elicit illum libere.

73. **Obijcies:** voluntas secundum se est indifferens ad actus liberos: ergo eget aliquo determinante ad vnam partem contradictionis: hoc autem non potest esse aliud, nisi prædictum imperium: ergo requiritur tale imperium ex parte intellectus ad determinandam voluntatem. Probatur prima consequentia: quia alias non erit ratio, cum voluntas eligat vnam partem contradictionis potius, quam aliam.

74. **Aduerte** duplicem distinguui posse indifferentiã vnam, quæ dicitur indifferentiã libertatis, & dominij, & est illa, quæ quilibet constituitur potens vnum, vel aliud eligere pro suo libito: aliam, quæ dicitur indifferentiã in completionis, & tunc datur, quando aliquod principium est indifferens ad hunc, vel illum actum, quia potest compleri per hoc, vel illud principium ad illos producos. Principium, quod est indifferens hac potestiori indifferentiã, eget aliquo extrinseco determinante, quod illud compleat & in virtute producat sui effectus, qualiter completur, & determinatur potentia visiva per speciem nigredinis ad videndam nigredinem; &, per speciem albedinis ad videndam albedinem. Principium vero indifferens priori indifferentiã non eget determinante extrinseco; sed ipsum se determinat, ut dominus suæ actionis. Hac ratione se determi-

nat Deus ad suas operationes liberas, & quodlibet agens liberum ad proprios actus.

75. **Ad obiectionem** ergo, distinguo antecedens: voluntas secundum se est indifferens ad actus liberos indifferentiã libertatis, & dominij, concedo: indifferentiã in completionis, nego antecedens. Et deinde nego consequentiam: quia ipsa se determinat; alioqui, si ab alio determinaretur, non operaretur libere.

SECTIO VII.

Qua ratione intellectio concurrat ad actum voluntatis?

76. **H**ic disputant nonnulli: an cognitio, seu intellectio concurrat efficienter physice ad actum voluntatis, vel solum se habeat, ut cõditio illi applicans obiectum? Et, dicendum est solum se habere ut conditionem. Ita P. Vazq. 1. 2. disp. 36. cap. 3. & alij plures. Et est expressa sententiã S. Thomæ. 1. 2. q. 9. art. 1. ubi ait voluntatem moueri ab intellectu tanquam a representante obiectum. Et 1. p. q. 82. art. 4. dicit, alias facultates moueri a voluntate tanquam ab agente, voluntatem vero moueri ab intellectu per modum finis: non aliã de causã, nisi quia mouetur ab illo tanquam ab applicante finem: ergo sentit, non esse causam efficientem physicam.

77. **Probatur** deinde ratione: quia concursus physicus intellectio- nis non est necessarius ad actum voluntatis ex eo, quod hic sit volitio;

tio; ut concedunt auctores illum adstruētes: neq; ex eo, quod sit volitio talis obiecti, quia, si ad hoc requireretur, maxime, ut voluntatem ex se indifferentem ad volitionem huius, aut illius obiecti determinaret ad huius volitionem (hanc rationem tradunt aduersarij) atqui ad id non est necessarius influxus physicus intellectio- nis in volitionem: ergo non est admittendus. Minor probatur: quia ex eo præcise, quod cognitio applicet hoc obiectum, & non aliud, determinabit voluntatem ad volitionem huius potius, quam illius, etiamsi non influat in illam physice: ergo necessarius non est influxus physicus intellectio- nis ad hoc, ut voluntas determinate eliciat talem volitionem. Antecedens probatur: quia voluntas non potest operari, nisi circa obiectum illi applicatum intentionaliter: ergo, si per cognitionem applicetur hoc obiectum, & non aliud, determinata erit ad volitionem huius potius, quam alterius. Si autem duo opposita applicentur, ipsa se determinabit pro suo libito iuxta dicta nam. 71. & 72.

78. **Hinc colliges,** posse perseverare eandem numero volitionem variata cognitione, si succedat alia proponens idem obiectum. Ratio est, quia volitio non oritur se ipsa a cognitione: ergo, variatã hac, poterit illa perseverare. Antecedens probatur: quia cognitio solum requiritur ad volitionem tanquam cõditio applicans obiectum, vel tanquam causa mora-

lis suadens, seu alliciens voluntatem ad volitionem: sed actio physica agentis nõ oritur se ipsa a cõditione applicante obiectum, seu subiectum, ut concedunt omnes de calefactione, quæ quidem non oritur se ipsa ab approximatione calefacientis cum passo calefaciendo: neque oritur se ipsa a causa morali, quia imperium voluntatis est causa moralis ambulationis externæ; & tamen ambulatio externa non oritur se ipsa ab imperio voluntatis; quis enim dicat ambulationem externam esse diuersam ex eo, quod imperetur propter sanitatem, aut propter videndum amicum? ergo volitio non oritur se ipsa a cognitione: ac per consequens perseverare poterit variatã cognitione.

SECTIO VIII.

Quid sit potentia libera, & qua ratione libertas conueniat voluntati?

79. **P**otentia libera sic ab omnibus definitur: *Quæ positis omnibus requisitis ad operandum, potest operari, & non operari.* Circa primam partem aduerte, duobus modis posse dici aliquid requisitum ad operandum, seu ad producendum effectum. Primo, ut quid se habens ex parte actus primi, vel tanquam potentia operatiua, vel tanquam conditio ex parte potentie requisita ad eliciendam operationem: Secundo, ut actus secundus, vel ut quid se habens ex parte actus secundi, qui quidem

nihil aliud est, quam actio, per quam producitur effectus. Dum ergo in definitione dicitur, *positis omnibus requisitis ad operandum*, non est sermo de requisitis ex parte actus secundi, hoc est, actionis, quia, cum hæc sit actualis productio effectus, eo ipso quod ponatur hæc, necesse erit, poni effectum; sed est sermo de requisitis ex parte actus primi: his enim omnibus positis potest agens liberum actionem elicere; & ab ea cessare: in quo differt ab agente necessario, quod quidem, positis omnibus requisitis ex parte actus primi ad operandum, non potest non elicere operationem, si vero desit aliquid ex requisitis, non est potens ad non agendum; sed impotens ad agendum.

80 Additur *ad operandum*, operatione videlicet propria virtutis actiue; neque enim libertas exerceri potest per potentiam passivam ut passivam concurrentem ad effectum, cum non sit in eius potestate elicentia, aut non elicentia actionis; sed subdita semper sit agenti circa operationem; ut de se constat. Ratione huius particulæ exciudunt aliqui potentiam liberam Dei ab hac definitione. Sed immerito, quia vel Deus non exercet libertatem, nisi producendo aliquid ad extra; vel si eam exercet in actibus intrinsicis sue voluntatis, eos producit virtualiter: atque adeo non datur exercitium libertatis sine actione, aut operatione formali, seu virtuali. De hoc tamen late Theologi in materia de voluntate, ubi Deo volente meam sent. proferam.

81 Denique subiungitur *potest operari, & non operari*: hoc est, est potens elicere operationem, & potens non elicere ipsam operationem. Itaque in agente libero datur completa potentia ad operandum, & simul cum illa potentia completa ad non operandum; non quidem negativa, quæ nihil aliud est, quam impotentia ad operandum; sed positiva, ita ut simul possit operationem elicere, & illam cohibere, sumpta simultate ex parte potentia; non vero ex parte operationis, & non operationis. Est dicere: datur in agente libero completa potentia; non quidem ad simul coniungendam operationem, & non operationem; id enim implicat, ut ex terminis ipsis patet; sed ita datur potentia completa ad operandum, ut simul cum illa detur etiam potentia positiva completa ad non operandum, quia in instanti, in quo elicit operationem potest loco illius subrogare non operationem: alioquin non distingueretur ab agente necessario.

82 Ex hoc inferes, potentiam liberam debere talis esse, quæ positis omnibus requisitis ex parte actus primi possit, quatenus ex se est, coniungi tam cum operatione, quam cum non operatione: quia omnis effectus componi potest cum sua causa constituta iam in actu primo ad illum causandum; alioquin, si componi non posset cum illa, qua ratione diceretur dari omnia requisita ad illum causandum; ergo, si potentia libera, positis omnibus requisitis ex parte actus primi, tam est potens ad non operationem, quam ad operationem,

ne.

necessarium est, quod in actu secundum coniungi possit tam cum illa, quam cum ista.

83 Hinc est, quod potentia libera non possit requirere ex parte actus primi aliquid, quod ita connectatur vi sua cum operatione, ut repugnet coniungi cum non operatione. Quia, si id, per quod completur in actu primo ad operandum, coniungi nequit vi sua cum non operatione, nullatenus dici poterit tale agens, quod simul cum potentia completa in actu primo ad operandum, est potens ad non operandum. Patet: quia id, quod simul est potens ad operandum, & non operandum, potest coniungi de facto tam cum non operatione, quam cum operatione, ut constat ex proxime dictis: sed agens, quod ad operandum constituitur potens per aliquid ex se pugnantem cum non operatione, non potest coniungi de facto cum non operatione: ergo simul cum potentia ad operandum, non habet potentiam ad non operandum. Minor facile probatur: quia, si agens non est potens ad operandum, nisi per id, quod pugnat cum non operatione, necessarium erit, quod, posita potentia ad operandum, non possit coniungi cum non operatione.

84 Dices: agens liberum, quando est complere potens operari, ita est potens etiam non operari, ut possit coniungi cum non operatione in sensu diuiso; non vero in sensu composito. Est dicere: ad hoc, ut agens liberum dicatur simul posse operari, & non operari, necessarium non est, quod quando habet potentiam completam ad

operandum, coniungi possit cum non operatione; sed sufficit, quod ex natura sua sit tale, cui si auferatur complementum potentia ad operandum, possit coniungi simul cum non operatione.

85 Sed contra: ex hoc aperte sequitur nunquam in agente libero dari simul potentiam ad operandum, & potentiam ad non operandum. Patet: quia quando est complete potens ad operandum, non est potens ad non operandum: quandoquidem tunc per te non potest pro tunc cessare ab operatione; deinde, quando est potens ad non operandum, non habet potentiam completam ad operandum; ergo &c.

86 Secundum: quia ea ratione non tribuitur agenti libero maior similitudo potentia ad operandum, & non operandum quam agenti non libero, potentia visiva, v.g. quia hæc ita est potens videre colorem positam specie ad illum videndum, ut si hæc auferatur coniungi possit cum non visione; ergo non habet minorem in differentia ad operandum, quantum tribuis ageri libero. Probo consequentiam: quia hoc aperte ideo dicitur in differentia ad operandum, & non operandum, quia, deficiente complemento requisito ad operandum, potest non operari: atqui idem contingit in potentia visiva, ut probatum est: ergo non magis concedis agenti libero, quam necessario.

87 Tertio quando deficit complementum ad operandum, non tam dicitur agens liberum potens non operari, quam impotens operari: quia tunc ex eo potest coniungi

iungi cum non operatione; quia deficit complementum per se requisitum ad operationem; ergo ex eo potest coniungi cum non operatione, quod est impotens operari. Hoc autem non sufficit ad rationem libertatis, quia hæc consistit in simultanea potentia positiva ad operandum, & non operandum, ut fatentur omnes: ergo &c.

88. *Libertas* solet diuidi in libertatem *quoad exercitiū*; & libertatem *quoad speciem*. Sumitur hæc diuisio ex S. Tho. 1. 2. q. 13. art. 6. Libertas *quoad exercitiū* est potestas exercendi actum, & ab eodem cessandi. Quod S. Thom. de veritate q. 22. art. 6. vocauit *posse velle*, & *non velle*, quod est idem, ac posse exercere actum, & posse non exercere. Hæc vocatur libertas *contradictionis*, quia versatur formaliter circa actū, & eius omissionem, seu carentiam, quæ contradictione opponuntur. Libertas *quoad speciem* est potestas ad exercendos actus diuersæ speciei, & aliquo modo oppositos. Dicitur libertas *quoad speciem*, quia est potestas ad vnā, & alteram speciem actus eliciendam. Hæc autem species debet esse aliquo modo opposita inter se: quia alioquin non tam diceretur potestas ad vnā, vel alteram eliciendam, quam ad eliciendam vtrāque, & non eliciendam. Si enim non opponuntur aliquo modo inter se, productio vnus non impedit productionem alterius, ac per consequens non elicietur ab agente vna præ aliā, sed qualibet produceretur

præ sua negatione, quod quidem pertinet ad libertatem quoad exercitiū. Propter hanc rationem libertas *quoad speciem* dicitur etiā libertas *contrarietatis*, quia videlicet versatur inter actus aliquo modo oppositos. Deinde dicitur à S. Thoma libertas *circa obiecta*, quia, cum actus oppositi debeant habere diuersa obiecta, vel, si vnū tantum habeant, illud attingere debeant secundum diuersam rationem, eo ipso quod agens est potens ad eliciendos, seu eligendos actus oppositos, est etiam potens ad eligenda diuersa obiecta, seu diuersas rationes formales vnus.

89. Prædictæ duæ libertates ita comparantur inter se, ut libertas *quoad exercitiū*, seu *contradictionis* non includat formaliter libertatem *quoad speciem*; quia in hoc præcise, quod est, posse exercere, & non exercere vnū actū, non inuoluitur formaliter potentia ad exercendum actum oppositum. Libertas vero *quoad speciem* includit formaliter libertatem *quoad exercitiū*, circa quamlibet ex illis speciebus determinate; quia, eo ipso quod possum elicere vnū actum, & alteram speciei oppositam, possum elicere, & non elicere quælibet ex illis. Propterea vtraque hæc libertas comprehenditur definitione libertatis supra adducta, quia vtrique competit, *quod positus omnibus requisitis ad operandū possit agens operari, & non operari*. Præterea distulerunt in eo, quod libertas quoad exercitiū est potestas operandi,

& non operandi respectu vnus actus solum: libertas vero, quoad speciem est potestas operandi, & non operandi respectu duorum actuum oppositorum.

90. Duplex libertati prædictæ opponitur duplex necessitas: vna *quoad speciem*; quoad exercitiū altera. Necessitas *quoad speciem* cogit ad vnā speciem actus, ablatā potestate ad aliam oppositam. Hæc aliquando opponitur potestati libertate quoad exercitiū, quia potest contingere, quod necessitetur quis ad vnā speciem actus circa aliquod obiectū, casu, quo operaturus sit circa illud, & tamen non cogatur de facto talē actum exercere. Hæc necessitate cogimur ad amorem boni vt sic, quia, cum bonum vt sic non possit odio haberi, tenetur quis amare illud, casu, quo operaturus sit circa illud ipsum; nō tamen tenetur, semper illud de facto amare, quia potest cessare ab amore illius. Necessitas *quoad exercitiū* cogit ad exercendum aliquē actū, & potest esse duplex: vna, quæ cogit ad exercitiū actus speciei determinatæ; hanc habet ignis respectu calefactionis; altera, quæ cogit ad exercitiū actus, non quidē huius speciei determinate; sed huius, vel alterius oppositæ disiunctim; hanc habet, qui efficiaciter intendit finē, si illi proponatur ad eius consecutionē duo media opposita: quia, in tali casu ratione intentionis efficacis est necessitatis ad exequendū vnū, vel alterū ex illis medijs; nō tamē ad exequendū vnū determinate.

91. Hinc colliges, huiusmodi necessitatē quoad exercitiū componi posse cum libertate quoad speciem, & ideo id, quod supra diximus num. 90. nempe libertatem *quoad speciem* includere formaliter libertatem *quoad exercitiū*, intelligendum est de libertate *quoad exercitiū* cuiuslibet ex illis speciebus determinate sumptæ, quia, eo ipso quod datur libertas inter duas species, potest exerceri, & non exerceri quælibet ex illis; nō vero intelligendū est de libertate quoad exercitiū huius, vel illius speciei disiunctim, quia, vt dictū est, eandē libertatem quoad speciem componi potest, quod quis sit necessitatus ad vnā, vel alterā exercendā.

92. Libertas tamē *speciei*, quam *exercitiū* diuiditur in *physicam*, & *moralē*. Libertas *physica* est potestas ad operandum, & non operandum physice, præsciendō ab eo, quod operatio sit bona, vel mala moraliter. Hæc libertas completur per cognitionē, seu cognitiones representantes operationē, seu obiectum vt conueniens, & disconueniens sensui, seu appetitui sensitiuo; præsciendō ab eo, quod sit conueniens, aut disconueniens naturæ rationali vt operanti iuxta regulas rectæ rationis. Libertas *moralis* est potestas ad operandum, & non operandum bene, vel male moraliter. Hæc completur in esse talis per cognitionē, seu cognitiones representantes operationem, seu obiectum eius vt conueniens, seu disconueniens naturæ rationali vt tali, hoc est, vt

operanti iuxta regulas rectæ rationis. *93.* Exemplum utriusque potest esse occisio hominis: nam si hoc proponatur voluntati ex vna parte vt delectabilis, & ex alia parte vt disconueniens ratione alicuius doloris mihi imminentis occasio: ne illius, nulla facta mentione bonitatis moralis, aut malitiæ, quæ in eius omissione, aut executione interuenire potest, in hoc casu erit voluntas libera ad occisionem libertate solum *physica*: si tamẽ tunc occurrat esse contra dictamen rectæ rationis alium occidere, iam erit voluntas libera libertate *moralis*, quæ sufficiat, vel vt peccet in occisione alterius, vel vt bene operetur, si retrahatur ab occisione ex eo, quod sit contra dictamen rectæ rationis. Hæc diuisio libertatis maxime obseruanda est pro discernenda bonitate, & malitia actionum humanarum. His positis.

Explicatur libertas voluntatis.

94. Errum est 1. hominẽ operari libere. Id enim Fides docet, & quotidiana experientia clare ostendit. Et 1. sacra Pagina hanc tradit veritatem. Ecclesiastici 3. dicitur: *Qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala, & non fecit.* Et alibi dicitur: *Ignis, & aqua appositæ sunt tibi, ad quod volueris porrigere manum, & Matthæi 12. Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum.* Idem constat experientia: quia sæpe consultamus de

hac, aut illa re agenda, & deinde pro nostro libito vnum, aut alterum eligimus. Deinde nullus est qui a pueris, amictibus, & dormientibus iniuria se affigi existimet, etiam si in eum iactentur probra, & contumeliosa verba, secus ab homine vtente plena ratione: nõ alia de causa, nisi quia is libertate potitur; secus illi. Et sane, si condati homines, non magis liberi essent in suis actionibus, quam pueri, amictes, & bruta; non esset, cur contraictus iniromus cum illis patius, quam cum istis; aut cur eorum facinorosa peccata capitis sæpe plebarentur; secus istorum scelera. Videatur P. Hurt. disp. 15. de Ani. sect. 2.

95. Certum est, libertatẽ hominis residere in voluntate. Id constat ex Concilio Trident. sess. 6. c. 5. vbi docet, tangente Deo cor hominis per purissimam sancti illuminationem, & vocationẽ posse ipsum pro suo libito, & assentiri, ac cooperari vocationi, & illam abijcere; atqui homo assentitur, & cooperatur vocationi, dum amat id, ad quod allicitur per vocationẽ; & eam abijcit, dum illud nõ amat: ergo in voluntate residet libertas ex mente Concilij. Deinde ratione facile suadetur: quia libertas colligitur ea in ea potentia, cui ita subditæ sunt reliquæ potentie hominis, vt eas possit medio suo imperio, & applicare ad operandum, & ab operatione reuocare: at hoc præstat voluntas; ergo in ea residet libertas. Minor constat experientia: quia posito actu, quo voluntas vult manum moueri;

ocu

oculos applicari ad videndum; intellectum in hæc, aut illa attendere, illi obediunt, nisi impediuntur ab aliquo extrinseco. Præterea nunquam censemur libere bonum, aut malum eligere; quantumvis vnũ, aut alterum cognoscamus, aut illi per appetitum adhaeramus, nisi vnum, aut alterum per voluntatẽ amplectamur: signum ergo est libertatem esse in voluntate, & non in intellectu, aut aliã potentia.

96. Explicandum tamen est, quænam requirantur, vt voluntas dicatur esse libera? Neque enim libertas illi conuenit nude sumptè. Et in primis, vt voluntas sit libera in actu 1. ad amandum aliquid obiectum, necessarium est, quod siue per vnã, siue per duas cognitiones intellectiuas proponatur illi ex vna parte bonitas aliqua ad amandum obiectum; ex aliã verò aliqua malitia in ipso obiecto, aut difficultas aliqua in exercitio amoris talis obiecti. Ratio est: quia voluntas eatenus est libera in actu 1. ad amandum obiectum, quatenus est potens illud amare, & simul potens non amare, sed non habet hanc potentiam sine duplici illa cognitione intellectiua: ergo neque est libera in actu 1. sine illa. Maior est ipsa definitio libertatis in actu 1. Minor probatur, quia in primis ex natura rei non est potens ad amandum obiectum, siue cognitione applicante illi tale obiectum, vt probatum est sect. 5. num. 50. deinde non est potens positue ad obiectum non amandum, nisi detur

aliquid illam retrahens à tali amore, vt fatentur omnes: id autem nihil aliud esse potest præter cognitionem representantem malitiam aliquam in ipso obiecto, vel difficultatem in exercitio amoris: talis obiecti: ergo vtraque prædicta cognitio requiritur, vt voluntas simul sit potens ad amandum, & non amandum obiectum, ac per consequens vt sit libera. Iam, quod vtraque cognitio debeat esse intellectiua, constat ex num. 58. Deinde si amor fuerit supernaturalis, est necessarium, quod cognitio inuitans ad ipsum amorem proponendo bonitatem obiecti amandi, sit supernaturalis, vt constat ex dictis num. 61. Id, quod dictum est de libertate in actu 1. ad amorem dicendum est suo modo de libertate in actu 1. ad odium.

97. Secundo etiam requiritur peculiaris natura voluntatis: neque enim cuius appetitus constituitur liber in actu 1. per duplicem cognitionem representantem illi bonitatem, ac malitiam aliquam in obiecto, quia, vt experientia constat, sæpe datur in brutis cognitio inuitans ad protequendum cibum sibi conuenientẽ, & simul alia retrahens ab eius prosecutione (vt contingit, quando famelicus canis ex vna parte conatur cibum arripere, quem præsentem videt, & ex aliã parte non audeat perterritus timore fustis, quem paratum videt ad sui percussione) & tamẽ nõ est liber, vt fatentur omnes: nõ alia de cau-

Ff 2 ia,

sa, nisi, quia appetitus sensitivus non est talis natura, qui per duplicem cognitionem constituitur potens eligere, & non eligere obiectum propositum, sed ex se est determinatus ad id, quod ut melius illi proponitur: ergo libertas non competit voluntati ratione prædicati alicuius communis cum quolibet appetitu; sed ratione prædicati specialis, per quod constituitur in ratione voluntatis.

98 Tercio requiritur, quod voluntas impedita non sit per aliquam dispositionem: tali enim dispositione potest affici, ut adhuc instructa duplici cognitione intellectiva representante bonitatem, & malitiam aliquam in obiecto, non sit libera in actu primo ad illud amandum, & non amandū. Id constat in somniantibus, qui sæpe rationes sibi afferunt tam ad prosequendū, quā ad fugiendū obiectum sibi propositum in somnis; & nihilominus nullus est, qui concedat, somniantes esse liberos ad obiectum illud prosequendū, & fungiendū: quod quidem aliunde provenire nequit, nisi quia voluntas est talis nature, quæ adhuc instructa duplici illa cogitatione, non sit Domina sui actus in statu coniunctionis cum corpore, si sensus sint oppressi somno. Idem contingit in amentibus, & mente captis, quorum voluntas ita impeditur per pravam dispositionem sensus interni, ut adhuc præventa duplici cogitatione non possit libertatem aliquam exercere circa obiectum propositum.

99 Quarto requiritur, quod

Deus voluntati pareat concursus ad actum liberum eliciendū. Ratio est: quia nullus potest dari effectus causæ secundæ, qui non oriatur physice; & immediatè à Deo, ut late probauimus in Physica disput. 14. sect. 2. ergo non dabitur omnia requisita ex parte actus primi ad actum liberum voluntatis, nisi Deus sit paratus ad concurrendum cum illa. Patet consequentia, quia non dantur omnia requisita ex parte actus primi ad effectum, quin omnes causæ necessariæ ad illam producendū sint paratæ ad eius productionem: ergo, cum Deus sit vna ex causis necessarijs ad effectum liberum producendū, non dabitur omnia requisita ex parte actus primi ad illius productionem, nisi præcedat Deus paratus ad talem productionem. Quæ vero ratione Deus pareat concursus voluntatis? Theologus ediscet.

100 Multa hic scripseram de libertate, imperio, omissione voluntatis, & de habitibus potentiarum; sed ne hoc opus in magnam voluminem excresecat, ea nunc omitto. Secunda editio Deo volente, ea omnia dabit. Hic disputant nonnulli de anima separata. Sed quæ ad eius immortalitatem, spiritualitatem, & indivisibilitatem pertinent, dedi disp. 1. huius operis, reliqua verò ad tractatum de Angelis reijcio. Utinam dicta cedant in Dei gloriam, & honorem sanctissimæ Dei paræ Virginis Mariæ.

(.?)

FINIS.

IN.

DISPUTATIONVM, ET SECTIONVM, QUAE IN HOC OPERE DE ANIMA CONTINENTVR.

LIBER PRIMVS,
& secundus Aristotelis de
Anima.

DISPUTATIO PRIMA.
De essentia, & quidditate animæ.

pag. 3.

SECT. 1. Prima definitio
animæ explicatur pag.

3.

An prædicta definitio sit essentialis
animæ pag. 7.

SECT. 2. Explicatur secunda de-
finitio animæ pag. 8.

DISPUTATIO II.

De Diuisione animæ, & eius infor-
matione pag. 11.

SECT. 1. Examinatur commu-
nis animæ diuisio pag. 11.

SECT. 2. Vtrum omnis anima sit
actus informans pag. 14.

SECT. 3. An in aliquibus viuen-
tibus dentur plures animæ reali-
ter distinctæ pag. 17.

Quæ ratione anima rationalis con-
tineat sensitivam, & vegetati-
uam pag. 19.

Anima non producitur prius tem-
pore, informatione pag. 21.

SECT. 4. An animus rationalis
ut rationalis informet corpus,
vel solum ut vegetatiuus, & sen-

sitiuus? pag. 22.

SECT. 5. Quæ partes viuents ha-
beant animam? pag. 25.

Quid de sanguine, & reliquis hu-
moribus? pag. 26.

Soluuntur obiectiones pag. 28.

De lacte, & semine pag. 31.

De rostris auium, plumis, capillis,
unguibus, &c. pag. 32.

SECT. 6. Vtrum pereat anima dis-
soluta vnione pag. 33.

Hæc veritas ratione naturali com-
probatur pag. 35.

Hinc deducitur spiritualitas ani-
mi rationalis pag. 38.

DISPUTATIO III.

De Compositione animorum.
pag. 39.

SECT. 1. Animus rationalis non
constat partibus integralibus.
pag. 40.

SECT. 2. Anima plantarum, &
imperfectorum animalium con-
stat partibus integralibus. p. 43.

Obiectio contra diuisibilitatem ani-
marum imperfectorum anima-
lium pag. 45.

SECT. 3. An anima perfectorum
brutorum constent partibus in-
tegralibus pag. 46.

Prima conclusio contra secundam
sententiam pag. 46.

Secunda conclusio contra primam
Ff 3 sen

INDEX

sententiam. pagina. 49.
 SECT. 4. An partes animae sint heterogeneae. pag. 54.
 Unio non potest esse heterogenea si partes animae sint homogeneae. pag. 54.
 Partes animae sunt homogeneae. pag. 56.
 Partes animae sunt specie diuersae. pag. 60.
 SECT. 5. An omnes animae eiusdem speciei infimae sint aequales in perfectione individuali? pag. 63.
 Satis fit obiectionibus. pag. 66.
 DISPVTATIO IIII.
 De Ratione corporis prout distinguitur contra spiritum. pag. 69.
 SECT. 1. Nonnulla sententiae reselluntur. pag. 69.
 SECT. 2. Vera sententia exponitur, & probatur. pag. 73.
 SECT. 3. Soluuntur obiectiones. pag. 78.
 SECT. 4. An repugnet substantia corporea completa simplici? pag. 82.
 Non videtur repugnare substantia spiritualis composita. p. 86.
 DISPVTATIO V.
 De Conceptu vitae pag. 88.
 SECT. 1. Nonnulla supponuntur. pag. 88.
 Non omnis actio per se immanens est vitalis. pag. 90.
 Responso Thomistarum conuellit. pag. 91.
 Solutio F. Hurt. refellitur. pag. 92.
 SECT. 2. Duae sententiae refutantur. pag. 94.

SECT. 3. Vera definitio vitae substantialis explicatur. pag. 98.
 Viuens non est tale per ordinem ad omnes actiones proprias illius. pag. 100.
 Qua ratione conceptus vitae conueniat Deo. pag. 102.
 SECT. 4. Soluuntur obiectiones. pag. 103.
 SECT. 5. De Vita accidentali in actu primo. pag. 107.
 SECT. 6. De Vita in actu secundo seu actuali. pag. 109.
 DISPVTATIO VI.
 De Potentijs animae in genere. pag. 111.
 SECT. 1. Nonnulla supponuntur. pag. 111.
 Anima immediate concurrat ad actiones vitales. pag. 112.
 Prima probatio de actibus intentionalibus. pag. 113.
 Secunda probatio. pag. 115.
 Tertia probatio est in sufficiens. pag. 117.
 SECT. 2. An potentiae vitales distinguantur formaliter ab anima? pag. 118.
 An materia sit subiectum adaequatum operationum vitalium materialium? pag. 120.
 An intellectus & voluntas distinguantur formaliter ab anima? pag. 123.
 Qua ratione recipiatur in composito sensatio? pag. 123.
 SECT. 3. Soluuntur argumenta asserentium potentias distinguere realiter ab anima. pagina. 124.
 SECT. 4. De specificatione potentialium. pag. 127.

SECT.

INDEX

SECT. 5. Nonnulla difficultates expediuntur. pag. 129.
 De Causa efficiente, & passiva potentialium. pag. 129.
 Anima sola est causa efficiens potentialium. pag. 131.
 An potentiae possint existere sine anima? pag. 132.
 An potentiae vitales possint recipi in subiecto non viuente? pag. 132.
 An potentiae materiales possint esse in subiecto spirituali? pag. 133.
 An potentiae separatae ab anima haberent perfectam positiuam? pag. 133.
 DISPVTATIO VII.
 De Speciebus intentionalibus. pag. 135.
 SECT. 1. De existentia, & naturalis specierum impressarum. pag. 136.
 Species non sunt eiusdem naturae cum obiectis. pag. 137.
 Species sunt similes suis obiectis. pag. 140.
 Species impressa sunt representationes formales obiectorum. pag. 140.
 Nonnulla consuetudina. pagina. 142.
 SECT. 2. Qua ratione concurrant species impressae ad cognitionem? pag. 143.
 SECT. 3. Ad quae nam obiecta, & in quibus potentijs requirantur species superaddita? pagina. 148.
 SECT. 4. De Causis specierum impressarum. pag. 152.
 SECT. 5. De diuisibilitate specierum impressarum. pag. 156.

rum impressarum. pag. 156.
 SECT. 6. Concluditur doctrina precedentis. pag. 160.
 DISPVTATIO VIII.
 De Potentijs animae vegetatiuae. pag. 166.
 SECT. Vnica. Quot sint potentiae animae vegetatiuae, & quae eius munera? pag. 166.
 Potentia nutritiua distinguitur realiter a temperamento. pag. 167.
 Potentia augmentatiua qua ratione distinguatur a nutritiua? pag. 169.
 Potentia generatiua uiuentis est idem realiter cum nutritiua. pag. 169.
 An generatio sit naturalissimum opus uiuentis? pag. 171.
 DISPVTATIO IX.
 De Sentu, & sensibili. pagina. 172.
 SECT. 1. Quid sit sensus, & quotuplex. pag. 172.
 SECT. 2. Quid, & quotuplex sit sensibile? pag. 173.
 SECT. 3. Quot sint sensibilia communia? pag. 174.
 Omnia sensibilia communia reduci possunt ad praesentiam seu extensionem. pag. 175.
 Satis fit obiectionibus. pagina. 177.
 SECT. 4. An sensibile proprium & commune per diuersas species percipiantur. pag. 279.
 Vera sententia duabus conuersionibus explicatur. pagina. 181.
 SECT. 5. An sensibile proprium sine communi, & contra sensibile.

INDEX

sentiri possit. pagina. 183.
 Potest fieri abstractio negatiua per
 sensus externos. pag. 185.
 Quid de abstractione positiua?
 pag. 186.
SECT. 6. An sensibile proprium
 indiuisibiliter existens possit
 percipi per sensum? pag. 188.
 Obiectum indiuisibiliter existens nō
 potest naturaliter uideri. p. 189.
 Obiectum indiuisibiliter existens
 potest supernaturaliter uideri.
 pag. 192.
 Obiectum indiuisibiliter existens
 in spatio diuisibili potest uideri
 ut extensum. pag. 194.
 Species obiecti indiuisibiliter exi-
 stentis non eliceret absque nōno
 miraculo uisionem. pag. 195.
SECT. 7. An sensus externus pos-
 sit percipere presentiam, aut
 existentiam obiecti, quando hoc
 non est presens, aut existens. pag.
 197.
 Prima conclusio contra primam
 sententiam. pag. 198.
 Secunda conclusio contra secun-
 dam sententiam. pag. 200.
SECT. 8. Vtrum aliquis sensus
 percipere possit obiectum spiri-
 tus, aut obiectum alterius sen-
 sus? pag. 201.
SECT. 9. An in sensu detur error
 circa eius obiectum? pag. 205.
DISPUTATIO X.
 De Sensibus internis. pag. 208.
SECT. 1. De potentia uisua, &
 eius obiecto. pag. 208.
 Expediuntur aliqua de natura lu-
 cis. pag. 211.
 Expediuntur aliqua de colore.
 pag. 214.

Quo pacto requiratur lumen ad
 uisionem coloris? pag. 216.
 Requiritur etiam lumen ex parte
 coloris ad eius uisionem. p. 218.
 Qua ratione requiratur lumen ex
 parte coloris? pag. 220.
SECT. 2. De Auditu, & eius ob-
 iecto. pag. 222.
 De Causa soni. pag. 225.
 Qua ratione percipiatur sonus?
 pag. 228.
SECT. 3. De Olfactu, & gustu, ac
 eorum obiectis. pag. 232.
SECT. 4. De Potentiâ tactu, & sen-
 tactu. pag. 234.
 Examinantur conditiones obiecti
 tangibilis. pag. 237.
DISPUTATIO XI.
 De Sensu interno, & appetitu sen-
 sitiuo. pag. 243.
SECT. 1. De Operationibus sensus
 interni, & eius organo. pag.
 243.
SECT. 2. Quotuplex sit sensus in-
 ternus? pag. 245.
 Probatur conclusio de sensu com-
 muni, & phantasia sigillatim.
 pag. 246.
 Phantasia est idem realiter cum
 imaginatiua. pag. 249.
 Estimatiua non distinguitur ab
 imaginatiua, & phantasia. pag.
 250.
SECT. 3. Expediuntur aliqua de
 sensu interno. pag. 253.
 Est tamen difficultas. 1. pag. 253.
 Secundo est difficultas. pag. 254.
 Tertio est difficultas. pag. 256.
 Quarto est difficultas. pag. 256.
 Quinto est difficultas. pag. 257.
 Sexto est difficultas. pag. 259.
 Septimo est difficultas. pag. 259.

Ola.

INDEX

Obiectio est difficultas. pag. 260.
SECT. 4. Expediuntur aliqua de
 appetitu sensitiuo. pag. 260.
 Præ est difficultas. 1. pag. 261.
 Secundo est difficultas. pag. 263.

LIBER TERTIVS Aristotelis de Anima.

DISPUTATIO XII. De intellectu, & eius obiecto. pag. 265.

SECT. 1. De intellectu agen-
 te. pag. 265.
 Nonnulla consuetaria. pag. 270.
SECT. 2. De intellectu possibili.
 pag. 273.
 De obiecto intellectus. pag. 276.
SECT. 3. De specificatione actuum
 intellectus. pag. 279.
SECT. 4. An possit dari actus na-
 turalis ordinis circa obiectum
 formale supernaturale? pagina
 285.
SECT. 5. Nonnulla discutiuntur
 circa ordinem, & modum quo in-
 tellectus sua cognoscit obiecta.
 pag. 289.
 An intellectus cognoscat immedia-
 te substantias corporeas? pagina
 290.
 Quanam primo attingat intelle-
 ctus singularia ne, an uniuersa-
 lia? pag. 293.
 Conciliantur duo Arist. testimo-
 nia. pag. 297.
SECT. 6. De notitia rerum spi-
 ritualium pro hoc statu. p. 299.

SECT. 7. An intellectus pro hoc
 statu possit simul cognoscere plu-
 ra, ut plura? pag. 301.
SECT. 8. De Memoria intelle-
 ctua. pag. 304.
DISPUTATIO XIII.
 In quonam consistat intellectio?
 pag. 306.
SECT. 1. Nonnullis suppositis
 status difficultatis explicatur.
 pag. 306.
 Intellectio non consistit in sola
 actione sine termino. pagina
 307.
 Species expressa dependet ab intel-
 lectu per actionem superadditâ.
 pag. 309.
 Productio speciei expressa est rea-
 liter passio. pag. 310.
 Species expressa unitur per unio-
 nem superadditam. pag. 310.
 Unio speciei expressa producitur
 per diuersam actionem, ac ipsa
 species expressa, & hæc repræsen-
 tat obiectum formaliter poten-
 tia. pag. 312.
SECT. 2. Nonnullæ sententiæ
 discutiuntur. pag. 312.
SECT. 3. Vera sententiæ. p. 317.
SECT. 4. Soluuntur obiecta. pag.
 320.
SECT. 5. De Verbo mentis. pag.
 324.
SECT. 6. An intellectio possit pro-
 duci à solo Deo sine concursu
 intellectus? pag. 327.
DISPUTATIO XIII.
 De Triplici intellectu operatio-
 ne. pag. 330.
SECT. 1. De Simplici apprehen-
 sione. pag. 331.
SECT. 2. De Iudicio. pag. 334.

Gg S E3

I N D E X

SECT. 3. *An iudicium sit vnus simplex actus, vel compositus?* pag. 337.

SECT. 4. *De Discursu.* pag. 340.

SECT. 5. *An præmissæ obiectiua immediate attingantur per conclusionem formalem?* pag. 343.

Nonnulla consuetaria. pag. 347.

SECT. 6. *An assensus præmissarum necessitent ad assensum conclusionis?* pag. 351.

DISPUTATIO XV.

De Euidētia, Certitudine, & Veritate. pag. 354.

SECT. 1. *De Euidētia.* pag. 354.

SECT. 2. *Nonnulla difficultates expediuntur circa euidētiā.* pag. 358.

SECT. 3. *De Certitudine.* p. 360.
An intra idem genus certitudinis possit dari vnus actus certior alio? pag. 363.

SECT. 4. *Explicatur definitio veritatis, & falsitatis.* pag. 365.

SECT. 5. *An veritas formalis sit aliquid distinctam ab actu vero?* pag. 371.

SECT. 6. *An eadem cognitio possit transire de falsa in veram, vel è contra de vera in falsam?* pag. 376.

SECT. 7. *De Veritate propositionum de futuro.* pag. 382.

De propositionibus de futuro contingente conditionato. pag. 388.

DISPUTATIO XVI.

De Diuisione, & oppositione aequum intellectus. pag. 395.

SECT. 1. *De cognitione obiecti in se, & in alio.* pag. 395.

SECT. 2. *De Intellectione intuitiua, & abstractiua.* pag. 397.

SECT. 3. *An possit dari cognitio intuitiua attingens vnā formalitatem sine alia eiusdem obiecti?* pag. 399.

SECT. 4. *De Cognitione quidditatiua, & comprehensiuā.* pag. 403.

SECT. 5. (in corpore libri ponitur. 7.) *An assensus, & dissensus circa idem omnino obiectum possint esse simul in eodem subiecto?* pag. 405.

SECT. 6. *De Opinione, Fide, Dubio, Formidine, & Suspensione.* pag. 409.

SECT. 7. *De Oppositione prædictorum actuum secundum se.* pag. 412.

SECT. 8. *Nonnulla expediuntur de actu practico, & speculatiuo.* pag. 417.

DISPUTATIO XVII.

De Voluntate, eius actibus, & obiecto. pag. 421.

SECT. 1. *Quod sit obiectum adæquatam voluntatis?* pag. 422.

SECT. 2. *An voluntas possit amare malum formaliter vt malum, & odio habere bonum formaliter vt tale?* pag. 425.

An malum vt malum possit odio haberi, quin præcedat amor boni oppositi? pag. 429.

SECT. 3. *Varij voluntatis actus explicantur.* pag. 432.

SECT. 4. *De Oppositione actuum voluntatis inter se.* pag. 435.

SECT. 5. *An possit dari actus voluntatis sine præuia cognitione obiecti?* pag. 436.

Voluntatis actus sine præuia cognitione elicitus neque liber esset,

neq

I N D E X

nec procederet ab obiecto. pag. 438.

SECT. 6. *Qua cognitio requiritur ad actum voluntatis?* pag. 439.

An ad actus voluntatis sufficiat simplex apprehensio obiecti? pagina 440.

Reijcitur alius actus intellectus,

qui sit Imperium. pag. 443.

SECT. 7. *Qua ratione intellectio concurrat ad actum voluntatis?* pag. 444.

SECT. 8. *Quid sit potentia libera? & qua ratione libertas conueniat voluntati?* pag. 445.

Explicatur libertas voluntatis. pag. 450.

FINIS

COMPLUTI

APVD Antonium Vazquez
Typographum Vni-
uersitatis.

